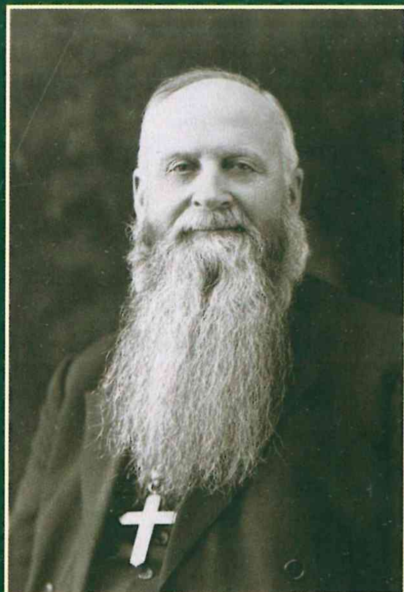
FONTES HISTORIÆ MARIANORUM

XXIII

Jurgis Matulaitis

Pranciškus Petras Būčys

LAIŠKŲ DIALOGAS

JURGIS MATULAITIS
PRANCIŠKUS PETRAS BŪČYS

LAIŠKŲ DIALOGAS

Parengė
Paulius Subačius

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA
2016

INSTITUTUM HISTORICUM MARIANORUM

FONTES HISTORIÆ MARIANORUM

— 23 —

UDK 272-722.5(474.5)(092)
Ma646

Knyga išleista vykdant
Nacionalinės lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programos projektą LIT 9-34, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba

Knygos rengimą rėmė
ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS NEKALTOJO PRASIDĖJIMO
VARGDIENIŲ SESERŲ KONGREGACIJA

VALSTYBINIS MOKSLO IR STUDIJŲ FONDAS,
finansavęs LKMA projektą „Lietuvos krikšto įprasminimas ir refleksija: krikščionėjimo šaltinių kritika, sisteminimas, istoriografinis vaidmuo“ (2007–2008)

Rengėjo asistentės
Giedrė Olsevičiūtė
Neringa Markevičienė
Teresė Paulauskytė

Knygos dailininkės
Violeta Boskaitė
Dainė Galinienė

ISBN 978-9986-592-83-9

Tėvui Vaclovui Aliuliui MIC atminti

TURINYS

PRATARMĖ

Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC (1871–1927) ir vyskupas Pranciškus Petras Būčys MIC (1872–1951), kilę iš Seinų vyskupijos, bičiuliavosi nuo Marijampolės gimnazijos laikų, kur abu mokėsi 1883–1886 m. Vėliau jie susiėjo drauge studijuodami 1895–1899 m. Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinėje akademijoje ir 1899–1901 m. Fribūro universitete, 1907–1911 m. dėstydami Sankt Peterburgo Dvasinėje akademijoje. Pastaruoju tarpsniu nutarę pasirinkti pašvęstąjį gyvenimą ir atgaivinti Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų vienuoliją, iki arkivysk. Matulaičio mirties buvo siejami nuolatinio bendro rūpesčio kongregacija.

Abipusė korespondencija, kurios nemaža dalis – beveik pustrečio šimto laiškų, atvirukų bei telegramų – yra išlikusi, įdomi ir vertinga keliais atžvilgiais. Ji atskleidžia dviejų iškilių dvasininkų, Bažnyčios veikėjų asmeninį atsidavimą Kristaus liudijimui, sodrų dvasinį gyvenimą, šventėjimo kelią ir ugdantį tarpusavio ryšį; dokumentuoja Marijonų vienuolijos, tėvų marijonų globotų moterų vienuolijų, karitatyvinių, kultūros, švietimo, kunigų rengimo ir kitų religinių institucijų, Vilniaus vyskupijos ir Lietuvos bažnytinės provincijos organizacinę raidą bei vidinę būklę. Toli pranokdami Bažnyčios istorijos interesų ratą, šie laiškai yra skvarbus gerai informuotų, labai atvirai savo žiniomis ir nuomonėmis besidalijančių asmenų žvilgsnis į XX a. pradžios Lietuvos visuomenę, Nepriklausomybės paskelbimą suponavusių ir jį lydėjusių įvykių, elito nuostatų, santykių ir geopolitinių orientacijų panoramą.

Ši mokslinė publikacija yra pirmasis arkivysk. Matulaičio ir vysk. Būčio epistolinio dialogo leidimas – iki šiol buvo skelbti tik keli fragmentai ir vertimų į lenkų kalbą. Jis parengtas orientuojantis į kele-

riopą adresatą. Akademinei auditorijai aktualus tikslus rankraščių perteikimas ir informacinis aparatas, leidžiantis greitai susirasti dominančias tekstų vietas pagal minimus asmenis bei institucijas, nes mūsų dienomis mokslininkai ir studentai šaltinių publikacijas retai skaito ištisai. Todėl laikytasi svarbiausių dokumentinio leidimo principų, o didžiuma komentarų pateikti anotuotos rodyklės pavidalu. Pal. Jurgio gerbėjams, istorijos ir egotekstų mėgėjams pravarti knyga, kurią lengva ir patogu skaityti, o apmąstant Autorių mintis neblaško gausūs paaiškinimai ir moksliniai priedai. Todėl greta pagrindinio teksto teikiamas tik minimalus šaltinio ypatybių aparatas bei atkarpų kitomis kalbomis vertimai, minimaliai modernizuota ir šiaip nuo dabartinės nedaug tesiskirianti rankraščių rašyba bei skyryba. Kita vertus, išlaikytos originalų lingvistinės (morfologijos, leksikos, sintaksės) ypatybės, leidžiančios skaitytojui girdėti autentišką korespondentų balsą, kuriam būdingos vakarų aukštaičių tarminės ypatybės neturėtų trikdyti bendrinės kalbos vartotojo.

Esame dėkingi vieną kitą dalyką aiškinti, vertimus iš kitų kalbų tikslinti padėjusiems Kolegoms Vytautui Ališauskui, Genovaitei Dručkutei, Antanui Ivinskiui, Juozapui Paškauskui, Kristinai Rutkovskai, kun. Kęstučiui Smilgevičiui, rūpestingoms asistentėms Giedrei Olsevičiūtei, Neringai Markevičienei, Teresei Paulauskytei ir dailininkėms Violetai Boskaitei bei Dainei Galinienei, LKMA bendradarbiams.

Maloni rengėjų ir leidėjų pareiga prisiminti prie pal. Jurgio rašytinio palikimo mokslinio publikavimo ištakų buvusį, drąsinusį, konsultavusį, patogų viešėjimą ir darbą Romos marijonų archyve įgalinusį a. a. Tėvą Vaclovą Aliulį MIC, padėkoti šios knygos rengimą ir leidimą skatinusioms bei rėmusioms, nuolankiai ir kantriai užtrukusio jos pasirodymo laukusioms Vargdienių seserims, idėją palaikiusiems kard. Audriui Juozui Bačkiui bei arkivysk. Gintarui Grušui, baigiamuosius leidybos darbus finansavusiai Lietuvos mokslo tarybai.

Jurgis Matulaitis
Pranciškus Petras Būčys

LAIŠKAI

24. IV. 07.

Mielasai Pranuti[1]

Broleli!

Kad žinotum, kaip aš išsiilgau Lietuvos ir jūs visų! Jau nuo kada aš rengiuosi pas Tave parašyti! Bet tasai nelaimingasis mano neparangumas!

> Kaip girdėjai, su manim buvo labai negera; liga buvo įsimetusi į tiesiąją koją; ką tik gyvas išsiritau! Dabar, dėkui Dievui, galima sakyti, beveik visai ėsiu susveikęs[2]; visus šiuos metus nereikėjo man gydytojo; jaučiu, kad koja ir ranka kaskart stipryn eina[3]; spėkos sugrįžo, galiu *1r* darbuoties[4] // kaip kitąsyk darbuodavaus. Taigi ir įsipainiojau čionai > kaip paukštis į kilpas, į visokius darbus –[5] visai žlugau. Maniau, kad ir čia begyvendamas, galėsiu šį tą gero padaryti savo tėvynei[6]; bet kur tau! rankų per darbus praskėst negaliu.[7] Mėtaus plakuos, kaip šapalas marškoj, o Lietuvai nieko iš to nėra. Jaučiu, kad vystu džiūstu dvasiškai, kaip šaka vėjų nuo medžio atplėšta. Širdis[8] dega, skaitant, kas Lietuvoj daros, kaip ten visi suskato prie darbo; o manęs ten nėra! –

2r Negaliu, brolau, iškęsti ilgiaus, truks laikys, o viską[9] metęs // brauksiu nuo vasaros Lietuvon. Bet kur?

Čia noriu Tavęs pasiteirauti.

1. Gal galėčia pakliūti į Petropilį. Bet girdėjau, kad ten įtarę mane ėsant „liberalu“ ir „socijalistu“, kad ten manim nepasitikint – tai viena; – antra, nežinau, ar Petropilyj[10] išlaikyčia, nes oras turi nemažą įtekmę į mano sveikatą; – trečia[11], jau man nusibodo besibastant po svetimus kampus ir bevalgant svetimą duoną; jau tasai trankymos po svetimus žmones iki gyvam man įkyrėjo.

Taigi ar ne geriausiai būtų, išsižadėjus visų svajonių, grįžti Lietuvon. Bet kur? //

2v 2. Gal į Vilnių. Žinau, kad vyskupas Ropp'as mañ ten su dideliu noru priimtų; net kalbino, kad į Vilnių parsikelčia. Bet bijau, kad ir ten nežlu-

[1] *cor* a [2] *cor sec* s [3] *cor* e [4] *cor fl pro* -is [5] *vel si* , – [6] *cor fl* [7] *p del* taip [8] *cor fl* [9] *cor fl pro* -as [10] *cor* p [11] *cor* e

gus. Nes, kaip menu, duotų man darbą seminarijoj, reiktų mokyti lenkiškai; – Vilniuje maždaug visur lenkiška dvasia; į lietuvių judėjimą ir atgyjimą šnairai žiūrima; – vėl negalėčia liuosai, išsijuosę[s] ant lietuviškos dirvos liuobties. –

Taigi ką čia padarius?

3. Ar ne geriausiai būtų kreipties į Kauną, prie ku[n]. Dambraucko, ką ten mane kur priglaustų. Jau ką darbuočias, tai darbuočias, išsivilkęs, už // visus metus. Žinoma, kad galėčia patekt seminarijon, būčia *3r* labai laimingas. Nes tiek metų vargus dirbus, būt malonu[12] savo žiniomis su kitais pasidalyti! Šiaip[13] tarp žmonių darbuoties, kaimuose, būt man per sunku, sveikata neišneštų.

Geriausiai[14] man patiktų vėl gavus į knygas ir raštus įgulti. –

Tikiuos, kad Kaune, tokiam dideliam mieste, nestoka nė gydytojų. Ant galo grįžus geriausi vaistai mano sveikatai – tai geras, šiltas ir saulėtas kambarys ir geras sveikas valgis.

Taigi, mielasai Pranuti, // Broleli, patarkie, ką[15] man daryt, kaip *3v* versties, kur kreipties? –

Ilgiau jau negaliu aš čia iškęsti[16]; širdis plyšta, iš galvos išeičia.

Taigi nepasiga[i]lėk[17] valandėlės laiko, atrašyk man nors kelis žodelius; atsidėjęs lauksiu nuo Tavęs atskriejant margąjį laiškelį.

Jeigu rastum, kad būt geriausiai Kaunan kreipties; parašyk pas ką ir kaip; gal galėtum man tai palengvyt. –

Dabar man lengviau persikelt[18] į Lietuvą, nes su tais nelaimingais[19] < Kelčiais jau daugel ryšių pasisekė sutraukyt. // Taigi dar kartą meldžiu, *4r* Brolau[20], atleisk man mano kaltes, ir, atsimokėdamas už blogą geru, atrašyk kuo greičiausiai dėl Dievo meilės ir tėvynės labo.

Visiems labas dienas. Iš širdies bučiuoja Tave

Mylintis

Jurgis Matulaitis

Varšuva[21]

Piękna 24[22]

[12] *cor fl* [13] *cor* a [14] *cor* e [15] *cor pro* m [16] *cor* ę [17] *orig vid ex err* -galėk [18] *orig vid ex err* pre- [19] *cor fl pro* -as [20] *cor fl* [21] *sign graph* [22] *sign graph*

1. V. 07.
Varšuva, Piękna 24.

Mielasai Pranuti!

Akys man prašvito, perskaičius Tavo laiškelį. Jūs vis taip pat geri ir man prielankūs!

Prie tų mano ligų Kelčiuose nemažai prisidėjo sūkramtas ir nerimastis, kad nieko gero negalėjau padaryti savo tėvynei Lietuvai. Galvojau, kad Varšuvan pakliuvus[1] bus kitaip. Bet kur tau! Kaip šapalas marškoje varčiaus, mėčiaus, šokinėjau, bet nieko gero nuveikt negalėjau; o širdis veržte veržias Lietuvon.

Užvakar buvo čia katalikų lenkų susivažiavimas. Ir iš Kelčių atvyko keli kunigai. Prasitariau vienam iš jų, kad ketinu bėgti iš Varšavos //
5v Peterburgan ar Lietuvon. Atsakė jis man: „Peterburgan tai Tave leistų, bet Lietuvon niekados“. Prie tam gavau suprast, kad ėsiu laikomas per lietvomaną[2], aš, kursai jiems su dūšia ir kūnu[3] buvau parsidavęs! Į Peterburgą nevelyjo man kelties dėl sveikatos. Tiek to su[4] jo kalboms[5]!

Nubėgau pas savo[6] gydytoją pasiteirauti, ką jis manąs apie mano išsidanginimą Peterburgan. Gydytojas pasakė, kad ir Varšavoj oras nėsąs per puikus, nes tolydžioj mainąsis; jo nuomone, galėčiau pabandyt pasidarbuot Peterburge; didelio pavojaus tame jis nematąs. Jei, sako, pamatytum Tamsta, kad pradedi žymiai liesti, tai tada bėk
6r iš // Peterburgo kur į kaimus. –

Bet jis pats viens nenorėjo imti ant savęs viso atsakymo; dar kartą rytoj su kitu gydytoju drauge mane apžiūrės ir galutinai nuspręs, ar galiu važiuot Peterburgan. –

Bet, kaip matai, šiokia tokia viltis yra. –

Aš vis tiek ėsu pasiryžęs kelties[7] Peterburgan, jei tik mane ten primsite. Jeigu mano sveikata ten neištesėtų, tai vis tiek lengviaus man būtų iš ten persikraustyt Lietuvon. Kitaip aš iš čia neištrū[k]siu[8], neleis manęs lenkai Lietuvon. Matai, brolau, kad žlugau, tai žlugau. –

[1] *cor fl* [2] *cor* a [3] *cor fl* ų *pro* u [4] *cor* u [5] *cor* o [6] *cor* a [7] *cor fl pro* -is [8] *orig vid ex err lit om*

Taigi palauk, Brolau, iki aš gavęs nuo gydytojų tikrą žinią, Tau nepranešiu. // Paskui tai, meldžiami, darykit, ką galėdami, kad aš *6v* Peterburgan pakliūčiau; nes čia aš sudžiūsiu[9] ir užsikrimsiu[10]. Aš pats nuo savęs parašysiu pas Cieplaką ir Godlewskį, kad ir jie mane užtartų. –

Taigi dabar viskas prigula[11] nuo to, ką gydytojai rytoj man pasakys. Bet tikiuosi, kad gal iš tos pusės nebus kliūčių.

Sociologiją mielai apsiimčia išguldinėti; – pusėtinai ją pramokau, o besidarbuodamas įgijau šiek tiek prityrimo. Ant galo[12] grįžus, jau dabar aš ant visko sutikčia, kad tik iš čia ištrūkus[13], o pas jus[14] gavus atvykti, kur su Lietuva vėl susidursiu. Karštai ir nuoširdžiai pasveikyk nuo manęs ku[n]. Maculevyčią, Godlewskį ir kitus. –

Bučiuoju Tave, mielas Pranuti, dar kartą sakydamas Tau ačiū.

Jurgis.

[9] *cor sec* s [10] *ins* r [11] *cor fl* [12] *cor* a [13] *orig* ištrukius [14] *cor* u

6. V. 07.
Varšava, Piękna 24.

Mielasai Pranuti!

Jau nežinau nė kaip Tau, Brolau, dėkoti, kad taip širdai užsiimi mano reikalais. Štai tik ką apturėjau Tavo laiškelį; labai pradžiugau jį perskaitęs. Jau buvau bemanąs, kad nėr ką svajoti apie akademiją, kad gal rektorius ir keli profesoriai[1] pasižeidę ant manęs.

Nes mea maxima culpa[2]! tikrai nemandagiai pasielgiau su laiškais[3], kuriuos buvau gavęs nuo Godlewskiego. Gavau tik 2 la[i]škų[4]: vieną atvirąjį, o antrą šiaip laišką. Visgi man priderėjo atrašyt, o aš to 7v nepadariau. Nesiteisiu blogai pasiel-//gęs. Bet aš pats tada nežinojau, kas su manim darosi; kažin kokia nerimastis[5] mane buvo apėmus. Perskaičius laiškus, kažin kodėl pikta ir graudu pasidarė; aš tiek buvau svajojęs apie akademiją ir pasišventimą mokslui[6], o čia kaip tyčia, kada mane kviečia, eit tenai negaliu, sveikata neleidžia! Laiškus atidėjau šalin, o nestengiau atrašyti! Tik mečiausi visas su dūšia ir kūnu > į draugiškąjį[7] judėjimą, į darbininkų minias, prie darbo. Tikėjaus nuskandįsęs tenai darbuose ir tėvynės meilę, ir mokslo ištroškimą ir numarįsęs visus, visus savo jausmus ir jaunų dienų sapnus. –

Bet kur Tau, brolau; nieks iš to neišėjo. //

8r Dabar juo labiau matau, kaip neprideranĉiai [pasielgiau] su kun. Godlewskiu, kuri[s] visada taip labai man buvo prielankus. Beje, laiškuos nerašė, vardan rektoriaus; tik išsitarė: „tout[8] le monde le désire“[9]. Bet tada, kaip sakiau, nė svajot apie tai negalėjau, nes su sveikata dar nebuvo taip gerai, kad dabar.

Šią subatą buvau pas antrąjį gydytoją, kurisai mane užtikrino, kad be jokio paojaus galiu kraustyties Peterburgan; kad, jo nuomone, mano sveikata visai gali išnešti P[e]terburgo[10] orą, gerai užsilaikant ir

[1] *orig vid ex err fl* -ia [2] *cor ver, lot* =mano didžioji kaltė [3] *orig vid ex err* laš- [4] = porą laiškų [5] *orig* ą [6] *cor fl* [7] *cor* d [8] *a del* tot [9] *pranc* =kiekvienas to trokšta [10] *orig vid ex err* Pter-, *cor* e

atsargiai apsieinant; mat jau tiek ėsiu sustiprėjęs. Taip kad su sveikata nėr ko bijoties; iš to atžvilgio nėra kliū-// čių. – 8v

Bet tik kaip čia pataisius paklaidą, jog aš taip nepadoriai[11] pasielgiau su Mykolu Godl. Ar negalėtum jį kaip nors permaldauti[12], aš pats pas jį parašysiu.

Manęs dar neišlešiavo iš Kelčių dijecezijos knygų; aš vis dar skaitausi prigulįs prie Kelčių dijecezijos kunigijos; taigi reiktų kreipties į Kelčius.

Socijologiją išguldinėti visai noriai apsiimčiau. Kaip rašiau, man rodos, jog sugebėčiau atlikti tą darbą priderančiai.

Mielas Broleli! Tau ir kun. Maculevyčiai atiduodu globon mano reikalus. Jeigu reiktų kam[13] laišką parašyt, ar prie ko kreipties, teikies man pranešti, o aš viską išpildysiu.

Nuoširdžiai Tau dėku, mielas Pranuti, ir kun. Maculevyčiai, ir visiems man prielankiems. –

Lauksiu atsakymo.

Jurgis.

[11] *cor sec* i [12] *cor* d [13] *orig p* ką *ins* m

14. V. 07

Mielasai Pranuti!

Labai gražiai dėkui Tau ir kun. Maculevyčiai už patarimą. Perskaitęs Tavo laišką, labai susikrimtau; skaudu ir graudu man pasidarė. Tiek aš čia prisidirbau, tiek privargau, tiek savo spėkų pašvenčiau, o vis dovanai be jokio užmokesčio, vardan Bažnyčios labo. Net lekcijų buva[u] išsižadėjęs, kad tik daugiau turėčiau laiko darbuoties[1] tarp darbininkų. O čia šia vė kas tave sutinkąs! To tai tik nesitikėjau! Gerai
9v //sako: kur pinigas muštas, ten jisai tur vertę. Matyt, čia man ne vieta. Tiek tos man būtų ir su Akademija[2], kad mane leistų į Lietuvą, bet neleis; o kitaip aš negaliu dėl Lietuvos darbuoties[3]; persitikrinau, kad tai negalima! –

Taigi reik kaip galint stengties pakliūt Akademijon.

Mat kas, Brolau! čia, Varšuvoj, liežiuvių liežiuviai; atžagareivių atžagareiviai. Kad kurs kunigas išdrįstų čia[4] parašyti ar pasakyti tai, kas rašoma Draugijoje, Šaltinyje ar Vilniaus Žiniose, nežinau, kur jį
10r nudėtų, bene išvarytų ir iš šio pasau-// lio. Apie draugiškuosius klau-
> symus mažai kas čia ką nuvokia[5], bet ir tasai, kurs[6] kulnų neatkelia, liežuvį atveria. Įtarti, įtepti žmogų nesunku. Bet kas iš to, ką aš čia skųsiuos, kad būčiau sau sėdėjęs kampe[7] ir nieko neveikęs, būtų to nebuvę. Išmintingas prūsas po pietų! Tiek to!

Brolau! pranešk, kas bus girdėt ir kaip pakryps mano reikalai. Baigiantis gegužės mėnesiui[8], važiuosiu į maudyklas į Ciechocinką.
10v Norėčiau žinoti, kaip virs mano reikalai; kaip ir ką su savim // padaryti; gal Lietuvoj kur susivažiuotuva.

Savo apgynimą[9] parašiau, jau išsiunčiau kun. Cieplakui. –

Jojo giminaitis kun. Cieplinskis taipogi parašys nuo savęs šį tą tame pat reikale. Gal kas iš to ir išeis; vilties neprastoju.

[1] *cor fl pro* -is [2] *orig ex err* Akadejimą [3] *cor fl pro* -is [4] *ver ins* [5] *cor fl* [6] *p del* kulno [7] *orig p si* , [8] *cor* e *pro* a [9] *cor* n

Tik graudu ir skaudu; tiek[10] privargus ir prisidirbus, tokių bjaurių paskalų susilaukti! –

Būk taip gers, pranešk man, jei kas naujo atsitiks. Atsidėjęs lauksiu žinelių. Dar kartą ačiū Tau ir kun. Maculevyčiai.

Jurgis.

[10] *cor ver*

Mielasai Pranuti!

Aš dabar ėsiu Ciechocinke (Цѣхоцинскъ) (vila Zachęta) maudyklėse. Dar nesiliauja mano galvoj[1] ūžę nuo tos Varšavos, kur viskas[2] kaip puode verda, marma. Kad bent kartą ištrūkus iš tų visų žabangų ar pargrįžus Lietuvon! Taip trokštu pasidarbuoti[3] tarp savųjų!

Tiek to man būtų ir su Akademija, kad tik mane leistų grįžti Lietuvon. Bet tie žodžiai, kuriuos vienas lenkas, mano draugas, į mane yra pasakęs: „atmink tad, tave per litvomaną laiko; kad tavęs jokiu //
11v būdu administratorius neišleistų iš Kelčių dabar, mirus vyskupui", – vis man neduoda ramumo.

Ką man daryt, jeigu į Akademiją negalėčiau pakliūti? –

Už jokius pinigus čia ilgiau nenoriu būti! trūks laikys, aš turiu ant savo pastatyti, aš turiu bent kartą iš tų lenkiškųjų žabangų išsipainioti! Bet kaip? – pats nežinau. Tuo tarpu raminuosi, kad gal, via[4] Peterburgas, pasiseksią man kada nors pargrįžti tarp savųjų. –

Girdėjau darant ir vedant tardymus apie mano tikybos skaistumą bei tikrumą. Nežinau, kaip tie tardymai išpuls. Su Cieplinskiu kal-
12r bėjau; pas Godlewskį rašė C., kad // jis patsai, kaipo įgaliotinis, nuo savęs kreiptųsi prie Seminarijos regenso Kakowskio[5], ir[6] patsai nuo savęs užklaustų[7] ano apie mano tikybą; Kakowskis[8] galėtų suteikti tikriausių žinių, nes yra nariu teip vadinamosios visuomeniškų dalykų Komisijos, kuriai pirmininkauja ku[n]. vyskupas Ruškevyčia. –

Nežinau, ar kun. Mykolas teip yra padaręs, kaip mudu su C. sutarėva. –

Labai norėčiau žinoti, kaip tas viskas virs; būtų žinia, ką su savim da-
> ryti ir kaip verstis. Tuo tarpu skaitau ekonomiją[9]. Reiks pradėti į lietu-
12v viškus laikraščius rašinėti. // Taip mane lenkai į visokius[10] darbus įpainiojo, kad rankų negaliu praskėsti! Bent kartą gavus išsiliuosuoti! –

[1] *cor* v [2] *cor* a *pro* ą [3] *cor* t [4] *lot* =per [5] *cor* w [6] *p del* nuo [7] *cor fl* [8] *cor* w [9] *cor sec* o
[10] *cor* v *pro* s

Mielas Pranuti, jei išgirstum ką nors, teikis man pranešti. Žinočiau, kap versties. Jei tikrai mane šauktų į Akademiją, reiktų ruoštis, šį tą parašyti. Norėčiau žinoti, kokia kalba reiktų išguldinėti socijologia, ar lotyniška[11], ar lenkiška? –

Tiesą pasakius, man rodos, lotyniška nesuvis tiktų, kalba mirus, o socijologijoj[12] per daug gyvi dalykai. Bet su[13] tuo tiek to. –

Lauksiu nuo Tavęs žinių.

Bučiuoju širdingai

Jurgis.

[11] *cor* t [12] *cor* s [13] *cor pro* tiek

7. VI. 07
Ciechocinek (gub. Warszaws[ka)]

Mielas Praniuk!

Kad pradėjau belsti Tau galvą savo laiškais[1], tai nė nesiliauju, net man gėda[2]! –

Dėku Dievui[3], viskas gerai nusibaigė. Gavęs Tavo laišką, pavymu apturėjau ir Rektoriaus laišką, kuriame kviečia mane akademijon. Tuo ūmai sėdęs atrašiau jam, kad mielai[4] sutinku ant viso ko ir labai jam dėkoju[5] už visa ką. –

Mūs Administratorius, kiek žinau, nedarys man jokių kliūčių. Tai taip, Brolau, netikėtai pateksiu į Akademiją ir drauge darbuosi-
13v mės; gal nors šį tą gero galėsiu padary-//ti savo tėvynei[6]. Čia buvau
suvis nustelbtas, kaip tas medelis persodytas iš juodžemio į smėlyną, įsmeigtas kur tarp sukerojusių medžių. Gal, brolau, atgysiu... Kaip koks akmuo man nuo krūtinės nusirito, taip palengvėjo. Aš čia ir lietuviškai ką tik nepamiršau. Mat tokį paiką būdą turiu, kad paveda man ką dirbti, arba kad p[a]ts kokį darbą išsirenku, tai jau[7] kimbu iš visų spėkų; taip įgulu į darbą, kad paskui nė rankų negaliu praskėst, nelieka[8] jau laiko nė laikraščiams pasiskaityt.

14r Nekvaršysiu ta[u][9] ilgiau galvos. Patark man[10], brolau, // ką pasirinkti
įžengiamajai kalb[ai][11]. Galėčiau parašyti: „kas tai yra Krikščioniškoji[12] Demokratija". Esiu kelis[13] kartus apie tą dalyką kalbėjęs viešai Varšavoje; daug darb[o] neturėčiau. Tik ar tiktų. Galėčiau taipgi parašyti apie „Nuosavybę"[14]. Prižadėjau apie tai pasakyti Varšavoj[15] atskaitą per susivažiavimą[16]. Iš bėdos galėčiau ir kokį kitokį dalyką apdirbti. –

Bet gal[17] kurį iš anų dviejų griebti? Kaip manai?

Parašyk, 1) kiek valandų per nedėlią paskirta socijologijai, 2) kurių[18] metų alumnai klausys socijologijos?

[1] *cor sec* a [2] *cor* a [3] *cor pri* i [4] *cor* m *pro* s [5] *cor pro cap* [6] *cor* v [7] *p del* kįs... [8] *cor pri* e [9] *orig vid ex err* tai [10] *cor* a [11] *orig fl* -ą [12] *cor* kš [13] *cor* e [14] *cor* o [15] *cor pro min* [16] *cor* ą [17] *cor* g [18] *ins* i

Beje, dar noriu pasiklausti // iš lietuviškų dalykų: ar kun. Jaunis *14v* atspausdino savo[19] lietuvišką kalbomokslį[20] ir kur galima jis gauti pirkti? –

Nenoriu jau Tau, brolau, belsti daugiau galvos, nors dar[21] daug ir kitų mažmožių norėčiau pasiklausti. Bet gal susivažiuosiva ir vėliaus per vakacijas.

Tuo tarpu ačiū Tau, brolau, ir kun. Maculevyčiui, ir visiems, kurie prisidėjo prie to, ką pakliūsiu gal į Akademiją[22]; tegul Viešpats[23] už tai Jums visiems atlygina.

Bučiuoju Tave

Jurgis.

[19] *cor* v [20] *ins* s [21] *cor* r [22] *cor* ą [23] *cor pro min*

Varšawa
2. IX. 07. Piękna 24

+

Mielas Praniuk!

Nežinau, ar jau esi Peterburge, ar jau mano laiškas suras ten Tave. Bet negaliu iškęst neparašęs nors kelių žodžių. Mat rūpi man labai, kas dedasi su mano užtvirtin[im]u; ikšiol jokio atsakymo negavau. –

Sužinojęs, kaip mano dalykai stovi, būk teip geras, pranešk man,
16v kad žinočiau, kas man daryti. Daugiau nieku nerašau. Tikiu[1], // kad neužilgio pasimatysiva[2]. Čia buvo didelis susivažiavimas per socijališkus kursus. Aš teipgi laikiau vieną atskaitą; re[g]is[3], puikiai pasisekė.

Bučiuoju Tave, labas dienas visiems

Jurgis.

[1] *ill fl* [2] *cor* y [3] *orig vid ex err* r *p* e

11. IX. 07
Varšava
Piękna 24.

Mielas Brolau!

Labai gerai padarei, ką mane[1] paraginai prie [veikimo]. Po tų visų kursų jaučiausi pavargęs[2], – ir nuleidęs rankas, besėdėjau, ypač nesulaukdamas teip ilgai užtvirtinimo, pradėjau nusiminti. –

Per savo pažįstamus susekiau, kas dedas su mano popieroms. Sužinojau[3], kad jas generalgubernatorius galų gale jau išsiuntęs Peterburgan pereitą seredą. –

Taigi gal kas pastūmėtų tą visą da-// lyką dabartės Peterburge! gal *17v* tai galėtų padaryti kas nors iš akademijos nuėjęs[4] į departamentą. –

Kad[5] būčiau užtvirtintas, būčiau jau bevažiuojąs Peterburgan[6], o dabar reiks truputį sutrukti, iki išsirengsiu. Bet man rodos, kad iš tos priežasties didelės baldos neturėsite, jei aš kokia viena ar kita nedėlia vėliaus atvažiuosiu. Net ir gavus žinią, reiks // kelias dienas sutrukti, *18r* iki daiktus išsiųsiu. –

Juk ant žūt būt negaliu dabar[7] ruošties, būt tai net juokinga. –

Baisiai trokštu, kad greičiaus pas Jus atsikraustyti; pradėtume darbuotis. –

Tik bent[8] kartą galėsiu nors šiek tiek ir dėl savųjų pasidarbuoti; prie to širdis mano veržte veržiasi. –

Išaiškyk[9], Brolau, Rektoriui mano padėjimą, juk negalimas // daik- *18v* tas, kad aš neturėdamas dar popierų pas Jus važiuočiau. –

Jei kas ypatingo būtų, teikies pranešti.

Su Diev, liki pasimatysiva Jurgis

[1] *cor fl* [2] *cor fl* [3] *cor* ž *pro* s [4] *cor* ė [5] *cor* K [6] *cor* g [7] *p del ill lit* [8] *ins* e [9] *cor* y *pro* i

Adresas:
Варшава.
Пенкна 24

9/I 08 ketvirtadienis
Varšava, Piękna 24.

+

Mielas Praniuk!

Jau antra savaitė prasidėjo, kaip aš Varšavoj; jau kelinta diena, kaip rengiuosi pas Tave rašyti[1], bet vis neprisirengiau, kol reikalas neprispyrė. Besibastydamas po žmones ir besidarbuodamas nė pats nepajutau, kaip kur nors per daug turėjau suvarginti[2] savo skaudamąją ranką. Tik dabar apsižiūrėjau, kad aš negerai esu padaręs, ką nepasiėmiau su savim prietaisos[3] rankai apsaugoti. Taigi būk taip
20v geras ir kuo greičiausiai išsiųskie mą tą prietaisą. Rasi jąją //komodoje, bene tik ji bus apatinėje lentynoje įdėta. Prietaisa odinė, apkaustyta geležėlėmis, su apivaromis[4]; lengva ji pažinti. –

Tikiuosi, kad m[an]o[5] laišką gausi vėlių vėliausia subatoje iš ryto, taigi jei tuo ūmai išsiųsi, aš ją čia apturėsiu[6] nedėlioje arba panedėlyje. –

Š[i]aip naujienas[7] parvažiavęs papasakosiu; su sveikata jaučiuosi visai[8] gerai, tik bijausi suvarginti per daug savo ranką. Tiek kartų[9] nudegęs, beveliju ant šalto pūsti. –

Labas dienas ir linkėjimus visiems. Bučiuoju Tave

Jurgis

[1] *cor* y [2] *cor* u [3] *cor* -is- [4] *add fl* -s [5] *contr vid ex err* [6] *cor* -ptu- [7] *cor* i [8] *cor* vis- [9] *p del* nuge...

petnyčios
vakare
Akademija.

+

Mielasai Praniuk!

Tik ką buvo pas mane Rektorius, prašė, kad Tau štai ką praneščiau: Rytoj 9 valandą iš ryto atvažiuoja į Akademiją Metropolita; jis laikys pas mus Mišias, paskui pasakys pamokymą, pagaliaus norės su visais su[si]pažinti arčiaus. Taigi Rektorius prašo, kad rytoj būtinai atvyktumei į Akademiją ant 9 v. iš ryto, pasitikti Metropolitos; visi eisime jo pasitikti apsitaisę togomis; taigi būtinai turi paimti su savim togą. –

Lekcijų rytoj nebus. //

Gavau nuo ku[n]. Prapuolanio laišką; kai rytoj ateisi, tai paskai- *85v*
tysiu. –

Turiu ir daugiau reikalų. –

Beje; jei nori, paduok dabar Martynui savo togą, kad atneštų į Akademiją, tai rytoj nereiks Tau pačiam ji valkiotis; –

Bučiuoju Tave
Jurgis

5. I. 1909.
Varšava

Mielas Praniuk! Telegramą apturėjau, kad reikia rengties Kaunan; > taigi pradėsiu ruošti savo paskaitas. –

Aš čia gana daug turiu darbo; nežinau, kaip reiks visa kas apgalėti. –

Gal iš Kauno atsiųs[1] kokių žinių; teikies man praneši. Stengsiuos Kaunan atvykti ant jų[2] Naujų Metų. –

Tuo tarpu siunčiu Tau pasveikinimą ir padėką už telegramą.

Jurgis. //

24v Его Высокопреподобію
Священнику Ф. Бучису
въ С. Петербургѣ
14 линія No 25. Вас. Остр.[3]

[1] *cor* ų [2] *=sen. kalend.* [3] *rus* =Jo Aukštajai Kilnybei / Dvasininkui P. Būčiui / Sankt Peterburge / 14-oji linija Nr. 25, Vasilijaus sala

9. I. 1909

Varšava

Mielas Praniuk! Gavau iš Kauno nuo ku[n]. Šaulio laišką; praneša, kad kursai tęsis tiktai[1] 3 dienas: 3, 4, 5 sausio[2]. Man, Tau ir ku[n]. Staugaičiui paskirta vieta Seminarijoje, ten, kur seniau rektorius gyveno. Atvažiuojant reikia atsivežti su savim paskaitos konspektas, valdžiai parodyti, nes to gubernatorius reikalaująs. Tavo paskaita rusiškai užvardyta: „Католическая Церковь и соціальный вопросъ“[3]. Prašė Šaulys, kad tai Tau praneščia[4]; nors nežinau, ar mano laiškas dar suras Tave Peterburge, vienok siunčiu šias žinias. Sudiev tuo tarpu –

Jurgis. //

Его Высокопреподобію *22v*
Профессору Ф. Бучису
въ С. Петербургѣ
Вас. Остр. 14 линія No 25.[5]

[1] *cor* t [2] *sen. kalend.* [3] *rus* =Katalikų Bažnyčia ir socialinis klausimas [4] *ins* r [5] *rus* =Jo Aukštajai Kilnybei / Profesoriui P. Būčiui / Sankt Peterburge / Vasilijaus sala, 14-oji linija Nr. 25.

Vakar vakare Matulaitis telefonavo pas mudu (su ku[n]. Maculevyčia), kad iš Vilniaus atvažiavę delegatai tarties, ar negalima būtų > kaip nors lietuviški laikraščiai suvienyti; nes kitaip turėsią jie žlugti. Taigi apsvarstyti tiems dalykams būsiąs šiandie vakare (seredoje) 7½ v. susirinkimas. P. Matulaitis[1] meldė labai, kad ir Tau tai praneštuva, kad ir Tave pakviestuva. Taigi pranešu tai Tau, nors žinau, kad vargu galėsi atvykti į lietuvių susirinkimą (Сърпуховская, 10), nes šiandie *81v* pedagogų susirinkimas. // Aš ir ku[n]. Maculevyčia taipgi nelabai noriva ten važiuoti, nes žinova, kad iš tų šia[u]dų nebus grūdų; – bet visgi ketinava nuvažiuoti, nors[2] pažiūrėt, kas[3] gi iš to išeis. –

Žinoma, tikivos pakliūti už tai į Viln. Žin., jei priseis kas nors mudviem atsiliepti. – –

Rytoj užeik, jei šiandie nevažiuosi, tai ir Tau pranešiu, kas ten[4] bus nutarta. –

Jurgis

[1] *cor pri* t [2] *cor* no- [3] *cor pro* kad [4] *p del ver ill*

9. III. –
Akademija[1]

Mielas Brolau! –

Parašyta, kad akademijoje bus išpažintis vakare, taigi, man rodos, kaip paprastai 7 valandą vakare. –

Aš galiu ateiti išpažinties klausyti seredoj iš ryto nuo 8 val. iki 9½; popiet gi tik nuo 1 v. iki 3½. –

Tikiuosi, kad aš nedaug turėsiu darbo akademijoje; – taigi vakare apie 8 valandą vėl galėčiau ateiti. – –

Taigi duok man atsakymą, ar galiu ateiti seredoje klausyt išpažinties iš ryto nuo 8–9½ – ir popiet nuo 1–3½. –

Jurgis //

Ks. Dr. Jerzy B. Matulewicz *90v*

[1] *al atr*

Ks. Dr Jerzy B. Matulewicz //

26v 9. IV. 1909.[1]

Mielas Praniuk! Klierikai užklupo mane pusiau septintą; prakalbą kalbėjo[2], aš, žinoma, taipgi turėjau keletą žodžių pasakyti. –

Taigi tikiuosi, kad jau nėra ko daugiau bijoties; galėsiu rytoje ir namie pabūti užsidaręs. –

Taigi su Mišioms pas Tave jau neateisiu, kad be reikalo baldos nepadaryčiau.

Jurgis

[1] *sen. kalend., naujojo – balandžio 22, Šv. Jurgio šventės išvakarės* [2] *cor* b

Atsiuntė „Saulė“ man ir Tau pinigų. Užeik pas mane po lekcijai, tai gausi pilnus kišenius pinigų.

Jurgis

Subata

13. VII. 1909.
Varšava. Pienkna 24.

Mielasai Praniuk!

Atvykęs[1] Varšavon, tuojau nuvėjau pas JE. vyskupą Ruškevyčią;
> kalbėjau su juo plačiai[2] ir ilgai apie mūsų reikalus. Jis labai maloniai
žiūri į mūsų sumanymą, davė keletą labai gerų ir gražių patarčių ir
prižadėjo visokią paspirtį žodžiu ir raštu. –

Šiandie arba rytoj išsidirbęs planą, vėl eisiu pas jį. –

Apie visa ką tuoj pranešiu Tau. –

Būk taip geras, parašyk, ką Kaune girdėjai ir pas ku[n]. Andziulį. –

28v Tėvo Bernardo neradau Varšavoje, // išvažiavęs kur ten su misijomis. –

> Čia pas poniutes tuo tarpu ilsiuos ir gydaus. –

Gavęs pašpartą ir[3] reikalingus popierius galėsiu keliauti toliau. –

Tuo tarpu baigiu laišką

Ku[n.] Jurgis Matul[...]

[1] *cor* v [2] *cor* p [3] *p del* sugavęs, *ex err bis* ir

Gelgaudiškis 14 liepos 1909 m.

Mylimasis Jurguti!

Vakar buvau Kaune; šnekėjau su vyskupu Cirtautu. Jam apsakiau mudviejų tikslus ir visą istoriją to, kas iki šiol padaryta jiems įvykdin- < ti. Pasakiau, kad pral. Ant. nieko nesakėme, ir pridėjau keturias mūs tylėjimo priežastis. Neslėpiau, kad sutarta, juog Tu važiuosi į Rymą, jei Varšavoje teip patars ir jei suskubsi sutartį išpildyti per vakacijas. Vyskupas, visos mano šnekos išklau-// *1v* sęs, sumanymą pagyrė, o su jo išpildymu patarė nesiskubinti, idant galima būtų darbą pradėti su seiniškės vyriausybės žinia. Tuos tris daiktus: 1° pagyrimą, 2° nesiskubinimą ir 3° su Seinais susižinojimo reikalą jis mane įgaliojo parašyti Tau ir T. S. Vakar aš negalėjau Tau laiško išsiųsti, nes galva man apsisuko prieš išvažiuosiant iš Kauno. Daug su viena diena visko perleidau.

Veiveriuose gerai pasisekė.

Iš Marijampolės turėjau išvažiuoti neatsisveikinęs su kun. Draugeliu. Jis buvo išlydėjęs lavoną, o mano vežėjas, kun. Juozaičio brolis, negalėjo laukti. Dvi merginos, kuriedvi buvau ketinęs parodyti kun. < Draugeliui, neatėjo nedėlioje. Jų vietoje atėjo Magdė Karveliūtė // *2r* iš Mokolų, geresnė už aniedvi, 26 metų. Ją pažįsta kun. Draugelis ir kun. Generolas. Abudu ko geriausiai apie ją liudiją. Jai pasakiau, kad kreiptųsi prie kun. Draugelio, o kun. Draug. pasakiau apie ją.

Kun. Totoraitį mačiau Šunskuose. Jam papasakojau mudviejų šneką su T. S. Jonas toms merginoms patarė skaityti geresnių knygų, negu aš buvau sugalvojęs.

Su mano seseria gana gerai einasi. Tikiuosi, kad su 2000 rub. galėsiu ją aprūpinti su jos vaikais.

Sudiev

Tavo P. Būčys.

16/3 VII. 1909

Mielasai Praniuk!

Rašau į Gelgodiškius ir drauge į Kauną ant ku[n]. Dambraucko rankų, kad Tau perduotų, nes nežinau, kur Tave sugaudyti ir kur suras mano laiškas. –

Su vyskupu Ruškevyčiu jau atlikau reikalą; davė man reikalingą popierį, labai prielankų[1]. Jis pats išvažiavo į užsienius; davė savo adresą ir liepė[2] kreipties tenai pas jį, jei ko prireiks. –

Savo popieryje, – maždaug, duoda paliudijimą, kad vienuolynas reikia prilaikyti[3] ir mane pažįsta kaipo rimtą žmogų, ir t. t. –

Gal išgautum nuo vyskupo Cirtauto nors[4] nuomonę, kad vienuolynai reikalingi pas mus ir kad ypač reikalinga atgaivyti Marijonai, kad ir slapčia, kitaip[5] negalint. –

Aš dar pašparto neturiu, bet jau gavau žinią iš Peterburgo, kad
30v siunčia popierį, – o paš-// partą čia išsidirbsiu, Varšavoje, ant vietos. –

Tik ką apturėjau laišką nuo ku[n]. Dambraucko[6]; bara mane rūsčiai už tai, kad dar neprisiunčiau straipsnių[7], ir pilnai turi tiesą. Bet ką aš, nelaimingas, darysiu, kad, kaip pats matei, ne tik ką nė dienos, bet beveik dar nė valandos neturėjau liuoso laiko, o nuo visokių reikalų ir darbų net galva svaig[s]ta. Kiek tik turiu laiko, pribėgdamas[8] rašau. –

> Bet dar to negana, reikalauja, kad aš vienuolynų, Lietuvoje[9] besidarbuojančių, sutvarkyčiau reikalus. –

Girdėta kas, bet nežinia, kas. –

Aš tik pažįstu tas ypatas, kurios Obeliuose dirba, taigi ir tvarkiau, kad išeitų Lietuvos naudai. –

Be to, dar pažįstu ypatas, kurios darbuojasi Liepojuje, bet tos priklauso nuo vietinio klebono; jisai tik tegali jos tvarkyti. –

31r Ir dar už daug // kitų dalykų bara, bet apie tai kitąsyk parašysiu, ar pasakysiu. –

[1] *cor* n; *cor fl pro* -au [2] *cor fl pro* a [3] *cor fl* [4] *p del* pal [5] *cor pri* i [6] *orig fl* a [7] *cor* n [8] *cor* -ėg- [9] *cor* v

Labai keistai žiūri į vienuolynus! –

Bet tiek to. –

Gavęs laišką, duok žinią kad ir depeša, ar atsiųsi kokius popierius. –

Tokį pat laišką siunčiu, kaip minėjau, Tau į Kauną pas Dambraucką[10].

Bučiuoju Tave

Jurgis. –

Beje,[11] būk atsargus kalbėdamas apie vienuoles lenkes, kurias pažįstava, ypač apie tas, pas[12] kurias dabar gyvenu; – nes jau atėjo čia pas mane žinios, kad bū[k] Tu viską Kaune išpasakojęs per kunigų susirinkimą; o kunigai išnešioję tas žinias po Lietuvą, ir dar čia žada atvažiuoti Varšavon su protestais ir reikalavimais. –

Tai užkenkti gali toms // moterims, gal pakliūti į policijos rankas; *31v*
ypač man nemalonu, kad mano vardą į tuos dalykus įpina. Iš kunigo Dambraucko laiško išrodo, kad tik aš siunčiu seseris-lenkintojas į Lietuvą ir tik viskas nuo manęs priguli. –

Girdėta, kad kur skambina, bet nežino, kur. –

Apskritai kalbant, labai ska[u]dus[13] laiškas, bet ką[14] gi daryti, reikia nukentėti viskas. –

Tik būk atsargus, nes viską perkreipia, supainioja ir kažin kas iš to išeina.

[10] *cor* b [11] *a del* Bet [12] *cor* p [13] *orig vid ex err* skaidus [14] *cor* ą *pro* e

16. VII. 1909
Warszawa, Piękna 24.

Mielas Praniuk!

Dėl viso ko siųčiu šį laišką į Kauną, nes gal jau būsi išvažiavęs iš Gelgodiškių[1]. –

Turinys tas pats, ką ir laiške, kurį siunčiu į Gelgodiškius.

Su vyskupu Ruškevyčiu visą mūs reikalą apsvarsčiau gerai, gavau nuo jo reikalingą popierį ir žinias[2], kur ir pas ką kreipties; labai[3] jis prielankiai į mūs sumanymą žiūri. Kaip tik gausiu pašpartą, tuoj ir važiuosiu. –

Atrašyk[4], ką gavai Kaune? –

Ar neduotų vyskupas Cirtautas nors paliudijimo, kad Lietuvoj labai reikalingos vienuolių kongregacijos ir kad geistina atgaivinti Marijonus, kitaip negalint, bent[5] slapčia į juos įstojant.

Gavau[6] labai rūstų ir šiurkštų laišką nuo ku[n]. Dambraucko, //
33v bara mane už tai, ką dar neprisiunčiau straipsnių. –

Turi tiesą, bet ką aš, nelaimingas, darysiu, kad nesurandu nė valandelės laiko, net galva nuo viso ko svaigsta, stengsiuos iki 8 liepos[7] nors vieną[8] paskaitą prisiųsti. –

Ku[n]. Dambrauckas kreipias į mane vienuolių reikalais[9], besidarbuojančių Lietuvoje; nori, kad Lietuvoje[10] būtų grynai lietuviška provincija ir t. t. –

Aš, [ką] galėjau, dariau ir darysiu, kad taip būtų, – bet tai[11] ne taip lengvai padaroma. –

Bet apie tai pakalbėsiva su tavim. –

Visgi jei[12] pareis apie tai kalba, perspėk[13] juos (ku[n]. Dambrauc[...] ir kitus), kad nors šiek tiek atsižiūrėtų į Bažnyčios įsakymus ir dvasią[14], o ne vien tik į tautiškumą. –

[1] *cor* e [2] *cor fl* [3] *cor pri* a [4] *cor fl* [5] *orig cap* [6] *cor* v *pro* la [7] *cor* l *pro* k [8] *p del ill* [9] *cor* r [10] *cor* v [11] *cor* [12] *cor* [13] *cor* ė [14] *cor* dv

Rašo, kad boikotuosią esančius vienuolynus Lietuvoje; – man rodos, nereiktų taip veikiai karščiuoties, reiktų atsargiau elgties. –

Tiek // tik numanau, kad ne iš boikotų dvasios išauga vienuolynai, *34r* ne boikotais[15] jie sutveriami ir net ne tautiškumu[16], nors tėvynė labai brangus daiktas ir jos m[ei]lė[17] – viens iš prakilniausių jausmų. –

Bent iš tokios dvasios išaugusių[18] vienuolynų vargu[19], kas doro bus. –

Bet tiek to, jie[20] geriau išmano gal tuos dalykus, Lietuvoj gyvendami. –

Patsai taipgi būk atsargesnis kalbose apie vienuolynus; jau čia iki (Piękna 24) atėjo garsas, būk per susivėjimą ku[n]. pasakojęs ėsi apie tas moteris, apie mano dėl jų darbus, apie įstatų sustatymą[21] ir t. t.; nes kunigai tai po visą Lietuvą išnešioja ir skelbia. –

Iš to ir man, ir joms daug nemalonumų gal išeiti, net[22] ir nuo policijos. –

Jei norime vienuolynus Lietuvoje turėti, tai ne taip garsiai ir trankiai reikia daryti; – o ypač ne // per susivažiavimą[23] jie įsteigiami arba *34v* sugriaujami; – čia, man rodos, reikia kitokios dvasios. Rašau tai, Brolau, kad truputį apmalšintum besikarščiuojančius, ir kad pats būtum atsargesnis. –

Suprasi tai, kada Tau perskaitysiu Dambraucko laišką tame reikale. –

Su ku[n]. Šiauliu būt gerai, kad pakalbėtum apie mūs reikalus, jis supras tai.

Lauksiu atsakymo nekantriai

Bučiuoju

Jurgis.

[15] *cor fl pro* -as [16] *cor* a [17] *orig vid ex err* mielė [18] *p del* jaus- [19] *cor fl* [20] *cor* e [21] *cor* y *pro* i [22] *cor* e [23] *cor sec* a, *fl vid*

17. VII. 1909
Varšava

Mielasai Praniuk!

Taip mano galva suvargus, kad svarbiausius darbus kaip bematant pamirštu. –

Rašydamas pas Tave anuodu laišku pamiršau priminti Tau, kad kuo greičiausia kreiptumės į Ledukauckiutę prašydamas, kad ji užrekomenduotų mane savo broliui Ryme. Vysk. Ruškevyčia pirmiausia į jį liepė[1] kreipties, o jisai privesiąs mane, kur reikiant. –

Taigi tuo nurašyk apie tai[2] Ledukauckiutei.

Bučiuoju T[a]ve

Jurgis

[1] *cor* ė [2] *cor pro cap*

Gelgaudiškis 19 Liep. 1909 m.

Mielas Jurguti!

Aš stebiuosi, kas čia daros. Tavo laiškas iš Varšavos ateina iki manęs į dvi dienas, o manasis į Varšavą nenueina į tris. Matyt, kad iki 17 Liep. tu negavai mano rašto, pranešančio, kad vyskup. Cirtautas neduos dokumento, kol tokio neturėsiu nuo Seinų vyriausybės. Vyskupo atsakymas mā išrodo protingas. Ir Andziulis kitaip neapsi[i]ma prie mūs prisidėti, nes negalįs eiti Marijavitų keliu. Jo žodžių įsakmiai neatsimenu, ale mintis buvo aiški, ir ją gerai atsimenu. Jis man ant to atkreipė atydą.

Mā esant Kaune nebuvo nė jokio kunigų susirinkimo, ir aš neprisijaučiu, kad būčiau ką nors kam nors išpliauškęs. Vienąsyk per vakarienę kunigas Dambrauckas labai užsipuolė ant vienuolių, tai aš beveik jį supykinau užtardamas už jas[1], ale faktų nejokių neminėjau, tik rėmiausi ant to, kad reikia suprasti ir savo priešininko psichologiją, o nesakyti, kad jis visada valios piktumu dirba mums priešingai. Kitudu kunigu, tos mudviejų šnekos klausydami, priminė daug faktų, kad vienuolės Lietuvoje negerai daro. Neužgindamos jų privestų faktų, sakiau, kad ne teip reikia gintis nuo negeistinų mums atsitikimų, kaip pradėta; ne piktumu, o sutvarkymu. Klausė, kas sutvarkys; atsakiau, kad visas žinias apie vienuolius ir vienuoles siųstų Tau, nes ėsi didžiausias to klausimo žinovas Lietuvoje. Daugiau aš nieko nesakiau ir Tavo vardo daugiau į nieką nepainiojau.

Ledóchowski'utei rašau šįvakar, kad Tu važiuoji į Rymą su svarbiu bažnytiniu reikalu, ir kad Tau //bus reikalinga jos brolio pagelba, taigi aš *3v* prašau, kad ji broliui apie tatai praneštų pirma laiko ir parašytų apie Tave teip, kaip Tave pažįsta. Jei manai, kad dar reikėtų ką nors viršaus jai pranešti, tai turėtum pats parašyti. Jos adresas: Финляндия

[1] *cor fl pro* ą

Усикирко[2]. Uusikirko Antanala, Sortavala[3] Merentähti, Kreiviter J. Ledóchowska.

Su kun. Grigaičiu jau mačiausi ir da matysiuos. Šnekėjova apie Akademiją, mokslą ir gyvenimą joje, ale apie mudviejų projektus nieko jam nesakiau. Kun. Andziulis ir kun. Katilius, Seinų seminarijos dvasiškasis tėvas, prie geriausiųjų kunigų priskaito kun. V. Šeškevyčių, Slavikų kamendorių. Ta nuomonė pasitvirtina iš to, ką galima girdėti ir matyti Naumiesčio dekanate. Mą rodos, verta būtų ir kun. Š. prie mūs pritraukti; ale jam nieko nesakysiu, kol negausiu atsakymo nuo Tavęs.

Dieve, duok, kad kelionė pasisektų! Beje! Jeigu parvežtum ir mą leidimą pradėti novicijatą, tai aš betgi turėčiau apie tai pasisakyti
4r Seinų administratoriui. Jeigu Rymas dispensuoja // ir nuo to, tai tegul duoda man dispensą in scriptis[4] ir atsiunčia per vysk. Ruškevyčią su jo kontrasignacija, arba per Ledóchowskiutę su kontrasignacija jos brolio.

Bučiuoju Tave
P. Būčys.

P. S. Ledóchowskiutei jau parašiau ir paduodu krason drauge su šituo laišku.

P. B.

[2] *rus* =Suomija, Uusikirkko [3] *cor* v [4] *lot* =raštu

19. VII. 1909
Varšava, Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Tavo laiško labai buvau išsiilgęs; tai ir labai nudžiugau jį gavęs. Pasirodo, kad laiškai iš Gelgodiškių į Varšavą eina net 4 dienas. –

Ketinai būti Kaune per susivažiavimą šv. Kazimiero Draugijos; taigi nežinau, kur Tau[1] dabar rašyti, ar į Gelg., ar į Kauną. –

Rašysiu ir vienur, ir kitur, nes svarbu, kad su Tavim susižinočiau.

Aš manau, kad vis tiek reikia važiuoti į užsienius pasiteirauti, ir, kaip tik gausiu pašportą, pasiryžęs esiu važiuoti. –

Vysk. Cirtauto patartis gera, bet, man rodos, nieko neken[k]s[2] nuvažiavus Ryman pasiteiraut, kaip ten žiūrima į mūsų su-// manymą. Kaip 38v
vyskupas Ruškevyčia sakė: „ważną rzeczą wiedzieć, jak tam będą patrzyli na tego rodzaju życie i projekt“[3]. Taigi man rodos, kad čia nebus visai[4] paliestos vietinio Administratoriaus teisės. Suprantama, kad negalimas daiktas įsikurti Marijampolėje[5] be jo žinios ir sutarties[6]. Bet, man rodos, dabar svarbu susinešti su aukščiausia valdžia, sužinoti, kaip ji žiūrės į tą visą sumanymą. Paskui bus drąsiau viska[s][7] čia ant vietos veikti ir daryti, žinant, kad ten į visą ką prielankiai žiūrima. –

Taigi nors kad ir iš to vien atžvilgio svarbu nuvažiavus, kur sutarta, tai[8] sutvirtįs mūs dvasią ir priduos stiprybės; tada bus lengviau ant vietos visas kliūtis pergalėti. –

Nuo vysk. Ruškevyčiaus turi[u][9] visokią paspirtį ir rekomendaciją; – tuo pasiremdamas galėsiu visur prieiti ir kas reik sužinoti. Man rodos, kad nišpasakytai bus // svarbu išgirdus iš ten balsas ir nuomonė. – 39r

Taigi, kad ir vien dėl to visgi apsimokės keliauti užsieniuosna. –

Žinosime tada, kokia Bažnyčios valia.

Meldžiamas, parašyk pas Ledukauckiutę, kad savo broliui ji mane

[1] *cor* T [2] *orig ex err om sec* k [3] *lenk* =svarbu žinoti, kaip ten žiūrės į tokį gyvenimą ir tokį projektą [4] *cor* v [5] *cor* M [6] *cor* su- [7] *orig vid ex err fl* -ai [8] *cor* t [9] *orig vid ex err fl* -i

užrekomenduotų; nes, kaip sakė vysk. Ruškevyčia, per jį bus man lengva su Bucceroni suveiti; o šis pastarasis geriausias duosiąs patartis.

Man prisieis išsidirbti pašportas Varšavoj; tik laukiu nuo Denisevyčiaus leidimo. Pasirodo, kad trims savaitėms suvėjus nuo to laiko, kada apleidi Peterburgą[10], nustoji teisę išgauti pašportą. Taigi čia, Varšavoje, gausiu.

Džiaugiuos, kad Tau pavyko[11] Veiveriuose ir Marijampolėje, ir kad su seseria gerai einasi. –

Tik labai mane[12] baimė paėmė, kad Tave apėmė galvos svaigulys. –

39v Stenkis, Brolau, pasilsėti, neimk, jei gali[13], // nė į rankas knygų – kad sustiprintum sveika[tą][14], nes pats žinai, koki mudu darbai laukia. –

Taigi viską apsvarstęs šiąnakt, nes Tavo laišką gavau vakar vėlai vakare, – pasiryžęs esiu važiuoti užsieniuosna; – tuomi niekieno teisių nepažeidžiu; – o sužinosiu valdžios nuomonę ir valią; – tada turėsime kuo remties.

Bučiuoju Tave, parašyk greit. –

J[au][15] rašiau apie tai, kokį laišką gavau nuo ku[n]. Dambraucko; – apmalšyk juos, kad nedarytų nieko su slaptomis kongregacijomis –

Bučiuoju Tave

Jurgis

[10] *cor* u [11] *cor* v [12] *cor* -ne, *p del* susi.. [13] *ex err bis* [14] *orig fl om* [15] *orig vid ex err* Jei

19. VII. 1909
Varšava, Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Tokio pat turinio laišką išsiunčiau į Gelgodiškius; siunčiu ir į Kauną, nes žinau, kad ten[1] ketinai būti per šv. Kazimiero susivažiavimą. –

Vakar vakare gavęs Tavo laišką, galvojau visą naktį, – visgi esiu pasiryžęs važiuoti užsieniuosna. –

Tuomi niekieno[2] teisių nepaliečiu ir nepažeidžiu, o[3] ten ant vietos patirsiu, kaip aukščiausioji valdžia žiūrės į mūsų sumanymą, – patirsiu, kaip mums elgties. –

Taigi pargrįžus[4] man iš tenai, turėsime kuo remties, turėsime[5] autoritetą, – o galų gale žinosime visgi geriaus[6], kokia Bažnyčios valia. –

Žinoma, kad norint įsikurti Marijampolėje, jokiu bū-//du ne- *41v*
galima aplenkti vietinės valdžios, tai aiškus ir suprantamas dalykas. Bet važiuojant į Rymą, jokiu būdu nepaliečiama[7] ta valdžia; – o tik sužinosi[u][8], kaip mums elgties. –

Į Gelgodiškius rašiau plačiau, džiaugiuos, kad Tau visur pavyko. –

Tik susirūpinau, kad jau net galvos[9] [s]vaigulys[10] Tave apėmė. Brolau, pasisilsėk gerokai nors dabar, nes žinai, koki darbai mūs laukia. –

Taigi esiu pasiryžęs važiuoti ir tikrai numanau, kad tai bus naudinga; taip patarė vysk. Ruškevyčius. –

Parašyk pas Ledukauckiutę, kad mane užrekomenduotų savo broliui; per jį visur prieisiu, ypač susipa-//žįsiu su Bucceroni, nuo[11] kurio *42r*
vėl, kas man reikia, sužinosiu.

Bučiuoju Tave
Jurgis

[1] *cor* t [2] *cor pro* nieko, *p del* t [3] *p del ver* net [4] *p trans* par- *del* gryž [5] *cor fl* [6] *cor fl* [7] *fl mut* [8] *orig fl* -i [9] *cor* o [10] *ex err om pri* s [11] *cor* u

23. VII. 1909
Varšava. Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Tik ką gavau Tavo laišką ir ant tų pėdų duodu atsakymą. –

Nežinau, ar Tu atsimeni,[1] nes ir mudu taipgi kalbėjova, kad vyskupų jokiu būdu aplenkt negalima, kad apie visa ką turėtų žinoti Mohyliavo Administratorius, o aš taipgi sakiau, kad reikia būtinai Seinų administratoriaus leidimo. Tas dalykas man išrodo taip aiškus, kad apie tai jokių abejonių negali būti. –

Taigi ir Ryman važiuoju ne tuo tikslu, kad[2] vietinę dvasiškąją valdžią aplenktume, anaiptol! –

Mano kelionės tikslas, kaip iš kalbų su vysk. Ruškevyčiu paaiškėjo, kitaip ir būti negali, bus: 1) kaip aukščiausioji dvasiška valdžia žiūrės į mūsų sumanymą, apskritai imant[3]? ar pavelys, kad pabandytume tokį gyvenimą, ar lieps išsyk liauties ir atstoti nuo sumanymo[4]? –

Nes tai, kaip vysk. Rušk. išsitarė, visgi yra „aliud genus vitae"[5] negu paprastai. –

Jis turi viltį, kad Šventasis Tėvas noriai sutiksiąs ant tokio gyvenimo, nes labai giriąs tokį gyvenimo būdą moterų vienuolynuose; – Vysk. Rušk. sakė, kad Šv. Tėvas pats nuo savęs galįs duoti įgaliojimą
44v tiesiog, // jei jam tai patiksią, žinoma, perstačius[6] dalyką intekmingiems žmonėms; – 2) gi vėl reiks sužinoti, anot[7] to[8] paties vysk. Ruškevyčiaus, – kaip žiūrės Rymas į[9] perkeitimą Marijonų į kitokio gyvenimo vienuolyną. –

Nes[10] jau pats faktas, kad Marijonai virsta slaptu vienuolynu, yra, kaip pastebėjo[11] Ruškevyčius, – „mutatio Constitutionum"[12] – o to negalima padaryti be Rymo leidimo; – 3) aš dar pridedu nuo savęs, bus gerai sužinojus kelius, kaip, kur ir prie ko galima prieiti Ryme su tokiais reika-

[1] *p del ill* [2] *p del* dva [3] *cor* im- [4] *cor fl* [5] *lot* =kitoniškas gyvenimo būdas [6] *ins pri* s [7] *ins* o [8] *cor* t [9] *cor* [10] *cor* e [11] *cor* t [12] *lot* =Konstitucijos pakeitimas

lais; nes[13] jaučiu, jeigu Rymas pagirtų mūsų[14] sumanymą ir sutiktų, kad mes taip pradėtume gyventi, tai reiks nuolatos kreipties į Rymą su visokiomis dispensomis ir leidimais, gyvenant taip nepaprastose aplinkybėse; – 4) noriu iš tikrųjų sužinoti[15] nuo tokių kompetetentiškų ypatų, kaip Bucceroni ir Leduchowskis, ir Kongregacijos Sekretorius, kokių reiks formališkumų: ar reikia leidimo Seinų administratoriaus, ar Mohylevo administratoriaus? – ar man[16] reiks litteras testimoniales ir dimissorias[17] iš Kelčių ir t. t. –

To viso sužinoti negalima be Rymo, tai būtų tik nuolatinis klaidžiojimas. –

Paskui, sužinoj[ę][18] // viską Ryme, žinosime, prie ko kreipties, kokių *45r*
ir nuo ko reikalauti dokumentų.[19] –

Tada iš tikrųjų su tam tikra vietine valdžia ir su jos žinia galėsime pradėti darbą. –

Taigi dėl šių prieža[sč]ių[20] aš pasiryžau visgi važiuoti[21] Ryman, kad bent kartą tikrai žinotume, ar pradėti sumanymą ir kaip jį įvykdyti, kad nereiktų[22] klaidžioti be reikalo paskui. –

Aš manau, tokiu tikslu kreipdamiesi Ryman, mes jokia[i][23] vietinei valdžiai nepareiname į kelią ir niekieno teisių nepažeidžiame, iš Rymo tik gausime nurodymus[24], kaip toliau elgties. –

Iš to viso pasekmė, kad apsimokės kelionė Ryman ir kad, pradėdami darbą nuo galvos, geriausiai padarysime, taip man išrodo. –

Aš ypatiškai nesitikiu, kad man pasisektų dabar tuo ūmai iš karto išgauti visoki[25] leidimai; nėsiu toks optimistas; bet tik noriu priėjęs prie versmės sužinoti, kaip ir kokiais keliais toliaus vaikščioti, kad nepaklystume[26], kad norėdami Dievui įtikti ir Bažnyčiai patarnauti, neapsilenktume net ir mažiausiuose daikteliuose su Bažnyči[os] norais[27], valia ir nurodymais. Tikiuosi tai geriausi Ryme patirsiąs.

[13] *cor* n [14] *cor* m [15] *cor pri* i [16] *p del lit ill* [17] *lot* = [luomo] patvirtinimo ir atleidimo raštų [18] *orig fl* -i [19] *si cor* [20] *orig vid ex err* priežadžių [21] *cor* t [22] *cor* t [23] *orig fl* -ia [24] *cor* y [25] *vid ex err add fl* -us [26] *cor* y [27] *cor fl pro* -as

Taip keistai[28] viskas susidėjo, kad kartu gavau Tavo laišką, nuo
45v k. Senkaus įgaliojimą ir žinią, kad jau turiu pašportą. // Rytoj po pietų
2 v. 25 m. (24 liepos) iškeliauju. –

Pasimelsk karštai, kad kelionė pavyktų, kad viskas pasisektų padaryti sulig Dievo valios ir Bažnyčios reikalavimų ir nurodymų. –

Jei kur išvažiuotumei iš Gelgodiškų[29], atsiųskie adresą Varšavon, Piękna 24, kad galėčiau Tau pranešti viską. –

Pakeliui niekur nestosiu, jokių vietų neketinu lankyti, nes ne tam pasirengęs. Ryme tik aplankysiu keletą šventų vietų, ypač melsiuos prie šv. Petro ir Povylo grabo, kad jų dvasia persiėmę, galėtume[30] pradėję naują gyvenimą[31] sulyg mūs menkų išgalių Dievui ir Bažnyčiai patarnauti; melsiuos, [kad] tų didžiųjų Evangelijos[32] skelbėjų dvasia persiėmę galėtume pasekmingai su[33] šios gadynės Dievo[34] ir Bažnyčios priešais kovoti, – kad, jei tokia valia bus Dievo[35], galėtume jo tikrąją Bažnyčią platinti rytų šalyse, ne tik Lietuvoje. –

Su ku[n]. Šeškevyčium gali pakalbėti apie mūsų sumanymą. Su ku[n]. Grigaičiu dar nėr ką apie tai kalbėti, turėsiva laiko. –

Taigi su Diev tuo tarpu; iš Rymo parašysiu. Pasimelsk karštai, kad visame Dievo valia išsipildytų. Bučiuoju Jurgis.

⌜Pas ku[n]. Dambraucką šį tą parašysiu apie vienuoles; bet atsargiai; jie per daug karščiuojas ir per daug tik tautiškumo težiūri! –

Žada boikotuoti vienuolynus, – tai ne suvartotojų krautuvės! – ne boikotais sutvarkoma[36]. –⌝[37]

[28] *cor fl* [29] *cor* g [30] *cor* g [31] *cor* v [32] *cor pro min* [33] *cor* u [34] *cor* D [35] *cor* D [36] *cor fl* [37] *add in sin mg in init obl*

29. VII. 1909

Mielasai Praniuk!

Labai gerai padariau atvažiavęs Ryman. Čia tikrai sužinosiu, ko mums laikyties ir kaip elgties. Išsyk buvo man gana sunkoka; nežinojau gerai, į ką kreipties. Dabar jau kelius suradau; įdaviau kam reikia[1] popieras, padariau pradžią. Vakar vakare buvau pas kardinolą Tuto y Vives, Vienuolių Kongregacijos Prefektą. Priėmė mane nišpasakytai maloniai, kaip geriausias Tėvas. Nustebau, kaip[2] jis gerai žino Bažnyčios ir vienuolynų padėjimą pas mus; tai daug palengvino man dalyką; vos kur žodį užminiau, jau jis suprato ir davė[3] atsakančius nurodymus. Jis prižadėjo viską mums palengvinti; mūs daly-//kus paves ištirti tam tikram sekretoriui[4]; su tuo sekretorium *48r* matysiuos subatoje, įteiksiu jam atsakantį memorandum[5], stengsiuos išgauti kotikriausius[6] nurodymus, kaip mums toliaus elgties, kad be reikalo neklaidžiotume. –

Smulkmenas ir visus dalykus, apie kuriuos kalbėjau su kardinolu, – paskui pranešiu. –

Čia nišpasakytas[7] karštis, net galva svaigsta, mirkstu prakaite. –

Bet džiaugiuos, kad dalykai eina; kad tik viskas išeitų Dievui ant didesnės garbės.

Atsidusk maldose, atmindamas mūs reikalą.

Bučiuoju Tave Jurgis

[1] *cor* rei- [2] *cor pro* kad [3] *cor* d [4] *cor sec* e [5] *lot* =atmintinę [6] *cor* t [7] *cor fl*

31. VII. 1909.

Mielasai Praniuk!

Jau savaitė baigiasi, kaip esiu Ryme. Vakar buvau pas Šventąjį Tėvą
ir apturėjau palaiminimą dėl savęs ir dėl visų tų, kuriems norėjau
apturėti. Šiandie buvau su savo reikalais Kongregacijoje; žadėjo duoti
man atsakymą ir reikalingus nurodymus užporyt, t. y. panedėlyje.
Jeigu gausiu reikalingą atsakymą, gal galėsiu išvažiuoti utarninke. –

Apie visa ką pranešiu parvažiavęs. [G]al[1] mums prisieis kur nors
51r susivažiuoti; taigi būk // taip geras, nevažiuok dar niekur toliau iš
Gelgodiškių, kol negausi[2] nuo manęs žinios iš Varšavos. Aš pargrįžęs
Varšavon tuoj ūmai pranešiu Tau apie visa ką, arba gal pasimatysiva
ir žodžiu pakalbėsiva[3]. –

Laiškus siųsk į mane į Varšavą. –

Nesitikėjau, kad čia visi būtų taip mandagūs ir geri; palengvina
viską, kiek galėdami. –

Koks bus galutinai atsakymas, panedėlyje pamatysiu. –

> Čia nišpasakyti karščiai, prieina iki 44% arba net 50% laipsnių;
žmogus visą dieną mirksti prakaituose. –

51v Dėkui Dievui, jaučiuosi sveikas; gal Dievas // taip duoda, nes mato,
kad tas darbas pradėtas dėl Jo garbės[4] ir Bažnyčios naudos ir gero. –

Labai mažai vietų aplankiau, nes neturėjau nė kada, reikė popieriai rašyti ir dalykai aiškyti, o ant galo grįžus, ne dėl to nė atvažiavau čionai. –

Bučiuoju Tave nuoširdžiai

Jurgis

[1] *orig vid ex err* Kal [2] *cor* g [3] *cor* v [4] *cor* b

5. VIII. 1909
Varšava, Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Tik ką šiandie pargrįžau Varšavon. Kelionė gerai pavyko; žinoma, vargo tokiam karštyje buvo užtektinai; bet, rodos, to nė nejauti žmogus, kada dalykai stovi gerai ir viskas klojasi. –

Ten iš užsienių iš pat vietos rašiau pas Tave bene tik tris ar du laišku, tikrai nepamenu. –

Būk taip geras, gavęs šitą mano laišką, atrašyk pas mane kuo gre[i]čiausia. –

Mums reiks kur nors susivažiuoti i[r] pasikalbėti. Nuspręsta dalykai
tokiu būdu: // vyskupui Ruškevyčiai pavesta mus priimti į skaitlių *53v*
Kongregacijos narių; o mums paliepta į tris mėnesius visi popieriai sutvarkyti ir su vyskupų rekomendacijomis[1] pristatyti jie, kur reikia. –

Tik, meldžiamas, duok atsakymą kuo greičiausia; nes Tavo laiškai net tris dienas pas mane eina. –

Beje, tokiu būdu mums prisieis susivažiuoti Varšavoje kada toliau,
nes dabar dar nėra vyskupo Ruškevyčiaus, jis gydosi // užsieniuose. – *54r*

Dėkui Dievui, jaučiuosi gerai, esiu sveikas. –

Lauksiu kuo greičiausia žinių[2] nuo Tavęs.

Jurgis.

[1] *cor* -nda- [2] *cor* ž

6. VIII. 1909.
Varšava. Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Vakar pargrįžęs iš užsienių tuo išsiunčiau į Tave laišką. –

Šiandie vėl rašau, nes sužinojau, kad tu esi Gelgaudiškyje; taigi žinau, kad mano laišką apturėsi. –

Tik ką dabar apturėjo Tavo laišką M. Suryn; daugiau tų dalykų nejudykie, nes jau viskas išsiaiškino ir jau žinia, iš kur apie jas paskalos pasklido po Lietuvą[1]. –

Tu tame dalyke visiškai esi nekaltas ir be reikalo mano žodžius, taipgi ant greitosios parašytus besikarščiuojant, taip karštai ėmeisi į širdį. –

Apie [tai] susivėję pakalbėsiva. –

Paskutiniam laiške šį tą minėjau apie mano kelionės pasekmes. Dabar noriu visa ką plačiau Tau paminėti. –

Iš Rymo rašiau į Tave du laišku, ar net tris, neatsimenu, nes taip galva mano suvargo; matyt, Tu jų negavai. –

Šitą laišką gavęs taipgi ūmai pas mane parašyki, nes man rūpės, ar laiškas atėjo pas Tave. –

56v Nuvažiavęs į vietą, tuo kreipiausi į Tė-// vus „Zmartwychwstańców“; norėjau pas juos apsigyventi. Bet, pasirodo, kad jie kunigų nepriima pas save gyventi. Užtaigi Tėvai man[2] pripiršo gana gerą ir pigų viešbutį pas Müllerį, vokietį... Ant rytojaus, panedėlyje, nes atvykau nedėlios dieną, nuvedė mane vienas iš Tėvų Zmartwychwst. pas Mgr. Antonucci, pas kurį turėjau rekomendaciją, su juo sutarėva 5 v. popiet susiveiti, kad visą dalyką aptartume. –

Su tuo patim Tėvu Zmartwychwst. tą patį rytą nuvykau pas Ledochowskį; be[t] jo neradau namieje; išvažiavęs ant kelių savaičių vizituoti brolių namų. –

[1] *cor* v [2] *p del* įpi

Pargrįžęs Varšavon radau Ledochowskytės laišką, kuriame man tą pat praneša ir pataria kreipties į Tėvą Jenerolą. Žinoma, negavęs Ledochowskytės laiško pri[e]š išvažiuosiant, [ne]žinojau, ką galima kreipties[3] į Jenerolą; tik palikau savo bilietą Tėvui Leduchowskiui. –

Pagaliaus nuvykau pas Bucceroni; bet nė jo neradau, jis laikė rekolekcijas; antrąkart pas jį negrįžau, nes pasirodė[4], kad be jo bus galima dalykas atlikti; taigi nė nėjau daugiau pas jį, kad be reikalo neužėmus laiko. –

Popiet 5 valandą nuvykau pas Mgr. Antonucci, jam visą dalyką išaiškinau ir išdėsčiau; suteikiau taipgi visus popierius, kuriuos jis[5] žadėjo ant rytojaus įteikti kam reikia. –

Jis pats darbuojasi Kongregacijoje Studiorum, bet apsiėmė patarpininkauti. Žinoma, kad būčiau pats žinojęs į ką kreipties, //būtų 57r
buvę geriau viskas[6] be jo atlikus. Kitąsyk jau žinosiu kelius. –

Žinoma, reikėjo laukti visą dieną, kol gausiu šiokią tokią žinią, kas toliau daryti. –

Žadėta man buvo seredoj popiet 5 v. suteikti toji žinia. –[7]

Utarninke iš ryto nuvėjau pas ku[n]. Sapiehą; bet jis vos tik turėjo[8] laiko su manim pasisveikyti, skubinosi[9] pas Šv. Tėvą; užsikvietė mane seredoj ant 3½ v. –

Taigi ir nuvėjau pas jį; jam taipgi dalykus išdėsčiau kiek galėdamas; bet jis daugiau diplomacija rūpinasi; nors, kaip mat[ai], jo negalėjau aplenkti tuose dalykuose; reikėjo ir pas jį būti; žadėjo visa ką paslaptyje užlaikyti. –

Dar [d]u[10] kartu buvau pas [jį] kitose dienose. –

Apie tai pakalbėsime žodžiu. Seredoje 5 v. nuvykau vėl pas Antonucci; nuo jo tik tiek sužinojau, kam popieriai pavesti; žadėjo subatoj iš ryto mane pas „subsekretorius“[11] Caroli nusivesti, nes jis tuos[12] dalykus, kurie mums rūpi, nagrinėjęs. –

[3] *cor sec* e [4] *cor fl* [5] *p del* buv [6] *cor fl pro* ą [7] *p del* Seredoje iš ryto nuv [8] *cor fl* [9] *cor* sk [10] *orig vid ex err cap* [11] *orig vid ex err* „subserektorius“ [12] *cor* tu-

Sapieha[13] buvo man pataręs būtinai nuveiti pas Kardinolą, Kongregacijos prefektą Tuto y Vives, nes jis ėsą suprantąs labai gerai dalykų stovį pas mus ir pats kaipo vienuolis nišpasakytai ėsąs tuose dalykuose žinovas; prie tam labai geras[14] ir prieinamas. Ir buvo tai tik[r]a tiesa. –

Sužinojęs, kad Kardinolas priima pa[s] save seredomis 7½ vakare[15],
57v nuvykau pas jį; pirmutinis buvau, taigi mane pirmiausia ir // [pri]ėmė. Išdėsčiau jam viską, kiek galėdamas; užteko vieno kito žodžio, kad apturėtum nuo jo nurodymą arba atsakymą, tai[p] gerai žino mūsų stovį[16] ir savo dalyką. –

Prižadėjęs viską palengvinti ir padaryti, kas galima; daug suteikė nurodymų. –

Pasakė, kad kreipčiaus dar kartą į Caroli, subsekretorių, tais dalykais. –

Ketverge ir petnyčioje buvo sesijos Kongregacij[oj]e[17], negalėjau su[18] savo reikalais ten eiti. Naudodamasis sustačiau kaip ir kokį memorijalą mūsų dalyko; rėmiausi tuo, ką mes kalbėjome Marijampolėje, ir tuo, ką kalbėjau su kardinolu, įtraukiau į tai ir jo nurodymus. Išdėsčiau[19] visa ką paaiškinimų ir prašymų pavidale, kad gavus reikalingą atsakymą. Reikėjo kiekvienas žodis ir sakinys apsvarstyti ir viskas kuo trumpiaus parašyti[20]. Dirbau ketverge ir petnyčioje. –

Visą su Kardinolu pasikalbėjimą žodžiu apsakysiu. –

Pirmutinis dalykas buvo, kaip pradėjau kalbėti, kad norėtume toliau užlaikyti Marijonus, – jo atsakymas, kad turime pilną tiesą; kol yra nors vienas žmogus, jo ypatoje visos teisės yra; – jis turi teisę užlaikyti Kongr.; – paskui sakė, kam jums nešioti abitai; nešiokite kaip visi kunigai nešioja. –

Paskui sužinojau, kad dabar Šv. Tėvas ir Kongr. labai remia vienuolijas be habitų, nes išranda, kad šioje gadynėje jie naudingesni. –

Toliau užklausė, ar aš Normas žinau; pasakiau, kad taip. Sako, ge-

[13] *cor* e [14] *cor* e [15] *cor* e [16] *cor* v [17] *orig vid ex err fl* -ije [18] *p del* vo [19] *cor* s [20] *p pri* a *del* si

riausia visa ką sulig Normų sustatykite; senąją regulą, sako, iš pradžių < galite atspausdinti atminčiai, bet pats dalykas – tai Konstitucijos. –

Toliau buvo kalba apie novicijatą; sako, geriausia kur dideliam mieste padarykite, kad būtų lengviau pasislėpti; žadėjo leisti daryti ap-// žadus ir daug kitų[21] dalykų kalbėjova. Tarytum man iš burnos *58r* žodžius traukė, tai[p] mokėjo atspėti, ko mums reikia. –

Tik nuolat sakė – stenkitės, kad visgi būtų „vita communis"[22], nes be to nėra vienuolyno. –

Taigi, kaip minėjau, pasiremdamas jo žodžiais ir tuo, ką mes buvome kalbėję, sustačiau savo raštą; [b]eje, būtinai liepė į Normas atsižiūrėti ir Bažnyčios teises; sulig jų viską reikės sutvarkyti. –

Toliau liepė pagaliaus pristatyti vyskupų rekomendacijas, kaip antrąkart kreipsimės. –

Dabar užteko vyskupo Ruškevyčiaus ir Senkaucko delegacijos,[23] kurią man davė. Ant galo grįžus, pasirodo, kad įstoti į vienuolyną arba d[a]ryti[24] įžadus – nereikia leidimo vietinio vyskupo; ir be jo priima kandidatus; užtenka žinoti, kad nėra „censuris[25] et aere gravatus"[26]. –

Paskui subatoje buv[a]u su savo raštu pas Caroli; dar kartą[27] su juo kalbėjau ir raštą jam padaviau. –

Jis žadėjo pakalbėjęs su kardinolu ir kitais duoti panedėlį atsakymą. –

Kada panedėlyje (2. VIII) nuvėjau pas jį, jau turėjo ranko-// se *58v* atsakymą, kurį prie manęs savo ranka parašė ant to mano[28] rašto, arba memorijalo. Skamba atsakymas taip: De Seyna, 3544/09

Attenta commendatione R[everendissi]mi Ordinarii Varsoviensis, Eidem committitur facultas aggregandi Congregationi CC. RR. Marianorum Oratores, de quibus agitur: accedente authentica attestatione Superioris Generalis superstitis. –

Et post saltem tres menses ab hac aggregatione, Oratores iterum[29]

[21] *cor* k [22] *lot* =bendruomeninis gyvenimas [23] *p del* ir la [24] *orig vid ex err* dy- [25] *a del lit ill* [26] *lot* =apdėtas [bažnytinėmis] bausmėmis ir baudomis [27] *p del* suo [28] *cor* no [29] *p del* recurrant

recurrant commendati a R[everendissi]mis Ordinariis Mohiloviensi, Varsoviensi et de Seyna[30]. –

Toliau eina Kongregacijos antspaudas. Tasai recurrant[31] reiškia, kaip pasirodo iš mano rašto ir to, ką man sakė Kongregacijoje; – jau su visais popieriais, t. y. pataisytomis ir sutvarkytomis sulig Normų reikalavimu ir Kan.[32] teisių Konstitucijomis. –

Kaip pats numanai, atsiųsčiau Tau savo rašto kopiją lotyniškai, ar galima? –[33] atsakyk, o tuo nusiųsiu, ka[d][34] žinotum, apie ką einasi. –

Beje, mums įstojus, – nes ir apie Tave rašiau, ir kitus paminėjau be pavardžių – jau Kongregacija gyvuos, kaip sakė man, ir mes, kaipo jos nariai, galėsime prie jos Įstatų sutvarkymo prisidėti. –

Dar Ruškevyčiaus nėra čia, gydosi Ragatz, Šveicarijoje; rašiau jam apie tai. Kaip pargrįš, turėsime pas jį susivažiuoti; tai bus pradžia darbo. Dabar reiktų pradėti rengti Įstatai; ir su Seinais pakalbėti. –

Nežinau, ar Senkauckas Marijampolėje? rašiau pas jį kelis žodžius. Pranešiu jam tą patį. Lauksiu Tavo laiškų. Bučiuoju. Jurgis

[30] *lot* =Į Seinus [...] / Dėl Garbingiausiojo Varšuvos Ordinaro rekomendacijos, [tai] jam suteikiama teisė priimti į R[eguliariųjų] K[unigų] Marijonų Kongregaciją atstovus, apie kuriuos kalbama: gavus tikrą išlikusiojo Generalinio Vyresniojo liudijimą. – / Ir po bent trijų mėnesių nuo šio priėmimo, atstovai, rekomenduoti Garbingiausiųjų Mogiliovo, Varšuvos ir Seinų Ordinarų, vėl terašo prašymą [31] *lot* =vėl rašyti prašymą [32] =Kanonų [33] *p del* atsak [34] *orig vid ex err* kaip

Gelgaudiškis 9. VIII. 1909.

Mielas Jurguti!

Šiandien Tu turbūt važiuoji iš Rymo, o aš Tau rašau laišką į Varšavą. Į Rymą parašiau apie savo pasikalbėjimą su kun. Naujoku ir apie tai, kad prikalbinau kun. Grigaitį imti tarną, kurs jam siūlėsi, o labai tinka mūs tikslams. Kas tiesa, aš to tarno nepažinojau, bet iš Grigaičio < šnekos mačiau, kad mums tai bus tikras radinys.

Aš niekur nevažiuosiu iš Gelgaudiškio, tik 20 rugp. senojo stiliaus sutarta mudviejų su Grigaičiu važiuot į Peterburgą s[y]kiu[1] su abiem tarnais. Apie tai jau // rašiau kun. Draugeliui. *5v*

Jeigu reikėtų mudviem pasimatyti, tai aš galiu atvažiuoti į Marijampolę tarp 15 ir 19 senojo stiliaus, t. y. tarp 28 ir 1 naujojo kalendoriaus. Jei neparašysi, nevažiuosiu, o jei parašysi, atvažiuosiu.

Šiandien tuo, pabaigęs šį laišką, važiuoju į Plokščius paskubint sesers dalykų aprūpinimo užbaigą.

Bučiuoju Tave
Kun. P. Būčys.

[1] *orig vid ex err* sukiu

Gelgaudiškis (per Šakius) 10. VIII 1909.

Mylimasis Jurguti!

Dievui dėkui, jau darbas kaip ir atbaigtas: iš svajonės pasidarė faktas. Ačiui Tau, Brolau! –

Tavo laiškus iš Rymo gavau. Rašiau ir Tau į Rymą, bet apsirikau: tu viena sevaite anksčiau išvažiavai iš Rymo, negu aš mintijau. Išsiuntęs laišką susigriebiau, bet jau buvo per vėlu.

Į Varšavą atvažiuosiu, tik norėčiau, kad galima būtų į Peterburgą nuvažiuoti apie 1 Rugsėjo[1] naujojo stiliaus, nes Gelgaudiškyje nesiseka prirengti rekolekcijos.

Savo rašto lotynišką kopiją gali man nesiųsti: perskaitysiu ją, kaip susieisiva[2]. Kam be reikalo perrašinėti? Kuo mažiau tokių siuntinėjimų, tuo geriau.

Vakar pasakiau savo seseriai, kad į pustrečios sevaitės atliktų savo *6v* tekėjimo klausimą, nes aš nuo šv. Kryžiaus turiu būti liuosas. // Lietuvoje dėl lenkiškų vienuolijų darosi daug triukšmo. Vakar grįždamas nuo seseros ir šią naktį turėjau daug darbo dėl to. Patyriau, kad[3] po susirinkimui Šv. Kazimiero Draugijos slapčia nuo manęs buvo daug daroma prieš vienuolijas. Kitas visas lietuviai kunigai stačiai paniekina, tikt vienas Nun. S. C. J.[4] tiek dar gerbia, kad norėtų jas kviesti į Lietuvą ir jau renka pinigus joms šelpti, jei tik jos „suprastų lietuvių tautos dvasią". –

Buvo surengtas neprotingas žingsnis. Aš tikiuosi, kad to žingsnio nepasidarys[5]; nes vakar ir šiandien gerai sukritikavau karščiausią kompanijos vadą. Tai vaikinas bonae voluntatis[6], bet jam dar reikia pasimokyti. Susimildamas, nešnekėk apie tai, ką rašau. Pranešu Tau kaip draugui ir broliui, kad žinotum, kaip apseiti, jei netikėtai atsiras *7r* Varšavoje koks nors „Lietuvių // dvasiškijos delegatas". ⌜Paklausk jo, ar šnekėjo su manim, o jei ne, tai ar žino, kokią aš padariau viso to

[1] *a del* VIII [2] *ins* -si- [3] *ins* [4] *lot* =Švč. Jėzaus Širdies misionieres [5] *ins* -si- [6] *lot* =geravalis

darbo kritiką. Aš ją padariau ant rašto: tegul Tau parodo.[7] Raminau, kiek galėjau, ale manau, kad turbūt vienuolės gerai įskaudino mūs kunigams, kad jie šiteip smarkiai subruzdo.

Lauksiu, kokią dieną parašysi atvažiuot į Varšavą. Bet malonėčiau, kad galima būtų apseiti vien susivažiavimu Marijampolėje.

Aš jau parašiau kun. Draugeliui, kad tą vaikiną, kurį samdėva, lieptų rengtis į kelionę, ir kad 19 rugpj. senojo kalend. jis pribūtų ant stoties Kaune[8] 3 minutas prieš šeštą. Jei mą reikės važiuoti Peterburgan stačiai iš Varšavos, bus baladonė su vaikinu.

Į Rymą rašiau Tau, kad kun. Grigaitis aptiko Seinuose ideališkai mums tinkantį tarną Jurgį, kurs pats prašosi į Peterburgą. Patariau Grigaičiui jį imti. Mudu sutarėva su Grigaičiu važiuoti // drauge į *7v*
Peterburgą, nes atsivežimas savo tarnų nepatiks p. Sakałovskiui; karei vesti dėl to reikia seno profesoriaus. –

Žinoma, tai vis maži reikalai; juos galima ir kitaip aprūpinti. Tik, susimildamas, greitai atrašyk, kaip sužinosi, kokią dieną v. Ruškevyčia grįš.

Bučiuoju Tave

Tavo Pranys.

[7] *ins s l* [8] *cor pro min*

11. VIII. 1909.
Varšava.[1] Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Da negavau nuo Tavęs jokio laiško, bet tai manęs nenustebina; žinau, kad iš Gelgaudiškių į[2] Varšavą laiškai eina net 4 dienas; taigi tikiuosi tik ryt arba užporyt gauti nuo Tavęs atsakymą. –

Tuo tarpu man po galvą švaistosi visoki[3] sumanymai; noriu su Tavim jais pasidalyti. –

Pargrįžęs iš kelionės net truputį susirgau; visą dieną išdrikas gulėjau[4], o paskui apėmė mane nuovargis ir pailsimas; dabar jau viskas vėl pereina ir kaskart didesnę savyje jaučiu energiją[5], kad pradėtą darbą varyti iki galui dėl Dievo garbės ir žmonių naudos. –

Būtinai mums reikės susivažiuoti kur nors, tik kada, kaip ir kur?
Nelaimė, dar iki šiol negavau nuo ku[n]. Senkaucko jokios žinios; vos
pas ku[n]. Draugelį sužinojau, kad jis gydosi Druskenykuose; tai tuo
60v ūmai šiandie nurašiau pas jį laišką. // Reikės pas jį nuvažiuoti, arba
laukti, kol jis pabaigs savo kuraciją. –

Nežinau gerai, koks[6] važiavimas į Druskenykus; gal aš ir nuvažiuočiau pas ku[n]. Senkaucką. –

Nors ir man būtų malonu truputį pasilsėjus ir pasigydžius; daktaras liepė man gerti Ščavnicos vandenį ir maudyties. –

Bet tiek to; tikiuos, kad[7] Dievas duos sveikatą ir be to, kad tik darbą pradėtąjį gerai atliktume. Toliaus mums reiks pasiekti Seinai; o pagaliaus atvykti į Varšavą. –

Taigi matai, brolau, dar mūs laukia kelionė. Kaip tas viskas padaryti, kad būtų tvarka. –

Ruškevyčia vyskupas pargrįš Varšavon į kokias 3 savaites. –

Nežinia, ar Seinuose ku[n]. Antanavyčia? –

Kur susivažiuoti su ku[n]. Senkaucku? – //

[1] *cor* V [2] *p del* Varšša [3] *cor* vis- [4] *cor* gu- [5] *cor* j [6] *p del* p [7] *cor* k

Tuo tarpu man išrodo, ar nebus geras toksai sumanymas ir plianas[8]: – *61r*

Susižinoję su ku[n]. Se[n]kaucku, susivažiuotume Druskenykuose prieš pabaigą šio mėnesio. –

Sutarę viską, kas reikia, nuvažiuotume[9] į Seinus[10] pas Administatorių, o iš ten į Varšavą pas ku[n]. vyskupą Ruškevyčią. –

Atlikę viską važiuotume tiesiog į Petrapilę. –

Tuo tarpu aš, kiek galėdamas, pradėsiu rengti ir tvarkyti popierius. –

Kaip Tau tas viskas išrodo?

Bučiuoju Tave nuoširdžiai; rašyk pas[11] mane tankiai, kaip tik ateis kas gera į galvą. –

Jurgis

Beje, tuo tarpu aš ilsiuosi Chyliczkuose, bet rašyk laiškus į Varšavą, aš vis tiek greit gausiu iš Varšavos. –

[8] *cor* p [9] *def* -tu- [10] cor -nus [11] *cor* p

12. VIII. 09. vakare
Varšava, Piękna 24.

Mielas Praniuk!

Tik ką apturėjau Tavo laišką, rašytą 9 dieną šio mėnesio, – pasirodo, kad dar Tu negavai nė vieno mano laiško, rašyto iš Varšavos; vieną laišką tuo išsiunčiau 5 šio mėnesio, tą pačią dieną, kada pargrįžau Varšavon; – antrą laišką labai platų su smulkiomis žiniomis išsiunčiau ant rytojaus, t. yra 6 dieną šio mėnesio; trečią bene tik 9 ar 10 šio mėnesio. –

Štai jau visa savaitė kaip aš Varšavoje, o da nė su Tavim, nė su ku[n]. Senkaucku negalėjau susižinoti. –

Kaip gervė lietaus laukiau laiškų, nišpasakytai nudžiugau sulaukęs nuo Tavęs laiško, nors nesulaukiau to, ko tikėjaus. –

Pas ku[n]. Senkaucką taip išsiunčiau į visas[1] puses[2] laiškus; sužinojau
63v nuo ku[n]. Draugelio, kad jis Drus-//kynuose maudosi; štai jo adresas: п. ст. Друскеники, Гродѣнской Губ., домъ Гжи Анджиковичъ[3]; – gal ir Tau prireiktų. –

Žinoma, tuo nurašiau pas jį, bet dar atsakymo negavau; parašiau, kad nors telegrama duot[ų] žinią, ar gavo mano laišką,[4] kad galėčiau jam viską plačiau[5] pranešti. –

Tavo laiško Ryme negavau – turbūt jau buvau iš Rymo išvažiavęs; taigi nieko nežinau, ką judu su Naujoku šnekėjota. Jei numanai, kad man tai žinoti reikalinga, tai pranešk; nes ansai laiškas žus Ryme.

Iš viso ko matau, kad mudviem būtinai reiks susivažiuoti Marijampolėje pabaigoje šio mėnesio. Viską sutarus su ku[n]. Senkaucku, kaip rašiau, turėsiva užvažiuoti į Varšavą pas vyskupą Ruškevyčią; o iš ten trauksiva Peterburgan. Jeigu ir prisieitų kokia diena vėliau išvažiuoti, ne ką darysi! – aš už Tave pasakysiu, kad ir kokias 2 arba

[1] *cor fl pro* -ą [2] *cor fl pro* -ę [3] *rus* =Druskininkų pašto stotis, Gardino gubernija, Ponios Andržikovič namas [4] *p del* ga [5] *def* l

3 kon-// ferencijas, o dalyką pradėję turiva iki galui privaryti, kitaip 64r
būti negali! –

Kas link važiavimo į Seinus, jis tuo [ta]rpu[6] būtinai nėra reikalingas, galima dar jį atidėti, nors, mano nuomone, būtų geriau dabar ir Seinuose atlikus reikalus; nes paskui bus sunku pasiekti Seinai, ypač iš Peterburgo. –

Brolau! nesigailėk laiko ir rašyk ko dažniausia, nes laukiu Tavo laiškų; savo valia ir nuomone nenoriu taip svarbių dalykų atlikti. –

Aš ir taip kaip įmanydamas gal ir per drąsiai variau dalykus Ryme; pasitikėdamas[7], kad // Senk. ir Tu ant visko sutiksita; – vien atsižiūrė- 64v
jau į Dievo garbę ir Bažnyčios naudą, žinoma, sulig mano menko ir silpno supratimo. –

Kaip aš norėčiau dabar su Tavim ir ku[n]. Senk. pasikalbėti! – bet reikia pakęsti! –

Taigi veikiau susižinojus, sutarti, kurią dieną susivažiuosiva Marijampolėje, – gal kokią 26 – kad turėtume[8] laiko[9] pasiekti, jei sutarsiva, Seinus, – ir būtina Varšavą. –

Bučiuoju Tave. –

Gerai padarei, kad Grigaitį prikalbinai imti dar vieną tarną –

Jurgis

[6] *orig vid ex err* tuorpu, *cor* -u [7] *cor* -ti- *pro* -ty- [8] *trans* turėtu-, *p del* mel [9] *p del si* –

14. VIII. 1909
Varšava, Piękna 24.

Mielasai Praniuk!

Tik ką apturėjau Tavo laišką, rašytą 10 d. š. m.; drauge gavau ir ku[n]. Senkaucko laišką. –

Jis ketina būti Druskenykuose iki 29 šio mėnesio. –

Taigi pasirodo, kad geriausia būtų mums visiems susivažiuoti Varšavon. –

Ku[n]. Senkauckui bus netoli nuo Gardino į Varšavą; mudviem bus tiesus kelias Peterburgan, o kas svarbiausia, galėsime atlikti reikalus ir sutarti, kas toliau[1] daryti. –

Bet dar nežinau, kad[a] iš tikrųjų parvažiuoja vysk. Ruškevyčius; 66v pasistengsiu sužinoti; // man sakyta, kad pabaigoje šio mėnesio. Kaip tik iš tikrųjų sužinosiu, tuo Tau pranešiu. –

Apie sumanymą suvažiuoti Varšavon 28 arba 29 dieną šio mėnesio nurašiau ku[n]. Senkauckui. –[2]

Žiūrėsiu, ką jisai atsakys. –

Kaip[3] bus kas tikrai žinoma, Tau pranešiu laišku arba telegramu. –

Su tuo vaikinu arba su ku[n]. Grigaičiu bus lengva sutarti; gal susi- 67r važiuotume Vilniuje[4]: Ži-// noma, keblumų atsiras, bet ką gi daryti, be kliūčių nėr gyvenimo, o mūs reikalai prieš išvažiuosiant Peterburgan reikia būtinai sutvarkyti. –

Su važiavimu į Seinus kaip dedama; bus galima paskui atlikti, arba atliks tai vienas ku[n]. Senkauckas. –

Gerai[5], ką pranešei apie ku[n]. nuomones apie vienuolijas Lietuvoje; jau žinau, kad ansai kunigas rengiasi čia būti. –

Ar tiktum atvažiuoti čia tiesiog 28 arba 29. –

Bučiuoju Jurgis.

[1] *cor* t [2] *p del* Su- [3] *cor* [4] *cor fl pro* -i [5] *cor* G

Gelgaudiškis 15. VIII. 1909.

Mielas Jurguti!

Rašai, kad aš negavęs Tavo laiškų, o aš juos gavau. Mą rodos,
Tavo laiškas, rašytas 12. VIII., jau po to, kaip gavai mano atsakymą
ant paskutinių dviejų Savo laiškų. Juk jame aš minėjau trumpai savo
šneką su kun. Naujoku ir kun. Grigaičiu. Šiuo tarpu Tavo laiškai vis
būdavo ilgesni ir tankesni už manuosius. Aš išrandu, kad teip visai ir
turėjo būti: Tu dirbai, aš džiaugiausi ir pritariau. Jeigu būčiau kame
nors nesutikęs, tai būčiau tu-// rėjęs apie ką ginčytis. Tu gi darei viską *8v*
ramiai ir protingai. Juk paskutiniame laiške rašiau, kad su viskuo
pilnai sutinku.

Kunigui Grigaičiui parašysiu, kad negaliu su juo važiuoti paskirtoje dienoje. Reik atlikt pirma svarbiausius dalykus. Jis nuvažiuos ir vienas.

Su kun. Naujoku šnekėjau apie dvasiškojo tėvo priedermes. Daug
naudingų daiktų nuo jo patyriau. Atbaigęs priminiau jam apie mudviejų projektą ir pastačiau du klausimu: 1) ko vertas mudviejų darbas
iš atžvilgio į Bažnyčios naudą ir 2) ar apsi-// imi ir pats prisidėti prie *9r*
mūs. Pirmame jis išreiškė kuo pilniausią pagyrimą; antrame atsakė,
kad teip greit negalįs atsakyti nė teip, nė ne: turįs pamintyti. Šiandien Gelgaudiškyje atlaidai, jis atvažiavo vakar, ale aš jo neklausiau,
o jis teipgi pats nieko neužsiminė. Tavo laišką gavau jam išvažiavus[1].
Kun. Naujokui mudviejų darbo nepasakojau, tik sakiau, kad tyrinėjova Lietuvos vienuolijų klausimą, ypatingai Marijonų Konstitucijas.
Apie kelionę Ryman nieko neužsiminiau.

Nuo kun. Naujoko teipgi šiandien gavau bonum testimonium[2]
apie k. Grigaičio tar-// ną Jurgį. *9v*

Rytō važiuoju pas seserį. Ten rasiu arba sulauksiu būsiantį savo švogerį. Jis yra „Goplanos“, garlaivio, kapitonas. Algos turi 600 rub. į

[1] *cor fl* [2] *lot* =gerą liudijimą

metus. Nori vesti mano seserį našlę. Kai sutarsiu su juo, parašysiu Tau, arba pasakysiu. Tikiuosi, kad už 2–3 dienų tarybos bus atliktos.

Su važiavimu į Seinus yra painia, nes kun. Antanavyčia išvažiavo į Mozūrišką dalį ir tenai pabus visą mėnesį. Svarbiausias popieras liepia jam siuntinėti, tokiu būdu gal atseiti važiuoti pas dekaną Lendo į Grajewo. Ant rašto paojinga su juo tuos daiktus atlikti. Ant galo, tą sutarsim, kaip suseisim Marijampolėje.

Tegul Dievas užmoka Tau, Jurguti, už tiek rūpesčio ir vargo. Toliau eis lengviau. Kai mano rankos atsiliuosuos, ir aš galėsiu šį tą daugiaus padėti dirbti.

Gavau laiškelį nuo p. M. Suryn. Labai naudingas raštelis. Norėjau atsakyti, ale atlaidai sutrukdė. Pagaliaus truputį bijojau įsišokti. Jos laiške yra viena klaida. Mat, mintija nobagės, kad Abelių darbai sukėlė lietuvius kunigus, o tai ne tas yra. Kiek numaniau iš šnekų, Liepojuje susidurta su lietuviais išeiviais kosmarkiausiai. Prie to yra da svarbesnė priežastis. Kunigai, pažinę P. S. J.[3] protingą uolybę, buvo bepradedą verbuoti joms kandidačių. Bet iš Varšavos gavo tokį atsiliepimą, kad jis sukiršino visus kunigus Lietuvoje. Smulkmenų negavau patirti, nes nuo manęs kunigai slepiasi. Patyriau, kad jie savo seimą darė šalia to kambario, kur aš buvau. Aš paklausiau, ką ten veikia, mą atsakė: „Tavo skūrai botagą vejame!" Aš priėmiau tą už nieko nereiškiantį juoką ir gana. Jei rašysiu rytō p. M. S., tai to viso neminėsiu.

Bučiuoju Tave. Tavo Pranys.

[1] *lenk* =Posłanniczki [Najświętszego] Serca Jezusa [=Švč. Jėzaus Širdies misionierės]

Gelgaudiškis 18. VIII. 1909.

Mylimasis Jurguti!

Tegul bus teip, kaip parašei: susivažiuosime Varšavoje, ir bus gana. Aš į Varšavą atvažiuosiu subatos vakare 28 šio mėnesio ant 8 & 10 min. (pagal Peterburgo 8°40). Grigaičiui rašau, kad sutartą dieną negalėsiu pribūti Kaune, nepriżadėsiu nė Vilniuje susitikti, nes tat abejotina. Rašau kun. Draugeliui, kad vaikinas atvažiuotų į Vilnių toje dienoje, kurią jam paskirsim iš Varšavos paleisdami laišką arba telegramą.

Su seseria mā turbūt dėl to teip gerai klojosi pradžioje, kad kliūtis
tu-// rėjo iškilti pabaigoje. Išvažiuosiu nieko neatbaigęs. Jaunikis ne- *10v*
atvažiavo tą dieną, kada buvo sutarta susivažiuoti ir galutinai dalyką atbaigti. Jis sako, kad vestuvių negali būti, iki kol garlaiviai nepaliaus vaikščioję. Tas gali būti tiesa, nes kapitonui nėra kada garlaivį palikti ilgesniam laikui. Bet mā tat reiškia, kad dar turiu keturiems mėnesiams duoti seseriai užlaikymą.

Tikiuosi, kad triukšmas prieš vienuoles šiek tiek aptils. Buvo lyg
numanu, kad mano argumentacija // darė gana didelį įspūdį ant ku- *11r*
nigo, kurs karščiausiai vedė krucijatą prieš vienuoles.

Duok labų dienų nuo manęs Gerbiamiausioms Ponioms ant Piękna. Priderėtų ir joms parašyti, kad atvažiuosiu, bet nežinau, ar suskubsiu. Rašysiu ant greitosios prižadėtąsias į „Draugiją“ recenzijas ir kitus raštus.

Bučiuoju Tave
Pranys.

18. VIII. 1909
Varšava, Piękna. 24.
ketvergas

Mielasai Brolau!

Labai Tau ačiū už paskutinį laišką, rašytą 15 d. šio mėnesio. Nišpasakytai ilgai eina laiškai nuo Tavęs į mane; reikia ištisos savaitės, kol susižinome. –

Da iki šiol negavau žinios, ar galės ku[n]. Senkauckas atvažiuoti iš Druskenykų Varšavon. Nes, kaip rašiau paskutiniame laiške, parankiausia bus mumis susivažiuoti Varšavoje; čia reikalai tegalima atlikti, o atlikus galima tiesiog važiuoti Peterburgan. –

69v Rašiau antrą laišką į Drus-// kenykus; tikiuosi tuoj gauti žinią; bus žinia, kas daryti. –

Utarninke 24 šio mėnesio (naujo stiliaus) parvažiuoja vyskupas Ruškevyčia; pasistengsiu su Juo tuojaus pasimatyti ir pasiklausiu, kad[a] jis mus priimti pas save galėtų. –

Gavęs žinią nuo kun. Senkaus ir nuo vyskupo Ruškevyčiaus, – atsiųsiu[1] Tau telegramą, ant kelintos dienos atvažiuoti Varšavon. Taigi būk, Brolau, pasirengęs kelionėn ir lauk nuo manęs telegramo; – ki-
70r taip // nesuskubtume susivažiuoti. –

Pas p. Suryn geriau nerašyk daugiau nieko apie vienuolynų[2] reikalus, kad neįsišoktum; – apie tai pakalbėsiva. –

Džiaugiuosi, kad Tau su seseria klojasi dalykai. –

Dieve, padėk viską kuo geriausiai sutvarkyti. –

Plačiau pasikalbėsiva susivėję; o bus kas kalbėti!

Bučiuoju Tave
Ku[n.] Jurgis

[1] *cor* t [2] *p del* l

Profesor Buczys
Giełgudyszki St. Szaki[1]

Въ Szakach
Изъ Warszawy[2]

No 1219/4
12го 2ч. 24 м.[3]

Po[4] telefonie

Przyjezdzaj piątek 27, jeżeli można rano, przyszlij depeszę wyjeżdzając[5]

Matulewicz

[1] *lenk* =Šakių stotis [2] *rus, lenk* =į Šakius iš Varšuvos [3] *rus* =12 dieną 2 valandą 24 minutės [*sen. kalend.*] [4] *a ill* [telegrafisto pavardė] [5] *lenk* =Atvažiuok penktadienį 27, jei gali, anksti, išvažiuodamas atsiųsk depešą

Mielas Brolau!

Siunčiu laišką Tėvui Senkui; raginu, kad pats kuo greičiausia važiuotų Varšavon. –

Būk taip geras; paliepk arba, geriau sakant, paprašyk 14 linijos ponių, kad sutaisytų kopijas tų dokumentų, ką turi; gal reiks jie išsiųsti Marijampolėn, kad Varšavon nusivežtų juos ku[n]. Senkus.

Rytoj žadėjova[1] važiuoti aplankyti Valdemarą, Volterį ir t. t. –

Kada pas mane atvyksi? – ar man pas Tave ateit? –

Jurgis

[1] *cor fl*

Kaune 2 Sausio 1910 m (20. XII. 1909)

Mylimasis Jurguti!

Stebėtinai gerai man pasisekė išpildyti Kaune tą, ką buvom sutarę. Apie vienuolijas jau buvo beveik užmiršę kauniečiai, todėl mā nereikėjo jiems pasakyti nė mudviejų paslapties. Tiktai kun. Maculevyčiui vienam ją tepasakiau prirengiamoje kalboje; kitiems trims nieko nesakiau. Kalbėjome nuo 2 iki 4 šiandien po pietų. Pas kun. Rektorių buvo kun. Dambrauckas, Šaulys ir aš. Kun. Aleknos nepakvietė, tai teip ir liko. Sutarėme tuos keturis punktus, kuriuos buvau susistatęs Peterburge. Prieš prasidėsiant posėdžiui aš bijojausi, kad ypatingai sunku bus pervesti tą punktą, kuriame Lietuvos kunigija turi apsiimti šelpti Nun. Cord. Jesu[1]. Posėdyje gi pasirodė, kad kauniečiai neturi nė jokių prietarų prieš jas. Ypatingai kun. Dambrauckas su džiaugsmu pritarė, kad jas reikia šelpti, ne kitas. To prielankumo šitokia priežastis. Aš pasakiau, ką buvau matęs Varšavoje[2] ir Chyličkuose. Man kalbant kun. Šiaulys į tarpus // įdėjo, kad ir jis tą patį yra matęs būdamas Varšavos *12v*
socijaliniuose kursuose. –

Matydamas tokį lengvumą pačiame svarbiausiame punkte, aš nė nekėliau projekto daryti susivažiavimą kunigų užsiimančių vienuolijomis.

Kun. Bizauckas išvažiavo užrubežin ilgesniam laikui. Teip patyriau Kaune. Gavau numanyti, kad juodu išvažiavo į vieną vietą su kun. Indruliu.

Pas vyskupą nuėjau truputį vėliau. Priminiau jam visą mudviejų kalbą, vasaroje kalbėtą. Jis atsimena ją gerai. Pasakiau, kas pasidarė iki šiol. Jis gyrė. Paprašiau, kad reikale duotų mudviejų rekomendaciją[3]. Sakė duosiąs, tik ne kongregacijai, kurios immediate[4] nepažįstąs, o mudviejų asmenims. Jogei neturėjau susistatęs projekto tos rekomen-

[1] *lot* =[Švč.] Jėzaus Širdies misionieres [2] *cor* r [3] *a del* asmenų [4] *lot* =tiesiogiai

dacijos tekstui, todėl nei neprašiau prižadą išpildyti čia jau. Galima bus tą padaryti vėliau.

Be to, Kaune išdaviau „Motinėlei" skaitlius. Kalbėjom apie prisidėjimą prie Liet. Mokslo Draugijos ir apie padarymą jos kunigams prieinamesne. Buvau paklausyti[5] 5 paskaitų ir dalyvavau viename posėdyje. Rytō pirmu traukiniu važiuoju į Veiverius.

Pasveikink nuo manęs gerbiamąsias Poniutes Pięknoj.

Bučiuoju Tave

Tavo Pranciškus.

[5] *cor, ins pro* paskaityti

Marijampolė 5 Sausio 1910 m.

Mylimasis Jurguti!

Rašau paišeliu, nes naktis; o anksčiau nesusipratau paprašyti rašalo. Iš Veiverių mane atlydėjo į Marijampolę kun. P. Andziulis, Marijampolėje radova kun. Totoraitį jau belaukiant. Ne po ilgam iš bažnyčios parėjo t. Senkauckas; visi ėjome pietų.

Po pietų iki vakarui skaitėme įstatus. I-ją dalį perskaitėme ištisai, II-sios kun. A. ir T. apsiėmė neklausyti ir išvažiavo namo, nes buvo vėlu. II-ją dalį pasiliko pats T. Senkauckas sau vienas skaityti. Šiandien priešpiet neturėjau laiko, o po pietų t. S. ilsėjosi, todėl pasikalbėti sus[i]ėjom tik po vakarienei.

Jis daug kalbėjo apie teatrų nereikalingumą, apie neprotingai vedamus vakarinius kursus, apie kunigų norą viską griauti, užvedė kalbą de imagine et similitudine Dei in homine, de poenarum aeternitate in inferno, de unione hypostatica[1]. Apie įstatus gi pasakė apskritai, kad tai ne Marijonų regula, o visai nauja kongregacija. Aš sakiau, kad ta naujybė senovei nekenkia, nes reikia įvairiais[2] // būdais dirbti naudingas Kris- *13v*
taus darbas.

Paskui aš pridėjau, kad rytō turiu išvažiuoti ir kad esu užsirašęs tuos punktus, kuriuos reikia atlikti. a) Apie Civinską t. S. negeros nuomonės, užmetinėjo jam, kad visur nesutiko, kur tik buvo. Aš sakiau, kad mes turime viltį sutikti[3], o jei nesutiksime, tai pasakysime, kad nuo mūs atsitrauktų. Galutinai t. S. apsiėmė, kad Civinskas būtų su mumis. b) Teip pat apsiėmė, kad visi trys: Andziulis, Civinskas, Totoraitis, – važiuotų atlikti novicijatą Peterburge. Iš pradžių buvo besakąs, kad gera bus ir Marijampolėje, bet aš sakiau, kad Tu negali pamesti Peterburgo ir važiuoti formuoti novicijus, o be tavęs teipgi negalima jų vienų palikti su jų ydomis. c) Apie įstatų spausdinimą – davė savo

[1] *lot* =apie Dievo paveikslą ir panašumą žmoguje, apie pragaro bausmių amžinumą, apie hipostatinį vienį [2] *cor fl pro* -jais [3] *sq atr* [4] *lot* =sutikimą

placet[4], o apie pinigus, tam sprendimui reikalingus, aš nekalbėjau, nes tas klausimas per daug opus. Kaip tik įvažiavau į Seinų vyskupiją, teip patyriau, juog ne vien kunigai, bet ir pasaulio žmonės šneka, juog Akademijos profesoriai labai sumaningu būdu paimsią Marijonų pinigus. Iš to man atėjo mintis, kad tie pinigai yra priežastis, trukdanti mums darbą ir sukelianti neužsitikėjimą tėvo Senkaus mumi dviem. d) Aš perskaičiau projektą to rašto, kurį pral. Antanavyčius mums duos, kad pristatytume į Rymą. T. Senkauskas apsiėmė, kad tat gera. Prie progos pasakiau jam, kaip dabojami slaptieji dokumentai. e) Palikau t. S. surašą klausimų, kuriems atsakymo reikalauja Rymas. Tas tavo ranka rašytasis trumpas kvestijonarijus liks Marijampolėje, iki kol aš sugrįšiu iš Seinų. Tada aš užrašysiu tėvo Senk. atsakymus ir parsivešiu į
14r Peterburgą. f) Su //klausimais palieku jam įstatų projektus, Batandier, normos, Acta S. Sedis ir Regula Nuncijor. Cor. Jesu[5]. Rūpįsiuos, jei galėsiu, rytō išgauti ir išsiųsti Tau mūsiškių įstatų projektą, bet abejoju, ar tai pasiseks. Greičiausiai reikės laukti iki man sugrįžtant iš Seinų.

Kun. Andziulis apsiima atvažiuoti į Peterburgą ateinantį pavasarį, kaip tik pasibaigs mokslas seminarijoje Veiveriuose. Kun. Totoraitis rengiasi atvažiuoti tuo po Velykų. –

Jei Administratorius labai gailėsis Andziulio, užprojektuosiu į jo vietą Šeškevyčių, bet tik tame atvejyje, kada neturėsiu, ką daryti geresnio.

Šitą laišką rašau Marijampolėje, bet į krasą mesiu rytō vakare Kalvarijoje.

Bučiuoju Tave kuo širdingiausiai! Pasveikink nuo manęs Gerbiamąsias Poniutes, o ypatingai Ch., Pl.-Z., M. S., ir Gł., ir visoms kitoms kuo geriausius linkėjimus.

Kairiukščiutė jau nebe pas „Szarytki“[6], o gyvena netoli Marijampolės. Norėjau su ja suseiti, bet nepasisekė. Gal pasiseks, kai sugrįšiu, o jei ne, tai laišką jai parašysiu.

Karveliutė pavasaryje galėtų važiuoti į Obelius, jei ją priimtų.

Sudiev.

Tavo Pranys.

[5] *lot* =[Švč.] Jėzaus Širdies misionierių [vienuolijos] regula [6] *lenk* =šarites

Marijampolė 10. I. 1910 m.

Jurguti!

Siunčiu Tau įstatus, sugrįžęs iš Seinų. Administratorius prižadėjo duoti mums rekomendaciją, bet nedavė jos į rankas, tik sakėsi siųsiąs stačiai į Rymą. Pralotas davė man paskaityti dekretą Congr. Religios.[1] 22. VII. 1901 (?), kame pasakyta vyskupams teip daryti. Kun. Antanavyčia teip užsitiki rusų krasa, kad tą savo rekomendaciją žada siųsti stačiai iš Seinų kunigui Bernardini. Aš pasakiau, kaip tat yra paojinga, ale viršaus nieko padaryti negalėjau.

Marijampolėje teipgi nepasisekimas. Žinių, reikalingų kongregacijai apie mūs vienuolijos stovį, t. Generolas nedavė. Istoriją liepė pasiimti iš „Encyklopedia Kościelna". De statu aeconomica[2] pasakė mums duosiąs 10.000 rub. De statu personali[3] kalbėjom labai mandagiai, sutarėm, kad gimimo, įsišventinimo ir vienuolijon įstojimo datas iš generolo gyvenimo paimsiu iš rubricelės, o kokiais metais jis tapo generolu, to neatsimenąs, bet parašysiąs laiške. Kun. T., C. ir A. formališkai aggregavo CC. RR. Marianis[4] ir pasirašė ant akto, bet pečečio neprispaudė. Ant to akto teipgi pasirašė kunigas C., kunigas A. pasirašys pėtnyčioje, o kun. T. liks nepasirašęs.

Visa mano kalba su tėvu generolu buvo labai mandagi. Turbūt per didelis mano mandagumas yra nepasisekimo priežastis. Aš aiškiai kalbėjau, kad popiežius reikalauja trissyk kreiptis į kongregaciją dėl užtvirtinimo, kad mes gavome pirmąsias litteras[5], kad dabar norėtume pristatyti reikalingąsias žinias, su tikslu gauti decretum laudis[6], ir kad po to dar vėliaus reikės vieną kartą kreiptis Ryman[7], idant gautume paskutinį užtvirtinimą. Generolas mano paaiškinimo išklausė, ale nepriėmė širdim. Aš gailiuosi, kad to aiškinimo nepadariau prieš

[1] *lot* =Vienuolių Kongregacijos [2] *lot* =apie ekonominę padėtį [3] *lot* =apie narių padėtį [4] *lot* =įsijungė į Tėvų Marijonų vienuoliją [5] *lot* =raštus [6] *lot* =popiežiškųjų teisių vienuolijos pripažinimo aktą [7] *a del* idant

važiuosiant į Seinus. Jei būčiau tada susipratęs[8] teip padaryti, Generolas, rasi, būtų pajieškojęs to normose ir radęs, kad tiesą kalbu. Aš rūpįsiuos palikti jam Normų egzempliorių, o mudu įsitaisysiva kitą. –

Generolo pastabas apie įstatų projektą pasakysiu Peterburge. Sudiev. Bučiuoju Tave. Tavo Pranys.

Kuo geriausias labas dienas Gerbiamiausioms Poniutėms: Ch., Pl., Sur., Gł. ir kitoms. P. B.[9] //

15v Wielmożny
J. Ksiądz Profesor Jerzy Matulewicz
w Warszawie
ul. Piękna N. 24.[10]

[8] *cor* s *a* i [9] *phr add in sin mg vert* [10] *lenk* =Garbingasis / p[onas] kunigas profesorius Jurgis Matulaitis / Varšuvoje / Pienkna g. Nr. 24

13. I. 10.

Varšava.

Mielasai Praniuk! –

Tikiuosi, kad jau ras Tave mano laiškas Peterburge. –

Gavau Tavo du laišku. –

Man Varšavoj viskas gerai pavyko: daug pasidarbavau, bet ir pasisilsėjau šiek tiek. Daug reikalų atlikau. –

Liūdna, kad p. Chudzynskienė labai susirgo; pasimelsk už ją, gal Dievas duos, pagis, bet tai vargu jos amžyje. –

Žadu 5 sausio[1] jau būti Peterburge, bet kažin, kaip bus.

Bučiuoju Tave ir Songailą

Ku[n]. Jurgis.

Его Высокопреподобію
Кс. Ф. Бучису
С. Петербургъ
Вас. Остр. I л. No 52.[2]

[1] *sen. kalend.* [2] *in dex, rus* =Jo Aukštajai kilnybei / Kun. P. Būčiui / Sankt Peterbugas / Vasilijaus sala, I linija, Nr. 52.

Berkenfeldas (jei gerai atmenu jo pavardę) – dar iki šiam laikui[1]
> neatsiuntė[2] man spausdinių[3] korektos. –

Man rodos, buvo žadėjęs utarninko ar seredos vakare jau atsiųsti korektą. –

Taigi pasakyk Martynui Berkenfeldo spaustuvės adresą, kad užėjęs paklaustų, ar tuo bus korekta –

Jurgis

[1] *cor fl pro* -uj [2] *cor* t [3] *cor* s *pro* z

Petnyčia 9. IV. 1910.

Siunčiu judviem saldumynų; aš rytoj visą dieną būsiu pas ku[n]. Strakšą; bet vakare vėlai stengsiuosi pargrįžti. –

Norėčia nedėlioje[1] jau pradėti rengti studentams konferenciją. –

Ku[n]. Vojcickio tematą siunčiu, kad žinotum, ką sakys.

[1] *orig vid ex err* -lijoe

9/22 VI. 1910

\+ Varšava.

Mielasai Praniuk! Vakar vakare atvykau į Varšavą (untarninke). Iki šiol neturėjau nė valandelės liuoso laiko, taigi nė neparašiau Tau nė žodžio. Už tai reikalų atlikau daugelį, kone viskas pavyko[1] atlikti[2]. Iš Peterburgo išvažiavęs, kone visą ištisą naktį kalbėjaus su ku[n]. Jurgučiu apie daug dalykų ir tai rimtai. Ketvergo vakare[3] labai vėlai atvykau į Marijampolę; tą vakarą su nieku nepasimačiau. Ant rytojaus atvažiavo Marijampolėn ku[n]. Jonas T. ir Antanas C.; taigi su jiedviem beveik visą laiką ir kalbėjaus. Nusprendėme, kad bus geriausia nieko nelaukiant važiuoti pas vyskupą[4] Lomžon. Pakalbėjau apie tai su ku[n]. Senkaucku; jis taipgi pritarė tam sumanymui. Ku[n]. Senkauckui papasakojau apie mūsų darbus ir pastangas; jis buvo linksmas ir džiaugės visu kuo. Popierų nuo jo jokių neėmiau
94v tuo tarpu. Nes, viena, aš neturėjau // laiko jų rašyti, o ku[n]. S. buvo tos nuomonės, kad da palauktume, kad da gal bus koks atsakymas iš Rymo. Taigi aš labai nė neužsispyriau gauti tas popieras, nes tai bus galima vėliau padaryti. Iš Marijampolės išvažiavau drauge su Jonu T. nedėlios vakarą. Kalvarijoje[5] buvome jau temstant; tenai da pasimatėme su Antanu C. –

Paskui aš nuvykau pas savo seserį, o Jonas liko pramigt pas Antaną. Antrą valandą[6] nakčia išvažiavome iš Kalvarijos į Lomžą; buvome tenai pan[e]dėlį vakare apie 8½; da tą pat vakarą pasimatėme su pralotu Blaževyčia ir pasisveikinome su Jo M-nybe vyskupu; reikalus atidėjova rytojui. –

Sulaukę utarninko, atsilaikę Mišias, nuvėjova pas vyskupą. Trum-
95r pai aš Jam išpasakojau, kas padaryta iki šiam laikui. // Jo Malonybė išklausė mane labai maloniai; išreiškė savo džiaugsmą, kad yra toksai sumanymas; pasirodė ir pasisakė ęsąs labai prielankus tokiam darbui, nes jis ištekąs iš Bažnyčios dvasios, ir be tokių darbų ir įstaigų Baž-

[1] *cor* y [2] *cor pri* t [3] *cor* k [4] *cor* s [5] *cor* Ka- [6] *cor* va-

nyčia ėsanti lyg kaip ir nepilna. Taigi sutiko maloniai tuo man laiku
paliuosuoti ku[n]. Joną T.; gaus jisai popieras tuo po ingresui, tai yra <
po Petrinių. Matydamas tokį prielankumą, prašiau[7], kad paliuosuotų
ir Andžiulį; Jo Malonybė sutiko tai padaryti, kai[8] truputį apsižiūrės,
sakė, jei negalėsiąs taip ūmiai paliuosuoti, tai visgi paliuosuosiąs už
kokių[9] 6 mėnesių ar metų; bet gal da ir dabar paliuosuos. –

Minėjau ir apie Antaną C., ir apie kliūtis, kurios[10] jį yra sulaikę.
Jo M-nybė vyskupas žadėjo remti. Iš kalbos pasiro-//dė, kad tai yra *95v*
tikrai „homo Dei“[11] ir kuo pri[e]lankiausias aukštesniam pašaukimui.
Aš pilnas džiaugsmo, kad taip gerai viskas pavyko, kad Dievas mums
padeda taip aiškiai ir žymiai, kuomet dangus rodės ūkais apsitraukęs, – tuo tą pačią dieną 12½ popiet išvažiavau iš Lomžos į Varšavą; o
Jonelis pasiliko da iki vakarui, nes[12] tik vakare traukinys eina Gardino
linkon. –

Jonelis bus Seinuose per ingresą[13]; o paskui veikiai atvažiuos pas mus. –

Nežinau, ką Andžiulis padarys, kaip jie nutars, ar tuo važiuos pas Tave, ar gal taip į Seinus ant ingreso. –

Civinskas atvažiuos už dviejų savaičių. –

Mačiausi Marijampolėje[14] ir su ku[n]. Čėsna iš Sasnavos. –

Dabar rengiuos tuo prie rekolekcijų, nes rytoj, ketverge, pradedu. –

Dieve, judviem padėk. Nuoširdžiai sveikinu ir prašau, pasimelsk, kad man Dievas padėtų.

Jurgis.

[7] *cor* r [8] *p del* ap [9] *cor* -ų [10] *lot* =Dievo žmogus [11] *cor fl* [12] *cor* s [13] *ins* s [14] *cor* p

Pohulanka 20. VI. (3. VII) 1910

Mylimasis Jurguti!

Iki šiol nerašiau Tau dėl neprierangos. Vis teisinausi tuomi, kad vesdamas rekolekcijas neturi laiko laiškų skaityti, o po rekolekcijų greit rengsies atvažiuoti pas mus. Dabar sąžinė per daug smarkiai ėmė išmėtinėti man neprierangą, todėl rašau, nors šventa. Visko aprašyti negaliu.

Atvažiavau į Pohulanką Pėtnyčios rytą 4 (17) Birželio. Vežėjas už atvežimą mudviejų su Kastantinu ir daiktų pareikalavo 4 rublius. Aš nemokėjau nei grašio, tik buvau davęs 15 kap. ant alaus, o ketinau pasikalbėti su p. Tęczyńska. Virėja pareikalavo 10 rub., tarnaitė 5 r., vaikinas 6 rub. pamėnesi. Po tokių kalbų, nors buvau naktį nemigęs, užmigti negalėjau. Liepiau daiktų neimti iš pintinių, sakydamas, //
16v kad gal reikės važiuoti lauk iš čia. Man pasirodė, kad patekau į blogą vietą. Apyvakariais nuėjau pas p. Tęczyńska. Ta mā pasakė, kad vežėjui tikrai priklauso 4 rub., bet kad virėjai užteksią 8 rub., o tarnaitei mažiau. P. Tęczyńska žadėjo ateiti ir priversti mergas būti protingomis. Tečiaus neatėjo. Porą dienų laukęs, aš apsiėmiau, nes nežinojau, ką daryti. Mintijau: skirtumas į mėnesį 4 rub., į tris mėnesius 12 rub. Jei ištesėsiu užmokėti kelis šimtus už viską, ištesėsiu ir tą 12 rub. išmesti be reikalo. Vaikiną pasiunčiau ieškotis vietos kitur. Tuomet jis apsiėmė tarnauti už valgį ir vietą, ir už mokslą, ką jam Kastantinas duos po 1 valandą kasdien. Aš nupirkau knygų už 1 r. 40 kap. Labai nuliūdau, kaip reikėjo užmokėti už proviziją prieš mum atvažiuosiant paimtą ir pirkti naujos. Į šitas dvi sevaites ir dvi dienas išmokėjau //
17r apie 80 rublių vieniems valgio reikalams.

Prieš sevaitę atvažiavo kun. Andziulis. Dabar jau gyvename trise. Pohulankoje gyvena, gydosi akis, kunigas Gras. Jis tik šventomis dienomis teateina Mišių laikyti. Teip pat apsigyveno kunigas Paukš-

ta, buvęs mudviejų mokinys, Maskvos kamendorius. Su juo turėjau truputį baladonės. Ilgai jis neturėjo, kur valgyti ir gyventi; gyveno pas mus. Tat mums buvo neparanku. Užvakar jis išsikraustė į t. v. „Pensijonatą“, bet pas mus nuolatai būna.

Kun. Totoraitis, sugrįžęs iš ingreso, atrašė, kad atvažiuosiąs už kokios dešimties dienų. Nuo kun. Civinsko gavau laišką, kad jį Ciplijauckas užtrukdė iki 3 liepos, t. y. iki šiai dienai. Rytō žada išvažiuoti pas mane. Žiūrėsiu, ar atvažiuos.

Dvi grafienės Plater'ienės teikėsi atsilankyti pas mane. Aš laukiu Tavęs atvažiuojant. Paskui turėsiva padaryti vizitą grafams Liksniškiui ir Vobolįškiui.

Koplytėlėje laikome dvejas mišias paskirtose valandose 7 ir 10: demokratijai[1] ir aristokratijai. Nedėliomis po antrųjų Mišių sakome pamokslą. Tėra tik vienas altorius, nes a) antramjam[2] // nėra vietos, *17v*
b) nėra arnotų, c) nėra portatiliaus. Kieliką be reikalo atsivežiau. Švenčiausią Sakramentą užlaikome ir atlankome priderančiai.

Mūs vasarnamio vieta labai patogi ir graži. Pati trioba graži; tiktai kairiame šone yra drėgnumo. Dešinys šonas sausas, jame du kambariu; palikau Tau ir Jonui. Kairiame gyvenava mudu su Andziuliu ir patalpįsiva k. Civinską, kai atvažiuos.

Oras iš pradžių buvo šaltas be galo. Mą lūpos suskirdo. Dabar jau gražu. Paskutinę sevaitę gražiai palijo. Šiandien šviesu ir karšta.

Liksnos klebonas kun. Springowicz; jis vienus metus buvo su mudviem drauge Akademijoje. Mudviem baigiant jis ją pradėjo. Matyt, protingas, tiesioginis ir uolus vyras.

Gerutėms Ponioms na Pięknej pasakyk nuo manęs kuo padoriausį[3] pasveikinimą. Dauguvos krantais vaikščiodamas atsimenu Varšavą, maloniai širdingas[4] p. Chudzyńskos kalbas, protingą ir rimtą Grafiutę, gaila man sergančios p. Suryn. Neužmiršk pasveikinti p. Głowacką. Mą rodos, ji labiausiai už visus įsitėmyjo Tavo patarmes.

[1] *cor* t *pro* c [2] *cor* j [3] *cor fl pro* -ią [4] *a del* pr

Tikėdamasi greitai pasimatyti, bučiuoju Tave dvasioje.

Tavo Pranys.

P. S. Grafienė (Liksniškė) klausė, ar mes nelaikysime rekolekcijų. Sakiau, kad tam tikslui susitelkiame. Klausė, ar nepriimtume kun. Zajonczkausko, kurs buvo Akademijoje, drauge laikyti, atsakiau, kad dar nesutarėme, kada bus tos rekolekcijos, bet apsiimtum noriai. P. B.

4. VII. 1910
Varšava.

+

Mielas Praniuk!

Jau darbus čionai užbaigiau, o darbo buvo labai daug, ir pailsęs esiu pusėtinai; bet daug buvo ir naudos. –

Užporyt apleidžiu Varšavą[1] ir atvažiuoju pas judu. Iš Varšavos išvažiuoju seredoj vakare 9 v. 40 m., Vilniuj būsi[u] ketverge iš ryto 9 v. 40 m., Dvinske gi 3 v. 35 m. popiet; taigi pas judu atvyksiu apie kokią 5 ar 6 vakare; –

Tuo tarpu [a]budu Judu sveikinu ir bučiuoju nuoširdžiai

Ku[n.] Jurgis Matul[aitis]

[1] *cor* V

pėtnyčia

Ateik šiandie pas mane pietų, taip, kaip vakar sutarėva. –

Aš klausiau savo tarno,[1] šendie ku[n]. Baltrušis nevalgys pas save pietų; taigi mano tarnas gaus ten visus pietus; sakos net per daug visko turėsiąs. Taigi ateik pas mane, o kaip toliau darysiva, sutarsiva, bet šiandie manųjų pietų užteks abiem. –

Pietūs bus 1 valandą; – paskui eisiva pasivaikščiot. –

Perpiet pasikalbėsiva; daug dalykų turiu Tau pasakyti.

Jurgis //

79r Jo M-nybei Kunigui
P. Bučiui[2]

[1] *p del* ar [2] *capit cae graph*

Užsiprašyk Songailą šiandien pas save pietų. Judu abudu valgote su pasninku, tai judviems bus geriau drauge valgyti. –

Vakar man atnešė pietus,[1] o Songailai nebuvo kame atnešti, nes neturime antrų indelių. Ir jam, vaikinui, prisiėjo laukti, ir virtuvėje buvo balda.

Jurgis. //

Jo M-nybei 83v
Ku[n]. Būčiui

[1] *p del* pietus

Kaunas 22 gruodžio 1910 (4. I. 1911)

Mylimasis Jurguti!

Į Kauną atvažiavau kaip ketinęs – 20 gruodžio, panedėlyje, tuo traukiniu, ką pietų laiku atbėga Kaunan. Pas kun. Dambrauską radau kunigą Indrulį. Pietus pavalgę sutarėva su juo eiti pasišnekėti su kun. Kulviečiu, kurs jau laukė manęs pas kan. Kriškijoną.

Beeinant išaiškinau kun. Indruliui, kad kūno varginimų mūs draugijoje neras, kad teipgi ir vienuoliško gyvenimo reguleriškumas nevisada bus išpildomas, nes pirmutinis mūs tikslas yra darbštusis gyvenimas. Negali sakyti, ar neatseis dėl to tikslo tankiaus neužlaikyti užsiėmimų vienodumą, negu užlaikyti. Kun. Indrulis tais mano paaiškinimais nei trupučio nesibaidė, o stipriai ir stačiai sakė, į Leżajską nenorįs keliauti.

Ant rytojaus kunigui Indruliui išaiškinau apie rengimąsi važiuoti
18v užrubežin, kiek reikia rūbų įsidėti, baltinių ir viršutinių[1], //kalbėjome apie marškinius, batus, vatinį paltą etc. Pasakiau, kad tegalima bus laikyti tik skaitytinės mišios ir kad reikia turėti šaltinį mišių stipendijoms.

Kun. Indrulis dar įsišneko apie savo pinigus. Nesakė, kiek jų turįs, o aš nenorėjau klausti. Tie pinigai dabar paskolinti Liepojaus bažnytiniams ir tautiniams reikalams, ale reikalai nepradėti, todėl pinigai guli bankoje ir greitai atimami. Savininkas abejojo, ar juos atiduoti Liepojaus reikalams, ar „Saulei", ar pasilikti mūs kuopelės naudai. Aš atsakiau, kad nekalbėjęs su Tavim, negaliu duoti aiškios patarmės, pridėjau, kad dabar nėra staigaus reikalo tuos pinigus nudėti galutinai vienur ar kitur; pasakiau, kad tegul kun. Indrulis pasilaiko jų nuosavybę, iki kol apžadus padarys. Už kokios poros mėnesių mudu galėtuva parašyti apmintytą patarmę. Pridėjau, kad prieš apžadus būtinai reikės padaryti testamentas, paskirstantis turtus galutinai.

[1] *fl mut*

Su kun. Indruliu sutariau, kad jis pirma manęs eis pas vyskupą, kad nuėjęs pažymės, juog ne mudu jį įtraukėva, o jis pats apie mudviejų sumanymą patyrė nuo kun. Vizbaro, paskui rado mūs įstatus pas kun. Kulvietį ir korespondavo su Tavim. Kun. Indrulis ketino eiti pas Vyskupą 20. XII vakare, bet vyskupas sunkiai susirgo ir nepriėmė nei jo, nei kun. Kulviečio.

Kun. Kulvietį radau pas kanaun. Kriškijoną. Kanauninkas kalbėjo su Indruliu, o kitam kambaryje skyrium mudu su kun. Kulviečiu vienudu. Pasakiau kun. Kulviečiui apie užtvirtinimą, apie sumanymus, apie mūs darbus. Paskui patariau eiti pas Żągołłoviczių. Pasirodė, kad kun. Kulvietis daug turėjęs nesmagumų nuo kun. Ż ir nenorėjo pas jį eiti. Bet nepriėjęs prie vyskupo neturėjo, ką daryti, ir nuėjo. Kun. Żągoł. // atėmė viltį nuo kun. Kulviečio, nes pasakė, kad nėsą kapelionių, *19r*
kad iš Liepojaus reikės keltis į Šiaulius. Tą kun. Ż-iaus šneką patyriau nuo Kulviečio užėjęs pas jį untarninke (21. XII) rytą.

Tada mudu dar šnekėjova toliaus vakarykščiui[2] pradėtą šneką apie Vilniškius. Apie k. Miłkowskį kun. Kul. išsitarė, kad tai karštas žmogus pilnai ir greitai atsiduodantis idėjoms, kuris greitai pristotų prie mūs, bet per daug persiėmęs tautiškomis skaudžiomis pažiūromis. Kun. Kulvietis neskaito to turbūt nepergalima kliūčia, bet abejotina, ir gailiuosi neturėjęs laiko ilgiaus pasikalbėti su kun. Miłkowskiu. Patyręs, kad ketinu sustoti Vilniuje[3], kun. K. man patarė užeiti pas kun. Kulesz'ą ir pasikalbėti su juo. Kulvietis kalbėjęs aiškiai ir užtektinai ir išvydęs, juog Kulesz'a neprisidės prie mūs, bet mielu noru bus mūs pagelbininku. Tas pritarimas ir padėjimas mums dirbti esąs mums naudingas, nes kun. Kulesz'os veiklumas Vilniuje[4] jau daug atnešęs naudos katalikystei. Jis daug kartų suardė socijalizmo planus, ypač su dienraštėliu „Dwa Grosze". Per Kuleszą teipgi prieinama prie svietiškų moksleivių Vilniuje.

Pabaigęs savo antrąją šneką su kun. Kulviečiu, vakar (21 gruodž.)

[2] *cor fl* [3] *cor pro min* [4] *a del* ko

11 valandą priešpiet aš nuėjau pas vyskup[ą][5]. Senelis priėmė mane gulėdamas lovoje. Kalbėsis tęsėsi 1½ valandos. Pasakiau, kad jau gavome užtvirtinimą, kad sutarėme novicijatą perkelti į Šveicariją, kad Tu, atsisakęs nuo profesūros, tapai novicijato vedėju, paminėjau Jurgį Košį ir, paprašęs vyskupą, gavau sutikimą, kad jis prisidėtų prie mūs. Vyskupas norėjo žinoti, kaip atsirado Košio pašaukimas, aš apsakiau. Išdėjau Tavo darbus apie moteriškų vienuolijų tvarkymą Lietuvoje, išpasakojau, kas iki šiol padaryta: protesto sulaikymą, sutartį su Lietuvos kunigais, sutartį su merginų vienuolijos vyresnybe, kandidačių gausybė. Svarbiausia kalba buvo apie Kulvietį. Pasakiau, *19v* kad Kulvietis[6] // pats atvažiavo į Kauną prašytis vyskupo leidimo, kad mums Kulvietis brangu, bet kad mes nenorime vyskupo plenų ardyti, nei dijecezijos valdymą jam sunkinti, kad, atlikęs novicijatą, galėtų grįžti į dijeceziją, jei tik turėtų draugą vienuolį, su kuriuo galėtų išvien gyventi. Tas draugas galėtų būti kamendorium ar kuomi kitu, bi tik tame pačiame mieste, tuose pačiuose namuose. Vyskupas galutinai betgi neprižadėjo išleisti Kulviečio, o sakė palaukti nors metus. Daug kalbėjo apie kapelionis, apie[7] jų trūkumą ir sunkenybę. Kalbant apie Indrulį, vyskupas išdėjo savo rūpesčius apie Kretingą, pasakė, kad Indrulis mėtosi ir per daug turi projektų. Indrulio dalyką aš palikau vyskupui išrišti, nereikalaudamas aiškaus atsakymo. Mā gaila buvo žiūrėti į sergantį dijecezijos ganytoją, kurs nei lovoje ligoje pasilsio neturėjo. Jo širdis buvo sugelta „Vilties“ reikalais. Jis užvedė kalbą apie tai. Bešnekant ašaros jam ėmė bėgti iš akių. Kaip jis ištarė, kad vyskupo kryžius sunkus, tai mā širdis susispaudė. Tėvas taip neapseina, kaip jis aps[i]ėjo su Vilniaus lietuvių delegacija, prašančia, kad Tumą paliktų prie „Vilties“. Tumo palikt negalėjo, bet žada kitą kunigą ir duos. Tuos daiktus apie vyskupo meilingumą su „Vilčia“ žinojau nuo Kauno kunigų[8]. Paprašęs vyskupo palaiminimo, išėjau nuliūdęs.

Kun. Kulvietis laukė audijencijos; pasakiau jam, kad vilties nėra[9].

[5] *orig fl* -as [6] *fl vid, mut* [7] *a del* ir [8] *cor fl* [9] *p del ver ill*

Tečiaus vyskupas Kulvietį priėmė ir išleido prisidėti prie mūs. Linksmas kun. Leonas atbėgo pas mane man tai pranešti.

Po pietų išėjau pas kun. Dogelį. Radau kun. Andziulį. Svečiai sutrukdė mano pasikalbėjimą su kun. Dogeliu, todėl su kun. Andziuliu parėjova pas mane, sustatėva jo prašymą Seinų vyskupui, kad kunigą paliuosuotų nuo prefektavimo. Kun. Pijus tą prašymą perrašė gražiai ir paliko man, kad nuvežčiau į Seinus. Jis dar man įteikė 50 rublių: į bendrą kasą. Bekalbant su juo, atėjo kun. Maciulevyčia pas mane. Andziulis atsisveikino // ir išvažiavo. *20r*

Kun. Maciulevyčia labai mane kalbino, kad būčiau Kaune 5 (18) Sausio, nes tądien bus kunigų susivažiavimas apie 4 valandą po pietų. Labiaus negu mano pribuvimas tada reikalinga, kad Tu būtum, nes kunigai turį kalbėti apie vienuolijas. Kun. Mac. nedaug man pasakė[10] apie tą dalyką, bet nuo kun. Dambrausko patyriau, kad inicijatorium yra Panevėžio dekanas k. Stakauskas. Ten, Panevėžyje, esą dievobaimingų merginų, kurios vietines lietuvaites pritraukiančios prie savęs ir siunčiančios į Poznanių. Kiti dekanai turį teipgi daugelį tokių ar panašių klausimų. Daugiausia bus dekanų susivažiavimas, nes jie atvyksta vyskupą pasveikinti per Tris Karalius. Aš dar rūpįsiuos nuo kitų kauniškių daugiaus patirti apie tai, kas bus, paskui primįsiu, kad sutarta yra nekelti tokių dalykų viešai, o tik ramiu būdu išrišinėti nedideliais būriais. Bet man rodos, kad Tau reikėtų pribūti tame posėdyje.

Kun. Maciul. išėjus, atėjo kun. Dogelis. Su juo kalbėjau apie jo vedamą jaunuomenę. Esą ratelis iš 40 vyrukų, diduma jau subrendę vyrai, dalinasi į du skyriu: senesnių ir jaunesnių. Skyrių skaitlingumas maždaug lygus. Į savo kuopelę jie nepriima nepraktikuojančių, vengia teipgi choreliškų būdų, tyrinėjimus prieš priimsiant labai protingai ir sąžiningai daro sine acceptione[11] personarum[12]. Ratelis susideda iš „Saulės“ mokyklų mokinių. Tarp gimnazistų yra katalikiška pakraipa,

[10] *p del si* , [11] *cor* o [12] *lot* =be šališkumo

bet ji neorganizuota, suseina pas kun. Dambrauską pasikalbėti apie tikėjimo klausimus. Ratelio dvasioje labiausiai žymi klerikalizmo baimė. Iki šiol jie norėjo „Aušrinę“ laikyti savo organu, bet „Aušrinei“ parkrypus į vieną[13] partiją (kairiąją), Ratelis trokšta katalikiško jaunuomenės organo. –

20v Apie // Mežlaiškutį ypatingai kalbėjau. Esąs nedidelių gabumų ir rimto būdo, jau senesnis už kitus ir tėveliu vadinamas. Jo dievobaimingumas – gilus ir protingas. Šiandien po paskaitai ketinu su juo susipažinti.

Vakare 7½ pasakiau paskaitą „Katalikių Moterų“ draugijos mokykloje jos mokinėms. Jų buvo per 50 asmenų.

Užmokėjau prenumeratą „Draugijai“ už Tave ir už save.

Šįvakar 5 popiet sakysiu paskaitą „Dabartinis katalikas ir dabartinis pasaulis“. Paskaita bus kun. Dogelio gyvenime; susirinksią[14] apie 30 mokinių.

Išvažiuosiu rytō pietiniu traukiniu ir iki panedėliui būsiu Marijampolėje. Utarninke arba Seredoje ateinančios sevaitės ketinu būti Seinuose.

Bučiuoju Tave

Kun. P. Būčys.

P. S. Jau buvau pabaigęs šį laišką rašyti, atėjo kun. Indrulis, grįždamas nuo vyskupo. Vyskupas jo nevertė, bet labai prašė pasilikti prie senojo projekto – važiuoti užrubežin į pranciškonių novicijatą. Kun. Indrulis vyskupo paklaũsė. Į Ležajską sako nevažiuosiąs, bet dabar Kauno seminarijoje yra vienas kun. iš Olendijos[15], kurs turi artimas pažintis su tuo pačiu ordenu ir parūpįs kun. Indruliui leidimą atlikti novicijatą Olendijoje. Jei tat būtų negalima, tai k. Indrulis važiuos į Ležajską.

P. B.

[13] *vid, mut* [14] *cor fl* [15] *a del* D

Marijampolė 8 Sausio 1911 m. nauj. kal.

Mylimasis Jurguti!

Atlikęs viską Marijampolėje, rengiuosi rytō važiuoti į Seinus. Vakar tėvas Senkauskas mā pasakė, kad Arcivyskupas Tave kviečia likti Akademijos inspektorium. Tau, be abejo, būtų ramiau Akademijoje inspektoriauti ir Akademijai būtų naudingiaus Tave turėti inspektorium. Man buvo užėjus mintis siūlytis važiuoti į užrubežį už Tave. Tą mintį pasakiau T. Senkauskui ir kalbinau jį, kad Tau patartų inspektorystę priimti, nes Dievas gal duoti, kad rektoriui išėjus, mums nereikėtų trankytis po užrubežius, o savo gūžtą galėtume susikurti Peterburge; Tu tylomis ją pamažėle prirengtum, o aš gal nepadaryčiau didelės blėdies užrubežyje gyvendamas išvien su keliais mūsiškiais. Bet paskui man atėjo kita mintis, kad teip galvodamas, kaip rašiau, aš aukščiau statau Akademijos reikalus už mūs darbus. Akademijos reikalai, žinoma, labai svarbūs mūs gyvenime, bet ir pradėtasis mūs darbas teipgi turi didelę vertę. Šitą savo antrąją mintį aš teipgi pasakiau tėvui generolui. Jis teipgi dabar abejoja ir žada da dieną-dvi palaukti prieš Tau atrašysiant. Aš pats nei kokios patarmės Tau nepajiegiu duoti. Pažįsti mane ir žinai, kiek darbo ir kokį man galima pavesti. Jei coram Deo[1] Tau išrodo, kad aš šiaip teip galėčiau nesuardyti užmanytojo užrubežyje darbo, tai aiški Bažnyčios nauda reikalauja, kad inspektūrą a[psiim]tum[2]. Aš iš savo pusės matau, kad netikęs esmi novicijato vedėjas, man trūksta prigimties ir išsilavinimo tam tikslui reikalingų: neturiu lygaus ūpo, praktiškumo, mokėjimo vesti dvasišką lavinimąsi kitų, nepažįstu asketiškos literatūros, nėsu tyrinėjęs vienuolijų[3] // novicijatų sutvarky- *21v*
mų. Bet jei mintiji, kad visus tuos trūkumus gali atstoti grynas noras bonae fidei[4], tai siųsk mane į užrubežį, o pats likis Akademijoje.

Kitus reikalus su kunigu generolu atlikau. Apie juos pasakysiu, kaip parvažiuosiu Peterburgan: dabar būtų daug rašymo, o aš noriu greitai eiti gultų.

[1] *lot* =Dievo akivaizdoje [2] *vel, mut* [3] *p ver ill, mut* [4] *lot* =nuoširdus

Rūškiūtės negalėjau matyti, nes gimnazijoje dabar šventa: mergina vieši tėviškėje. Kunigas Draugelis teturi tik iš vieno šaltinio žinias apie Rūškiūtę, būtent nuo jos pačios. Nuo aplinkinių Sasnavos gyventojų jis dar girdėjo, kad ta mergina ne tokia, kaip kitos[5] gimnazistės, o žymiai geresnė ir netingi dirbti namieje būdama, nedabikė, neišdykusi. Medžiaginis jos padėjimas sunkus: tėvas 30 margų lauko turi ir keturias dukteris; motina labai pyksta ant gimnazistės už mokslą, kurio reikalingumo nemato. Tėvas išteksiąs dukterims dalies po keletą šimtelių, bet gimnazistė jau savo atsiėmė arba baigia atsiimti. Iš tų 25 rub., kuriuos buvai jai atsiuntęs, kun. Draugelis įvairiais laikais išdavė 20 r., o 5 da likosi. Aš pridėjau kitus 25 teip, kaip buvai pataręs, nes kun. Draugelis sakė, kad Rūškiūtė silpna rusų kalboje ir kad jai būtų geistina pereiti gyventi ten, kur draugės gyvena ir rusiškai kalba. Tačiau tam tikslui 30 rub. neužtenka, nes stancijoje gyvenimas atseina 15 rub. į mėnesį. –

Aš pataikiau gauti žinių apie[6] Rūškiūtę iš jai neprielankaus šaltinio. Tas neprielankusis šaltinis sako, kad ji vaikščiojant išpažinties gana tankiai ir bažnyčios neapleidžiant, ėsant viena iš rimtesniųjų gimnaziscių, bet jai toli šaukia iki tam, kas turėtų būti katalikė mergaitė, nes pernai tuose namuose, kur ji gyveno, susirinkdavo vakarais gimnazistų ir ūždavo iki vėlai. Ji pati teipgi nevengia[7] gimnazistų nei papročio vaikštinėti su jais. Ji pernai tankiai rodydavusis viena mer-
22r giote lakstyti po miestą, iki kol tai // vyresnėji sesuo neuždraudusi to. Ta vyresnėji sesuo ir yra mano šaltiniu. Iš kito šaltinio, būtent nuo paties kun. Draugelio, patyriau, kad Rūškiūtė prigulint prie gimnaziscių ratelio. Apie tą ratelį man teko šiandien kalbėti su trečiu šaltiniu, gana gerai informuotu. Aš nesakiau, kad girdėjau, juog[8] R. prie jo priguli, bet klausinėjau apie ratelio sąnarius. Gerai informuotasis šaltinis Rūškiūtės neminėjo terp ratelio sąnarių. –

Suimant viską krūvon, galima sakyti, kad Rūškiūtę reikia dvasiškai

[5] *a del* g [6] *cor* a *pro* iš [7] *a del* ka [8] *p del* no

prilaikyti ir pastiprinti. Aišku, kad ratelio pakraipa nelabai katalikiška, tą man pripažino du šaltiniai. Jei Rūškiūtė tame ratelyje yra, tai ji betgi jame neturi tiek įtekmės, kad pakreiptų jį į katalikišką pusę. Jei nepriguli, tai turėtų prigulėti ir pakreipti ant gero. Mą rodos, kad Pečkauskaitė ar Kairiukščiūtė galėtų ją stiprinti ir mokinti, kaip reikia turėti įtekmę ant kitų. Bet Kairiukščiūtė dabar per šventes vieši Vilniuje, o Pečkauskaitė serga, todėl aš su jiedviem nesimačiau.

Koplytėlės statymo negalima sutrukdinti, nes pusė išlaidų statymui[9] reikalingų sudėta pavieto kasoje, teip, kaip teisė reikalauja. Geležiniai rėmai langams ir durys jau padaryta, plytos suvežtos, opna prirengta. Tą patyręs aš nei nebandžiau atkalbinėti kunigą Senkauską: aišku, kad nėra nei mažiausios vilties perkalbėti.

Šiandien padariau vieną kvailystę: už Seinų rubricelę užmokėjau 2 rub. 50 kap., kaip tai moka Seinų dijecezijos kunigai. Į Marijampolę atsiuntė vieną rubricelę viršaus, tai aš ją paėmiau, kad būtų iš ko per vakacijas kalbėti poterius mudviem su Jonu.

Bučiuoju Tave

Tavo Pranciškus Būčys.

[9] *cor fl pro* -ų

Сейны Сувалкской Ксендзу Цивинскому для Бучиса

Изъ Варшавы еду собота утромъ перваго января[1] скорымъ Постарайся ѣхать сомной Петербургъ или прибыть раньше переговорить инспекторъ

Матулевичъ

Отъ Матулевича
Варшова Пенкная 24.[2]

[1] *sen. kalend.* [2] *rus* =Seinai Suvalkų [gubernijos.] Kunigui Civinskiui [perduoti] Būčiui / Iš Varšuvos važiuoju šeštadienį ryte sausio pirmą greituoju [traukiniu.] Pasistenk važiuoti su manimi į Peterburgą arba atvykti anksčiau pakalbėti [apie] inspektorių / Matulaitis / Nuo Matulaičio / Varšuva Penkna 24; *reverse telegramos Dvasinės akademijos rektoriui Aleksandrui Kakovskiui tekstas:* Петербургъ Ректору Католической Духовной Академіи / Письмо выслано Окончательный отвѣтъ послѣ прiѣзда второго января утромъ / Матулевичъ, *rus* =Peterburgas, Katalikų dvasinės akademijos Rektoriui / Laiškas išsiųstas. / Galutinis atsakymas atvažiavus sausio antrą ryte. / Matulaitis

Miels Brolau! Būkie taip gers, ir paskolink man dar nors kokia 12 arkušų popieros.

[neišskaitomas parašas] //

Ks. Dr Jerzy B. Matulewicz *86v*

Valuy, Die Klösterlichen Ingenden. IV Aufl. Regensberg 1903.

Girdamas dorybes autorius vartoja visokių argumentų, bet retai ir neaiškiai teišdeda jų naudingumą dvasiai ištobulinti. Niekur neparodo jų naudingumo visuomenės gyvenimui. Valuy dorybes aprašo teip, kad išeina, būk jos yra savaimi žmogaus tikslu, o ne įrankiu tikslui pasiekti. Daugelyje vietų argumentacija paremta ant užtylėto principo, kad gamtos daiktai, pvzd. turtas, ir žmogaus dvasios daiktai: valia, protas, jausmai, yra blogi. Tas principas primena manichėizmą. Paklusnybės perskyrime perdėtinai nuolatai lyginami Dievui. Nors geras daiktas yra paklusnybė, bet reikia žinoti ir dorybės gyrimo ribas. Toji riba tai prisakymas, kad ne per daug pratintume žmones prie Dievo. Dėl šitų silpnybių tą knygutę amžiną dieną negalima leisti į vienuolijas, kur perdėtinės ir pavaldinės nėra teologais. Netaktiška perdėtinė, perskaičius Valuy, pasidarytų pati nelaiminga ir nelaimingomis padarytų visas savo pavaldines. O gaila, kad tos klaidos įsimaišė į veikalėlį. Jame surinkta didelė daugybė medžiagos. Ta medžiaga parinkta ir gera. Teologui, mokančiam atskirti branduolį tiesos nuo perdėjimų,
103v knygutė labai naudinga. Joje pajudinta dau-//gybė stačiai iš gyvenimo paimtų klausimų. Dėl daugybės tų iš gyvenimo paimtų daiktų knygutės turinys įvairus ir brangus. Beveik nėra atžvilgio keturių dorybių pildyme pasitaikančio vienuolijose, kurio Valuy nepajudino. Jis teipgi surinko labai daug gerų minčių iš Bažnyčios Tėvų veikalų ir šeip iš asketiškų raštininkų. Tas mintis gerai sunaudojo tevartodamas tik tinkamiausias tinkamiausioje vietoje. –

Ypač man patiko paskutinis perskyrimas: apie meilę.

Nikolajevka 19(6) Birželio 1911 m. Kun. P. Būčys.

25. VI. 1911

+ Ku[n]. Būčiui[1] Varšava

Milasai Praniuk!

Tavo laišką iš Peterburgo apturėjau. Spėju, kad kas nors turėjo Jo M-nybės decizijose turėjo atsimainyti. –

Čia netikėtai susitikau važiuodamas gatve su kun. Narjaucku. –

Užklausė, ar sutiksi Tu[2] eiti Marijampolėn[3], nes ėsą taip negalima, kaip buvo kalbėta, nes jau visi apie mūs sumanymus žiną, net žydų ir rusų neišskyrus. Atsakiau[4], kad aš nieko nežinau, kad nebuvo apie tai kalbos. Parodžiau savo nustebimą, kad taip viską išplepa. Atsakė man, kad patsai nabaštininkas jam apie tai kalbėjęs. Taip, atsakiau, bet tai < buvo kalbėta Tamistai kaipo oficijaliniam asmeniui. Pridėjau, kad mes žinome faktus ir galėtume liudytojus pristatyti, kas // skleidžia *101v* nereikalingas žinias. Pripažino, kad taip yra. Taip mudu ir atsiskyrėme. Atsisveikinant pridėjo, kad kunigai niekad paslapčių nemoką užlaikyti[5], ir kad viskas išeisią aikštėn. –

Spėju, kad kas nors negera yra. –

Darykit, kaip išmanysite. Per daug triukšmo kelti ir statyties nėra ką; reikia stengties viskas atlikti Kristaus dvasioje[6]: in spiritu lenitatis et caritas[7]. Jeigu nebus galima, tai geriau nutilti ir palikti viską Dievo Apveizdui[8]. Kaip Dievas duos, bus gerai. Kristus liepia atiduoti net ir apatinį rūbą tam, kuris varu imtų viršutinį[9]. Dievas vis mūs neapleis. –

Man rodos: 1) jeigu Tau siūlytų mėtus Peterburgą[10] ir Akademiją, persikelti Marijampolėn, neverta apsiimti. Negalima // taip ardyti ir *102r* pakirsti Akademijos. Vėl naudingu esi profesorium, –[11] nežinia, kokiu būtum klebonu. Geriau dirbt tą darbą, kurį dirbi; – 2) Ar negalėtų sutikti kun. Dvaranauckas apimti Marijampolę; mes kiek palaukus vis jį paskui paliuosuotume ir pavaduotume; – 3) Jonas Totorait.

[1] *obl, cor fl* [2] *cor pro min* [3] *cor* -ol- [4] *cor* t [5] *cor* už- *pro* iš- [6] *cor* v [7] *lot* =ramumo ir meilės dvasioje (*1 Kor* 4, 21) [8] *cor* A [9] *cor v;* (*Mt* 5, 40, *Lk* 6, 29) [10] *cor* -te- [11] *orig si* –,

vis tiek, man rodos, tegu lieka Marijampolėje; jei kitaip negalima, tai nors vikaru; – 4) Jeigu[12] atitaisyt dalykų nepavyktų, – tai prašyk vyskupo, kad nors uždraustų naujam klebonui ardyt namus ir viską griauti. –

Kas paskui padarius, pažiūrėsime[13]. –

Svarbiausia, kad viską atlikti stengtumėtės ir kalbėti Kristaus dvasioje; – kad nebūtų dėl to kokio nors Dievo pažeidimo. –

102v Jeigu iš to turėtų kilt Dievo pažeidimas, geriau visko išsiža-//dėti. Dievas mūs neapleis ir aprūpįs. –

Čia, Varšavoje, silsiuos truputį. Rekolekcijų nereikės laikyti čionai; tik išpažinties klausau ir atlieku[14] reikalus. –

Vilniuje mačiausi su vyskupu ir administratorium; viskas pavyko gerai. –

Čia, Varšavoje, taipgi einasi dalykai. Randasi žmonių geros valios ir gerų norų. Dievas mūs neapleis.

Neužilgio trauksi[u] Kaunan. Šiandie važiuoju į Lodžių. –

Man rodos, būtų gerai, kad mudu da pasimatytume prieš išvažiuosiant; patogus laikas būtų tarp vienų ir antrų rekolekcijų. Gal atvažiuotum į Kauną; aš nenorėčiau rodyties Marijampolėje; nuo giminių turėčiau daug baldos. –

Lauksiu nuo Tavę žinių. –

Bučiuoju. Jurgis

Pridedu, kaip padarysite, taip bus gerai, aš sutiksiu ant visa ko.[15]

[12] *cor* e [13] *cor* ū [14] *ins* i, *cor fl* [15] *phr add*

26. VI. 1911

\+ Ku[n]. Būčiui[1] Varšava

Mielasai Praniuk!

Jau vieną laišką į Tave p[a]rašiau[2], duodamas atsakymą į Tavo laišką. Dabar vėl du Tavo laišku apturėjau. –

Tas atsitikimas tik da vienąkart viršaus patvirtina, kad norint iš < tikrųjų paskui Kristų sekti, reikia kryžių ir kliūčių keliu eiti. Visa tai da labiau mane sustiprina pasiketinimuose. –

Visus[3] dalykus gana ilgai svarsčiau Dievo akivaizdoje ir maldoje ieškojau šviesos. –

Man štai kaip išrodo visa kas. Geriausia dabar triukšmo nekelti, nė dalykų per daug negadinti. Man rodos, užteks apie visa ką pakalbėjus su Jo M-nybe vyskupu ir, jei reikėtų, su kun. kan. Augustaičiu. –

Tu patsai neapsiimk eiti Marijampolėn; reikia, kad liktum Akademijoje. –

Jei Jono nenori, tai gal būtų galima, kaip rašiau, įstatyti tuo tarpu Dvaranauckas. Jei ne, tai laikinai, kad ir Augustaitis, positis ponendis[4], bet kad ir Jonas drauge būtų. –

Jeigu matysi, kad nieko sutarti negalima, kad savo laikosi, [t]ad palik[5] visa ką Dievo Apveizdui, o patsai laikykies passive[6]. –

Svarbu, kad užlaikius ramybė ir viską Dievo dvasioje atlikus, kad dėl to nebūt kokios // Dievo pažaidos. – *104v*

Aš pats nevažiuosiu į Seinus; nenoriu akių į save atkreipti. –

Kaip padarysite, taip bus gerai[7]. Reikia atsiduoti Dievo Apveizdai. Palaikyk Jono dvasią. Ne tiek sva[r]bu turėti rūmus, kiek gerus ir išsižadėjusius savęs visiškai žmones. –

Bučiuoju Tave nuoširdžiai. Reikia melsties, kad Dievo valia visame kame apsireikštų ir išsipildytų.

Jurgis

[1] *obl* [2] *orig vid ex err* pra- [3] *cor fl pro* -as [4] *lot* =parodžius [jo] vietą (t. y., veikimo ribas) [5] *p del* t [6] *lot* =nesiimdamas iniciatyvos [7] *cor fl pro* -as

Milasai Prany!

JM. vyskupas Cieplakas sulaikė mane[1], kad prižiūrėčiau įsišventinančius klierikus. Tik nedėlioje vakare leido išvažiuoti ta sanlyga, kad gal Tu untarninko rytą atveši klierikus šventyties.

Man bebūnant čionai, atėjo laiškai, kad vyskupas kaip lankęs, taip ir lanko parapijas. Matyt, Jono brolis tik kažkokį paskalą pranešė. –

Daironos laiške radau keistą žinią, kad Marijampolę vyskupas duodąs Augustaičiui. –

Ar tai taipgi ne paskalos. –

Bet man rodos, visgi verta būtų, kad judu nuvažiuotumėt į Virbalių pas vyskupą ilgai nedelsiant. Bent man taip išrodo; bet padarykite, kaip judu geriau išmanote. Aš nežinau, ką patarus. Bet visgi reikėtų su J. M. vyskupu pasimatyti. Beje, gal Tu norėsi likti gydyties. Tai sutarkite, kaip geriau padarius. –

Pas vyskupą reikėtų[2] ir apie Novickutį pakalbėti; jis išvažiavo į Pil-
118v viškius, o iš ten važiuos pas vyskupą į Virbal[i]ų ar Alvitą. // Andžiulis rašė, kad jis bus per Petrines Marijampolėje su vaikinais. –

Su Jurgiu mes kalbėjom, jis tinka ant visko. Paimkite nuo jo adresą. –

Su Chomskiu kalbėjau; jis sutinka; da su juo pasimatysite.

Išvažiuosiant Rektoriui pasakiau, kad ieškotųsi sau dogmatiko ir inspektoriaus. Labai nusiminė. Klausė, dėl ko; aš apskritai pasakiau, kad esu vien.[3] ir kad turiu išvažiuoti, nes kitaip negalima. Prašė, kad paslaptyje visa kas laikyti. Apie tai da su Tavim pakalbėsiu.

Trys moterėlės, mūs globėjos, išvažiuoja četvergo[4] vakare, tai in-
119r duok joms Meschler ir šv. Ignoto gyvatą; man atveš į Varšavą. // Jeigu būsit Virbaliuje, tai man nors kelis žodžius paneškite, nes rūpės labai.

Čia rekolekcijos kunigų ne[i] šio, nei to ėjosi. Buvau pusėtinai pailsęs, bet ne taip, kaip tikėjaus.

Aš ne[t] buvau panūdęs likti, kad su Judviem pasimačius; bet laiškus išsiuntinėjęs jau buvau į Obelius ir Vilnių, ten laukia. –

[1] *cor* -ne [2] *cor* k [3] =vienuolis [4] *cor pro* uta-

O pasimatysime[5] da[6] vistiek arba Marijampolėje, arba Kaune.

Kurias knygas man reikės išsiųsti, parodys Chomskis.

Pridedu bilietą to studento ruso, kuriam knygas esi indavęs. //Buvo *119v*
Valdemaras ir prašė, kad paskolinčiau 100 rublių; paskolinau; raštelis pas mane. –

An[t] rankų Naujokaičio sudėjau 50 rublių dėl to vaiko.

Be to, da keli klierikai nuo manęs skolinosi: 1) Purickas – 20 r., Gocel – 15 rublių; Klikna taipgi (rodos 15, bet gal ir 10, man galva apsisuko dėl visokių baldų, o išsyk nebuvau užrašęs).

Tarkitės abudu, kaip padarius su JM. vyskupu Karosu. Kaip padarysite, taip bus gerai. –

Beje, paėmiau Tavo Pelczar. Ascetyka Kapł., nes lengvesnis, o savo egzempl. Tau palikau. –

Jurgis inmokykite. Bučiuoju abudu.

Jurgis

[5] *cor* m [6] *p del* visk

2. VIII. 1911
Fribourg, Suisse
Canisianum.

Mielasai Praniuk!

Aš jau laimingai atvykau. Tuo tarpu mes čia trys; tuo rasis daugiau. –

Gavau Jono laišką; nežinau, kur jam rašyt, ar į Pilviškius, ar į Sintautus. Kiek galėdamas, padėk jam. Man rodos, pirmutinėms rekolekcijoms užteks jam Pelczar'o. Paskui susižinosime. Iš Peterburgo nusiųsk jam knygų, kiek tik reikės. Mes čia geriau nusipirksime; nes persiuntimas iki čia labai brangiai atsieina. Apie tuos dalykus da susižinosime. –

Susimildamas, parašyk ku[n]. Justinui Navickui; kad atvažiuotų, kaip tik galės. Aš neturiu jo adreso. Nusiųsk jam mano adresą, ir tegul jis pas mane parašo, kada jisai galės atvažiuoti. Taip pat ir Kulikauckas. Čia mums visai gerai; tik koplytėlė be galo maža. Karštis neišpasakytas. –

Kaip Tau einasi? –

Pasveikink kun. Dėdę. –

Visi Tave sveikinam ir bučiuojame. –

Kelionė buvo vargi dėl karščių; sustojęs buvau Insbrucke; mačiau O'Rourke'ą, Grumą ir kalbėjausi. –

Su Jurgučiu taipgi mačiaus Kaune. Kalbėjom nors trumpai. –

Laiškus geriausiai tuo sunaikyk, sau persirašęs reikalingą žinią. –

Lauksiu nuo Tavęs žinių. Jurg[is]

18. VIII. 1911

Mielasai Praniuk! Šiandien iš ryto užbaigėme šv. rekolekcijas. Siunčiu Tau šitą laišką per kun. O'Rourke'o rankas. Pirmiausiai kas link jo asmens. Da jis galutino žodžio nepasakė, ar prisideda prie mūs, ar ne, bet klausė, ar Tu gali priimti į probaciją. Aš gi jam pasakiau, kada jis klausė, ar tiktų pas mus, kad jei jis tik jaučia pašaukimą, mielu noru jį priimsime. Man rodos, kad sutvarkęs savo reikalus jis norės prie mūs prisidėti. –

Taigi Tau duodu įgaliojimą ne tik jį, bet ir tuos visus, kurie kreipsis į Tave arba kuriuos numanysi, kad to verti, priimti į probaciją. Be to, da matau, kad visgi reikia ir Rusijoje kad kas būtų perdėtiniu ir suėmęs valdytų ir vestų tas jiegas, kurios panorės su mumis vienyties. Taigi būk Tu, mielas Praniuk, tokiu perdėtiniu. Kun. O'Rourke'as nori labai su Tavim suartinti[1] ir arčiau pasipažinti. Būtų gerai, kad sau pasiskirtumėte kokias rekreacijas ar kokius susivėjimus ar kas savaitė, ar rečiau, ar tankiau, kaip jums išpuls. Kun. O'Rourke[a]s labai man patiko; tai geras žmogus, mylįs Dievą. Taigi susiartinkite. –

Taip pat arčiau susižinokie su tais klierikais, ką minėjau: Wierzbicki, Beto, Purickiu (su šiuo pastaruoju visgi gana atsargiai, kaip mane perspėjo, nors aš netikiu tiems perspėjimams).

Buvo Friburge du kartu rektorius Kakow. Kalbėjome apie Akademijos reikalus. Nori, kad Tu būtum inspektorium, jei, žinoma, valdžios sutiks. Aš, žinoma, nei pro, nei contra[2] nieko nesakiau. Žinoma, turėtum daug vargo ir baldų, jei ant Tavęs toji našta sugriūtų. Bet, man rodos, dėl didesnės Dievo garbės ir Bažnyčios labo reikėtų priimti ta priedermė. Aš Tau paskui parašyčiau, ką esiu išsinešęs iš savo prityrimo. Vargo turėsite su dogmatika. Aš Čėsnį piršau.

Čia jau mes pradėjome darbą rekolekcijomis, dabar toliau tvarkysimės. Turėjome baldą ir nemalonumą su tais dviem vaikinais. Pasi-

[1] *cor* r [2] *cor* c *pro* k, *lot* =nei už, nei prieš

rodo, kad čia buvo koks nesusipratimas. Juodu vien tik nori mokyties ir baigti gimnaziją ir išrodo taip, kad lyg buvo kalbėta vien apie tai, kad kunigai jiems padės išeiti mokslus. Viens nori būti gydytoju, o
108v kits da // pagalvosiąs[3]. Buvo nusiminę, kai pamatė, kas pas mus darosi; nors da nieko nebuvo, jokios tvarkos, nes tik rinkosi mūsiškiai. Taigi suradę pensijonatą patalpinome juos tenai, pasamdėme mokytojus, kad mokytų vokiškai, prancūziškai ir lotyniškai. Jųdviejų jokiu būdu nebuvo galima laikyti tarp savęs. Tai svetimas gaivalas, kuris būtų mus varžęs ir varžė. Dvasiško gyvenimo da nematyt tenai nė krislo. Reikės kitąkart būt atsargiems su tokiais ir gerai pirmiau išbandyti ne vienam iš mūs, o keliems. Nežinia, kas ateityje da reikės su jais padaryti. Reikia gana daug mokėti už jųdviejų pensijonatą ir mokslą. Bet tegul bus viskas Dievui ant garbės.

Mes pradedame tvarkyties Dievui padedant; jau mūs 10; tikimės da dviejų; nežinia, kada da tuodu atvažiuos. Kitką O'Rourke'a[s] papasakos. –

Rašiau pas Tave laišką į Gelgaudiškį, ar gavai? Į Rymą da nevažiav[a]u, da čia ant vietos neatlikti formališkumai. Dijecezijos valdytojas[4] tuo mums atvažiavus išvažiavo pasiilsėtų. Priėmė mus maloniai, kuomet parodėme dokumentus; bet popieras ketino duoti sugrįžęs. Taigi reiks vėliau važiuoti Ryman. Gal ir geriau, turėsime jau prityrimo daugiau; gal už pusantro mėnesio važiuosiu. –

Visi Tave sveikiname, pavesdami save Tavo maldoms.

Jurgis

[3] *vid ex err a bis* da [4] *cor sec* a

von Petersburg, No. 125234 Wörter 9
Aufgegeben den 30/8 1911 14 Uhr 45 min Der Telegraphist
Liuige[1]

Suisse Canisianam
Fribourg[2]
Matulewicz

Document officiel rite
nécessaire[3]

Buczys[4]

[1] *vok* =Iš Sankt Peterburgo, [...] 9 žodžiai / gauta 1911 m. rugpjūčio 30 d., 14 val. 45 min., telegrafistas [...] [2] *add* [3] *pranc* =[reikia] oficialaus [atsistatydinimo] dokumento, [kaip] būtino ritualo [4] *a del* Baczys

30. VIII. 1911
Fribourg. Suisse
\+ Canissianum –

Mielasai Praniuk!

Vakar pavakare gavau Tavo telegramą. Tuo ūmai išsiunčiau prašymą, kad mane paliuosuotų nuo visų priedermių (по причинѣ слабаго здоровія[1]). Tikrai paskutinį laiką jaučiausi labai nesveikas; maniau, kad iš tikrųjų reikės insisirgti. Nuo[2] nuolatinių konferencijų kalbėjimų turbūt pilvo nervai ir muskulai sugedo ir pailso. Pradėjus kalbėti, tuo pradėdavo bloga daryties, imdavo vemt versti. Dabar jau man geriau; ateinu į save iš palengvo. –

Drauge siunčiu Jo M-nybei laišką, kuriame atsiprašau, kad aš jį užvyliau, ir dėkoju už suteiktas man malones ir prielankumą; plačiau nieko nerašau ir neišdėstinėju. Tu paaiškįsi, tai kam man be reikalo rašyti. –

Gavau Konstantino laišką; ačiū jam už tai; parašysiu vėliau. Ir pas Tave parašysiu plačiau kitąsyk. Gal nuvažiavęs pas Jo Malonybę, paaiškintum [apie] mane. Tiktai kad, susimildami, nenorėtų[3] man išdirbinėti kokių nors malonių departamente; gal pareit toji mintis Michałkui arba Baltrušiui. Apgink mane nuo to. Parašyk, kas girdėti. –

Lauksiu žinių. Jurgis

[1] *rus* =dėl silpnos sveikatos [2] *cor* u [3] *cor* o

31. VIII. 1911.

Mylimasis Jurguti! Turiu parašęs Tau pranešimą apie tai, kaip perleidau vakacijas nuo paskutinio mudviejų pasimatymo iki dabar, bet to pranešimo niekaip negaliu išsiųsti. Mano laiškai kažin kur pakelėje užtrunka: turbūt juos skaito tie žmonės, kuriems aš nerašiau. Į šitą raštą tesudedu tik tą, kas būtinai reikalinga. –

11 (24) Liepos nuvažiavau ten, kur gyveno brolis Jonas, Jam pasakiau, ką[1] buvova su Tavim sutarę pasakyti. Jonas paskui pėtnyčioje 15 (28). VII nuvažiavo į sau paskirtą vietą. –

Tos pačios dienos[2] vakare pasakiau kun. K., kad prašytųsi važiuoti į užrubežį. Paskui negavau žinių, ar kun. K. gavo užrubežinį paspartą, ar ne. –

Ta pačia diena Jonas man įdavė 145 rb. mišioms; paskui aš juos perdaviau Justinui, kad Tau atvežtų. –

Sidzikauskutį tėvas nenorėjo leisti į užrubežį, sakėsi bijąs, kad reikės į valdžią grąžinti 240[3] rub. stipendijos, o pinigų neturįs. „Valdžia, girdi, parduosianti jo namelius." Aš tai šnekai netikėjau, nes senis Sidzikauskas turi namus, sankrovą ir dar pelnosi duodamas patarimus ūkininkams, turintiems reikalus Kidulių teisme. Iš pradžių šnekėjau su sūnum, bet naudos nebuvo. Paprašiau, kad ateitų tėvas, ir šnekėjau gražumu, kad kitiems vaikams duos daugiau negu šitam dalies, kad stipendijos grąžinti nereikės, kol vietos valdžia neskirs, o rūpinantis galima padaryti, kad ilgai neskirtų. Gauti vietą sunku, negauti lengva. Tą šnekėdamas, aš tikėjausi, kad parašysi savo broliui į Suvalkus. Nuėjęs į direkciją jis lengvai galėtų sutrukdinti Sidzik. paskyrimą. Toliaus kalbėjau tėvui, kad, jei ne kitaip, sūnus atbaigęs mokslus sugrąžįs tėvui tą stipendiją. Tas viskas nieko negelbėjo. Tada aš tariau maždaug šiteip: „Mes Tamistos sūnų, jei[4] jis bus geras, apsiimam išlaikyti du metu užrubežyje. Tai mums kaštuos daugiau kaip 500 rub. kasmet. Kitaip sakant, Tamistos vaikui mes dovanojame 1000 rub. Argi mes proto neturė-

[1] *cor* ą [2] *ex err bis* [3] *a del* 32 [4] *p del ill*

tume, kad už pustrečio šimto rublių pirktumėmės sau vaikinus, kuriems tokias dovanas galėtume duoti". Dar šnekėjova, kad sūnų mes nelaikysime panevali, jei jis, gavęs vietą, panorės grįžti ir ją apimti. Pats tėvas pripažino, kad išvažiavus jau neverta grįžti. –

Ta pačia diena jis palydėjo sūnų iki garlaiviui, o sūnus išvažiavo į Tilžę, kur jo laukė Lazauckas. –

Lazaucką per rubežius palydėjo jo draugas mokintojas Mačiulaitis. ⌜Aš daviau L-ui 10 rub., kad netikėtam atsitikime turėtų kuomi gelbėtis. Paskui tą dešimtinę mā sugrąžino kun. Kudirka.⌝[5] –

Kun. Novickas jau turbūt papasakojo, kaip laimingai su juo susitikova Kaune ant stoties ir kaip jis pervažiavo per rubežių drauge su
23v kitais. Kun. Novicko magistras dar neužtvirtintas. Departa-//mentas pareikalavo jo disertacijos. Kitų laipsniai jau užtvirtinti. –

Jurgio skrandą ir vienus čebatus palikau Gelgaudiškyje, nes, mą rodos, apseis be skrandos ir užteks dviejų porų čebatų vieniems metams. Su didele daugybe daiktų Vokietijos ir Šveicarijos vagonuose nebūtų turėjęs vietos. Jis ir teip, mą rodos, gavo pakentėti nemažai, nes jo valyza – niekai. –

Po Žolinei nuvažiavau pas Joną; palikau jam I-tomą Meschler'io, o pas|i|ėmiau II-jį. Tuomi padariau jam jei ne nesmagumą, tai nors painę, nes II tomas reikalingas konferencijoms ir pamokslams. Skubįsiuos kuo
\> greičiausiai atiduoti. Paskui su Jonu kalbėjova apie dokum., esančius Finlandijoje. Mudviem rodėsi, kad ten yra ir įstatų autentikas. Sutarėva, kad aš važiuosiu į Stokholmą ir nuvežęs paduosiu krason. Tam tikslui Jonas man atsiuntė civilišką rudeninį paltą. Mudviem rodėsi, kad nereikia tai kelionei gailėtis nei daugelio pinigų. Parvažiavęs namo, aš išsirūpinau užrubežinį paspartą. Tas man ats|i|ėjo 1 rub. už markes ir 1 rub. tarnams. Paties pasparto neėmiau, o nuvažiavau pasiimti dokumentų. Pamačiau, kad įstatų ten nėra, ir atsiminiau, kad jie pas kun. Vaitkų. Dėl anų dokumentų, kuriuos[6] radau, neverta darytis tokią didelę kelionę. Pasinaudosiu proga ir atsiųsiu juos Tau. Pas save nesilaikau.[7]

[5] *ins s l* [6] *a del* neverta [7] *p del* nės pas mane jiems ne vieta.

Kelionei buvau pasiskolinęs 100 rub. nuo vieno kunigo Peterburge, nesakydams, kam jie man reikalingi. Šiandien vežu[8] atiduoti. Nuvažiavimas dokumentų pasiimti ats[i]ėjo 10 rub. 88 kap. Mat vežėjas brangu, 6 rub. 35 k., o geležinkelio bilietas 3 r. 08 kap. Tuos dokumentus būtinai reikėjo paimti iš tenai, nes ta Viborgo gub. dalis, kur jie buvo, jau priskiriama prie Peterburgo gub. –

Mėnesines rekolekcijas atlaikiau 6 (19) rugpjūčio vagone. Keliaudamas nenorėjau sustoti Pskove, todėl likau tądien Mišių nelaikęs; taigi ir rekolekcijos išrodo nei šis, nei tas. –

Atvažiavęs į Peterburgą šnekėjau su kun. Augustaičiu. Paprašiau, kad jis užlaikytų sekretą. Jis atsakė, kam čia sekretas, kad visi žino. Paskui pasakiau jam du prašymu: kad nenaikintų Mar. kliauzūros ir kad nesugadintų trobos. Atsakė, kad vyskupas jam duosiąs instrukcijas. Nors tie atsakymai mą labai suskaudėjo, bet aš mandagiai su juo aps[i]ėjau. Toliau apie tuos daiktus nieko nešnekėjo. Kaip jis atėjo su revizita, buvau jam labai malonus ir da kitą dieną su juo važinėjau. Dabar ėsava labai geru. Kanauninką svietiškoji valdžia užtvirtino klebonu į Marijampolę 24. VII sen. stil. –

16 (3). VIII sus[i]ėjau su Uogentaite iš Mar. Ji prašė, kad užtarčiau už ją pas Generaloberin[9] Ingenbohlyje[10], idant galėtų šį rudenį gauti iš ten padėjėjų ir vedėjų. Aš žadėjau nurašyti „pas vieną rimtesnį už mane kunigą". Taigi, jei galėtum arba pats nuvažiuoti, arba per laišką sužinoti, būtų ne pro šalį tą prašymą išpildyti. Mano nuomone, tegul Ingenbohliškės bevelyk paima mokyklą ant savo vardo, o Uogentaitė tegul atsitraukia palikusi joms savo firmą. –

Prie šito pridedu mėnesinį lapelį ir piniginę sąskaitą. –

Šitą laišką šiandien pasiunčiu per Finlendiją. Kaip jį gausi, susimildamas, pranešk, kad žinočiau, ar užtruko kelionėje, ar ne. Bučiuoju visus širdingai.

Pranciškus B.

[8] *a del* ati [9] *vok* =generalinę vyresniąją [10] *phr sign cae graph*

Peterburge 2 Rugsėjo (2. VIII) 1911 m.

Mylimasis Jurguti! 25 (12) Liepos iš Pilviškių aš nuvažiavau į Vilnių. Turėjau du tikslu: pasikalbėti su Kubilium ir pribūti Liet. Moksl. Dr. susirinkime. Kubiliui buvau seniai žadėjęs pribūti tuo laiku į Vilnių, o į Moksl. Dr-ją kvietė kunigai Kemešis ir Dambrauskas, sakydami, kad tos draugijos susirinkimai virsta į tikėjimui priešingos agitacijos priemonę. Nuvažiavęs į Vilnių pirmiausiai vykau į Mokslo – Dr-jos namus. Ten užsimokėjau 3 rub už 1911/1912 metus. Iždininko priedermes pildė p. Kairiūkštis, p-nos Janinos[1] tėvas[2]. Jo pasiklausiau, kokiame viešbutyje sustoti. Patarė iš pradžių Niszkovskį, paskui Haną. Nuvažiavau į šitą, nes šito geresnė garbė. Nusisamdžiau gana didelį ir gražų kambarį, nes mintijau, kad reikės priimti kun. Michalkevyčios revizitą.

Penkiose po pietų utarninke turėjo prasidėti posėdis. Prasidėjo po šešių. Žmonės ilgai ginčijosi apie tuščius niekus. Mokintojai kaltino M. D.-jos išrinktąją komisiją, už ką nėra parašyto mokykloms vadovėlio. Ginčai vargino ir erzino. Vienas jaunas vaikinas, jei neklystu, „Aušrinės" redaktorius, pabandė pakreipti ginčą į socijal-demokratijos vėžes. Tada ir aš paprašiau balso ir pasakiau, kad Mokslo Draugiją nėra ką kaltinti už nesekimą idealų[3], kurių nei ji, nei mokslas nepripažįsta. Pridėjau kelis smarkius žodžius apie mokintojų priedermes ir tokiu būdu diskusija nukrypo ne[4] į tą pusę, į kurią buvo kreipiama.

Vienas kunigas atėjo man pasakyti, kad yra projektas paduoti surinkimui užmanymą ateiti rytō išklausyti Mišias. Aš atsakiau, kad jeigu svietiškieji tą užmanymą pakels, tai mes turime savo balsais jį paremti, ale mes jo nekelkime. Po to aš išėjau iš susirinkimo, nes buvo vėlu, norėjau pasikalbėti su Kubilium ir negalėjau pakęsti amžinų ginčų apie tuščią nieką. Surinkimas da vis ginčijosi apie tai, kas kaltas, ar mokintojai, ar komisija, kad nėra lietuviškų vadovėlių mo-

[1] *p* J *del* o [2] *p del si*, [3] *a del* so [4] *a del* į

kykloms. Mā išėjus svietiškiejie užkvietė susirinkimą rytō ant mišių į Šv. Mikalojaus bažnyčią. // Aš to užkvietimo nebuvau girdėjęs, todėl *26v*
nenuėjau į Bažnyčią paskirtu laiku. Paskui patyriau, kad buvo apie 7 žmonių. Kunigai džiaugėsi tuomi, kad užkvietimą surinkimas priėmė be protesto.

Nerašysiu apie nuobodžiuosius posėdžius seredos ir ketvergo. Bergždi ginčai, pirmininkavimo betvarkė, salėje daug piktumo, o mokslo tai tik šlykšti kaukė[5] telikus; paties gi mokslo tebuvo tiktai kunigo Žiogo nuobodus nesistematiškas ir sunkiai klausomas pasakojimas apie jojo atkastus kapus.

Vakare Vydūnas laikė paskaitą apie tikėjimo prasmę pas lietuvius ir kitas tokias tautas senovėje. Kaip Flammarijonas yra poetu astronomijoje, teip Vydūnas yra poetu tikėjimo ir filosofijos klausimuose. Jo stilius buvo puikus, jo bylos turinys puikiai ir rūpestingai apdirbtas, jo veidas ir visas esmuo atgijo ir pasidarė gražesnis bylos laiku, negu būva visados. Jis kalbėjo stovėdamas ant scenos kairėje klausytojų pusėje. Užpakalyje kybojo scenos uždangalas, ant kurio matytis pajūrio giria ir aukuras ties aržuolu, o ant aukuro krivių-krivė degina šventąją ugnį. Vydūno[6] esmuo ties tuo aukuru išrodė lyg jo dalis. Visi klausytojai nutilo, širdyse pakilo kilnūs, ramūs, prie tikėjimo linkstantiejie švelnūs jausmai. Nors kalbos turinį retas tesuprato, bet smulkių vaizdelių gausybė lengvai sulaikė visų klausytojų atidą prie kalbėtojaus. Salės dvasia teip buvo galinga, kad vaikai, bėgiojusiejie šalia ant kiemo, paliovė rėkavę. Vienas atsistojo pas žemą langą ir išstovėjo iki paskaitos pabaigai, o tai truko ilgą valandą. Po paskaitai rankų plojimas buvo begalinis. Daugelis apstojo Vydūną. Basanavyčia suskambinęs klausė, kas nori padaryti užmetinėjimus. Aš nėjau ir kiti taipgi niekas neatsiliepė. Priėjęs prie Vydūno aš jam tik ištariau maždaug šiteip: „Kelias smulkias žinutes apie Lietuvos tikėjimą Tamista su tokia meile pamintijai, kad jos pasidarė didelės ir gražios. Kas[7]

[5] *p del si* , [6] *cor fl pro* -as [7] *p del* būtų

27r pasidarytų, jei tiek // meilės ir mokslo padėtume Kristaus pamokymams išreikšti?!" Vydūnas mā nieko neatsakė. Mano klausimas jam matomai nepatiko. Vydūnas yra subjektyvistas pažiūrose į tiesos vertę, panteistas moksle apie Dievą ir modernistiškas natūralistas tikėjimų klausime. Lietuvos tikėjimui jis paojingesnis už visus „pirmeivius". Lietuvos kunigija, tiesa, įveikia ateistišką pirmeivybę, bet ne tiek, kad ją paverstų į katalikiją. Pusiau katalikų pergalėtiejie bus Vydūno šalininkais. Ypač moterims patiks jo mokslas, nes tame moksle daug jausmo, fantazijos, poezijos ir stiliaus grožybės. –

Aš bandžiau užvesti su Vydūnu šneką apie tiesos vertę, pasakiau, kad tikiu į jos objektyviškumą. Vydūnas man atsakė, kad jam nepatinka ginčiai ir susipykimai. Mą išrodė, kad tuomi atsakymu jis > primena mano gana aštrų atsakymą Šalčiaus[8] paskaitai. Taigi aš tariau Vydūnui, kad gerbiu kiekvieną nuomonę, nors tolimiausią[9] nuo mano įsitikinimų, jei ta nuomonė skelbiama su įtikėjimu, kad ji yra tiesa. Bet kada matau, juog kas nors tiesą paverčia politikos ar agitacijos įrankiu, tuomet man nelengva yra susilaikyti ramiam. Paskui aš klausiau Vydūno, ar jis apsiims ant rytojaus pasišnekėti su manim apie jo paskaitą. Prie tos šnekos tegul būtų tik keletas pačių rimčiausių žmonių. Neatsimenu[10], ką jis atsakė, tik žinau, kad nesigynė. Paskui vėl jį apstojo daugybė žmonių. Aš jau nenorėjau skverbtis panevali prie jo, teip ir išėjau namo.[11] Ant rytojaus prieš 10-tą atėjau į susirinkimų salę. Paprašiau Basanavyčios, kad duotų vieną iš šalia esančių kambarių man pasišnekėti su Vydūnu prie keletu kitų žmonių apie jo vakarykščią paskaitą. Basanavyčia žadėjo. Vydūna[s] atėjo vėliau už mane. Jį pamatęs pasakiau, ką[12] Bas. žadėjo, ir kad aš iš savo pusės kviečiu Leoną, Kairukštį, Smetoną, Čiurlionienę, Miniotaitę ir Rodomanskaitę. Vydūnas apsiėmė. Nuėjau pas p. Basanavyčią ir *27v* patyriau, kad visi kambariai užimti. Bas. prašė palaukti // kokią 10 min. Aš laukiau daug daugiau. Jau posėdžiai buvo prasidėję didžioje

[8] *a del* po [9] *ver cor* [10] *a del* Jis [11] *p del* gultų. [12] *p del* d

salėje, kad aš nuėjau pažiūrėti paskirto mums kambario. Dar tebebuvo užimtas. Užėmusiejie žadėjo pranešti, kaip pabaigs. Labai ilgai nesulaukiau pranešant, nuėjau pažiūrėti ir radau tuščią. Sugrįžęs pasivadinau užkviestuosius ir ėjau su jais į kambarį. Čia mane nutvėrė vienas jaunas ponaitis ir pasakė policijantišku tonu: „Aš tamistai negaliu leisti užimti kambario. Tamista ėsi nelegalizuota komisija. Palicija kiekvienoje valandoje gali ateiti ir užtikti". Aš sakiau, kad neesmi komisija, kad palicijos įstatymų neperžengiame aštuoniese kalbėdami apie paskaitos tematą, ir kad Bas. yra susirinkimo vedikas. Ponaitis atkartojo neleisiąs ir gana. Aš šaukiausi Basan. Tada patyriau, kad turiu darbą su „Liet. Ūkin." bendradarbiu, Moksl. Dr. komiteto sąnariu. Bas. savo prižadą atėmė. Aš išreiškiau savo pasistebėjimą ir neužganėdinimą. Prašiau Vydūną ir užkviestuosius atvažiuoti pas mane į mano kambarį viešbutyje[13] penkiose po pietų. Čiurlionienė atsakė negalėsiant, nes tada būsiąs[14] kalbamokslio komisijos posėdis. Sakiau, važiuokim dabar. –

Vydūnas atsakė dabar turįs skaityti antrąją paskaitą. Tada aš aps[i]ėmiau, kad Vydūnas pabaigtų paskaitą tuojaus ir po jos važiuotų su manim, nes jis nežinąs, kur mano viešbutis. Po to išėjau į didelę salę. Ten baigėsi kažin kokis nuobodus daiktas. Tam pasibaigus aš laukiau Vydūno išeinant su paskaita. Bet Bas. apskelbė, kad dabar skaitysiąs p. Šalčius apie Ivinską. Aš jau buvau girdėjęs vieną p. Šalčiaus paskaitą. Apie ją paskui parašysiu. Matydamas betvarkę[15] į dangų šaukiančią atmonijimo, išėjau visai ir ketinau daugiau nebegrįžti. Parėjęs namo atsilaikiau meditaciją, dvasišką skaitymą, rožančių susikalbėjau, pietus pavalgiau, brevijorių[16] atkalbėjau ir da ilgai mintijau, kaip liūdna pas mus. Kun. Maliukiavyčia atėjo pas mane. // Mą apipasakojus *28r*
tos dienos rytą, jis stebėjosi, kodėl teip daugelis kunigų tą Moksl. Draugiją teip remia, tikėdami būk ji katalikystei nepriešinga. Abudu mudu konstatavova, kad beveik visi draugijos pinigai, diduma jos

[13] *p del ver ill* [14] *cor fl pro* -ant [15] *cor fl* [16] *a del* po

mokslišką rinkinių gauta nuo kunigų arba per kunigus. Aš paaiškinau savo svečiui, kad diduma kunigų nebando katalikystės reikalus užstoti draugijoje. Jei pabandytų, tai surastų tas pačias kliūtis, kurios mane teip paalsino. Tada matytų tikrąją Liet. Mok. Dr. dvasią. Juk ne be reikalo iš M. D. išmestos teologija ir filosofija, t. y. tie mokslai, kuriuos Lietuvos kunigija galėtų geriausiai parodyti. –

Po penkių atvažiavo pas mane Smetona, Balčikonis, Voldemaras, Būga, Šidlauskas ir dar keletas kitų, kuriuos buvo Kubilius užkvietęs. Pats Kubilius teipgi atvyko. Aš pamačiau, kad prisirenka tokia daugybė, juog iš tiesų palicija gali užklupti. Į tą tarpą atėjo kun. Stašys ir jis norėjo pribūti. Aš pasakiau, kad atsiprašau labai, nes kunigui Vydūno klaidos ir taip nekenks, o antra, naudingiau yra, kad mažiau kunigų būtų. Paprašiau kun. Stašio, kad sutikęs Miniotaitę ir Rodomanskaitę paprašytų jiedvi neateiti pas mane, nes paojinga. Nėsant Vydūno, susirinkusiejie pradėjo šnekėti apie lietuvišką pirklišką terminologiją. Balčikonį pasiuntėme, kad Vydūnui parodytų kelią į mano viešbutį. Neilgai trukus sugrįžo Balč. Atvažiavo ir Vydūnas su Čiurlioniene. Aš iš pradžių atkartojau Vydūno paskaitos mintis, tik ne toje tvarkoje, kokioje jos buvo į paskaitą sudėtos, o sistematiškoje. Kaip paklausiau Vydūno[17], ar gerai išdėjau jo mintis, jis pažymėjo, kad tvarka kitokia, o paskui kalbėjo apie paskutinę mintį. Toji buvo „Tikėjimo negalima imti protu. Kad žmonės ima tikėjimą protu, tada jis tampa teologija, o kiekviena teologija kenkia tikėjimui". Apie tą mintį Vydūnas kalbėjo ilgai, neaiškiai, be tvarkos ir be gražumo. Jis pats skundėsi ėsąs pailsęs. Negalima buvo suprasti, ar jis pripažįsta tą
28v savo mintį, ar ne. Savo aiškinimo pabai-//goje jis gana daug kalbėjo apie ieškojimą Dievo ir apie ypatingus žmones, kurie patys lengvai Dievą randa ir kitiems šalia jų yra lengva Dievą atrasti. Matydamas, kad sistematiškos diskusijos negalėsiu vesti, aš betgi pridėjau dar keletą žodžių prie Vydūno pasakymo apie Dievo ieškojimą. Mą

[17] *ins s l*

rodos, kad mā pasisekė tą[18] pasakyti aiškiau ir karščiau už Vydūną. Paskui aš pasakiau, kad tame Dievo ieškojime ir protas yra viena iš priemonių, ir tai labai galingų. Vydūnas atsakė, kad protas, tiesa, reikalingas. Jis žmogui supykusiam padeda piktumą suvaldyti, o tas suvaldymas duoda Dievą pažinti. Pripažinęs, kad jausmų valdymas daug lengvina Dievo pažinimą, aš vėl pažymėjau, kad protu žmogus gali pažinti Dievą iš gamtos, kaip priežastį iš pasekmės. Priminiau, kaip Augustinas veizėdamas į lankos žiedus atsimindavo Dievą. Čia į diskusiją įsikišo Smetona, Voldemaras ir Šidlauskas. Smetona sakė, kad pirm šnekėsiant apie Dievą, reikėtų išrišti klausimas, ar jis yra, Šidlauskas matė, kad mudu su[19] Vydūnu tuos pačius daiktus imava vienas vienaip, kitas kitaip. Voldemaras iš aukšto tokiu tonu, kuriame buvo numanu Vydūno paniekinimas, ėmė sakyti apie logikos ir metodos reikalavimus. Čiurlionienė atsiliepė skaudama širdžia, kad nieko iš to gero nebus, nes čia kalba žmonės dviejų nesusisiekiančių ir nesusiduriančių terp savęs sričių[20]. Ji norėjo keltis ir važiuoti. Aš truputį sulaikiau. Davęs pabaigti tiems, kurie šnekėjo, aš laukiau, kol pritilpsiu, bet mačiau, kad sistematiškos Vydūno pamatinių klaidų kritikos visgi neatseis susilaukti. Čiurlionienė atsistojo galutinai ir sakė turinti būtinai važiuoti į posėdžių namą ir priminė Būgai, Balčikoniui ir Smetonai, kad jie teipgi būtinai turį pribūti tenai, kur bus svarstoma statrašos vienodumo klausimas. Jie pakilo, tada aš, dar sustabdęs ant valandėlės, pasakiau, kad dabar Lietuvoje susiduria dvi kita kitai priešingos pasaulėžvalgos: senoji, kurios atstovu, terp kitų, esmi ir aš, ir naujoji, // kurią veda Vydūnas. Nėsant laiko čionai *29r* sulyginti tiedvi pasaulėžvalgi, aš trumpai išreiškiu, ką matau ir jaučiu, būtent, kad visi tie geriejie tiesos ir doros elementai, kurie teip patraukia širdį prie naujosios pasaulėžvalgio pakraipos, yra jau seniai buvę ir tebėra katalikystėje. Naujoji pakraipa mislijosi pirmutinė išradusi tuos gero ir tiesos elementus, nes ji senojo tikėjimo nepažįsta.

[18] *ins s l* [19] *a del* vie [20] *cor* -ri-

Ji nemato, kad jame to gero ir tos tiesos daugiau negu naujesnėji pakraipa išrodo, yra to, ko dabartiniai liuosiejie tikėjimo garbintojai dar nepažįsta, kad tai yra gera. Vydūnas nori tikėjimo be Bažnyčios, t. y. be organizacijos, o aš galiu užtikrinti, kad be organizacijos jo tikėjimas neišbus nei 200 metų. Tą galiu patvirtinti Krikščionijos prityrimu.

Visiems išsiskirsčius likosi Šidlauskas su Kubilium. Šnekėjova su Šidlausku. Numaniau, kad jis yra daug skaitęs ir mintijęs apie tikėjimo klausimus. Tik skaitė jisai, žinoma, tuos veikalus, kurie naudos neatneša, pavz., Renan'ą. Trumpu laiku pajudinova su Šidl. keletą svarbių klausimų. Abudu sutarėva, kad nuodugniai jų išrišti[21] tą vakarą negalėsiva. Atsiskyrėva tikėdamiesi turėti kada nors daugiau laiko toms šnekoms.

Bešnekant su Šidl. atėjo Miniotaitė su Rodom. Jiedvi buvo rūsčios, kad aš nepriėmiau pradžioje pašnekesio. Aš išsitei[si]nau dėl to. Atjausdamas[22] naująjį paojų Lietuvos Bažnyčiai ir matydamas, kad jis labiausiai griebs moteris, aš norėjau pasikalbėti atvirai su Miniotaite. Bet Kubiliui ėsant negalima buvo. Todėl aš buvau ketinęs užvažiuoti į Obelius. Neužvažiavau, nes pirma norėjau su Tavim susitarti.

Pirmai minėjau Šalčių ir jo paskaitą vardu „Tyrinėjimai paidagogijos srityje su pritaikymu jų prie Lietuvos". Paskaita buvo trumpo paidagogijos istorijos rankvedėlio sutrumpinimas. Rankvedėlio[23] būta netikusio i[š] moksliškos pusės ir per akis tendentiškai nukrypusio
29v į tikėjimui priešingą pusę. Trumpintojas[24] iš savęs // dar labiaus tą tendenciją sutirštino. Peterb. Kat. Pedag. draugijoje aš buvau skaitęs keletą referatų iš pedagogijos istorijos, taigi užtektinai turėjau reikalingos medžiagos ir parodžiau p. Šalčiui, kad, norint su paniekinimu išsireikšti apie krikščionijos darbus paidagogijoje, reikia žymiai daugiau mokėti paidagogijos istoriją. Kad Šal. pabaigė savo paskaitą, beveik visi jam plojo rankomis, bet prof. Niemi neplojo. Kad aš pa-

[21] *p del* trumpu [22] *a del* Atjauz [23] *cor* -ve- [24] *p del ill*

baigiau savo repliką, mažuma man plojo, bet terp tos mažumos buvo ir minėtasis Helsingforso univ. profesorius, kurs važinėja po Lietuvą mokindamasis lietuviškai.

Vilniuje aš nakvojau tris naktis. Taigi visus tris vakarus po kelias valandas kalbėjau su Kubilium apie tikėjimo ir sąžinės klausimus. Vieną vakarą likau nesukalbėjęs mišparų ir kompletorijos. Iš Mokslo Draug. parėjau drauge su Kubilium, bešnekėdamas užsimiršau, kad mišparai nekalbėti. Jau pusė dviejų buvo, kad svečias išėjo, tada tik atsiminiau brevijorių. Kalbėjova mudu apie tikėjimiškai teologiškus klausimus, bet jis jų jau daug mažiau teturi dabar negu pirma. Mat diduma jau jam išsiaiškino. Jis vaikščioja kas mėnesį išpažinties. Kalbėjau jam apie visišką pasaulio išsižadėjimą; jis dar abejoja, bet gėrisi tąja minčia. Mą gaila, kad aš būdavau pailsęs ir šnekoje tankiai žiovavau. Žinoma, kad tokiu būdu negalėjau padaryti įtekmės. Per tas tris dienas Vilniuje labai pavargau ir neišsimiegojau.

Ketverge 14 (27) Liepos bandžiau užeiti pas kun. Administratorių, bet jis sirgo. Šiaip pas nieką neužėjau, nebuvau nei pas Kuktą, nei pas Kraujelį, nei pas kitus. Pėtnyčios rytą išvažiavau į Gelgaudiškį.[25]

Vagone susitikau Błażejewi[c]z'ių, „Prąd'o" redaktorių. Aš jam padariau blogą įspūdį, nes vežėjui ištariau vieną sakinį rusiškai. Paskui redaktorius buvo nusiminęs. Iš šnekos patyriau liūdnumo priežastį. „Prąd" ketino išleisti lenkišką vertimą „Cathéchisme d'économie sociale et politique // de Sillon", vertime nenorėjo padaryti tikėji- 30r
minių klaidų ir norėjo išvengti sakinių, kuriuos Pijus X papeikė, o nerado nei vieno kunigo, kurs apsimtų vertimą peržiūrėti. Aš apsiėmiau. Błażejewicz turėjo su savim prancūziškąją knygutę, tiktai be 80 pirmųjų puslapių. Aš pasiėmiau jąją ir Gelgaudiškyje sąžiningai perskaičiau. Sugrįžęs į Peterburgą radau ir pirmuosius 80 p. atsiųstus. Teip pat ir juos perskaičiau atsidėjęs. Darbą atlikęs parašiau Bł., kad knyga puikiai parašyta ir verta atspausti, bet kad joje kalbama apie tas

[25] *phr sign cae graph*

teoliogijos dalis, kurių aš neišmanau. Be to, pradžioje pamačiau, kad autorius stovi po įtekme klaidingos nuomonės, būk Dievo buvimą tegalima prirodyti tiktai morališkuoju argumentu. Ta klaida atsimušė ant pažiūros apie žmogaus ir bendrijos tikslą. Šitą silpnybę tegalėtų pataisyti tik pats autorius. Jei jis neketina naujos spaudos išleisti, o „Prąd'as" nori apskelbti vertimą, tai aš sutarsiu su kun. Woycicki'u ir abudu padėsiva atsakančius prierašus, tada knygutė galės pasirodyti. Atsakymo iš „Prąd'o" da negavau.

Po Žolinei ketverge, t. y. 17 (4) Rugp. išvažiavau iš Gelgaudiškio į Peterburgą. Pakelėje sutojau pas savo pusbrolį kun. Račiūną, kurs dabar gyvena Ežerėliuose arba Žūkliuose[26]. Ta vieta yra 2 viorstai su viršum nuo Ilguvos ir apie 5 nuo Žemosios Panemunės. Ten kitados dvaras pastatė[27] mūrinę bažnyčią, ale ji vis būdavo tuščia. 1906 metais žmonės sujudo ten įkurti parapiją. Grafai Melžińskiai pardavė savo dvarą buvusiam Plokščių vaitui Petraičiui, bet parduodami užrašė 6 margus žemės bažnyčiai ir 24 margus vietiniam kunigui nuomon už 15 rub. į metus ant 12 metų. Kontraktui išsibaigus savininkai Melžyńskiai turi jį atnaujinti, jei kunigas norės. Petraitis tą dvarą pardavė Valstiečių Bankui, kurs išdalino žemę į sklypus ir pusdykiai išdalino ateiviams rusams. Ten vieta puikių puikiausia: smiltynas apaugęs pušynu ir
30v Nemunas čia jau. Nėra geresnės vietos lab-// daringai įstaigai. Melžyńskiai su mielu noru parduotų tuos 24 margus tokiai institucijai, kaip tik pereis parsamdymo kontraktas. Parapijos nėra reikalo, nes abi aplinkiui parapiji maži. Žmonėms juk nerūpi klebono titulas, o rūpi, kad kunigas ten būtų. Įsteigus tenai kunigo vedamą instituciją ir institucijai būtų gerai, nes turėtų bažnyčią, ir žmonėms būtų gerai, nes turėtų kunigą. Gaila, pas mus trūksta pinigų institucijoms ir norinčių dirbti rankų, o vargo yra didelės daugybės, kurį reiktų sušelpti.

Pėtnyčios rytą 18. VIII sėdau į garlaivį; atvažiavęs Kaunan ką tik suskubau į traukinį ant geležinkelio ir ant rytojaus 7 v. atvykau į Pe-

[26] *phr sign rub graph* [27] *p del* ba

terburgą. Panedėlyje nuėjau pas Arkivyskupą. Pabučiavau jam į ranką ir nuo Tavęs. Jis maloniai pradėjo kalbėti. Patyręs, kad Tu atsisakai nuo inspektūros, pasidarė susyk šaltesnis. Mane pradėjo imti kasžin kokis paikas nesuvaldomas juokas. Juokte nesijuokiau, ale lūpas sunku buvo sulaikyti nuo šypsojimosi. Jei Arkivyskupas supyko už tatai ant manęs, tai turėjo pilną teisę. Aš teipgi nekaltas, nes tie nusišypsojimai buvo be mano valios ir noro.

Sevaitei praslinkus atvažiavo ir Rektorius. Aš nuėjau pasisveikinti su juo. Jis tuo ėmė kalbėti, kad mane kviečia į inspektorius, aš padėkojau, bet atsakiau, kad abejoju, ar tapsiu užtvirtintas. Pasimatęs su Arkivyskupu, Rektorius jau šalčiau kalbėjo apie mano inspektūrą. Piršo man į pagelbininkus kun. Grigaitį kaipo prefektą.[28] Aš atsakiau, kad Grigaitis jau ir teip turi 1500 rub. algos. Jei dar prisidės 500 už prefektūrą, tai turės dusyk tiek, ką paprastas profesorius. Be to, sakau, jei abudu, inspektorius ir prefektas, bus lietuviai, lenkams tas išrodys sunku. Aš pridėjau, kad malonėčiau Woycickį. Woycicki'ui nobagui šie // metai bus be galo sunkūs. Kas jo nekenčia, tas daug blogo prikal- *31r*
bėjo ant jo valią turintiems. Tuos apkaltinimus girdėjau aš ir matau, kad tyčia daroma didelis daiktas iš tuščio nieko. –

Jei Arkivyskupas klausys, sakysiu, kad geriau tegul būva prefektu Woycickis, arba tegul visai nebūva. Jei lieps, kad būtų Grigaitis, apsiimsiu ir ant to nesiginčydamas. –

Apie dogmatikos profesorių nėra žinios. Rektorius kalba apie Čėsnį[29] ir sako, kad kol jį užtvirtįs, aš išguldinėčiau. Jei teip bus liepta, apsiimsiu. Tik išguldinėjant dogmatiką ir fundamentalinę negalima būtų apseiti be prefekto. Tu aps[i]ėjei užpernai. Bet tai nepakenčiamas daiktas. Gaila, kad Čėsnys teip delsia su savo daktaratu.

Būdamas Naumiestyje užsisakiau sau suknią, vasarinį paltą ir peleriną. Kun. Naujokas[30] atvežė man tuos daiktus jau pasiūtus. Už viską užmokėsiu 58 rub. 37 kap. –

[28] *phr sign rub graph* [29] *phr sign rub graph* [30] *phr sign rub graph*

Herderiui už knygas šiandien išsiunčiau 74 rub. 01 kap. –

Poryt, t. y. panedėlyje išsiųsiu Tau knygas per kontorą Gerhard ir Hey, kad neturėtumei painios su tamožnėmis. –

Atsiųsk paliudijimą, tai paimsiu Tavo algą už vakacijas. –

Rektorius nerimsta, kad iki šiol negavo oficijalinės Tavo popieros, kad atsitrauki iš Akademijos: jis mintija, kad dar liksies. Arkivyskupas žada Tavęs nepaliuosuoti. Rektoriui norint, išsiunčiau Tau telegramą, kad greičiau siųstum oficijalinį atsisakymą.

Graf. Ledóchowski'utė[31] vėl prašė manęs, kad klausyčiau išpažinties Tavo vietoje. Aš atsakiau, kad pirma rašysiu pas Tave. Ji nuo manęs patyrė, kad Tu ketini negrįžti.

Sugrįžęs Mišias laikau pas Baltąsias Vienuoles. Jau vakarais darau Šv. Sakramento išstatymus, iki kol Godlewskis sugrįš. Išpažinties klausau Balt. Vien. ir mūs virėjos. Šitos nobagės jau ir nebegrįš pas mus. Rektoriui prašant buvau rašęs dėl jų į Varšavą, ale gavau labai mandagų negatyvinį atsakymą. Suprantu, kad kitaip negalėjo būti.

Solitero[32] dar neišsivariau, nes vis nebuvo kada. Noriu pabaigti savo korespondenciją su Kubilium. Juk jeigu inspektorium tapčiau, nebūtų kada ją baigti.

Pasivesdamas Tavo ir visų maldoms liekuosi su meile.

Tavo Pranciškus Būčys.

[31] *phr sign rub graph* [32] *phr sign rub graph*

Peterburge 8 Rugsėjo (26. VIII) 1911 m.

Mylimasis Jurguti! Knygas išsiunčiau Tau geležinkeliu negreituoju ėjimu per transportų fimą Gerhard ir Hey. Tokiu būdu jos pareis į namus, ir nebus baladonės su užmokėjimu ir kelią, ir akčyžią. Dar nežinau, kiek turėsiu užmokėti, nes firma neatsiuntė man sąskaitos. Knygas geležinkelis priėmė panedėlyje (22. VIII). Išsiunčiau visas knygas, kurios buvo ant trijų viršutinių lentynų. Bet diduma iš jų teko kunigui Totoraičiui jau pirma, nes teip buvai man rašęs į Gelgaudiškį, kad jam duočiau visas, kurios jam reikalingos. Prieš vakacijas buvai išsirašęs Berthier,[1] La perfection chretienne et religieuse 2 tomai ir Hense,[2] Die Versuchungun. Tiedvi knygos atėjo Tau išvažiavus iš Peterburgo. Aš daviau jiedvi apdaryti. Mą rodos, ir jiedvi turėsiu atsiųsti drauge su anomis, kurias vėliau išsiųsiu. –

Kunigas Grigaitis šiemet ketina pirktis lovą. Patyręs, kad Tu negrįžti į Peterburgą ir kad man nereikalinga ta lova, kun. Gr. panorėjo ją pirkti.[3] Parašyk, už kiek galima ją parduoti drauge su matracu, tai aš pardavęs atsiųsiu pinigus drauge su algos pinigais. –

Pasiremdamas ant Tavo laiško 5. IX. 1911 gavau Tavo algą už du mėnesiu, t. y. 333 rublius[4] ir 32 kap. Bet tas laiškas negali būti oficijaliniuose Akademijos dokumentuose, todėl atsiųsk man šitokį raštelį: „Я нижеподписавшійся Инспекторъ Имп. Р. К. Д. Акад. симъ поручаю кс. Ф. Бучису, профессору оной, получить мое жалованіе за іюль и августъ текущаго 1911 года въ суммѣ 333 р.[5] (трехсотъ тридцать трехъ рублей) 32 копеекъ. Фрейбургъ 23 августа (5 сентября) 1911 года.[6] Parašas.“ –

Frankų išeina 877. Tuos pasirūpįsiu šiandien arba rytō išsiųsti

[1] *sign cae graph* [2] *sign cae graph* [3] *phr sign rub graph* [4] *phr sign rub graph* [5] *sign rub graph, p del* 32 коп [6] *rus* =Aš, pabaigoje pasirašęs Imp[eratoriškosios] R. K. D. Akademijos inspektorius, šiuo pavedu kun. P. Būčiui, jos profesoriui, gauti mano atlyginimą už einamųjų metų liepą ir rugpjūtį, 333 rublių ir 32 kapeikų sumą. Fribūras, 1911 metų rugpjūčio 23 (rugsėjo 5).

Tau į Friburgą. Kitus, ką kun. Grigaitis užmokės už lovą, atsiųsiu su vėlesniais pinigų siuntiniais, kaip tik galėsiu.[7]

Peterburge visi rūpinasi, kodėl Tu negrįžti. Dienraščiai (lenkiškas ir vokiškas) parašė, kad Friburge Tu tapsiąs teologijos profesoriumi. Kunigai, žinantiejie Friburgą, sako, kad tai negalima, nes Tu
24v tik dogmatikos tėsi specijalistu, // o dominikonai dogmatiką išguldo komentuodami šv. Tamošių. Taigi niekaip negalima[8] tikėtis, kad jie nedominikonui pavestų[9] Summos komentavimą. Vakar pasklido šneka, kad Tu išguldinėsiąs rusų teologijos istoriją. Visiems išrodo keista, kodėl aš neturiu nuo Tavęs kitokių žinių, kaip tik apie Tavo sveikatą. Tos žinios, kurias aš turiu, jiems išrodo neužtenkančia atsisakymo priežastim. Juk, sako, būtum galėjęs prašytis užliepo[10] keliems mėnesiams, arba ir ištisiems metams: arkivyskupas būtų davęs. –

Rektorius panedėlyje 4. IX prašė arkivyskupo, kad mane skirtų inspektorium. Ant rytojaus aš buvau pas arkivyskupą jo nešaukiamas, tik rektoriaus patarmę pildydamas. Prižadėjau, kad po metų nepabėgsiu iš Akademijos, jei mane inspektorium paskirs. Tas prižadas pasidarė dėl to, kad arkivyskupas klausė, o jo klausimas man išrodė protingu. Vakar rektorius buvo departamente, kalbėjo apie mano inspektūrą su direktorium, Nefedjevu ir Teželnikovu ir parvažiavo su įspūdžiu, kad mano kandidatūros į inspektorius jie čion netrukdys.

Prefektu turbūt bus Grigaitis, nes jo labai nori arkivyskupas, o Woycickio nenori. Aš pasakiau rektoriui, kad malonėčiau[11] Woycickį. Arkivyskupui apie Woycickį nedrįsau užsiminti dėl svarbios priežasties, tik pasakiau, kad prieš Grigaitį turiu du daiktu: 1) kad jis prefektu tapęs vienas turės tiek algos, kiek du seni profesoriai, ir 2) kad inspektoriui ir prefektui esant lietuviais, terp nelietuvių klierikų greitai galės kilti neužsitikėjimas. Grigaitis daug sykių davė man progą kalbėti apie prefekto vietą, bet aš nepasinaudojau ta proga.

Kas bus profesorius Tavo vietoje, dar nėra žinios. Yra du kandida-

[7] *sign cae graph in sin mg* [8] *p del* like [9] *orig fl* -ui [10] *vid, inc* [11] *a del* Mal

tu, terp tųdviejų ir kunigas Čėsnys.[12] Parašyk man viską, ką tik patyrei apie jį Friburge, nes rektorius man pavedė surinkti apie jį žinias.

Markes gavau. Ačiui! Kun. Grigaitis ir kun. Naujokas širdingai Tave sveikina. Bučiuoju Tave širdingai!

Tavo Pranys.

[12] *sign rub graph*

9. IX. 1911.

Mylimasis Jurguti! Nenusistebau patyręs, kad tuodu vaikinai nepriklauso prie gyvenančių Kanizijane. Aš su jiedviem nedaug tegavau suseiti ir neilgai būti, o likosi mā nuo jųdviejų abejojimo įspūdis. L. tešnekėjo tik apie gimnazijos pabaigimą ir universitetą. Aš jam klausimo stačiai nestačiau, nes su mudviem tada buvo vežime dar du esmeniu. Sidz. kitokio būdo; jis, mą rodos, labai moka prisitaikinti prie aplinkybių ir jomis naudotis. Su juo man ats[i]ėjo kalbėti daugiausiai tik apie tas priežastis, kokiomis galėtų pertikrinti tėvą, kad leistų į užrubežį. Beveik tik apie tą vieną dalyką ir tekalbėjova. Taigi nestebėtina, kad ir su juo ats[i]ėjo kalbėti daugiausiai tik apie gimnazijos pabaigimą, kaipo pirmutinį iš eilios stovintį darbą, kurį reikia atlikti. Nors tos šnekos su abiedviem vaikinais buvo teip neliuosos, tačiau blogas prijautimas padarė neramumą širdyje po tų šnekų. Tą neramumą aš paskaičiau terp savo pesimizmo vaisių. Gavęs Tavo laišką permintijau viską iš naujo ir aiškiai matau, kad negerai padariau. Kunigas Pijus buvo labai išgyręs mano kaimyną Joną Mačiulaitį. L-kutis tą M-tį pavadino savo geriausiu draugu, pas jį apsinakvojo, su juo per rubežių perėjo. Mą reikėjo pažiūrėti, ar jųdviejų pažiūros į ateitį ir į katalikybę ne vienokios yra. Aš to nepadariau. Tiesa, maža buvo laiko. Apie Mačiul. pernai ūmu laiku patyriau, kad pasišventimo jis nesupranta ir nenori, tikėjiminiai jo idealai silpni, jis tik labai trokšta baigti gimnaziją ir universitetą. Jei būčiau teip pat aiškiai pastatęs klausimą L. kaip M-čiui, tai būčiau gavęs teip pat aiškų atsakymą, ir nebūtų buvę tiek daug baladonės. Bet man rodėsi, kad vienatinis mano uždavinys tėra tik juodu išrengti į kelionę teip, kad laimingai neklaidžioję atvyktų. –

Tris pasaulinius kandidatus kun. Pijus mums prirodė, trys pasirodė netinką. Taigi teisingai rašai, kad jo atrastuosius kandidatus visada reikės dar kam nors ištirti prieš priimsiant.

Drauge su šituo laišku įduodu ir svarbiuosius dokumentus, parvežtus iš Finlendijos. Jų kopijos pasilieka tuom kartu Peterburge atsargioje vietoje.[1]

Su kunigu[2] E. O. sutarėva suseiti kas sevaitę dukart. Jei matysiva, sus[i]ėjimus darysiva rečiau. Būtų gera, jei galėtum mud-// viem pa- *33v*
rašyti, ką turiva daryti. Iš pradžių ketinava tik[3] pasikalbėti apie savo priedermių išpildymą, apie sunaudojimą laiko Dievui ant garbės ir savo dūšiai ant naudos. Ilgainiui gal sutarsiva ir apskritai asketiškus klausimus gvildenti. Dabar da neturiva pasirinkę dienos, kada suseiti, nes aš[4] nežinau, kokios bus mano priedermės ir koki užsiėmimai kokiuo laiku. Todėl kiekvienu sus[i]ėjimu sutariava, kada antrąsyk suseisiva. –

Pas k. E. O. yra vienas aistis atvirtęs į katalikus ir pramokęs lenkiškai, o didis Estlandijos patrijotas. Ryt jis ketina ateiti pas mane pasišnekėti. Jei galėsiu, parašysiu Tau savo įspūdį šito laiško priede. –

Kastantinas[5] gyveno iki šiol pas motiną. Namuose ten menka katalikystės: šventomis dienomis retai mišių išklausydavo, per vasarą pėtnyčiomis ir subatomis su mėsa valgydavo. Nors nepigu yra tuodu prisakymu užlaikyti Udielnoje gyvenant, bet visgi aš tame matau, kad Kastantinas turi mažai įtekmės ant savo šeimynos. Rūpįsiuos jį truputį dvasiškai palavinti per šiuos metus, bet nežinau, ar įveiksiu, nes darbo turėsiu daug, jei mane užtvirtįs inspektorium ir jei lieps dogmatiką išguldinėti iki ateinant naujam profesoriui. 10. I[X][6] Metams prasidedant ketinu pastatyti Kastantinui aiškias sąlygas: a) kad išpažinties vaikščiotų ne rečiau kaip kas dvi sevaiti pas kun. Naujoką, b) kad kasdien pusvalandį pašvęstų dvasiškam skaitymui ir c) pusvalandį tikėjimo pažinimui. –

Gavau laišką nuo kun. Chomskio iš Vilniaus. Tą vaikiną apkrovė darbais. Kas sevaitę turės 12 val. Bažnytinės istorijos, kurios nemoka.

[1] *capit sign rub graph in sin mg* [2] *sign cae graph* [3] *l sign rub graph* [4] *ver cor* [5] *a del ver ill*
[6] *phr ins*

Jis pats prie to sau pasiprašė 3 val. fundamentalinės teologijos. Juogei seminarija dar neturi užtvirtinto prokuratoriaus ir dvasiškojo tėvo, todėl Chomskis pildo ir jųdviejų priedermes. Pralotui Kurczewski'ui apsirgus jaunas vaikinas turės užstoti seminarijoje ir jįjį. Administratorius žadėjo išleisti Chomskį pasimokinti į užrubežį, kaip tik turės kam pavesti jo pildomus darbus. Chomski's tiki ir džiaugiasi tuo prižadu. Laiminga jaunystė, nors klaidoje turi džiaugsmą! –

Atėjo[7] Tau laiškas nuo Miniotaitės iš Obelių. Buvau ketinęs jį peradresuoti Tau, bet pabūgau. Nieko blogo jame nebuvo, bet neprotinga būtų buvę jį siųsti teip, kaip buvo. Nobagė skundžiasi, kad lenkės kaskart mažiau ją supranta ir kaltina už lietuvišką šovinizmą.
34r Teisindamosi Miniotaitė prideda laišką // vienos lietuvės iš Varšavos. Tame laiške tas pats nusiskundimas. Aš Miniotaitės laišką sudegįsiu, o jai parašysiu, kad Tu negrįši šiemet į Peterburgą. Paduodamas Tavo adresą pasakysiu, kad atsargiai rašytų laiškus. Pridėsiu keletą širdingų žodžių apie tai, kad Lietuvos atgijimas pasidaro kantrybe ir ištvermingumu. Laišką, kurį buvo pridėjusi, sugrąžįsiu jai atgal. –

Turbūt greitai gausi laišką nuo Ledóchowski'utės. Ji norėtų, kad aš pas jas išpažinties klausyčiau. Aš atsakiau, kad rašiau Tau, ale atsakymo negavau. Atsakymas mažai ką padėtų, nes išpažinties tol tegalėsiu klausyti, kol netapsiu inspektorium. Paskui negalima sutaikinti laiko. Šiaip mā jos pagailo. Dirba nobagė iš paskutiniosios, o nieks jai nepadeda. Vakar išklausiau jų išpažinties. –

Kun. Augustaitis jau važinėjo į Marijampolę ir apėmė parapiją. Nei sevaitės neišbuvęs sugrįžo atgal į Peterburgą. Jei neklystu, blaivybė Marijampolėje išnyko iš klebonijos, nes man sakė, kad vienas valdininkas pas kunigus truputį įkaušė per klebono instaleciją ir prasitarė, juog visas nabašninko turtas paskirtas Bažnyčiai[8]. Teip nutarsiąs teismas apie jo testamentą. Kaip tą reikia suprasti, aš nežinau. Mą rodos, kad tai reiškia, juog testamentas paniekintas, nes nabašninkas

[7] *cor fl pro* -au [8] *cor pro min*

pripažintas vienuoliu, todėl jo turtas pereina į Katalikų Bažnyčios fondą, esantį po bekontrole priežiūra Varšavos General-gubernatoriaus. Tėst Dievui ant garbės! –

Šiandien buvo pas mane tas vaikinas estas, kurį anksčiau minėjau. Jis jau liuosas nuo kariuomenės, turi tėvą gana gerai uždirbantį ir motiną senesnę už tėvą, turi seserį 14 metų einančią į profesionalinę mokyklą. Vaikinas vadinasi Augustas[9] Allė. Jis iš mažens mėgdavo skaityti Šv. Raštą ir kelissyk jį perskaitė, protestantų ir pravoslavų dvasiškija jam nepatiko. 1905 m. jis metėsi prie socijalistų. Socijalizmui žlugus, jis pasipažino su Narvos vargamistra. Jau ir prieš tai mėgdavęs Velykų naktį su kitais jaunais estais praleisti bažnyčioje. Taigi per vargamistrą susipažino su katalikyste, paskui su kunigu E. O. ir perėjo į katalikus. Išdavęs 4 klesų liudijimą, jis dabar ketina išduoti[10] iš visos gimnazijos kurso. Nuo pereito rudens gyveno Vilniuje, mokindamas kitus ir pats mokindamasis. Jam patiko Vilniaus katalikiškoji atmosfera, jis pajuto, kad ji daug sveikesnė negu Peterburge. // Vilniuje jisai gyveno terp *34v* tų, kurie rengiasi į seminariją. Jam nepatiko per didelis jų polonizmas. Jis pasipažįsta su Zmitravyčia ir Lutosławskiu. Kunigas E. O. jam duodavo pinigų, kad turėtų iš ko gyventi Vilniuje, bet vaikinas nori ir pats užsidirbti kitus mokindamas. Per metus jis perskaitė „Ideał kapłana" ir lenkiškos literatūros didžiuosius veikalus: Mickiewicz'ių ir kai kuriuos kitus. Lenkiškai lengvai paskaito, bet sunkiai pašneka. Kalboje su juomi aš išdėjau kunigo idealą ir vienuolio idealą. Šįjį jis pripažino aukštesniu, ale susyk sakėsi negalįs neapsimintijęs pulti prie jo. Aš pats jam[11] tą mintį pakišau. Jis tiki, kad Kristaus mokslas ir katalikystė – tai vis tiek ir kad Kristaus darbui pasišvenčiant reikia atsiduoti pilnai. Jis norėtų savo Estlandijoje darbuotis savo tautiečiams. Kalbėjau jam apie reikalą dvasiško išsilavinimo. Prisipažino vaikščiojąs išpažinties kas mėnesį ir darąs sąžinės sąskaitą kasdien. Aš patariau dvasišką skaitymą pridėti ir skaityti nesiskubinant, o

[9] *a del* Gustavas [10] *p del* ko [11] *ord num*

apmintijant. Paskolinau jam savo lotyniškąjį egzempliorių „De imitatione Christi“ ir patariau nusipirkti Filotea. Kaip Filotea perskaitys, patarsiu „Spowiedź jako środek postępu duchownego“. Su kun. E. O. šnekėjau, tas sako, kad Augustui geriau būtų liktis Peterburge. Dar pašnekėsiu rytō apie tai. Allė prašė manęs, kad perkalbėčiau kunigą E. O., idant imtų nuo vaikino ženklelius, kiek jau davęs pinigų, idant galėtų atmokėti tą skolą tada, kada jau[12] uždirbs. –

> Skaičiau L. ir S. raštelį „Viltyje“. Jis man patiko. Mą rodos, reikėtų rūpintis, kad „Motinėlė“ jiedviem duotų lėšas mokantis. Gera būtų, kad Tu turėdamas apie juodu daugiau žinių, nurašytum kunigui Šiauliui, o jis užtars komiteto susirinkime. Jei ne viskas, tai nors dalis sunkenybės atsiimtų nuo mūs. –

Šio mėnesio mano atliktųjų darbų maža. Laikas beveik sugaišo. Parašiau mažą menkniekį į „Žiburio“ kalendorių, rašiau, bet neatbaigiau straipsnį į „Vadovą“. Atlikau kelionę į Märentähti. Kasdien dukart nueidavau pas baltąsias vienuoles, bet tas man laiko neužimdavo: rytmetį atsilaikydavau mišias, vakare susikalbėdavau brevijorių. Daug laiko sugaišinau vizitomis ir laiškų rašymu. Perskaičiau likusiąją pusę Badeni'o šv. Ignaco gyvenimą, pabaigiau V-tąjį ir VI tomus Rodriguezo. Taip pat perskaičiau su viršum 100 pusl. Oxenham, Histoire du dogme de Redemption, nes reikės tą išguldinėti. Taip pat perskaičiau keletą straipsnių mėnesiniuose laikraščiuose. Rašiau į Varšavą, kad mūs virėjos liktųsi, atlikau keletą smulkmenų už rektorių, būtent
35r korespondencija dėl Česnio pasky-//rimo į profesorius. Padariau gana daug mandagumo ir palengvinimo politechnikos studentui Juozui Barkauskui iš Kalvarijos parapijos. Tas mandagumas man atėmė gana daug laiko. Išklausi[au][13] išpažinties kelis kartus baltąsias vienuoles ir kitas moteris. Kiek padariau blogo, tai ne taip būtų miela rašyti, jei reikėtų, o padaryte – padariau. Laiko sugaišinau gana daug nereikalingai beskaitydamas tuščią, paiką ir ištvirkinantį dienoraštį, išpažintį

[12] *a del* ali [13] *orig fl vid ex err* -ių

retai atlikau, iš viso tris kartus. Ketvirtą kartą ketinu eiti seredoje, t. y. paskutinę šio mėnesio dieną.

Prie šito laiško ketinu pridėti savo sąskaitų lapelį ir lapelį, kur užrašiau gavimus su išlaidomis. Baugu pažiūrėti, kaip daug tų išlaidų!

14. IX.[14] Buvau ketinęs pridėti ir dokumentus, parvežtus iš Finlandijos, bet negaliu to išpildyti, nes žmogus, kuriam padaviau juos daboti iki laikui, išvažiavo ir negrįžo. Pas jį tiems dokumentams mažiau paojaus nei Finlandijoje.[15]

Ačiui už laiškelį, rašytą 8. IX. Jį gavau atsakančiu laiku, tik labai atsiprašau, kad ne taip išpildžiau, kaip reikėjo. Kaldras, priegalvius ir baltinius p. Joanna sukrovė drauge su skrandomis. Prie tų aš sakiau pridėti ir Šventojo Tėvo paveikslą, ant kurio savo[16] ranka parašytas Jo palaiminimas Tau. Tikėjausi, kad bus malonu jį turėti.

Gavau nuo Lazaucko ir Sidzikausko bendrą laišką. Juodu prašo atsiųsti Langenscheidto vokiškąją[17] maldą, kurią Lazauckas paliko mano tėviškėje. Aš negaliu dabar to išpildyti, nes negaliu tėviškės pasiekti. Aš nei nežinojau, kad jis ją ten paliko, nes nežinau, kada ir kaip jis ją ten įteikė.

Inspektūros nelabai noriu. Nežinau, kaip ji man seksis, o vargo turėsiu. Jei galėčiau suseiti, papasakočiau savo nerimasčio prižastis. Kunigas Naujokas pripažįsta, kad tos sunkenybės, kurių tikiuosi, nėra išsvajotos. //

Išpažinties klausyti Ledóchowski'utę apsiėmiau. Taikysiuos teip 35v
daryti, kad savo priedermių neapleisčiau nei kartą. Apsiėmiau gi dėl to, kad jai iš tiesų vargas, kad mano inspektūra labai problematiška. Dar iki šiol aš nesmi paskirtas „исполняющим должность"[18], o juk tas ir reikalinga metams prasidedant, ir lengva padaryti. Jeigu dėl būsiančios inspektūros atsisakinėčiau nuo reikalingo darbo, tai turėčiau žinoti, kad ta inspektūra bus.

Apie prefekto reikalingumą atsimenu, ką kalbėjai per vakacijas ir

[14] *add* [15] *capit sign rub graph in sin mg* [16] *cor* s [17] *cor* v [18] *rus* =einančiu pareigas

norėčiau, kad būtų, kaip dabar rašai. Bet kun. Woycicki'o kandidatūros nei užsiminti negalima. Kitos kandidatūros paojingos. Pasikalbėjęs su kun. N., paklausiau jo patarmės ir dar prieš Tavo laiškui ateisiant pasakiau Rektoriui, kad iki vakacijų tegul bus prefektu. Jei pamatysime, kad jo reikia, tai ir nelaukdami vakacijų galėsime jį pasirūpinti. Kada[19] ateis naujas dogmatikos profesorius, tada gal bus daugiau[20] iš ko rinktis. O šalia dogmatiko dar turbūt bus kokis nors kitas kunigas > profesorius vietoje lotyniškos kalbos. Ta kalba buvo pilna katedra. Jos etatu galėtų pasinaudoti teologiškas daiktas. Jei ne aš būčiau fundam. teologijos profesorius, tai patarčiau, kad fundamentalinę teologiją padarytų katedra į vietą lotyniškos katedros, o objektą, kurs bus vietoje lotyniškos kalbos, galėtų užimti fundamentalinės adjunktinį etatą. Bet nenoriu sau pyragus kepti.

Bučiuoju širdingai!

Tavo Pranys.

[19] *cor pro min* [20] *a del* ata

Peterburge 21 (8) rugsėjo 1911 m. Mylimasis Jurguti! Nors neseniai rašiau Tau, bet vėl prisirinko daugybės daiktų labai reikalingų. Štai vakar gavau laišką nuo kunigo Michniewicziaus, kad a. a. kun. Senkaucko testamentą teismas neužtvirtino, ir kad nuo Tavęs reikalauja sugrąžinti tuos 4.500 rub., kuriuos nabašninkas mirdamas buvo palikęs kun. Michn., kad Tau atiduotų. Aš siunčiu Tau kun. Mich. laišką. –

Jurgis Naujokaitis sugrįžo iš tėviškės ir užėjo pas mane. Jis atnešė surašą visų išleistų pinigų ir iš tos 50 rub., ką buvai jam davęs, sugrąžino 22 r. 96 kap. Aš jam padėkojau Tavo vardu už triūsą ir priėmiau pinigus. Tų pinigų dabar nesiunčiu. Mat mā ką tik neats[i]ėjo skolintis, kaip užmokėjau už knygas, rūbus, laikraščius, siuntinėjimus ir kitus iškasčius. Rūpįsiuos kuo spuliausiai apseiti, kad greičiausiai galėčiau sugrąžinti. –

Kun. Totoraičiui išsiunčiau Tavo knygų pundą į Suvalkus geležinkeliu, o frachtą uždraustoje koportoje pasiunčiau į Sintautus. Dabar gavau žinią, kad frachto negavo, nors tada buvo Sintautuose, kada uždraustasis laiškas turėjo pareiti. Rytō klausiu krasos, kas tai pasidarė. –

Pirm poros dienų gavau laišką nuo kunigo Andziulio, bet jam dar nesuskubau atsakyti. Jis sakosi turėjęs liepos mėnesyje 129 r. 20 įeigų ir 87 r. 35 išlaidų, t. y. 41 r. 85 k. pelno, rugpjūčio mėnesyje pelnė 95 rub. 10 k., o išleido 154 r. 14 k., t. y. 59 r. 4 k. deficito. Abudu mėnesiu sudedant krūvon deficitas lieka 27 rub. 19 kap. Šiaip kun. Pijus mažai ką rašė, tik[1] dar kartą man patarė, kad gydyčiausi soliterį. Bet aš neturiu laiko nei mintyti dabar apie tai. Mat nei laiškų nesuskumbu parašyti. –

Pajutau, kad mano nesuskubimo didžiausia[2] priežastis, kad neturiu gerai pasidalinęs laiko. Ypač tą pajutau per mėnesines rekolekcijas 3 (16) šio mėnesio. Taigi dabar pasidalinau visas savo dienas į tris dalis. Nuo ryto iki pietų – mokslo darbas: prelekcijos ir lietuviški rašymai, nuo pietų iki vakarienei prietikiai su klierikais ir profesoriais, po vakarienei – darbai mieste. Jei kurią dieną nuo šitų taisyklių atsitrauksiu, tai skaitysiuos, kad tos dienos tvarką neišpildžiau. –

[1] *cor* [2] *a del* kalta

Su savo mokslišku rašymu nežinau, ką padarysiu. Pirm visko noriu užbaigti korespondenciją su p. Kubilium, paskui atlikti „Bažnyčią ir civilizaciją"[3]. Šitą ketinu neapdirbinėti teip giliai, kaip reikėtų. Daugiaus turbūt nieko nepajiegsiu parašyti šiais metais, nes prelekcijas turi[u] rašyti iš naujo ir tai lotyniškai. Jos atima daugybę laiko. Kaip pernai savo straipsnius skaitydavau judviem su Jonu, teip šiemet ketinu prašyti kun. Naujoką ir Grigaitį, kad paklausytų prieš siųsiant į spaustuvę. –

Mano dvasiški skaitymai gal geriausiai už viską pasisekdavo, kad pailsęs protas nepajiegdavo dirbti, imdavau dvasišką knygą skaityti. Pabaigiau Rodriguez'ą, paskui iš Stimmen aus Maria Laach perskaičiau Margaritą Ebner. Dabar esu įpusėjęs Oxenham'o „Histoire du dogme de la redemption". Nors tas veikalas dogmatiškai istoriškas, bet tinka dvasiškam skaitymui, nes sukelia V. Jezaus meilę skaitančio širdyje. Tą paskaitęs ketinu imti „Epistola ad Diogenetum"; toje labai stiprūs ir karšti tikėjimo jausmai. Mą rodos, kad ir daugiau šv. tėvų man tiktų paskaityti: turėčiau dvilinką naudą, asketišką ir mokslišką. –

Pas mane ateina kartais labai simpatiškas studentas, kurs da tik šiemet įstojo į Peterburgo universitetą. Tas vyrukas apsirinko mane nuodėmklausiu. Pasimelsk, Jurguti, kad Dievas duotų man protingai vesti tą skaisčią dūšią! Pranešk teipgi ⌜p. Engelio adresą.⌝[4] Jis buvo pas mane su vizita, turėčiau revizituoti[5], o nepasiklausiau adreso. Žadėjau jiems laikyti apoliogetiškas paskaitas, kaip ir pernai. Šiandien Kastantinui[6] pasakiau, kad turi pildyti tris reikalavimus: sutvarkinti išpažintis, sistematiškai mokintis tikėjimo ir kasdien atlikti dvasišką skaitymą. Jis iš pradžių nutylėjo mano pasakymą. Paskui aš jo stačiai paklausiau, ką jis mintija. Atsakė labai nedrąsiai ir nenoromis, kad reikėsią tą visa išpildyti. Jeigu matysiu, kad jis to nepildo, laikysiu

[3] *phr sign cae graph* [4] *sign rub graph, p del* Aš buvau pas jį su [5] *sign rub graph* [6] *sign rub graph*

jį iki vakacijų pas save, o nuo vakacijų reikės persiskirti, nors jis ir nebaigtų universiteto šiais mokslo metais. Meldžiuosi ir ketinu dar labiau melstis už jį, kad Dievas jam duotų tapti kunigu. –

Mano padėjimas labai keistas: nėsmi inspektorium, nepaskirta man nei vaduoti inspektorių, tečiaus inspektoriaus darbai dedami ant manęs. Aš nemėgstu šitokių neaiškių situacijų ir nesuprantu, kam jos reikalingos. Daugelis faktų man aiškiai rodo, kad departamentas manęs neužtvirtįs[7]. Dabartinę neaiškios situacijos sunkenybę kenčiu vien tik dėl to, kad nenoriu pyktis. Kartais atsimenu ją pavesti Dievui ant garbės. –

Kryžių šiemet netrūksta, turbūt Dievas rengia palaiminimą. Bepig, kad žmogus žinotumeis vertas esąs naudingai kryžių nešioti, ale V. Jezus juk geras: moka mylėti ir tuos, kurie daug nusikaltę[8]. Melskis už mane, aš meldžiuosi už Tave ir Tavuosius.

Tavo Pranys.

[7] *cor* u [8] *cor* u

25. IX. 1911

Mielasai Praniuk! Tik ką gavau Tavo laišką ir tuo skubinuos su atsakymu. Siunčiu ne rekomenduotą, o tik paprastą laišką, kad be reikalo neužtrukus. Taigi gavęs šį laišką nors atviruke duok žinią, kad žinočiau, ar jį gavęs esi. –

Tikrai kryžių netrūksta; ⌜matyt, Dievas laimina. Kai ilgesnis laikas ramiai praslenka, pradeda mane imti net nerimas; taip jau pripratau prie visokių kryželių ir netikėtų atsitikimų. Pasakė Viešpats Jezus: „in patientia vestra possidebitis animas vestras“[1]. Taigi reikia tik kantrybės, o Dievas padės. Dievo Apveizdas visa ką valdo. Kad ir siunčia Dievas kryželius ir kliūtis, bet ir padeda juos nešti, padeda[2] kliūtis pergalėti. Aš tikėjaus, kad bus da kur kas blogiau. Taigi turėk, Brolau, kantrybę! Mes maldose neužmirštame Tavęs. –⌝[3]

Bet, antra vertus, ne stoka ir ramių atsitikimų; tikrai Dievas padeda ir laimina. Aplankė mane Jurgutis ir Kuraitis, ketino kitąmet, jei tik pavyks kliūtis pergalėti, persikelti Friburgan. Kitus gerus ir linksmus atsitikimus kitąkart pranešiu. Keturiems pažįstamiems vaikinams turbūt pavyks išsirūpint stipendijos. P. Grapienė iš Liksnos Platerienė rašė, kad 2 jau tuo išsiunčia 600 rub., o kiti ⌜dvi turbūt gausiu iš Varšavos[4]. –

Tikrai, kad ne visoki kryželiai, būtų žmogui per gerai; gal pradėtum žmogus išdykt; o taip, kai Dievas truputį paplaka, tai žmogus daraisi uolesnis. –⌝[5]

Žinoma, kun. Michnevyčiai reikia tie pinigai nusiųsti kuo gr|ei|čiausiai. Tik bus gal mažas keblumas, kaip žinai, aš juos sudėjau Varšavoje; ten man patarė, kad bus naudingiausia išmainius tuos „listus“ ant kokių tai kitokių popierų. Žinau, kad išmainius bene tik taip pat gavo 4500 ir da 30 ar 35 rub. viršaus, kuriuos man indavė; jau dabar neatsimenu. Taigi aš tuo rašau į Varšavą, kad Tau tuos 4500 popie-

[1] *lot* =savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę (*Lk* 21, 19) [2] *cor sec* d [3] *sign cae graph in sin mg* [4] *cor pro min* [5] *sign cae graph in sin mg*

romis kuo gr[ei]čiau išsiųstų;[6] o Tu nusiųsk juos Michnevyčiai; jei darytų kokias pretensijas, tai gal reikės kiek primokėti. Taigi rašydamas suramink jį dėl tų išmainytų popierų; nes jei reikėtų kiek primokėti, tai primokėsime, kad jis neturėtų nuostolio. Mums protingi žmonės patarė išmainyt listus, mes ir išmainėme; man rodos, čia negal būti jokios kaltės. Nes aš žiūrėjau į tuos pinigus, kaip į savo, ir kitaip negalėjau žiūrėti. –

Kas link tai, kad aš pavesčiau tuos 4500 neįtrauktiems depozitams apmokėti, man rodos, nieko nereikia minėti, duodant atsakymą, kad vėl neinsišokus. Tik nusiųst pinigai reikia; suramint, kad nesibijotų nuostuolių, ir daugiau nieko. Galima[7] tik pridėti, kad kituose reikaluose ir dalykuose, ypač neįtrauktų depozitų[8], tegul klausiasi Jo M-nybės vyskupo ir su juo tariasi. Man į tai kištis nėra ką. Kaip padarys, taip bus gerai, tik tegu daro su vyskupo žinia ir pritarimu. Jei reikės kokių ingaliojimų, aš atsiųsiu. –

Beje, Varšavoje yra man išduotas rezervas ant 100 r., kuriuos esu paskolinęs Valdemarui. Taipgi parašysiu, kad Tau atsiųstų. –

Tuo parašyk pas kun. Michnevyčią, kad turėtų kantrybę; nes gal nebus taip greit galima tie pinigai išsiųst; gal iš Varšavos taip greit jų neišsiųs[9]. –

Nuo Valdemaro nereikalauk da taip greit pinigų, nes žmogus neturi da dabar. – //

Nuo kun. Andžiulio aš gavau 100 rub. šiaip, o kitą 100 Mišioms. *112v*
P. Engelio adreso neturiu ir nežinau; man rodos, revizituoti nėra jokios pridermės; nes tai yra da žmonės, kurie neturi nei savystovios[10] vietos, nei kambario. Aš niekad nerevizituodavau studentų. –

Tavo darbų plianas man patinka. Dieve, padėk! Tik saugokis, kad nepersidirbus. –

Kad į inspektorius taip greitai neužtvirtino, nėra ką skubėties; aš laukiau bene tik nuo 4 iki 5 savaičių. O jei ir neužtvirtintų, nėra ką

[6] *p del* jei la [7] *cor pro min* [8] *cor* d [9] *cor fl* [10] *cor fl*

rūpinties; da gal būtų geriau. Geriausiai atsiduoti Dievo Apveizdai ir dirbti kas galima, atsižvelgiant į Dievą. –

Gerai, kad su Konstantinu pakalbėjai; bet, man rodos, nuolat nėra ką kalbėti ir priminti. Pasakei ir gana, duok liuosybę; ne mažas gi vaikas; tada geriausiai pasirodys. Žinoma, jei nieko nepildys, nuo vakacijų reikia atsiskirti. –

Kai man bus geriau, ketinu neužilgio važiuot Ryman. Gal paprašytum ponios Uršulės, kad parašytų savo broliui, kad teiktųsi man padėti ir duot nurodymus. –

Su siuntimu pinigų man nesiskubink; jei atidavinės klierikai, pasilaikyk! Padėk į kasą ant knygutės. Aš tuo tarpu turiu užtektinai pinigų. Jei Tau reikia pinigų, pasiimk ir pasilaikyk; gal reikės į Rosiją mokėt ar Tau, ar Jonui? –

O aš pinigų tuo tarpu turiu. Pinigai geriau siųsti pas mane kopertoje rusiškais[11] banknotais; už persiuntimą 200 tik 35 kap.; frankais siunčiant daug brangiau atsieina. –

Dieve, padėk darbuoties. Vis parašyk kai kada, man labai rūpi viskas. Maldose neužmiršiu.

Jurgis

Tuo drauge rašau į Varšavą pas Głowackiutę, kad tas popieras 4500 rub. ir Valdemaro reversą išsiųstų.

Labai nuoširdžiai pasveikink nuo manęs kun. Naujoką ir Grigaitį.

Beje. Aš savo laiškų kopijų nepasilieku[12]; neturiu kaip nė kada. Jei numanai, kad koks yra svarbesnis, pasilaikyk; o paskui galėsi atsiųst man atgal. Ale tai mažmožis.

[11] *cor fl* [12] *orig vid ex err fl* -ų

29. IX. 1911.

Mylimasis Jurguti! Tavo laišką, rašytą 25. IX, gavau šįryt ir tuo rašau šitą atsakymą. Po lekcijai parašysiu laišką kun. Michnevyčiui, pranešdamas, kad popieros taps greitu laiku sugrąžintos, ir pridėdamas, kad jos išmainytos. Jei jis apsiims priimti išmainytas, tai nusiųsiu gautąsias, o jei neapsims, tai pats jas Peterburge permainysiu. Jei reikės primokėti, primokėsiu. Tikiuosi, kad nedaug turėsi nuostolio.

Už šitą mėnesį inspektoriaus alga priklausys dar Tau. Atsiųsk įgaliojimą, kad galėčiau priimti nuo prakuratoriaus. Įgaliojimo forma gera kiekviena.

Inspektūros aš imu kaskart labiau bijoti. Pradėjau jos norėti tiktai tada, kada gavau kun. Michnevyčios laišką.

Paskutinė nelaimė mā, žinoma, paskaudėjo, bet skaudėjime buvo ir džiaugsmo. Atsiminiau, kad kun. Andziuliui sakiau pernai per Kalėdas, kad geriaus būtų užsitikėjimas negu pinigai. Dabar Dievas užsitikėjimą parodė.

Kun. Grigaitis lovos neperka. Aš pripažįstu, kad atsisakymo priežastys gana svarbios. Jis[1] labai teisinosi ir atsiprašinėjo, o aš sakau, kad skriaudos niekam nepadarė.

Visa širdžia Tavo

Pranys. //

Въ Швейцарію.[2] *37v*

Monsieur l'abbé

Professeur Georges Matulewicz

Canisianum

à Fribourg en Suisse.[3]

[1] *cor* J [2] *rus* =į Šveicariją [3] *pranc* =Kunigui / Profesoriui [...] / [...] / į Fribūrą Šveicarijoje

Peterburge 26 (13) Spalių 1911 m.

Mylimasis[1] Jurguti! Daug svarbių dalykų susirinko, o aš vis nepritilpau parašyti Tau laiško. Iš dalies tyčia delsiau, norėdamas, kad pasibaigtų reikalas su kun. Michnevyčium. Tavąsias Łodžiaus miesto popieras iš Varšavos per Prekybos Banką išsiuntė į Peterburgą 2 Spalių ir pranešė man. Už siuntimą užmokėjo 5 r. 50. Tuos pinigus aš sugrąžinau su padėka. Kun. Michnevyčios klausiau, ar jis priims Tavo įgytąsias[2] popieras vietoje Žemės Kredito Dr. popierų. Prefektas atrašė laišką apie kitus daiktus, o šitą klausimą nutylėjo. Tuom tarpu aš ilgai negavau žinios iš banko, kad popieros atėjo į Peterburgą, todėl užvakar pats nuėjau klausti. Popieras radau atėjusias ir paprašiau, kad vietoje Lodziškių man duotų Žemės Kreditines. Atsakė, kad reikį lodziškes siųsti atgal į Varšavą ir tenai tik tėsą galima jas permainyti. Patyriau, kad Łodziškės dabar stovi 99, t. y. žymiai brangesnės už Žem. Kreditines. Parašiau prašymą, kad permainę atsiųstąsias į prašytąsias, išsiųstų jas stačiai iš Varšavos Kunigui Michnevyčiui į Marijampolę. Žadėjo tą viską atlikti į dvi ⌜sevaiti ir dar man primokėti⌝[3], kas liks nuo permainos brangesnių popierų į pigesnes. Tečiaus kun. Michnevyčia ⌜pareikalavo dar kuponų[4], kurie pereitą vasarą tapo nukirpti. Aš žadėjau juos sugrąžinti pinigais. Tą padarysiu per vakacijas, kada pamatysiu, juog Gubernijos Valdyboje Suvalkuose Tavo pinigai padėti su pereitos vasaros kuponais. Be važiavimo į Suvalkus neapseis.⌝[5]

Iš Varšavos[6] gavau Voldemaro[7] raštelį, kad tau kaltas 100 rub. Tų pinigų nuo jo nereikalavau, nes jis sakėsi dar nėsąs užtvirtintas juristų mokykloje, nors jau joje išguldąs. Kaip užtvirtįsią, tai gausiąs susyk pašalpą ir algą už tris mėnesius. Įsitaisymo reikalams pasiskolino nuo manęs 50 rub., kuriuos žadėjo grąžinti 14 lapkričio.

Būga[8] išdavė paskutinius universiteto egzaminus. Aš jam nupirkau

[1] *a cae graph* 6 [2] *ins* i [3] *sign cae graph* [4] *phr sign rub graph* [5] *sign rub graph in sin mg* [6] *cor pro min* [7] *sign rub graph* [8] *sign rub graph*

universiteto ženklą už 5 r. 75 k., bet jisai neturėjo kuomi išsipirkti baigimo liudijimą iš universiteto, todėl daviau 25 rub., o paėmiau kvitą „Motinėlei“.

Mylinas[9] atidavė 10 rub., ką buvo Tau kaltas. Kiti Tavo kaltininkai dar neužsiminė apie savo skolas, teip pat nei Purickas[10], nors jis pasidėjo pas mane 60 rub. savo pinigų.

Mano pusbrolis Pranc. Dėdynas[11], kurs keliolika metų buvo provizorium įvairiose Peterburgo aptiekose, sumintijo pirma išmokti dentistų meno, o paskui važiuoti į Lietuvą; pirma praktikuoti dantų gydymą, o paskui prie jo pasidaryti ir vaistinę. Metus ⌜jis jau išbuvo prof. Pašutino mokykloje, ⌜dar 1½ metų⌝[12] lieka mokintis. Jis prašė, ar aš negalėčiau jam paskolinti pinigų, jei mokslo gale jų nepritektų. ⌜O aš labai noriu⌝[13] Tavo patarties.⌝[14]

Kun. Grigaitis Tavo lovos nepirko.[15] Dabar jis pradėjo derinti Tavo peilius ir šaukštus, ale aš nenoroms apie tai šnekėjau. Da nematyt didelio reikalo tuos daiktus pardavinėti, o kun. Grigaitis ir be jų apseis. To pardavimo aš nenoriu dėl to, kad su kun. Grigaičiu derybos labai ilgos. Laikas brangesnis.[16]

Iki šiol aš da neužtvirtintas inspektoriauti ir tebegyvenu savo pernykščiame gyvenime. Jei užtvirtįs, ketinu atsisakyti nuo ⌜išpažinčių mergaičių gimnazijos⌝[17] vedėjų. Buvau beketinąs į savo vietą piršti kun. ⌜Grigaitį arba kun. Naujoką⌝[18]. Vieną kartą truputį pradėjau šnekėti apie tai su Grigaičiu. Jis sakė negalėsiąs apsimti. Paskui užsiminiau Naujokui. Tas man ir padrožė, kad Grigaitis jam kalbėjęs, juog manosios penitentės gimnazijoje labai norinčios jo (Grigaičio), juog tas noras ėsąs teip stiprus, kad niekas kitas negalėsiąs būti jų nuodėmklausiu man atsitraukus, kaip tik jis. Pabjuro man ta istorija, ir aš pasakiau perdėtinei, kad patariu joms imti kun. Czerniawskį.

[9] *sign cae graph* [10] *sign rub graph* [11] *sign rub graph* [12] *sign cae graph* [13] *sign cae graph* [14] *sign rub graph in sin mg* [15] *phr sign rub graph* [16] *capit sign rub graph in sin mg* [17] *sign rub graph* [18] *sign cae graph*

⌜Apie Wiłczaką⌝[19] gerai, kad parašei. Kun. Malecki, prieglaudos vedėjas, jį pažino per vakacijas ir teipgi bloga apie jį kalbėjo. Kopły-
39v čioje W. apsirinko tokią vietą, // kad nelengva užtėmyti, ar jis yra per meditaciją, užsislėpęs priešingame nuo manęs koplyčios kampe už didelių draugų, ar ne.

Su Beto[20], Purickiu, Wierzbickiu[21] šiemet pasikalbu tankiau negu pernai, bet da nieko ypatingo nepamačiau. Geriausias už juos visus man išrodo Wierzbickis. Jį vargšą nuteisė kalėti už neprotingąjį pamokslą, pasakytą anais metais. Atsėdės Aglonoje per vakacijas.

Su dogmatikos profesūra jau tik turbūt kada nors pasibaigs klausimas. Pėtnyčioje 20 (7) Spalių rektorius klausė, ar Akademijos Valdyba nieko neturint prieš Čėsnio paskyrimą į Tavo vietą. Žinoma, nieks nieko neturėjo. Nuo Čėsnio šiandien gavau žinią, kad jis jau užtvirtintas Kauno seminarijos profesorium ir kad Žemaičių vyskupas telaukia tik oficijalinės popieros iš Peterburgo, kad galėtų į jo vietą Seminarijon skirti kun. Paltaroką.

Pranešimas apie dideles Akademijoje permainas naujai rektoriaus įvestąsias man išrodo darymu didelio daikto iš tuščio nieko. Rektorius permainų nedaro. Visos permainos tai, kad dormitoriuj pakabindino penkias lemputes, su labai tirštai tamsiais žaliais kliošais, kad spindėtų per naktį. Aš negirdėjau nei vieno blogo žodžio nuo klierikų už tatai. –

Vienądien per lekciją rusų literatūros nebuvo keturiolikos klierikų. Nekrasovas tat pastebėjo ir pasakė buvusiems. Purickas apie tai pasakė Grigaičiui, Grigaitis man. Aš pasakiau rektoriui ir per vakarienę išsitariau supykęs: „Vyrai, jūs norite mane paversti policijos agentu, kad patys nepildote to, ko tikrai žinote, kad reikia. Jeigu aš vaikščiosiu paskui jus, jūs manęs nekęsit. Jei nevaikščiosiu, departamentas mane išmes iš Akademijos. Žinokitės, darykite, ką norite: mā geriau būti išmestam negu nenaudingam". Ant rytojaus visi buvo ant lekcijos. Šitą atsitikimą aš teparašau tik Tau vienam. Ypač niekam nesakyk, kad Grigaitis

[19] *sign rub graph* [20] *sign rub graph* [21] *sign rub graph*

man pranešė, juog Nekrasovas patėmijo klierikų nebuvimą ant lekcijos. Grigaitis prašė, kad nieks nežinotų. Vienąsyk klierikai numanė, ⌜kad aš užduosiu jiems colloquium in scriptis[22] ir atėjo manęs prašyti, kad to nedaryčiau. Matydamas, kad lengva kilti piktumams, ir nepripažindamas tokio prašymo teisingumo, aš nenuėjau tądien ant lekcijos. Rektorius man pasakė, kad mano noras daryti raštinę koliokviją buvo per greitas ir per karštas. Jei šituose atsitikimuose galima matyti nereikalingą klierikų suerzinimą, tai už juos teesmi kaltas tik aš.⌝[23]

Atėjus prisakymui, kad vietoje ištisų kursų Akademijoje būtų išguldomi gilesni pavienių klausimų gvildenimai, idant seminarijos darbas neatsikartotų, aš šiemet pradėjau išguldinėti apoliogetikos istoriją, pažymėdamas, kada ⌜kokios dalys fundamentalinės teologijos atsirado⌝[24]. Iš pradžių klierikai niekieno neverčiami sumanė perrašinėti mano prelekcijas ir litografuoti. Dabar jų karštis ataušo, jau mā sakė, kad iš istorijos apoliogetikos nei kokios praktiškos naudos. Prieš išgirsiant nuo klierikų jau gavau gintis nuo ⌜rektoriaus prirodinėdamas⌝[25], kad apoliogetikos istorija yra teip gera, kaip kiekvienas kitas gilesnis klausimo gvildenimas. Kaip pernai, teip ir šiemet Arcivyskupui įdavėme savo prelekcijų programas pradžioje metų. Apoliogetikos istoriją aš pradėjau išguldinėti sutaręs su Arcivyskupu; ją suėmęs į 50 tezių jam padaviau kaipo savo prelekcijų programą. Dabar jau kitko negaliu imti išguldinėti savo valia. Taigi aš ketinu šiemet išguldinėti savo „Apologetikos istoriją" iki kol Arcivyskupas lieps paliautų.[26]

Iš kai kurių mažmožių numanau, kad kun. Godlewskis su kun. Trzeciak'a labai geru. Vieną vakarą k. G. atėjo pas mane ir smarkiai ėmė peikti prof. Wojcickį. Aš užtariau ir pasakiau, kad nepridera mums padėti Trzeciakui Wojcickį iškelti iš Akademijos. Ant rytojaus Trzeciak'as buvo nusiminęs ir nuo tos dienos beveik nesilanko pas mane, o pirma būdavo nuolatai. –[27]

[22] *sign rub graph, lot* =patikrinimą raštu [23] *sign rub graph in sin mg* [24] *sign rub graph* [25] *sign rub graph* [26] *capit sign rub graph in sin mg* [27] *capit sign cae graph in sin mg*

Šituos daiktus rašau dėl to, kad mā Tavo patarmė brangi, o nežinodamas jų, rasi, kitokią patarmę duotum kaip žinodamas. //

40r Šv.[28] Vincento ir Paulo draugija buvo manęs prašius prieš vakacijas, kad pasakyčiau viešą prelekciją apie Lourdes. Tąsyk prižadėjau ant rudens. Dabar ats[i]ėjo prižadą išpildyti. P. Loster'is partraukė 60[29] peršviečiamų paveikslėlių Dusseldorfo, nusamdė pedagogiškojo muzėjaus salę Solenojame Gorodke ir apgarsino mano prelekciją. Arcivyskupas pasakė rektoriui, kad aš be reikalo nesiklausęs dvasiškos vyriausybės. Patyręs nuo rektoriaus, tuo nuvažiavau pas arcivyskupą atsiprašyti ir pažymėjau, kad mą rodėsi, juog missionem apostolicam[30] į Akademiją ir į bažnyčias aš turiu ją teipgi salėje ir visur, kur tik galima skelbti tiesa. Arcivyskupas priėmė maloniai ir neparodė rūstybės. Paskaita buvo pereitą nedėlią, t. y. 9 (22) spalių. Prisirinko tiek žmonių, kad neliko nei vienos tuščios vietos, o daugelis gavo grįžti namo neįtilpę. Mą sakė, kad nesuskubusiejie nusipirkti bilietą peikė „lenkų tvarką, nemokėjusią nei bilietų užtektinai pasirūpinti". Bilietai buvo pigūs, nuo 15 kap. iki 3 rub. Gryno pelno draugija turėjo 150 rub. Jie prašo atkartoti paskaitą 30 spalių (12 lapkr.). Nesulaukę mano atsakymo jau vėl salę pasamdė. Kaip pranešė apie tai, tai aps[i]ėmiau, nors ta diena man neparanki.

Į seminariją dar vis ⌜tebevažinėju klausyti išpažinčių⌝[31]. Maža viltis, kad užtvirtįs inspektorium, o, pertraukus dabar, pradėti paskui iš naujo važinėti klausyti išpažinčių ⌜tai per didelė painia toms sąžinėms, kurias reikia vesti. Bet tas važinėjimas[32] kartais teip būva sunkus, kad kartais apsileidžiu. Teip nenuvažiavau pereitoje subatoje. Pernai važinėdavau nuo 6 iki nakčiai. Šiemet reikia ant poterių pribūti Akademijoje, todėl važiuoju nuo dviejų po pietų.⌝[33]

Studentai pasaulinių aukštųjų mokyklų šiemet teipgi prašė apoliogetiškų prelekcijų. Sutarėme, kad šiais metais pakelsiu tuos pačius klausi-

[28] *a cae graph* 6 [29] *ins* [30] *lot* =siuntimu apaštalauti (kanoniniu siuntimu) [31] *sign rub graph*
[32] *cor sec* i [33] *sign rub graph in sin mg*

mus, ką ir pernai, t. y. vėl nuo pradžios. Tik šiais metais jau ne kas nedėlią, o kas antrą nedėlią važinėsiu pas juos. Pereitą kartą jų buvo prisirinkę apie 40 ar daugiau. Pernai nei vieną kartą nebuvo tiek buvę.

Su laikraščiais buvo pasidaręs nesusipratimas. Kaip parašei pirmą kartą, kad yra neapmokėtų prenumeratų, tai aš peržiūrėjau ateinančius laikraščius ir neradau neapmokėto. Tiktai kelioms sevaitėms praslinkus man atnešė visą pundą Tavo laikraščių, atėjusių per vakacijas ir po jų. Tavo punde radau ir laišką nuo „Die Wacht“[34], kad prenumerata neužmokėta. Ėmęs ir nusiunčiau prenumeratą. Tečiaus „Wacht“ dabar nebeateina. „Soziale Praxis“[35] pasibaigė metai su pabaiga rugsėjo. Herder'is, nes tas laikraštis buvo per jį užrašytas, atsiuntė dar du numariu viršaus. Aš tuodu numariu nusiunčiau Herderiui atgal, parašiau jam Tavo adresą ir patariau paklausti, ar prenumeruosi toliaus, ar ne. „Acta Apostolicae Sedis“ ateina pas mane. Juogei šituose num. grynai nieko nėra, todėl aš juos laikausi pas save. Gale metų atsiųsiu visą pundą susyk, tai bus pigiau.

Kartais pailsęs svajoju, kad greičiau ateitų vakacijos, kad galėčiau atvažiuoti pas ⸢Tave. Jau išsiilgstu⸣[36]. Bučiuoju nors dvasioje

Tavo Pran. Būčys.

[34] *sign rub graph* [35] *sign rub graph* [36] *sign cae graph*

Peterburge 1. XI (19. X) 1911 m.

Mylimasis Jurguti! Kunigas E. O.[1] ateina pas mane kas sevaitę seredos vakare ant aštuonių. Per valandą mudu pasišnekava apie įvairius daiktus, o paskui jis eina išpažinties prie manęs. Mano priedermė būtų parinkti naudingus tematus pasikalbėjimams, bet turiu prisipažinti, kad to nepadarau. Iš tų sevaitinių pašnekų pamačiau, kad geresnio ir tinkamesnio už jį žmogaus nėra ko nei norėti. Tobulybės jis trokšta visa širdžia, tuštybės neturi nei kiek, yra ramaus būdo. Jei jis dar truputį pasimokintų teologijos, o paskui įsigilintų asketikoje, tai būtų labai geras ir mylimas dvasiškas tėvas. Nors ir kaipo klebonas į didelį miestą jis teipgi puikiai tiktų.

Aš buvau ketinęs apsirinkti pralotą Ciemniewski ir prie jo vaikščioti išpažinties, bet jis ilgai neatvažiavo į Peterburgą, todėl ėmiau vaikščioti tam sykiui prie k. M. Rutkowski'o, kurs 14-je linijoje. Buvau girdėjęs labai peikiant jo būdą išpažinčių klausyti, bet man jo būdas labai naudingas, todėl pasilikau prie jo, nors pralotas C. jau atvažiavo. Da ir tą naudą turiu, kad į 14-ją liniją man arčiau negu į kolegiją. Beeinant man išpažinties ats[i]ėjo pasisakyti savo prižadus, o jo, matyt, apie tai svajota nuo daugelio metų. Sutarėva pasikalbėti apie tat ne per išpažintį. Tat buvo pereitoje seredoje. Aš jam pasakiau, kad mūs sutartis Šv. Tėvo patvirtinta, bet nesakiau nei vardo, nei kitų aplinkybių, prašydamas, kad iki panedėliui pamintytų. Jis atsakė, kad jei tik jį priimsime, jis iš savo pusės visa ką darys, kad tik galėtų prisidėti. Aš pasakiau, kad be Šv. Tėvo dispensos prisidėti negalės. Tuom tarpu ėmiau klausinėti kun. E. O. apie jį. Kunigas E. O. jį labai gyrė. Sakė: svetimos dijecezijos kunigai Peterburge vis nekenčiami esą, o ⌜kun. Rutkowskį visi gerbia⌝[2], kalbėjo apie jo straipsnius katalikiškuose lenkų laikraščiuose, apie jo punktuališkumą ir pasišventimą. Aš gi iš savo pusės žinau, kad jo būdas ⌜labai stačiokinis⌝[3], kad jis smarkiai nerviškas[4], ir kad su moterimis ant 14-ios lin. labai nesutinka. Tas

[1] *sign rub graph* [2] *sign rub graph* [3] *sign rub graph* [4] *sign rub graph*

nesutikimas, žinoma, gali žmogaus nerviškumą įvaryti į nežmogišką smarkumą, o už nesutikimą iš dalies kaltas jis, iš dalies kaltos ir jos. Josios gana tankiai pažeidžia jo savymeilą. Kun. E. O. ketino pasiklausinėti apie kun. Rutk. ⌜kitų geriau pažįstančių jįjį kunigų. Jeigu išeis, kad galima bus turėti viltį, kad jis bus naudingas, tai aš šiteip padarysiu: a) paliausiu vaikščiojęs pas jį išpažinties, o pasakysiu, kad pavedei man būti jo perdėtiniu, b) ištirsiu jo raštišką darbštumą, c) bandysiu patarmėmis daryti ant jo įtekmę, kad pasidarytų santaika terp jo ir terp moterų. Jei pasidarys, tai bus ženklas, kad jo nerviškumas nekenksmingas. Mą rodos, tik išrasi kokį nors būdą parašyti man Savo nuomonę apie šitą dalyką.⌝[5]

Tikiuosi, kad Łoz.[6] jau baigia mokėti savo skolas. Bet aš jo nekalbįsiu. Tečiaus man išrodo, kad už metų-kitų sudarius kuopelę iš O. R., Ł. ir da pridėjus prie jų kokį nors išmintingą lietuvį galima būtų nusamdyti jiems gyvenimą ir salę Peterburge Peterburgo dalyje. Jų darbštumas ir pasišventimas padarytų tokią įtekmę ant žmonių, kad beveizint išdygtų tenai graži bažnyčia. Tokis projektas ir dvasiškai vyriausybei patiktų[7], jei tik galima būtų jį pasakyti. Be nieko vargu išleis kunigus E. O., Ł. ir kitus.

Per didumą darbų negaliu nuvažiuoti į Gatčiną pasikalbėti ⌜su Skrinda⌝[8]. Vienu tarpu jis buvo pas mane. Pradėjova, bet aš bijojau prieiti prie galo, teip ir nepriėjova. Patyriau, kad su giminėms jis nesurištas, o savo laikraštį neužilgio ketina pavesti broliui gydytojui.

Pirmąjį kadetų korpusą šį pavasar[į][9] baigė ⌜Diodoras Kołpinskij⌝[10], jaunas rusas, 19 metų vaikinas pravoslavas. Jis yra gabus, todėl gražiai išmoko lotyniškai ir, išdavęs egzaminą, įstojo į rytinių kalbų fakultetą universitete. Katalikyste jis mėgdavo užsiiminėti pirma, o šiemet perėjo į katalikus. Jis pas mane ateidavo kas sevaitę. Skaisti to jaunikaičio dūšia. Prancūzai kunigai prikalbėjo jį važiuoti į Rymą į Prancūzų

[5] *sign rub graph in sin mg* [6] *sign rub graph* [7] *cor fl* [8] *sign rub graph* [9] *orig fl vid ex err -ė*
[10] *sign cae graph*

kolegiją. Jis jau atsitraukė iš universiteto ir už keletos dienų išvažiuos į užrubežį, pabaigs teologiją, įsišventįs į kunigus. Aš jam sakiau, kad būtinai grįžtų į Rosiją. Iki šiol nei jis pats kitaip nemintija. Su juo tik vieną kartą kalbėjau apie tobulybės reikalą ir apie tai, kad ji lengviausiai randama terp žmonių, išsižadėjusių savęs dėl Dievo. //

44v Pirm pusantro mėnesio rašiau apie ⌜estą Alle⌝[11], kurs buvo pas mane vakacijoms baigiantis. Jis rašinėja kartkarčiais kunigui O., turi užsiėmęs daug lekcijų, o mā visai[12] nei kartą nieko neparašė.

⌜Kastantinui pasakiau⌝[13], ką buvau ketinęs pasakyti. Po to jis smarkiai dirbdavo mokindamasis savo dalykų, bet netikėtų daiktų jam vis pasitaiko su egzaminais ir praktiškais darbais universitete. Tas nei nestebėtina. Šįvakar jis išdavinės egzaminą iš augalų anatomijos. Rytmečiais susyk jis keldavo labai reguliariškai; dabar jau truputį ne teip gerai. Pasakęs rimtai savo reikalavimus, paskui aš jam neužsimindavau apie juos, nei apie išpažintį. Kelios sevaitės jis nėjo išpažinties, paskui pats susiprato ir atliko ją, nors aš nieko neminėjau. Šiemet jis daug tankiau kalba apie būsiantį mokinimąsi teologijos ir apie kunigystę. Matyt, dvasia atgyja. ⌜Vienas rusas⌝[14] studentas, mano[15] ir Kastantino pažįstamas, eina išpažinties prie manęs, ir daug tankiau už Kastantiną. Iš to pavyzdžio tikiuosi naudos.

Mano korespondencijos su kun. T. kaip ir nėra. Pora trumpyčių be turinio laiškų, tai ir viskas. Mane trukdo stoka laiko. Turbūt ir jį ta pati. Pereitō subatō pas mane atvažiavo kun. Kriščiukaitis iš Teolino. Jis parvežė žinių iš Seinų ir sakė, kad kunigai giria T. kaipo gerą pildytoją užsiimtų priedermių. Pats T. mā rašė, kad jo kunigai netraukia į tautiškus dalykus, ir kad jaučiasi gana gerai terp mokinių ir profesorių.

Su kun. A. korespondencija visai nutrūko. To priežastis – abiejų baimė, nes jo laiškus, be abejo, skaito krasoje. Taigi da jam nei neparašiau apie S. ir L., o būtinai reikia parašyti, nes šiaip, jiedviem parvažiavus, gali pasidaryti nesusipratimas terp A. ir mūs. Ketinu

[11] *sign cae graph* [12] *a del* beveik [13] *sign rub graph* [14] *sign rub graph* [15] *p del* paz

laišką adresuoti klebonui, o į vidų įdėti kitą kopartą su A. adresu. Knygas, kurių prašei 26. X. 1911, nupirks rytō ir išsiųsiu. Paliudijimų išsiuntimas užims keletą dienų. Dabar da negaliu įsakmiai pasakyti, kada tat įvyks, bet rūpįsiuos, kad būtų k[o] greičiausiai[16]. Gerai būtų, kad tuom tarpu kun. Dvar. ir Kulv. atsiųstų trumpą raštelį rusiškai prašydami tų paliudijimų. Juodu gali nedėti savo adresų.[17]

Aš da neesmi nei užtvirtintas, nei atmestas. Kas iš to bus, nežinau, nedaug nei rūpinuosi. Kaip suprantu, kad prieš Dievo valią nieko negali padaryti, tai ir ramu mā laukti ir nesunku dirbti.[18]

Vakar Varšavos bankas atsiuntė žinią, kad ⌜Listy Zastawne Tow.⌝[19] Kredyt. Z.[20] pirkti, o Listy Łódzkie[21] parduoti. Pirktąsias popieras nusiuntė į Suwalkus, o mā primokėjo 19 r. 36 kap.

Kun. Purickas užvakar buvo pas mane, pasisakė Tau kaltas esąs pinigų, bet gerai nežinąs, kiek, bene 20 rub. Aš apsiėmiau patarpininkauti. Nuo pat pradžių metų rūpinuosi įsižiūrėti į ketvirtamečius. Iš tų trijų Wierzbickio, Purickio ir Beto, be abejo, gerių geriausias yra Wierzbickis. Tai yra verus isralita[22], teisingas, kantrus, darbštus, dievobaimingas, gyvenantis stipriu antgamtiniu gyvenimu, mėgstantis varginti kūną, valdantis nervus. Purickis ne niekai vaikinas, bet laukinis augalas: jį dar gana daug reikia prižiūrėti. Jojo viena silpnybė gali jam sutrukdyti priėjimą prie tobulybės, tai tai, kad jo psichologijoje[23] maža[24] tėra mokinio paklusnybės. Jis veikiaus yra tokis studentas keleivis, renkantis iš įvairių šaltinių ir nuo įvairių[25] profesorių tą, kas tinka, ką jis pats pripažįsta geru. O jis da per jaunas geram nuo blogo atskirti. Kenksminga juk ir tat, kad savęs klauso, o kito klausyti nepratęs. Tokiu būdu tampa pats savo vedėju, o savęs vedimas yra subjektyvišku: nesijusdamas pasirenka tą, kas jo silpnybėms tinka; tikro persigalėjimo savęs jau nėra tokiame žmoguje. –

[16] *orig* kas- [17] *capit sign rub graph in sin mg* [18] *capit sign rub graph in sin mg* [19] *sign rub graph* [20] *lenk* = Ž[emės] kredito draugijos įkaitiniai raštai [21] *lenk* =Lodzės [draugijos įkaitiniai] raštai [22] *lot* =tikras izraelitas (~vere Israhelita, *Jn* 1, 47) [23] *cor* -jo- [24] *a del* nėra [25] *cor* į-

M.[26] Beto mā dovanojo dvi savo knyguti. Brošiūrėlė prieš žydus mā nepatinka. Ketinau su juo apie tai pasišnekėti, ale da neišpildžiau, nors jau seniai abi brošiūrėli perskaičiau. Patarsiu jam, kad vieną egzempliorių ir Tau atsiųstų.

Meldžiuosi kasdien širdingai ir pasivedu maldoms.

Tavo Pranys Būčys.

P. S. Šitą laišką man žadėjo išvežti iš Rusijos ir įmesti ant krasos Anglijoje arba Vokietijoje

Pr. B.

[26] *ins*

Peterburge 26. X (8. XI) 1911

Mylimasis Jurguti!

Nerūgok, kad teip ilgai neatsiunčiau Tau knygų, kurių prašei. Norėjau visas drauge siųsti. Kitas greit gavau, o kol vieną Kastantinas surado, visa sevaitė truko. Labai negalima tuomi stebėtis, nes pereitoje sevaitėje buvo keturios dienos šventos. <

Prašei, kad kunigams Dvaranauckui ir Kulviečiui parūpinčiau Akademijos lekcijų klausymo liudijimus[1], ale neparašei jųdviejų adreso. Šiandien siunčiu tuodu liudijimu tiesiog Tau. Atiduodamas jiedviem tuodu liudijimu pridėk nuo manęs širdingas labas dienas.

Kunigas Purickas atidavė dvidešimts rublių, kuriuos buvo Tau kaltas. Tų pinigų dabar Tau nesiunčiu, ir ketinu nesiųsti, kol visi Tavo kaltininkai neatidavinės skolų. Tokiu būdu gana ilgai turėsi laukti.

Dabar į Peterburgą susivažiavo visi vyskupai i[š][2] Mohylevo metropolijos. Yra terp jų Žitomieriaus sufraganas ir Vilniaus administratorius. Žitomieriaus administratoriaus nėra. Vysk. Żarnowiecki's gyvena pas mūs rektorių, o Tavo būstinėje, inspektoriaus kambariuose, gyvena kanauninkas Zdanowicz, kurs atvažiavo drauge su vysk. Żarnowieckiu.

Mano sveikata dabar gana gera. Darbo turiu į valias, bet Dievas padeda. Mano klausytojai jaučia, kad apoliogetikos istorija sunki, bet tiki, kad ji naudinga. Aš rūpinuosi, kad per daug neįvarginčiau. Turbūt kaip nors priplauksiu iki galui.

Visa širdžia Tau ir Taviesiems atsidavęs

Kun. J. Matulevičiui Kun. P. Būčys.

Friburge.

[1] *cor fl* [2] *orig vid ex err* ir

Mylimasis Jurguti!

Išėjo 35 sąsiuvas enciklopedijos Vacant, Dictionnaire de théologie. Sąlygos, kuriomis ta enciklopedija parduodama, yra baisios: baugu, kad neprastotum jau pirktųjų 34 sąsiuvų vertės. Todėl parašyk pas Letouzey et Ané (Paris 76 bis rue de Saints-Pères), kad, išvažiuodamas iš Peterburgo, pavedei man mokėti pinigus už tave iki kol sugrįši. Šiaip jie tolesnių sąsiuvinių Tau nesiųs, ir pirktiejie neteks vertės.

„Révue de Sciences phil. et théol." sudariau gražiai, dabar jam nieko netrūksta. Bučiuoju Tave!

Kun. Pr. Būčys.

8 (21). XI. 1911 //

45v Monsieur[1] l'abbé[2]
Georges Matulewicz[3]

⌜Italia
Rome
Müllers-Hotel Bavaria.
via Alibert-Piazza di Spagna⌝[4]

[1] *a del* Въ Швейцарію, *rus* =į Šveicariją [2] *pranc* =Kunigui [3] *p del* Canisianum / à Fribourg / en Suisse, *pranc* =į Fribūrą Šveicarijoje [4] *add al m in sin mg vert, it* =per Alibert [gatvę], Ispanijos aikštė

\+ 2. XII. 1911.
Friburgas

Mielasai Praniuk!

Rytoj Tavo vardinės. Trokštu Tau visokių Dievo malonių. Melsiuos karštai per šv. Mišias, kad Dievas Tau padėtų naudingai nešti sunkią naštą visokių vargų ir baldų. Visi pažįstami taipgi nuoširdžiai Tave sveikina ir ketina melsties už Tave. –

Truputį pasivėlinau šitą laišką parašyti, nes kokį laiką nebuvau namie. Kelionė, dėku Dievui, pasisekė labai gerai; visus savo reikalus atlikau. Dabar vėl pradėsiu ramų darbo gyvenimą. –

Aš neišsirašinėjau „Dictionnaire de Théologie, Vacant“ tiesiog nuo leidėjo, o tiktai per Szczepkowskį Varšavoje. Nurašysiu Szczepkowskiui, kad Tau siųstų toliau tos enciklopedijos sansiuvinius[1] ir kad Tu jam apmokėsi, kas reikės. –

Labai norėčiau žinoti, ar esi jau patvirtintas inspektoriumi, ar da ne, ir ar kun. Čėsnį patvirtino; stebėtinai ilgai viskas tęsėsi. –

Pasveikink nuo manęs Konstantiną nuoširdžiai; pasakyk, kad aš jam labai dėkingas už laišką; kai turės laiko, tegu ir vėl kada parašo. Mačiausi su judviejų pažįstamu Kołpinskiu; labai malonus vaikinas. –

Pagalvok, ar negalėtum parašyti kun. Petrui Dvaranauckui į Seinus, kad čia atvažiuoti pasilavinti, ką besėdi Seinuose. Kad ir truputį senesnis, nieko nekenkia; lavinties niekad ne per vėlu, gaunama lengvai dispensa. –

Kun. Feliksas gerai jį pažįsta, ilgai drauge gyveno – // sako, nėsą ką *114v*
visokių paskalų klausyti; arčiau pagyvenus pasirodo, kad tai didelės vertės vyras. Tu arčiau pasipažįsti, šnekėjai su juo, Tau būtų patogiau parašyti. –

Atrašyk man, ką manai, ir ar parašei laišką. Tada aš žinosiu ir kreipsiuos į Joną, kad pakalbėtų. Gaila žmogus, ką besėdi tenai; čia

[1] *cor* san-

tiek galėtų išmokti. Vieta yra kaip tik čionai. Taigi pagalvojęs parašyk ir jam, ir man. –

Atėjo žinia, kad kun. Kriščiukaitis atstatytas iš Teolino[2]; jis buvo Peterburge, ar pasipažinai su juo; ar nebūt jam gerai pasimokinus; bet tai da tolimesnis dalykas. –

Gavau jau kelis laiškus iš Amerikos nuo kun. Staniukyno ir nuo kun. Dargio,[3] ar negalėčiau atvažiuoti į Ameriką padėti jiems padirbėti; jei pats negalėčiau, – ar nebūtų galima kas iš gerų pažįstamų, koks doras kunigas viens ar kitas[4] suradus atsiųsti; tenai plati darbo dirva. –

Taigi kažin, ar paskui nenorėtų tenai kokiam laikui nukeliauti toksai Petras Dvar., ar Kriščiukaitis; bet tai tolimesni dalykai. Visgi pagalvok. Amerikiečiai geras sanlygas siūlo, namai gatavi laukia. –

Pasveikink nuoširdžiausiai kun. Rektorių; jam parašysiu ilgą[5] platų laišką apie[6] visokius reikalus; tik ne taip greitai jį gaus da. –

Truputį jaučiuosi nuvargęs, bet dvasia sustiprėjo; taigi vėl griebsiuos prie darbo. –

Labai Tavęs išsiilgau, tikiuosi, kad vasarą atlankysi mane, tai pasišnekėsime. Da suradau keletą markų, tai jas čia pridedu. –

Bučiuoju Tave nuoširdžiai, linkiu viso labo, pasveikink[7] pažįstamus –

Jurgis

[2] *cor* i [3] *p del* kad [4] *p de* at [5] *cor fl* [6] *p del* reikalus [7] *cor* v

Peterburge 2 (15) Gruodžio 1911 m.

Mylimasis Jurguti! Dovanok, kad aš teip seniai nerašiau. Šiuo tarpu sugriuvo ant manęs gana daug triūso. Buvo sumišimai dėl valgio. Jie da ne visai pasibaigė. Akademijos valdyba man liepė peržiūrėti jos inventorių, ar gerai surašytas. Kasdien dvi valandi vaikščioju ir žiūriu, ar viskas teisingai surašyta. Su studentais turiu triskart per sevaitę apologetiškus užsiėmimus: nedėliomis nuo 4–6 pas lenkus, četvergais nuo 8–10 pas Evangelijos skaitytojus, subatomis nuo 6–8 su lietuviais. Nedėliomis ir četvergais prisideda po 1 valandą nuvažiavimas iki Pirmajai Rotai. Paskaitą apie Lourdes'ą antrąkart laikiau ten pat, t. y. Solename Gorodke, ir „Oświata" turėjo 80 rub. pelno, o trečią kartą lietuviškai 27. XI. Šį trečią kartą žmonių buvo teip pat daug, kaip ir pirmą kartą.

Kun. Petrui Dvaranauskui parašiau laiškelį, kaip buvai pataręs. Tą laiškelį nusiunčiau kun. Jonui, kad perduotų adresatui, ir pridėjau Jonui kelis žodžius. Kun. Kriščiukaičiui nerašiau, nes nežinau, kur jis dabar gyvena, o į nežinomą vietą nenorėjau siųsti laiško. Gailinausi, kad nepašnekėjom su Kriščiukaičiu, kuomet jis buvo pas mane pirma keletas sevaičių. Tečiaus, kiek numanau, kunigas Kr. jau neapsimtų mano projektą išpildyti, Petras Dvaranauskas kas kita.

Anąsyk buvau rašęs apie kun. M. Rutkowskį. Paskui jis smarkiai sirgo, nes gerklėje kilo šunvotė. Gydytojas šunvotę perpjovė, ligonis pagijo, bet, girdėjau, žada išvažiuoti iš Peterburgo, nes negalės nei mišių giedoti, nei pamokslų sakyti. Užvakar buvova užėję pas jį su kun. E. O., bet neradova jo namie, buvo išėjęs tartis apie savo išvažiavimą iš Peterburgo.

Szczepkowskis atsiuntė Vacant-Mangenot'o enciklopedijos 35-tąjį sąsiuvą. Dar trūksta 34-tojo. Aš nurašiau Szczepkowskiui, pranešdamas, kad užmoku už Tave visus Tavo skaitlius ir prašau toliau man

siuntinėti, ką buvo užsiėmęs Tau siuntinėti: „Révue de Sciences philosoph. et théologique". Kun. Wojtkevyčios egzempliorių sustačiau pilnai ir daviau apdaryti. Bet du tomu apdarė vienaip, o trečiąjį kitaip. Nežinau, ar tai mano kaltė, ar knygrišio.

Bučiuoju Tave ir visus pažįstamus.

Kun. P. Būčys

20[1]. XII. 1911.

Mielasai Praniuk!

Rašau pas Tave su tokiu reikalu. Kun. Maryan Wiśniewski yra įsiskolinęs 60 rub. Tumlin'o klebonui F. Molecki'ui; turi tą skolą jam atiduoti ant švenčių. Aš esu žadėjęs tą skolą už kun. W. atlyginti, bet tuo tarpu neturiu rusiškų pinigų. O mainikauti ir siųsti iš čia nepatogu, bereikalingas nuostolis. Taigi ar negalėtum tą 60 rub. už kun. M. Wiśniewski išsiųsti į Tumliną, kiek galima greičiau, nes žadėta per šventes skola sugrąžinti.

Adresas: Tumlin (parafia), poszta Kielce. W Ks. F. Molecki.[2]

Paskutinį laišką gavau. Padėkavok Konstantinui už laiškelį; tegul gerai pasisilsi per Kalėdas. Ant švenčių[3] atsiųsiu labai gražios atvirukės, jei pačtoje nepražus.

Gavau nuo kun. Jono iš Seinų žinių; jam gana gerai einasi darbas. Jis kalbėjęs su kun. Petru Dv.; ansai noris laukti pabaigos bylos ir šiaip turis tuo tarpu kliūčių. Taigi pasilieka Seinuose. –

Su ku[n]. Kriščiukaičiu nėra ką susirašinėti, numanant[4] jo[5] norus.

Aš čia[6] sau nei šio, nei to jaučiuosi; darbo nė čia netrūksta.

Stebėtinas daiktas, kad Tavęs taip ilgai neužtvirtina ir neatmeta.

Aš spėjau, kad su naujais virėjais turėsite vargo. Bet tos poniutės negalėjo ilgiau likti, pats tai gerai supranti. Truputį yra gal kaltės tame ir kun. Prokuratoriaus. Metropolita nelabai prielankiai į jas žiūrėjo; o ir patsai Prokuratorius nelabai pageidavo, ir Drzewieckis, o gal ir da kai kas. –

Žinoma, dabar vargas. –

Dieve, padėk vargą vargti! –

Džiaugiuosi, kad ir tarp lietuvių studentų radosi norinčių klausyt Apologetikos. Bučiuoju Tave ir Konst., labas dienas k. O. –

Jurgis.

[1] *cor pro* 19 [2] *lenk* =Tumlino parapija, Kelcų paštas, kunigui F. Moleckiui [3] *cor* š [4] *cor fl* [5] *cor* [6] *cor* a

Peterburge 11 (24) Gruodžio 1911 m.

Mylimasis Jurguti!

Kuo širdingiausiai bučiuoju Tave ir Tavuosius dvasioje. Jūs Kalėdas švenčiate linksmi ir laimingi. Tegul Dievas padeda. Pasidalinkite ir mano plotkele su broliškais karštais išsilgimo pilnais linkėjimais.

Kunigui ⸢Moleckiui vakar išsiunčiau⸣[1] 60 rublių, nes Tavo laišką gavau priešpiet, kada krasa da buvo atidara.[2]

⸢Su lenkais studentais⸣[3] kaszin kas darosi. 20 Lapkričio laikiau jiems paskaitą. Kun. Godlewskis siūlėsi teipgi laikyti paskaitą apie inkviziciją ir prašė manęs pranešti tą studentams katalikams. Aš pasakiau Sochackiui-Czeszejkai, kurs dabar rūpinasi paskaitų reikalais Engeliui sergant.
55v Sochacki's atsakė, kad pasikalbės apie tai su // draugais, nes[4] nežino, ar bus paskaita 4 Gruodžio. Sutarimą žadėjo man pranešti, bet nepranešė. 4 Gruodžio aš atėjau į salę ir neradau nė vieno. Seminarijos rektoriaus tarnas pasakė man, kad ketverge jie buvo susirinkę, o kad dabar jų nesą. Aš laukiau pusvalandį; nieks neatėjo. Rašiau malonų laiškelį Engeliui. Jis neatsakė. Seredoje[5] 7 gruodžio Hrabianka ir keletas kitų susirinko šv. Morkaus Evangeliją skaityti. Aš pribuvau prie skaitymo, kaip visada pribūvu, nes teip žadėjau nematydamas tame nieko bloga. Po skaitymui paklausiau, kas pasidarė. Pasakė man Hrabianka, kad Engelis serga, bet kad vaikščioja pas draugus. Vienas iš buvusių seredoje stebėjosi, kad aš atėjau nedėlioje, nes aš turėjęs žinoti, juog jie nesusirinks dėl to, kad seminarijos vyriausybė nebeduoda studentams susirinkti toje salėje, kur jie suseidavo iki šiol. Teip aš dabar nei nežinau, kas darosi.

Akademijoje gyvenimas sunkus ir eina sunkyn. Negaliu aprašyti tos nelaimės, nes jos priežastys arba nors apsireiškimai susibėgo į
56r konferencijos posėdžius, // kurių nevalia skelbti. Mano spėjimai apie kunigų ⸢Godlewskio ir Trzeciak'o⸣[6] susibičiuliavimą išsipildė. Iki šiol

[1] *sign rub graph* [2] *sign rub graph in sin mg* [3] *sign cae graph* [4] *cor* [5] *a del* Ketverge [6] *sign cae graph*

da juodu mintija, kad aš to susibičiuliavimo ⌜nematau. Vienas mane dailina departamente, o kitas pas Arcivyskupą. Tai supranti, kad užtvirtinimo nebuvo nei nebus.⌝[7]

Mėnesines rekolekcijas klierikai laikė 5 Gruodžio. Aš jų laikyti negalėjau, nes lyg tyčia tada pasitaikė ta baisioji ⌜konferencijos sesija⌝[8]. Dabar vėl nepritelpu. Atlaikysiu jas[9] lekcijoms pasibaigus.

Neatsimenu, ar rašiau Tau, kad nuo Korff'o iš München'o pirkau „Stimmen aus ⌜Maria Laach". 69 tomus⌝[10] už 90 markių. Gavęs katalogą ir radęs teip pigią kainą už teip svarbų laikraštį skubinausi, kad kas kitas neužbėgtų už akių. Pasikalbėjęs su kun. O'Rourku ir Rutkowskiu išsirašiau. Laikraštis dar neparėjo, bet pinigus (42 r. 16 k.) išsiunčiau. Už parvežimą reikės užmokėti skyrium. Tada turėsiu visą „Stimmen" nuo pradžios iki galui. Šiaip knygų šiemet beveik neišsirašinėju, tik išsirašiau naują „diurnale" į vietą persenusio ir sulipusio. Teip pat išsirašiau „Chrystus", – religijų mokslo rankvedis, išduotas pas Beauchesne, kaipo atsakymas ant „Orpheus". //

Szczepkowski's[11] atsiuntė abudu sąsiuvu prancūziško „Dictionnai- *56v*
re de Théologie", kurių dviejų iki šiol trūko. Dabar jau viskas tvarkoje. Ketinu dar išsirašyti keletą knygų, reikalingų prie apoliogetikos istorijos.

⌜Tos istorijos jau parašiau 370⌝[12] puslapių. Klierikai litografuotinę man atnešė jau 352 puslapiu, kurie atsako 248 mano rankraščio puslapiams.[13]

Nesutikimai dėl valgio jau nurimo. Bet kitokių vargų turiu iki gana. Nežinau, nei iš kur atsiranda klausimai, sunkenybės, nesusipratimai. Rodos, jų nesukeliu, ⌜nei neieškau, bet jie mane⌝[14] suranda. Nežinau, ar Tu pernai teip mokėjai tylėti, kad nieko mā nepasakydavai, ar tų visų pinklių nebuvo tiek daug. Mą ⌜išrodo, kad kun. Prokuratorius⌝[15] nori, idant aš būčiau ne tik profesorium ir inspektorium, bet dar pro-

[7] *sign rub graph in sin mg* [8] *sign rub graph* [9] *cor fl pro* -ą [10] *sign rub graph* [11] *sign rub graph* [12] *sign rub graph* [13] *capit sign rub graph in sin mg* [14] *sign rub graph* [15] *sign rub graph*

kuratorium, smatriteliu ir visų tarnų priedermes pildyčiau. Aš turiu prižiūrėti, ar lovos paklotos, ar langai uždaryti, ar pečiai pakurti, ar indai išmazgoti. Kol nepasakau, nepadaro. ⌜Vieno pasakymo neužtenka. Nuėjau pas prokuratorių mandagiai pasišnekėti. Po valandėlės jis ima nenatūrališkai žiovauti, duodamas suprasti, kad jam gana su manim kalbėti. Tu sakysi, kad tai mano fantazija. Aš tos savo fantazijos dabar dabojuosi visur. Melskis, kad išsidabočiau!⌝[16]

Kastantinas šiandien išdavinėjo egzaminą iš citoliogijos. Sakosi mokąs, tik bijąs, kad pasisekimas daug priklausąs nuo profesoriaus ūpo. Išėjo pusiau dešimtos, dabar jau pusiau dvylikta. Tikiuosi, kad išduos, nes tą citoliogiją jis gana noriai mokinosi pernai pavasarį. Apskritai kalbant, Kastantinas šį rudenį gana rimtai dirba. Štai jau trečias egzaminas ⌜prieš Kalėdas. Bet su išpažintimis didelė betvarkė. Dvasiškų skaitymų bendrų mudu nedarova, nes aš turiu juos daryti koplyčioje, o sau vienas Kastantinas turbūt teipgi neskaito. Mišių jis klauso reguliariškai ir ražančių kalba kasdien. Kasdien atlieka vakarines maldas. Mą rodos, studentui to pilnai užtenka. Per daug verčiant per maža būtų naudos.⌝[17]

Tavo Pranciškus Būčys.

P. S. Kastantinas sugrįžo iš egzamino su pačiu geriausiu laipsniu.

P. B.

[16] *sign rub graph in sin mg* [17] *sign rub graph in sin mg*

9. I. 1912.

+

Mielasai Praniuk! Esu Tau ir Konstantinui išsiuntęs su Šv. linkėjimais po gražią atvirukę. Tikiuosi, esate jas gavę. –

Jau kelinta diena rengiuosi Tau parašyti laišką, bet vis laiko trūksta. Mat ir čia nelaiko manęs dyko. –

Ačiū, kad išsiuntei kun. Moleckiui 60 r. –

Ir man indomu, kas su tais studentais yra pasidarę. Spėju, kad koks tai yra nesusipratimas. Tikiuosi, dalykai išsiaiškįs[1]. –

Labai norėčiau žinoti, ar daug lietuvių studentų lanko Tavo apologetiškąsias konferencijas. –

Tegu sau tuodu ponu G. ir Trz. varinėja savo politikas; o Tu, Brolau, eik savo keliu paskui Kristų. Nors blogas gali paimti viršų trumpam laikui; bet ilgainiui Dievo galė, tikros Kristaus dvasios galė turi viską pergalėti. Jei ir neliksi inspektorium, nepražūsi; da gal bus geriau. O kad ir visiškai prisieitų apleisti Akademiją, taipgi nėra ką sielotics. Kur kitur darbo rasis. Da galima naudingiau darbuoties, nes nereikia eikvoti jėgų bereikalingoms politikoms, negatyviniam[2] darbui. –

Žinoma, reikia stovėti, kol tik galima, tenai, kur Dievo valia pastatė, ir kovoti su blogu kiek įstengiant, bet visame kame atsiduodant Dievo Apvaizdui[3]. Mirabilis est Deus in sanctis suis et mirabilis viae eius![4] –

Per konferencijas stenkies, Brolau, ramiai laikyties ir kalbėti, kiek galima, paskutinis. Tu truputį karšto esi būdo ir, kiek žinau, per greit kaip kada su savo nuomone ar žodžiu įsišoki. Taigi stenkies laukti balso paskutinis, kiek galint. –

Visiems užbaigus ir išsišnekėjus[5], pasakyk savo nuomonę trumpai, ir tiek. Taip dalykams stovint, man rodos, geriausia taktika.

Gerai, kad nupirkai Stimen aus Maria Laach, ypač pirmieji tomai

[1] *cor fl* [2] *cor* g [3] *cor* d [4] *lot* =nuostabus Dievas savo šventuosiuose ir nuostabūs jo keliai (*cf Ps* 67(68) 36, *Rom* 11, 13) [5] *cor* u

121v labai svar-// būs. Išėjo pirmoji dalis Mausbacho ir Esser'io Apologetikos. Mes pirkomėsi tą veikalą. Tau taipgi verta būtų jisai nusipirkti.

Žinai ką, Brolau. Būtų labai gerai, kad savo prelekcijų vieną egzempliorių mums atsiųstum čionai. Jei litografuoja, būtų nesunku gauti antras egzempliorius. Taip pat būtų gerai, kad atsiųstum ir[6] iš praėjusių metų savo prelekcijas, jei turi, po 2 egzemplioriu. Labai būtų mums čia pravartu. –

Su siuntiniu tų knygų nėra ką skubinties. Man ir daugiau reikės knygų (rusiškų rankvedžių), paskui parašysiu kokių, tai sykiu atsiųsi.

Kas link tų bėdų ir sunkenybių, kiek galėdamas jų saugokies. Bet reikia žinoti, kad nuo kryžiaus žmogus niekur neišbėgsi. Stenkies ir čia kovoti Kristaus dvasia: kantrybe, nusižeminimu, meile. In patientia vestra possidebitis animas vestras; humilibus[7] Deus dat gratiam[8]. –

Aš su kun. Prokurator[iu]m[9] neturėjau sunkenybių, bet žinai, kad nemalonių turėjau iki gana dėl moterėlių-virėjų, buvau net labai bjauriai interštas pas metropolitą, kaip man sakyta. –

Kas link visokių reikalų, tai geriausia viskas per Rektorių daryti. Rektorius yra ir kun. Prokuratoriaus perdėtinis, tegu jis perspėja. O Tu su visais panašiais dalykais ne pas prokuratorių kreipkies, o prie Rektoriaus. Bus geriau. //

122r Konstantiną labai nuoširdžiai pasveikink nuo manęs; labai džiaugiuos, kad jis taip rimtai dirba, ir kad darbas einasi. Man rodos, nėra ką per daug jisai spausti su praktikomis; žinoma, reikia kaip kada paraginti, kad neapsileistų[10]; bet nėra da dabar ką per daug jisai apsunkyti.

Beje, seniau esu gavęs Draugijos numerį su rankraščiu. Ar neatsiųstum man Acta Ap. Sedis, kaip išeis paskutinis № su Index Rerum. Nežinau, kaip su prenumerata padaryti; ar[11] man iš čia siųsti, ar Tu nusiųsi. Bet būt geriau, kad Acta S. Sedis tiesiog pas mane ateitų. –

[6] *p del* pr [7] *cor* b [8] *lot* =Savo kantrybe išlaikysite savo gyvybes; nuolankiesiems Dievas suteikia malonę (*Lk* 21, 19; *1 Pt* 5, 5) [9] *om vid ex err* [10] *cor fl* [11] *cor* a

Su kitais laikraščiais nežinau, ką daryti. Galbūt gerai turėti „Draugiją“.

Labai nuoširdžiai pasveikink nuo manęs ku[n]. OR. ir kitus pažįstamus.

Pas mus Canisiane apsigyveno tik ką vienas vaikinas lietuvis. Jis < baigęs visą gimnaziją ir tai labai gerai, kad ne iš rusiško 3, būtų gavęs medalį. Be lietuviškos, moka da latviškai, lenkiškai, rusiškai, taipgi vokiškai ir prancūziškai; lavinasi dabar lotyniškai. Jis buvo pradėjęs studijuoti mediciną, bet nesijautė užganėdytas. Per Kalėdas atvažiavęs atlaikė 5 dienų rekolekcijas ⌜pas mus⌝[12]. Nusprendė įstoti į kunigus ir pagaliau apsigyventi Canisianum. Nori pirmiau gerai pereiti filozofija, o paskui eis teologija. Tuo atmaina jo gyvenimo labai stebėtinai įvyko; Die-//vas padėjo jam visas kliūtis pergalėti. Tikrai yra miracula *122v* in ordine gratiae, in ordine supernaturali[13]. Tikra[i] mirabilis Deus et mirabiles viae eius[14]. Vaikinas gero būdo, dievobaimingas ir veiklus; rašinėjo „Ateityje“ slapstydamasis. Ir dabar jo pavardės da neminiu. Nenoriu, kad kas žinotų apie jo gyvenimo atmainą, nes nori tarp jaunimo turėti įtekmę. –

Labai džiaugiuosi. Tikiuosi, kad Dievas duos, kad jis bus geru kunigu. Kad Dievas padės jį gerai išlavinti dvasiškai ir moksliškai. Dabar jau tik viena liuosa vieta Canisiane, iš bėdos da gal viena rastųsi. Pasimelsk, kad Dievas man padėtų ir visiems.

Dieve, padėk Tau vargą vargti. T[i]k[15] imkie ramiai dalykus atsižvelgdama[s] į Dangiškąjį Tėvą, kuris solem facit oriri super iustos et iniustos[16].

Sveikinu nuoširdžiai Tave ir Konstantiną. Kokių man knygų reikia, parašysiu vėliau.

Jurgis

[12] *ins* [13] *lot* =stebuklas malonės tvarkoje, viršprigimtinėje tvarkoje [14] *lot* =nuostabus Dievas ir nuostabūs jo keliai (*cf Rom* 11, 13) [15] *orig vid ex err* Tiek [16] *lot* =leidžia saulei patekėti ant teisiųjų ir neteisiųjų (*cf Mt* 5, 45)

Mylimasis Jurguti!

Nei per Kalėdas, nei per Naujus Metus neatsiunčiau Tau pasveikinimo. Jau du mėnesiu praslinko, kaip neparašiau Tau savo darbų pranešimo. Žinau, kad šitas mano apsileidimas Tau nepatinka, o mā jis stačiai skaudus. Per paskutinę dešimtį sevaičių pergyvenau daug gana smarkių įspūdžių; vėlesniejie dažnai buvo smarkesni už ankstybesniuosius, todėl juos išdildė iš atminties. Nežinau, ar teip yra iš tikrųjų, ar tik teip mā rodosi. Jaučiu, kad visko aiškiai nesuimu į atmintį, kas buvo.

Didžiausias paskutinių laikų rūpestis tai buvo Akademijos ⌜studentų valgio sveikumas.⌝[1] Spalių mėnesyje aš gaudavau girdėti iš šalies, kad Akademijos valgis nesveikas. Aš pats kasdien valgydavau su klierikais, mā retkarčiais pilvas suskaudėdavo, bet nedaug. Klierikai mā nesiskųsdavo. Tik duona būdavo visai žalia. Apie duoną aš pasakiau kun. prokuratoriui, ir po kelių dienų ją ėmę duoti geresnę. Tečiaus nusiskundimai valgiu nesimažino. Profesoriai, ypač Grigaitis ir Trzeciak'as, mā nuolatai sakydavo, kad valgis niekai. Grigaitis pridėdavo, kad klierikai jau skaudžiai skundžiasi, kad rūgoja ant rektoriaus ir manęs už nesirūpinimą. Mą buvo keista, kodėl klierikai mā to nesako. Aš nenorėjau stačiai jų klausinėti, idant kartais mano klausinėjimas nepakištų jiems sumanymą skųstis valgiu. Bet ilgainiui kai kurie ėmė mā teisintis, kad dėl ligos nebuvę ant lekcijų, aš klausiau, kokia liga, atsakė, vidurių sugedimas. Paskui pamačiau, kad iš meditacijos išbėga kasdien po kelis. Teip daug išbėgančių nebūdavo niekad per tą laiką, kaip aš esmi su jais koplyčioje. Iš dešimties profesoriavimo metų tik per penkerius metus nevaikščiodavau su klierikais laikyti meditacijų į koplyčią. Taigi pamatęs, kad jie teip tankiai išbėga, kaip niekad pirmiau, neabejojau, kad pilvai iš tiesų sugedę. Ėmiau klausinėti, kodėl katras išbėgo iš koplyčios, visi sakė, kad viduriai sugedę. Per šv. Joną Kanty aš nebuvau refektoriuje, o valgiau pietus

[1] *sign rub graph*

su profesoriais ir svečiais. Buvo ir arkivyskupas. Popiet patyriau, kad I ir II kursai nevalgė mėsos. Grigaitis atėjo mā pasakyti, kad juodu su prof. Woycicki'u rengiasi užtarti klierikus prieš mane, Grigaitis tik ateinąs pirmiau pas mane pasikalbėti apie to užtarimo. Ta Grigaičio šneka mā išrodė labai keista: aš nesupratau, kokia čia forma reikalinga, kas per ceremonijalas. Pasakiau, kad mā rūpi žinoti, ar juodu žino ką daugiau kaip aš žinau, ar ne. Jei žino, tegul pasako be jokios iškilmingos formos. Nuėjau pas Woycickį, tas pasakė, kad ir p. Girard teipgi viduriais sergąs. Išsišnekęs su senjoru Wierzbicki'u, patyriau, kad kai kuriems studentams teip viduriai sugedo, juog nabagai nesiauna čebatų guldami į lovą, nes pilvui suskaudėjus nesuskumba apsiauti prieš bėgsiant laukan. Pagaliaus ateina pas mane keturių kursų delegatai patrijarkos: Wierzbickis, Florczak, Piotrowski ir Węglewicz sakydami, kad valgis galutinai sugedo, kad diduma studentų serga. Aš išklausiau jųjų, parūgojau, kad jie kitiems skundžiasi, o mā nesisakė iki šiol, prižadėjau, kad rūpįsiuos visomis jiegomis, idant valgis būtų geras, paminėjau, ką jau buvau padaręs iki tol su tikslu aprūpinti valgio sveikumą, pridėjau, kad visai absoliutiškai be kliaudžių valgio negalima norėti, nes nei Rektoriaus su Arcivyskupu galybė neišneša tiek, kad galėtų visą dalykų stovį susyk permainyti, paaiškinau, kad moterų atsitraukimas nuo virimo iš Akademijos pasidarė be rektoriaus ir be mano kaltės. Šitą pasišnekėjimą su delegacija perpasakojau rektoriui. Rengiausi iš pradžių maloniai pasikalbėti su prokuratorium, stabdžiau rektorių, kad neužsipultų per smarkiai ant kun. Wieliczkos. Rektorius žadėjo, bet neištesėjo, pasišaukė Wieliczką ir liepė pavadinti mane. Nueidamas pas rektorių randu juodu smarkiai besiginčijant. Rektorius sako, kad Wieliczko netikįs, kad delegacija buvus pas mane. Aš papasakojau iš naujo viską, kaip[2] buvo. Prokuratorius nuolatai man[3] į tarpą kišosi su savo šneka. Jis sakė, kad jau klierikai ta pačia diena gyrę valgį, aš klausiu, kas; jis sakė, senjoras.

[2] *cor pro* ką [3] *cor fl*

Tuomet aš pažymėjau, kad senjoras buvo terp delegatų ir kad aš jam negaliu dovanoti už dvilinkliežuvystę, tik noriu pirma aiškiai žinoti, kokiose aplinkybėse ir kaip jis prokuratoriui gyrė tą patį valgį, kurį man peikė. Mā teip beklausinėjant, pasirodė, kad prokuratorius jokių aplinkybių nenori pasakyti, o galutinai iš paties prokuratoriaus žodžių sustačiau argumentus, kad Wierzbickis jam valgio negyrė, ir pasakiau tą Rektoriui prie prokuratoriaus. Prokuratorius nesiginčijo, numanu buvo, kad aš atitikau tiesą, todėl negalėjau Wierzbickio kaltinti už dvilinkliežuvystę. //

57v Grigaitis neužilgio mā pasakė, kad patyręs nuo prokuratoriaus, juog Arkivyskupas netrukęs atvažiuos į Akademiją ir pats pamatys, juog valgis yra geras. 7 lapkričio sen. stiliaus buvo mėnesinės rekolekcijos. Sulig valgymų pleno per mėnesines rekolekcijas pietūs turi būti 12ai mušus. Pleną aš buvau sustatęs, nunešęs pas prokuratorių, davęs perrašyti[4] kanceliarijoje ir pakabinęs viralinėje, nes kol to nebuvo, tol viešpatavo betvarkė, tarnai skambindavo, kada užsimanydavo, o niekas jų nevaldė. Taigi 7. XI dvylikai mušus aš nuėjau į refektorių ant pietų. Tarnas mā pasakė, kad pietūs bus 1-ai pasibaigus, nes virėjai teip sakė. Nuėjau pas virėjus, jie sakė, kad kitaip negali būti. Aš liepiau paduoti raštą nuo sienos ir parodžiau, kad pietūs tądien tur būt 12-oje. Nueinu pas prokuratorių, jo durys užrakytos. Einu pas rektorių ir sakau, kad betvarkė pilna, nes negalima norėti, kad klierikai užlaikytų silentium[5], jei nėra pietų paskirtame laike. Rektorius nuėjo į viralinę ir patyrė, kad pietūs išvirti, nuėjo pas prokuratorių ir rado jį. Tada abudu juodu liepė duoti pietus. Pietūs prasidėjo 5 minutos po pusiau pirmos, iki 1-ai pasibaigė. Einam po pietų iš refektoriaus ir sutinkame Arkivyskupą[6]. Jis sakosi atvažiavęs pažiūrėti, koki pas mus pietūs. Rektorius pasakė, kad visai geri. Arkivyskupas paragavo sriubos ir mėsos atneštų lektoriui. Po pietų aš pasakiau Arkivyskupui, kaip yra betvarkė terp tarnų, kad aš turiu prižiūrėti, kur atdaras, kur

[4] *orig ex err* perraryšti [5] *lot* =tylą [6] *cor pro min*

uždaras langas, kad tarnai manęs neklauso, kad smotritelis padarė tyčia bjaurias[7] patyčas, ir kaip aš jį sugriebiau. Pasakiau visą klierikų pilvų sugedimą ir pasisakiau turįs sveikų ir ligonių surašą. Tą surašą aš tebturiu ir dabar. Iš jo matyti, kad senesniejie kursai sveikesni, o jaunesniejie labiau serga.

Po tos dienos valgis greitai vėl sugedo. Grigaitis man sakė, kad klierikai ketina pradėti daužyti lėkštes refektoriuj į sienas. Grigaičio infarmacijos mā įgriso. Aš žinojau, kad klierikai to nedarys. Neatsimenu, ar tuo atveju, ar kitu parodžiau Grigaičiui, kad jo aps[i]ėjimas mā nepatinka. Susirgimų iš to laiko neatsimenu, nes visos mintys buvo užimtos prakuratoriaus rūstybės apsireiškimais. Ant galo, neatsimenu katrą dieną mėnesio, ar tai buvo 16 ar 23 lapkričio, tik žinau, kad tai buvo seredoje, gaunu žinoti, kad klierikai yra susitarę visi eiti pas rektorių ir pareikalauti nuo jo, kad valgį permainytų. Vienam geresniamjam klierikui pasakiau, kad jis rūpintųsi sustabdinti draugus, idant jie neitų pas rektorių nors iki rytojui. Pasirodė, kad to negalima. Tada prašiau, kad nors neitų prieš pietus. Tas pats klierikas patarė, kad geriausia būtų, jei rektorius ateitų ant pietų į refektorių. Paleidęs klieriką, nubėgau pas rektorių; jo neradau namie. Tat sėdau į tramvajų ir nuvažiavau pas Arkivyskupą. Išdėjau jam viską ir pasakiau, kad prokuratorius negerai elgiasi. Arkivyskupas pertraukė priėmimus ir sakėsi atvažiuosiąs pats į Akademiją. Atvažiavo pietums prasidedant. Inspektoriaus gale stalo valgis buvo gana geras kaip paprastai, bet Arkivyskupas nuėj[o][8] pažiūrėti toliaus ir rado daugybę porcijų niekam netikusių. Jas surinko ir liepė atnešti padėti ties manim. Po pietų tų porcijų prisirinko didelis bliūdas. Arkivyskupas klausė, kur prokuratorius, prokuratorius nepasirodė, tada Arkiv. liepė tą bliūdą nunešti kun. Wieliczkai. Arkivyskupo liepiamas sušaukiau visus virėjus. Jiems Arkivyskupas pasakė, kad teip negalima virti ir tokių porcijų negalima davinėti. Prie virėjų aš pasakiau, kad jie tankiai būva girti ir kad vakar

[7] *cor fl pro* -iąs [8] *orig vid ex err fl* -au

mėtė mėsą ant žemės nesižinodami, ką darą. Prieš suseinant virėjams, Arkivyskupas kalbėjo su klierikais. Toje kalboje atsikartojo paprastas daiktas, kad klierikai serga. Arkivyskupas aiškiai pasakė, kad neduosiąs jų niekam skriausti, kad valgio sveikumą prižiūrėsiąs, kad mėsa ir sriuba[9] tądien buvo sveikos, kad ligos paeina iš kitur, todėl prašo, idant iki Kalėdų jie nesipirktų sau nei sviesto, nei kitokių valgymų iš šalies. Paskui Arkivyskupas su manim perėjo per gabinetus. Klierikai po to džiaugėsi. Prokuratorius ėmė duoti kavą[10] rytmečiais vietoje arbatos, ėmė duoti cukrų[11] į arbatą po pietų, arbata susyk pasidarė geresnė. Valgis nuo to laiko pasitaisė visai. Vieną dieną klierikai atsiuntė mā šešias porcijas kaipo netikusias. Iš jų keturios buvo iš tiesų niekai, o dvi geros. Matyt, ir virėjai neliauja bandę, ar nesiseks suktybės, ir klierikų fantazija da tebėra veikli. Ne per seniai vienas pirmametis nevalgė žuvies. Tą porciją pažiūrėjęs radau, kad visai sveika. Vaikinui pasirodė žuvis supu[vu]si, nes jis nežinojo, kad yra tokių žuvies veislių, kad išvirtos po oda būva juoda. //

58r 5 gruodžio vėl buvo mėnesinės rekolekcijos ir pirtis. Jas atlikome pagal naują tvarką, kurią užtvirtino Arkivyskupas 7 lapkričio, kad buvo atvažiavęs pietų pažiūrėti, ale pasivėlino. Ta tvarka šitokia[12]: 7 klierikai eina į pirtį, 9 gauna pusryčiams mėsos, 11 prasideda meditacija ir drauge silentium sacrum[13], 1 pietūs, 3½ konferencija. Po konferencijai baigiasi silentium sacrum ir prasideda paprastieji darbai. Taigi 5 gruodžio atvažiavo arkivyskupas 9½, ką tik pusryčiams pasibaigus, neužėjo nei pas rektorių, nei pas mane, kalbėjo su klierikais ir ilgai sėdėjo pas Godlewskį. Klierikams arcivyskupas pasakė, kad valgis dabar geras ir jei jis kam nepatinka, tas tegul, negut, atsiveža savo valgį iš tėviškės. Mane sutiko arkivyskupas beeinant pas rektorių į konferencijos sesiją, sutikęs pasakė, kad uždraudimas turėti savo valgį pasibaigė, kad dabar jie tegul perkasi iš savęs. Po to arkivyskupas[14]

[9] *p del ver ill* [10] *vel fl* -a [11] *a del* kad [12] *orig ex err* šitotokia [13] *lot* =šventa tyla [14] *a del* Ta mus

išvažiavo. Po sesijai Grigaitis mane baudė, kam aš prie arkivyskupo ir profesorių pagyręs valgį. Aš gi pasakiau tik teip, kaip žinojau, t. y., kad nuo Ekscelencijos atsilankymo blogo valgio nebuvo, išskiriant tos dienos, kad keturios porcijos buvo netikusios. Apie netikusias porcijas aš buvau pasakęs arkivyskupui mano vardinių dienoje, t. y. 20 lapkričio. Prie profesorių tų porcijų neminėjau, nes kalbėjau ne su jais, tik su arkivyskupu, o arkivyskupas jau žinojo.

Sesija 5 gruodžio buvo baisi. Šultės daktaratą nepripažinome. Negaliu parašyti, ka[s][15] buvo per tą sesiją, nes žinai, esame pasižadėję niekam nieko nesakyti, kas dedasi per sesijas. Šultės daktaratas sugraužė man širdį ir atėmė daug sveikatos.

12 gruodžio kun. Čėsnys laikė pirmutinę savo prelekciją. Aš tuomet buvau nušalęs ir jau beveik sirgau. Turėjau užsiimti salės prirengimu. Prirengimą negalima buvo pradėti[16] priderančiu laiku, nes rektorius liepė prelekciją daryti rekreacijų sal[ėje][17], o tą salę Trzeciak'as užėmė su savo monų žiburiu nuo 9 iki 10[18]. Arkivyskupas jau buvo atvažiavęs < ir nekantriai laukė tuščiame rektoriaus gyvenime. Rektorius buvo su Trzeciak'u ant lekcijos. Lekcijai pasibaigus reikėjo salę vėdinti. Idant Arkivyskupas negaištų, aš, atidaręs duris ir langus, triūsiau rekreacijų salėje tiesdamas divonus, statydamas stalus. Tarnai tuom tarpu nešė į ją suolus iš aulių. Inspektoriška vieta po kairei arkivyskupo. Tai ats[i]ėjo netoli[19] lango. Taigi aš galutinai nušalau. Po prelekcijai arkivyskupas pasakė kelis žodžius klierikams ir vėla užvedė kalbą apie valgį. Kalbos pabaigoje pasakė klierikams, kad jie kreiptųsi stačiai prie arkivyskupo. Po to visi nuėjom pas rektorių. Arkivyskupas pasakė profesoriams, kad klierikai nesiskundžia valgiu, nes prie visų[20] profesorių klausė jų, katras pilvu serga, o teatsiliepė tik vienas Murawski's iš Vilniaus dijecezijos. Profesoriai ėmė baisiai kaltinti klierikus užtatai, kad jie profesoriams skundžiasi ant valgio, o prie Arkivyskupo tyli. Tada aš

[15] *orig vid ex err* kad [16] *a del* pada [17] *orig vid ex err fl* -ę [18] *p del* Jo lekcijai pasibaigus reikėjo salė išvėdinti, atidariau duris ir langus [19] *a del* pas [20] *a del* jis

vėl pasakiau, kad kasdien pietus ir vakarienę valgau su klierikais ir kad nuo 16 lapkričio pietūs ir vakarienė sveiki ir geri. Pridėjau, kad nereikia klierikus kaltinti už nesiskundimą valgiu, nes būtų labai bloga, jei jiejie profesorių[21] norą pildydami imtų skųstis ant valgio. Trzeciakas labiau už kitus kaltino klierikus. Matyt, jis buvo prišnekėjęs arkivyskupui, būk valgis tebėra blogas. Arkivyskupas po to išvažiavo namo.

Trzeciakas gruodžio pradžioje prašė, kad už jį paimčiau dvi paskutines jo lekcijas, nes jis norįs išvažiuoti pas sergantį savo brolį. Aš apsiėmiau. Tokiu būdu nuo 13 gruodžio iki 20 aš netekau nei vienos dienos liuosos. Nušalimas teip mane apėmė, kad 16 gruodžio likau kambaryje ir lekcijos neturėjau. Išpažinties jau buvau nebuvęs per 20 dienų. Mėnesinių rekolekcijų laikyti su klierikais negalėjau, nes per pačias rekolekcijas buvo sesija, o rektorius liepė ant jos būti. 17 gruodžio vienuolika[22] mūs studentų šventinosi vieni subdijakonais, o kiti dijakonais. Rektorius siuntė mane su jais į katedrą, pats nevažiavo, nes turėjo svečią kun. Gol'ių iš Varšavos. Išėjau iš namų 7 ryto. Buvo smarkiai šalta, o tramvajai da nevaikščiojo. Nuėjau pėkščias su klierikais iki Nevai, ten mus pavijo tramvajus. Į jį įsėdę nuvažiavom į katedrą. Atradome, kad Arkivyskupo kanceliarija nepaskyrė titulum ordinationis[23] Žiulpai[24]. Gavau eiti pas Arkivyskupą. Prie jo neprileido. Sutikau Płoskiewicz'ią, tas sakė, kodėl mes teip vėlai ėmėme tuomi rūpintis. Atsakiau, kad nuo to laiko, kaip Akademija rašė metropolitai ir kitiems vyskupams, jau perėjo trys sevaitės, kad gavome atsakymą iš Liublino, Sandomieriaus, Kauno ir Vilniaus, gavome ir iš Mohylevo kurijos, bet metropolitos kurija klausimą apie titulum ordinationis nutylėjo. Pasirodė, kad
58v nenutylėjo, o tik nesuprato, kad jo reikia sub-// dijakonui. Sugrįžęs į katedrą atsilaikiau mišias ir radau[25] kun. Gustaitį iš Marijamolės.

Jis atvažiavo pirkinių pirkti „Žiburio" progimnazijai ir patyrė, kad senatas „Žiburio" registraciją pripažino neteisėta[26]. Kol kun. Gustaitis

[21] *cor* -rof- [22] *a del* 11 [23] *lot* =kanoninio titulo [24] *cor* l [25] *orig vid ex err* randau [26] *cor* -is-

ieškojo laikraščiuose aiškesnių žinių apie „Žiburio“ nelaimę, aš, parvažiavęs namo, gavau telegramą nuo Staugaičio iš Seinų, kad „Žiburys“ uždarytas, kad reikia gelbėti. Sutarėme su Gustaičiu kviesti kun. Prapuolenį, sustatėva telegramą su Augustaičio ir Gustaičio parašais ir išsiuntėva ją Kaunan. Aš daviau pusę kašto tos telegramos, t. y. 1 rublį. Prapuolenis atvažiavo. Reikėjo mainyti įstatai. Tas taisymas mā skaudžiai įkyrėjo, nes buvau nesveikas ir pailsęs. Priderėjo užmokėti kun. Prapuoleniui už kelionę. Mą rodėsi, kad viešoje nelaimėje turiu dalyvauti, dėl to daviau „Žiburiui“ 25 rub., prašydamas kun. Gustaičio, kad juos neminėtų apyskaitoje, o tylomis apverstų toms išlaidoms, kurių negalima viešai skelbti. Pataisytus įstatus reikėjo ūmai perrašyti. Taisymą pabaigėme pėtnyčioje 7-tai mušus vakare, o [K]ūčioje subatoje reikėjo paduoti ministerijon, kad nereiktų progimnaziją uždaryti. Mūs raštas buvo labai netvarkoje, o į ministeriją reikėjo duoti du egzemplioriu su mašina perrašytu. Kastantinas sėdėjo iki 11-ai nakties, kol iš popiergalių perrašė gryną egzempliorių, o aš pakviečiau Mirzwińskį, žadėdamas 10 rub., kad iki 12-tai valandai dienos subatoje perrašytų du egzemplioriu su mašina. Mirzwińskis apsiėmė ir gražiai iki paskirtam laikui[27] darbą atliko. Jam[28] Gustaitis užmokėjo. Šiaip negalima buvo gauti perrašinėtojų, nes buvo „сочельникъ“[29] ir perrašinėjimo biurai buvo uždaryti. Subatoje Gustaitis nuvežė tuodu egzemplioriu pas p. Teželnikovą į namus. Teželnikovas perskaitė, pataisė[30] ir sugrąžino dar kartą perrašyti. Gustaitis prašė, kad apsimčiau toliau „Žiburio“ dalyką vesti, bet aš neapsiėmiau, sakydamas, kad negaliu kenkti naudingai draugijai. Prapuolenis išvažiavo pėtnyčios naktyje, o subatoje Teželnikovas įvedė į įstatus vieną labai didelį apsunkinimą, būtent, kad „Žiburio“ likviduotojai tos draugijos turtą tegalės tik su ministerijos[31] žinia kam nors paskirti. Dabar „Žiburio“ dalykus veda Grigaitis.

Utarninko vakare 20 gruodžio dauguma[32] klierikų išvažiuoja namo. Konferencija, rektoriui projektuojant, teip buvo sutarus, kad

[27] *a del* d [28] *a del lit ill* [29] *rus* =Kūčios [30] *p del si* , [31] *a del* z [32] *cor fl*

juos išleistume per šventes, idant pesimizmo mažiau teliktų. Ta pačia diena po vakarinių maldų aš pasakiau kelis žodžius klierikams apie pussuknių nešiojimą. Šiometinių pussuknių istorija Akademijoje yra tokia, Arkivyskupas pavelijo priimti gana daug kunigų ypač iš Vilniaus vyskupijos. Terp kitų priėmė ir kun. Bokszanin'ą, Aušros Vartų kamendorių. Tas nešiojo pussuknį ir Akademijoje, kaip buvo nešiojęs namieje. Aš nedraudžiau mintydamas, kad kaip tas nupliš, kito nesitaisys. Bet į kiek laiko pradėjo nešioti kun. Florczak'as, o paskui jį nekunigas Bieńkowski, ant galo 20 gruodžio su pussukniu, su palaidais skvernais, su žvilgančiu retežėliu į koplyčią atėjo ir pirmametis klierikas Antanas Kwiatkowski's, kurs neturėjo leidimo važiuoti namo per šventes. Tą pamatęs aš ir pasakiau savąsias mintis. Žinote, pasakiau, kad į kunigų priiminėjimą Akademijon dvejaip žiūrima, vieni sako, kad reikia kunigams leisti įgyti aukštesnį mokslą, kiti sako, kad negalima kunigų priimti į Akademiją, nes jie atsineša i[r] parapijinio gyvenimo papročius, nepakenčiamus dvasiškoje įstaigoje. Šitie kunigų priiminėjimo priešininkai minėjo, kad kunigai, papratę retai
59r vaikščioti // išpažinties, to paties papročio prisilaiko ir Akademijoje. Iš jų mokinasi tie, kurie kunigystę priėmė Akademijoje bebūdami, o paskui kunigus pamažėli eina ir nekunigai. Kad aš ginčijausi su nenorinčiais priimti kunigus[33] į Akademiją, aš neturėjau ką atsakyti prieš šitą argumentą. Juk aš nežinau, kaip tankiai kas eina išpažinties, negaliu žinoti ir nesirūpinu žinoti. Bet aš matau vieną daiktą[34], kuriuomi puikiai galėtų pasinaudoti kunigų priiminėjimo priešininkai. Iš pradžių tik ⌜iš parapijų atvažiavusieji⌝[35] kunigai tenešiojo pussuknius, paskui ėmė nešioti kai kurie mūsiškiai, paskui juos pradėjo sekti ir nekunigai. Žinau, kad pussuknis teip pat geras rūbas kaip ir kitas, bet mūs Akademija turi savo formą vienokią visiems. Tą formą reikia užlaikyti. Skaudu buvo klebonui žiūrėti, kad gerbiamų ir gerbtinų šeimynų dukterys[36] užveda parapijoje naujas madas. Teip ir mā

[33] *cor fl* [34] *orig* g *p* i [35] *ins sup l* [36] *orig fl* -įs

skaudu matant, kad prie manęs atsiranda Akademijoje mada, kurios pirma nebuvo. Aš tikiuosi, kad po švenčių pas mus jau nieks nenešios pussuknių. Neišduodu uždraudimo, o tik prašymą išreiškiu. Ant rytojaus po to ateina pas mane du kunigu Taškūnas iš Vilniaus lietuvys ir Feser'is vokietys iš Saratovo ir klausia manęs, kodėl aš pirmamečius kunigus pavadinęs Akademijos piktintojais, kodėl sakęs, kad nevaikščioja išpažinties, kodėl nesikenčiąs kunigais Akademijoje? –

Atsakiau, kad nevadinau jų piktintojais, kad nesakiau, kaip tankiai jie vaikščioja išpažinties, kad visuomet pritardavau norintiems priimti kunigus į Akademiją ir kad per mane Swirkowskis pateko į Akademiją. Savo keliu klausiau, iš kur jiems galėjo šitokios mintys apie mane ateiti į galvą? Atsakė, kad jų mintys teisingos, ir kaipo prirodymą davė, kad aš Góreckį iš Plocko dijecezijos baręs už retą vaikščiojimą išpažinties. O aš Górecki'ui tik priminiau, visai nebariau, kad jis seniai nenešioja tonzūros. Barte aš da nei vieno nebariau, neskaitant Witczak'ą, kuriam smarkiai paliepiau, kad nelaikytų fotelio kambaryje. Bet tai nebuvo barnis[37], o trumpas su pažadėjimu bausmės atkartojimas neišpildyto prisakymo. Górecki'ui apie tonzūrą kalbėjau ramiai ir maloningai. Kalbėdamas priminiau, kad yra žmonių, sakančių, būk netinka leisti kunigų į Akademiją, nes jie atsineša iš parapijos papročius, nepritinkančius mokyklai. Tonzūra, sakiau, mažas daiktas, bet žmonės išmėtinėja Akademikams kunigams, kad jie per retai vaikščioja išpažinties. Tą sakydamas mačiau ir stebėjausi, kad Taškūnas su Feser'iu manęs klauso, bet netiki. Paskui juodu man pasakė, kad studentai mā blogos valios ⌜neužmetinėja, bet kad Akademijoje nėra tos dvasios, kuri turėtų būti, kad užsivylė atvažiavę. Aš klausiau, kas kaltas. Juodu suskaitė penkias mano kaltes, kurias aš prie jųdviejų pavadinau penkia[i]s mano „neprotingumo" prirodymais. Štai tie prirodymai. 1° aš pasakiau Witczak'ui, kad jei jis ir toliau mano prisakymo nepildys, tai aš turėsiu iš aps[i]ėji-

[37] *cor fl*

mo jam pastatyti keturis. 2° parkviečiau arkivyskupą, kad klierikai negalėtų nueiti pas rektorių skųstis ant valgio, 3° perėjau per dormitorius ankstybųjų mišių laiku, 4° Góreckį baudžiau už retą vaikščiojimą išpažinties, 5° reikalavau, kad grįžtantiejie iš miesto klierikai man pasisakytų, juog sugrįžo. Atsakiau, kad tuos daiktus nevadinu neprotingumo prirodymais. Tegul atsiveda Góreckį ir Witczak'ą, kaip juodu sugrįš po Švenčių, o aš parodysiu, ar mano aps[i]ėjimas su jiemdviem buvo neprotingas. Ilgai kalbėjau apie kliauzūros reikalingumą, apie Akademijos taisyklių ir tvarkos užlaikymą. Ant galo tariau: „Jums rodosi, kad tie penki daiktai prirodo, kad aš neprotingas, o mą rodosi, kad tai mano sąžinės priedermės. Aš gerbiu jūs pažiūrą, pagerbkite jūs manąją. Bet mums reikia sueiti į vieną. Savąsias pažiū-
59v ras aš taikau prie objektyvinių kriterijų, jūsiškes jūs pritai-⌝[38]// kykite prie tų pačių Kristaus dvasios išreiškėjų, tada terp mūs bus santaika. Dabar jūs mā neprimetinėjate blogos valios, bet jūs nepakenčiate, jei aš jus su pirštu paliečiu, mano žodžius teip išverčiate ant blogo, kad aiškiai matyti, juog pažiūrose turite didelę daugybę prietarų. Tik tą neverčiate į bloga, ko evidencija neduoda blogon pusėn aiškinti. Tokiose aplinkybėse neilgai tikėsite į mano gerą valią. Netrukę imsite mane kaltinti už blogą širdį. Žinau, kad mane per 9 metus gerbėte ir mylėjote. Tie jūs jausmai mā buvo brangu. Bet tankiai inspektoriams besimainant įsiveisė Akademijoje papročių, nepakenčiamų geroje dvasiško auklėjimo įstaigoje. Aš turiu daryt, kad pataisyčiau. Žinau, kad šitame darbe žus meilė ir pagarba, kurias turėjau nuo jūs. Tai brangiausias mā nuostolis, bet nepasibijosiu jo. Jei ne aš, tai kitas tą darbą turės padaryti ir tą nuostolį nukentėti. Nežinau, kaip ilgai inspektoriaus priedermes ⌜pildysiu, bet nors rytō atsitraukčiau, šiandien taip elgsiuosi, kaip elgčiausi, jei žinočiau, kad iki mirštant inspektorium būsiu. Pusiau devynių buvo, kad tuodu kunigai atėjo, dešimtį minutų prieš dvyliką juodu išėjo nuo manęs. Tą savo šneką

[38] *sign rub graph in sin mg*

su jiedviem papasakojau rektoriui ir Arkivyskupui. Arkivyskupas netikėtai man pasakė, kad jei man sunku esą suvaldyti klierikus, aš galįs pasitraukti, jis manęs neverčiąs. Aš atsakiau, kad darbo nesibijau, bet jeigu Jo Ekscelencija išranda, kad aš iš tiesų netinku tai vietai, tai tegul tik mā pasako, o aš nesigįsiu ir nesispirsiu kaip Dębiński's, o tuojaus pasitrauksiu į šalį. Kol mā Ekscelencija nesako, kad aš pasitraukčiau, nesitrauksiu, nes˥[39] ˹žadėjau nebėgti, ir kun. Matulevyč[ia] mā smarkiai patarė apsimti inspektūrą. Tada Arkivyskupas pridėjo, kad, tiesa, nėsą kam Akademijoje būti inspektorium. –

Šitie Arkivyskupo žodžiai mā smarkiai įstrigo į širdį. Juk žinia, kaip jisai nemėgsta aiškiai išreikšti savo minčių ir norų. Mes matėm, kad jis geiste geidė Dębinskio atsisakymo, o kasžin, ar jis tą geismą išreiškė aiškiai pačiam Dębinskiui? Jis neranda Akademijoje atsakančių inspektorių, bet Gal'ius[40] iš Varšavos, rasi, apsimtų tapti inspektorium, o jis, be abejo, Arkivyskupui tinka. Parašyk, brolau, ką daryti. Be Tavo patarmės aš nieko nedarysiu, o pildysiu savo priedermes sulig sąžinės. Tavo patarmė šitame dalyke būtinai reikalinga: juk aš neturiu[41] atsižiūrėti nei į save, ne[i] į Arkivyskupą, bet tik į Bažnyčios naudą, o tos naudos kaip tik ir negaliu pamatyti.˥[42]

Antrą dieną Kalėdų patariau Akademijos studentams, kad liuosai pasilinksmintų. Rektorius pavelijo prokuratoriui, kad daugiau negu kitais metais nupirktų vyno ir užkandžių, kad nusilinksminimas būtų ne tik pirmą dieną Kalėdų, bet ir antrą. Rektoriaus mintį pasakiau klierikams. Jų telikę iš viso tik 34. Senjoro vietą užstoja kun. Sawicki's. Jam pavelijau, kad vakarines maldas nukeltų iki kuriai nori valandai, bet kad man praneštų ir kad[43] maldos būtų po pasilinksminimui. Po poros valandų Sawickis man atsakė, kad klierikai pasilinksminimo nedarysią, maldas atliksią paprastu laiku 7½. Aš neverčiau. Bet pusiau vienuolikos pamačiau, kad trijuose kambariuose žiba, dviejuose radau

[39] *sign cae graph in sin mg* [40] *a del* Gall [41] *a del* neatsi [42] *sign rub graph in sin mg* [43] *p del* po

po vieną studentą, tiem pasakiau, kad eitų gultų, ir nuėjo. Trečiame kambaryje buvo apie 20 susirinkę ir šnekučiavo sau ankštame kambaryje[44] troškiame ore. Tiems pasakiau, kad jie negerai daro. Jie atsakė sus[i]ėję pasilinksminti, nes nenori oficijalinio pasilinksminimo didėje salėje. Atsakiau, kad galėjo linksmintis mažuose kambariuose, bet
60r paskirtu laiku ir neslapčia. Ant galo liepiau eiti gultų. Po to // pakeliui nuėjau į koplyčią, o man pynėsi mintis, kad turbūt kokis nors surinkimas laikomas. Atsiminiau tik lenkus matęs surinkime. Ilgą valandą meldžiausi koplyčioje. Išėjęs dirstelėjau per langą šalia inspektoriaus gyvenimo, ar visur ramu. Pamačiau, kad tiedviejuose kabinetuose, kur buvo po vieną sėdėta, jau buvo tamsu, o ten, kur daugelio šnekučiuota, tebėra žiburys. Ėjau ten antrą kartą. Iš tolo prieidamas koridorium girdėjau garsias ir rūsčias kalbas. Įėjau į vidų ir pamačiau, kad buvo keletas lietuvių terp susirinkusių. Mā pasidarė lengviau, nes pamačiau, kad tai mаž susirinkimas, bet ir ne slapčios draugijos. Jie nustebo mano atėjimu. Aš rūsčiai pasakiau, kad reikia pildyti mano prisakymus, o ypač Akademijos taisykles. Jie norėjo prirodinėti savo teisę, bet aš neaps[i]ėmiau ir išėjau. Ant rytojaus kai kurie atbėgo teisintis pas mane, kad jie tik netyčia pasitaikė terp draugų, o kiti vėl atėję kalbėjo, kad aš esmi smulkmenų ieškotojas (drobiazgowy). Ir vėl ta pati istorija su Górecki'u. Vėl aiškinau, kaip buvau kalbėjęs Górecki'ui. Čia jau prirodžiau, kad tvarkos reikalavimas nėra „drobiazgowość", kad Akademijos kliauzuros klausimas, kurs iškilo kaip mano „drobiazgowość" prirodymas, nėra teip lengvas išrišti, kaip jiems rodosi. Galų gale susitarėme, ir gerai viskas pasibaigė. Seredoje ir ketverge išsivedžiau juos pasivaikščioti. Užvedžiau abukart į dvi parodi, buvau beketinąs ir petnyčioje vesti, bet Petro Didžiojo etnografiškasis muziejus dar nebeatidarytas, todėl likome namieje. Užtat šiandien per pietus ir per vakarienę buvome labai geru. Matyt, mano argumentacija ir apsiėmimas išklausyti jųjų užmetinėjimus iki galui atvedė gerus vaisius. Tegul Dievui užtatai bus garbė.

[44] *p del ver ill*

Visas savo prelekcijas iš istorijos apoliogetikos rašiau. Tik paskutinėse dienose tiek turėjau darbo ir kliūčių, kad dvi lekcijos liko neparašytos. Jas pabaigsiu rytō ar poryt, o paskui žiūrėsiu, gal suskubsiu prirengti spaudon baigiamą rankraštį korespondencijos su p. Kubiliumi. Prelekcijų prirašiau 414 puslapių labai smulkaus rašto. Klierikai atlitografavę man atnešė 384[45]. Be galo mane gaišina literatūros surinkimas prie kiekvieno apoliogeto. Klierikai jau paliovė teip rūgoję[46], kaip rūgojo iš pradžių, bet visgi aiškiai pasako, kad šiemetiniai išguldymai daug niekesni negu seniau. Sulig pleno, Arkivyskupui paduoto, visas šiometinis kursas turėjo apimti 50 tezių. Pusę, t. y. 25 atpildžiau iki Kalėdų. Nors buvai pataręs greitai užraukti apoliogetikos istoriją ir pereiti ant kito dalyko, tečiaus aš to nepadariau. Ne vien dėl to, kad Arkivyskupas jau turėjo pleną, o dar ir dėl to, kad mėtymasis su prelekcijų plenu po studentų opinijos intekme man išrodė paojingu daiktu. Jau dabar Akademijoje mes ir teip per daug maldome visus klausytojų ir pavaldinių norus. Baugu, kad neimtų[47] jie Akademiją valdyti; tuomet auklėjime ir moksle prapultų tikslingumas. Baigsiu savo pradėtą apoliogetikos istoriją, nors man tas kryžius ką tik panešamas. Kas išeis ar neišeis iš to mano darbo, Dievui pavedu.[48]

⌜Dvasiškame gyvenime paskutiniais dviem mėnesiais žymiai nusmukau. Pabaigiau skaityti Berthier O. P., De la perfection chretienne et de la perfection réligieuse. Tuomi veikalu beveik nieko nepasinaudojau. Mą rodos, kad koplyčioje nors tylu, bet man nieko nelieka galvoje. Dvasiškas skaitymas man pasiseka tiktai vienam kur skyrium nuošaliai skaitant arba išvien[49] garsiai su visais. Tą prityrimą aš jau antrąkart darau. Būdamas studentu Akademijoje prašiau Kłopatowski'o, kad leistų namie atlikti dvasišką skaitymą, leido, ir pasinaudojau.⌝[50] Dabar tą patį jaučiu. Grynai nieko neatsimenu iš Barthiez. Jį pabaigęs pasiėmiau Zahn'o Mystik. Jau perskaičiau bene 80 puslapių. Šito

[45] *cor* 3 [46] *orig* u [47] *p* ne- *del* jie [48] *capit sign cae graph in sin mg* [49] *a del* dr [50] *sign cae graph in sin mg*

daugiau atsimenu, bet teipgi ne tiek, kiek galima būtų tikėtis sulyg
nepaprastai naudingo tos knygos turinio. Meditacijas laikiau iš ant-
rojo tomo Meschler'io, Leben Jesu in Betrachtungen. Ne per seniai
ir jį pabaigiau. Kunigas Naujokas man ⌜paskolino Müllendorferio
60v meditacijas⌝[51] apie // Eucharistiją. Jos toli ne teip man patinka, kaip
Meschler'is. Jau per 200 puslapių perėjau iš Müllendorferio.

Per didelis įsitraukimas į žemiškus rūpesčius, nors su geriausiu tikslu daromas, visgi aptemdo dvasią, teip ir su manim pasidarė. Kol kun. Rutkowski's buvo 14-toje linijoje, tol tankiai ir aiškiai rytmečiais keldamas[52] ir vakare guldamas, sulyg nuodėmklausio patarmės, statydavausi minčia Švenčiausiojo Sakramento akivaizdoje. Dabar jau buvau tą beveik užmiršęs. Tik vakar atlikdamas vėlybąsias mėnesines rekolekcijas atsiminiau ir pasiketinau persigalėti. Teipgi pasiketinau neapsileisti teip, kaip šiame mėnesyje, idant trys[53] sevaitės praslinktų be išpažinties. –

Kun. Rutkauskas dabar išvažiavęs į Merentähti pas Ledóchowski'iutę. Ledóchowsk'iutė juomi džiaugiasi ir jis nesipeikia. Grapiutė žino, kad terp 14-tos linijos ir kun. Rutkowski'o buvo nesutikimų, bet jai rodosi, kad už tatai veikiau kiti buvo kalti negu kun. Rutkowski's. –

Jis tik skundžiasi neturįs nuodėmklausio. Prašė mane atvažiuoti, arba kun. O'Rourke'ą. Aš negalėjau, o kun. O'Rourke'as turbūt teipgi neatlieka. Paskutiniais laikais su kun. O'Rourke'u mudu rečiau tesimatėva. Pirma labai sąžiningai jis atvažiuodavo pas mane kas sevaitę išpažinties.

Kastantinas, matyt, buvo labai nuvarginęs savo galvą prieš Kalėdas. Dabar jam sunku atsigriebti. Vaikinas gana rūpestingai pildo savo priedermes. Per šventes liepiu jam išsimiegoti, pavalgyti ir išsivaikščioti. Pas motiną jis tenakvojo tik vieną naktį, o šiaip vis pas mane, nors aš jam pavelijau ir ilgiau pabūti tėviškėje. Prieš [T]ris Karalius

[51] *sign cae graph* [52] *a del* gu [53] *orig* i

žada eiti išpažinties. Kaip prieis, turbūt, pats parašys. Dabar da tegul pasilsi. Tuom tarpu prašė įrašyti, kad bučiuoja Tau į ranką.

Neužilgo Tau atsiųsiu „Acta Apostolicae Sedis“, tik laukiu paskutinio numario ateinant. Drauge siųsiu teipgi „Bibliographie für Sozialwissenschaften“. Užpernykštis[54] tomas tos bibliografijos negerai apdarytas, nes „Blätter“ sumaišyta su Bibliographie. Pernykštį[55] aš atskyriau „Blätter“ nuo „Bibl.“, ir gerai padarė kun. Maleckio įstaiga. Šiais 1911 metais pati spaustuvė padarė didelę klaidą: puslapiai 851–880 dukart skaityti. Tos klaidos pataisyti negalima.

Kun. Čėsnys panorėjo pirkti Tavo lovą, nors aš nesiūliau. Iš pradžių jis apsigyveno inspektoriaus kambariuose ir ant jos gulėjo, paskui neturėdamas savos, prašė pavelyti gabentis į N14; pavelijau, ant galo sakėsi pirksiąs. Pasakiau, kad pavelijai parduoti. Jis klausė kainos, aš jos nežinojau ir gailiuosi pažadėjęs ⌜atiduoti už tiek, kiek duos. Jis pasiklausė kunigo Augustaičio, tas pasakė, ne mažiau kaip 25 rub. Aš ir atidaviau už 25 rub., bet mą rodosi, kad vienas materacas beveik tiek kaštuoja.⌝[56]

Šiaip jau daugiau, mą rodos, neturiu ką rašyt. Ir teip nusibos Tau beskaitant. Bet kam kitam aš pasiguosiu, jei ne Tau! Nors daug visko priplepėjau nereikalingai plačiai rašydamas, bet mā lengviau širdžiai. Bučiuoju Tave meilingai ir visus pažįstamus.

Tavo Pranciškus.

Peterburge
30 Gruodžio 1911 m.[57]
12 Sausio 1912 m.

[54] *ins s l* Už- [55] *a del* Aš [56] *sign cae graph in sin mg* [57] *sen. kalend.*

2 (15) Sausio 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Tavo gražiąją atvirukę ir laišką 9. I. 1912 gavau; labai ačiui! Šiandien siunčiu Tau 200 fr., tai yra Tavo 75 rub., kuriuos sugrąžino įvairūs Tavo skolininkai, ir 25 rub. nuo kunigo Čėsnio už Tavo lovą, kurią jam pardaviau. Užvakar Tau išsiunčiau platų laišką, kuriame klausiau patarmės labai svarbiame klausime. Susimildamas, atsakyk!

Acta Ap. Sedis dar neatėjo, todėl da jų nesiunčiu. Su jais atsiųsiu savo šiometinių prelekcijų litografiją ir pernykščių konspektą. Aš imuosi 5 egzempliorius tos litografijos, nes tiek man reikės apdirbinėjant jas galutinai.

Su „Žiburiu" draugijos užtvirtinimu blogai pradeda eiti: p. Tiażelnikow ieško priekabių.

Siunčiu kun. Nawicki'ui jojo „Draugiją", kurią vis tebesiunčia Akademijon. Tavąjį egzempliorių pasilieku Peterburge; duosiu apdaryti ir padėsiu prie Tavo knygų. Mą rodos, kad geriau būtų Tau išsirašinėti laikraščius stačiai ant Tavo vardo, negu per mane, nes administracija tankiai supainioja adresus, jei ne tam pačiam reikia siųsti laikraštis, kas ir pinigus užmoka.

Viso gero visa širdžia!

Tavo Pranys. //

61v Carte postale[1]
(Russie)
Въ Швейцарію[2]
Monsieur l'abbé
Georges Matulewicz
Canisianum
à Fribourg en Suisse[3]

[1] *pranc* =atvirlaiškis [2] *rus* =į Šveicariją [3] *pranc* =Kunigui / [...] / [...] / į Fribūrą Šveicarijoje

18. I. 1912.
Friburgas

+

Mielasai Praniuk! Gavau Tavo ilgąjį laišką, atvirukę ir № Draugijos su rankraštėliu. –

Labai man Tavęs gaila ir labai Tau užjaučiu. Bet nėra kas daryti, reikia kentėti. –

Tavo spėjimas, kas link kun. Gal'io, man nelabai išrodo geras. Mano nuomone: a) kun. Gal neapsiimtų persikraustyti į Akademiją; jis reikalingas Varšavoje ir prie jo, kaip sako, geriau stovint seminarija negu pirmiau; b) kad ir ateitų į Akademiją, vargu joje būtų geriau. Mano nuomone, tų blogumų priežasties reikia ieškoti giliau ir kur kitur. Jei kas bloga dabar Akademijoje apsireiškia, tai ne Tu esi kaltas ir ne Tavo asmuo. Tas pats juk buvo ir pirmiau. Kad aš būčiau ilgiau pabuvęs, taipgi būtų gražūs dalykai iškilę eikštėn. –

Taigi, mano nuomone, nėra ką eiti prie Metropolito su tuo sumanymu, kurį mą praneši; būtent, kad Tau atsisakius, užimtų insp. vietą kun. Gal. Mano nuomone[1], to, ką pasakei Metropolitai, pilnai užtenka. Jeigu pasitaikytų patogi proga kada nors, tai daugių daugiausia galėtum da pridėti: kad Tu vien trokšti didesnio Bažnyčios labo ir Dievo garbės; užtat suradus JM. Metropolitai tinkamesnį žmogų, nelaukdamas nieko esi pasiryžęs jam savo vietą užleisti. –

Kokia gali išeiti Bažnyčiai nauda[2] Tau beinspektoriaujant[3], vienas Dievas težino. Asmeniškai nuostolio neturėsi, visame kame Dievo meile valdydamos: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum[4]. Man rodos, ir[5] Bažnyčiai nuostolio nepadarysi; tik turėk visame kame gryną intenciją, ieškok Dievo, turėk daug kantrybės ir nusižeminimo. Tarp dūšių esti mystiški ryšiai ir mistišku būdu įtekmė persikelia nuo vieno ant kito. Be abejo, geresni klierikai Tave supras ir pamatys Tavo dvasią. Gerai būtų, kad galėtum vis turėti kokius kelis

[1] *cor* m [2] *p del* bei- [3] *cor* b [4] *lot* =Mylintiems Dievą viskas išeina į gera (*Rom* 8, 28)
[5] *cor* r

klierikus[6], dievotesnius, arčiau savęs ir per juos bandytum įtekmę daryti. Tuo keliu gal daugiausia galima padaryti. –

Tavo kalba su tais klierikais ir išėjimas man patinka. Reikia kaip su žmonėmis kalbėti ir apsieiti, parodant jiems širdį, tai vis galima //
124v susišnekėti, bent su geresniaisiais. –

Gavau nuo Rektoriaus laišką; jis džiaugiasi, kad Tavęs neatmetė Departamentas, kad bent вр. исп. должность[7] patvirtino. Kun. Kak. yra geras žmogus ir geros širdies; galima su juo sutarti. Taigi man rodos, ir su juo galėtum pakalbėti atvirai. Tik apie Gal'į nereikėtų jam kalbėti, nes tai du[8] prieteliu, ir būtų rektoriui[9] nemalonu. Bet apie tai, ką Tau yra sakęs JM. Metropolita, galėtum pas[a]kyti[10], jei ta[u][11] išrodo tai protingu ir naudingu.

Saugok savo sveikatą, ypač [per] tas sesijas. Matant, kad žmonėms ne tiesa ir teisybė rūpi, o kas kitas, geriau patylėti, o balsuoti sulig sąžinės trumpai[12] savo nuomonę išreiškus. Susigraužimas nieko čia negelbės. –

Būtų gerai, kad turėtum prefektą, pav. kun. Čėsnį. –

Su[13] kun. Prokuratorium geriausia per Rektorių atlikti reikalus. Kun. Godlevskis ir kun. prokuratoris tai yra žmonės, kurių reikia saugoties ir su kuriais reikia labai atsargiai elgties.

Aš buva[u] rašęs, kad man daugiau neatsiuntinėtų Bibliographie für Soz[i]al-Wissenschaften. –

Su kun. O'R. ir kun. Rudkow. vis verta kiek galint prilaikyti ryšius. Sunkesniuose atsitikimuose verta kaip kad pasitarti su kun. Karevyčia, žinoma, kaip pats numanai.

Tegu gerai pasisilsi Konstantinas; nuoširdžiai jį pasveikink nuo manęs.

Dieve, Tau padėk vargą vargti. Aš nors maldomis Tau padėsiu. Tik per daug visu kuo nepersiimk; atsiduok Dievo Apveizdai ir daryk, kas galima, ramiai ir tyliai. Dievas vis neapleis. Tiesa ir teisybė vis turi imti viršų.

Kun. Jurgis

[6] *cor* ie- [7] *rus* =laikinai einančiu pareigas [8] *cor* d [9] *cor fl* [10] *orig vid ex err* pasi- [11] *orig vid ex err* tai [12] *cor* tr- [13] *p del* p

29. II. 1912.

Mielasai Praniuk! Jau kada kas rengiuosi pas Tave parašyti, ir kažin kodėl vis neprisirengiu. Labai išsiilgau nuo Tavęs žinių. Ateina paskalos, būk svietiškoji valdžia nenorinti, kad Tu būtum toliau inspektoriaus pavaduotojum. Man rodos, kaip Dievo Apveizdas viską pakreips, taip bus geriausia. Mylintiems Dievą viskas išeina ant gera. Jei nuims nuo Tavęs inspektoriavimo naštą, Tau asmeniškai bus lengviau, turėsi mažiau nereikalingų sukramtų, galėsi kitiems darbams daugiau laiko pašvęsti. – Mes čia sau gyvenam gana ramiai ir gerai; rodos, viskas einasi nė šio, nei to. Bet kryželių ir čia netrūksta; paeina jie nuo žmonių, šalia stovinčių. Nė nesitiki žmogus, iš kur gal užeiti[1] kokia kliūtis ar sunkenybė, ir ateina. Tikrai pildosi žodžiai, kuriuos Kristus ištarė: „persequentur vos“[2]. Atsirado ir čia žmogus, kuris per visą miestą ėmė <
skelbti, kad aš modernistas; kad galiu labai universitatei užkenkti ir t. t. Netrūksta nemalonumų ir iš pusės kitų, net mūs tautiečių. Bet vis tai mažmožiai[3]. Raminu save, kad galėtų da blogiau būti. –

Laikraščius ir knygas gavau. Ačiū už tai, kad savo prelekcijas atsiuntei. Skrynutę su knygomis taipgi gavau. Gana brangiai reikėjo mokėt. Aš vėl melsiu, kad nupirkęs atsiųstum man keletą knygų; paprašyk Songailos, jis nupirks; geriau žinos, kokias pirkti: 1) Географія Европы; – 2) Географія Россіи; – 3) Карѣевъ. Исторія Греціи и Рима; – 4)[4] Логарифмы; – 5) Руководство космографіи и физической Географіи для гимназій и реальн. училищь; – 6) Прямолинейная Тригонометрія: a) Руководство, в) Задачникъ и (если возможно) ключъ къ нему (рѣшеніе задачъ); – 7) Греческая Грам.: a) Бѣлинскаго, b) Чернаго (двѣ Грам. греч. языка), c) Начальная Греческая Хрестоматія Чернаго; – 8) Шалыгинъ: a) Теорія Словестности, b) Исторія.[5] (jeigu // Konstantinas žinotų geresnį, tai tegu nuperka *126v*

[1] *cor* -ei- [2] *lot* =[ir] jus persekios (*Jn* 15, 20) [3] *cor fl* [4] *vid ex err* 5) *sq* [5] *rus* =1) Europos geografija; – 2) Rusijos geografija; 3) – Karejevo Graikijos ir Romos istorija; – 4) Logaritmai; – 5) Kosmografijos ir fizinės geografijos vadovas gimnazijoms ir realinėms mokyk-

geresnį[6] literatūros rankvedį.) –

Jei visų knygų išsyk atsiųsti negalėtumėte, tai atsiųskite dalimis, po kelias. Geriausia siųsti pačta, pigiau atsieina, apdrausti nėra ką, čia nežūva knygos. Būtų gerai, kad atsiųstumėte neilgai laukę: a) Географія Европы, b) Греческая Грамматика.[7]

Suradęs kiek laiko, parašyk kokį žodelį; labai išsiilgau. Nuoširdžius pasveikinimus Konstantinui, kun. Naujokui, Grig., Čėsn. ir pažįstamiems.

Bučiuoju nuoširdžiai

Jurgis

loms; – 6) Tiesinė trigonometrija: a) Vadovas, b) Uždavinynas ir (jei galima) jo raktas (uždavinių sprendimas); – 7) Graikų gramatika: a) Belinskio, b) Černo (dvi graikų kalbos gramatikos), c) Černo graikų chrestomatija pradedantiesiems; – 8) Šalygino: a) Literatūros teorija, b) Istorija [6] *cor* s [7] *rus* =a) Europos geografija, b) Graikų gramatika

Peterburge 8. III. 1912

Mylimasis Jurguti! Pereitoje Seredoje gavau užtvirtinimą, kad esmi inspektorium. Jau trečia diena, kaip kraustausi į naująjį gyvenimą. Kastantinas nupirko Tau knygas, kurių prašei, rytō jas išsiųsime pačta. Rūgoji, kad seniai laiško neparašiau. Pats jaučiuosi labai kaltas esąs. Kaip tik truputį pamažės darbų ir sugriebsiu atliekamą laiką, parašysiu Tau platų laišką. –

Mano inspektoriškas buvimas yra neapsakomai sunkus. Nesuprantu mano vyresnybės aps[i]ėjimo su manim. –

Kastantinas nuo pradžios gavėnios pradėjo[1] vaikščioti išpažinties kas sevaitę. Dieve, duok jam ištvermingumą. –

Dievas duoda man sveikatos. Retai tegaunu išmiegoti 7 valandas, pasivaikščioti neturiu kada išeiti, apie gimnastiką nei svajoti negalėčiau, o esmi sveikas, ir žmonės sako, kad gražiai išrodau. –

Žadėjau lenkams studentams rekolekcijas ateinančioje sevaitėje. Nežinau, ar jos įvyks: aplinkybės sunkios. Bučiuoju Tave ir draugus pažįstamus.

Tavo P. Būčys.

Въ Швейцарію[2]
M. l'abbé G. Matulewicz
Canisianum
à Fribourg en Suisse[3]

[1] *p del* po da [2] *in dex, rus* =į Šveicariją [3] *pranc* =Kunigui [...] / [...] / į Fribūrą Šveicarijoje

2. IV. 1912.

Mielasai Praniuk! Žinau labai gerai, kad šitas dienas turi be galo daug darbo; taigi nuo Tavęs laiško nė nesitikėjau; lauksiu per Šventes.

Dabar turi[u] reikalą. Radosi žmonių, kurie sumanė išleidinėti lenkiškoje kalboje biblijoteką klasiškų asketiškų veikalų. Ieško gerų vertėjų. Prašė manęs, kad kreipčiausi per Tave į kun. Rutkowskį[1] į Finlandiją, ar jisai neapsiimtų išversti į lenkišką kalbą Cassiani: Conferentias; pagamintų net prancūzišką vertimą; tai palengvintų darbą. Žada mokėti gana gerai už vertimus. Tuo dalyku ypač užsiima Tėvas Woronieckis. –

Tikiuosi, kad Tu rašysi kun. Rutkowskiui į Finlandiją per Šventes, tai gal paminėtum ir šitą reikalą. Cassiani tekstą ir prancūzišką vertimą pristatytų kun. Rutkowskiui. –

Kaip Tau einasi darbai ir vargai? Kas girdėties pas Konstantiną. –

Apie save parašysiu paskui plačiau, per Šventes. –

Viso labo Tau linkiu, Dieve, padėk! Labai Tavęs išsiilgau. Maldose neužmirštu. Visi sveikina.

Jurgis //

92v Russie.
Mr le Prefesseur
Fr. Buczys
Académie Eccl. Catholique
á St. Pétersbourg. Russie
Bac. Ocmp. I л. 52.[2]

[1] *cor* R [2] *pranc* =Rusija / Ponui Profesoriui / P. Būčiui / Bažnytinė katalikų akademija / į Sankt Peterburgą. Rusija / Vasilijaus sala, I linija, 52.

Peterburge 10. IV (28. III) 1912

Mylimasis Jurguti!

Labai, labai ačiui už atvirąjį laiškelį per Velykas! Aš negalėjau Tau atsiųsti. Mano galva šiemet labai suvargusi: nemoku nei mažo daikto parašyti. Keturias dienas pradžioje kovo[1] mėnesio sugaišinau berašydamas Tau laišką, o tik nieko iš to neišėjo. Penkis kartus jį pradėjau rašyti ir nepabaigiau, nors buvau iš aukšto pleną pasidaręs, apmintijęs ir pasirašęs.

Mano sugyvenimas su kunigu rektorium nuo atvažiavimo kunigo Gall'io į Peterburgą iki mano užtvirtinimui inspektorium buvo labai niekai. Tankiai aš nesižinodavau, nei kaip esąs, nei ką pradedąs. Kad mane užtvirtino, nuvažiavau pas arkivyskupą ir stačiai nežinojau, ką reiškia jo aps[i]ėjimas ir žodžiai. Kartais man ateidavo mintis, kad mano vyriausybė trukdo man dirbti katalikišką tikėjimo darbą terp pasaulinių studentų, o akademijoje terp auklėtinių daro dezorganizaciją, arba nors ardo dvasiško auklėjimo darbą. Du kartu aš gana skaudžiai pasišnekėjau su kun. Rektorium. Sakyte nepasakiau, bet faktais išrodžiau, kad mane prigaudinėja mano vyriausybė, kad ji man trukdo užlaikyti disciplíną auklėtiniuose ir nepadeda išpildyti tų prisakymų, kuriuos pati išduoda. Trumpai po mano užtvirtinimui visas Peterburgas sušneko, kad kun. Trzeciak'o knyga pateks į Indeksą. Nuo to laiko mā pasidarė lengviau. Arkivyskupas su manim apseina maloniai, rektorius man nedaro nesuprantamų painių. Ką pergyvenau nuo Kalėdų iki pusiaugavėniui, tą norėjau Tau smulkiai aprašyti, kad galėtum žinoti, ar čia mano vaidentuvė mane vargino, ar tikrosios painios. Prirašiau septynis puslapius smulkyčio rašto, o nei geros pradžios nepadariau. Jeigu būčiau teip viską toliau aprašinėjęs, tai būtų išėjusi pusėtina brošiūros vertė. Keletą paskutinių sevaičių pasidarė

[1] *cor fl pro* -os

ramiau, nors darbo turėjau daugiau; didumą smulkmenų jau ir užmiršau. Net džiaugiuosi užmiršęs. Todėl, mą rodos, bus geriau, kad nei nerašysiu apie tai. Iš tų visų painių turiu vieną didelę naudą, nes pajutau, kad vienintelė mano parama – Dievas. Nei žmonėmis, nei savo išminčia nieko negaliu pasidaryti. Prijaučiančių žmonių maldos – tai nuolatinės mano pagelbininkės.

Per tą laiką nuo paskutinio mano laiško iki dabar kas antrą sevaitę laikydavau apoliogetiškas paskaitas lenkams studentams. Jų susirinkdavo labai mažai dėl dviejų, mā rodos, priežasčių. Paskaitos buvo silpnesnės, negu pernai, nors turinys tebebuvo tas pats, nes pernai jos buvo šviežios, o šiemet pernykščių atkartojimas. Trukdymai susirinkti, kylantieji[2] iš dvasiškijos, žymiai atšaldė studentus. Kas sevaitę būdavau studentų susirinkimuose, skaitančiuose šv. Morkaus evangeliją. Tuose susirinkimuose ne sykį pasitaikė geros kalbos apie kilnius daiktus.[3]

⌜Lietuviai studentai⌝[4] susirinkdavo pas mane subatvakariais iki subatai post IV dom. quadragesimae[5]. Dabar vėl susirinks subatoje po Atvelykiui. Nors paskaitos lietuviams būdavo gana silpnos, bet jie užsiinteresuodavo truputį daugiau negu lenkai. Tiktai gavėnioje buvau labai pailsęs, viena paskaita visai nepasisekė, ir tas tuo buvo žymu ant klausytojų aps[i]ėjimo; vėliau ir mažiau pradėjo susirinkti. Lietuvių susirinkimai mā gana brangiai atseidavo, nes duodavau arbatos ir nupirkdavau saldžiojo pyrago prie arbatos. Vienas iš studentų pasilikdavo kitiems išėjus ir šnekėdavo iki 12 arba pusiau pirmos. Neišsimiegojimas mane papjaudavo, o neišsimiegoti atseidavo mažiausia dusyk į sevaitę: iš pėtnyčios į subatą ir iš subatos į nedėlią. Tat vis būdavo dėl studentų. Pėtnyčios vakare guldavau apie pusiau dvylika arba dvyliką, subatos vakare – apie pusiau pirmą.

⌜Prieš Kalėdas atėjo pas mane su vieno kunigo rekomendacija Mikalojus Jono sūnus Šepelevič-Lazarevič, stačiatikių kunigo sūnus, istori-

[2] *orig į p* k [3] *sign rub graph in sin mg* [4] *sign rub graph et sign in sin mg* [5] *lot* =po ketvirtojo kvadragėzimos [gavėnios] sekmadienio

jos ir filologijos instituto⌝[6] //studentas. Jis man sakėsi rašąs darbelį apie lotyniškojo rito mišias pirmuose penkiuose amžiuose[7]. Mat institutas užduoda tokius darbus tiems, kurie nori gauti pirmos rūšies[8] dipliomą. Aš pasisakiau liturgikos nemokąs ir padėti negalįs. Tada studentas prašė, ar negalėtų pasinaudoti Akademijos biblioteka. Aš atsakiau, kad Akademija knygų neišduoda, bet kad aš galiu paimti sau knygas ir duoti ⌜jam pasinaudoti tomis knygomis mano kambaryje. Mą rodėsi, kad jis paskaitys dvi-tris dienas, ir visa kas pasibaigs. Bet tas studentas ima knygas vienas paskui kitas, ypač patroliogija Migne, kasdien pas mane būva nuo 4[9] iki 10 po pietų, o šventomis dienomis nuo 10 ryto iki 10-tai vakaro. Jau truputį darosi sunku, bet kenčiu.⌝[10] 67v

⌜Studentas Федюшинъ⌝[11], kurs pernai buvo [pas] tave, o nuo manęs paėmė tris knygas, nesirodė ištisus metus. Aš nusiunčiau Kastantiną pas jį, suradęs adresą. Vokiškas ir prancūziškas knygas atidavė, o rusiškąją sakė palikęs pas mūs šveicorių. Šveicorius ginasi gyvu Dievu nei jokių knygų negavęs.

Užtvirtinimą inspektoriauti gavau 21. II senojo kalendoriaus, tai buvo utarninkas. Tą pačią sevaitę persikrausčiau į inspektoriaus gyvenimą. Tuo tarpu[12] pas mane buvo sudėta gana daug svetimų pinigų prie mano ką tik gautosios algos. Iš tų pinigų 30 rublių nežinau, kur dingo. Turėjo kas nors pavogti, bet vagis be abejo tegalėjo būti naminis, nes svetimas būtų pavogęs visus. Pavogtųjų pinigų aš pasigedau tiktai už devynių dienų, kad mėnesio pabaigoje dariau skaitlių suvedimą. –

Kun. Rutkowskiui[13] išvažiavus į Merentähti, į Keturioliktąją Liniją parsikraustė kun. Ciemniewski[14]. Aš dabar einu išpažinties prie jo. Vieną dieną man nuėjus išpažinties, jis papasakojo apie nelaimingą vienos lietuvės padėjimą. Ji ištekėjo už latvio Štrodo, įsitaisė savo valgyklą ir gana gerai gyveno, bet vyras suėmęs pinigus išbėgo, o patentas liko neišimtas. Per du mėnesiu vargšė moteriškė gerinosi palicijai, kad

[6] *sign rub graph in sin mg* [7] *cor* u [8] *orig* ų [9] *cor pro ill* [10] *sign rub graph in sin mg* [11] *sign rub graph, rus* =Fediušin [12] *del* s *a* p [13] *sign rub graph* [14] *sign rub graph*

valgyklą neuždarytų, bet ilgiau tęsti negalėjo. Pris[i]ėjo arba užmokėti 70 rub. su viršum[15] už patentą ir 25 rubliai baudos, arba nieko netekus likti su kūdikiu ant gatvės. Ciemniewskis atsiuntė tą moteriškę pas mane, kad aš ją sušelpčiau. Aš pinigus buvau pasidėjęs į taupomąją kasą ir pas save neturėjau. Nuskundžiau moteriškę, ale nežadėjau jai pašalpos. Mačiau jos nebviltį[16], nors[17] tos nebvilties ji nerodė. Pasakiau, kad atliktų išpažintį, pasiketintų gerai gyventi ir pasitikėtų ant Dievo. Pridėjau, kad vienas žmogus man kaltas, kad prašysiu jo sugrąžinti, jei sugrąžįs, paskolįsiu jai. Tegul ateina rytō 10 besibaigiant. Tuom tarpu nurašiau Voldemarui, kad mā reikalingi pinigai, ir nusiunčiau jo raštelį, išduotą Tau. Voldemaras pinigus sugrąžino, o aš juos įdaviau Štrodienei. Norėjau, kad vekselyje ji ⌜parašytų, kad už tą skolą ji užstato savo valgyklos patentą, bet to patento ji negavo ta pačia diena, todėl aš dabar likęs be vekselio. Kaltininkė žadėjo kas subatą man grąžinti po 10 rublių, bet Velykų subatoje negrąžino. Jeigu tie pinigai žūtų, tai mano sąžinei būtų gana žymus neramumas.⌝[18]

Dėl savo paskyrimo inspektoriumi aš išmėčiau gana daug pinigų: daviau asketiškoms knygoms pirktis 10 rub., abstinentiškiems laikraščiams išsirašyti tiek pat ir 25 rub. į senjoro kasą. Kun. Ciemniewskis pripažino, kad tos išlaidos protingos. Iškėliau vakarienę profesoriams, ir ji man kaštavo 34 rub. 10 kap. Da reikės kada nors pakviesti svietiškuosius pažįstamus lietuvius. Tas teipgi atseis apie 30 rublių, jei ne daugiau.

Pernai pas mane buvo pasidėjusi 50 rub. Agota Sakalauskiutė. Mano taupiamoji knygelė jau buvo pilna, tai tuos pinigus buvai Tu priėmęs į savo taupiamąją knygelę. Ne per seniai Sakalauskiutė pareikalavo savo pinigų. Aš juos jai nusiunčiau į tėviškę, nes ji teip prašė.

Per gavėnią dalyva[va]u trejose rekolekcijose. Šv. Katarinos bažnyčioje lietuviams atlaikėva jas su kun. Grigaičiu. Aš pasakiau pirmus tris pamokslus, o jisai – paskutinius tris. Prieš pamokslus klausiau išpažinties, paskutinę dieną tam tyčia nuvažiavau į bažnyčią. Tos reko-

[15] *p del* baudos [16] *p del* išeinant iš viešnios kambarių [17] *cor pro cap* [18] *sign rub graph in sin mag*

lekcijos mane nenuvargino, nes tematai buvo tie patys, ką ir lenkams šv. Stanislovo bažnyčioje. Lenkams rekolekcijas darėme trise: Mažanovyčius, Woycicki's ir aš. Teip buvo arkivyskupo skirta. Šv. Stanislovo bažnyčioje rekolekcijos buvo antroje gavėnios sevaitėje, o lietuviams šv. Katarinos bažnyčioje – trečioje. Ketvirtoje gavėnios sevaitėje prasidėjo lietuviams rekolekcijos katedroje. Aš tepasakiau tik pasku-// tinį *68r* pamokslą apie Švenčiausią Sakramentą Kančios nedėlioje. –

Už lietuvių rekolekcijas šv. Katarinos bažnyčioje kun. Senkus man davė 33 rublius.

Katedroje dėl to mažai prisidėjau prie lietuviškų rekolekcijų, kad tuo pačiu laiku lenkai studentai panorėjo laikyti rekolekcijas šv. Jono (Maltos) bažnyčioje. Tas rekolekcijas aš vienas tevedžiau. Jos man atėmė daug laiko, darbo ir pinigo. Patys studentai prašė Arkivyskupo, kad leistų tas rekolekcijas laikyti. Arkivyskupas leido. Engel'is su Chmielowski'u nuo arkivyskupo nuėjo pas Akko, kurs tuomet sirgo ir jųdviejų nepriėmė, bet žadėjo, kad viskas bus aprūpinta. Aš per telefoną paprašiau Akko's, kad tas rekolekcijas apgarsintų nedėlioje po sumos. Sumą laikė kun. Trzeciak'as, kurs, Łozinski'ui išvažiavus iš Peterburgo, tapo šv. Jono kapelionu. Jis neapgarsino. Seredos vakare atvažiavęs pamokslo sakyti, aš radau nieko neprirengta, o zakristijonas sakėsi nieko nežinąs. Mačiau, kad tai tik nusidavimas. Daviau daug pinigų, tuojaus ėmė viskas sektis. Tik pirmutinis pamokslas nepasisekė visai[19]. Ant rytojaus buvo viskas puikiai prirengta ir zakristijonas apsiėmė pavargonuoti. Galų gale rekolekcijos pasibaigė subatos rytą prigulinčiu būdu. Studentai sakė, kad maža bus einančių išpažinties, todėl nedaugelį užkviečiau kunigų, bet visų nesuskubom išklausyti. Aš klausiau išpažinties iki po vienuolikai naktyje. Iš viso tose rekolekcijose pasakiau keturis pamokslus. Pinigų išdėjau šešis rublius su kapeikomis.

Dar atlaikiau vienas rekolekcijas, bet ne bažnyčioje, o Kukiel'io namuose. Tų rekolekcijų klausė tiktai du žmonės: senelis Kukiel'is

[19] *cor* v

ir jo pati. Šioji nebuvo girdėjusi savo amžiuje nei vienų rekolekcijų. Sveika būdama ji gyveno Rusijos gilumoje, o atvažiavus į Peterburgą apsirgo ir nekelia beveik iš lovos. Mano rekolekcijų ji klausė sėdėdama fotelyje. Kalbėdamas jutau, kad manęs klausė dar kasžin kas už durų. Turbūt tai buvo viena arba dvi tarnaitės. Duktė neklausė nei kartą. Ji turbūt pikta ant manęs už skverbimąsi į[20] jos motinos sąžinę. Iki šiol turbūt nepraktikuojamos būdavo privatinės rekolekcijos pasaulinių žmonių namuose Peterburge. Tas nė ne per daug protinga, nes kunigiškų spėkų maža. Aš tą padariau dėl to, kad užsispyriau pergalėti piktąją dvasią, kenkiančią dievobaimingam žmogui Kukiel'iui. Iš tiesų verta už jį pasimelsti ir už jo šeimyną. Rasi neregių maldos išprašys jam džiaugsmą ant senatvės. Juk jis daugeliui neregių amžiną geradėjystę padarė įrengdamas prieglaudą ir gydyklą.

Seniau buvau rašęs apie savo pusbrolį Pranciškų Dėdyną (Didinską), kurs buvęs aptiekoje pravisorium, dabar mokinasi dentistu ir truputį[21] pritrūksta pinigų. Prieš Visus Šventus buvau jam žadėjęs pašalpą. Dabar paskolinau 40 rublių; tai buvo 20 kovo, utarninke prieš Velykas. –

Už poros sevaičių pirma to daviau 5 rublius dviem mokintojom, nes mačiau, kad jiedvi gelbėjo savo mokinę, įpuolusią į paleistuvystę. Ta mokinė buvo iš lietuvių. Lenkės mokintojos ją gelbėjo savo menku turtu ir dideliu pasišventimu. Prikalbėjo atsitraukti nuo paleistuvio, ale neturėjo kuomi maitinti nelaimingąją. Mā pagailo ir pridėjau tuos penkis rublius. Bet šiose dienose patyriau, kad nelaimingoji vėl sugrįžo į savo purvą. Teip pat per nieką išmečiau kitus penkis rublius lietuviškų rekolekcijų laiku. Viena graži, bet vėjavaikė buvusi keturioliktos linijos auklėtinė atėjo pas mane skųsdamosi, kad neteko pinigų parvažiuoti namo į Naująją Ladogą. Mergina sakėsi, kad pinigus jai pavogę bažnyčioje, bet aš netikėjau. Veikiau ji juos buvo parpirkusi ant kokių nereikalingų rūbų. Tik mā parūpo, kad pinigų negavusi nenueitų jų užsidirbti nepadoriu būdu, ir paskolinau jai tuos 5 rub., žinodamas,

20 *cor pro* is 21 *cor sec* u *pro* ū

kad neatiduos. Baisu pamintyti, kiek pinigų aš išleidau tokiu būdu nuo Kalėdų iki Velykų. Bepig, kad nors kokia nauda iš jų būtų!

Trumpai po Kalėdų Losteris mane prašė pasakyti kelias paskaitas apie V. Jezų. Iš pradžių gyniausi, paskui apsiėmiau ir sudariau tris temas: 1) V. Jezus kaipo žmogus ir mokintojas, 2) V. Jezaus atsikėlimas iš numirusiųjų ir 3) V. Jezus kaipo Dievas. Gana ilgai tęsėsi derybos, galutinai „Oświata" nusamdė salę Druskos Miestelyje (Соляной городокъ) Verbų Nedėliai, Atvelykiui ir trečiajai nedėliai po Velykų Draugija pasidarydino bilietus ir daugelį jų išpardavė. Tik štai gauna nuo miesto viršininko raštą, kad // su Vidaus Dalykų ministro žinia pranešąs, juog 68v
mano paskaitos apie Kristų negalės būti. Tas smūgis buvo labai skaudus „Oświatai", jos valdyba norėjo siųsti Monkiewicz'ių pas ministrą, bet iš to būtų nieko neišėję. Aš pranešiau Arkivyskupui. Su jo žinia nuvažiavau į departamentą. Petrovas mane sutiko belipant aukštyn ir labai nenoromis su manim pasisveikino. Nuėjau pas Nefedjevą. Tas labai šaltai su manim aps[i]ėjo; siuntė pas Tiaželnikovą. Turėjau gana ilgą valandą laukti; nes buvo pas jį Basanavyčia su generolu Paškevyčia. Teželnikovas mā pasakė, kad uždraudimo priežastis ne mano esmuo, nei temato pavojingumas, o principas, kad katalikams propaganda uždrausta. Visiems katalikų kunigams ir visur nebūsią leidžiama sakyti viešų[22] paskaitų apie tikėjimo klausimus. Bažnyčios sakykla esą gana didelis darbo plotas. Aišku buvo, kad prie departamento direktoriaus nėra ką nei spraustis, taigi, valandėlę pašnekėjęs su Basanavyčium ir Paškevyčium, išėjau iš departamento. Po to mano pasišnekėjimo už dviejų dienų, t. y. subatoje prieš Verbą, kun. Trzeciak'as laikė paskaitą apie Kryžiaus kelią toje pačioje salėje, kurioje aš buvau ketinęs kalbėti ant rytojaus. Savo pasikalbėjimą departamente perpasakojau Arkivyskupui. Jis pasinaudojo proga ir ilgai kalbėjo apie reikalą gerų pamokslų ⌜katedroje. Aš pasisakiau aps[i]imąs sakyti keletą pamokslų į metus, jei tik Arkivyskupas pripažįs, kad jie tinka į katedrą. Tada jis ėmė kalbė-

[22] *a del* pas

ti, kad aš neturėsiąs laiko daug pamokslų sakyti katedroj, nes norįs, kad aš išguldinėčiau savo dalyką ne tik Akademijoje, bet ir seminarijoje. Aš atsakiau, kad apsimsiu, jei man bus duotas pagelbininkas prefektas. Arkivyskupas labai greitai, maloniai ir aiškiai pritarė, kad būtų prefektas. Jis tuo ir pasakė, kad prefektu būtų arba Grigaitis, arba Bączek. Mą juodu nei vienas nepatinka. Aš atsakiau, kad apie asmenis aš dabar negaliu kalbėti, ir prašiau, kad Ekscelencija man leistų geriau apmintyti tą dalyką. Arkivyskupas leido. Atsakančiausias būtų visgi Woycickis, nes Čėsnys netekęs energijos ir neprisilaiko tvarkos gyvenimo. Bet Woycickio Trzeciak'as nekenčia ir neįleis prefektauti.⌉[23]

⌈Nuo to laiko, kaip tapau užtvirtintas inspektoriumi, Grigaitis su Naujoku, ypač pirmasis, labai artinosi prie manęs. Juodu mā tankiai kalba apie reikalą klaustis patarmės. Bet aš užvakar[24] vakare jiedviem pakalbėjau teipgi apie tai, kad ir patarėjai turi priedermių prieš Dievą. Ypač Grigaičio aš bijausi kaipo patarėjo. Patarmės norėdamas, turiu pasakyti kartais kokį neskelbtiną daiktą arba projektą, kurio neišpildysi, jei apgarsįsi. O Grigaitis tą patyręs ims ir nuneš kam nors nereikalingam, pasakys slapčia ir viską sugadįs.⌉[25] Mano priedermės sunkios ir painios, savos išminties neužtenka, o patarėjo beveik nėra iš kur imti. Kai kuriuose dalykuose bandžiau klaustis savo nuodėmklausio kanauninko Ciemniewski'o, bet jis labai mažai težino Akademijos reikalus ir nelengva jam viską išpasakoti, kad išeitų patarmė, paremta ant pilnos faktų žinios. O ir išpasakojus viską jo nuomonė liekasi paremta ant tos medžiagos, kurią jam papasakoju patarmės klausdamas. Drzewiecki'u negaliu pasinaudoti, nes jį valo Godlewski's ir Velička. Visaip bandžiau susiartinti, bet nepasisekė. Kviečiau pas save ant vakarienės, dusyk užkvietimo nepriėmė. Teip ir esmi vienas kaip pirštas.

Pirmąją Velykų dieną per sumą katedroje sakiau pamokslą apie V. Jezaus atsikėlimą iš numirusiųjų. Karevyčia, matyt, nori mane padaryti katedros pamokslininku, kad kviečia per pačias iškilmin-

[23] *sign rub grap in sin mg* [24] *a del* už- [25] *sign rub graph in sin mg*

giausias šventes. Arkivyskupas, pamatęs mane besirengiant pamokslą sakyti su kamža, paliepė ceremonijų prefektui Trojgai, kad lieptų mā apsivilkti kanauninkišką roketą. Mā šlykštu dabintis svetimoms plunksnoms, bet paliepimą išpildžiau.

Dvasiškas mano gyvenimas žymiai ataušo beinspektoriaujant. Dvasiškus skaitymus vis tebeskaitau iš Zahn'o „Mystik". Atskaičiau iki 405 puslapiui; dar likosi apie 170. Retai teko skaityti teip gerai parašytų veikalų, kaip šitas, bet aš mažai naudos teturiu. Skaitant koplyčioje prie visų nieko nelieka galvoje. Retkarčiais parsinešu namo paskaityti ir džiaugiuosi. Jei galėsiu, per vakacijas antrukart paskaitysiu tą veikalą. Meditacijas //atlieku iš Müllendorf'o. Pabaigiau knygutę „Mein Gott 69r
und alles", o pradėjau paskutinę apie Mišias. Objektas labai tinka kaipo prisirengimas prie mišių, bet toli nėra to, ką rasdavau Meschler'io veikale. Iš paskutinės Müllendorff'o knygutės jau atlaikiau 100 puslapių meditacijų. Kai tą pabaigsiu, tai liksis da devynios to paties autoriaus. Jas skolinuosi nuo kunigo Naujoko. Gavėnios laiku mano išpažintys buvo retos. Diduma tat buvo per mano neapsižiūrėjimą, bet keletą kartų likau be išpažinties dėl to, kad, nuėjęs į Keturioliktą Liniją, neradau kunigo Ciemniewski'o namieje. Didžiausia blėdis dvasiai, tai minčių išsiblaškymas į be galo įvairius dalykus. Kad galėčiau kaip nors nuo to atsiginti, tai būčiau laimingas, bet matau[26], kad tankiausia to išsiblaškymo priežastis – inspektoriaus priedermių pildyme.

Basanavyčia su Paškevyčia prašė, kad apsimčiau kokią nors paskaitą šiemet Lietuvių Mokslo Draugijos surinkime. Atsakiau, kad netikėtai užklaustas negaliu duoti atsakymo, nes reikia prisirengti. Žadėjau duoti atsakymą apie Atvelykį. Ketinau neapsimti, nes susirinkimas bus apie 6 birželio, o aš vargu galėsiu išvažiuoti iš Peterburgo prieš 10 to mėnesio, nes mokslo metams pasibaigus ketinu gydytis soliterą. Be to, vakacijoms prisirenka daug darbo. Pridėk da vieną darbą prie kitų, tai ir laiko neišteksi.

[26] *a del* kol

Kunigas Vailokaitis prašė, kad vėl rašinėčiau į „Šaltinį". Atsakiau, kad nieko neparašysiu į spaudą, kol nepabaigsiu „Vadove" pradėtąjį dalyką. „Šaltinio" ir „Vadovo" administracijos man kaltos apie 100 rublių honoraro, bet jo nedavė. Aš nei nepriminiau apie tai kun. Vailokaičiui, kad jis buvo Peterburge.

Šitą laišką berašant atėjo pas mane vienas labai nerviškas jaunas ponas ir keistu būdu pradėjo šnekėti, kad nori būti vienuoliu. Pamažėli jį nuraminau, pradėjau sistematiškai kalbėti ir prašiau, kad ateitų petnyčios rytą 30. III. (12. IV). Jis sakosi esąs universiteto studentas ketvirto kurso juridiško fakulteto. Pirmutinis įspūdis nei šioks, nei toks. Bet pirmutiniu įspūdžiu negalima pasitenkinti. Gal būti, kad prastosiu su juo daug laiko be reikalo ir be naudos, bet gal būti, kad pasiseks jį perkalbėti, kad įstotų į seminariją ir tarnautų tam kraštui, kur užgimė. Iš pirmos šnekos nedaug ką patyriau, bet numanu, kad jis gimęs[27] iš Lietuvos dvarponių Žemaičių dijecezijoje. Vakar teperšnekėjau jį tik tiek, kad nemestų universiteto, nes iki pabaigai telieka tik kursiniai paskutiniai egzaminai šį pavasarį ir viešpatijos egzaminai rudenyje. Gal Dievas duos, kad kas gera išeis iš jo.

Da reikėtų šis tas parašyti apie mano Kastantiną. Džiaugiuosi, kad jis pradėjo tankiai vaikščioti išpažinties. Nuodėmklausiu apsirinko kun. Čėsnį, bet po Kalėdų iki Velykų nestojo nei ant vieno egzamino. Žada po Velykų išduoti ištisus tris, bet aš labai abejoju.

Pasimelsk, mylimasis Jurguti, už mane, kad Dievas dovanotų mā visas mano kaltybes ir suteiktų galybę nepadaryti jų daugiau. Išminties trokštu kuo labiausiai. Meldžiuosi už Tave ir Tavuosius. Bučiuoju širdingai.

Tavo Pr. Būčys.

P. S. Dovanok, kad neaiškiai parašiau. Ne tik perrašyti neturėjau laiko, bet nesuskubau nei perskaityti.

P. B.

[27] *a del* gin

Peterburge 13. IV. 1912. nauj. kal.

Mylimasis Jurguti!

Per Velykas nurašiau kun. Rutkowski'ui klausdamas, ar neapsimtų išversti Conferentias Cassiani; ilgai negavau atsakymo, nes kun. Rutkowski'o motina mirė tuo laiku. Vakar atėjo jo laiškas, kad apsiima darbą atlikti ir meldžia atsiųsti originalą. Nekenktų pridėti ir prancūzišką vertimą, kaip buvai žadėjęs. Geriausia yra siųsti kun. Rutkowskiui tiesiog. Jo adresas šitoks: Finlandia, Uu[s]ikirko Antanala Merentähti ir pavardė[1]. Apie honorarą geriausia tegul juodu sutaria immediate[2] su tėvu Woroniecki'u.

Pas mus žiema. Dvi dienas pagrečiam ir ištisai buvo pusnys, šiandien sniega. Aš vakar mintijau, kad reikės apsirgti, bet šiandien jau geriau.

Viso gero visa širdimi!

Kun. P. Būčys //

Въ Швейцарію[3] *74v*
Monsieur l'abbé
Georges Matulewicz
Canisianum
à Fribourg en Suisse[4]

[1] *phr sign rub graph* [2] *lot* =tiesiogiai [3] *rus* =Į Šveicariją [4] *pranc* =Kunigui / [...] / į Fribūrą Šveicarijoje

\+ 18. IV. 1912.

Friburgas.

Mielasai Praniuk!

Susimildamas, neįsitrauk į jokius darbus per vakacijas. Gana nusidirbi per metus; per vakacijas ir Tau pačiam reikia pasiilsėti. Pasiketinai čionai pas mane apsilankyti. Turi tą prižadą būtinai išpildyti; labai noriu su Tavim pasimatyt ir pasikalbėt. Surasiu Tau gerą ramų kambarėlį, gali pasilsėt, patinginiaut. Be[1] abejo, pakeliui da prisieis[2] Tau į vie[n]ą kitą vietą užvažiuoti ir atlikti vieną kitą reikalą. Taigi ginkies, kad neinsitrauktum į pašalinius darbus per vakacijas.

Labai gerai, kad pradėjo rinkties pas Tave lietuviai studentai; reikia jiems patarnauti; tikrai liūdnas jaunuomenės stovis Lietuvoje. Gerai taipgi, kad kiek ga[l]ėdamas ir lenkų jaunuomenei patarnauji.

Kryžių, Brolau, niekur netrūksta. [A]š kaskart[3] labiau atjaučiu tą tiesą ir suprantu: „sine me nil potestis“[4], – viskas Dievo Apveizdo rankose. Malda tai mūs jėga ir dažnai vienatinė pagalba ir ginklas. Sunku žmogui suprasti, bet reikia, kad suprastų, jog kelias į dangų – tai kryžiaus kelias. Oportuit Ch. pati et sic intrare in gloriam patris[5]. Ir mums visiems reikia pereit per daugelį kentėjimų, kol nueisime į dangaus karaliją. Bet Kristus prižadėjo mums savo pagalbą. Confidite, ego vici mundum[6]. In patientia vestra possidebitis animas vestras[7]. Taigi reikia tylėt[8] ir kentėt, o kantrybe viską pergalėsi. Svarbiausia, kad tik nuo Kristaus ir Jo Bažnyčios dvasios neatsitolinus; o su žmonėms kaip dedama; jiems visiems visgi neintiksi. Ir Jėzus nesugebėjo visiems insitaikyti.

Jei numana[i], kad gali kokiuose dalykuose į mane kreipties su patarčia, tai kreipkies[9]; ir aš kaip mokėdamas Tau patarnausiu. Ten ant vietos, man rodos, gali tarties su kun. Naujokiu; visgi jis turi sveiką protą ir yra žmogus gerų norų. –

[1] *cor* e [2] *cor fl* [3] *cor* -kart [4] *lot* =be manęs nieko negalite (*Jn* 15, 5) [5] *lot* =Kristus tai iškentėjo ir tokiu būdu įžengė į tėvo garbę (*cf Lk* 24, 26) [6] *lot* =Turėkite viltį, aš nugalėjau pasaulį (*Jn* 16, 33) [7] *lot* =Savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę (*Lk* 21, 19) [8] *cor fl* [9] *cor sec* k

Kaip kada galima ir su kun. Grigaičiu pasitarti, numanant, kad iš to galėtų būti nauda. –

Žinoma, tinkamiausiu į prefektus būtų kun. Wojcickis. Bet jeigu jei reikėtų iš anų dviejų rinkties, tai kun. Grigaitis kur kas geriau tiktų.

Visgi saugokis, kad per daug neapsikrautum pašaliniais darbais; – ir Tavo sveikata neišneš, ir tiesioginės priedermės bus nuskaustos. //

Taip pat ir Akademijoje, žiūrėk, kad kiek galint, tiek savo prieder- *128v*
mių[10] srityje laikyties, o į kitokius reikalus nelabai kišties. Tegu juos tie atlieka, kuriems jie priklauso: Rektorius, prokuratorius ir kiti. –

Tavo dėta aš tą studentą Šapelevič Lazarevič būčiau nusiuntęs pas Bibliotekorių arba pas Rektorių. Gal būti jie davę jam į namus nešties kningas.

Reikia būti atsargiam su tais, kurie kreipiasi su tikėjimo, arba net[11] į kunigus ar vienuolius pašaukimo klausima[i]s. Pas mane pernai keli kreipėsi, ir nieko iš to neišėjo, kaip tas Федюшинъ[12], arba koks[13] ten kapitonas. Būk ir tu atsargus.

Man rodos, kad departamentas intaria Tave, kad Tu varąs propagandą tarp provoslavų; už tai ir tos kliūtys.

Su skolinimu pinigų taipgi reikia būti atsargiam. Iš tų, kuriems aš esu skolinęs, man tik vienas iki šiol yra atidavęs, o dabar antras p. Valdemaras. –

Bet jeigu ir prapultų pas tą moteriškę tasai 100 rub., ne ką darysi. Dėl to nepražūsi; kitokiu būdu Dievas atlygįs. –

Kas link kitų išlaidų, tai kur reikia, tai reikia duoti. Kaip Tau protas ir sanžinė nurodys kiekvienam atvejyje, taip ir padaryk.

Jei apsiimsi Seminarijoje išguldinėti Apologetiką, ar nebus per daug darbo. –

Jei numanai, kad galėsi vežti, tai apsiimk. Bevely Seminarijoje darbuoties, negu kur kitur. –

[10] *cor fl* [11] *cor* t [12] *rus* =Fediušin [13] *cor*

Man rodos, kad iš palengvo kliūtis išnyks. Ateis gal laikas, kada kun. Godlevskis vėl pasidarys prietelium. Reikia tik tylėt, kentėt ir ramiai dirbti savo darbas. Pats Dievas, atėjus laikui, daug kliūčių prašalina.

Apsižiūrėk gerai, kad Tave į kokius ten Honoris causa[14] kanauninkus neinstatytų; turėtum nemalonumą. Pamokslas juk galima ir be kanauninko rango sakyti. Dievo žodis tas pats.

Labai daug ką turėčiau Tau apie save pranešti, bet kai atvažiuosi
129r pasikalbėsime. // Tik tiek pranešu. Sumaniau iš[15] Canisianum kraustytis suvėjus metams, tai yra pabaigoje liepos. Jau nusisamdžiau kitus namus. Reikės savo ūkis įsitaisyti. Surada[u] labai gerą merginą, kuri galės būti šeimininkė; yra tai Agota Kudirkiutė iš Pilviškių. Ji jau buvo Ryme ir tenai panašioje įstaigoje darbavosi; baigusi virimo mokyklą, yra gana drąsi, apsukri ir, kas svarbiausia, tikrai dievota. Jau antras mėnuo, kai ji čia Friburge darbuojasi vienoje įstaigoje, pramoks per tą laiką iki liepos galui prancūziškai; galės tat vesti ūkį. –

Bet man jai reikės da kitos pagelbininkės. Gal pavyks surasti kokia kita mergina Pilviškiuose ar kitur. Gal Tu kokią žinotum. Mat reikėtų[16] tikra[i] dievotos, kad galėtų būdai sutikti, taigi reikėtų tokios[17], kad visko išsižadėjus norėtų Dievui pasišvęsti. Galėtų čia jiedvi ir dvasiškai lavinties, o paskui kada sugrįžusios Lietuvoje darbuoties. Taigi gal pažįsti[18] tokią merginą; būtų gerai, kad mokėtų šiek tiek virti ir trūsties. –

Kraustausi gi iš Canisianum; už tai, kad čia per brangiai[19] išeina ir per daug esu suvaržytas; negaliu taip įsitaisyti sau gyvenimą, kai norėčiau. –

Žinoma, iš pradžių turėsiu kiek baldos, ir pinigų daugiau reikės išleisti. Reikės susitaisyti visoki rakandai, lovos, stalai ir t. t. Jau daug daiktų užpirkta, pigiai pasitaikė. –

Apie tai da pakalbėsime. Gal atvažiuodamas ir patsai kai ką man atveši. Reikės ir koplytelę įsitaisyti. –

[14] *lot* =garbės [15] *cor* š *pro* sz [16] *orig fl* -o [17] *cor* t [18] *cor* į [19] *cor* b

Ketino apsilankyti pas mane Friburge po vakacijų[20] kun. Staniukynas iš Amerikos. –

Ar iš Akademijos nieks nesirengė atvažiuoti mokyties čia į užsienius. –

Aš taipgi turiu čia nemalonumų, ypač nuo lietuvių tautininkų. Šiaip pas mus viduriniam gyvenime viskas gerai einasi. –

Da kada parašysiu plačiau apie viską. Jurgis. Konstan. pasveikin[k]. //

Litografuotus Tavo raštus gavau. Maldose Tavęs neužmirštu. Die- *129v*
ve, padėk darbuoties! Tikiuosi, kad ir Konstantinui gerai pavyks
darbai. Pasveikink jį nuo manęs.

Jurgis

[20] *cor* v

Peterburge 23. IV (6. V) 1912

Mylimasis Jurguti!

Užvakar, t. y. subatoje 21. IV., pas mus pasibaigė prelekcijos pirmam ir antram kursui. Trečias ir ketvirtasis iki vakarykščiai dienai teklausė tik rusiškųjų dalykų, o nuo teologiškųjų kun. Rektorius šituodu paskutiniu kursu paliuosavo pirm dviejų sevaičių. Nors tas paliuosavimas man išrodė per dideliu pataikavimu, bet aš nesiginčijau ir da užtariau už klierikus, nes buvau pergyvenęs labai didelius ginčus už rusiškuosius egzaminus. Tie egzaminai bus paskutiniai ir prieš kiekvieną po penkias dienas prisirengimo. Už tokią rusiškųjų egzaminų sutvarkymą klierikai labai pyko ir mā ats[i]ėjo išklausyti begalės skaudžių žodžių, nepakenčiamų apkaltinimų ir beveik kilo tautiška neapykanta terp klierikų. Profesoriai mā nepadėjo, rektorius nei šiaip, nei teip aps[i]ėjo. Naująjį egzaminų sutvarkymą dariau sutaręs išvien su rektorium, o klierikai mā išmėtinėjo, kad aš tą darąs be vyriausybės pritarimo. Tas išmėtinėjimas nesusyk atsirado pas klierikus. Pirmame mano pasišnekėjime su jais jie buvo įtikėję, kad visa vyriausybė vienaip sutaria, tik paskui jų nuomonė persimainė. Nežinau[1], ar rektorius savo ištikimiausiems užsigynė to darbo, suversdamas atsakomybę ant manęs, ar profesoriai pašnibždėjo teip klierikams. Kun. Jonas mane kaltino, už ką aš pradėjau tą darbą rektoriaus nesiklausęs ir su juo nesutaręs. Tas kaltinimas teip buvo pastatytas, kad aš supratau, juog Jonas žino rektoriaus nuomonę, priešingą manajai. Tada aš Jonui aiškiai pastačiau klausimą, – Jonas paskui permainė kaltinimo formą, kam aš visą sunkenybę apsiėmiau vien ant savęs, o neįtraukiau rektorių giliau į tą opų dalyką.

Subatoje po Velykų klierikai sukilo prieš prokuratorių. Tas sukilimas buvo gana keistas: seredoje aš buvau klausęs jų, ar pasitenkinę valgiu, o jie buvo gyrę tą valgį. Dviem dienom praslinkus kilo sumišimas. Klierikai padarė visatinį surinkimą ir teip greit jį atliko, kad nei senjoras negavo patirti nieko. Surinkimas atsiuntė pasakyti senjorui, kad jis su trimis ki-

[1] *sign rub graph*

tais delegatais turi eiti pas rektorių skųsti prokuratorių. Delegatai nuėjo, rektorius įsikarščiavo, prokuratorius supyko ir nėjo nei pas rektorių, nei pas klierikus. Pas klierikus, susirinkusius rekreacijų salėje, nuėjo vienas rektorius, aš siūliausi drauge eiti, bet rektorius pripažino, kad jam vienam geriau būsią kalbėti su klierikais. Visas atsitikimas išrodo lyg nesuprantamas, nes išdygo be šaknų. Aš iki šiai dienai gerai nežinau, už ką klierikai tąsyk kaltino prokuratorių, nes valgis po Velykų nebuvo blogesnis kaip gavėnioje. Girdėjau, kad klierikai skundėsi, juog tarnų rankos nešvarios. –

Prokuratorius [2] turėjo vargo gana daug tose dienose. Per Velykas Arkivyskupas išreiškė netikėtą norą, kad Akademija padarytų pas save „święcone“[3], užkviesdama Arkivyskupą ir kitus svečius. Tą Arkivyskupo norą aš pranešiau rektoriui ir prokuratoriui. Abudu sutarė nekviesti. Utarninke visi kunigai buvo susirinkę pas Arkivyskupą ant „święcone“. Jis vėl tą norą išreiškė rektoriui. Rektorius ėmė ir užprašė visus ten buvusius, t. y. visus Peterburgo kunigus. Prokuratorius pyko, nes reikėjo visa rengti iš naujo. Iki ketvergui prokuratoriaus supykimas pakilo labai smarkiai. Jis galėjo teisingai mintyti, kad arkiv. Kluczyński's nėra svetimų pietų mėgėjas, kad jis tik tuomet užsiprašo, jei kas jam tą mintį pakiša. Turbūt prokuratoriui rodėsi, kad aš tą mintį pakišau, todėl jis ketverge smarkiai užsipuolė ant manęs už klierikų kaltybes ir už mano[4] tarno nusidėjimus. Abiejuose daiktuose apsiriko: ir tarnas nebuvo kaltas, ir klierikai nebuvo valgę dvilinkų[5] porcijų. ⌜Įsikarščiavęs prokuratorius⌝[6] pasakė rektoriui pasiduodąs dimisijon. Trumpai po to Arkivyskupas pasišaukė pas save visą Akademiją ir, kalbėjęs apie kitus daiktus, labai daug kalbėjo apie prokuratoriaus dimisiją ir kad nėra kam jo užstoti. Rektorius, kalboje su manim projektavo Chomskį[7] paimti drauge į prokuratorius ir prefektus. Bet tai būtų ⌜pražūtis jaunam⌝[8] vaikinui. Nors jis[9] // aniuoliškai rūpintųsi išpildyti prokuratoriaus priedermes, tai su- *70v*

[2] *sign rub graph* [3] *lenk* =šventimą [4] *a del* tar [5] *cor* -li- *pro* g [6] *sign rub graph* [27] *sign rub graph* [8] *sign rub graph* [9] *fl vid, def*

mišimų, dygstančių be šaknų, visgi atsiras. Subatoje (21. IV) buvau pas arkivyskupą, paminėjau jam du tokiu atsitikimu, šiais metais pasidariusiu, ir pridūriau, kad nenorėčiau jungti prefektystės su prokuratūra. Mat subatoje mano nuvažiavimo tikslas buvo pasikalbėti apie prefektą.

Aš visomis jiegomis noriu įpiršti kun. Woycickį. Arkivyskupas labiau norėtų kun. Grigaitį. Jeigu galutinai virs ant paskutinio, tai nesiginčysiu, nors žinau, kad vargo turėsiu. Grigaitis turi vieną labai gerą daiktą: iš širdies nori priversti klierikus, kad būtų darbštesni.

Tai tiek apie Akademijos dalykus, dabar apie savuosius. Netrukęs gausiu paskutinius lankus savo litografuotų prelekcijų, tai atsiųsiu Tau jas drauge su „Vadovu". Tariausi su kun. Totoraičiu[10] važiuot į užrubežį rekolekcijų laikyti, bet laikas nelabai susitaiko. Vakar ⌜nurašiau jam, kad atvažiuotų pas Tave apie pradžią rugpjūčio⌝[11] naujojo kalendoriaus, bet da ketinu pasimatyti su Jonu Seinuose. Savo laiką per vakacijas ketinu šiteip padalinti. Iki 7 (20) birželiui pabūsiu Peterburge, paskui važiuosiu į Panevėžį laikyti paskaitą apie Liurdą, nes „Blaivybė" kvietė. Paskaita bus nedėlioje 10 (23). Iš Panevėžio[12] važiuosiu į Kauną, paskui į Seinus, paskui į užrubežį. Soliterą ketinu išsigydyti Peterburge, jei suskubsiu su septyniomis dienomis, jei ne – tai užrubežyje. Kauno vyskupas nori mane kviesti, kad ⌜laikyčiau rekolekcijas kunigams⌝[13] kaip Tu pernai. Ketinu apsimti rugpjūčio mėnesyje, o pradžioje vakacijų neapsimti. Į tarpą rekolekcijų galėčiau laikyti žadėtąsias šv. Juozapo Draugijai paskaitas apie Kristų ir Liurdą. Man reikia truputį pagydyti dešinę ausį: mažai girdžiu. Klausiuos d-ro Vojaček'o (čeko), gyvenančio Peterburge, ką su ja daryti.

Šiemet 11 kunigų baigia Akademiją. Iš jų trys ketina važiuoti lavintis toliaus, būtent ⌜Beto, Purickis, Wierzbicki's⌝[14]. Wierzbickis vėliau už kitus tegalės išvažiuoti, nes turės atsėdėti bausmę už pamokslą, pasakytą Gatčinoje pirm dvejų metų. Aš prižadėjau jiems parašyti Tau, ar neapsimtum paieškoti jiems kur nors vietos Friburge. Parašyk, ar aš galiu jiems patarti, kad apsigyventų su Tavim. Jie visi norėjo patekti į Canisia-

[10] *sign rub graph* [11] *sign rub graph* [12] *sign cae graph* [13] *sign cae graph* [14] *sign rub graph*

num, bet aš pasakiau, kad Canisiane kitąmet nebebūsi, kaip mā rašei paskutiniame laiške. Buvo beketiną važiuoti į užrubežį Steponas Ejsymontas ir Rancanas, bet Rancanas nevažiuos į Friburgą, o Ejsymontas turbūt visai nevažiuos į užrubežį. Prieš Wierzbieckio išvažiavimą dvasiškoji vyriausybė nieko neturės, nes vis tiek negalės jam skirti nei kokios vietos dijecezijoje. Anuodu da nesiklausė[15] savo vyskupų.

Vargas mā su kun. Rutkowski'u. Merentähtije jis teip pat susipyko, kaip buvo susipykęs 14-toje lini[jo]je. Matomai, tas žmogus negali sugyventi su žmonėmis. Jo būdas visai nepakenčiamas. Keturioliktoji Linija nenor, kad jis grįžtų, Merentähtije jis ilgai nepabus. Kitose vietose jis teipgi nepabūva. Bijau, kad pas jį neprapultų du tomai psichologijos kardinolo Mercier. Tyčia jis negaišys, ale neturėdamas tvarkos kitame, vargu gali turėti tvarką ir knygose.

Būdamas Ryme Tu turbūt ⌜sus[i]ėjai su vienu jaunu rusu⌝[16] iš Peterburgo. Tas vaikinas dabar labai kenčia. Jį turbūt ketina perkelti į kitą auklėjimo įstaigą. Namieje teipgi nelaimė: teta išėjo iš proto, o motina su močiute iš vargo užsistatė savo pensiją iki gegužio mėnesiui. Bemaž ko netur ką valgyti. Aš daviau 30 rublių.

Kastantinas vakar išdavė histologijos egzaminą. 16 (29) gegužio išdavinės organiškąją chemiją. Tai bus penktasis šiemet išduotas egzaminas. Vaikino nervai sugedo be galo. Po vakacijų liks viešpatijiniai egzaminai ir, turbūt, vienas universitetinis.

Šiemet neduoda pasparto tiesiog į užrubežį, o reikalauja pažymėti vietą, kur būsi. Aš pažymėjau Šveicariją. Tikiuosi pasimatyti. Sudiev![17]

Tavo Pranys Būčys.

P. S. Ledóchowska įdavė mā laiškelį, kad Tau nusiųsčiau, o Tu, jei ką žinai apie p. Zawistowska, nurašyk Ledóchowskiutės seseriai tiesiog į Rymą[18] ⌜Via dell' Olmata 16, Comtesse Marie Thérèse Ledóchowska.⌝[19]

[15] *cor* [16] *sign rub graph* [17] *capit sign rub graph in sin mg* [18] *sign cae graph* [19] *sign rub graph, capit add in fol 70 r in sin mg vert, it* =gatvė [...] grafienė [...]

9. V. 1912.

Mielasai Praniuk! Ilgesnį laišką parašysiu paskui. Tuo tarpu tik pranešu, kad tos merginos,[1] kurią esu[2] minėjęs, neieškotum. Jau mes susiradome labai gerą ir tinkamą; tik reikės ji čionai atgabenti, nes pati nesurastų kelio; apie tai taipgi da[3] susirašysime. –

Man da čia reikia keletos knygų, gimnazijos rankvedžių; žinau, kad Konstantinas dabar rengiasi prie egzaminų, tai nenoriu jam laiko gaišinti. Paskui surašęs atsiųsiu, kad nupirktų. –

Ir Tu[4] pats dabar turi daug darbo su disertacijomis ir egzaminais; taigi laiško greitu[5] laiku nesitikiu, – palaukęs kiek, parašysiu platesnį laišką. Dieve, padėk vargą vargti!

Jurgis

Labai labai Tavęs išsiilgau ir lauksiu, kada galėsiu pasimatyti. //

131v Russie, á St. Pétersbourg[6]
Его Высокопреподобiю
Проф. Ф. Бучису
вь г. С. Петербургъ
В. О. I л. 52[7]

[1] *p del* apie [2] *cor* u [3] *cor* [4] *cor pro min* [5] *orig vid ex err* gereitu [6] *pranc* =Rusija į Sankt Peterburgą [7] *rus* =Jo Aukštajai Kilnybei / Prof. P. Būčiui / Sankt Peterburge / Vasilijaus sala, I linija, 52.

17. V. 1912.
\+ Fribourg

Mielasai Praniuk! Ką gi daryti: – be vargų ir baldų nėra gyvenimo. Reikia tik Dievu pasitikėti, o jis išves mus iš visokių pinklių. –

Nežinant visų išgalių, sunku spręsti apie dalykus. Tik reikia saugoties, kad nesiimtum[1] ant savo pečių dalykų, kurie Tau nepriklauso. Tavo dėta, aš būčiau palikęs Rektoriui spręsti apie rusiškus egzaminus ir klierikams būčiau pasakęs, kad su Rektorium tartųsi apie tuos dalykus; nes, mano nuomone, yra Rektoriaus priedermė tuos dalykus tvarkyti. Bet tiek to, ir tai išeis ant gera. –

Kažin, gal ir nebūtų bloga, jei kun. Rektorius Chomskį paimtų už prefektą. Jo, žmogaus, tėvas mirė; turbūt jisai turės padėti savo motinai našlei vaikelius auginti ir nuo skolų ginties; vargu galės greitai užsieniuosna išvažiuoti pasimokyt; gal ir geriau jam būtų pakliuvus akademijon. –

Kun. Prokuratorius – karštas žmogus, reikia patylėt, nukentėt, tai jis paskui ir pats atsipeikėjęs atsileidžia. –

Jei tik nori atvažiuoti mokyties kun. Wierzb., Purickis ir Beto, – vietos vis surasime; kad tik norėtų prie mūs tvarkos prisitaikyti, kad ir į kitą gyvenimą kraustysimos, bet ir tenai vietos bus; vis kokia 12 kambarėlių turėsiu. Reikėtų sutarti, kada jie norės atvažiuoti. Dauguma tų, kurie dabar yra, išsiskirstys apie 9 arba 10, o gal ir 15 rugpjūčio[2] (augusti[3]), tada bus daugiau vietų; bet jeigu kuris ir anksčiau atvažiuotų, nieko nekenkia, vietos vis surasime; galėtų kur kalbų pasimokyti. Apie tuos dalykus, tikiuosi, da sutarsime.

Būtų labai gera, jei kun. Totoraitis atvažiuotų pasiviešėti. Būdamas Seinuose, gal su juo sutarsi; ir aš jam parašysiu. –

Verta apsiimti Kaune atlaikyti rekolekcijas kunigams; tai tikrai naudingas darbas; kad ir kiek pailsi, bet naudos nemaža.

[1] *ins* -si- [2] *cor* g [3] *a del* iuliu

Ar negalėtum važiuodamas iš Peterburgo sustoti Vilniuje ir aplankyti kun. Administratorių[4] Michalkevyčią; jis rašė[5] man, kad turįs prie manęs kokį[6] ten svarbų reikalą; gal jį norėtų per Tave atlikti. –

Turiu ir Kaune reikalą. Canisiane apsigyveno p. Leonas Bistras, kuris nori būti kunigu; čiagi reikalaujama „litteras testimoniales" ab episcopo originis[7]. Gal paprašytum Jo M-nybės, kad duotų jas, jei kitaip negalima, tai nors gyvu žodžiu. P. Leonas Bistras baigė gimnaziją Liepojuje; tenai ir gimęs; paskui buvo pradėjęs mokyties medicinos Genevoje, bet metė; pajutęs pašaukimą į kunigus. –

Gal pravažiuodamas pasimatytum kur su kun. Andž. ir Kulikaucku. Kažin, ar negalėtų juodu atvažiuoti pasiilsėti ir pasimokyti kitiems metams, ypač kun. Kulikauckas malonėtų. –

Iš čia sugrįš į Seinus kun. Dvaranauckų Vincas ir Novickas; pirmutinis jau pasilsėjo ir pasveiko, o antras neketina ilgiau mokyties. Kun. Feliksas Kudirka da liks čia vieniems metams; labai nori mokyties ir
133v sekasi jam mokslas; tikisi // kitais metais padarysiąs bakaliaureatą ir licencijatą iš teologijos; Jo M-nybė vyskupas sutiko palikti jį čionai da tiems metams. Būtų gera, kad ir kun. Kulikauckas, ir kun. Andž. galėtų atvažiuoti pasimokyt ir pasiilsėti. –

Būdamas Seinuose, ar nepaklaustum Jo M-nybės patarimo, ar verta man paieškoti skolos, kurią kun. Senkauckas mirdamas testamentu man pripažino, ar neverta? – gal tik gaila būtų baldos ir išlaidų. –

Beje, minėjau, kad jau susiradau[8] sau tinkamą virėją; ji atvažiuos į Pilviškius ir lauks tenai Tavęs; mat ji niekad nebuvusi užsieniuose, tai nemokėtų čionai atvažiuoti, reikės ji atvežti. Pranešk, kurią diena manai Tu būti Pilviškiuose prieš išvažiuosiant, kad tai merginai galėčiau duoti žinią. Ji apsigyvęs pas Kudirkiūtę Pilviškiuose ir tenai gaus pasą. –

Gavau Tavo prelekcijas ir Vadovą, ir raštelį, – ačiū už visa ką. –

Apie kitus dalykus pasimatę pasikalbėsime.

[4] *cor fl* [5] *p del* prie ma... [6] *cor* o [7] *lot* =patvirtinimo rašto iš vietos vyskupo [8] *cor* si-

Beje, kun. Kulvietis taipgi šiek tiek pasigydęs ketina grįžti; jis labai menkos sveikatos. Atėjo čia paskalos, būk jį vyskupas norįs paskirti dvasiškuoju tėvu seminarijon; aš manau, kad tai tik paskalos; nes pats Kulvietis jokių rimtesnių žinių apie tai negavo. –

Bet jeigu ką užsimintų Tau bebūnant Kaune Jo M-nybė vyskupas, tai paaiškinu: 1) Kad kun. Kulvietis nori darbuoties tarp mokyklų jaunuomenės, tą darbą mėgsta, apie jį svajoja ir prie jo rengiasi, 2) silpnai moka lietuviškai, jaučiasi lenku, o iš antros pusės tūli lietuviai į jį šnairai žiūri; taigi jo stovis seminarijoje būtų keblus, o net ir nepakenčiamas. 3) Jis norėtų persikelti į Varšavą darbuoties tarp jaunuomenės.

Tai ar negalima būtų padaryti mainų su Varšavos[9] vyskupu. Čia padarys daktaratą kun. Vaitkevyčius[10]. Jis labai tiktų į dv. tėvus[11]. Bet labai kviečia [j]į Varšavon JM. vysk. Ruškevyčius, ir kun. Vaitkevyčius priklauso prie Varšavos dijecezijos. Taigi, kad Jo M-nybė paprašytų nuo savęs vyskupo Ruškevyčiaus, gal šitas ir sutiktų duoti Vaitkevyčių. –

Rašau tai,[12] bet tai tik projektas, tik vieni spėjimai. Jei J.M. vyskupas nieko neužsimįs, tai nėra ką tų dalykų judinti. Kai čia atvažiuosi, tai pakalbėsime; bus da laiko. Grįždamas rugpjūčio mėnesyje galėsi pakalbėti. –

Gal Konstantin. mums vėl nupirktų kiek knygų. –

Bučiuoju Tave.

Jurgis //

Kai turės laiko, gal Konstantinas nupirkęs atsiųstų šitas knygas: *134r*
1) Учебный географическiй Атласъ, или п. кр. м. карту Россiи и Сибири; – 2) Атласъ русской Исторiи (Добрякова?); – 3) Смирновскiй П. Сборникъ статей (приложенiе къ учебнику теорiи словесности) 2 части по 75 коп. СПБ. Екатерининская, 2. Паннафидовой изд. – (Теорiю Смирновскаго уже имѣемъ); – 4) Исторiя

[9] *cor* -ša- [10] *ins* i *p* a, *cor fl* [11] *cor fl* [12] *p del* kaip ap

срѣднихъ вѣковъ; – 5) Исторія Новая; – 6) Исторія Россіи; – 7)[13] Грамматика древняго церковн. словян. языка (Смирновскаго?)[14].

Konstantinui viso labo; gera, kad tiek egzaminų išlaikė; bet kad sveikatos neprastotų. –

Jei gali atspėti, kada galėsi iš Pilviškių išvažiuosi užsieniuosna, pranešk nors atviruke nelaukdamas ilgai; kad galėčiau pranešti tai merginai, kada ji turi atvykti Pilviškiuosna.

Labai Tavęs išsiilgęs ir labai lauksiu

Jurgis

[13] *orig vid ex err* 6) [14] *rus* =1) Mokomasis geografijos Atlasas ar kraštutiniu atveju Rusijos ir Sibiro žemėlapį; – 2) rusų istorijos Atlasas (Dobriakovo?); – 3) Smirnovskis P. Straipsnių rinkinys (kalbotyros teorijos vadovėlio priedas) 2 dalys po 75 kapeikas, Sankt Peterburgas, Jekaterinos 2, Panafidinos [!] leidyklos. – (Smirnovskio Teoriją jau turime); – 4) Viduramžių istorija; – 5) Naujoji istorija; – 6) Rusijos istorija; – 7) Senosios bažnytinės slavų kalbos gramatika (Smirnovskio?)

Peterburge 22 Gegužio 1912 m.

Mylimasis Jurguti! Mudu su kun. Totoraičiu tarėvosi važiuoti laikyti rekolekcijų drauge teip, kaip pernai laikėva. Susitarėva važiuoti į užrubežį, bet apie vietą laiškais sutarti negalėjova, todėl sutikova susivažiuoti pas Tave. Nuo Totoraičio gavau laišką, kad jis galėsiąs išvažiuoti apie 12–15 Liepos. Aš galėčiau pas Tave atvykti anksčiau. Mā ateina mintis, kad universiteto ⌜darbams pasibaigus Canisianas patuštės⌝[1], kad jame patogiausia būtų atlaikyti mudviem rekolekcijas, jei Tu nesusyk persikraustysi į kitą vietą. –

Paskutiniame laiškelyje rašei, kad jau turi apsirinkęs virėją, ir kad tereikį tik ją atvežti iš Lietuvos į Šveicariją. Aš būsiu 23 Birželio Panevėžyje, 25 ar 26 Kaune, 1 ar 2 Liepos Seinuose. Parašyk, kurioje iš tų vietų aš galėčiau su ta mergina susitikti ir sutarti apie išvažiavimą. Bet rasi geriau būtų, kad ją atlydėtų kun. Jonas. Mat aš neturiu pasaulinių rūbų, todėl norėčiau važiuoti per Austriją. Siūdinimas pasaulinių rūbų Peterburge atseina apie 70–80 rub. Tat lyg brangu. Bet, jei Jonui nepatogu, tai aš mielu noru rodyčiau kelią Šveicarijon taijai merginai. –

Kai prašiausi pašparto užrubežin, tai vyriausybė užklausė, kokioje vietoje būsiąs. Atsakiau Šveicarijoje, vienoje gydymo vietoje, kur nebus per brangu. Arkivyskupo kanceliarija mano atsakymą perdirbo ir padėjo Interlaken. Reikės tenai pažiūrėti, bet aš esmi buvęs Interlakene ir žinau, kad ten be galo brangu. Čia mus ⌜baugina, kad vakacijinės pašalpos šiemet neduosią ir kad negausim algos už birželio ir liepos mėnesius, iki sugrįšim po vakacijų. Jei tie bauginimai išsipildytų, tai mā būtų visai riestai. Turėjau 300 rub. pasidėjęs taupiamoje kasoje, bet reikėjo užmokėti 52 rub. už knygų apdarus. Mat daviau aptaisyti neaptaisytąsias knygas, kurias Tu mā palikai, paskui ats[i]ėjo mokėti prenumeratą už „Wiadomości Kościelne“ ir da duoti Būgai pašalpai, todėl kasoje liko tik 225 rub. Gegužio mėnesyje iš algos užtaupįsiu apie 120–150

[1] *sign rub graph*

rub. Tai bus apie 350 rub. Jei da reikės pirkti pasaulinius rūbus, tai labai spuliai turėsiu apseiti per vakacijas, kad apseičiau be skolų. –⌝[2]

Rašei, kad vasarai neapsimčiau daug darbo. Norėjau tą patarmę išpildyti, bet jau nepasisekė. Panevėžio „Blaivybės“ skyriui žadėjau paskaityti apie Lourdes'ą 23 (10) birželio. Iš Kauno kunigas Turauskas rašė, kad vyskupas ketina mane kviesti kunigams vadovauti[3] dijecezinėse rekolekcijose, kaip Tu pernai. Atsakiau, kad apsimčiau rugpjūčio mėnesyje. Vilniaus administratorius pats atėjo pas mane ir labai maloniai kvietė tą padaryti Vilniuje. Apsiėmiau dvejas tridienes rekolekcijas vesti pabaigoje rugpjūčio 20 ir 27 senojo kalendoriaus. Tikiuosi, kad Tu mā padėsi prisirengti toms rekolekcijoms. –

Dabar aš mažai ką dirbu, noriu pasilsėti Gegužės mėnesyje. Oficijališkų darbų teturiu asistavimą egzaminams, Beto's disertacijos perskaitymas iš Šv. Rašto ir prirengimas metų apyskaitos, kurią reikės atlikti 31 gegužio iškilmingai. Mą rodos, kad šitie darbai nesutrukdys mā pasilsėti. Gal da suskubsiu pabaigti pradėtąjį straipsnį ⌜apie stebūklus, kurį „Vadovas“ pernai vasarą spausdino. Kai tą straipsnį pabaigsiu, vešiu dešinę ausį pas ⌜prof. Vojaček, nes mažai tegirdžiu. Soliterį ketinau⌝[4] gydyti pirmose Birželio dienose, bet jei ⌜Friburge yra geras⌝[5] gydytojas ir geras ligonbutis, tai geriau būtų atsivežti į Friburgą. Apie tris dienas reikės pabūti po nuolatine gydytojo priežiūra ligonbutyje. Ketinau tam tikslui persikelti į ⌜Aleksandro ligonbutį ant 15 linijos⌝[6]. Bet girdėjau,
71v ⌜Perollas'o krašte⌝[7] koki tai prancūzai gai-⌝[8]// lestingieji broliai pirkę namus ir atidarę kliniką. Mą rodos, ir pas juos nebūtų brangiau kaip pas Peterburgo vokiečius, o tik patogiau pas katalikų vienuolius gydytis, negu pas netikinčius protestantus, kurie kunigo nekenčia. Jei gali, parašyk mā apie tai, ką mintiji. ⌜Mano krūtinė nelabai⌝[9] sveika ir naktimis jaučiu, kad lyg oro trūksta, nors miegamasis kambarys aukštas. Nakvoju tame pačiame kambaryje, kuriame Tu pernai nakvodavai. Ga-

[2] *sign rub graph in sin mg* [3] *ins* u [4] *sign rub graph* [5] *sign rub graph* [6] *sign rub graph* [7] *sign cae graph* [8] *sign rub graph in sin mg* [9] *sign cae graph*

lutiniame kambaryje, kur vanė, gyvena ˹˹Kastantinas. Dėl jojo mane˺[10] rūpestis ima. Prieš Kalėdas išdavė tris egzaminus, po Kalėdų tik vieną histologiją[11] 23 balandžio. Po to jau egzaminų nebeišdavinėja. Per gavėnią eidavo kas sevaitę išpažinties, po Velykų nebuvo nei kartą, nors pasisakė petnyčioje valgęs mėsos svečiuose ir nedėlioje kasęs žemę tėviškėje.˺[12] Apmąstymų nelaiko, dvasiškojo skaitymo nedaro, vakarais tankiai išeina ir vėlai grįžta, ne visada nei pasisako, kur buvęs. Nuolatai važiuoja į tuos namus, kuriuos teismas priskyrė jo tėvo įpėdiniams, už ką skolininkai neatidavė skolos. Kaip užsimenu apie reikalingumą daugiau dirbti, teisinasi pailsimu, nervų sugedimu ir pyksta. Rūpinuosi apseiti mandagiai ir vengiu nesutikimo. –

˹Da turiu vieną rūpestį. Arkivyskupas norėjo, kad po ˹vakacijų išguldinėčiau savo dalyką ir dogmatiką˺[13] seminarijoje. Aps[i]ėmiau su sąlyga, kad turėsiu inspektūros pagelbininką prefektą. Tą išsitariau prie visų profesorių, kuriuos Arkivyskupas sušaukė pas save, kuomet prokuratorius pasidavė į dimisiją. Dėl klierikų reikalų ir dėl prefekto nuvažiavau pas Arkivyskupą subatoje 21 balandžio. Kalbėjau, kad labiausiai norėčiau Woycicki'o prefektu. Ats[i]ėjo kalbėti ir apie prokuratorių. Apie šitą pasakiau, kad jis buvo kaltas rudenyje, bet kad˺[14] paskutiniai du klierikų sukilimai prieš Wieliczką yra nežinia kieno padaryti. Pirmasis tai buvo klierikų užstojimas už prokuratoriaus skriaudžiamuosius tarnus. Tas užtarimas buvo neteisingas, nes prokuratorius išvijo iš Akademijos tikrą niekšą. Antrasis klierikų sukilimas subatoje prieš Atvelykį buvo labai keistas, nes seredoje klierikai dar buvo visuomi pasitenkinę, ketverge ir pėtnyčioje nieko bloga nepasidarė, o subatos rytą išdygo didelis triukšmas. Visuotinis klierikų surinkimas pasidarė teip ūmai ir teip greitai sutarė rezoliucijas, kad diduma ketvirtamečių tik tada viską patyrė, kada viskas jau buvo atlikta. Pridėjau, kad toki sumišimai, neturintieji šaknų aliumnato gyvenime, tegali būti vaisiais tik pašali-

[10] *sign rub graph* [11] *a del* 20 [12] *sign rub graph in sin mg* [13] *sign rub graph* [14] *sign rub graph in sin mg*

nės įtekmės, kad tą įtekmę tegalėjo padaryti tik kas nors iš profesorių. Arkivyskupas stebėjosi klausydamas ir sakėsi, kad to atsitikimo negirdėjęs, kaltino rektorių už nepasakymą ir pridėjo, kad jei profesorius teip darytų, tai būtų kiba modernistas tuomi baisesnis, kad ne teoretiškas, o praktiškas. Aš pritariau ir pridėjau, kad aiškiai ir viešai apkaltinčiau tokį, jei tik sugriebčiau. Prie to pažymėjau, kad tokį sugriebti beveik negalima nepasakant klierikams, kokia nesantaika yra terp profesorių, o to sakyti negalima. Atsisveikinęs su Arkivyskupu susitikau jo salione su rektorium. Rektoriui apsakiau savo kalbą su arkivyskupu ir mačiau, kad nepatiko. Panedėlyje rektorius atėjo pas mane be jokio matomo reikalo ir nerviškai vaikščiodamas ėmė kalbėti, kaip su Dębiński'u buvęs iš pradžių geru, o kaip paskui pajutęs sąžinėje priedermę Dębińskį pašalinti. Rektoriaus šnekoje buvo keleta smulkmenų, apie kurias abudu žinojova, kad netiko į Dębińskio įsto[ri]ją ir buvo imtos iš mano santykių su Kakowski'u. Aš supratau, kad visa, kas kalbama po Dębińskio firma,[15] į mane. Pažiūrėjau rektoriui į akis duodamas žinoti, kad suprantu, ir jis žiūrėjo į mane teip, kad tame mačiau patvirtinimą mano supratimo. Kalba pasibaigė, mandagiai palydėjau savo perdėtinį išeinant iki durų ir padėkojau. Ant rytojaus atbėgo pas mane Godlewski's ir ėmė kalbėti ant rektoriaus. Jaučiau, kad tai provokacija. Užėjo mā mintis duoti atsakymą ir išsitariau, kad kurie mane baugina, tegul žino, juog suvalgymas dviejų inspektorių dvejais metais gali užkenkti patiems valgytojams, juog aš inspektoriauti netrokštu ir nebijau netekti prafesūros, pagalios, kad bauginimas manęs už pasakymą savo nuomonės arkivyskupui yra paojingas daiktas, nes, jei aš tą praneščiau kam reikia, tai baugintojai negana[16] ką vyskupais netaptų, bet, rasi, nei mišių laikyti negalėtų. Nuo to laiko rektorius su manim pasidarė teip meilingas, kaip da beveik niekad nebuvo. Užvakar 7[17] (20) šio mėnesio vėl buvau pas Arkivyskupą, nuvežiau jam gerai apdarytą savo šiemetinių prelekcijų egzempliorių

[15] *vid ex err om* nukreipta [16] *a del* nei [17] *a del si* (

ir kalbėjau apie prefektą. Arkivyskupas žadėjo paskirti Woycickį. Vakare tos pačios dienos pasakiau rektoriui visą savo kalbą su arkivyskupu. Rektorius nusiminė ir pasakė man didelę Woycicki'o kaltę, girdėtą nuo paties liudininko. Aš į tą kaltę netikiu, nes liudininkas pats nori tapti prefektu ir mėgsta intrigas daryti. Liudininko kaltės visai neabejotinos, pasakiau rektoriui. Kas dabar bus, nežinau. Melskis už mane, kad nepadaryčiau ką bloga.

Bučiuoju Tave širdingai Tavo Pr. Būčys.

Peterburge 28 (15) gegužio 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Kun. Totoraitis mā rašė, kad galės išvažiuoti į užrubežį apie 12–15 Liepos. Malonu būtų važiuoti su juo drauge. Be taisymosi pasaulinių rūbų neapseisiu. Taigi Pilviškiuose aš galėčiau būti du kartu: važiuodamas į Seinus ir grįždamas iš ten. Važiuosiu į Seinus iš Kauno 18 birželio (arba 1 Liepos sen. stiliaus), nes tik tada galima bus pasimatyti su vyskupu, kurs šiaip vizituos dijeceziją. Iš Seinų grįšiu drauge su Jonu apie 4 ar 5 liepos. Taigi toji mergina, kuri nori važiuoti į Šveicariją, tegul manęs laukia Pilviškiuose 4 Liepos.[1]

Mano kelionė vakacijoms bus šitokia. 6 (19) birž. išvažiuosiu iš Peterburgo, 7 ir 8 pabūsiu Vilniuje. Užeisiu pas kun. Administratorių pasikalbėti apie rekolekcijas ir pas kun. Kuktą patirti šiek tiek apie kun. Chomskį, kurs gal taps prokuratorium Akademijoje. Kaunan atvažiuosiu 9 (22) birž. Su vyskupu galėsiu pasimatyti ir atlikti visus Tavo reikalus, nes J. M. Cirtautas šiemet nevažiuos dijecezijos lankyti: nesveikas. Anksti 18 bir. (1 Liep.) išvažiuosiu iš Kauno į Pilviškius. Pakelyje pasimatysiu su Andziuliu Mauručiuose. Kun. Kulikauskas palydės mane į Marijampolę, o iš tenai samdysiuos arklius į Seinus. Iš Seinų parvažiuosiu atgal į Pilviškius ir brauksiu tiesiog į užrubežį. Iš užrubežio grįšiu anksčiau, jei reikės rekolekcijas laikyti Kaune, o jei nereikės, tai pasiliksiu ilgiau.

7 Gegužio n. kal. sudegė Sudergo bažnyčia.[2] Kun. Keblaitis, mą rodos, nelabai norės naują bažnyčią statyti. Jam būtų pakilimas aukštyn, jei gautų eiti į Plokščius, į vietą neseniai mirusio klebono kunigo Baliūno. Pašnekėk su kun. Dvaranausku, ar jis nenorėtų klebonauti Suderge. Kun. Navickas galėtų jam būti kamendorium. Sudergas labai svarbi vieta, nes toje parapijoje susiduria protestantizmas su

[1] *li sign rub graph et sign rub graph in sin mg* [2] *phr sign rub graph*

katalikyste. Įžymesnių kunigų vyskupas ten neskiria, nes vieta negarbinga, o pasišvenčiančių teipgi nėra. Kunigas Vincas mudviejų abiejų draugas. Jei mano sumanymas Tau patiks, prašyk Vincą mudviejų abiejų vardu. Kun. Navickui teipgi būtų pasišventimas eiti Sudergan, nes tenai vikarijatas ne ordinariškas, o kun. [Justinas][3] teologijos magistras. Bet jis niekuomet nežiūrėjo į aukštas vietas. Bažnyčią statant sunku apseiti Suderge be kamendoriaus.

Kunigo Navicko disertacija[4] pateko į Rymą. Ji labai patiko t. Aurelio Palmieri. Jis ją žada dalimis atspausdinti viename Italijos laikraštyje, tik aš užmiršau, kokiame. Kunigo Navicko vardu aš žadėjau kun. Kakowski'ui, kad disertacijos autorius nesipriešįs jos atspausdinimui. Tas mano prižadas tapo duotas jau tada, kada disertacija buvo išvežta, bet, susimildamas, perkalbėk kunigą Pijų, kad nesipriešintų, jei savo disertaciją išvys atspaustą. //

Mane norėjo išrinkti ⌜vėl į katalikų pedagogų⌝[5] komitetą, bet neap- *73v*
siėmiau, tik prašiau, kad komiteto surinkimus darytų pas mane, ale be moterų. Sekminių vakare buvo toks susirinkimas: atėjo du sąnariu. Morta Kolago ir Marija Rzeszotarska, negalėdamos ateiti, pavedė man savo balsus, todėl surinkimas įvyko. Draugijos reikalai eina blogai, nes tvarkos nėra.

Gegužio mėnesyje nieko nenuveikiau, bet galva žymiai pasilsėjo. Sąžinė išmėtinėja, kad laiko gana daug sugaišinu nieko neveikdamas. –

Našlė ⌜Kolpinskienė ir jos motina⌝[6] Novasiolova dideliame varge. Kiek turėjo pinigų, tiek įsipainiojo į e[ks]plioatatorių[7] tinklus. Pirm poros sevaičių buvau davęs 30 rub., dabar vėl pridėjau 10. Viso pasaulio našlių aš vis tiek nesušelpsiu, bet šitame atžvilgyje nepergalėjau širdies minkštumo atsimindamas Kolpinskienės sūnų Dijodorą. Jei nebus kam ištraukti iš vargo motiną ir močiutę, sūnus turės mesti mokinęsis ir gelbėti motinas – našles.

Mano dvasiškas gyvenimas tebėra iširęs, nors truputį eina geryn.

[3] *orig vid ex err* Pijus *(cf Andziulis)* [4] *sign rub graph* [5] *sign cae graph* [6] *sign rub graph* [7] *vid*

Zahn'o Einführung in die Müstik pabaigiau; dabar skaitau Joannis a Jesu Maria, Theologia Mystica ir Epistola Jesu ad hominem (Bibliotheca Ascetica Mystica). Meditacijas laikau iš Müllendorffo, Parabeln des Herrn, 5-toji knygelė.

Straipsnio į „Vadovą" da vis nepabaigiau, nes Gegužio mėnesyje laikas be galo sutaršytas. Iš dalies ir aš pats kaltas esmi, nes kai kada nesitaršau, kaip kada netaršytą gaišinu.

Mano klausytojai ⌜lietuviai studentai pasaulinių⌝[8] mokyklų sumanė padaryti tokią vietą, kurioje naujai atvažiuojantiejie rastų prieglaudą ir patarmę. To sumanymo įvykdymas katalikystei atneštų didelę naudą, bet kašto būtų apie 60 rublių[9] arba daugiau. Aš da dabar nežinau, ar apsiimti tą daryti, ar ne. Kaip Tau išrodo?[10]

Ponia ⌜Ihnatowicz, pulkininko žmona⌝[11], turi dvi dukteri, baigusi Smolnyi institutą. Merginos norėtų mokintis aukščiau, aš joms kalbėjau apie Académie Ste Croix Friburge ir žadėjau, kad per Tave parūpįsiu užtektinai informacijų. Pati Akademija galėtų nusiųsti atspaustas informacijas šituo adresu: ⌜M-me Ihnatowicz à Lager près Oust-Ijora gow. St. Pétersbourg⌝[12] Russie (Г-жѣ Игнатовичъ въ Лагеръ у Усть-Ижоры, С. Петербургской губерніи)[13]. Vieną iš tųdviejų merginų pažįstu: labai gera. Ji nuolat klausydavo lenkiškų apoliogetiškų paskaitų, turi didelius gabumus filioliogijoje ir gana žymią pedagogišką dovaną.

Knygas Kastantinas nupirks šiandien arba rytō ir tuojaus Tau jas išsiųsiu.

Bučiuoju Tave meilingai

Tavo P. Būčys.

[8] *sign rub graph* [9] *phr sign rub graph* [10] *capit sign rub graph in sin mg* [11] *sign cae graph et sign cae graph in sin mg* [12] *sign rub graph et sign cae graph in sin mg* [13] *pranc/rus* =Poniai Ignatovič, į stovyklą prie Ust Ižoros, Sankt Peterburgo gubernija, Rusija

\+ 1[1]. VI. 1912
Friburgas.

Mielasai Praniuk! Labai džiaugiuosi, kad neužilgo galėsime pasimatyti. Vietą apsigyventi vis surasime; nėra ką rūpinties. –

Čia, Friburge, neatsirado jokių naujų klinikų, nes medicinos fakulteto nėra; yra tik tie pat[y]s ligonbučiai, kaip ir seniau. Žinoma, norint ir juose būtų galima apsigyventi ir pasigydinti; arba prireikus būtų galima kad ir Bernan nuvažiuoti. –

Man rodos, gerai padarytum, kad visą savo organizmą duotum ištirti kokiam geram gydytojui, ne tik ausis. –

Toji virėja bus 4 liepos Pilviškiuose. Tik važiuojant per sieną vokiečių žandarai daro kliūtis Eitkūnuose; mat žiūri, kad negabentų kas žmonių Amerikon arba kur kitur, ypač merginų. Taigi perėjus per sieną būtų gal geriausi paimti tik į Berlyną bilietai, o iš Berlyno galima pirkties bilietai jau net iki Friburgo; tai Bazelyje neperkratinėja nė daiktų, o tik Friburge; taigi mažiau baldos būtų. Bet visgi reikia būti prisirengusiam, kad prūsų žandarai kliudys tą merginą toliau važiuoti; reikia pagalvoti, kaip dalykas išaiškinti. –

Man rodos, kad nereikia pasigailėti 60 rublių arba kad ir daugiau taip naudingam katalikystės užmanymui pašvęsti, reikia tiems studentams padėti įvykdinti taip naudinga įstaiga. Date et dabitur vobis[2]. Geriaus kur kitur vely susilaikyt nedavus, kur nematyt tokios aiškios naudos. –

Dėl kun. Navicko disertacijos nėra ką rūpinties; tegul sau sveiki ją spausdinasi, jei jiems ji tinka. –

Ne ką darysi, Kolpinskienei reikėjo padėti. –

Sumanymas, kad kun. Dvaran. prašytųsi į Sudargus nelabai tinka, ne dėl to, kad vieta būtų[3] per prasta, – žinoma, į tai nepridera atsižvelgti, – bet dėl daugelio kitų priežasčių. Atvažiuosi, tai pasikalbėsime. –

[1] *cor pro* 8 [2] *lot* =duokite, ir bus jums duota (*Lk* 6, 38) [3] *cor* b

Čia atėjo gandas, kad Jo M-nybė vyskupas da nėra išbraukęs kun. Dvaran. iš tarpu profesorių; gal norės jį atgal paimti seminarijon lotynų kalbai mokyti. Man rodos, geriausia bus tas dalykas Jo M-nybei spręsti palikus; jis parūpįs jiedviem tinkamas[4] vietas. Daugių daugiausia galima prašyti, kad ilgainiui sutrauktų kur į vieną vietą darbuoties. –

Marijampolės neverta visiškai išsižadėti; bet geriaus kol kas Jo M-nybei viskas palikus spręsti. Pagaliaus atvažiuosi, pasikalbėsime. –

Kaune taipgi nėra da ką išsyk visų dalykų galutinai spręsti; sugrįždamas galėsi galutinai atliktų reikalus; žinoma, jei sektųs, tai ir dabar važiuodamas gali juos atlikti. //

136v Nuo Konstantino gavau laišką, labai jam dėku. Kiek vėliau parašysiu jam; o kol kas pasveikink nuo manęs ir padėkok. Jis, matyt, žmogus nerving[as][5]. Ruožtais užeina jam, kad energijos turi daug, o ruožtais vėl nusilpnėja. Gal per vakacijas atsilsėjęs vėl sustiprės. Reikia melsties, kad Dievas duotų jam Šv. Dvasią. –

Turbūt Tu turi albą ir da keletą menkniekių, reikalingų prie Mišių; ar negalėtum atvežti. Reikės įsitaisyti altorius ir koplytelė, kad namie būtų galima Mišias laikyti. –

Neužmiršk gi, Brolau, ir savo sveikatos. –

Dieve, padėk laimingai metus užbaigti! –

Daug nerašau, pasimatysime, tai iki valiai pasikalbėsime. Beje, ar negalėtum kiek atsivežti arba atsiųsti spausdintų lapų: ratio ordinis divini et menstrui[6], turbūt da jų apsčiai turi; verta būtų atsivežti ir kitos popieros; gal pavyks vis tos padarybos.

Bučiuoju Tave

Jurgis

[4] *ins* i [5] *orig vid ex err fl* -ais [6] *lot* =dieviškųjų apeigų apyskaita ir mėnesinė [apyskaita]

7. VI. 1912
Friburgas

+

Mielasis Praniuk!

Labai ačiū už knygas. –

Da vienos brošūrėlės man čia prireikėjo; gal atvažiuodamas ją su savim atsivežtum. Būtent, kitąsyk buvau pasiskolinęs nuo kun. Baltrušio mažą brošūrėlę, įvardintą: „Какъ составлять духовныя завѣщанія“[1], bet tą jam esu sugrąžinęs. Būtų gera, kad man tokią brošūrėlę pagamintum.

Kartą, rašydamas į mane, esi minėjęs, kad Tau redakciji „Šaltinio“ ir „Vadovo“ esanti skolingi. Čia būdamas kun. Vailokaitis nusiskundė, kad Tu pareikalavęs tų pinigų; mat jiems jų dabar trūkstą. –

Taigi būdamas Seinuose, gal geriausiai padarysi, jei[2] to reikalo neminėsi tuo tarpu. Kodėl gi, pasakysiu, kaip atvažiuosi.

Rašei, kad teksią Tau[3] matyties Kaune su Jo M-nybe vyskupu. Rašiau apie kun. Kulviečio reikalą. Jį, žmogų, net šiurpuliai ima, kuomet ateina jam mintis[4], kad Seminarijoje gali tekti kapelionauti. Nors, kaip sakiau, jokios o jokios tikros žinios nėra; tik kažin kas tokį[5] paskalą[6] yra paleidęs. Taip kad // nėra ką tyčia apie tą reikalą su JM vyskupu kalbėti; galima *138v* tik taip pasiklausinėti žmonėse, kiek toje paskaloje tiesos yra. Bet jeigu vyskupas[7] užvestų apie tą dalyką kalbą ir spirtųsi, reikėtų gal[8] nurodyti visi keblumai, ypač, kad kun. Kulvietis gana silpnai lietuviškai kalba ir visa širdimi veržiasi darban tarp jaunųjų mokytinių. Jeigu vyskupas šiek tiek spirtųsi ir norėtų būtinai kun. Kulvietį pasilaikyti, ne ką darysi, reikėtų nusileisti. Mano nuomone[9], jis nebūtų blogas dvasiškas tėvas, tik tiek, ką turėtų daug keblumų, ir jam labai nejauku būtų Seminarijoje. –

O geriausia gal būtų atidėjus tuos dalykus ir čia pasitarus, kas daryti.

[1] *rus* =Kaip sudaryti dvasinius testamentus [2] *p del* j [3] *cor pro min* [4] *p del* gal [5] *ins* [6] *p del* yr tat [7] *cor* y *pro* i [8] *p del* pas [9] *cor pri* o

Rašė iš Pilviškių kun. Kulikaus.: „Sekminių seredoje buvau Seinuose ir kalbėjau su vyskupu. Pavelyjo man išvažiuoti, bet tiktai tada, kada sugrįš kas nors iš užsienio, iš[10] Canesianum užimti mano vietą Pilviškiuose". –

Aš jau esu Tau rašęs, kad grįš kun. Dvaranauckas ir Navickas. –

Bet gal Jo M-nybė ir ką kitą paskirtų: grįžta dabar, kiek girdėjau, pasigydęs kun. Vincas Kudirka. Rašau tai tik Tau vienam, nėra ką to skelbti. –

Pagaliaus, kaip Jo M-nybė norės, taip padarys. –

Kulikauckui,[11] žmogui, reikia būtinai padėti išvažiuoti užsieniuos-
139r na, nes // jau ir sveikata jo netesa ilgiau taip dirbti Pilviškiuose, kaip jis yra dirbęs[12]. –

Kun. Dvar.[13] ir Nav. sugrįš apie 12 arba 11 rugpjūčio. Bet būtų malonu, kad Kulikauckas galėtų anksčiau išvažiuoti pasigydyti Wörinshofene Knaipo įstaigose; gal jį galėtų koks kitas kunigas tuo tarpu užvaduoti, kad ir toksai Vincas Kudirka. Bet tiek to; kad[14] ir ilgiau nusitęstų, kad galės išvažiuoti, kad tik galėtų išvažiuoti. –

Pilviškiuose pasimatysite, tai pasikalbėsite.

Dieve, padėk laimingai metus pabaigti!

Jurgis.

[10] *cor* [11] *p del* gi [12] *cor* ę *pro* e [13] *cor* v *pro* a [14] *cor* k

Peterburge 26 Gegužio (8. VI) 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Andai rašiau, kad per Kalėdas ir per Velykas man ats[i]ėjo sakyti pamokslai katedroje Arkivyskupui celebruojant ir kad aš turėjau apsivilkti roketą ir mantoletą. Kaip pranešiau Tau apie tai, Tu man atsakei, kad kartais gal mane paskirti kokiu nors garbės kanauninku. Nesitikėjau, kad Tavo žodžiai taps pranašyste. Nenorėdamas trečiu kartu vilktis kanauninkiškais rūbais, neaps[i]ėmiau sakyti pamokslo per Dievo Kūną, o įsipiršau pasakysiąs per Šv. Traicę. Tik štai subatoje 19 Gegužio (1. VI) atvažiuoja pas mane kun. Ploskiewicz ir atveža nominaciją ant garbės kanauninko. Aš nusiminiau, bet nieko neatsakiau. Ant rytojaus Arkivyskupas koncelebravo per sumą, nes tai buvo Šventojo Tėvo gimimo sukaktuvės ir mudu su Ploskevyčiu sėdėjova abyšaliai Arkivyskupo. Tokiu būdu aš išpildžiau garbės kanauninko funkcijas. Po mišių buvo pietūs[1] pas Arkivyskupą. Prieš pietus aš nuėjau pas kapitulos sekretorių kunigą Ostrovskį ir paprašiau, kad jis manęs nerašytų į kapitulos knygas, nes aš negaliu apsimti būti garbės kanauninku. Kunigas Ostrowski's pripažino mano priežasčių svarbumą. Per pietus Arkivyskupas pakėlė mano sveikatos tostą ir pavadino mane kanauninku. Aš labai neparangiai padėkojau, bet nieko nepasakiau. Po pietų prašiau arkivyskupo pasikalbėti ir pasakiau, kad labai esmi dėkingas už garbę, bet kad negaliu jos priimti, nes prisiekiau garbių nepriiminėti, prisiekos laužytojum negaliu būti. Arkivyskupas man ilgai privadžiojo, kad tas garbės kanonijos priėmimas nėra prisiekos laužymas, ir siūlė dispensą. Bet aš pasakiau, kad negaliu naudotis dispensa. Jis privadžiojo, kad mano prisieka buvo neprotinga ir Bažnyčiai nepatogi. Aš rūpinausi kuo mandagiausiai išdėti, kad ta prisiega visgi[2] tikra prisiega ir kad ji Bažnyčiai nekenkia.

[1] *orig* ų [2] *cor* v

Šnekoje patyriau, kad Arkivyskupas mane paskyrė garbės kanauninku nesiklausdamas Seinų vyskupo. Aš prašiau, kad nei neklaustų ir kad kapitulos sekretoriui apie mano paskyrimą nepraneštų, o manęs kad kanauninku nevadintų. Visų tų trijų prašymų Arkivyskupas nežadėjo išpildyti. Išeidamas nuo jo aš dar kartą prašiau, kad nestatytų mane tokiame padėjime, kad man reiktų valdžios[3] klausant prisiegą laužyti. Parvažiavęs namo, nuėjau pas k. Joną pasišnekėti, ką daryti. Jis patarė nieko nedaryti: sako, užtenka to, kas padaryta. O mā sąžinė buvo betgi nerami. Aš surašiau labai mandagų laišką, kurį čion pridedu, nes jo Arkivyskupui[4] nesiunčiau, pabūgęs, kad neišeitų blogiau. Ateityje aš apsimsiu pamokslus sakyti su roketa ir mantoletu, nes sako, teip rubrai reikalaują, bet kitų garbės kanauninko funkcijų nežadu pildyti ir būti kanauninku visgi negaliu. Iki šiol teip mandagiai aps[i]ėjau, kad net per mandagiai, taigi negalės ant manęs pykti už malonės paniekinimą.

Seredoje 23 (5. VI) Gegužio pas mus buvo rusiški egzaminai. Klie-
> rikų delegacija pastatė man ultimatum[5]: arba egzaminai bus daromi
72v teip, kaip jie buvo daromi pirma, arba abudu // aukštiejie kursai visai
neis ant egzamino. Aš pasakiau, kokis iš to yra paojus Akademijai, ir prašiau, kad jie kiekvienas skyrium duotų mā žodį, juog antrąjį rusišką (istorijos) egzaminą mokės ištisai ir išdavinės be suktybės. Ketvirtojo kurso studentai tą žodį davė kiekvienas skyrium, o trečiojo – visi išvien per delegatą. Aš nebuvau ant egzamino pradžios; bilietus dėstė kun. Godlewskis, kurs buvo su studentais daug kalbėjęs apie rusiškos literatūros egzaminą. Tečiaus ne vienas Goldlewski's buvo kaltas, kad klierikai man pastatė ultimatum. Už Godlewskį kaltesnis rektorius. Pralotas Kakowskis šiemet mane daugiau kartų prigavo negu visi mano pavaldiniai, ir tie apgavimai buvo labai svarbiuose dalykuose. Rusiškų[6] egzaminų dalyke[7] rektoriaus aps[i]ėjimas buvo veidmainiškas. Ir mā vienam, ir prie kun. Naujoko sakė, kad seniejie palengvi-

[3] *cor* v *pro* j [4] *cor pro* a [5] *lot* =ultimatumą [6] *cor fl* [7] *p del si* ,

nimai rusiškų egzaminų išdavinėjime negali būti toleruojami, kad už tų palengvinimų panaikinimą mums dėkingi bus visi vyskupai. Prie Naujoko Kakowski's visą nuopelną tų palengvinimų panaikinimo pripažino sau vienam. Tečiaus klierikams pats rektorius pasakė, kad jie tais palengvinimais naudotųsi po senovei. Klierikai išreiškė abejojimą, ar galėsią naudotis, nes inspektorius galįs visa suardyti. Ant to pralotas Kakowskis atsakė pasijuokimu iš manęs. Trys klierikai mā tą papasakojo, kaip rektorius jiems leido naudotis senaisiais palengvinimais. Mano širdis dabar apimta dviem klausimais: 1) ar liktis, ar pasiduoti dimisijon; 2) jei pasiduoti, ar nuo inspektūros ir profesūros drauge, arba tik nuo inspektūros? Mano buvimas nepakenčiamas.

Turiu baigti nebaigęs, nes jau einu egzaminuoti iš fudamentalinės teologijos.

Bučiuoju Tave

Tavo kun. Pr. Būčys.

12. VI. 1912
Friburgas.

Mielasai Praniuk! Skubinuosi duoti atasaką. Gera, brolau, kad tokiuose dalykuose klausies patarties. Kas klausias, neklysta. –

Tavo dėta aš nė manyte nepamanyčiau atsistatydinti. Nematau nė kokio reikalo tatai daryti. Kad kas šuntakiais vaikščioja, neišeina iš to, kad ėmęs ir pamestum tikrąjį kelią. Gerai suprantu, kad taip dalykams stovint, nemielas Tavo buvimas. Bet ką gi darysi: In pa-
tientia vestra possidebitis animas vestras. Diligentibus Deum omnia 41
cooperantur in bonum[1]. –

Kažin, ar nebūtų gera, pabandžius su pačiu Rektorium rimtai ir ramiai pasikalbėti apie tuos atsitikimus, – išdėstyti trumpai ir sausai pačius faktus, bent paskutinį atsitikimą, o išvadas palikti jam pačiam pasidaryti. O gal būtų ne pro šalį ir pačiam JM. antvyskupiui viskas apsakyti, kad žinotų, kaip dalykai stovi. Jis Tave skyrė inspektorium, jam privalai savo darbų[2] apyskaitą išduoti. Bet apie atsistatydinimą nepriderėtų nė minte užsiminti. Tuomet klausimas pasidarytų opus. Gal da pasitartum ir su kun. Jonu apie tą reikalą. Aš
čia padaviau savo nuomonę ir da vieno kito rimto vyro ir tau prie- 20
lankaus. –

Atvažiuosi, tai tada apie visa ką pasikalbėsime; kad tik šiaip be taip užbaigtum tuos metelius.

Nieku būdu negali sutikti likties pagarbos kanauninku. Tai griežtai priešinasi padarytai prisiegai. Jei mes[3] imtume vaikščioti tuščios garbės ir visokių pažibų klystkeliais, tai tada galėtų būti nemaža skriaudos Bažnyčiai. Dieve, saugok mus nuo to! Šiaip nėra ko bijoties. Da nė vienas žmogus neužkenkė nei sau, nei Bažnyčiai, kuris iš tikrųjų visų šio pasaulio tuštybių išsižadėjęs, pas[e]kęs[4] buvo nusižeminusio

[1] *lot* =Savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę. Viskas išeina į gera mylintiems Dievą (*Lk* 21, 19; *Rom* 8, 28) [2] *cor fl pro* -us [3] *p del* pro [4] *orig vid ex err* pasa-

Kristaus pėdomis. Jo M-nybė negal Tavęs paliuosuoti nuo tos prisiegos, nė nereikia to. –

Labai gražiai galima skelbti Dievo žodis ir be mantoletų bei roketų. Aš pats k[e]lis[5] kartus sakiau katedroje pamokslą, kaip žinai, Jo M-nybei antvyskupiui laikant Mišias arba per jas būnant[6], o tik apsieita tada be mantoletų ir roketų. Taip pat kokį laiką skelbdavo pamokslus Katedroje Tėvas Żaček, arba ir kiti kunigai. Nebuvo[7] girdėti, kad būtų juos įvilkdinta į kanauninkų rūbus. Tasai rubrikų priminimas man išrodo tiktai vaikiškas tavo sanžinės ramdymas. Rubrikos tereikalauja, kad kunigas būtų su stula, ir tai visur Bažnyčiose pildoma. –

Net Seinų vyskupui būtų nemalonu, kad tu sutiktum pakeliamas į Peterburgo garbės kanauninkus. Išrodytų, lyg kad Jo Ma-nybei Seinų vyskupui primenama, kad jau metas esąs ir į Seinų kapitulą Tave paimti; – gi pats rūpinaisi, kad Tau toji garbė netektų. Dabar Peterburge priėmus tą poaukštį, išeitų nei šis, nei tas. –

Ir taip kažin, ar nepritiktų, kad visą tą dalyką papasakotum Jo M-nybei vyskupui, būdamas Sei-//nuose; išvengtum tolimesnių netikėtų *141v* nesusipratimų ir nemalonumų. Jo-M-nybė ⌜Seinų vyskup.⌝[8] tokius reikalus supranta; Tau išdėsčius dalyką, žinos, ko laikyties. –

Tavo laiškas, kurį sumanei JM. antvyskupiui siųsti, yra per ilgas ir per daug daiktų į jį pridėta. Tavo dėta, aš labai trumpai, bet aiškiai surašyčiau Jo M-nybe[i] padėkodamas nužemintai už garbę ir būtinai nuo jos atsisakydamas. Štai, kaip aš manyčiau sustatyti laišką: Exc. D[omi]ne. Długo w swem sercu i sumieniu rozważałem przed Bogiem, jak mam postąpić wobec odznaczenia, jakie spotkało mnie ze strony Najdostojn. Arcypasterza. Wiem, że jedynie Jego ojcowskiej dobroci i łaskawości zawdzięczam tę nominację na kanonika. Bardzo cenię sobie tę łaskę i w żaden sposób nie chciałbym się okazać niewdzięcznym Waszej Ekscell. lub zasmucić czemkolwiek Jego Ojcowskie, pełne dla mnie względów serce. –

[5] *orig vid ex err* klis [6] *cor* b [7] *cor* e [8] *ins s l*

Ale też z drugiej strony nie mogę i nie chcę przeniewierzyć się przysiędze, złożonej[9] Bogu z całą[10] rozwagą i świadomością. –

Wobec tego proszę mi nie mieć na złe, że ja na przyszłość nigdy nie będę kładł na siebie oznak godności kanonickiej. –

Upadając do stóp Waszej Arcypastersk. Dostojności, błagam nie poczytać mi za winę tego[11] kroku i postanowienia. –

Wywdzięczając się Najczcigodniejszemu Ojcu memu i Pasterzowi za łaskę mi wyświadczoną, będę się starał odtąd jeszcze wierniej Mu służyć i jeszcze gorliwiej pracować dla chwały Bożej i Kościoła. –

Z największą czcią i wdzięcznością oddany[13] w Chrystusie syn i sługa[12]. –

Beje, čia da pridedu, kad inspektoriavimas nėra poaukštis ir garbė, o tiktai priedermė (non dignitas sed officium[14]). Tėvai Jezavitai esti[15] Rektoriais ir Vicerektoriais, bet niekad ne kanaunykais arba pralotais. –

Pagaliaus atvažiuosi, tai pasikalbėsime apie visa ką. Tą laišką antvyskupiui Tavo dėta aš nusiųsčiau[16] išvažiuosiant, kad ir paskutinę dieną, kad nereikėtų vėl be reikalo eiti akių[17] kaitint ir teisinties. –

Labai karštai už Tave melsiuos. Dieve, padėk!

Jurgis

[9] *ins pro* danej [10] *ins pro* pełną [11] *vid ex err bis* [12] *lot, lenk* = Ekscelencija Viešpatie, ilgai savo širdyje ir sąžinėje svarsčiau prieš Dievą, kaip turiu pasielgti akivaizdoje išskyrimo, kurį man suteikė Garbingiausiasis Arkiganytojas. Žinau, kad už tą nominaciją kanauninku turiu būti dėkingas tik Jo tėviškam gerumui ir maloningumui. Labai vertinu tą malonę ir jokiu būdu nenorėčiau pasirodyti nedėkingas Jūsų Eskcelencijai arba kuo nors nuliūdinti Jūsų tėvišką, man dėmesingą širdį. – / Bet taip pat, kita vertus, negaliu ir nenoriu išduoti priesaikos, duotos Dievui visiškai apmąstytai ir sąmoningai. – / Atsižvelgiant į tai prašau nelaikyti blogu, kad aš niekada ateityje neprisiimsiu kanauninko garbės ženklo. – / Puldamas prie Jūsų Arkivyskupiškos Didenybės kojų maldauju nelaikyti manęs kaltu dėl šio žingsnio ir sprendimo. – / Atsidėkodamas Garbingiausiajam savo Tėvui ir Ganytojui už man suteiktą malonę nuo šiol dar labiau stengsiuos Jam tarnauti ir dar karščiau triūsti Dievo ir Bažnyčios garbei. – / Su didžiausia pagarba ir dėkingumu atsidavęs sūnus ir tarnas Kristuje [13] *cor* n [14] *lot* =ne garbė, bet pareigos [15] *ins pro del* yra [16] *p del* prieš išvažiuodamas [17] *cor* k

31 (18) rugpjūčio 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Apie tuos šešis tūkstančius, kuriuos Tau buvo kaltas nabašninkas kun. Senkauskas, kalbėjau su vyskupu. Jo ekscelencija aiškios nuomonės nepasakė; iš žodžių numanu, kad veikiau krypsta į tą pusę, kad tie pinigai pasiliktų statu quo[1]. Jeigu juos pavesi kunigui Krištolaičiui, vyskupas nepyks. Kunigui Dvaranauskui, turbūt, nepasiseks išgauti pinigų iš prokuraturos, o Krištolaičiui gali pasisekti. Gavęs tuos pinigus kun. Krištolaitis džiaugsis, ūkės mokyklai nauda bus, bet dėkingumo negalima tikėtis. Padaryk su tais pinigais, kaip pats išmanysi. Aš norėjau patirti, kam tie pinigai teks: ar Marijampolės bažnyčiai, ar viešpatijos iždui, jei Tau netaps sugrąžinti. Vyskupas neatsakė man ant to.

Su kun. Puricku sus[i]ėjau Kaune ir kalbėjau, o kalbėdamas jaučiau, kad yra kas nors negera. Kun. Purickas būtinai norėjo, kad mes užsiimtume vienuolių moterų organizacija. Aš, jo argumentacijos klausydamas, jaučiau[2], kad jis yra skelbėjas priedermių ir beveik teisėjas, bau-// džiantis už nepildymą jų. Mą užėjo noras pasakyti jam, kad turi *78v*
daugiau mintyti apie paklusnybę ir apie savo būdo išdirbimą negu apie veiklumo praplatinimą. Bet susivaldžiau ir nieko nepasakiau. Prašiau, kad, važiuodamas į užrubežį, atvežtų Tau kieliką. Jis sakėsi ateisiąs pas mane, kaip aš sugrįšiu nuo vyskupo, ir kieliką pasiimsiąs. Aš užtrukau pas vyskupą, o kun. Purickas pas mane neatėjo. Tik iš Kaišiadorių atrašė laiškelį, kurį čion pridedu. Esmi skaitęs gudriai sustatytų laiškų ir šitavai yra vienas iš jų skaitliaus. Jo turinys nori, 1° kad aš vyskupui nepasakyčiau apie kun. Puricko norą gyventi pas Tave, 2° kad už išreiškimą to noro nebūtų kaltas laiško rašėjas, bet aš, kurs jį skaitau. –

Aš atrašiau kunigui Purickui mandagiai, trumpai ir aiškiai, 1° kad kieliką kitokiu būdu atsiųsiu Tau, 2° kad vyskupui patarsiu „neatimti subsidijos" ir 3° kad patariu kun. Purickui iš pat // pradžios užrubežyje *79r*

[1] *lot* =kaip yra dabar [2] *a del* klausiau

laikytis toliausiai nuo Tavęs. Pridėjau, kad jei nori žinoti tos trečiosios patarmės priežastį, tegul atvažiuoja pas mane į Vilnių. Jei atvažiuos, aš jam pasakysiu, kad jo laiškas išreiškia tokią sąlygą (nesakyti vyskupui), kurią išpildžius[3] negalima gyventi su Tavim. (Pabraukiau kun. Purickio laiške tuos žodžius, kur ta sąlyga išreikšta. Tuojaus po jų pridėtas sakinys, kurs nuteisys autorių, jei aš jo žodžius suprasiu, kaip jis norėjo.)

Po pirmųjų rekolekcijų kalbėjau su kun. Stakausku, Panevėžio džiakonu. Jį pažįsti gerai iš Akademijos. Mudviem esant I kurse, jis buvo IV-tame. Jam ir jo broliui,[4] Jurbarko kamendoriui, pasakiau apie Tavo darbus ir tikslus. Juodu turbūt kreipsis prie Tavęs. Kun. Staniulis, kanauninkas, teipgi laikė rekolekcijas ir teigpi išreiškė norą parduoti savo turtus, atsisakyti nuo parapijos ir tarnauti Dievui. Ki-
79v tiems, jei kas kreiptųsi // iš Žemaičių vyskupijos, nors sakytųsi, kad aš pataręs, nesiskubink atsakyti: vieną numanau abejotiną[5]. –

Su kun. Dogeliu ir su kunigu Turauski'u dar nekalbėjau apie tą, bet šiandien kalbėsiu. Jeigu juodu kreiptųsi į Tave, atsakyk su pasitikėjimu. Kun. Turauskiui vyskupas užmėtinėja, kad per daug karštas[6] patrijotas, bet jis dar priklauso Kaune prie mažiaus karštų. –

Kalbėjau su kun. Andziuliu. Jis atlaikė dabar Kaune rekolekcijas su mumis. Jo noras sustiprėjęs. –

Apie p. Bistrą pasakiau vyskupui, kas buvo Tavo laiškuose. Patyriau nuo kunigų, kad Bistro tėvai turtingi, turi Liepojuje namus ne mažiau 10.000 vertės. Ateitininkų suvažiavimas buvo, kaip sakiau, Birželio mėnesyje, o ne dabar, kaip Bistras Tau sakė. –

Sus[i]ėjau su Mėžlaiškučiu. Jis pabaigė kursus, rudenyje bus Peterburge egzaminų laikyti, prašiau, kad užeitų pas mane; galėsiu pasikalbėti. –

Pabaigęs antrą eilę rekolekcijų nesijaučiu pailsęs. Už pirmąsias vyskupas man davė 242 rublių vienoms mišioms. Ačiui jums už maldas; melskitės ir toliaus.

[3] *cor* -u- [4] *p del* pasa [5] *cor fl* [6] *cor* ka-

Bučiuoju širdingai
Pran[...]

P. S. Rytō važiuoju į Vilnių, o Peterburge būsiu 1 (14) rugsėjo rytmetyje, jei Dievas sveiką laikys. Parašyk, ar kun. Feliksas gavo 250 rub., išsiųstus iš Kauno pirm šešių dienų? Vilniuje ketinu būti seminarijoje.

Pr[...][7]

[7] *capit add in sin mg vert*

9. IX. 1912.

Mylimasis Jurguti!

Abudu Tavo laišku, rašytu į Vilnių, gavau. Atsakyti negalėjau dėl laiko stokos. Mačiausi su kunigo Kazoko broliu studentu. Su kun. Administratorium matytis negalėjau, nes nėra Vilniuje, bet stipendija taps pripažinta. Šiandien pradedu antrąją ir paskutinę sesiją tridienių rekolekcijų Vilniuje. Peterburgan sugrįšiu subatos rytą 14 (1) IX. 1912. Iš ten parašysiu Tau laišką. Sveikata tam sykiui gera, nors paskutinėse dienose jaučiuosi truputį pailsęs. To pailsimo priežastis ne darbas, o dvasiškas širdies sopėjimas dėl skaudaus pažeminimo,
80v kurį neseniai gavau kentėti ir dar iki šiol nepripratau. Apie[1] // tą visa plačiaus parašysiu laiške. Kunigas Purickas buvo pas mane Kaune. Kalbėjo teip, kad man nepatiko, bet ant to nepaisiau. Paskui parašė laišką, kurį Tau išsiunčiau. Pačiam Purickui pasakiau, kad laikytųsi toli nuo Tavęs, o jei nori žinoti mano patarmės priežastis, tegul atvažiuoja pas mane į Vilnių. Taip rašydamas mintijau, kad jei mano bus apsirikta Purickio laiško interpretacijoje, tai jo autorius atvažiuos į Vilnių, o jei bus neapsirikta, tai neatvažiuos. Kun. Purickis iki šiol neatvažiavo, nors Vievys (Евье) visi netoli Vilniaus. Kun. Kulvietį mačiau Vilniuje. Jis išvažiavo į Varšavą. Bučiuoju širdingai.

Pranys

Въ Швейцарію[2]
Monsieur l'abbé G. Matulewicz
rue du Père Girard 8
à Fribourg
en Suisse[3]

[1] *in dex* [adresas] [2] *in fol 80r dex* [adresas], *rus* =į Šveicariją [3] *pranc* =Kunigui [...] / gatvė [...] / į Fribūrą / Šveicarijoje

Peterburge 16 (3) Rugsėjo 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Pasibaigė rugpjūtis mėnuo. Kad būčiau grynos dvasios žmogus, labai turėčiau juomi džiaugtis, bet dabar kaszin kokis dvilinkas jausmas apėmęs mano širdį.

1 (14) rugpjūčio buvau Turoslyje, pas savo draugą kun. Vincą Dargį. Seniai buvova nesimatę, širdingai kalbėjova. Abiejų širdys vienaip jautė ir buvo linksma. Pas jį atlikau tądien ir išpažintį. Ant rytojaus jis laikė sumą, o aš pasakiau pamokslą. Mat buvo Žolinė. Dargis ketina kitąmet atsisakyti nuo klebonavimo ir važiuoti kur nors į užrubežį, kad geriau išsilavintų dvasią ir protą. Aš jam patariau.

Per Žolinę po pietų išvažiavau į Mały-Płock, ten radau vyskupą Karosą bevizituojant. Klausiau išpažinčių, pernakvojau ir ant rytojaus anksti nuvažiavau į Łomžą. Ten atlankiau savo pažįstamą kun. St. Čepulevyčią, padariau vizitą kun. Narkevyčiai, gimnazijos prefektui ir benediktinių vienuolijos kapelionui. Su juo esu buvęs drauge seminarijoje. Pasimačiau teipgi su vienuolių perdėtine, bet nieko ypatingo nekalbėjau. Buvau kapucinų vienuolijos bažnyčioje. Truputį pasimeldžiau. Aplankiau Čepulevyčios įkurtą tarnaičių prieglaudą. Pasimačiau su kitu gimnazijos kapelionu, teipgi savo seminarijos draugu kun. Supinskiu, ir vakare išvažiavau į Czerwony Bór ant geležinkelio.

Subatos rytą buvau Laitvarave (Landworowo). Mišių negalėjau laikyti, nes bažnyčia toli nuo stoties. Į Kauną atvažiavau pusiau pirmos po pietų ir patyriau, kad tuo pačiu vakaru turiu laikyti paskaitą „Kristus kaipo žmogus ir mokintojas“. Paskaita pasisekė teip, kaip tik gal // man sektis paskaitos. Šv. Juozapo darbininkų draugija buvo 81v
surengusi tą paskaitą ir labai peikė miesto teatro valdybą, už ką toji

neleido mano paskaitų laikyti teatre. Užtat liaudies namas buvo beveik visas pilnas.

Nedėlioje 5 (18) rugpjūčio pradėjau rekolekcijas kunigams. Buvo susirinkę apie 120 klebonų, kamendorių ir džiakonų. Vyskupas pribuvo prie pradžios. –

Užbaigėme rekolekcijas pėtnyčios vakare 10 (23) rugp. Kunigai sudėjo, o vyskupas man įteikė 242 rublių vienoms mišioms. Aš jas ir atlaikiau. –

Subatoje 11 (24) rugp. pasakiau tuose pačiuose liaudies namuose antrą paskaitą apie V. Jezaus atsikėlimą iš numirusių (ar dabartinis inteligentas gali į tą tikėti?). Ta paskaita silpniau pasisekė. 12 (25) rugpjūčio pradėjau antrą eilę Kauniškių rekolekcijų ir ją pabaigiau vėl pėtnyčios vakare 17 (30) rugpjūčio. Ant rytojaus kunigų vardu vyskupas man įteikė 155 rub. Vakare aš pasakiau paskaitą „Kristus kaipo Dievas“. Ta pasisekė blogiaus už aniedvi. Nedėlioje 19 rugp. (1 rugsėjo) buvau žadėjęs Veiveriuose[1] paskaityti apie Liurdą, bet gubernatorius nedavė leidimo. Tądien išvažiavau į Vilnių. Be kunigo Januševyčios pagelbos nebūčiau gavęs bilieto; teip daug buvo važiuojančių.

Panedelyje, 20 rugpjūčio sen. stil.,[2] pietų laiku atėjo pas kun. Lubianc'ą terp kitų ir kun. St. Maciejewicz. Jis mane pasivadino[3] į kitą kambarį sakydamas turįs paslaptį pasakyti. Aš noriai apsiėmiau. Nuėjova į salioną.[4] Jis[5] man tarė, kad viena mano pažįstama inžinieriaus pati susilaukusi dvynučių ir kad[6] Maciejewicz'iaus pažįstami šneką, juog aš ėsąs tų kūdikių tėvas. Aš klausiau, koki žmonės teip šneka, ir kokio inžinieriaus toji pati. Maciejevyčius užsigynė nesakysiąs, kas per žmonės teip šneka, o apie[7] inžinierienę pasakė, kad aš su ja susipažinęs Pohulankoje. Į tą tarpą per salioną ėjo Lubianiec. Aš
82r jį pasišaukiau, pasakiau prie Maciejewyczios[8], ką buvau nuo // jo girdėjęs, ir pridėjau, kad teturiu tik tris pažįstamus inžinierius: Kukel'į,

[1] *cor pro min* [2] *p del* atvažiavau į Vilnių. besiren [3] *cor* -va- [4] *p del* o [5] *cor pro min* [6] *p del* J
[7] *p del* ka [8] *cor* cz *pro* -č-

Jaczewskį ir Walentynowicz'ę. Paskui pasakiau, kad tik su Walentynowicze mačiausi Pohulankoje ir kad pats inžinierius atėjo pas mane ieškodamas dvasiškos pagelbos savo pačiai[9], įpuolusiai į nebviltį dėl ūmos[10] dukteries mirimo. Pridėjau, kad matydavausi su ja tik vyrui namieje esant, tik dieną terp 2 ir 4 valandos po pietų, vien šventomis dienomis. Kad 1910–1911 matydavausi kas dvi sevaiti ir rečiau duodamas nelaimingai motinai skaityti raminančias tikėjimo knygas, ir kad 1911–1912 metais nemačiau reikalo ir neturėjau laiko lankytis Walentynowicziuose[11], todėl tepadariau tik oficijališkas vizitas po vakacijų, per Kalėdas, per Velykas ir prieš vakacijas. Norėdamas pilnai pasakyti viską, pridėjau, kad keletą kartų klausiau jos išpažinties Baltųjų Vienuolių koplytėlėje. –

Kol gyvas nebuvau turėjęs tokio smūgio, kaip šitas. Visokios mintys lėkė per galvą. Maciejevyčia žmogus Narodowej Demokracyi[12], kuriai aš nusikaltau su šiometiniais rusiškais egzaminais Akademijoje. Be to,[13] Vilniaus lietuviai kunigai nevaldo savo džiaugsmo, kad lenkų laikraščiuose vaikščioja karikatūra vieno veikliausiojo lenko kunigo, apie kurį kalbama, kad jo laiškas, visai nepadoriai rašytas moteriškei, pateko į visuomenės rankas ir lūpas. Taigi man užėjo mintis, kad N. D., gindama savąjį, pasinaudojo mano skūra kaipo uždangalu. Da ir dabar sunku atsikratyti tą mintį, o nežinau, ką daryti. –

Šitą savo nelaimę papasakojau kun. Kulwiec'iui[14] Vilniuje,[15] o Peterburge vyskupui Denisewicz'iui ir kun. Rutkowskiui. Papasakosiu ir arcivyskupui, kaip parvažiuos. –

Pirmosios rekolekcijos Vilniuje pasibaigė ketverge po pietų, 23 rugpjūčio. Teip norėjo Lubianiec ir pralotas Bajko, kurs Michalkiewicz'ios nėsant dijeceziją valdo. Kunigai man sudėjo 246 rublius.

Po tų rekolekijų nenorėjau liktis mieste. Kunigas Maliukevyčia, lietuvis, Trakų džiakonas, pasikvietė mane // į[16] Trakus. Labai noriai apsi- *82v*

[9] *cor fl* [10] *p del si ,* [11] *cor* owicz *pro* ovyč [12] *lenk* =Tautinės demokratijos [partijos] [13] *p del* vie [14] *p del si ,* [15] *p del* ir [16] *orig vid ex err a bis* -ne

ėmiau važiuoti ir išvažiavau ta pačia diena vakare 23. VIII. Trakuose meldžiausi ir atlaikiau Mišias prie stebūklingo paveikslo Švenčiausios Panelės. Parapijos arkyve radau gražiai protokuluotus stebūklus, ir kaip kurie išrodo visai neabejotinais antgamtiniais faktais. Tą protokolų knygą džiakonas paskolino man ir ją turiu dabar Peterburge. Trakuose apžiūrėjau turtingą zokristiją ir kunigaikščių pilies griuvėsius.

Subatos rytą 25. VIII džiakonas mane palydėjo iki Laitvaravai ir nuvažiavau į Kauną laikyti lenkiškų paskaitų. Subatoje laikiau apie Kristaus atsikėlimą iš numirusių, o nedėlioje apie Liurdą. Teatro komisija leido tas lenkiškąsias paskaitas laikyti teatre. Paskaitose maža buvo žmonių ir jiedvi[17] nepasisekė. Protas buvo pailsęs.

Panedėlio rytą 27. VIII sugrįžau į Vilnių ir vakare pradėjau antrą rekolekcijų eilę. Buvau buvęs išpažinties tik Kaune 14. VIII, taigi atlikau išpažintį utarninke 28. VIII. Ketverge baigėsi antrosios rekolekcijos. Kunigai man sudėjo 193 rublius. Negavęs bilieto į greitąjį traukinį, sėdau į paprastąjį ir, išvažiavęs iš Vilniaus 30. VIII dešimtai besibaigiant, atvažiavau į Peterburgą 31. VIII po pusiau aštuonių.

Čionai radau A. Smilgos rekomenduotą laišką, kviečiantį mane į trečiųjų teismą už plėšimą Smilgos garbės. Jis gavęs Vilniuje patirti, kad aš šnekėjęs, juog jis tarnaująs slaptoje palicijoje. Stebiuosi tą laišką gavęs. Nejaugi „Viltis", kuri mano žodžius apie lietuvių ginčą su arkivyskupu Kluczyńskiu praleido n|e|ėmusi atydon, būtų sakiusi Smilgai, kad aš jį vadinau palicijos bendradarbiu?!

Žinai, mylimasis Jurguti, dėl ko pavasarį negalėjau Tau nei grašio duoti už paliktuosius pas mane daiktus ir knygas. Dabar, dėkui Dievui, siunčiu Tau nors 800 rublių. Vakar rytą nuo manęs iš po užrakto pavogė 85 rublius, atsiskirtus bėgantiems reikalams. –

Savo tarną da nesuskubau atstatyti, bet atstatysiu šiandien priešpiet.

Bučiuoju Tave Tavo Pranys.

[17] *cor* -d-

3 (16). X. 1912.

Mylimasis Jurguti!

Rytō Kolpinski's išvažiuoja į užrubežį, tai šiandien rašau laišką, kad galėčiau įduoti. Iki šiol vis neturėjau tokios progos. –

Važiuojant mā namo iš Šveicarijos per prūsus Olsztyn'e prisipynė kasžin kokia moteriškė lenkė. Iš pradžių ji bešnekėdama su vienu ponu parvirto ant kun. Jono, nes, traukiniui smarkiai bėgant, vagonas žymiai siūbtelėjo. Atsiprašius už tatai pradėjo kalbėti ir pasisakė grįžtant per Olsztyn'ą į Johanesburgą. Pirmąkart važiuodamas į Johanesburgą ir nieko blogo neprijausdamas, paklausiau, kaip ten važiuoti. Ji plačiai viską išpasakojo. Atsisveikinęs su Jonu Olsztyn'e išėjau ieškotis papasakoto traukinio, bet toji moteriškė atsirado čia pat, siūlėsi nuvesti į traukinį ir nuvedė. Antrame traukinyje ji atsisėdo ties manim ir ėmė rodinėti visokius lenkiškus labai patrijotiškus ir katalikiškus spausdinius. Aš žiūrėjau, o ji šnekėjo. Jo[s] šneka // mą labai nepatiko, ėmiau abejoti apie dorą tos *84v* moteriškės. Sakėsi esanti kunigo giminaitė. Nesiliovė kalbėti, persėdo ant suolo šalia manęs ir gestikuliuodama artinosi kaskart labyn skųsdamosi, kad šalta ir kad šiltesniuosius drabužius palikusi namieje pasitikėdama gražiu oru. Aš glaudžiausi į kamputį, traukdamasis tolyn nuo šnekios moteriškės. Ant galo ėmiau jai kalbėti apie mirtį ir pasakiau stačiai, kad reikia rimtai apseit. Trumpam laikui tie žodžiai ją apstabdė. Ale paskui vėl prasidėjo iš naujo tik vėl tokioje dvilinkoje prasmėje, kad neva nieko blogo, o betgi ir nieko gero. Ant galo atvažiavom į Johanesburgą jau nakčia. Aš kreipiuosi prie konduktoriaus klausdamas, ar nežino kokio viešbučio. Man bešnekant vėl toji ponia įsikiša rodydama, kad parodysiant, ir suveda mane į pažintį su savo vyru, anyta ir dukterim, atėjusiais jos pasitikti. Vyras atkartojo konduktoriaus pasakymą, kad viešbutis toli nuo stoties, kad tamsoje negalima jo rasti, kad esąs jiems pakeliui. Neturėdamas ką // veikti, apsiėmiau. Buvo *85r*

teip tamsu, kad nuo stoties jokio miesto nematyti. Ėjome gal kokį pusvalandį, kol priėjome prie gana didelio ir švaraus namo. Naujiejie mano pažįstami pasakė, kad esąs mieste dar ir kitas viešbutis, bet aname kunigui nepritinka nakvoti. Teip aš pernakvojau viešbutyje Graf York, o tie ponai nuėjo sau tolyn. Ant rytojaus nesuskubau mišių atsilaikyti, o rūpinausi grįžti į stotį ir priešpiet atvažiuoti į Dłotowo. Ten radau mozūrelį, kurs mane už rublį aps[i]ėmė nuvežti į Kolną. Wincentoje, perėjęs per rubežių, apsivilkau suknią. Į Kolno atvažiavau per sumą, nes tądien buvo vyskupo vizitacija. Po pietų gana ilgai kalbėjau su Jo Malonybe. Išdaviau apyskaitą apie visų darbavimąsi pereitais metais. Matyt, ta apyskaita padarė gerą įspūdį. Bet savosios asmeninės apyskaitos nepridėjau, pasiteisindamas, kad neprisirengęs esmi. Apie pinigus, likusius nuo a. a. kun. Senkausko, vyskupas savo nuomonės neišreiškė. Kaip aš sakiau, kad galima būtų juos išgauti per kun. Krištolaitį, tai sakė, kad gera būtų išgavus. Kaip pasakiau, kad, rasi, 85v neverta tokiu būdu išgavi-// nėti, tai sakė, kaszin, ar verta. Norėjau patirti, kam galutinai tie pinigai teks, jei jų neišgausi, ir betgi nepatyriau. Apie kunigus Vincą ir Justiną teipgi nieko nepasakė, kur juodu skirsiąs. Paklausiau, ar ne geriau jiedviem būtų atvažiuoti į Seinus, kaip Ekscelencija sugrįš, tai pasakė, kad palauktų ir atvažiuotų. Įstatų projektą Ekscelencija pasiėmė, žadėjo perskaityti ir atiduoti kun. Jonui, kad mā sugrąžintų. Iki šiol da nesugrąžino. –

Atsisveikinęs su Jo Malonybe nuvažiavau su kunigu V. Dargiu į Turośl. Ten išbuvau beveik dvi dieni. Kalbėjau apie mūs sumanymus. Kunigui Vincui jie labai patiko ir jis mielu noru prisideda.

Turįs 400 rub. skolos, ketino šiais metais juos išsimokėti ir ateinančią vasarą išvažiuoti į užrubežį. Iš kun. Dargio galėtų išeiti puikus liaudies pamokslininkas, nes turi gerą balsą, jautrią širdį ir neblogą protą. Žinoma, reikėtų pereiti dar gerą mokyklą tokioje prasmėje, kad įprastų sisteme-
86r matiškiau apdirbti pamokslus prieš sakant, //ir kad draugai tų pamokslų

klausydami atkreiptų atydą į silpnybes. Nuo kun. Dargio važiavau per Mały Płock'ą į Łomżą. Vyskupą radau Mały Plocke. Jau buvau prisirengęs išduoti savąją pereitų metų apyskaitą ir išdaviau. Buvau užmiršęs vieną daiktą Kolne. Tą daiktą pasakiau M. Płock'e. Apie savo kanoniją dar kartą pasakiau, kad negalėčiau jos priimti, nors ir būtų vieta kapituloje. –

Į Łomżą nuvažiavau prieš pietus. Atsilankiau pas visus kunigus, buvau ir merginų benediktinių vienuolijoje. Koktu buvo neužeiti, kad kapelionas pakvietė. Jų kapelionas mano draugas iš seminarijos kun. Narkiewicz'ia, dviem metais senesnis už mane. –

Vakare 3. VIII senojo[1] kal. aštuonioms mušus išvažiavau į geležinkelį[2]. Ant rytojaus apie pusę pirmos buvau Kaune. –

Su kun. Kulwiečiu sus[i]ėjau Kaune 5. VIII senojo kal. Sutarėva eiti drauge pas vyskupą. Aš nuėjau pirma vienas. Kulwiečio dalyką atlikau tuojaus. Vyskupas apsiėmė jį išleisti iš dijecezijos nereikalaudamas kun. Wajtkiewicziaus mainais. Po manim nuėjo kun. Kulwieć ir teipgi tą patį iš-//
girdo. Pastarąją mūs apyskaitą daviau vyskupui subatoje 11. VIII. Kal- *86v*
bant apie pavienių asmenų darbus vyskupui buvo teip nuobodu, kad aš sutrumpinau, didumą praleisdamas visai. Savosios metinės apyskaitos teipgi nedaviau. Kalbėjau apie L. B. pridėdamas šviežiai gautą nuo Tavęs žinią apie jo atsitraukimą. Bekalbant apie Purickį, vyskupas išreiškė norą, kad jaunasis kunigas pats pasisakytų norįs pristoti prie mūs, nes iki šiol da nieko nesakęs. Tądien jau vyskupas išreiškė norą, kad į vietą Kulwieč'io ateitų į Kauną kun. Wajtkiew. Jo Ekscelencija iš pradžių norėjo, kad mes tą perėjimą padarytume arba kun. W. Aš pasakiau, kad mums tas negalima, jei Ekscelencija pirma privatiniu būdu nepaprašys vyskupo Ruszkiewicz'io. Kaip dabar tas dalykas stovi, aš nieko nežinau. –

Kaune kun. Kulwieć kalbėjo su kun. Jurgaičiu, Šidlavos klebonu, norinčiu prisidėti prie mūs. Kun. Jurgaitis[3] ir mą tą mintį išreiškė. Tai labai geras jau apysenis kunigas. Kai kurie jo nekenčia už prilaikymą //
pažinties su Kriškijonu. Apie kitus kunigus, su kuriais kalbėjau po *87r*

[1] *cor pro* nauj. [2] *cor pro cap* [3] *sign rub graph*

pirmųjų ir per antrąsias rekolekcijas Kaune, jau rašiau seniau. –

Kun. Januševyčia su kunigu Stakausku, Panevėžio klebonu, sakėsi norį padaryti pokalbį apie lietuvaites vienuoles, tik laukią atvažiuojant kun. Maliausko. Kun. Mal. atvažiavo rekolekcijoms prasidėjus[4] ir išvažiavo tuo po rekolekcijų be jokio pokalbio. Teip kun. Stakauskas ir išvažiavo į Panevėžį. Iš Panevėžio pirm poros dienų (25. IX) jis man rašė, kad gavęs nuo Januševyčios pranešimą, juog pokalbis buvęs ir juog nutarta lietuvaites kandidates siųsti Ingenbohlin. Aš apie tą pokalbį tiek težinau, kiek Stakausko laiške radau. Kun. Stakauskui Kaune pasakiau savo abejones apie tai, ar gali žmogus nepersiėmęs asketikos dvasia kreipti ir valdyti tokį didelį daiktą, kaip visos tautos vienuolijų dalykas. Bet dabar, mą rodos, mums nepriderėtų skirtis nuo K. Ma-
87v liausko. Jis nenorėjo klausyti // mūs sutarties. Paklausykime mes jojo.
> Aš ketinu atsakyti kun. Stak., kad pripažintų kauniškę sutartį. –[5]

Kas buvo Vilniuje, jau rašiau, tik nepridėjau, kad pabaigęs pirmąją rekolekcijų sesiją išbėgau iš Vilniaus į Tr[a]kus[6], Trakų džiakono kviečiamas. Todėl neatlaikiau mišių Šv. Panelės Aušros Vartų koplyčioje. Tas mišias teatlaikiau tik Peterburge. Trakuose radau protokolus stebūklų, įvykusių per Šv. Panelės paveikslą, ėsantį bažnyčioje. Tą knygą džiakonas paskolino man. Iš Trakų nuvažiavau į Kauną, atlaikiau dvi lenkiški paskaiti, sugrįžau į Vilnių, atlikau antrąsias rekolekcijas ir tuojaus sėdau į geležinkelį važiuodamas į Peterbugą. –

Iš pradžių nejaučiau pailsimo, bet paskui buvo sunku; dabar jau perėjo tas sunkumas. –

8. IX sakiau pamokslą katedroje. Zokristijoje stovėjo p. Walentinavyčienė. Praeidamas pasisveikinau su ja. Ji išėjo paskui mane iš zokristijos ant laiptų. Ten aš jai pasakiau, kad yra paskala ant jos ir manęs. Ji ėmė //
88r verkti, man teko raminti. Už sevaitės, t. y. 16. IX atvažiavo pas mane jos vyras ir kvietė lankytis pas juos. Aš atsakiau mandagiai, bet negatyviškai. Jis po kelis atvejus atkartojo užkvietimą. Aš ant galo paklau-

[4] *p del* Kun. Stachauskas [5] *phr sign rub graph in sin mg* [6] *orig vid ex err* Traukus

siau, ar moteris nieko nesakius. Tuomet p. Walentynowicz pripažino
viską girdėjęs nuo pačios ir meldė visai nežiūrėti į tuščius plepalus,
pridėdamas, kad tik[7] vienus teturi bendrus pažįstamus su kun. Macie-
jevyčium, ir pasakė tų namų pavardę. Nedelioje 23. IX aš išsiunčiau
kun. Maciejevyčiui laišką, klausdamas, kas gi ant galo jam sakė blo-
guosius daiktus ant manęs ir kada rengiasi pasakyti tą pat Arkivysku-
pui. Maciejevyčia atsakė man 26. IX pranešdamas, kad tiems patiems,
kurie kalbėjo, palieka tiesiog susižinoti su manim. Nedėlioje 30. IX
buvau pas Arkivyskupą ir viską jam papasakojau. Ekscelencija stebė-
josi iš Maciejewicz'ios aps[i]ėjimo ir man liepė visą dalyką paniekinti.
Patarė nesiliauti pažinties su Walentynovyčiais. Nedėlios vakare mane
pašaukė prie telefono. Nuėjęs girdžiu moterišką balsą, verksmingai
meldžiantį pasikalbėti // su manim. Iš pradžių nenorėjau, bet apsiė- *88v*
miau išgirdęs, juog kalbės apie Wal. dalyką. Pridėjau „Niech Pani z tem
wprost uda się do Arcybiskupa"[8]. Tie žodžiai, matyt, labai įskaudino.
Iš atsakymo buvo numanu verksmas, o atsakyme moteriškė teisinosi
niekuomet nemintijusi mane įtarti. Juogei[9] Akademijoje nėra kur
kalbėtis, tai sutariau pasimatyti mergaičių gimnazijoje pas perdėtinę.
Panedelyje, t. y. užvakar, 1. X, nuvaži[av]au tenai ir radau ponią, kuri
prisipažino sakiusi kun. Maciejevyčiui du daiktu: a) kad išgelbėjęs
Walentinowicz'ienę iš nebvilties ir b) kad toji „ks. Buczysowi zawdzię-
cza te dwoje dziatek, co się świeżo narodziły"[10]. Ponia X (jos pavardės
neminiu, nes labai meldė neminėti ir mā jos pagailo) pridėjo, kad ji
temintijus tik „o wpływie moralnym ks. inspektora na zdesperowaną
panią W."[11]. Aš klausiau, ką ji supranta „pod wpływem moralnym"[12].
Pasakė, kad kartais moterystėje žmonės vengia vaikų gimdyti, bet po
įtekme kunigo per išpažintį pasiliauja, ir kad mano įtekmė ant p. W.
tik tokia // buvusi. Paskui vargšė moteriškė labai prašė dovanoti ir *89r*

[7] *vid ex err bis* [8] *lenk* =Tegu Ponia tuo [reikalu] tiesiog kreipiasi į Arkivyskupą [9] *a del* Pan [10] *lenk* =kun. Būčiui dėkinga už tuos du vaikus, kuriuos naujai pagimdė [11] *lenk* =apie kun. inspektoriaus moralinę įtaką depresuojančiai poniai W. [12] *lenk* =moralinėje įtakoje

niekam neminėti nei atsitikimo, nei jos pavardės. Aš prižadėjau, tik sakiau, kad arkivyskupui pranešiu, o ekscelencija, žinoma, tylės. –

Vakar, utarninko vakare Arkivyskupas atvažiavo į Akademiją, užėjo pas rektorių, liepė sušaukti klierikus ir užėjo pas mane. Užėjęs užsiminė Smilgos skundą ant manęs. Apie tą skundą aš jau seniau Tau rašiau. Nuo to laiko įvyko šios permainos. Negavęs nuo manęs atsakymo Smilga parašė skundą Arkivyskupui 17. IX. Arkivyskupas parvažiavo 27. IX., o 30. IX pasišaukė mane; pasišaukęs patarė apsimti trečiųjų teismą. Aš apsiėmiau ir ta pačia diena, 30. IX, nurašiau Smilgai, kad Jo ekscelencijai sugrįžus gavau leidimą stoti į trečiųjų teismą, taigi iššaukimą priimu, priimu teipgi Smilgos pasiskirtus teisėjus Zubricką ir Voldemarą. Ant rytojaus gavau nuo Smilgos atsakymą, kad mano laiškas esąs per vėlus, kad trečiųjų teismas nekompetentiškas svarstyti skundą, kurį
89v Smilga ant manęs padavė // Arkivyskupui. Tą Smilgos atsakymą aš vakar pranešiau Arkivyskupui, kurs man nieko neatsakė. –

Su Kolpinski'u[13] kalbėjau visai atvirai apie Friburgą. Atsakė norįs grįžti į Rymą. Prieš vakacijas jo giminėms buvau davęs 40 rub., o po vakacijų daviau 60. Šituos tai neva už išvertimą Katal. pedagog. draugijos protokolų į rusų kalbą. –

Mačiausi su Wierzbicki'u. Jis lyg vengė manęs, paskui užkviestas atėjo. Aiškiai užklaustas pasisakė nevažiuosiąs į užrubežį. –

Kastantinas Sungaila iki šiol nei vieno egzamino neišdavė. Aš jam pasakiau, kad gal pas mane ateiti kasdien pietų valgyti, bet gyventi šiemet negalės pas mane. Mā išrodo, kad aiški šneka būtų buvusi tik priežastim aiškaus melo ir dar aiškesnio paskui užsivylimo. Per vasarą Kastantinas užsiiminėjo korektūrų vedimu Nečajev'ui, po vakacijų klausė manęs patarmių, ar neapsimti vertimo kelių lapų geologiškos knygos iš vokiškos kalbos. Egzaminus jau atidėjo pavasariui. Jau ne tuos egzaminus išdavinėsiąs, kuriuos nuolatai minėjo prieš vakacijas. Korespondenciją su
90r Таисія Львовна[14] veda // reguliariškai. –

[13] *sign rub graph* [14] *rus* =Taisija Lvovna

Nuo kun. Vinco iš Pilviškių gavau laiškelį, kad apsiimąs mielu noru[15] eiti į Filipavą, tik klausia manęs patarmės apie arklius ir šiaip ūkės padarus. Aš ketinu šiandien jam atsakyti, 1° kad nedarytų skirtumo terp savęs ir šiaip klebonų, 2° kad eidamas kitų pėdomis pasirinktų veikiau tuos, kurie artymesni prie paupertatis[16] ir 3° kad pirkamas k. Kriščiukaičio užvestąjį ūkį rūpintųsi neapsisunkinti nepakeliamomis sąlygomis, t. y. kad priimtų reikalinguosius daiktus, o vengtų neproduktyvinių iškasčių, kurių negalėtų maždaug greitu laiku atlyginti. –

Su Kun. Kulwiečiu mudviejų korespondencija gana tanki, su Wajtkevyčiu ir Bronikowski'u – nė jokios. Aš nei adresų jųdviejų nežinau. Teip pat negavau laiško nuo Justino. –

Kun. Kazoko brolis iki šiol gyveno tame kambaryje, kuris buvo samdytas pirmamečiams studentams. Aš dar pridėjau 25 rub.[17] Du svarbiu egzaminu tas jaunikaitis išdavė, o trečiasis dar liko. Išduos jį 10. X ir važiuos į Vilnių, nes ten lengviau gauna korepeticiją. Galės ją davinėti net ir kareivijoje tarnaudamas. Jis labai nori // gauti žinių apie savo *90v*
brolį kunigą. Jei gali ką gera pranešti, tai pranešk, Jurguti! Kun. Julijono brolis teip pat silpnų nervų, kaip ir Julijonas. Išdavęs paskutinį egzaminą 10. X stud. Kazokas gaus universiteto pabaigimo diplioma. –[18]

Pas mane buvo rusas universitetą pabaigęs, perėjęs į katalikus ir įsišventinęs į subdijakonus ritu orientali[19] Novskij. Arkivyskupas jo į seminariją nepriima. Aš jam patariau važiuoti į Friburgą teoliogijos mokintis, žadėdamas kasmėnesinę pašalpą. Bet jisai sakosi nuo metropolito Szeptycki'o turįs[20] užkvietimą važiuoti į Rymą, tik pinigų kelionei neturįs. Aš žadėjau duoti 20 rub., nes[21] maždaug tiek atseina bilietas į Lvovą. –

Šiandien[22] kun. Pranaitis[23] valgė pas mane pietus. Vėl įsišnekau apie mūs dalykus. Matyt, jau labiau palinkęs negu pirm keletos dienų, tik jo mintys gana tolimos nuo mūsiškių. Bet iš to žmogaus didelė nauda su visomis jo silpnybėmis. –

[15] *cor fl pro* -eda [16] *lot* =neturto [17] *sign rub graph et sign rub graph in sin mg* [18] *phr sign rub graph in sin mg* [19] *lot* =Rytų apeigų [20] *a del* turi [21] *a del ver ill* [22] *a del* Dabar Peterb [23] *sign rub graph*

Aš išguldinėju fundament. teologiją ne tik Akademijoje, bet ir Seminarijoje. Rašau klierikams išguldymus, o jie persirašinėja. –

Akademijoje prefekto nėra. Arcivyskupas nor, bet rektorius neperstato. –

91v Pereitoje sevaitėje gavome vakacijinę pašalpą. Atsiėmęs // 400 rub. aš panedelyje juos išsiunčiau p. Głowacka[i] į Varšavą, kad padėtų į Tavo fondą. Kai gausiu šio mėnesio algą, tai nusiųsiu ir penktąjį šimtą, tokiu būdu vėl atsitaisys, ka[s] buvo apgedę. Taupiamoje kasoje turiu 225 rub., tai užteks, kaip reikės užmokėti į Pirmąją Rosijos Apdraudimų Draugiją du šimtu rublių 14. XI. –

Akademijoje gyvenimas šiemet ramesnis negu pernai.[24] Senjoru liko Florczak'as, nes Banasiński's neatvažiavo. Geresnėji pakraipa buvo supykusi ant manęs už šito senjoro paskyrimą, bet dabar atsileido. Jie visgi geresni. Klierikai įgavo truputį ir baimės, nes Swiderski ir Birnik priversti tapo atsitraukti iš Akademijos, o Rutkowski pats išvažiavo neva gydytis. Duona nuolatai žalia, todėl kasdien man pilvą skauda. Šiaip valgis teip geras, kad niekur sodžiaus kunigai teip gerai nevalgo, kaip mes. –

Dabar jau nebežinau, ką daugiau rašyti. Rodos, viską išpasakojau. Beje. Mūs darbų apyskaitą pereitoje nedėlioje išdaviau Arkivyskupui.
91v Savo esmeninę jam išdėjau plačiausiai, // bet ir ją nepilnai. Po vizitacijai Arkivyskupas pailsęs, nelabai noriai klausė. –

Šiemet aš rūpinuosi tankiausiai kalbėti su pirmamečiais, kad juos[25] geriau pažinčiau ir kad jų mintis į gerą pusę pakreipčiau. Pernai neužsirašinėdavau užmatytų klierikų nusikaltimų. Šiemet įsitaisiau tam tikrą sąsiuvą ir užrašau tiek gera, tiek bloga, ką matau klierikuose. Šalia to vedu Akademijos kroniką, užrašydamas svarbesniuosius atsitikimus. Tokiu būdu turėsiu medžiagos metų užbaigimo paskaitai. Ne teip giliai, kaip pernai išguldinėdamas auditorijoje, darau apologetiškas seminarijas. Jose iki šiol dalyvauja 15 klierikų. Neįleidau

[24] *sign rub graph et sign rub graph in sin mg* [25] *cor pro* jų

tų, kurie neišdavė egzamino iš seminariško fund. teol. kurso. Vienas dukart išdavinėjo[26] egzaminą, kol į seminariją pateko. Seminarijos darbų projektas dvilinkas: a) mano paskaitos, susidedančios iš metodologiškų patarmių ir iš peržvalgos naujausiųjų apologetiškų sistematų, b) klierikų darbas, padalintas teip, kad kiekvienas ima po vieną vidurinių amžių apologetą ir apdirbinėja jo biografiją ir apologetiškų veikalų vertę.

Bučiuodamas visus širdingai meldžiuosi ir pasivedu maldoms.

Pranciškus.

[26] *p del si* ,

X
3 (16). 1912

Mylimasis Jurguti!

Vienas žmogus manęs prašė išsiųsti į užrubežį 30 rub. gregorijaniškoms mišioms pro defuncta Sophia[1]. Dabar aš siunčiu tik stipendiją[2], o pinigus atsiųsiu vėliau, kaip susirinks kokis šimtas rublių.

Viso gero!

Kun. P. Būčys.

P. S. Jei reikėtų pinigų, tai galėčiau ir tuojaus atsiųsti tą 30 rublių.

P. B.

Въ Швейцарію[3]

Monsieur l'abbé J. Matulewicz
rue du Père Girard 8
à Fribourg
en Suisse[4]

[1] *lot* =už mirusią Sofiją [2] *cor* [3] *in dex rus* =į Šveicariją [4] *pranc* =Kunigui [...] / gatvė [...] / į Fribūrą / Šveicarijoje

8. XI. 1912

Mylimasis Jurguti!

Ačiui, kad priminei, juog buvau žadėjęs Tau atsiųsti savo kontrolės lapelius. Buvau teipgi žadėjęs ir kun. Kulwiečiui. Jam išsiunčiau apie 100. Pasiunčiau teipgi ir kunigui Totoraičiui, nors neatsimenu, ar kalbėjau su juo apie tai, o Tau siunčiu visa, kas liko. Tik sau atsiskaičiau apie 60, kad užtektų penkeriems metams.

Užvakar mačiausi su kun. O'rurka. Jis siunčia Tau labas dienas. Jau apsiprato klebonauti ir neketina prašyti, kad valdžia kitur leistų.

Bučiuoju Tave

Pranys.

Въ Швейцарію[1]

Mr l'abbé G. Matulewicz
rue du Père Girard N 8

à Fribourg
en Suisse[2]

[1] *in dex, rus* =į Šveicariją [2] *pranc* =Kunigui [...] / gatvė [...] / į Fribūrą / Šveicarijoje

Peterburge 11 (24) Lapkr. 1912.

Mylimasis Jurguti!

Per mėnesį susirinko pas mane ant stalo visas pundas laiškų. Prieš sevaitę pradėjau atsakinėti, nesuskubau, šiokiomis dienomis laiko neturėjau, vakar visą dieną rašiau ir šiandien, tai jau tik pabaigsiu. Šitas jau paskutinis iš pundo. Tavąjį tyčia pasidėjau ant galo, kad nereikėtų skubintis iš rūpesčio. Norėjau nuoširdžiai nors raštu pasikalbėti.

Priešpaskutiniame laiške rašei apie Krištolaičio norą pasinaudoti Tavo pinigais. Mą rodos, kad gerai padarei pasilikęs sau tuos pinigus arba nors teisę ant jų. Tą teisę geriau galėtum perleisti kunigui Vincui. Filipavoje bebūdamas jis gal veikiau sužinoti, kaip tuos pinigus atimti.[1]

Tavo laiškas atėjo ta pačia diena, kada kun. Kazoko[2] brolis išvažiavo iš Peterburgo universitetą pabaigęs. Už poros dienų gavau laišką iš Vilniaus, kuriame p. S. Kaz. praneša esąs kariuomenėje, gyvenąs kazarmėje ir turįs tokį valgį, kokio toli ne visi studentai gauna. Tuojaus atsakiau ir pranešiau linksmąsias žinias apie kun. Julijoną, pridėdamas, kad iki pilnam pasveikimui dar gana daug reikia. Tas pasipažinimas su studentu Kazoku man parodė, kad jų šeimyna tikrai labai nelaiminga ir kad iš tiesų reikia be galo didelės pagelbos. Su Vilniaus Administratorium dar negalėjau kalbėti apie kun. Julijoną. Nors prel. Michalkiewicz'ia[3] ir atvažiuoja į Peterburgą, bet aš negaunu matyti, patirdamas po išvažiavimui.

Teipgi nesimačiau nei su grafiene Veronika Plateriene[4]. Ji, turbūt, šį rudenį nebuvo Peterburge.

Kun. Stachauskas[5] klausė manęs, ką gi daryti galutinai su savo seserim. Aš atsakiau, kad leistų ją pagal jos norą, o jos noras yra, pasimokinus Varšavoje, darbuotis Obeliuose. Kun. Stachausko klausiamas aš sakiau, kad kiek tik turėsiu atliekamo laiko ir jiegų, tiek padėsiu Obelių mo-

[1] *capit sign cae graph in sin mg* [2] *sign cae graph* [3] *sign cae graph* [4] *sign cae graph* [5] *sign cae graph*

kyklai, jei ji to norės. Apie Kauniškių sutartį aš pasakiau, kad, nors ji man išrodo keista, bet aš jos negriausiu, o dar, kur galėsiu, prisidėsiu matydamas naudingą darbą.

Aname savo laiške, turbūt, rašiau, kad kun. Maciejevyčios[6] praneštasis man užmetimas išsiaiškino galutinai. Tą išsiaiškinimą aš pranešiau Arkivyskupui. Jo ekscelencijos liepiamas buvau su vizita tuose namuose, kur šią vasarą dvynučiai gimė. Bet nuo to laiko pas juos nebuv[a]u, nes nematau reikalo. –

Smilga[7] teipgi liovėsi užpuldinėjęs. Nežinau, ar rašiau Tau, ar ne, kad Arkivyskupas, sugrįžęs iš vizitavimo, liepė man apsimti trečiųjų teismą. To liepimo priežastis buvo ta, kad Smilga parašė Ekscelencijai bjaurų skundą ant manęs ir baugino paduosiąs į kriminalį teismą. To teismo aš nebijojau ir pasakiau, kad galiu Smilgą skųsti už apšmeižimą manęs mano[8] viršininkų akyse. Bet Arkivyskupo[9] liepiamas apsiėmiau trečiųjų teismą ir parašiau laiškelį Smilgai. Jis buvo pasiskyręs teisėjais pp.[10] Zubricką ir Voldemarą, o aš tuom tarpu pranešiau, kad netrukęs parašysiu, kas bus teisėjai iš mano pusės. To parašymo nereikėjo, nes Smilga atsakė, juog trečiųjų teismas esąs nekompetentiškas svarstyti jo skundą, paduotą Arkivyskupui ant manęs. Nudžiugęs nurimau. Bet vieną dieną Arkivyskupas pasišaukė mane ir sakė, kad aš duočiau Smilgai raštelį, juog nekalbėjęs ant Smilgos, kad jis yra šnipas. Aš apsiėmiau duoti raštelį ir jo tekstą pristatyti Arkivyskupui. Pirmutinis mano tekstas Jo Ekscelencijai nepatiko, bet jį ta pačia diena čia pat pertaisiau ir šiteip parašiau. „Милостивый Государь Господинъ Смильго! Хотя въ Петербургѣ носились слухи, что Вы состоите агентомъ Охраны, но я ихъ публично никому неповторялъ, такъ какъ у меня нѣтъ доказательствъ. Эти слухи по моему мнѣнию не точны, или даже, можетъ быть, совсѣмъ ошибочны. Примите увереніе въ должномъ почтеніи. Ф. Бучисъ“[11].

6 *sign cae graph* 7 *sign cae graph* 8 *ins s l* 9 *a del* vyskupo 10 =ponus 11 *rus* =Gerbiamasis Pone Smilga! Nors Peterburge sklido gandai, kad Jūs esate slaptosios policijos agentas, bet aš jų viešai niekam nekartojau, kadangi neturiu įrodymų. Šie gandai, mano nuomone, netikslūs ar netgi, gali būti, visiškai klaidingi. Priimkite deramos pagarbos patikinimą. P. Būčys

Arkivyskupas šitą kartą patvirtino, o aš išsiunčiau Smilgai. Ant rytojaus gavau nuo jo raštą, kad mano laiškas esąs neaiškus. Pats Smilga padavė man tekstą, kaip aš turiu rašyti. Smilgai aš nieko neatsakiau, tik Arkivyskupui nusiunčiau gautojo rašto kopiją ir pridėjau, kad negaliu išpildyti p. S. norų. Neužilgio pas Arkivyskupą nuėjo p. Voldemaras, supykęs, kad Smilga nesiklausęs padarė Voldemarą savo teisėju. Voldemarui
93v Ar-// kivyskupas pasakė, kad jeigu Smilgai neužtenka to, ką jis gavo, tai nieko negaus. Nuo to laiko jau daugiau Smilga manęs nevargino.

Klausi, ar verta kun. Kudirkai[12] mokėti į Kauno kunigų susišelpimo draugiją. Nors kunigas Feliksas žada važiuoti į Ameriką, tečiaus aš mintiju, kad geriau bus užsimokėjus, negu nemokėjus. Bet šita mano nuomonė nestipri. Aš esmi truputį kaltas kunigui Feliksui, nors ne tiek daug, kad tat išneštų dviejų metų mokestį (po 32 r.). Dėl galėjimo, galėčiau užmokėti, o paskui atsilygintuva. Taigi, jei kun. Feliksas ketina iš tiesų mokėti tuos 64 rub. šiemet, tegul parašo man, o aš užmokėsiu už jį gruodžio mėnesyje.

Mā esant Kaune iš Amerikos atvažiavo Čikagos lietuvių klebonas kun. Skripka. Jis truputį kalbėjo apie kun. Staniukyną ir galų gale kvietė mane vasaros metu atvažiuoti į Ameriką padaryti eilę paskaitų su peršviečiamais paveikslais. Vienoje tokioje paskaitoje kun. Skripka buvo Kaune. Be to, Mohylevo Arkivyskupas sakė, kad aš sustatyčiau pleną dijecezinių rekolekcijų Mohylevo Arkivyskupijoje. Turbūt ir Kauno vyskupas kvies teip pat rekolekcijas laikyti, tai dabar nežinau, nei ką daryti. Malonu būtų Ameriką pamatyti, naudinga Žemaitijai patarnauti, nepritinka Arkivyskupo noro neišpildyti. Ką Tu apie tai mintiji?[13]

Šį rudenį pas mane keletą kartų atėjo p. Novskii, rusas, baigęs filioliogijos ir gamtos fakultetus. 1899 metais perėjęs į katalikus ir įsišventinęs subdijakonu ritus orientalis graeco russici[14]. Aš to žmogaus nepažinojau nei trupučio, bendrų pažįstamų teipgi neturėjova. Į Peterburgo seminariją jo nepriėmė. Aš jam patariau važiuoti į Fribur-

[12] *sign rub graph* [13] *capit sign rub graph in sin mg* [14] *lot* =Rytų graikų rusų apeigų

gą mokintis teologijos, žadėdamas pašalpą. Tuomet jis atsisakė, nes gavęs raštą, kad arkivyskupas Szeptyckis jam aprūpinąs visą užlaikymą Ryme. Aš žadėjau duoti 20 rub. kelionei į Lvovą. Po kiek laiko atėjęs pas mane Novski's sako, kad Szeptycki's atsimetąs. Prie to p. Novskii papasakojo porą atsitikimėlių, iš kurių numanu, kad prieš jį intriguojama. Aš maloniai kalbėjau ir klausiaũ, bet nei 20 rub. nedaviau, nei patarmės važiuoti į Friburgą neatkartojau. Nuo to laiko jis nebegrįžo pas mane. Šiemet pas mane buvo gana daug žmonių, norinčių įstoti į vienuolyną, ypač rusų. Patyrę, kad aš nenusiunčiu juos pas jezuitus, daugiau nebegrįžo. Terp tų buvo ir p. Ganibal, paeinantis iš tos giminės, iš kurios buvo poeto Puškino motina. P. Ganibal'as baigęs Teisės Akademiją (Училище Правовѣдѣнія[15]) Peterburge. Neturėdamas laiko, negaliu arčiau pasipažinti su tais žmonėmis.

Vienu tarpu atėjo pas mane Valstijos Tarybos sąnarys p. Przewłocki ir prašė, ar negalėčiau užsiimti tikėjiminėmis pažiūromis ir dvasios reikalais studento Lesnevski'o[16], lenko surusėjusio, netekusio katalikystės, bet užsilaikiusio skaistybėje ir aukštoje doroje. Aš apsiėmiau, bet studentas nei kartą neatėjo pas mane. Tas pats p. ⌜Przewłocki's prašė, kad išgelbėčiau nykstantį tikėjimą našlės p. Roman'ienės[17], ką tik netekusios vyro. Nenorėdamas apsiėmiau klausyti išpažinčių, bet neapsiėmiau būti pas ją svečiuose. Išpažinties ją vienąsyk išklausiau. Tečiaus p. R. labai nor, kad aš pas ją atsilankyčiau. Aš neketinu ir nežadu, teisindamasis, kad neturiu laiko. –⌝[18]

16 Spalių p. Jaczewska (Lublino vyskupo giminės pati), telefonavo man, kad jos motina silpna. Nuvažiavau vakare, nors žinojau, kad vyras užrubežyje. Senutę prikalbinau atlikti išpažintį, ant rytojaus vėl atvažiavau, išklausiau išpažinties ir daviau Šv. Sakramentą. Dešimtį dienų po tam senutė mirė. –

Į katalikiškąją mergaičių gimnaziją važinėju išpažinčių klausyti petnyčiomis kas antrą sevaitę. –

[15] *rus* =Teisės mokslo mokykla [16] *sign rub graph* [17] *sign rub graph* [18] *sign rub graph in sin mg*

Pas Kukiel'us[19] vis užeinu, kaip ir pirma. Senoji Kukiel'ienė šiemet sveikesnė negu pernai. Dukteriai įteikiau skaityti „Wieczory nad Lemanem". Ji nesijunta, kaip po truputį[20] įgyja daugiau tikėjimo idėjų. Pasimelskie, Broleli, kad darbas tuose namuose man sparčiau eitų. Iki šiol gana daug laiko atima. Pereitą sevaitę p. Kukiel'is man dovanojo seną artistiškai ranka darytą ant auksintos vario lentos vidurinį
> altoriaus kanoną su paveikslėliu viršuje ir girliandomis aplinkui. Autentikas neabejotinas, darytas Ryme 1666 m. Aš, žinoma, tokių brangių dovanų negaliu duoti, bet ketinu dovanoti visiems po sidabrinį medalikėlį-škaplierių. –

94r Visai nežinau, dėl ko artistas skulptorius // p. Aleksandravyčia[21] atėjo pas mane su propozicija padaryti mano gipsinį portretą medalijoną. Aš pasisakiau neturįs pinigų ir negalįs užmokėti honoraro. Tečiaus jis prašė pavelyti atsinešti molio ir lipinti mano portretą. Aš sakiau neturįs laiko. Tuomet jis paprašė mano fotografijos, o aš daviau. Už sevaitės jis per telefoną klausė, ar galįs ateiti, aš atsakiau užimtas esąs. Nežiūrint į tą visą, Aleksandravyčia atnešė man mano medalijoną portretą nulietą iš gipso ir paliko pas šveicorių. Šveicorius padavė mano tarnui. Manęs tada nebuvo namieje, buvau pas studentus lietuvius. Taigi padėkavonę p. Aleksandravyčiui parašiau į „Šaltinį". Dailininkas buvo išsitaręs, kad jis tik to ir tenorįs. Aš betgi tos visos istorijos gerai nesuprantu.

Mėžlaiškutis[22] arba visai nebuvo Peterburge, arba neatėjo pas mane. Jis toks nedrąsus, o mūs šveicorius ne visiems mandagus, galėjo kartais vaikiną nugąsdinti. Jei teip būtų iš tikrųjų, tai būtų tikra nelaimė.

Su kun. Rek'u[23] gana arti pasipažįstu. Geras tai kunigas, bet turi savo silpnybių, kaip kiekvienas žmogus. Šiemet pamačiau, kad draugai draugus kartais per daug idealizuoja, o kartais per daug pasmerki[a]. Dabar Akademijoje studentai pasidalinę į partijas. Patys geriausiejie

[19] *sign cae graph* [20] *p del* daro [21] *sign rub graph* [22] *sign cae graph* [23] *sign rub graph*

negali būti aukštesni už savo gyvenamąją atmosferą, todėl ir jie yra partijose; taigi savuosius idealizuoja, svetimus peikia iš tikros širdies, bet ne visada objektyviškai teisingai.

Pėtnyčioje prieš 9 dienas buvo pas mane kun. Alšauskas[24], „Saulės" pirmininkas. Įsišnekom apie Tave ir apie „Draugijos" rašymą. Pasisakiau gavęs nuo Tavęs laišką, kuriame prašai pasakyti kauniškiams, kad nei kokios unijos nėra daroma. Nuo savęs pridėjau, kad „Daugijos" aps[i]ėjimo nesuprantu, kad nekeista[25] išrodo, kaip „Draugija" gražiai sutaria vieną darbą dirbti su Seinų pralotu Antanavyčia. Kad jokių unijų nėra, tai aš kalbėjau aiškiai Kaune, kad dvi sevaiti ten gyvenau.

Peterburgo seminarijoje teišguldau tik vieną fundamentalinę teologiją. Utarninkais ir Ketvergais turiu po dvi valandi. Iš pradžių buvo sunku, nes neturėjau pasirašęs lekcijų, o rašyti beveik nebuvo nei laiko. Pasitaikius kelioms šventoms dienoms užsirašiau viršaus tiek lekcijų, kad sudūriau naujai rašomąjį galą su antruoju galu, parašytu tuomet, kada dar pirmąkart seminarijoje profesoriavau. Tai dabar mā lengva.

Lengva da ir dėl to, kad Akademijoje išguldinėju pirm keleto metų pasirašytą Teodikėją. Taigi tuo tarpu naujų lekcijų visai nereikia rašytis. Tai bus neilgai. Kaip Teodikėją pabaigsiu, vėl įeisiu į kietą arimą. Jei Dievas duos, iki tam laikui atbaigsiu „Vadovui" korespondenciją su Kubilium. –

Į Apologetišką seminariją pas mane vaikščioja penkiolika studentų. Nepriėmiau nei vieno, kurs neišdavė fund. teologijos seminarinį kursą. Tos apologetiškos seminarijos šiemet šitaip eina. Pradedame subatomis 15 min. prieš penktą, o baigiame 5 min. prieš šeštą. Pradžioje aš pasakiau bendrąsias pastabas apie mokslišką darbą, paskui visiems apol. semin. sąnariams padalinau tematus. Visi tie tematai imti iš istorijos apologetikos viduriniuose amžiuose. Tie tematai beveik ir apima visą apologetikos istoriją viduramžyje. Kol studentai apdirbinėja savo tematus, aš jiem išpildinėju seniaus parašytąjį traktatą „Apie įvairias apologetikos metodas".

[24] *sign rub graph* [25] *p del lit ill*

Su inspektūra spalio ir lapkričio mėnesiuose turėjau gana žymiai vargo. Pirmiausiai skaitykla prie mūs bibliotekos yra apleista ir bloga. O senjoras Florczak iš pačių pradžių turėjo organizavęs studentų visuomenę. Jis panorėjo paimti į savo valdžią ir mane; padarė, kad pasivaikščioti ketvergais teidavo su manim tik jo šalininkai. Kasdien
94v ateidamas pas mane laiškų senjoras ėmė skųstis, kad skaitykla // Akademijoje bloga. Aš atsakiau, kad pinigų laikraščiams išsirašinėti Akademija negali duoti daugiaus kaip duoda. Tada senjoras prašė leisti parašyti laiškus į redakcijas, kad jos dykai siuntinėtų. Aš leidau. Tuo leidimu senjoras pasinaudojo, nepadavęs man sąrašo laikraščių, kuriuos ketino įgyti. Tų laikraščių buvo labai daug, bet jų diduma buvo netikėjimiški, kai kurie stačiai nekatalikiški. Dienraščius ir pagrindinius laikraščius mudu su rektorium neįleidova į skaityklą. Pradžioje spalies mėnesio prof. Godlewski's paprašė, kad ekonominė Akademijos valdyba paskirtų jam pagelbininką studentą-klieriką Węglewicz ir duotų jam po 10 rub. kas mėnuo. Valdyba sutiko. Senjoras man sakė, kad skaitykloje betvarkė, nes naujai įgytųjų laikraščių niekas nenori prižiūrėti. Nenorėdamas uždėti naujos sunkenybės Węglewicz'iui ir jo draugams aš pavelijau išsirinkti tam tikrą skaityklos prižiūrėtoją, bet pridėjau sąlygą: „jei bibliotekoriaus pagelbininkai tos sunkenybės nepriima". Tų pagelbininkų nuomonė šitame dalyke mokėjo būti labai neaiški. Pasišaukęs Węglewicz'ią kalbėjau su juo ir aiškybės negavau. Ėjau kalbėti su Godlewski'u. Tas pasirodė norįs, kad jo pagelbininkai būtų skaityklos prižiūrėtojais. Todėl aš dar pridėjau sąlygą, kad skaityklos prižiūrėtoją tegalima rinkti tik iš trijų kunigo Godlewski'o pagelbininkų. Tuom tarpu senjoras ėmė skųstis, kad apgarsinimais teršia sieną ties jo gyvenimu, ir prašė leisti daryti apgarsinimus gyvu balsu dalinant laiškus. Aš atsakiau, kad apgarsinimų be senjoro žinios nevalia lipinti ant sienos, nes jie turi būti vitrinoje po stiklu, o vitrina užrakyta. Tik trumpą mažmožį pavelijau garsinti laiškus dalinant. Tai-

gi senjoras, pas[i]ėmęs nuo manęs laiškus, nuėjo į rekreacijų[26] salę. Ten buvo susirinkę visi studentai, tik trijų Godlewskio pagelbininkų nebuvo. Jie buvo bibliotekoje. Tokis didelis surinkimas savaimi negalėjo pasidaryti. Prie laiškų dalinimo niekuomet tokia daugybė nesuseina. Senjoras jiems pradėjo kalbėti, kiti prisidėjo. Buvo daug papeikimo Godlewski'ui ir jo pagelbininkams. Sutarė išpildyti mano prisakymą rinkti Węglawicz'ių. Pavadino[27] jį iš bibliotekos, o jis atėjęs juos išbarė už darymą komedijų ir rinkimo nepriėmė, sakydamasis jau esąs kunigo Godlewski'o išrinktas. Tuomet klierikai išrinko Bienkowskį. Apie tuos daiktus pasakiau rektoriui, o pats juos su smulkmenomis žinojau nuo Rek'o. Spėju, kad Rek'as pirma tą visa pasakė rektoriui, o rektorius atsiuntė pas mane. Ėmiau klausinėti kitų klierikų ir patyriau, kad senjoras vedė suktą politiką, vietomis nutylėdamas, vietomis perdėdamas ir t. t. Supykęs pasakiau Rektoriui, kad ant galo reikia prefekto. Jei Woycicki'o negalima, tegul bus kitas, bile tik būtų. Iš šnekų su klierikais mačiau, kad yra didelė nesątaika terp draugų. Apie tą nesątaiką daug kalbėjo ir rektorius. Po vakarinių poterių atėjo pas mane Rektorius ir senjoras. Jam prie rektoriaus priminiau [s]kelbtą jo neteisingą aps[i]ėjimą ir pasakymą. Paskui abudu kalbėjova, kaip tai bloga ardyti sątaiką terp draugų. Senjoras sakė, kad studentai visi sutinka tik aštuoniese yra priešgyniai. Mudu prirodinėjova, kad pasidalinimas į partijas visgi yra, ir kad ketvirtame kurse skaitliuje nedidelis skirtumas. Ant rytojaus Bienkowski, Gocel ir Witszak rinko parašus prirodinėdami, kad visi vienaip sutaria, tik aštuoni atsimeta. Sumišimas darėsi kaskart didesnis. Parašų rinkikai savo sutarimus išreiškė raštu ne teip, kaip jie buvo sutarti. Aš supykau ant viso to darbo. Tiekkart buvau sakęs, kad liautųsi, o jie nesiliovė. Pasišaukęs senjorą pasakiau, kad jei rezoliucijos su parašais taps paduotos, tai tegul nesistebi pasijutęs išvytas. Po to parašų rinkimas pasiliovė, aš liepiau sušaukti visus į rekreacijų salę ir uždraudžiau visus susirinkimus ir sutarimų rašymus.

[26] *a del* salę [27] *a del* Da

Ant rytojaus dauguomenė apgarsino boikotą aštuoniems ir paliovė su jais šnekėti. Aš liepiau boikotą paliauti. Dauguomenė neklausė, tada ėmiau bauginti. Senjoras mā ir čia pamelavo sakydamas, kad boikotas tęsąs tik vienai dienai iki ketvergui, o petnyčioje dar nepasibaigė, nes buvo apgarsintas be termino. Paskui senjoras pasakė pėtnyčioje, kad boikotas pasibaigęs, o da nebuvo pasibaigęs. Rektorius sušaukė visus į rekreacijų salę ir kalbėjo apie meilės reikalingumą, išreikšdamas džiaugsmą, kad santaika pasidarė. Ji gal būtų ir pasidariusi, bet boikotuojamiejie pareikalavo satisfakcijos. Aš juos už tatai papeikiau. Tose pačiose dienose (apie šv. Jono Kanty) Włocławek'o vyskupas atrašė laišką, kad atsiimąs Witszak'ą į dijeceziją. Tas atrašymas man yra mįslė. Kad pradžioje metų Witszak'as žymiai pasivėlino, o sugrįžęs blogai elgėsi, tai aš pasakiau profesoriams, juog tokio aps[i]ėjimo negaliu pakęsti. Rektorius tada nusidavė rašęs į Włocławeką, bet per ½ mėnesio atsakymo negavo. Kas pasidarė, kad vyskupas pataikė atsiųsti savo atsakymą į sevaitę po Witszak'o naujųjų darbų, nežinau.

3 Lapkričio aš laikiau gedulingąsias mišias už Akademijos profesorius ir studentus. Iš vakaro Florczak prašė, kad mišios būtų vėliaus, kad lekcijų nebūtų, nes giesmininkai negalį giedoti teip anksti. Atsakiau, kad mišios bus teip, kaip visados būdavo; o po mišių lekcijos. Nokturną gerai atgiedojo, o per mišias padarė kačių giesmes, nes tik 7 giesmininkai teatėjo į chorą, o drūtbalsių nei vieno.

Vakar 10. XI Rektorius prezentavo naujai užtvirtintą prefektą kun. Woycicką[28]. Rektorius pasakė, kad Woycickui nereik vaikščioti rytmečiais į koplyčią per meditaciją, o mą norėjo pavesti, kad dalinčiau pavelijimus klierikams vaikščioti po miestą. Aš neapsiėmiau.

Dvasios gyvenimas manyje šiemet silpnas. Nejaučiu ideališko pakilimo jausmų prie Dievo. Keletą kartų praleidau dvasišką skaitymą, 3. XI praleidau meditaciją, visą dieną persiginčijau su klierikais beieškodamas jų blogo aps[i]ėjimo priežasčių. Rugsėjo mėnesyje me-

[28] *sign rub graph*

ditacijas laikydavau iš Clericus Devotus. Kaip tą pabaigiau, nuo kun. Naujoko pasiskolinau L. Lercher, Erhebung[29] des Geistes zu Gott, Betrachtungspunkte über d. Leben un. H. Jesu Christi I Bd 1908 Regensburg. Jau permeditavau 224 p. Dvasios skaitymą pirma dariau iš Scupoli, Pugna Spiritualis. Tą pabaigęs paėmiau Thomas a Vallgornera Mystica theologia Divi Thomae. Turine 1890. Jau perskaičiau 217 puslapių I tomo. –

Išpažinties vaikščiojau pas kun. Ciemniewskį, ale tat labai neparanku, todėl pradėjau kas subatą atlikti išpažintį kunigui Pranaičiui. Nuo to laiko jau reguliariškai tą priedermę išpildau. Rožančių šiaip teip atkalbu, bet porąkart praleidau. Tas pats yra buvę su dvasios skaitymu.

⌜Juogei divonas mano kambaryje buvo be galo suplyšęs, o tas, kurį gavau nuo kunigo Felikso Kudirkos, per brangus po kojoms tiesti, tai nusipirkau sau naują už 40 rublių. Jis gražus, tik labai netvirtas ir neparankus: pėdos labai žymu ant jo. –

Knygų šiemet beveik nei kokių neišrašinėjau. Tik daviau apdaryti tuos laikraščius, kurių pasidarė pilni tomai. Į Motinėlę daviau 60 rub. už save ir 10 rub. už Tave, bet į Motinėlės išlaidas užrašiau tą kambarį, kuriame gyveno Kazokas su Sungaila. Kastantinas iki šiol da neišdavė nei vieno egzamino. Kun. Sobolewski's man sakė pernai girdėjęs nuo Kastantino, kad jis ketinąs tapti universiteto profesoriumi. Kastantinas ketina dabar apsigyventi drauge su Miler'iu, o pietų ateiti valgyti pas mane. Bučiuoju Tave širdingai – Tavo Pran. Būčys.⌝[30]

[29] *a del* Ed [30] *add in sin mg vert*

Peterburge 9 (22) Gruodžio 1912.

Mylimasis Jurguti! Už poros dienų švęsi Kalėdas: visa širdimi trokštu Tau ir Taviškiams kuo gausiausių V. Jezaus malonių. Kas nauda, ką kalbėčiau apie savo jausmus; rūpįsiuos juos parodyti darbais. –

Pas mane visi dalykai eina senoviškai: profesoriauju ir inspektoriauju Akademijoje, išguldinėju fundamentalinę teologiją seminarijoje, laikau apoliogetiškas paskaitas studentams lietuviams ir lenkams skyrium, moterų gimnazijoje klausau išpažinties užaugusiųjų asmenų, rengiu pamaželį savo straipsnį, pradėtą spausdinti „Vadove".

Seredoje pabaigiau išguldinėti biologiškąjį Dievo buvimo prirodymą. Šiemet jį visai naujai apdirbau ir pasirašiau apie 40 puslapių rankraštyje. Pažintis su p. Kastantinu Sungaila išėjo labai ant naudos. Jis, jau seniai išdavęs egzaminus iš biologiškos įžangos į zoologiją, kitologiją[1] ir vedęs korektą geologijos veikalo, žinojo, kas iš tų mokslų gali tikti biologiškam Dievo buvimo prirodymui, pažymėjo mā reikalingas vietas tuose rankvedžiuose, todėl aš lengvu būdu galėjau sutraukti į savo prelekcijas minėtųjų mokslų rezultatus. Kastantinas valgo pas mane pietus, todėl kasdien ateina. Tais atėjimais aš pasinaudojau, kad berašydamas apie gamtos mokslų daiktus, neparašyčiau ką paika. Todėl apie savo raštą šnekėjau su Kastantinu. Jis dabar gyvena pas K. Miller'į, kuris, kaip žinai, užsiėmęs vabalais ir yra ne tik sąnariu entomologiškos draugijos, bet ir oficijaliu Ekaterinoslavo gubernijos entomologu. Nuo Miller'io gavau paimtą iš zoologijos muziejaus J. H. Fabre Souvenirs enthomologiques. Pirktis to veikalo negalėjau, nes 10 tomų per brangu. Tikiuosi su to veikalo pagelba šiek tiek pagerinti teleologiškąjį Dievo buvimo prirodymą. Pats to darbo dirbti negaliu, todėl uždaviau antramečiui studentui Jachniewicz'iui. Tiesą sakant, neuždaviau, o jis pats pasirinko. Mat teip yra. Rektorius nuolatai primena profesoriams, kad darytų colloquia su studentais ir pats

[1] *pri* i *cor pro* y

jas daro kas mėnesį. Tų koliokvijų formą palieka pasirinkti patiems profesoriams. Aš apgarsinau 40 tematų iš to, ką išguldau, ir liepiau kiekvienam klausytojui pasirinkti tematą ir parašyti straipsnelį. Tematus dalinau teip, kad jų apdirbimą skaitydamas ir pats sau naudą turėčiau, kad studentai perskaitytų tuos veikalus, kurių skaityti aš neturiu laiko. Taigi Jachnevyčia apsiėmė tematą apie teleologiją ir ypatingai apie vabalų instinkto tikslingumą. –

Klausytojai manęs prašė, kad duočiau litografuoti savo prelekcijas, sakydami, kad šiaip negalį pasinaudoti. Aš neaps[i]ėmiau, nes į prelekcijas turėčiau įdėti da daugiau darbo, o diduma to darbo būtų mechaniškas rašymas, suėdantis daug laiko. Išpildyčiau studentų norą, jei to laiko turėčiau. Šalia viešųjų prelekcijų da turiu ir apoliogetišką seminariją. Šį mėnesį tik trys surinkimai tebus mano apoliogetiškosios seminarijos. Išguldinėjau toliau apie naujosios apoliogetikos sistemas. Paskutinės trys prelekcijos čion buvo apie istoriškąją, mormališką ir Brunetiere'o apoliogetiką. Nors seminarijoje dalyvavo 15 studentų, bet jie nesakė, kad nesinaudoja, nei neprašė, kad duočiau jiems litografuotis tas paskaitas. –

Didesnę atydą atkreipiau ant pirmamečių lietuvių. Jų yra trys, o ketvirtas latvys puikiai kalbantis lietuviškai. Kalbinu juos, kad pasistatytų sau tikslą tapti mokslo žmonėmis, kad naudotųsi tuomi, ką Akademija duoda, kad suvartotų mokslui atliekamą laiką. Du pasiskyrė sau socijalius mokslus, o vienas apoliogetiką. Bet tasai daugiau vaitoja kaip dirba: vargu bus iš jo apoliogetas, jei nepasiseks mā išgydyti iš to papratimo vaitoti. Su tais trimis lietuviais taipgi sugaišinu laiko bekalbėdamas apie jų moksliško išsilavinimo reikalus. Su jais dažniausiai kalbu per rekreacijas. Jei turėčiau daugiau laiko, traukčiau ir latvį, ir antramečius į tokią kuopelę, bet vargas, kad to laiko maža.

Rūpindamasis išlavinti mokslo darbininkus iš jaunųjų negaliu nesusigėsti atsiminęs, kaip man iki šiol tas darbas nesisekė. Bączek,

Lisowski, Čėsnys iki šiol nepadarė man džiaugsmo. Apie Čėsnį man kalba, kad seminarijoje, kur jis išguldo dogmatiką, klierikai bodisi juomi. Lektorius Baltrušis turėjo eiti klausyti jo prelekcijų. Ne per seniai Akademijos rektorius Kakowski's bevaikščiojąs koridorium pro mano duris. Klausiau, kodėl neužeina pas mane. Atsakė ketinąs eiti pas Čėsnį ant dogmatikos, jau buvo 25 minutos praėjusios nuo pradžios valandos, o profesoriaus dar nebuvo. Utarninke ir seredoje kun. Čėsnys turi prelekciją nuo 8 iki 9. Aštuntai mušus ateina į koplyčią, be preparatos atlaiko mišias ir be grationem akcijo[2] eina laikyti prelekciją. Studentai skundžiasi ir pyksta. Kun. Čėsnys nuolatai svečiuojasi pas Godlewskį, Weliczko ir Drzewiecki. Namieje jis po kelias valandas skambina pjaninu. Neretai išeina svečiuotis ir į miestą. Tam visam nenorėjau tikėti, žinodamas, kad Akademijoje yra daug politikos, o
95v ji visko išranda. // Patyręs, kad tiesa, kas kun. Čėsniui užmėtinėjama, ketinu pasikviesti jį kada nors pas save, pasakyti jam į akis visus tuos daiktus ir užbaigti šiteip: „Arba pasitaisysi, arba aš nuvažiuosiu pas arkivyskupą ir prašysiu išmesti tave. Dėl manęs Akademija gavo tave, dėl manęs ji turi pasiliuosuoti nuo blogo profesoriaus". Kaip Tau išrodo? Nepatingėk mā parašyti savo nuomonę.[3]

Žinoma, tokis apsiėjimas mā nemalonus. Sunkenybių aš ir be to turiu iki gana. Nors 11 lapkričio kunigas Woycicki's apėmė prefektorystę, tečiaus mā beveik nepalengvėjo. Tik pasivaikščiojimų našta nukrito nuo mano pečių, o ji buvo sunki. Bet da sunkesnis daiktas yra nesutikimas terp studentų. Vienai partijai vadovauja Florczak'as, kita susispietus apie Varšaviečius. Abi partijos apseina blogai. Florczako partija vadinosi visuomenės partija, nes tiktai 10–12 prie jos nepriklauso. Ji boikotavo varšaviečius. Florczak'as daug kartų aps[i]ėjo nedorai: vartojo suktybius, leido melagingas paskalas, per savo pagelbininkus mokėjo sukelti visuomenę. Bet aš Florczak'o pabausti negalėjau, nes tas baudimas būtų nepopuleriškas, o kaip tik aš pa-

[2] *lot* =padėkos akto [3] *capit sign rub graph in sin mg*

bandau nepopuliarišką žingsnį žengti, teip mano vyriausybė tą mano žingsnį panaikina. Aš norėjau sušaukti visus studentus ir viešai ištirti jų nesutikimų priežastį, kaltuosius viešai, drąsiai ir smarkiai pabausti. Rektorius to neapsiima sakydamas: „żadnych wieców"[4]. Matydamas Florczako suktumą pagąsdinau jį, jis aprimęs pranešė man, kad boikota pasiliovė. O aš pamačiau, kad betgi Varšavos partija su Florczak'o partija nešneka. Šaukiau Florczako šalininkus. Jie atsakė, kad dabar Varšaviečiai nenor su jais susidėti. Mą rodėsi, kad tai miklus atsakymas. Žiūrėjau, kas bus toliau. Terp Brzezinskio ir Sobolewskio didelis tarpas. Matomai juodu nenori sėdėti greta. Liepiau tuomi, kad jųdviejų torielkas sustatytų greta, kaip ir visų kitų. Tarnas mano liepimą išpildė. Ateinu į refektorių, Brzezinski's vieną torielką palieka Sobolewski'ui, antrą tuščią, o pats sėda toliau. Tokiu būdu pastūmė visus, o pirmamečiui Francuk'ui neteko vietos. 22 lapkričio šv. Cecilijos diena. Varšaviečiai nedalyvavo tame koncerte, kurį padarė visi giesmininkai. Aišku buvo, kad dabar jau varšaviečiai boikotuoja visus. Pasakiau rektoriui. Rektorius išranda, kad tai „naturalny wyraz pogardy za doznaną krzywdę"[5]. Jis sako, kad jeigu varšaviečiai būtų padarę boikotą, tai jis būtų juos iki žemei sulenkęs ir sutrupinęs. Aš sakiau: „Sutrupįsiu Florczaką, t. y. pastatysiu jam blogą aps[i]ėjimo ženklą, turės išvažiuot. Už Florczak'ą užtars visa Akademija ir važiuos su juo drauge. Duokit mą teisę pasakyti, kad vyriausybė yra pasirengus uždaryti Akademiją, teip, kaip būdavo su universitetais." Rektorius atsakė, kad negalima sakyti to, ko nepildysi. Aš sakau, kad reikia būti pasirengus išpildyti. Tada rektorius mā pavedė „oddziaływać moralnie, nie uciekać się do ostrych środków."[6] Rektorius sako, kad aš prieš klierikus pripažinčiau, kad jų visuomenė yra kaltesnė už varšaviečius. Galiu juos pripažinti mažiau kaltais savo sąžinėje. Ale jų nuteisinimas, o kitų apkaltinimas prieš visuomenę naudos nepadarys. Eičiau pas Arkivyskupą ir

[4] *lenk* =jokių susirinkimų [5] *lenk* =įprastas parodymas nepagarbos už patirtą skriaudą
[6] *lenk* =paveikti morališkai, nesigriebti aštrių priemonių

išdėčiau viską, ale du daiktai mane sulaiko: 1) nenoriu lįsti už akių mano artymiausiam perdėtiniui ir 2) numanau, kad mano pasakymą arkivyskupas atkartos Trzeciak'ui slapčia, o paskui mā ims dygti slapčios kliūtys iš visų pusių. Jeigu jos tiktai mane giltų, tai dėl Dievo pakentėčiau, bet mā nėra kaip įgilti nesutvėrus sumišimo terp klierikų[7]. Parašyk savo nuomonę ir apie tai. –[8]

Su kunigu Woycicki'u mudu galutinai da nepasidalinova savo darbų. Aš norėjau, kad mudu panedėliui dabotuva namus, panedėliui vaikščiotuva į refektorių, o abudu drauge būtuva ant meditacijos rytmetyje, vaikščiotis į miestą [leistų] visada tik prefektas. Kad sus[i]ėjom pas rektorių dalintis darbais, tai rektorius pasakė prie manęs Woycicki'ui paliuosuojąs jį nuo vaikščiojimo į koplyčią rytmetyje. Paskui mą Woycicki's sakėsi visai neprašęs tos malonės, bet džiaugiasi jąja. Toliaus rektorius norėjo man perduoti leidinėjimą klierikų į miestą. Aš neaps[i]ėmiau dėl to, kad prefekto buvau prašęs norėdamas turėti nors antrą sevaitę liuosą, tai ir galėti dirbti užsirakinęs. Turėti maždaug 10, kartais 15 vizitų vieną dieną, rengti prelekcijas į Akademiją ir dar išguldinėti svarbų dalyką seminarijoje – tai visai negalimas daiktas. Aš tą ir pasakiau rektoriui. –

Kad ateina subata, abudu su prefektu nueinava pas rektorių pasakyti jam, ką esava pamatę per sevaitę. Pasirodžius, kad dabar jau varšaviečiai boikotuoja kitus, rektorius pavedė k. Woycicki'ui pasišnekėti apie tai su Brzeziński'u ir Sobolewski'u. Woycickis išpildė pusę pavedimo, kalbėjo su Sobolewski'u. Ateinančios subatos vakare aš priminiau, kad reikėjo pasikalbėti su Brzeziński'u. Woycicki's tur-
96r būt išpildė, nes // trumpai po mudviejų kalbos atėjo pas mane Rek, Ton ir Brzeziński labai oficijališkai: ėmė kaltinti kitus, išdėstinėti savo gerumą ir mā ištarė, kad aš pritaręs visuomenės boikotui prieš juos. Tą jie pasakė tokioje formoje, kad būk visuomenė teip šnekant. Jau matau, kad tas nelaimingas raugas neišsibaigs akademijoje, kol

[7] *ver cor* [8] *sign rub graph in sin mg*

dabartinis ketvirtasis kursas neišeis iš jos. Aš vėl šaukiau Sobolewskį ir Brzezińskį pas save, vėl liepiau, kad juodu sėdėtų šalia vienas kito, vėl mano prisakymas neišpildytas ir vėl aš matau, kad už nepildymą mano prašymų ir prisakymų aš nieko negaliu padaryti. –

Varšavos arkivyskupui mirus rektorius važiavo į Varšavą. Mano prorektoratas apsireiškė teip, kad keturiems klierikams pavelijau nueiti pas dantų gydytoją ir pasirašiau ant profesorių surašo, siunčiamo kasmet į Ciesoriaus kanceliariją. Rektoriui sugrįžus išvažiavo kun. Woycicki's, kur ir dėl ko, nežinau.

Seminarijoje mano išguldymai nieko ypatingo. Jau turiu parašęs visą kursą, tik reikėtų stilių apdirbti ir galima būtų spausdinti. Tas kursas apima 330[9] puslapių mano rankraščio. Į tą numeraciją neįtrauktos atspaustosios dalys. Atspaudus viską išeitų knygutė 200 puslapių in 8°. –

Ne per seniai seminarijoje į[10] mano lekciją atėjo arkivyskupas. Pataikė į antrosios valandos vidurį, kada jau aš nebeišguldinėjau, o klausinėjau klierikų. Rado iššauktą silpną mokinį, tas vidutiniškai atsakinėjo. Aš iššaukiau patį geriausįjį, pats arkivyskupas ėmė jį klausinėti. Buvo užduota Danieliaus pranašystė apie Kristų. Arkivyskupas klausinėjo to, ko aš nebuvau išguldęs, klierikas nemokėjo, arkivyskupas supyko, liepė iššaukti geresnį; aš atsakiau, geresnio nežinąs. Po lekcijai nuėjau pas k. Baltrušį, pasakiau jam viską, kaip buvo. Seminarijoje jau perėjau pirmąją kurso pusę iki Kristaus Dievybei.

Su pasauliniais studentais sunkiai eina. Lietuvių susirenka apie 8–10, lenkų kai kada daugiau, kaip kada mažiau. Didžiausias keblumas tame, kad pirmais metais visos temos naujos visiems, o antrais metais sistematiško išguldymo negalima varyti[11] toliaus, nes diduma negirdėję pernykščių paskaitų. Negalima pradėti nuo pradžių, nes daugelis jau girdėję tuos pačius daiktus. Bandžiau ⌜judinti atskirus klausimus, bet tie ne teip interesuoja, kaip protiniai tikėjimo pamatai.

[9] *a del* apie [10] *a del* ant [11] *a del* vy

Ant galo baisiausia kliūtis tame, kad protinio darbo turiu per daug. Jau negali būti mano žodžiuose nei gražumo, nei gyvybės. Be to, lenkai suskato mokintis stipriau, norėdami greičiau pabaigti studentavę. Todėl patys senesnieji šiemet mažai uolybės teturės apoliogetiškoms paskaitoms. Ir jų kuopelės šaltiniai išseko, nes gimnazijose nėra kam daryti geros įtekmės ant mokinių, todėl į Peterburgą sueina menka medžiaga katalikiškai srovei. –

Evangelijos kuopelė šiemet visai išnyko. Bandžiau ją atgaivinti[12] ir pinigų prikinkiau prie to. Rezultatas buvo tokis, kad keturios merginos sutarė susirinkti profesijonalėje mokykloje prie mergaičių katalikiškosios gimnazijos. Atsakiau joms, kad tik po Kalėdų tegalėsiu tą darbą pradėti.⌉[13]

Nežinau, ar rašiau Tau, ar ne, kad kun. Laukaitis atvažiavo į Peterburgą atstovauti Suvalkų guberniją ir apsigyveno prie šv. Stanislovo bažnyčios. Pirmutinis jo rūpestis buvo suvesti lietuvius Dūmos atstovus į vieną kuopelę. Keinys su Januškevyčiu jam atsakė nepadoriu laišku. Jis sustatė savo atsakymą ir atnešė į Akademiją. Aš patariau tą atsakymą visai pertaisyti, iš širdingo padaryti juridišką, nes buvo matyti, kad anųdviejų raštas juristo sustatytas. Laukaitis paklausė ir sakėsi paskui, kad laiškas buvęs geras, nors pasekmių neturėjo. Laukaitis su[14] pirmąja vizita buvo pas mane. Aš dėl laiko neturėjimo negalėjau ilgai jo revizituoti, ale betgi revizitavau pereitą sevaitę. –

Kalboje su kitais aš tris[15] kartus išsitariau, kad Laukaitis savo amžiuje yra suardęs tris labai svarbius mano darbus ir padaręs mą neapsakomą blėdį. Bet numanau, kad mudu būsiva geru. Kviečiau, kad jis šiandien ateitų pas mane. –

Mat jau trečias mėnuo, kaip kun. Pranaitis gyvena Akademijoje. Dabar jo ekspertiškas darbas pasibaigė, rytō jis išvažiuos į tėviškę, todėl aš šiandien kviečiau visus seiniškius pas save, būtent Augustaitį, Laukaitį, Grigaitį, Naujoką. Didelių daiktų nedarysiu. Nusipirkau dvi bonki

[12] *cor* in *pro* y [13] *sign rub graph in sin mg* [14] *a del* be [15] *a del* du ar

vyno, dvi alaus, liepiau duoti mėsos vakarienei ir kokį nors saldesnį valgį. Iškasčių turėsiu apie 10 rub., bet dvi prakimštos bonkos vyno liks beveik pilnos. Kun. Pranaitis nakvodavo, kur seniau buvo prefekto gyvenimas, o valgyti ateidavo pas mane drauge su Kastantinu. Tik Kastantinas neseniai pradėjo, o Pranaitis nuo pradžios. Mažiau būtų buvę baladonės, jei jis būtų aps[i]ėmęs valgyti pas save, būčiau paskolinęs indus, kaip paskolinau patalynę, arba kad būtų valgęs su Grigaičiu ar Naujoku. Bet nežinau, kodėl teip nepadarė. Tiesą pasakius, mā didelės baladonės su juo nebuvo, nes jis labai taikindavosi prie mano laiko ir mano reikalų. Gerbtinas tas žmogus, daug kentėjęs vargo. //

Subatoje 1. XII pas mane atėjo Mežlaiškutis, bet šveicorius nežinia *96v*
dėl ko jam pasakė manęs nėsą namie. Vaikinas atėjo ant rytojaus. Nors turėjau važiuoti laikyti studentams paskaitą, bet susitariau, kad ateitų pas mane vakare. Jis atėjo ir širdingai išsikalbėjova. Patyriau, kad jis yra vienas iš tų labai retų laimingų, kurie šiemet išdavė aptiekorišką egzaminą Peterburgo apyrubės komisijai. Į tą egzaminą stojo 200, o išdavė 20, terp tų 2 iš „Saulės" kursų, ir tų dviejų tarpe Mėžlaiškutis. Klausė jis manęs apie Tave, kaip savo dėdę. Papasakojau Tavo gyvenimą ir viską. Kalbėjova apie jo projektus ateičiai. Norįs pramokti kalbų ir labai džiaugėsi, kaip patariau važiuoti į Šveicariją pas dėdę. Da žadėjo mą atrašyti laišką, kad gautų adresą ir kelionės patarmes. Juk, mą rodos, galėtum jį priimti. Galutina jo svajonė tapti kunigu ir dagi geru kunigu. Pasikalbėjęs su manim Mėžlaiškutis ant rytojaus išvažiavo į tėviškę. Aš žadėjau jam parašyti Tavo adresą ir patarmes, kaip važiuoti pas Tave. Tik jis pirma da atrašys mā, ar važiuos kalbų mokintis į Šveicariją, ar ne.[16]

Seredoje pirm pustrečios sevaitės skubinausi važiuoti pas lenkus studentus su paskaita. Tuom tarpu pas mane buvo kun. Pranaitis ir Laukaitis. Dėl jųdviejų degė žiburys salione. Svečiai[17] išėjo, tarno nebuvo, o mą laiko buvo maža[18]. Norėdamas užgesinti gazinį žiburį,

[16] *sign rub graph in sin mg* [17] *cor* S *pro* Š [18] *cor fl pro* ą

kybantį salione, per greitumą kumštelėjau jį. Visas kibyklas nukrito ant manęs, o degantis gazas nuplikino mā dešinės rankos viršų. Profesoriai jau pirma to nerimojo, kad tik taptų įvesta elektra. Aš apsiėmiau surasti studentą, kurs sužinotų, kiek kaštuos įvedimas ir žibinimas. Terp mano klausytojų yra vienas elektrotechnikas Černeckis. Jam pažadėjau honorą 10 rub. Jis darbą atliko. Tikiuosi, kad profesoriai tą honorarą sugrąžįs man. Bet pereitą utarninką mums visiems esant pas arkivyskupą, visi profesoriai giria mane, kad aš sumanęs elektrą įvesti Akademijoje. Tokiu būdu jie įsigerbia prokuratoriui, kurs elektros nenor.[19]

Dvasiškas mano gyvenimas toli šaukia iki tam, ko reikėtų. Vieną dieną meditaciją pramiegojau. Meditacijas darau iš tos pačios knygutės, ką pereitame laiške minėjau, tik jau neilgam išteksiu. Liko tik dvi meditaciji. Kaip jas atbaigsiu, skolįsiuos kitą tomą. Iš dvasiško skaitymo naudos visai neturiu. Mą išrodo, kad Valgornera per daug sausas. Skaitau 6 arba 10 puslapių kasdien; jau esmi netoli galo pirmojo tomo. Bet antrojo ketinu neskaityti. Išsirašiau Brou, St. François Xavier du tomu. Ketinu jį imti skaityti. Su išpažintimi bloga. Pereitą kartą išbuvau dvi sevaiti ir dvi dieni be išpažinties. Dabar teipgi antroji sevaitė baigiasi. Teisinuosi laiko stoka ir nuodėmklausių trūkuma. Puikiai galėčiau eiti išpažinties prie kunigo Pranaičio, bet neprisirengiau pergalėti pačių mažiausiųjų kliūčių. Užsirašinėdamas kasdienią tvarkos sąskaitą keletą kartų per greitumą pastačiau kryželį, kad išpildyta, kur reikėjo statyti neišpildymo ženklą. Pasijutęs palikau kaip buvo, tingėdamas pertaisyti. Dabar jau neatsimenu, kuriame daikte pasidarius ta melagystė.

Vakar sakiau katedroje pamokslą ir buvau pas Arkivyskupą ant pietų. Po pietų užėjau į Volterius, nes Voldemaras buvo kvietęs. Smilga mane paleido, tai į jį įsikando ir žada: „стереть съ лица земли“[20]. Pyksta ant Voldemaro už tatai, kad jis neaps[i]ėmė būti mano teisėju, kad dagi nuėjęs pas Arkivyskupą užtarė mane. Mą išrodo, kad Smilgai lyg ko trūksta.

[19] *sign rub graph in sin mg* [20] *rus* =nušluoti nuo žemės paviršiaus

Biskį sunku buvo, kai turėjau užmokėti 209 rublius į gyvasčio apdraudimo draugiją. Tiesa, turėjau taupiamoje kasoje 225 rub., ale visus atsimti buvo neparanku. Todėl pasiskolinau tuos pinigus nuo kunigo Pranaičio, paskui atėjo 20 Lapkričio, gavau algą, su kunigu Pranaičiu atsilyginau. Bet reikėjo laikraščių prenumerata atnaujinti, dar kitos skylės užlopinti, todėl 100 rub. visgi ats[i]ėjo pasimti iš taupiamos kasos. Dabar mano turtas išneša: taup. kasoje 125 rub. Voldemaras kaltas 50, Didynskis 40, Akademijos profesoriai 8 r. 50, pinigais turiu 4 r. 20; iš viso 237 r. 70 k. Turiu 24 neatlaikytas mišias, už kurias esmi gavęs stipendijų 50 r. 50 kap., todėl mano turtas išneša 177 r. 20 k. Juogei 90 rub. skolininkų abejotina, todėl galų gale aš „esmi vertas“ 87 rub. 20 kap. –

Matau, kad Tu šypsaisi ir mislyji „Plauškynė, tai pliauškynė“. Žinokis! mintyk ką nori, bet visgi nepeiksi manęs, už ką aš iki šiol da neužmokėjau, ką buvau žadėjęs už kun. Feliksą. Tą prižadą išpildysiu per Kalėdas, kad gausiu gruodžio mėnesio algą. –

Jei Dievas duos, šią sevaitę atbaigsiu straipsnį į „Vadovą“. Kai nusiųsiu, užteks mažiausiai dviem mėnesiam, o gal ir keturiems. Prigulės nuo to, kaip jie išskės spausdami. –

Daugiau jau negaliu pleškėti, nes nenoriu imti kitą popieros lapą, o tiesą prisipažinus, nebeturiu nei ką labai zaunyti, ko da būčiau iki šiol neparašęs. Beje, sunku tikėtis, kad kun. Rutkowski's pabaigtų tą darbą, kurį buvo priėmęs nuo kun. Woroniecki'o. Girdėtis, kad su kun. R. visai bloga. –

Bučiuoju Tave kuo širdingiausiai ir labai labai prašau melstis už mane. Daug bloga prirašiau apie kitus. Nebūtų teip išėję, jei pats nebūčiau blogas.

Tavo Pranys

Peterburge 24 Gruodžio 1912 m.

Mylimasis Jurguti!

Ką tik parašęs platųjį laišką gavau raštelį nuo Tavęs. Skubinuosi atsakyti. –

Mą rodosi, kad mintis ⸢važiuoti į Ameriką⸣[1] labai gera. Pamatysi, padarysi; daug geriau daryti pamačius viską ant vietos, negu patyrus iš vieno rašymo[2].

⸢Apie kunigą Julijoną⸣[3], gal pasimatysiu kaip nors, pasišnekėsi[u][4] su vyskupijos valdytojum. Vakar prašiau kun. Baltrušio, kad praneštų pral. Michalkevyčiui, kad aš turiu reikalą pasikalbėti. Jei pralotas nenorės, rūpįsiuos išrasti kitokį būdą.

Su mano ⸢sveikata dabar nėra⸣[5] bloga. Sauso skaudėjimo gerklėje nejaučiu. Per Nekaltą Prasidėjimą sakiau pamokslą katedroje per 40 minutų, paskui iki vakarui buvau lyg užkimęs, bet ant rytojaus atsikėliau sveikas. Raudonai lylavi plekiai ant veidų tepasidaro tik tada,
97v kada barzdą skutuosi. Kartais turbūt seilių įbėga // į gerklę[6], kad prasideda smarkus ir skaudus kosėjimas. Kitados to nebūdavo, bet ir dabar retai pasitaiko. Soliterio dar neišvariau, nes vis laiko nėra. Pasilsys mā reikalingas labiausiai galvai; nes ji jau eina tamsyn. Ir minties miklumo, ir atminties aiškumo beveik visai netekau. ⸢Mą rodos, kad Kaune rekolekcijas, jei tik kvies, ir vieną porą dvieilių tridienių rekolekcijų Mohylevo[7] vyskupijoje reikėtų apsimti. Tokiu būdu liktų mą liuosas mėnuo vakacijų.⸣[8]

Liksnos grafienė davė 200 rub. Piaszczyńskiui. Aš jai pasakiau viską aiškiai ir tuos 200 rub. nusiunčiau kun. Mykolui į Canisianum'ą. Grapienė siūlo mā vasarą gyventi Pohulenkoje dykai. Aš pats negalėsiu naudotis, bet turiu projektą pasiūlyti tą vasarnamį (N 1) ⸢Totoraičiui arba

[1] *sign rub graph* [2] *cor fl pro* ti [3] *sign rub graph* [4] *vid* [5] *sign rub graph* [6] *cor fl* [7] *cor* -vo
[8] *sign rub graph*

Kulwiečiui⌝[9]. Vietos ten yra užtektinai, kad ir penkiems kunigams. Parašyk, ką Tu apie tai mintyji?

Būgos raštų negaliu atsiųsti, nes jis dabar išvažiavo į Laižuvą pas kunigą Tumą. Tegalėsiu gauti norimas knygas tik Būgai sugrįžus po švenčių. –

Šventąjį Raštą siuntinėjo dėl to, kad buvo mano užmokėta. Šiemet aš nemokėjau, mintydamas, kad gal pats užsimokėjai. // Galėčiau ir 98r
dabar tą padaryti, bet nežinau, kiek kaltas esi.

⌜Kukelių sūnus⌝[10] įpuolė į bjaurų girtuoklystės pajunkimą. Tėvai ir sesuo mielu noriu užmokėtų užlaikymą, jei atsirastų kokia nors vienuolija užrubežyje, turinti priverstiną prieglaudą tokiems nelaimingiems. Jei žinai kokią vienuoliją su tokia įstaiga, tai, susimildamas, parašyk. Visi bus labai dėkingi.

⌜Moterys 14-tos Linijos⌝[11] man daboja ir taiso rūbus. Aš iki šiol joms nieko neduodavau už tatai, tik darbu atsilygindavau. Du metu jau nei karto joms naudos nepadariau. Pinigų teipgi nedaviau nuo pavasario 1910 m. Mą rodos, priderėtų ką nors aukoti tai neturtingai, o naudingai įstaigai. Mano mintis, daugiausias davimas 25 rub., mažiausias 10 rub. Ar išrandi, kad gerai mintiju, ir kokį davimą patari?

Siunčiu šiandien Vermeersch'o[12] VI-tąjį tomą. Turi penkis pirmuosius, tai ir šitas bus ne pro šalį.

Vakar į Peterburgą atvažiavo pralotas[13] Blaževy-//čia iš Seinų. Kun. 98v
Grigaitis su Naujoku būtinai norėjo, kad mes trys sutarę iškeltume jam pietus. Aš nenorėjau nieko daryti. Galų gale dėl ramybės apsiėmiau, kad pasiprašytume vakarienės, ale ne iškilmingai, o tik mes seiniškiai ir Velička su Drzewiecki'u kaipo Blaževyčios prieteliai. Ta istorija mā visai nepatinka, ale nenoriu per daug skirtis nuo seiniškių. Ypač mā nepatogu, kad nedėlioje pas mane buvo susirinkimas, dabar vėl pas mane turės būti.

Bučiuoju Tave širdingai

Kun. P. Būčys.

[9] *sign rub graph* [10] *sign rub graph* [11] *sign rub graph* [12] *sign cae graph* [13] *cor* l

Peterburge 8 Vasario (26. I) 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Du laišku gavau nuo Tavęs, o atsakymo neparašiau, nors seniai rengiausi. Iš pradžių pas mane buvo svečias kun. Vajtkevyčia[1] iš Varšavos. Jisai su septyniomis dienomis suskubo atlikti tris svarbius ir man naudingus daiktus. Atsiskyrė savo knygas iš tarpo manųjų ir susikrovęs į dėžes išsivežė Varšavon. Už persiuntimą tų knygų aš užmokėjau, nes vis tiek būčiau turėjęs mokėti, jei būtų neatvažiavęs. Tuo atvažiavimu pasinaudojau ir užrašiau kun. Juozui visą savo turtą pas rejentą Komarnickį. Už raštus užmokėjau 11 rub. su kapeikoms. Mano prašomas kun. V. ištyrė teipgi, iš kur kilęs tas apkaltinimas manęs už svetimoterystę, apie kurį Tau rašiau rudenyje. Kun. W. atidaviau teipgi tą aržuolinę dėžutę, kurioje buvo tavo knygų katalogas. Kunigui Juozui jos užteks tam sykiui, o mano knygų katalogas jau netilpo joje, todėl pirkau didesnį su šešiais stalčiais už 60 rub. Brangu, bet nuderėti negalima. Klierikai prieš Kalėdas padėjo man tvarkinti mano knygas ir dalį sutvarkė. Kataliogo korteles sudėjo į alfabeto eilę kl. Winc. Godlewski per Kalėdas, o po švenčių lietuviai Dailidė ir Tamošaitis sutvarkė lietuviškąją dalį. Dar liko daug netvarkos, bet pats neturiu užtektinai laiko. Reikėtų ir lentynos, o juogei ji[2] atseis 30 rub., tai dar delsiu. Knygas laikau keliomis eilėmis sukrautas toje spintoje, ką[3] sienoje yra už vāgių. Laikas nuo laiko duodu apdaryti knygas, kurias palikai be apdarų. Jau mažai liko neapdarytų, bet dar yra apie 60 tomų ir tomelių. Pamažėli ir jas apdarysiu. –

Per Kalėdas negalėjau Tau parašyti, nes rūpinuosi greičiau atbaigti ⌜„Katalikystę ir Tiesą“⌝[4]. Kaip tik aprimo švenčių suirutė, tai pasi-//
4v naudojau liuosu laiku ir, kasdien vaikščiodamas į Viešąją Biblioteką, parašiau straipsnį, kurs jau spaudžiamas „Vadove“ (Vasaris šių metų). Pasirodė betgi, kad man trūksta filosofiškų knygų, turinčių nuolatinį

[1] *sign rub graph* [2] *orig vid ex err* jis [3] *p del ill* [4] *sign rub graph*

sąryšį su fundament. teolog. Turėjau išsirašyti Kant'o Kritik der reinen Vernunft, pirkau Lessing'o vieną tomelį, bet tas pigiai ats[i]ėjo, ir Hegel'io, Vorlesungen über Religionsphilosophie, o tie brangūs. Daug pinigų ištraukė Theolog. Jahresbericht (19 rub. su viršum) ir knygos per Žulpą išsirašytos (47 rub.). 15 rub. palikau Katalikiškame knygyne už lenkiškas knygas, duodamas iš aukšto. Nes neduodant iš aukšto jie, kapitalo neturėdami, negali išrašyti knygų. Todėl mano aps[i]ėjimas iš dalies ir parama jiems. Tuos pinigus atsiimsiu knygomis. –

Jau rašiau apie pral. Blaževyčios[5] atsilankymą Peterburge. Pasikviečiau jį vakarienės tik dėl to, kad nenorėjau trukdinti kun. Grigaičiui ir Naujokui. Žinojau, kad mā reikės tą silpnybę atkentėti, ale visko tik nesužinojau. Tavo antrasis laiškas mā kasžin kodėl išrodo skaudus. Blaževyčia skelbia Seinuose, kad[6] mā nesiseka inspektoriauti ir kad norįs grįžti į Seinus. Aš nei jam tiesiog, nei kam kitam to nesakiau, kad noriu grįžti į Seinus. Jei Seinai ir rengia man vietą redakcijoje, tai be mano žinios ir manęs nesiklausę. Blaževyčiui pokylio daryt nenorėjau, pirmiausiai, dėl to, kad už tai juk pyksta ant manęs lietuviai, antra, dėl to, kad šiaip pokylių niekam nedarau ir nėsmi padaręs šiemet nei artymiausiems Akademijos profesoriams ir, trečia, dėl to, kad ypat[in]gos[7] meilės nejaučiu prie Seinų politikos vedėjų. Nežiūrint į tą visą, apsiėmiau užsikviesti Blaž. pas save vien dėl to, kad kitudu seiniškiai kunigai beveik reikalaute to reikalavo. Po kelissyk su jiedviem kalbėjau; tikros priežasties man juodu nepasakė, ale aš ją supratau. Jei būčiau nekvietęs Bl., juodu nebūtų galėję jo pa-//kviesti. *5r*
O jei nebūtų kvietę, jųdviejų „popieros" Seinuose[8] būtų nupuolusios žemyn ir tas būtų galėjęs turėti žymią pasekmę jųdviejų ateityje. Mą rodėsi, kad artymo meilė reikalauja iš manęs, kad neužkirsčiau jiedviem takų į jųdviejų svajojamą ateitį. Per vakarienę neketinau kelti toasto, bet pamačiau, kad Blaževyčia nervingai čiupinėja stiklelį lyg rengdamasis toastą pakelti į mane. Tada aš išgėriau jo sveikatą. Bet

[5] *sign rub graph* [6] *p del* aš [7] *orig* ypatygos [8] *cor* S

jis ant[9] to man neatsakė. Jei jis paskui iš savęs išvedė, kad aš jo malonių reikalauju Seinuose, tai aš jo nesuprantu. Bet man išrodo, kad veikiaus kiti jo prieteliai, ypač kun. Velička, jam pripasakojo[10] apie[11] tai, kaip mą nesiseka inspektoriauti. Nuo virėjo, nuo smotritelio[12] ir šiaip nuo k. Veličkos[13] pavaldinių aš turiu užtektinai priežasčių, įbjurinančių man buvimą Akademijoje[14]. Nežinau, kas kun. Karevyčiai[15] parūpino prirodymų, kad aš į inspektorius netinkąs. Kun. Karevyčia patarė man atsisakyti, aš pasakiau, kad negaliu; nenorėjau išklausyti jo prirodymų, o patariau, kad Tau parašytų. –

Kun. Pranaitis[16] pabuvęs mėnesį Lietuvoje, daugiausiai Kaune, sugrįžo ir vėl apsigyveno pas mane. Seredoje 16 (29) Sausio valgydamas pietus jis sako man, kad[17] iš Kauno atvažiavęs kun. Prapuolenis, ketinąs 6-tai mušus ateiti pas mane. Pranaitis prašo, kad pasiprašyčiau Naujoką su Grigaičiu ir padaryčiau Prapuoleniui vakarienę. Mane paėmė piktumas, bet susivaldžiau[18], tik ramiai paprašiau Pranaičio, kad jis pakviestų pas mane anuodu kunigu seiniškiu ir Čėsnį, nuėjau pas prokuratorių[19] ir užprašiau vakarienę. Vakarienė buvo, bet virėjas
5v //išvien su mano tarnu padarė man gėdą prie svečių. Subatoje po to, kad kalbėjau su rektorium apie klierikus, jis teip mosavo rankomis man pro nosį, daužė kumščia į stalą, kad aš nežinojau, kas per priežastis, ir nuliūdau. Kalbėjome apie paprasčių paprasčiausius daiktus. Tai, turbūt, buvo išreiškimas nepasitenkinimo už priėmimą Prapuolenio vakariene. Užvakar buvau pas Arkivyskupą[20], teipgi su manim aps[i]ėjo keistai. Visų priežasčių susekt negaliu ir palitikų nepajiegiu įspėti. O džiaugiuosi, kad kun. Prapuolenį priėmiau, nes išlaikiau egzaminą iš lietuvystės. Užvakar[21] Prapuolenis atvažiavo į Akademiją pietų laike, kad aš buvau refektoriuje pas klierikus, ir norėjo, kad aš išeičiau pas jį, ale aiškiai neliepė mane vadyti, aš nėjau. Jis man parodė, kad supyko, nes apsisuko ir išvažiavo, nors aš pasakiau, kad už trijų minutų

[9] *cor* a [10] *cor* pas [11] *p del inc* [12] *cor pri* t [13] *sign rub graph* [14] *cor fl* [15] *sign rub graph* [16] *sign rub graph* [17] *p del ill* [18] *cor pri* s [19] *cor* ro [20] *sign rub graph* [21] *ins s l* Užv *pro del* V

išeisiu. Aš parodžiau jam, kad jo piktumą laikau keistu. Pranešiau Augustaičiui, pas kurį k. Prap. gyvena, kad esmi mažas žmogelis, todėl turiu daug priedermių ir ne visada[22] galiu nuo jų atsitraukti, kada noriu: Prapuolenio paskirtoje valandoje negaliu būti pas jį, nes turiu darbą. Šįryt per kun. Pranaitį kun. Prapuolenis jau išreiškė man savo mandagumą. Ir dėkui Dievui. –

⌜Grįžtant prie Seiniškių⌝[23] projekto patraukti mane į redakciją, turiu pripažinti, kad jis įspėja pačius giliausius mano troškimus. Tik nenorėčiau būti Seinuose, o kur nors kaime, ir ne redaktoriumi, o bendradarbiu. Išmokčiau lietuviškai kaip reikia, pasilsėčiau nuo palitikų ir pakvėpuočiau Lietuvos oru. Panevali nesiveržiu ten, kur širdis traukia, ką anuomet sakiau Varšavoje, tą atkartoju dabar visai neveidmainingai. Nei kokių suktų kelių nevartosiu, nei protekcijų neieškosiu, kad galėčiau pareiti gyventi į Lietuvą. –

Kaip minėjau, užvakar buvau [pas] ⌜J. E. Arkivyskupą⌝[24], ketinau išduoti jam apyskaitą iš savo darbų šios pereitos pusės metų. Pasakiau, ką padariau kaipo profesorius Akademijoje ir Seminarijoje, ėmiau sakyti, ką padariau kaipo inspektorius, bet Jo Ekscelencija per-// traukė ir pasakė, kad aš per daug smulkmenų dedąs, nuobodus *6r* esąs, kad aps[i]ėjimo metoda su klierikais negera, reikia rimtybės, o ne tarybų. Aš tuo atsistojau ir atsisveikinau. Apie rimtybę atsakiau, kad neturiu ir negaliu turėti, nes mano žodis nieko nereiškia, jei vyresniejie jo neparemia. Pridėjau faktą, kad rektorius iškilmingai davė rektorišką žodį, juog klierikų neleis per Kalėdas išvažiuoti iš Akademijos, Arcivyskupas atvažiavo ir išleido.[25] Vienas iš išvažiavusių iki šiol nesugrįžo. Jo Ekscelencija paskui sakė, kad jis nežinojęs, juog rektoriaus teip buvo sakyta, ir mudu gražiai persiskyrėm, nors apyskaitos nepabaigiau. –

Pereitą pusmetį atsiminęs džiaugiuosi. Mano santykiai ⌜su Rektoriumi⌝[26] buvo daug geresni negu tikėjausi ir negu pernai. Žymaus nemalonu-

[22] *cor* vi [23] *sign rub graph* [24] *sign rub graph* [25] *p del* Ka [26] *sign rub graph*

mo neturėjau. Jei permaino mano paliepimus nepasikalbėjęs su manim, tai tas man neskaudu ir retai šiemet atsitinka. Šiaip viskas gerai. –

Prelekcijas šiemet žymiai pagerinau. Traktatą apie ⌜Dievo buvimą jau⌝[27] užbaigiau ir turiu pasirašęs. Šiemet prirašiau daugiau negu kitą tiek, kiek buvau pasigaminęs 1907 m. Tikiuosi ir toliau galėsiąs eiti tobulyn tuose daiktuose. Plenas apdirbti fundamentalės teologijos kursą tokiu būdu[28] pamažėl vykinamas. ⌜Rankvedį seminarijai jau atbaigiau, tai viena kliūtis plenui pasidarė mažiau. „Katalikystė ir tiesa" artinasi prie galo, tai ir antroji kliūtis išnyks. Kitokių⌝[29] darbų neapsiimu, nors visokių buvo pagundų, bet apsigyniau, kad tik nesusitvertų nauja kliūtis plenui. –

⌜Lenkai studentai⌝[30] po Kalėdų dar nepasirodė nei kartą. Kaszin kas su jais pasidarė. Evangelijų skaityti teipgi tik merginos tesusirenka. Ketinau jas pamokinti, kaip reikia skaityti ⌜Šv. Raštas⌝[31], kad būtų
6v naudinga, ir paliauti vaikščiojąs pas jas. Už[tat][32] // p. Cybulskis padaro dabar kas antra nedėlia pasišnekėjimus apie religiją savo gimnazijoje mokiniams aukštųjų klesų. Aš aps[i]ėmiau vesti tuos pasišnekėjimus. Prakalbos nelaikau, tik pasirenku tematą, o paskui, arbatą begerdami, kalbame visi. Pirmutinis pasikalbėjimas buvo 13 (26) Sausio apie tai, „Ar dabartinis inteligentas gali būti kataliku". Tas gana gerai pasisekė. Rytō bus apie katalikystę ir pirmyneigą. –

⌜Lietuviai studentai⌝[33] susirenka gana gerai. Paskutinį kartą 20 Sausio (2 Vasar.) buvo net apie 20 susirinkusių. Skaičiau ne aš, o studentas Kvieska. Jis prirodinėjo, kad Dievo buvimo prirodyti negalima[34], o aš jį kritikavau. Ateinantį kartą aš kalbėsiu, o[35] jis ir kiti mane kritikuos. Tematas bus „Katalikystė ir kitos krikščioniškos religijos". –

⌜P. Jaczewski's⌝[36], Liublino vyskupo giminė, atėjo pas mane vieną kartą ir prašė atlaikyti Mišias. Jam išėjus pažiūriu į kopertą ir randu 25 rub. Tokia gausi stipendija neatsako nei jo turtui, nei mano nuo-

[27] *sign rub graph* [28] *cor* d [29] *sign rub graph in sin mg* [30] *sign cae graph* [31] *sign cae graph* [32] *orig vid ex err om* [33] *sign cae graph* [34] *cor pri* a [35] *p del inc* [36] *sign cae graph*

pelnams. Bet tai buvo padaryta kaipo užmokestis už palydėjimą[37] jo pačios nabašninkės motinos iki vakzoliaus. Tą palydėjimą aš padariau ne dėl pelno ir negalėjau pelno priimti, viena, iš atžvilgio į parapijos kunigus, antra ir dėl to, kad lydėjau ne vienas, o su kun. Drzewieckiu ir Godlewski'u. Būtų reikėję užmokėti ir jiemdviem. Aš to apsimti negalėjau. Todėl pinigus sugrąžinau. Ant rytojaus Jaczewskienė atėjo pas mane ir iš šnekos supratau, kad buvo neužsiganėdinusi manim, už ką nebuvau pas juos per šventes. Galų gale aš paėmiau 5 rub. mišioms, o 20 rublių sugrąžinau. –

⌜Mano sveikata teip gera⌝[38], kaip ir visada būdavo. Soliterio dar neišvariau, nes neturėjau laiko, ale pasiketinau išvaryti[39], kaip tik prasidės Užgavėnių //pertrauka. Kaip persidirbu ir negaunu išmiegoti, tai ⌜gerklėje 7r
jaučiu⌝[40] tokį skaudėjimą, kokis būva, kad žmogus smarkiai bėgęs pailsta. –

Iš Suvalkų Tau atėjo laiškas nuo Krakausko[41] Antano, prašo pašalpos sūnui, einančiam į gimnaziją, ir dukteriai, 17 metų merginai. Norėtų teipgi, kad užtartum pas pažįstamus, idant galėtų gauti vietą monopolyje kaipo pardavėjas gėrimų. Už Tave aš atrašiau, kad Tavęs nėra Peterburge ir kad nelauktų atsakymo. Vietą aš bandysiuos rūpintis per p. Kukelį, tiktai tùri atsiųsti žinias apie savo gyvenimą. –

Mano dvasiškas gyvenimas nuo[42] Kalėdų buvo sunykęs. Dukart po tris sevaites išbuvau be išpažinties. Tai vis padarė švenčių suirutė ir mano apsileidimas. Pranaičiui sugrįžus iš Kauno vėl pradėjau atlikti tą reikalingiausiąjį man[43] sakramentą priderančiai kas sevaitę. –

Dvasiškuose skaitymuose pabaigiau I tomą Valgarner'os, įskaičiau 30 p. II-jo ir palioviau. Dabar skaitau Brou, S. François Xavier ir džiaugiuosi, nes naudingas. Meditacijas laikau iš II tomo L. Lercher, Betrachtungspunkte uber das Leben unseres Herrn Jesu Christi. Jau įvariau iki 261 puslapiui. –

[37] *cor* y [38] *sign cae graph* [39] *cor* v [40] *bis sign cae graph* [41] *bis sign rub graph* [42] *a del* savo [43] *ins s l*

Mėnesinios rekolekcijos laikiau drauge su klierikais 14 (27) Sausio. –

Pas p. Kukelį[44] vaikščioju kaip ir seniau. Tas geras žmogus daug kenčia, o jo šeimyna nelaiminga. Labai verta pasimelsti už jį, jo pačią ir vaikus. –

Pas Kolpinskius retai teužeinu. Jos pyksta už tatai. Bet aš ir laiko neturiu, ir negaliu. Po tų apkalbų, ką perkentėjau pereitą rudenį, ir atsargumas reikalingas. –[45]

P. S. Kaszin ar kun. Kudirka[46] gavo 100 rub., kurį jam išsiunčiau?[47]

7v Beje, da vieną dalyką[48] buvau // beužmirštąs. Kun. Administratoriaus[49] K. Michalkevyčios nei kokiu būdu negaliu sugauti Peterburge. Nei kun. Baltrušis man nepadės. Telieka tik vienas būdas, netikėtai nuvažiuoti į Vilnių ir ten jį užklupti nežiniomis. Šiaip jis vis pasislėps. Ką Tu mintiji apie tai? –

Vienas kunigas per mane dovanojo „Motinėlei" 10.000 rub. procentinėmis popieromis. Aš jas laikiau Akademijos kasoje. Dabar įdaviau kunigui Prapuoleniui, kad nuvežęs Kaunan įteiktų „Motinėlės" valgyklai. –

Kun. Waitkevyčia, būdamas Peterburge, padovanojo man tokią plunksną, kad jos nereikia dažyti į rašalą, o pats rašalas bėga. Ta plunksna mā buvo labai gera dirbant Viešoje bibliotekoje.

Pasivesdamas Tavo maldoms[50] liekuosi su meile ir bučiuoju Tave širdingai.

Kun. P. Būčys.

[44] *sign rub graph* [45] *p del* Pasivesdamas Tavo maldoms, bučiuoju Tave širdingai. Tavo Pranys. [46] *sign rub graph* [47] *p del* Pr. B. [48] *cor fl pro* -as [49] *sign rub graph* [50] *cor* a

Peterburge 4 (17) Vasario 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Blaževyčios ir Prapuolenio priėmimo dalykai pasibaigė ir jaučiu lengvumą. Ačiui Dievui! –

Nors neseniai Tau rašiau, bet vėl reikalas atsirado. Ta ponia, kuri rudenyje Tau ⸢atsiuntė 450 rub., dabar vėl per⸣[1] mane siunčia 150 r.[2] < Žinodamas, kad šiuo tarpu ir be tų pinigų tam sykiui apseisi, aš neleidau jų per krasą, laukdamas progos. –

Vakar ⸢gavau 45 rub.⸣[3] gregorijaniškoms mišioms už ⸢a. a. Mykolo dūšią⸣[4]. Pats tų mišių negaliu laikyti, tai, susimildamas, atlaikyk Tu jąsias, arba pavesk kam kitam. Pinigus pridėjau prie anų 150 r. ir vėl žadu abejus atsiųsti drauge. Mą rodos, proga pasitaikys už kokio mėnesio ir tada jau gausi ne 195 rub., o, jei neklystu, 500. –

Utarninke 29 sausio senojo kalendoriaus J. E. Arkivyskupas pasikvietė pas save keletą lietuvių kunigų ir du latviu: Senkų, Naujoką, Čėsnį, Laboką, Rancaną ir Velkmę. Atėjo ir vysk. Cieplak'as. Arcivyskupas kalbėjo, kad reikį padaryti lietuviškus ir latviškus teoliogiškus kursus moterims. Aš kalbėjau, kad reikalingesni yra lenkiški kursai, bet Jo Ekscelencija iš dalies ironiškai, iš dalies sarkastiškai sakė, kad lenkais nėra ką rūpintis, tik reikia lietuviais ir latviais. Paskui ėmė kalbėti, kad lietuviai vėl padavę du skundu ar prašymu ir tuodu skundu mums parodė ir perskaitė. Tolesnėje šnekoje nuolat Jo Ekscelencija kaltino lietuvius kunigus. Ant galo aš neiškenčiau ir pasakiau, kad lietuviai su latviais, tiesa, ne kartą be reikalo užsiima daugiaus patrijotizmu negu tikėjimo dalykais, // bet kad tame jie nėra nei kiek blogesni už lenkus kunigus. *8v* Arcivyskupas, vyskupas ir Labok'as[5] tuos mano žodžius paskaitė kaipo drąsų ant nieko neparemtą apkaltinimą. Patvirtindamas savo žodžius aš pasakiau, kad yra lenkų kunigų, įsirašiusių į narodowa-demokracya[6],

[1] *sign rub graph* [2] *sign rub graph* [3] *sign cae graph* [4] *sign cae graph* [5] *cor* L [6] *lenk* =Tautinės demokratijos [partiją]

pildančių tos partijos programą, ardančių katalikiškus darbus kitų kunigų. Arcivyskupas, vyskupas ir Labokas užsipuolė manęs klausinėti, kas tokie priguli. Jo Ekscelencija žadėjo skaudžiai juos pabausti. Aš atsakiau negalįs nei viešai, nei privatiniai imtis ant savęs prokurato-ri[a]us[7] priedermę apkaltinti kitus, o kalbu kaip tikiu ir jaučiu. Arcivyskupas ėmė klausinėti paeiliui minėdamas kunigų pavardes, bene O'Rourke'as, bene Akko, bene Budkevyčia, bene mano sekretorius. Aš nusišypsojau ir pasakiau, kad O'Rourke'o nėra ką nei minėti, bet kad negaliu sakyti apie pavienius nepriguliničius, nes nenoriu nei tiesiog, nei netiesiog nei vieną nurodinėti. Arcivyskupas matomai buvo rūstus. Ant rytojaus kunigas Barkauskas šnekėjo su kun. Baltrušiu[8] apie mano aps[i]ėjimą. Juodu juokėsi iš manęs. Mat terp kunigų šnekama, kad Šv. Tėvas baręs Arkivyskupą už skriaudimą lietuvių, o barnies priežastis buvęs skundas lietuvių vieno kunigo surašytas. Barkaus-//
9r kas šaipydamos sako, būk aš esąs to skundo autorius. Mą buvo užėjus mintis aiškiai pasakyti Jo Ekscelencijai, kad jokių skundų nerašiau, nei nežinau, bet ant galo sumintijau: tuščia jų, tegul sau šneka. –

Vienas kunigas buvo aukavęs „Motinėlei" 10.000 rub. procentinėmis popieromis. Kun. Prapuoleniui įdaviau jas, kad parvežtų Kaunan. Vakar gavau laišką nuo kun. Šiaulio, kad pinigai parvežti ir „Motinėlės" priimti. –

Šiaulys vėl atsiuntė kvitų knygutę, kad toliaus rinkčiau aukas tai draugijai. Aš knygutę priėmiau. Baladonė su ja, bet reikia ir Lietuvai šiek tiek patarnaut. –

Į „Vadovą" nusiunčiau pirmą dalį atsakymo didžiamjam paskutiniam p. Kubiliaus laiškui, paskui parašiau į „Draugiją" recenziją Pečkauskaitės „Jaunimo Auklėjimo". Dabar noriu skubinti rašyti kitus atsakymus paskutiniam Kubiliaus laiškui, kad tik pasidaryčiau liuosas nuo pašalinių darbų. –

Žemaičių vyskupas nori, kad rekolekcijas kunigams laikyčiau Lie-

[7] *orig vid ex err om* a [8] *cor* l

pos mėnesyje, tai Arkivyskupo prašysiu, kad Mohyleviškės būtų rugsėjyje[9], idant Birželyje galėčiau // pasilsėti. Mą rodos, birželio užteks *9v* pasilsiui. ⌜Per Užgavėnių pertrauką⌝[10] ketinu eiti į vokiečių ligonbutį trims dienoms, kad soliterį išvarytų. Jis jau per daug vietos užima viduriuose ir sunku darosi. –

Šiandien laikome mėnesines rekolekcijas. Nuo paskutinio mano laiško dvasiškas mano gyvenimas buvo didesnėje tvarkoje negu pirma, ypač išpažintys. Užvakar daug laiko sugaišinau: buvau visas sudribęs ir apsnūdęs, nieko naudinga nepadariau. –

Tik, susimildamas, neužmiršk parašyti, ar apsiimi atlaikyti gregorijaniškas mišias už dūšią a. a. Mykolo, ar ne.

Bučiuoju širdingai.

Tavo Pranys.

P. S. Esse – Mausbach'o Religion, Christus und Kirche turiu visus tris tomus ir ketinu juos sąžiningai sunaudoti.

P. B.

[9] *orig vid ex err fl* -jijije [10] *sign cae graph*

Peterburge 26 Vasario (11 Kovo) 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Pasinaudodamas Užgavėnių liuosybe ir tuomi, kad vokiečių ligonbutyje (15 linija no 4) yra liuosas kambarys, pradėjau gydyti soliterį. Vakar rytą atėjau į ligonbutį. Gydytojai darė analyzą ir soliterio kiaušinukų nerado mėšle. Šiandien darys antrąkart ir vėl ieškos jų. Bet gydytojai atrado manyje kitą ligą – atrofiją tų organų, kurie išdirba viduriuose druskinę rūgštį. Šiandien jau ėmė iš vidaus pilvo syvų, ims jų dar vieną kartą vėliaus. Ta liga, sako, ėsant neišgydoma[1], bet nepaojinga. –

Jei išbūsiu ligonbutyje visą sevaitę, užmokėsiu 35 rub., o jei būsiu trumpiau, mokėsiu po 6 rub. kasdien.

Bucceronį ir Roothaną gavau. Labai džiaugiuosi. Iki šiol da ne-
10v pradėjau jų-// dviejų skaityti, nes noriu pabaigti Brou, Saint François Xavier, kurio I tomą jau įskaičiau 393 puslapius. Likosi 47 puslapiai I tomo ir visas antrasis. Meditacijas laikau iš Lercher'io, Betrachtungspunkte über das Leben unseres Herrn Jesu Christi III tomas. Įvariau 53 puslapius, o iš viso yra 360. Mą rodos, ir Lercher'io meditacijas, ir dvasišką skaitymą iš Brou pabaigsiu maždaug tuo pačiu laiku apie Velykas. Tada imsiu Bucceroni ir Roothaną.

Vilniaus rekolekcijas apsimsiu, jei gydytojai pasakys, kad didesnės ligos nėra manyje. Jas pradėjęs 18 (5) Birželio, galėčiau pabaigti apie 28 (15) to mėnesio, o pas Tave atvažiuoti apie 30. Galėtuva 10 dienų pabūti drauge. Paskui sugrįžčiau į Kauną kunigams duoti rekolekcijas. Tam tikslui skiriuosi visą Liepos mėnesį senojo stiliaus. J. E. Arkivyskupas nori, kad vadovaučiau rekolekcijoms ir archidijecezijoje.
11r Atsisakyti negaliu, bet spėju, kad už-// miršo jau tą projektą, nes iki šiol da nieko galutinai nepasakė. Mā pačiam panevali siūlytis teipgi nepritinka, o ir sveikatai[2] gal kenkti.

[1] *cor* o *pro* y [2] *cor* v

Paskutiniu laiku turėjau daug vargo su tarnu. Pranciškus Mienkisz ėmė gerti ir netarnauti. Galutinai jį atstačiau, priėmiau kitą, o tas nemoka. Norėjau samdyti zakristijoną Antaną, siūliau 10 rub. į mėnesį; neaps[i]ėmė.

Rektoriui iškeltiejie pietūs ats[i]ėjo 25 rub. 20 kap., nes 18 r. 20 k. užmokėjau kun. prokuratoriui, o 7 rub. teip ats[i]ėjo išdalinti virėjams ir tarnams. Prokuratorius teip sutaisė tuos pietus, kad jie išėjo labai puikūs ir stebėtinai pigūs. Per juos buvo visi, neišskiriant nei Trzeciako, nei Drzewieckio.

Drzewiecki's sunkiai serga: turbūt vėžys stemplėje. Ligonis pietų nevalgė, bet pribuvo drauge su visais, paragavo kavos ir išėjo. Gydytojai da nesako jo ligos, bet iš visko visi spėja, kad vėžys. Filosofijos lekcijų šiemet nėra. Egzaminuoti turės kiti profesoriai. //

Kukiel'ių šeimynoje vargas. Pats senasis Kukiel'is sunkiai serga: 11v
pilvas nemala, širdis sunkiai plaka, kojos tįsta. Turbūt iš tos ligos nekels. Sūnų įtaisė vėl į ligonbutį šalia Varšavos. Ten temoka tik 40 rub. į mėnesį, nes kitką primoka geležinkelių valdyba, kurioje sūnus tarnavo. Todėl, nors gavau atsiųstą man prospektą sanatorijos, bet Kukiel'iai juomi negalėjo pasinaudoti.

Nuo Herderio pirkau Ergänzungshefte[3] su Stimmen aus Maria Laach, bet ne visus, tik naujesniuosius nuo[4] 69 iki 100 n., užmokėjau 80 Markių. Tame skaičiuje daug labai man naudingų daiktų, o kiti šiaip naudingi bibliotekoje.

Civinskas prašė, kad apsimčiau padaryti paskaitą Marijampolėje per Velykas, tai neaps[i]ėmiau. Antrukart prašė, kad apsimčiau per vakacijas, ir apsiėmiau padaryti Kauno rekolekcijų tarpu.

Bučiuoju Tave širdingai pasivesdamas maldoms. Iki Velykų turbūt nieko neparašysiu, nes gavėnioje turėsiu daug darbo. Mūs gavėnia prasideda rytō, o jūs jau baigiate ją.

Sudiev, Tavo Pranys.

[3] *vok* =papildomi bukletai [4] *orig cap*

Peterburge 1 Kovo 1913 m. sen. kal.

Mylimasis Jurguti!

Kunigo Julijono dalyką atlikau kuo geriausiai. Visa, ko jam reikėjo, gavau ir džiaugiuosi, kad nereikėjo važiuoti į Vilnių.

Apie kun. Staniulį še ką galiu pranešti. a) Jis tikrai turi blogą įprotį pasižeisti dėl tuščio nieko, o pasižeidęs ilgai neatsileidžia. Šitą jo silpnybę žinau ir iš kitų pasakos, ir iš savo prityrimo, nes per keturis mėnesius buvau su juomi drauge Seinų seminarijoje 1902 metais. Jis buvo dvasiškuoju tėvu, o aš profesorium. b) Kunigai jo nemyli dėl daugelio priežasčių. Viena, dėl tos pasižeidimo greitybės, antra, dėl to, kad jis pats daug reikalauja nuo savęs ir nuo kitų. Idealais gyvendamas nesupranta tų, kurie silpnesni, ir per daug didelę naštą užkrauja ant jų, ypač jei jie jo pavaldiniai[1] ir mokintiniai. Trečia, jisai labai smarkiai palinkęs į pesimizmą. Daug blogo prityrė nuo kunigų ir labai smarkiai tą atjautė; ilgainiui įgijo paprotį blogu skaityti kiekvieną kunigą, vienąkart nusidėjusį idealams. Mą rodos, kad kun. Staniulis nedaro skirtumo laipsnių terp labai sugedusių ir mažai sugedusių kunigų, o iš mažo daikto išveda didį sugedimą. Ketvirta, kun. Staniulio dvasioje šalia jautraus ir karšto dievotumo likosi gana didelė ambicija, kurią[2] kunigai mato ir nedovanoja. Seinų kunigijos nuomone, ambiciją
12v valia turėti tiems, kurių nieks negerbia, // bet statytis dvasios vadovu ir smelktis į kapitulą arba svajoti apie mitrą, tai jau nepakenčiamas ir nedovanojamas daiktas. Penkta[3], kunigas Staniulis kartais per smarkiai skirdavosi nuo visuomenės papročiuose. Svečiui jis nepasiūlydavo vyno, o priimdavo vien maloniu kalbėjimu ir paprastu valgiu. Ant galo, visi pral. Ant. šalininkai iškalbingi, o jie visi yra Staniulio priešai. Jie jaučia, kad netektų savo šiltų vietelių, jei Staniulis valdžią gautų. Gal aš klystu šitame Staniulio nepopuleriškumo priežasčių išdėjime, bet, mą rodos, yra ir tiesos mano mintyse. c) Apie Staniulio santykius

[1] *cor sec* i [2] *cor* i [3] *cor* k

su gaspadine patyriau iš seiniškių šaltinių; tai buvo, kuomet daugeliui rodėsi, kad pralotas Antanavyčius gali būti vyskupu, o kad Staniulis yra jo priešininkas. Iš kitų, Staniuliui prielankių, šaltinių girdėjau, kad jis pirko ūkę Pajevonio parapijoje, tą ūkę užrašė gaspadinei, negalėdamas užsirašyti sau dėl juridiškų kliūčių. Tikiu, kad gaspadinė viešpatauja Pajevonio klebonijoje. Iš vieno gero kunigo girdėjau, kad Staniulio brolis, ūkininkas iš Griškabūdžio parapijos, peikęs kanauninką už įdavimą valios gaspadinei. Tas brolis sakąs, juog gaspadinė prie giminių drįstanti bartis ant kanauninko. –

Mano įsitikinimas tokis, kad seiniškis Staniulio kaltinimas už nepadorų gyvenimą su gaspadine yra stačiai melagingai pramanytas. Į jį netiki nei tie patys, kurie drįsta taip šnekėti. Bet //Staniulis neprotingai *13r* aps[i]ėjo ūkį pirkdamas, nes tame apsireiškė jo noras padidinti savo turtą, susilpnintą nuolatiniais važinėjimais po užrubežį. Neprotingas buvo to turto užrašymas gaspadinei. Pasidavimas gaspadinei yra naturalis Staniulio būdo vaisius. Staniulis praktikos reikalų neišmano ir ūkio vesti nemoka; visa kanauninko mintis pakrypus prie teorijos daiktų. Jis knygų žmogus. Jo draugai jam pripiršo į gaspadines merginą nebejauną tikrai gerą šeimininkę, tai ir turėjo jis jai pasiduoti ūkės dalykuose. Girdėjau, kad Staniulis bodisi savo ūke ir savo priegulna nuo gaspadinės, nori ūkę parduoti, bet nesiseka jam.

Kun. pral. Michalkevyčius dabar Peterburge. Šiandien jis manęs prašė, kad ir šiemet apsimčiau laikyti rekolekcijas Vilniaus dijecezijos kunigams. Aš labai[4] norėčiau[5] patarnauti, bet galutino atsakymo nedaviau; žadėjau pagalvoti per dvi sevaiti. Rekolekcijos turėtų būti pradžioje Birželio. Į dešimtį dienų jas galima atlikti. Kasžin ar apsimti? Žadėjau, kad Liepos mėnesyje vesiu rekolekcijas Kaune. Žadėjau, kad[6] rugpjūčio[7] mėnesyje važinėsiu su rekolekcijomis po Mohylevo archidijeceziją. Iš kitos pusės, teip myliu Lietuvą ir teip norėčiau padaryti ką gera Vilniaus dijecezijai, kad tikrai nedrįsau stačiai atsisaky-

[4] *def* ba [5] *def* norė [6] *def* [7] *def* ru

ti. Žinoma, čia mano puikybė, kad mintiju tik vienas tegalįs tą darbą padaryti, kurį kiti geriau atliktų. Ale pagyrė mane Michalkevyčia ir
13v sutirpau: prižado nedaviau, bet nei aiškaus //⌜atsisakymo nepadariau. Parašyk, Jurguti, ką mą patari!⌝[8]

Dėl kun. Rektoriaus vardinių pas mus pasidarė nei šis, nei tas. Trzeciak'as visus kalbino, kad tas vardines iškeltume kuo puikiausias. Stačiai buvo matyt, ir beveik aiškiai po to Trzeciakas kalbėjo, kad jis nori tokiu būdu patyčias arkivyskupui padaryti. Visus Trzeciako patartuosius iškilmingumus aš apsiėmiau, tik vieno nepagyriau, būtent davimo rektoriui doktorato „honoris causa“[9]. Tas mā išrodė nonsensu. Bet pildydamas Trzeciak'o programą prakalboje aš aiškiai pažymėjau, juog iškilmės daromos rektoriui kaipo perdėtiniui ir kad tik laukiame progos, kada galėsime da labiaus išreikšti savo prisirišimą prie arkivyskupo. Ant galo sutarėme visi iškelti rektoriui ant garbės vakarienę sumesdami po kelis rublius. Kada aš viską sutariau ir kviečiau rektorių, Trzeciak'as išdėjo dekliaraciją, juog neateisiąs, jei būsiąs prokuratorius. Perkalbinėjau Trzeciak'ą kaip galėjau, bet nepasisekė. Tariausi su kitais profesoriais. Iš blogos situacijos pasiliko tik vienas išėjimas: aš savo[10] kaštu keliu pietus rektoriui, atsilygindamas jam už tatai, kad per mano vardines man iškėlė. Tokiu būdu Trzeciak'as man padarė apie 50 rub. pragaišties. Bet tesižinai. Tie pietūs išvengia skandalo terp profesorių, panašaus į boikotą, kurį padarė pereitame rudenyje viena dalis klierikų kitai. Neaprašinėju smulkmenų, nes nesutalpinčiau. Dvi dienas bėgiojimo turėjau. Man tik liūdna, kad šiais metais tris pokylius keliu, nei vieno nenorėdamas. Kitiems metams turėsiu daugiau prityrimo, būsiu atsargesnis ir tikiuosi, kad nereiks tiek pinigo išmesti nereikalingiems daiktams.

Bučiuoju Tave kuo širdingiausiai.

Tavo Pranys.

[8] *sign rub graph in sin mg, p del si* ? [9] *lot* =garbės [10] *cor* s

11 (24). III. 1913

Mylimasis [Jurguti!][1]

Kaip ⌜gali greičiau pradėk laikyti gregorijaniškas mišias už a. a. Boleslovo (Kukel'io)⌝[2] dūšią. Pinigus – šimtą rublių – atsiųsiu neilgai trukęs. Šią sevaitę rengiuosi parašyti ilgesnį laiškelį. Sveikinu su praėjusiomis Velykų šventėmis. Priderančiu laiku pasveikinti negalėjau, nes vedžiau lietuvių rekolekcijas[3] Šv. Kotrinos[4] bažnyčioje.

Bučiuoju širdingai. Pranys.[5]

Monsieur l'abbé
Georges Matulewicz
8 rue Girard
à Fribourg
en Suisse[6]
Въ Швейцарію[7]

[1] *vid, mut* [2] *sign rub graph* [3] *def* rekolek [4] *def* ot, *def*-os [5] *p ill mut, sq in dex* [6] *pranc* =Kunigui / [...] / gatvė [...] / į Fribūrą / Šveicarijoje [7] *vert, rus* =į Šveicariją

Mylimasis Jurguti!

Siunčiu tau priklausančius 750 rublių, tik gaila, kad neturiu laiko parašyti platesnio laiško. Tikiuosi po nedėliai galėsiąs tą padaryti. Mano sveikata nebloga, bet pilvas menkas ir nervai smarkiai sugedę.

Jei atlaikei gregorijaniškas mišias už a. a. Boleslovą Kukelį, tai, susimildamas, parašyk mā, kad galėčiau pranešti jo broliui.

Neužilgo bus Tavo vardinės. Jei nesuskubčiau parašyti platesnio laiško, priimk dabar mano kuo širdingiausius linkėjimus. Meldžiuosi kasdien ir melsiuosi; pa[si]vesdamas[1] Tavo ir kitų maldoms.

Tavo Pranys.

[1] *orig vid ex err om* -si-

Peterburge 28. IV. 1913.

Mylimasis Jurguti!

Siunčiu geidžiamąsias ⌜knygas. Ne po ilgam⌝[1] išsiųsiu naują pedagogišką dalyką Nečajevo'o[2] išverstą, būtent rinkinį uždavinių iš geografijos. Gal tas uždav[in]ynas[3] ne po ilgam taps įvestas į Rusijos gimnazijas. Jo autorius[4] atspausdino 10.000 egzempliorių ir 1000 egz. išsiuntinėjo visiems geografijos mokintojams.

Klausinėji, Jurguti, apie ⌜mano sveikatą⌝[5]. Pasisakysiu viską, ką žinau. Paskutinį šiek tiek ilgesnįjį savo laišką rašiau Tau iš ligonbučio, kur buvau nuėjęs, kad išvarytų iš manęs soliterį. Gydytojai darė analizas ir soliterio nerado, todėl jo nei nevarė. Po kelis kartus perklausė mano širdies plakimą, mā nieko nepasakė, tik vokiškai kalbėjo terp savęs. Iš techniškų terminų aš tik vieną tesupratau ir atsimenu, būtent „labil"[6]. Kas mano širdyje yra[7] „labil", gerai negaliu pasakyti. Paskui jie darė analizą mano pilvo syvų ir atrado, kad juose visai nėra druskinės rūgšties, todėl mano pilvas negali malti valgio, o turi tą darbą pavesti žarnoms, bet žarnoms tas pridėčkinis darbas per sunkus, todėl reikia kuo labiausiai ⌜kramtyti valgius⌝[8] prieš nurysiant. Aš negaliu to išpildyti valgydamas refektoriuje, nes reikia skubintis. Kol ligonbutyje buvau, tol duodavo man gerti ⌜druskos rūgštį⌝[9], bet recepto neparašė. Išėjęs iš ligonbučio, aš neturėjau laiko nueiti pas gydytoją[10], teip ir gyvenu be vaisto. Tas gydytojas dar man sakė, kad mano ⌜nervai labai sugedę⌝[11], nes akies lėlutė visai nesibijo kišamo prie jos objekto, o bruožiai daromi ant krūtinės iš kraštų raudoni, viduryje balti ir ilgai nenyksta. Gydytojas ligonbutyje mane maudė šiltame (28°–24° R) vandenyje ir liepė kasdien[12] teip maudytis ir po dvi valandi gulėti po maudymui. Aš, žinoma, negaliu to išpildyti. Vieną vanę pasidariau, o daugiau nesikėsinau. –

[1] *sign rub graph* [2] *sign rub graph* [3] *orig vid ex err om* in [4] *ins s l pri* u [5] *sign rub graph* [6] *vok* =nestabilus [7] *p del* lap [8] *sign cae graph* [9] *sign cae graph* [10] *a* d *del* g [11] *sign cae graph* [12] *p del inc*

Atsižiūrėdamas[13] į tai neaps[i]ėmiau ⌜Vilniuje daryti⌝[14] kunigams rekolekcijų, nes jau buvau pasižadėjęs Liepos mėnesyje daryti tas rekolekcijas Kaune ir rugpjūčio mėnesyje ⌜9 eiles po 3 dienas⌝[15] Mohylev'o arkidijecezijoje. Jau sutariau[16] su kun. Orzał'u, kad pas jį Vitebsko gubernijoje padarysiu 2 rekolekcijų eili keturių dekanatų kunigams. 2v Visuose tuose dekanatuose // tėra 30 kunigų, tai į rekolekcijas nesusivažiuos daugiaus kaip 15. Tokiu būdu, nors sakymas vis bus vienoks, bet išpažinčių klausymas ne per daugiausiai įvargįs. Kur perleisiu antrą pusę Rugpjūčio[17] dar nežinau.

Kur pats ⌜laikysiu rekolekcijas dėl savo⌝[18] naudos dar teipgi nežinau. Buvau svajojęs, kad keletas mylimesniųjų draugų susivažiuos į Pohulenką ir kad ten galima bus aštuondienės rekolekcijos laikyti, bet dabar matau, kad ta svajonė neišpildoma. Tik vienas J. Totor. tėra liuosas, o ir to sveikata suklerus. Ploterienė pyks ant manęs, bet aš negaliu išpildyti, ką ketinau. Rūpįsiuos, kad Pohulenkoje gyventų kun. Novickis, kurs šiemet baigia III kursą Akademijoje.

Išėjęs iš ligonbučio aš mažai naudos padariau. Studentams lenkams ir lietuviams ⌜palioviau[19] laikęs⌝[20] paskaitas, nes nepajiegiau prisirengti. Teip pat atsisakiau nuo dalyvavimo Evangelijų skaityme. Į tą skaitymą tesusirinkdavo šiemet tik merginos: studentės ir baigiančios gimnazistės. Iki galui gavėnios vedžiau apoliogetiškus pasikalbėjimus su baigiančiais Šv. Kotrinos gimnaziją mokintiniais. Juos vedžiau tik dėl to, kad nereikėjo paskaitų juose, o tik kalbėsį vesti. Dabar jau ir juos užbaigiau.

Vieną gerą daiktą padariau – pradžioje gavėnios vienas atlaikiau rekolekcijas lietuviams Šv. Kotrinos bažnyčios. Beveik vienas ir išpažinčių klausiau. Vieną dieną išpažintys truko iki 11½ nakties. Pinigų už tas rekolekcijas neėmiau, nes žmonėms tas pinigų ėmimas nelabai patinka, ypač dėl to, kad šiaip niekur Peterburge už rekolekcijas

[13] *sign rub graph* [14] *sign rub graph* [15] *sign rub graph* [16] *p del inc* [17] *orig p* p *del ill lit* [18] *sign rub graph* [19] *cor sec* i *pro* ę [20] *sign rub graph*

pinigų neimama. Tečiau kun. Senkus apgarsino, kad nuo rekolektantų rinksiąs aukas lietuviškai katalikiškai mokyklai, ir surinko apie[21] 150 rub. –

Kaip kun. Białokołowy surengė lenkiškas labai gražias rekolekcijas einančiai mokslus jaunuomenei, tai aš pasakiau paskutinį[22] pamokslą apie išpažintį ir klausiau išpažinčių dvi dieni po kelias valandas.

Bruckus, Liet. savytarpinės draugijos pirmininkas, man skundėsi, kad su savo pačia, perėjusia iš protestančių į katalikes vokietes, turįs daug vargo. Aš pasigailėjau ir nuėjau dukart pas jį. Abu kartu pabuvau po kelias valandas ir pamačiau, kad pats kaltesnis už pačią ir kad nėra vilties pagerinti santykius, nes jisai savo klaidos ir kaltės pamatyti nepajiegia. –

Su Bruckum mandagiai apseinu; rūpinausi nesupykinti jo ir ne per daug užtarti už pačią, kad kartais nemintytų, būk moteriškės pusę laikau. –

Žadėjau Bruckui ir kun. Matulioniui laikyti Peterburge tas pačias paskaitas, kurias laikiau Kaune pereitą vasarą, bet miesto viršininkas ir šiemet neleido // kaip ir pernai. *3r*

Seminarijoje apoliogetikos kursą jau pabaigiau. Aš daviau klierikams perrašinėti savo išguldymus. Mano rankraštyje buvo 327 puslapiai. Klierikų perrašytame egzemplioriuje išėjo 369. Šių metų prityrimu jau tiek pasinaudojau, kad kitiems metams į seminarijos programą galėsiu įtraukti aštuonias lekcijas viršaus, tokiu būdu nereikės praleisti krikščionijos dieviškumo prirodymų, imamų iš istorijos, būtent: mira propagatio, martyrium, miracula, moralis renovatio mundi[23]. Ilgainiui pamatysiu kitas savo seminariškojo kurso ydas; jas užlopęs galėsiu paduoti savo rankvedėlį spaudon. Sustatęs gerą protišką seminarijoms programą, Akademijos kursą galėsiu sutvarkinti teip, kad nereikėtų atsikartojimų.

[21] *ins s l* [22] *cor* į [23] *lot* =nuostabus sklidimas, kankinystė, stebuklai, moralinis pasaulio atsinaujinimas

Apoliogetiškąsias seminarijas Akademijoje šiemet turėdavau iš pradžių subatomis, paskui kun. Godlewskiui reikalaujant persikėliau į ketvergą. Iki Kalėdų aš vienas laikydavau paskaitas: a) moksliško darbo metodikos bruožius ir b) apie naująsias apoliogetiškas sroves. Nuo Kalėdų studentai pradėjo skaityti savo apdirbtuosius raštelius. Visi studentiškų raštelių tematai buvo iš viduramžinės apoliogetikos[24] istorijos. Apoliogetiškas seminarijas dariau dabar ir per Velykas, truputį ilgiau negu paprastai, idant pabaigtume visą medžiagą. Tečiaus visų parašytųjų straipsnelių visgi negalėsime išklausyti, todėl apie šešių studentų darbus aš tik tepasakysiu recenzijas ateinančioje subatoje ir tuomi užbaigsime. Pradžioje mano seminarijoje dalyvavo 15 studentų; keturiolika iš jų parašė savo darbus. Pabaigoje koki 2–4 kartais neateidavo paklausyti, kaip draugai skaito referatus.

Pabaigiau skaityti A. Brou, S. François Xavier (du tomu) ir parašiau recenziją į „Draugiją", bet dar neišsiunčiau, nes neprisirengiau perrašyti. Dabar dvasišką skaitymą darau iš ⌜Roothan'o, Exercitia⌝[25] Spiritualia S. P. Ignatii de Loyola versio Litteralis. Skaitau labai pamažėli. Iš pradžių atidžiai[26] perskaitau šv. Ignaco tekstą ištisai, praleisdamas t. Roothano paaiškinimus, paskui antrukart skaitau tekstą dalimis ir komentarių. Teip perskaitę[s][27] perskyrimą dar kartą jį peržiūriu, kad atsiminčiau. Iki šiol jau perskaičiau 79 p. Bucceronio meditacijų dar nepradėjau laikyti, nes noriu pirma pabaigti trečiąjį tomą Lercher'io.

Gavėnioje gana retai vaikščiodavau išpažinties. Tas buvo ne be kaltės. Tankiai pasidarydavo netvarka gyvenime: brevijoriaus kalbėjimas po mišių[28], sąžinės sąskaitos netikęs atlikimas, dvasiško skaitymo apleidimas.

Teip pat bloga buvo su lekcijomis seminarijoje ir išguldymais Akademijoje. Seminarijoje buvau nuobodus dėl to, kad nepajiegdavau nieko viršaus pasakyti per tą, ką būdavau pasirašęs, ir tą dar blogai

[24] *p del* srities [25] *sign rub graph* [26] *cor pri* a [27] *orig vid ex err fl* -ę [28] *cor* m

išdėdavau. Akademijoje prelekciją surašiau ištisai, teisindamasis proto nuvargimu[29]; tik darydavau konspektą iš vienos knygos. Juogei išpildžiau tikėjimų sulyginimą, todėl prisitaikinu Huby, Christus. Labai retai tepasitaikydavau[30] pasakyti klausytojams žinią ar mintį, paimtą iš kitur. Juogei daugelis jau pirma buvo skaitę mano pagirtąjį ir // žymiai pas mus išsiplatinusį Huby'o veikalą, todėl mano prelekcijos *3v* buvo nuobodžios.

Gavėnioje, ypač paskutiniu laiku turėjau daug vargo ⌜su kun. Liszewski'u⌝[31], kurs ligonbutyje prižiūri sergančius. Tas jaunas kunigas apseina teip, kad aš nežinau, ką su juo padaryti. Gale metų per sesiją ketinu išdėti visa, ką turiu prieš jį, o laipsnį iš aps[i]ėjimo tegul pastatys sesija. Aš podraug iškenčiau nuo kun. Liszewski'o, todėl nesijaučiu užtektinai ramus, kad galėčiau šaltai apsvarstyti jo aps[i]ėjimą su manim.

Artinasi rusiškų egzaminų laikas. Jaučiu visą jų paojingumą, bet šiemet nesikišiu į juos, tik meldžiuosi, kad nepasidarytų blėdies Bažnyčiai. Tuos egzaminus ketinu padaryti 2 ir 7 gegužio, jei rektorius kitaip nepermainys. Pasimelsk ir Tu, Jurguti!

Pas mus Akademijoje tarnauja ⌜zakristijonas Antanas⌝[32]. Tu jį pažįsti, bet gal užsimiršai, nes jis šiek tiek patarnavęs atsitraukė, o paskui vėl sugrįžo. Tas Antanas man patiko dėl to, kad sąžiningai pildo savo priedermes, neprisideda prie partijų, tankiai eina išpažinties ir jaunesnius tarnus[33] prilaiko, kiek gal, gerume. Susiartinęs su Antanu patyriau, kad jisai nori amžinai būti nevedęs ir malonėtų Dievui tarnauti. Kad turėjau atstatyti savo tarną už girtybę, ketinau samdyti Antaną, žadėdamas jam 10 rub. į mėnesį, nes jis tiek gauna už zakristijonavimą, bet jisai nenorėjo. Tai paėmiau kitą jauną, bet nesidžiaug[i]u šituomi. Vargas man su tarnais.

Per Velykas gavau laišką nuo kun. ⌜Leono iš Varšavos⌝[34]. Stebėtina ta Varšava, kad neišleidžia kunigų mokintis. Siunčiu tau kun. Leono

[29] *cor fl* [30] *cor fl* [31] *sign rub graph* [32] *sign rub graph* [33] *cor fl* [34] *sign rub graph*

laišką: pats pamatysi, ką jis rašo. Geras žmogelis: visada pilnas idealo ir da rūpinasi kitais. Nors jis barasi ant manęs už nepasilsėjimą per vakacijas, tai betgi aš negaliu mainyti žodžio. Ant galo nelendu be reikalo į darbą, tik neatsisakau, kur matau tikrą reikalą. Jei bus Dievo valia, ⌜kad nesusirgčiau, tai nesusirgsiu⌝[35], o jei Dievas norės, kad numirčiau, tai da geriau. Nors mirties paojaus toli nematytis. Visas paojus tai tas, kad ⌜protas ne teip lakus ir liežuvis⌝[36] ne teip iškalbus, kaip būtų lakus ir iškalbus, jei būčiau pasilsėjęs. Dėl sil[s]ėjimo neverta apleisti kunigams rekolekcijos.

Kun. Banaičiui mirus, kan. Augustaitis[37] kalbėjo, kad balsuosiąs už mane, idant būčiau kanauninku. Aš jam padėkojau ir atsisakiau. Jis tą paskaitė paprastu formališkumu; tada aš vakar išėjau jį[38] palydėti iš Akademijos iki Fontankai ir kalbėjau, kad amžinų dieną negaliu tapti kanauninku, pasakiau, kad ėsmi prižadą padaręs nepriimti kanonijos, ir prašiau užtylėti. Patariau kanauninkui[39], kad vietoje manęs proteguotų kun. Naujoką.

Roman'ienė[40] man atsiuntė rausvai žydintį medelį Velykoms. Puodas teipgi buvo aprištas rausva spalva. Mā tas nepatinka. Aš jai iki šiol nieko neatsakiau, tik žydintį medelį nusiunčiau į 14-tą liniją, kad pastatytų ant altoriaus ar šiaip kur norės. Romanienei padėkosiu vėlai ir šaltai. Išpažinčių klausyti aps[i]imu, ale malonių išreiškimo nenoriu. –

Vieną gimnazistų motina lietuvė atvedė pas mane skųsdamasi, kad Dievą netikįs. Dukart pasikalbėjau su vaikinu; dabar girdžiu, kad visai kitoks pasidaręs. Ar tai tiesa, nežinau. Rodos, lyg būtų per greita permaina, nors jaunam nedaug reikia. Bijau, kad greitas pasitaisymas greitai neišnyktų.

Pasivesdamas Tavo ir kitų maldoms bučiuoju meilingai.

Kun. P. Būčys

[35] *sign rub graph* [36] *sign rub graph* [37] *sign rub graph* [38] *cor* j [39] *cor fl* [40] *sign rub graph*

Peterburge 11 (24) Gegužio 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Kaip tik gavau Tavo laišką, rašytąjį 14. V. 1913, teip tuo norėjau atsakyti, bet negalėjau, nes pasitaikė netikėtai daug visokios sugaišties. Apie patį svarbiausiąjį dalyką jau pranešiau telegrama ir atviruoju laiškeliu, bet negalėjau išdėti visko pilnai. Mą rodėsi, kad nė neturėsiu laiko visko parašyti, nes mūs rektorius, kaipo Varšavos arkivyskupas nominatas, ketino apie 10 (23), t. y. tuo po savo egzamino, išvažiuoti rekolekcijų laikyti prieš konsekraciją. Tokiu būdu man būtų tekusi visa jo užvadavimo sunkenybė Akademijos valdyme. Bet nominatas šiandien dar neišvažiavęs ir ryto, turbūt, neišvažiuos, o per tas dvi dienas aš turėsiu užtektinai laiko pabaigti šitą laišką.

Gavęs Tavo užmanymą, kad kun. Grumm'as apsigyventų pas mane, susyk pamačiau tame nenaudą mano inspektūrai ir naudą profesūrai. Nenauda yra tame, kad svetimas žmogus neturi gyventi inspektoriaus namuose. Pernai ypač prieš vakacijas pamačiau, kad daug vargo buvo dėl Kastantino gyvenimo pas mane. Pas inspektorių ateina pavaldiniai ir perdėtiniai. Tankiai jie būva ramūs, ir pašalinis žmogus tada nekenkia, bet[1] tankiai teipgi pasitaiko, kad inspektorius[2] turi jiems tiesą pasakyti arba pabarti, o bara ir jie inspektorių. Svetimas žmogus tada visai nereikalingas. Nors Kastantinas visada mokėdavo pasislėpti, nors aš drįsdavau jam pasakyti, kad jis visai išeitų iš namų pačiose skaudžiose valandose, tečiaus buvo ir tokių atsitikimų, kad išėjo ne visai gerai. Kun. Grigaitis man aiškiai pasakė, kad inspektorius neturėtų laikyti pašalinių žmonių savo namuose. Netrukęs po to kun. Rektorius teip išvedė šneką apie Kastantiną, kad aš prižadėjau, juog po vakacijų jo nebus. Tada dar tikėjausi, kad Kastantinas iki vakacijų pabaigs universitetą.

Po vakacijų Kastantinui pasakiau, kad negyventų pas mane, bet žadėjau jam duoti pietus. Idant turėčiau teisę tą daryti, apsiėmiau

[1] *p del* dar [2] *p del ill*

užvaduoti kunigą prefektą: vaikščiojau į refektorių pietų valgyti su klierikais, kad galėčiau savo pietus atiduoti Kastantinui. Mą rodėsi, kad tokiu būdu aš visai neperžengiu tiesos. Tečiaus dukart jaučiau, kad kun. Rektorius, prokuratorius ir Grigaitis man prikiša maitinimą svetimo Akademijoje. Aš nusidaviau nesuprantąs. Tai dėl šitų priežasčių kun. Grumm'o apsigyvenimas pas mane man, kaipo inspektoriui, išrodė truputį sunkokas. Žinojau, kad žmonės ieško priekabių prie manęs, ir kad svetimo kunigo apsigyvenimas pas mane duoda tą[3] priekabę. Kiekviename klierikų susipykime su prokuratoriumi už valgį ta priekabė gali šį tą reikšti, ypač kad yra profesorių, mokančių melų skelbimu kelti klierikus prieš mane.

Paskutinę balandžio petnyčią profesoriai susirinkę pas rektorių apsvarstė klierikų pasielgimą. Tame apsvarstyme rektorius priminė visiems, kad yra davę prižadą nekalbėti, ką[4] girdėję posėdyje. Aš pasakiau apie Liszewskį, kad girdėjau jo nuomonę, priešingą[5] katalikiškai dvasiai. Ant rytojaus terp klierikų pasklido gandas, kad aš per sesiją išreiškęs nuomonę, būk jie esą modernistai apskritai. Jei tokia permaina galėjo pasidaryti iš mano žodžių ir tapti pasakyta klierikams, tai kiekvienas mano netaktingas aps[i]ėjimas tikrai padarytas, turi užaugti dar daugiaus. //

20v Kun. Grumm'as yra rusas ir lenkiškai nemoka. Klierikai, ypač lenkai, ant manęs įpykę už rusiškuosius egzaminus, mintija, būk aš užteršiu Akademiją nuolat rusiškai kalbėdamas su Kastantinu. Prokuratorius man įtaisė tarną, su kuriuo negaliu kitaip susikalbėti, kaip rusiškai. Tas pats profesorius, kurs terp klierikų paleido, būk juos vadinu modernistais, suseidamas su lenkais kalba apie tai, kaip aš ir kiti lietuviai kenkiame lenkystei. Tai mat kokios priežastys neutralizuoja visą mano įtekmę ant klierikų. Aš negaliu jų auklėti, nes jie manim neužsitiki. Aš kalboje su jais jų lenkystės niekada nepažeidžiu, pagiriu tėvynės meilę ir drąsų Bažnyčios gynimą, o jie nesupranta, kaip tą sutaikinti su mano aps[i]ėjimu, ir tiki pasakantiems, būk aš veidmainys. Aš neturiu žmogaus,

[3] *p del* priežastį [4] *cor pro* -as [5] *cor* r

kurs už mane užtartų, nes ir k. Naujokas, ir k. Grigaitis mato mano silpnybes, o nemato, kas manyje gera. Klierikų pabarti už jų nekrikščionišką aps[i]ėjimą su manim juodu nedrįsta.

J. E. Arkivyskupas nelabai geru su kun. Grumm'u. Kun. Grummui išvažiavus paskutinį kartą iš Peterburgo išdavė aplinkraštį, žymiai apsunkinantį svetimiems kunigams Mišių laikymą Mohylevo arkidijecezijoje. Tas aplinkraštis daugelyje vietų visai neišpildomas. Kun. O'Rourke[6] spėja, kad aplinkraštį Jo Ekscelencija išdavė tik dėl to, kad kun. Grumm'as[7] išbuvęs keletą dienų Peterburge nenuėjo pas Arkivyskupą. Jeigu kun. Grumm'as apsigyvęs pas mane, o Arkivyskupo pažiūros netaps kitokios, tai galima tikėtis gana žymių sunkenybių.

Tas visas aplinkybes apsvarstęs aš neužmiršau, kad kun. Grumm'o apsigyvenimas pas mane man naudingas kaipo profesoriui. Juk rengiu pilną fundamentalės teologijos kursą. Pamatinė ir labai svarbi jo dalis yra tiesos pažinimo klausimas. Neperėjęs gero filosofijos kurso, aš pats niekuomet nesugaudysiu dabartinės filosofijos įvairumų tiesos pažinimo teorijoje. Kun. Grummas kaip tik tame specijalistas. Apsigyvenęs pas mane, neslėps nuo manęs savo žinių, patars mą ką, kada ir kaip perskaityti. Parašęs saviškai su juo perkalbėsiu dar kartą ir pamatysiu, kur būta klaidos. Taip dariau su Kastantinu tuose daiktuose, kur fundamentalė teologija susiduria su gamtos mokslais.

Matydamas naudą ir nenaudą iš kun. Grumm'o apsigyvenimo pas mane, nesusyk galėjau persiveikti. Širdis svėrė į tą pusę, kad neapsimčiau, bet širdies nenorėjau klausyti ypač dėl to, kad Tavo laiške jaučiau terp eilučių tūnantį neišreikštą, bet neabejotiną norą, kad apsimčiau. Bijodamas pasiduoti subjektyvumui, klausiausi patarmės kun. O'Rourke'o ir kun. Naujoko. Naujokas aiškaus atsakymo nedavė; sutarėva, kad jis dar pagalvos. Per visą sevaitę jis savo minties nepasakė iki šiai dienai. Kun. O'Rourke'as patarė priimti. Vieną dieną po to palaukęs atsiminiau šv. Ignaco taisyklę apie išsirinkimą, kad atsižiūrėti tiktai ant Dievo gar-

[6] *p del* sako [7] *cor fl pro* ą

bės, prisipažinau, kad geru inspektorium vis tiek nebūsiu, tai lieka man nors rūpintis būti geru profesorium. Taigi dėl Dievo garbės apsiėmiau, kad kun. Grumm'as apsigyventų pas mane ir Tau teip parašiau.

Šiandien, atbaigęs istorijos egzaminą, išėjau pasivaikščioti. Kun. Naujokas mane pasivijo ir ėjova paskui toliau abudu. Terp kitko įsišnekova apie būsiantį filosofijos profesorių, nes kun. Drzewiecki's dėl ligos at-
21r sisako. Kun. Naujo-//kas man pasakė, kad vysk. Cieplak'as kalbąs apie kun. Grumm'ą. Aš išdėjau savo pažiūras, dėl kurių vysk. Cieplak'o projektu negaliu džiaugtis, ir nepatariu kun. Grumm'o kandidatūrai. Tada kun. Naujokas man pasakė, kad buvęs pas mane, tik manęs neradęs, ir norėjęs pasakyti, kad aš neapsimčiau, idant kun. Grummas gyventų pas mane. Kun. Naujoko argumentai buvo tie patys, ką ir mano.

Kun. Naujokas mintija, kad gerai Grummui būtų apsigyventi Akademijoje, bet reikia kitokiu būdu tą padaryti. Kun. Grumm'as labai geru su kun. Weliczka, Akademijos prokuratorium. Prokuratorius galėtų išrūpinti savo pažįstamam gyvenimą Akademijoje, nes studentas Brodowski's, rektoriaus giminė, šiemet pabaigė universitetą. Tokiu būdu pasiliuosuoja švarus[9] gyvenimėlis, kur kitados gyvendavo vargamistra. Turint inspektoriaus prijautimą ir sufragano, būsiančio spėjamo rektoriaus, prielankumą, kun. prokuratoriui lengva padaryti, ⌜kad tas⌝[10] kambarėlis taptų parsamdytas kunigui Grummui. Užmokesčio skirtumas terp gyvenimo pas mane ir skyrium būtų nedidelis. Jei pats kun. Gr. negalėtų užsidirbti, tai lengva būtų atrasti iš kitur. Kunigus Naujokas dar sako, kad man priėmus kun. Grummą pas save, arkivyskupas[11] ⌜gali supykti ir⌝[12] padaryti nesmagumą man ir mano svečiui, o prokuratoriui tą dalyką pervedus, nebus ant ko pykti.

Būčiau nuvažiavęs klaustis Arkivyskupo prieš Tau atsakysiant, ale Jo Ekscelencija išvažiavęs į užrubežį ir tegrįš tikrai 15 Birželio senojo stiliaus, arba keliomis[13] dienomis anksčiaus, jei kun. Kakowski'o konsekracija bus prieš vakacijas[14].

[9] *sign rub graph* [10] *sign rub graph* [11] *sign rub graph* [12] *sign rub graph* [13] *def s* [14] *capit sign bis cae et rub graph in sin mg*

Apie mano sveikatą nežinau, ką mintyti. Gavęs Tavo laišką ketinau greit eiti pas gydytoją Bary arba pas prof. Czeczott'ą. Su tuo antruoju pasipažinau pas p. Kukelį, jo švogerį. Mą rodos, kad mano neurastenija dar ne per didžiausia, nors gana stipri. Kad mano nervų sugedimą tyrinėjo D^{ras} Bary 1899 metais, man studentu esant, tai to sugedimo ženklai (kojos pašokimas aukštyn) buvo daug smarkesni negu dabar ligonbutyje bandant pradžioje gavėnios. Panedėlyje ketinu važiuoti pas Czeczottą arba Bary. Ką išgirsiu, tą parašysiu, jei turėsiu laiko. Per gavėnią ir dabar po Velykų rūpinausi kuo mažiausiai vargintis, kad tik nervai pasitaisytų, ir pamačiau, kad mano nervai genda ne nuo protinio darbo, o nuo susigraužimų. Kai matau, kad klierikai manęs neklauso, tvarkos neužlaiko, dvasišką gyvenimą niekais verčia, man į akis impertinencijas sako, tai viskas perniek nueina ir negaliu išbūti ramus. Patyręs, kad terp klierikų paleistos paskalos, būk aš juos modernistais vadinąs, išgirdęs, kad Seinų dijecezijoje šnekama, būk mane tik su vargu toleruoja Akademija, ilgai negalėjau nurimti. Nėra manyje to dvasios suvaldymo, kuriam vis tiek garbė ir paniekinimas. Per daug aš bijausi intrygų. Jei neturėčiau kitų silpnybių, imčiau tą intrygų baimę[15] į partikuliarę sąžinės sąskaitą. Jei Dievas padėtų, gal pergalėčiau tą savo silpnybę, tai būtų geriausias vaistas nervams. Stebiuosi savo[16] nenuoseklumu: nenoriu būti inspektorium ir trokštu išsigelbėti iš jo, ale nerimstu ir pykstu, kaip pamatau, kad draugai intrygomis nori mane iš to inspektoriavimo išmesti.

Jei konsekracijos nebus prieš vakacijas, tai aš galėsiu išvažiuoti apie ⌜5 arba 6 Birželio senojo⌝[17] kalendoriaus. Pakeliui nežinau, ar verta sustoti Panevėžyje pasimatyti su kunigu Stochowski'u[18]. Su juo buvova širdingai kalbėję per pereitas vakacijas, // o žiemą, dėl mano darbų *21v*
daugybės, mudviejų korespondencija nutrūko. –

Prašė manęs atvažiuoti kunigai V. Dargis į Turoslį ir kun. Dvaranauskas Filipave. Aš da nieko jiedviem neatsakiau. Su Dargiu liksiuosi

[15] *p del* kaipo [16] *p del* neka [17] *sign rub graph* [18] *sign cae graph*

nesimatęs šią vasarą. Jis norėtų korespónduoti su Tavim. Jei apsiimi, nurašyk jam laiškelį. Adresas ⌜toks: Ks.⌝[19] ⌜Wincenty Dargis prob.[20] w[21] Turosli⌝[22] poczta[23] Kolno Łomżyńska gub. –[24]

Su kunigu Dvaranausku ketinu pasimatyti sugrįžęs iš užrubežio. –

Šiandien išsiunčiau į Kauną Kunigui Paltarokui[25], Kauno Kunigų susišelpimo draugijos iždininkui, 76 r. 36 kap. už kunigą Feliksą Kudirką, kurs buvo likęs kaltas už dvejus metus: 1911/1912 ir 1912/1913. Aš labai atsiprašau kun. Felikso, už ką teip ilgai buvau neišpildęs, ką jam pereitą rudenį žadėjau. –[26]

Ne per seniai gavau kun. Šiaulio pranešimą, kad Žemaičių dijecezijos rekolekcijos kunigams prasidės ⌜9 Liepos⌝[27] senojo stiliaus, o antrosios 15[28] to paties mėnesio. Abejos bus po penkias dienas, tai paskutinės baigsis 19 Liepos vakare arba 20 rytmetyje. Vakar (11. V) gavau laišką nuo Drissos dekano Ożało laišką, kad žadėtos keturiems dekanatams Mohylevo arkidejecezijos rekolekcijos prasidės ⌜1 Rugpjūčio⌝[29]. Aš turėsiu išvažiuoti 30 Liepos, kad 31 ankstybuoju traukiniu galėčiau pribūti į vietą. Antrosios rekolekcijos tiems patiems dekanatams prasidės 5 rugpjūčio, tai baigsis 7, nes neprasideda vakare ir nesibaigia rytmetyje. Nors tokis rekolekcijų striukinimas man nepatinka, bet negaliu elgtis kaip reformatorius. Tokiu būdu pasilsio aš turėsiu ⌜visą Birželį[30], 18 dienų Liepos⌝[31] ⌜ir 23 dienas Rugpjūčio, iš viso 70 dienų – t. y. truputį daugiaus kaip du mėnesiu. Tikiu, kad man atseis išeiti iš proto, bet nei prelekcijų rengimas, nei rekolekcijų davimas arba laikymas nebus kalti už tatai. Pernykštės rekolekcijos mane įvargino dėl to, kad Kaune žinai, ką darė trys kunigai prieš mane, o Vilniuje dar labiaus negalėjau nurimti dėl kun. Maciejewicz'iaus žodžių. Šiemet tokių daiktų nesitikiu nei Kaune, nei kitur, nes žmonės jau žino, kad vyskupu nebūsiu. Per pustrečio mėnesio neturėsiu santykių su kito-

[19] *sign rub graph* [20] *lenk* =klebonas [21] *lenk* =į [22] *sign cae graph* [23] *lenk* =paštas [24] *capit sign cae et rub graph in sin mg* [25] *sign cae graph* [26] *capit sign rub graph in sin mg* [27] *sign rub graph* [28] *cor* 5 [29] *sign rub graph* [30] *cor* B [31] *sign rub graph*

mis intrygomis, tai pasilsėsiu[32] kaip reikiant. O jei nepasilsėsiu, tai tas bus tik dėl to, kad negalėsiu[33] išvengti mano nervus gadinančios priežasties nei tada, kada nuo jos bėgu kiek įmanydamas. Jei tada išeisiu iš proto, tai tegul bus Dievo valia. Neseniai skaičiau šv. Ignaco meditaciją apie šv. abejingumą, kad nereikia trokšti labiau sveikatos kaip ligos. Terp daugelio priešingumų ten minėtų nėra nei žodžio non magis velle sanam rationem quam esse a sensibus alienum[34]. Mą pačiam pasidarė žiauru, kaip tą alternatyvą pasistačiau, ale, jei Dievo tokia valia, tai tegul būsiu bensyk[35] bepročiu, negu pilno protu žmogum.

Klausimus tarnui Antanui geriau nesiųst, o duot mā juos, kaip pasimatysiu su Tavim. Šią vasarą jis vis tiek negali išvažiuoti iš Peterburgo. –

Su kun. Kakowski'u prieš konsekraciją nėra ką kalbėti apie Varšavos dalykus. Po konsekracijai pasakysiu, kas reikia, bet naudos nesitikiu. –

Dychavyčios nerekomenduoju, ne tik dėl jo prietelystės su kun. Puricku, bet ir dėl to, kad jis dabar užsiėmęs savo giminėmis. Šių metų IV kursas per daug palitika gyvena: aukštiejie idealai jam[36] nerūpi. –

Su Romaniene laikausi iš tolo, bet atsiranda kita daug jaunesnė ir labai graži moteriškė Rutkowska. Ta iš pradžių kreipėsi prie manęs dėl savo mažo sūnaus gimnazisto dvasios reikalų, o dabar jau nori, kad aš ją paguosčiau,[37] nes šiaip nėsant kam ją nulinksminti nusiminime. Mā truputį baugu darosi, kas čia yra, kodėl tos nepažįstamos moterys teip smarkiai ieško pažinties ir susiartinimo su manim?

Ne per seniai kun. Grigaitis ir Godlewski's prisispyrę klausė Tavo adreso. Aš nenorėjau sakyti. Pasirodė, kad kun. Grigaitis žino ir be manęs. Godlewski's neparodė žinąs, bet žino, nes koresponduoja su kun. Puricki'u, kurs pusėtinai kritikuoja Friburgo tt.[38] dominikonis. Bent teip Godlewskis skelbia.

Pasivesdamas Tavo maldoms bučiuoju Tave meilingai.

Pranys.

[32] *sign rub graph in sin mg* [33] *cor* ė *pro* i [34] *lot* =ne daugiau trokšti būti sveiko proto, negu praradusiam nuovoką [35] *p del* ps [36] *p del lit inc* [37] *p del* josios [38] =tėvus

Peterburge 12 (25) Gegužio 1913.

Mylimasis Jurguti!

Šiandien pabaigiau ir išsiunčiau vakar pradėtąjį laišką. Jame nieko neminėjau apie mano rekolekcijas, nes apie tai tegalėsiu sustatyti projektą tik tada, kada būsiu pasikalbėjęs su gydytojum. Nieko nerašiau apie kun. Kasperavyčių, nes dar nieko nežinojau. Dabar iš dviejų šaltinių patyriau še ką apie jį.

Vienas, kurs trejus metus buvo seminarijoje su jaunuoju kun. Kasperavyčium, dabartiniu Plungės kamendorium, sako, kad jisai seminarijoje buvo susidėjęs su blogais draugais ir buvęs toli ne pavyzdingas klierikas. Mokinosi menkai ir gabumai jo maži.

Antrasis mano šaltinis gyvena vasarą Rietave. Kun. Kasperavyčių pažįsta, nes keletą kartų matėsi, bet su juo drauge negyveno, taigi
14v tegali sakyti tik tą, ką gir-// dėjo nuo kunigų.

Sulig aplinkinių kunigų šnekos, ypač antrojo Plungės kamendoriaus kun. Šufinskio, išeina, kad kun. Kasperavyčia dabar pradėjęs smarkiai užsiiminėti asceza. Kartais vargina save badu teip, kad aplinkiniai kunigai iš to juokiasi. Šiaip nėra abstinentu ir gyvena kaip visi, bet į svečius, teip vadinamas gegužines, nevažinėja.

Kaip atėjo į Plungę, pradėjo 5-tai mušus kelti ir vaikščioti išpažinčių klausyti. Kunigas Šufinskas ėmė daryti teip pat. Dabar ėsančios terp dviejų kamendorių tarsi lenktynės. Iš pradžių žmonės labiau mėgdavę eiti išpažinčių prie kun. Kasperavyčios, o dabar jau vėl labiau imą grįžti prie kun. Šufinsko.

Abudu mano šaltiniai patvirtina, kad kun. Kasperavyčios sveikata labai gera ir veidas gražus raudonas. Nei vienas šaltinis nieko nepa-
15r sakė apie jo veiklumą socijaliame parapi-// jos gyvenime, dalyvavime blaivybėje, Šv. Kazimiero dr-joje, Saulėje etc. –

Yra dar kitas senesnis kunigas Kasperavyčia Rietavos klebonas.

Daugiau žinių apie kun. Kasperavyčių galima būtų gauti Kaune, kaip vasarą[1] rekolekcijas laikysiu.

Bučiuoju ir meldžiuosi.

Kun. P. Būčys.

[1] *cor* s

Peterburge 5 Birželio (23. V) 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Kaip patyriau kun. Staniulio sumanymą, teip pradėjau mintyti apie jųdviejų susimainymą su kun. Augustaičiu. Ypatingai šitais mokslo metais aš pradėjau su juo tankiau suseiti, padariau jam porą kartų malonumą, patarnaudamas daugiau negu kiti ir tokiose aplinkybėse, kuriose jis galėjo matyti, kad mano prielankumas labiau apsireiškia ne[1] žodžiais, o darbais. Iš to susiartinimo aš įgijau gana stiprų įspūdį, kad kun. Augustaitis be prievartos nesimainys parapijomis su kunigu Staniuliu[2]. Vyskupas prievartos amžinų dieną nevartos, o jei ir pabandytų, kun. Antanavyčia be mažiausio abejo užstotų už kun. Augustaitį. Pats pasikėsinimas vartoti prievartą sukeltų prieš kun. Staniulį ir jam prijaučiančius kunigus didelį Seinų dijecezijos *18v* kunigų jei ne įniršimą, // nors papeikimą. Kun. Augustaitis tebėra Peterburge, bet už poros dienų išvažiuoja. Kad mano spėjimai nebūtų per daug teoretiški, galėčiau su juo pasikalbėti, bet tokioje formoje, kad kun. Staniulis per mane teiraujasi, ar kanauninkas neapsimtų mainytis parapijomis. Nesikreipia tiesiog, kad nevaržintų[3] seno mokintojaus liuosybę. Kun. Staniulis galėtų mā parašyti porą žodžių, paduodamas savo motyvus. Jis labai užsitiki kun. Grigaičiu. Šitą darbą kun. Grigaitis galėtų atlikti kuo ne geriau už mane. Tik reikėtų skubintis. Negavęs patarmės nuo Tavęs arba nuo kun. Staniulio, aš bijau pradėti kalbą su kun. Augustaičiu, nes galėčiau pagadinti visą dalyką.

Katalikiškojo skyriaus viršininkas tikėjimų departamente p. Teželnikov, *19r* // kalbėdamas su kun. Laukaičiu, turinčiu labai daug malonių departamente, patarė Suvalkijos atstovui, kad būtų atsargus korespondencijoje, nes šiojo laiškai[4] esą skaitomi tų, kurių jis nežino.

[1] *ins* [2] *cor* S [3] *cor* in *pro* y [4] *cor fl pro* s

Mūs rektoriaus konsekracija vis tebėra nežinoma, ar ji bus prieš vakacijas, ar nebus. Iš to nežinojimo darosi gana daug painių.

Kun. Drzewiecki's per ištisus metus nelaikė prelekcijų. Buvo išvažiavęs gydytis į Kriokavą. Iš ten sugrįžo nemenkesnis nei nesveikesnis, išegzaminavo I kursą iš filiozofijos ir kalba apie pasidavimą dimisijon. Tečiaus į dimisiją dar nepasidavė. Į savo įpėdinius jis pataria kun. A. Szymański iš Sandomieriaus dijecezijos.

Lauksiu nuo Tavęs greito atsakymo, kad žinočiau, ar važiuoti į Seinus, ar atidėti tą į vidurį vasaros, kad grįšiu iš užrubežio ir vyskupas bus namie.

Bučiuoju Tave ir pasivedu Tavo maldoms.

Kun. P. Būčys.

Peterburge 1 Birželio 1913 m.[1]

Mylimasis Jurguti!

Širdingai ačiui už meilingą laiškelį. Šiaip viskas būtų gerai, tik su užsukimu ⌜į Panevėžį⌝[2] užvakar pasidariau painės. Pirm poros dienų patyriau, kad visi geležinkelio bilietai išparduoti iki 5 Birželio senojo kalendoriaus. Bijojau važiuoti trečiąja klesa, mintydamas, kad tai būtų šiemet neprotingas varginimasis, ir bijojau liktis be bilieto, todėl pasiskubinau ir ant rytojaus nubėgau į stotį ir pirkau bilietą 10 (23) Birželio. Apatinės vietos jau buvo visos parduotos greitame traukinyje, man teko viršutinė. Mą rodėsi, kad išvažiavęs iš ⌜Peterburgo 23⌝[3] Birželio aš negalėsiu niekur sukinėti iš kelio, nes Tu ketinai Liepos mėnesyje išvažiuoti iš Friburgo, o aš norėjau pasimatyti su Tavim. –

Mą rodos, reikalą Panevėžyje aš galėčiau patogiausiai atlikti, pabaigęs rekolekcijas Kaune. Jos baig[s]is 21 Liepos senojo kalendoriaus, o
16v 31 turiu būti Zabioluose[4]. Tai turėsiu 10 dienų atliekamų. // Panevėžys pakelyje nuo Kauno į Zabiolus[5].

Friburge man gerai buvo gyventi pas „Misericorde“[6]. Tik, žinoma, vyrui liuosiau[7] būva terp vyrų kaip terp moterų. Su valgiu nežinau, ką dabar gydytojas pasakys, nes pas jį tegalėsiu nueiti tik Subatoje arba po nedėliai. Dabar vis egzaminai ir asistavimai. ⌜Gavėnioje gydytojas sakė, kad nevalgyčiau mėsos. Ligonbutyje mane maitino mažomis porcijomis daržovių ir miltinių valgių ir buvo man labai sveika, nors aš jų nemėgstu.⌝[8]

Mūs rektoriaus konsekracija bus turbūt ⌜9 (22) Birželio⌝[9]. Teip sakė vidurinių dalykų ministras, kuris pats nori būti bažnyčioje per konsekraciją, o ant rytojaus išvažiuos iš Peterburgo. Tečiaus bullių dar nėra.

[1] *sen. kalend.* [2] *sign rub graph* [3] *bis sign rub et cae graph* [4] *sign cae graph* [5] *cor* l *pro* ł [6] *lot* =Gailestingąsias [seseris] [7] *cor* os [8] *sign cae graph in sin mg* [9] *sign cae graph*

Jei norėtum, kad aš betgi užvažiuočiau į Panevėžį, tai, susimildamas, parašyk laiškelį.

Pasivesdamas Tavo maldoms liekuosi su tikra meile.

Kun. P. Būčys.

Besiskubindamas ką tik neužmiršau. Būtinai reikia, kad kun.
⌜Grumm'as dabar⌝[10] parašytų laiškelį kun. Veličkai. Suvėlinimas gal
apsunkinti dalyką. Kunigas Velička turbūt išbus iki 9 (22) Birželio,
o toliaus nežinau. Aš pas kun. Grummą mielu noru[11] užvažiuočiau,
tik ⌜parašyk jo adresą⌝[12] ir kada, ar prieš // atvažiuosiant pas Tave, ar *17r*
grįžtant?

Pranys.

[10] *sign rub graph* [11] *cor* u [12] *sign cae graph*

Peterburge 31 (18) Rugpjūčio 1913 m.

Mylimas Jurguti!

Daugelyje daiktų norėčiau pasiklausti Tavo nuomonės, bet, mažai turėdamas laiko, didumą atidedu ant vėliaus, o skubinuosi vieną neatidedamą reikalą Tau pasisakyti. –

Esant mā Kaune Žemaičių Vyskupas vėl graudžiai skundėsi neturįs dvasiškojo tėvo seminarijai ir gailestavo kun. Vaitkevyčios negavęs. Aš išsitariau, kad yra kunigas Vincas Dvaranauskas, ale aš negaliu jo siūlyti nesusitaręs su juo. Tada Vyskupas nieko neatsakė. Kad antrukart nuėjau pas Jo Ekscelenciją, vyskupas pats užsiminė ⌜apie Dvaranauską⌝[1]. Tada sutarėva, kad aš parašysiu Vincui, ale neminėsiu, juog jau kalbėjau su vyskupu. Aš pasakiau Jo Ekscelencijai visas sunkenybes, terp kitko ir nenorėjimą veržti iš[2] Seinų dijecezijos kunigus. Vyskupas atsakė, kad tas tai mažmožis. Aš parašiau Dvaranauskui rimtai, o jis man atsakė, nepaduodamas nei vienos racijos, dėl ko nenori. Juogei visas laiškas rašytas linksmame tone, tai aš mintiju, kad Vincas nesibijo būti dvasišku tėvu seminarijoje. Tik nepasitikėdamas savo aiškinimo teisingumu, siunčiu Ta[u][3] Vinco laiškelį ir meldžiu, kad kiek galėdamas trumpu laiku mā praneštum Savo nuomonę.

Aš bandžiau atlikti sau rekolekcijas, duodamas jas Zabialuose kitiems. Bet nepasitaikė gerai išpažinties atlikti iš visų metų, todėl dabar pasinaudosiu kita proga. Rytō kun. Wasilewski's Antanas ims duoti rekolekcijas Peterburgo dekanato kunigams. Aš toms dienoms persikelsiu į ⌜seminariją ir atlaikysiu rekolekcijas su kitais sau ant naudos. Po jų atliksiu ir išpažintį iš visų metų. Tikiuosi, kad gavai mano raštą, rašytą Zabialuose[4]. Jį padaviau vienam kunigui, važiavusiam ant geležinkelio stoties[5], o dabar rūpi, ar jis neužmiršo įmesti į krasos dėžutę. Tas kunigas buvo senas, o seniems visaip pasitaiko. Jeigu negavai nieko iš Zabialų, tai pranešk.⌝[6]

Bučiuoju visa širdžia.

Tavo Pranys.

[1] *sign graph* [2] *ins* [3] *orig vid ex err* Tavo [4] *phr sign graph* [5] *cor fl* [6] *sign graph in sin mg*

Peterburge 15 (2) Rugsėjo 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Prieš pradėsiant paprastuosius savo profesoriškus ir inspektoriškus darbus ketinu parašyti Tau visą savo gyvenimą per Liepos ir Rugpjūčio mėnesius. Tikiuosi, kad duosi man naudingų patarmių. –

Iš užrubežio grįžau į Lietuvą labai nusiminęs: man rodėsi, kad nepajiegiu sutaikinti savo užimamosios vietos priedermes su prižadų pildymu. Tą savo nuliūdimą neiškenčiau nepasakęs draugui Vincui, su kuriuo buvova vienudu vagono skyriuje. Vincas mā sakė, kad visas tas nuliūdimas tik piktos dvasios pagunda, daugiau nieko. Po to mā pasidarė truputį lengviau, pradėjau į tas mintis žiūrėti kaipo į pagundą ar į vaisių fiziškai nuvargusios dvasiškai neišsilavinusios sielos. Bet dar ir dabar kartais tos juodosios mintys smarkiai apima mane. Nenorėjau Vincą užkrėsti savo nusiminimu[1], todėl nesakiau jam visų mane slėgiančių atžvilgių. Paprašiau, kad jisai tik Tau vienam apie tai pasakytų, nes šiaip galėtų ir kiti užsikrėsti. Rūpįsiuosi, kiek galėdamas apsivalyti dūšią ir pakelti ją prie tobulybės, susitaikindamas su Dievo valia. Iš minėtųjų šičion minčių ir jausmų pasidariau išvedimą, kad aš iki šiol gal per daug rūpindavausi užlaikyti paslaptį, nes beveik tik to < paslapties užlaikymo negaliu suderinti su inspektoriškomis savo priedermėmis. Dabar, kaip ⌜patyriau, kad raštas, rašytas Zabialuose, įmestas krason kur nors apie Smolenską, o adresuotas J. Košiui, nenuėjo į vietą, vėl bijau, ar ne per greitai pradėjom būti[2]⌝[3] neatsargume. –

Monachijoje išbuvau dvi nakti ir vieną dieną. ⌜Kun. Sergijui⌝[4] palikau 100 rub. Su juo sutariau, kad parvažiavęs Peterburgan pasikalbėsiu su metropolita ir nurašysiu Münchenan. Tos sutarties neišpildžiau, nes metropolitos nėra Peterburge: grįš[5] tiktai ⌜apie 12 (25) rugsėjo⌝[6]. Kalbėti su sufraganu, tai vis tiek, ką ieškoti nemalonaus atsakymo: sufraganas be abejo rinktųsi tutiorem partem[7]. Kun. Grum'as galės

[1] *sign cae graph* [2] *cor fl* [3] *sign cae graph in sin mg* [4] *sign cae graph* [5] *cor fl* [6] *sign cae graph*
[7] *lot* =saugesnę pusę

pas mus atvažiuoti apie 20 rugsėjo senojo kalendoriaus. Akademijoje trys kambariai bus liuosi. Kaip tik J. E. Arkivyskupas parvažiuos, teip aš visą dalyką atliksiu. Jei rektorius su prokuratorium nenorėtų, tai kun. Gr. galės apsigyventi pas mane. Kun. Sergijui vienas daiktas manyje labai nepatiko, būtent, Monachijoje prieš išvažiuosiant į Berlyną, užvažiavova su Vincu pas Grumą. Radęs jį be pusryčių norėjau pavaišinti pusryčiais ant stoties ir sakiausi nevalgęs. Tai buvo melas. Dvaranauskas pasakė, kad jau mudu pavalgę. Aš prisipažįstu, kad pasijutau papratęs meluoti šitokiuose daiktuose, tai labai niekai daiktas, bet mano aplinkybėse man sunku pasitaisyti. Dėl to veržiuosi, kad patekčiau kur nors, kur ne teip baisiai supainiotas gyvenimas, kur būdas ne teip greitai genda. –

22v Berlyne su Vincu mudu tebuvova // tik nuo traukinio iki traukiniui. Sugrįžę į Lietuvą iš Kybartų per Šelmius važiavova į Naumiestį. Ten pernakvoję, atlankę Vinco dėdę pralotą, nuvažiavova atlankyti sergančio Marmos į Griškabudį. Porą valandų pabuvę nuvažiavova į Pilviškius. Ten buvo atlaidai, ten laukė Jonas, kad susitartų apie tuodu vaikinu, kuriuodu norėjo važiuoti mokintis į užrubežį. Paskui aš nuvažiavau į Kauną laikyti rekolekcijų. Kunigų rekolekcijose šiemet buvo žymiai mažiau: pirmoje eilėje 104, antroje 55. Jie man davė 318 rublių. Tų pinigų man reikėjo užmokėti skolai. Ją buvau pasidaręs bevažiuodamas iš užrubežio namo. Skolinausi nuo kun. Dvaranausko. Münchene tą 100 rub., kurį palikau kun. Sergijui, skolinausi teipgi, kiek nepriteko kelionėje, nes aš užmokėjau už abudu: save ir Vincą. Be to, Vincui da daviau 10 mišių po 2 rub., o pinigus jau buvau palikęs Friburge. Pilviškiuose kun. Vincui sugrąžinau 25 rub. iš to, ką buvau pasiskolinęs, todėl iš Kauno Filipavan siunčiau 250 rub. Man likosi apie 100 rublių. Iš tų daviau 50 rub. Šv. Kazimiero[8] Draugijai[9] įsirašydamas amžinuoju jos sąnariu[10] ir 10 rub. kun. Maculevyčios mokyklai. – Po rekolekcijų nuvažiavau į gimtinį kraštą. Seserį našlę radau varge.

[8] *sign cae graph* [9] *cor* ij [10] *p si* .

Vyriausioji jos mergaitė ką tik buvo perėjusi skaudžią ligą. Gydytojui už operaciją motina užmokėjo 30 rub. Tuos pinigus jai sudėjo: mano dėdė klebonas, kun. Palubinskas ir aš. ⌜Mą rodėsi, kad nelaužau prižadų duodamas tiek, kiek davė našlei⌝[11] tolimesnis giminė ir svetimas. Sesuo norėjo, kad padėčiau jos mergaitėms eiti į mokslą. Atsakiau, kad pinigų duot negaliu, bet padėsiu aprūpinti gerą auklėjimo įstaigą, jei motina už užlaikymą pati mokės iš tų pinigų, ką jai daviau 1910 metais. Motina apsiėmė. Bet paskui Gelgaudiškio klebonas, mudviejų dėdė, sakė, kad tas projektas negalimas: našlė neturėsianti kuo maitintis. Kitas dėdė Petras, kalbėdamas apie mano seseries vaikus, išsitarė, juog jie liguisti[12] dėl to, kad blogai maitinami. Pabuvo viena mergaitė ir berniukas kelias sevaites pas tą dėdę ir atsigriebė. Klebonas padarė projektą, kad mudu abudu, t. y. klebonas ir aš, pusiau ⌜mokėtuva po 100 rub. kiekvienas kasmet⌝[13], iki seseries mergaitės galės gauti liaudies mokintojų liudijimą. Nors su neramia sąžine, tečiaus aps[i]ėmiau. Atvažiavau į Peterburgą, pakalbėjau apie tai su 14-tosios linijos perdėtine. Ji žadėjo priimti mano seseries dukterį su sąlyga, kad mokėsiu 10 rub. kas mėnesį. Teip aš ir nurašiau seseriai, kad atvažiuotų ir dukterį atvežtų. Sesuo nori pirktis mezgamąją mašiną, ⌜kad galėtų nors kiek užsidirbti. Atvažiavusi ji išmoktų tą mašiną vartoti. Iki šiol, t. y. iki 26 (13) rugsėjo, ji da neatvažiavo. Rašė norint susirinkti pinigus mašinai pirkti teip, kad neturėtų nuostolių be laiko reikalaudama pinigus nuo savo skolininkų. Norėčiau žinoti Tavo nuomonę, ar gerai padariau. –

Paskui buvau pas kitą seserį,⌝[14] ištekėjusią už Slavikų vargamistros. Ta turėjo pasiūtus man 12 marškinių. Aš priėmiau jos dovaną, nes mano baltiniai paskutiniais laikais gana žymiai sumažėjo. Tarnams tankiai mainantis, baltiniai sudrisko. Nežinojau,[15] kiek tas tuzinas marškinių gali atseiti.[16] Dykai[17] nenorėjau, nes vargamistra pats ne-

[11] *sign cae graph* [12] *p del si* , [13] *sign cae graph* [14] *sign cae graph in sin mg* [15] *p del* D [16] *orig si* , [17] *cor pro min*

23r turtingas. Turi 9 margus lauko ir // 150 rub. skolos. Daviau seseriai ⌜30 rub.⌝[18] Paskui patyriau, kad tie marškiniai tiek nekaštavo. Į juos suėjo šlėzingės už 6 rub., linų už kitą tiek. Prie to priskaitant audimo ir siuvimo darbą, gali susidaryti ne daugiau kaip 8 ar 10 rub. Iš viso 20–22 rub. Bet aš pas tą seserį buvau labai trumpai, tik porą valandų, todėl negalėjau išsiklausinėti apie kainas, todėl ir permokėjau. –

Nuo tos seseries nuvažiavau į Sudergą. Ten kitados klebonu buvo a. a. J. Dailidė. Jis mirdamas pavedė man Górnicki'o paveikslą V. Jezus neša kryžių. Nabašninkas tą paveikslą kainodavo į 300 rub. Dabartinis klebonas pripažino, kad paveikslas paliktas man, bet prašė jo neimti, o palikti Sudergo parapijai. Aš nenorėjau susipykti, ale man buvo nesmagu. Atsakiau, kad tam sykiui tegul paveikslas dar pabūva Suderge, ale nežadėjau jo dovanoti. Dailidė nabašninkas ne visai be reikalo man tą paveikslą dovanojo.[19] Mudu vienas kitam įvairiais laikais buvova padarę gerai. Vieną piniginį patarnavimą skaitant, aš išleidau dėl Dailidės daugiau negu jis dėl manęs apie 90 rublių. Nabašninkui rodėsi, kad tas paveikslas yra Górnicki'o ⌜originalas. Tečiaus tat yra kopija. Kitą tokį paveikslą mačiau Vilniaus Kalvarijoje. Ketinu nurašyti Sudergo klebonui, kad jis gali pasilaikyti tą paveikslą, jei mā sugrąžįs 90 rublių. Kaip tau tat išrodo? –

Pabuvęs porą valandų Suderge nuvažiavau į Kaimelį pas kunigą⌝[20] Joną Katilių. Tai vienas iš geriausių Seinų[21] dijecezijos kunigų. Per porą metų jis[22] teip pataisė Kaimelio parapiją, kad džiaugsmas ima. Aš turiu toje parapijoje giminių, tai lengvai matau. Kun. Katilius dideliai garbindavo a. a. Kun. Senkauską, marijoną. Aš įsišnekau apie Marijonų likimą. Kun. Katilius turi t. Papczyńskio paveikslą, o mą dovanojo puikią a. a. Senkausko fotografiją. Aš ketinu iš jos padaryti nabašninko[23] portretą medalijoną iš žalvario. Kun. ⌜Katilius nejaunas⌝[24] metais, bet jaunas dvasia. Tu jį pažįsti. ⌜Aš norėčiau, kad

[18] *sign cae graph* [19] *p del* Terp [20] *sign cae graph in sin mg* [21] *cor* S [22] *cor* i [23] *cor pri* n [24] *sign cae graph*

kadės imtum jam rašinėti laiškus. Tavo darbuose jis galėtų ir norėtų Tau padėti. Jo adresas „Юрбургъ Кавенской губ. Į Kaimelį Suvalkų gub. klebonui“[25]. –

Iš Kaimelio per gimines sugrįžau į Gelgaudiškį subatoje, o panedėlyje išvažiavau per⌝[26] Kauną į Vilnių. Vilniuje turėjau suseiti su klieriku Antanu Skorka, bet jis neatvažiavo, nes administratoriaus nebuvo Vilniuje. –

Vilniuje atlankiau Kalvariją, Šv. Mikalojaus kleboną, kun. Kuktą ir išvažiavau į Zabiałus. 31 Liepos jau buvau Zabiałuose. Ten atlaikiau dvejas rekolekcijas. Už vienas gavau bene 68 rub., o už kitas 45. Gerai neatsimenu. Tarpe rekolekcijų buvau Polocke pas akademijos draugą kun. Baranauską, dekaną. Meldžiausi prie kūno[27] palaiminto Andriejaus Bobolės. Antrąsias rekolekcijas laikiau teip, kad būtų naudingos ne vien kitiems, bet ir man. Po jų atnaujinau prižadus trims metams, ⌜surašiau ir užadresavau p. J. Košiui. Rašei, kad jis to[28] laiško negavo. Tėst Dievui ant garbės. –⌝[29]

9 Rugpjūčio rytmetyje sugrįžau į Peterburgą. Čia pabaigiau rašyti straipsnį apie Šv. Raštą.[30] Tas straipsnis dabar spaudžiamas „Vadove“. Paskui buvo rekolekcijos Peterburgo dekanato kunigams. Jas vedė kun. Vasiliauskas ir Przesmycki's. Pasinaudodamas proga, aš persikėliau gyventi į kun. Karevyčios kambarius ir atlaikiau tas // tridienes *23v*
rekolekcijas visai priderančiai. Atlikau išpažintį iš pereitų metų ir atnaujinau prižadus tylomis. –

Bet pasijutau smarkiai pailsęs; mat per rekolekcijas sakiau visas konferencijas, o šiaip protas buvo labai įtemptas. Mą bebaigiant rekolekcijas, vienuolė Marie-France atrašė laišką, kad patarčiau, kokis kunigas galėtų parodyti Peterburgą jos tėvui,[31] atvažiavusiam iš Prancūzijos. Norėdamas pasilsėti aš apsiėmiau tą padaryti. Per penkias dienas vadžiojau po Peterburgą tą poną L. Bresson, Noeux'o anglių kasyklų vyriausįjį inžinierių. Jis dievobaimingas ir geras žmogus. –

[25] *rus* =Jurbarkas Kauno gubernijos... *phr sign cae graph* [26] *sign cae graph in sin mg* [27] *a del* p
[28] Košiui ... to *sign cae graph* [29] *bis sign cae graph in sin mg* [30] *orig vid ex err si , pro .*
[31] *p del* ką t

Jam išvažiavus seredoje iki nedėliai pailsėjau ne vien protu, bet ir kūnu. –

Į Varšavą ingresan negalėjau važiuoti, nes rektorius da iki šiol nepaskirtas, prefektas nebuvo atvažiavęs, o patyriau, kad keletas studentų įsišventino kunigais nesiklausę[32] akademijos vyriausybės. Tokiose aplinkybėse man išrodė negalimu daiktu išvažiuoti pačiu klierikų susivažiavimo laiku. –

Kad jie neliktų be mišių nedėlioje, apgarsinom viename lietuviškame ir viename lenkiškame laikraštyje, kad gali susivažiuoti panedėlio vakare. Mokslo metai dėl to nesutrumpėjo. Atlikę rekolekcijas, iškilmingą pradžią padarėme 5 (18), o 6 (19) prasidėjo prelekcijos.[33] Kitais metais jos prasidėdavo apie 9 (22) to paties mėnesio. Mes 9 (22) atlaikėme pamaldas už a. a. Cirtautą, o šiandien (13. IX) už a. a. Drzewieckį. – Vyskupas Cieplak'as dar iki šiol neužtvirtintas rektorium, nors jau beveik 2 mėnesiu i[š]ėjo nuo tos dienos, kaip Arkivyskupas oficijališkai užklausė dabartamento[34], ar nedarys[35] vyskupui kliūčių rektoriauti. Pirm kelių dienų visi tikėjosi, kad V. Cieplakas tapo užtvirtintas. Dabar visi tiki, kad netaps. Aš esmi labai geru su vyskupu. Kun. Godlewskio dar nėra Peterburge. Jis serga pas savo brolį[36]. Ketina grįžti šiose dienose. –

Pirm poros dienų gavau[37] žinią[38], būk departamentas skaitęs mane kandidatu į rektorius Akademijai, bet lenkai nedaleidę, ir būk a. a. vyskupas Cirtautas prieš mirsiant prašė sufragano ir mane minėjo to prašydamas. Nors abidvi žinutės mažai tikėtinos, bet jiedvi pareina iš šaltinio, kurs nei kartą neapsiriko, o kartais pirma laiko pranešė stebėtinų daiktų. Ypač mane nustebino antroji žinia. Būdamas Kaune šiemet dukart gan ilgai kalbėjau su vyskupu, bet jis nei pusės[39] žodžio neužsiminė apie sufraganiją, tik vienąkart padejavo, kad sunku jam ligoje be pagelbininko. Aš ant to dejavimo nieko neatsakiau, bijodamas, kad neprasidėtų šneka 1910 metų. Tais metais apie Kalėdas buvau Kaune. J. E. vyskupas sirgo ir priėmė mane gulėdamas lovoje.

[32] *p del* dvasiškos [33] *p del si –* [34] *sic!* [35] *cor* d [36] *cor* l [37] *def* [38] *def fl* [39] *def sec* s

Bekalbant vyskupas apsiverkė ir sakė, kad apsimčiau būti jo sufraganu. Atsakiau negalįs, nes padariau prižadus iš įsitikinimo ir negaliu jų laužyti, bet prižadėjau dirbti, kiek galėsiu vyskupui ant naudos. Tada patariau kviesti Tave, kad rekolekcijas kunigams padarytum. Tu paskui jas padarei. Prisižadėjau vyskupui, kad niekam nesakysiu apie tą mudviejų šneką, ir niekam nešnekėjau. Tik nežinau, kas ir kada ją paleido pernai Kaune, o šiemet vėl kasžin kas atnaujina. –

Mano nuomonė apie tuos dalykus aiški. Kaune būdamas gavau kun. Laukaičio laišką, kuriame jis praneša, kad Seinų vyskupas norėjęs padaryti mane kanauninku, o aš neaps[i]ėmęs. Laukaitis klausia, ar gerai vyskupas mane suprato, ir kalbina visų lietuvių kunigų vardu apsimti. Aš atsakiau, // kad J. E. Seinų vyskupas pernai man šnekėjo *24r*
apie kanoniją, ale kad aš neaps[i]ėmiau ir apsimti negaliu, o jeigu lietuviai kunigai gerbia mano iki šiol nudirbtuosius darbus, tegul nenori, kad eičiau priešais savo širdžiai ir tapčiau kanauninku. –

Mą rodos, kad kun. Vinco ėjimas Kaunan pasibaigs neprasidėjęs. Vyskupijos administratorium kapitula išrinko kanauninką ⌜Petrą Borowskį⌝[40]. Jis lenkas, bet protingas ir doras žmogus, turįs drauge ir[41] dovaną administruoti. Nors jis jau buvo pradėjęs valdyti prieš vyskupui Cirtautui numirsiant, tečiaus nabašninkas turbūt nieko jam neminėjo apie mano prižadėjimą rūpintis dvasiškuoju tėvu. Todėl aš tylėsiu, kol kun. Borowskis kreipsis prie manęs. Jei jisai klaus manęs, tai aš vesiu Vinco dalyką toliaus, o jei jis tylės, tai ir ⌜aš tylėsiu. Aš kun. Borowskio visai nepažįstu, nei jis manęs. Visi mano prižadai, duoti nabašninkui, pasibaigė jam mirus. Todėl ir be prižadų reikės daryti, kas bus galima, jei tiktai kun. Administratorius norės, ale būtų labai nepadoru pirštis jam su savo darbais. –

Nuo kunigo Jono iš Seinų gavau[42] skaudžiai liūdną laišką. Jam skiriama neilgai būti Seinuose, o iš ten eiti Mozūrijon. Mą rodos, nereikėtų leisti, kad tas išsipildytų. Negalima norėti nuo žmonių

[40] *sign cae graph* [41] *p del* adminis [42] *phr sign cae graph*

pasišventimo, didesnio už jų jiegas. Tai būtų piktas žmogaus vedimas pagundon. Todėl, mą rodos, gera būtų patarti Jonui, kad jis iš Seinų pašalintas, važiuotų pasilsėt į užrubežį. Jei Tu apsi[i]mi jam duoti vietos pas save, tai aš dabar Jonui parašysiu, kad jis, kuomet taps nereikalingas Seinuose, neapsimtų kitos vietos nepasiklausęs Tavo patarmės. –˺[43]

Kaune per rekolekcijas kalbėjau su kai kuriais kunigais, kitados norėjusiais tobulesnio kunigiško gyvenimo. Dabar jie atsisakė beveik visi.[44] Vienas, kurs pernai lyg buvo palinkęs, dabar saugojosi progos susitikti su manim. –

Apie kun. Kasperavyčių ir Krzyżanowskį nieko nežinau. Juodu nei vienas nedavė žinios apie save. Ar jųdviejų nuomonės persimainė, ar kas kita pasidarė, nežinau grynai nieko. Teip pat nieko nežinau apie Turoslio Dargį. Mą rodos, nėra naudos per daug juos kalbinti. Gero vis tiek nebus iš per didelio kalbėjimo. –

Jo Ekscelencija Mohylevo Arkivyskupas dar nesugrįžo iš vizitacijos, todėl negalėjau su juo pasikalbėti apie kun. Grumą. Vietos kun. Grumui yra liuosos Akademijoje. Trys gyvenimai tušti, o rektoriškasis ketvirtas, a. a. kun. Drzewieckio – penktas. Atėjus rektoriui ir dviem profesoriams dar du gyvenimu liksis tuščiu. Jei aš išliksiu inspektoriumi, tai prašysiu, kad kun. Grumą paskirtų prefektu, nes iš kun. Woycickio maža turiu naudos. Jis negali ry[t]metyje[45] anksti kelti ir laikyti meditacijų drauge su klierikais. Vakarais jis nevaikščioja per gabinetus. Visą sunkiąją disciplinos grąžinimo naštą turiu nešti aš vienas.
24v Kun. Bienkowski's // šiemet prieš vakacijas, gavęs kandidatą, gavo ir consilium abeundi[46]. Tą patarmę jam pasakęs, aš apsiėmiau neparašyti jos protokolan ir neskųsti vyskupui, bet Bienkowski's atvažiavo. Tada aš padariau į valdybą pranešimą apie B-io aps[i]ėjimą ir nurašiau vyskupui. Užvakar B-kis išvažiavo į Plocką. Vakar skaitant per pietus refektoriuje pasitaikė sakinys: „Początek panowania Domicyana zaz-

[43] *sign cae graph in sin mg* [44] *p del* ir [45] *orig vid ex err* ryl- [46] *lot* =nurodymą atsistatydinti [iš akademinės pozicijos]

naczył się okrucieństwem“[47]. Nors turinys buvo visai rimtas, visi po to sakinio smarkiai susijuokė ir pažiūrėjo į mane. Mą pasidarė skaudu, kad dvasiškoji jaunuomenė skaito mane Domicijanu, nors aš da nei vienam nesumažinau pasielgimo laipsnį, nors nepadariau bausmės už išniekinimą manęs. Jie vaikščioja su mergomis gatvėmis, priima kunigystės šventinimus be Akademijos žinios, nei kokio[48] tylėjimo Akademijoje neužlaiko, tvarką ardo. Mane, už ką nepagiriu tų daiktų, vadina Domicijanu tirionim. Mą, žinoma, gera yra pro nomine Jesu contumeliam pati[49], bet kas bus su Bažnyčia, kad šiteip išauklėtiejie profesoriai ims vesti mūs krašto seminarijas? –

Su kunigais pasidarė vargas Akademijoje. Jų yra 33, o tik 7 altoriai. Vienuolika kasdien turėtų likti be mišių. Vyskupas sakė, kad be mišių liktų visada tie 6, kurie be žinios įsišventino kunigais. Ale vieną be žinios įšventino pa[t]s[50] Arkivyskupas, tai tą liepė išskirti iš nubaustųjų. Kelias dienas aš neturėjau ramybės dėl nuolatinių delegacijų. Dabar sutarėme, kad visi eis 9 gulti, o[51] dešimtis kunigų kelsis 4½, kad galėtų atlaikyti mišias prieš meditaciją. Tokiu būdu lieka 23. Dviem pavelijau laikyti mišias didžioje koplyčioje, kad kitiems 21 nereikėtų skubintis nei praleisti pusryčių arba dėkonės po mišių. Toje tvarkoje būtinai reikia, kad ėjimas gultų devyniose būtų pildomas: šiaip nervai keliančiųjų neatlaikys. To pildymo kaip tik ir nėra. Gydytojus iki šiol da neatsirado, o kai kurie klierikai jau žymiai serga. Aš nežinojau, ką pradėti: kviečiau kitą gydytoją, o p. Samucevyčia nei nepraneša, kada jis sugrįš. Bet tai nedidelis vargas. –

Kaune Šv. Kazimiero Draugija atspausdinto 11.000 egzempliorių knygutės „Tikėjimo Dalykai“. Tai mano straipsniai, buvusiejie „Šaltinyje“ ir kitur. Draugija žadėjo man duoti 50 rub. honoraro, bet iki šiol dar neatsiuntė. Du egzemplioriu tos knygutės siunčiu Tau. Aš gavau 22 egzemplioriu. – –

[47] *lenk* =Domiciano valdymo pradžia pasižymėjo žiaurumu [48] *del fl* s [49] *lot* =dėl Jėzaus vardo paniekinimą patirti (*Apd* 5, 41) [50] *orig vid ex err om* t [51] *p del* 10 kol

Lenkiškasis fund. teol.[52] rankvedėlis seminarijoms jau beveik parašytas. Vienam klierikui daviau jį perrašyti, ale jis dar nepabaigė darbo. Už perrašymą žadėjau 25 rub. Tai brangi kaina, bet neturtingam klierikui naudinga. Kaip bus perrašyta, pataisysiu ir atsiųsiu Tau, kad pasakytum savo nuomonę. –

Ma rodos, kad jau viską parašiau, ką buvau ketinęs. Kito laiško greit neatsiųsiu, nes rektoriaus nėsant man sunku apsidirbti.

Bučiuoju Tave.

Tavo Pr. Būčys.

⌜Meditacijas laikau i[š] IV tomo Lercher'io „Betrachtungspunkte über d. Leben un. Herrn Jesu Christi." Įvariau iki 298 puslapiui. Dvasiškus skaitymus iš Tamošiaus a Kempis lietuviškame vertime. Skaitau pamažėli apmintydamas. Priėjau iki III knygos 21 perskyrimo. Pradžioje metų labai sunku būdavo atrasti laiko vakarinėms maldoms ir dvasiškam skaitymui. Kelis kartus praleidau juos. Su išpažinčia teipgi vargas. Retai galiu išpildyti ėjimą kas sevaitę. Kaip tik pradėjau eiti pas tuos, kurių pats išpažinties klausau, teip beveizint išpažintis paliauja būti tiesos pasakymu, o darosi savytarpiniu nusiteisinimu. Vaikščioti į 14-tą liniją gana sunku. –

Pradžios metų vizitas ir revizitas gaišina daug laiko. –

Būdamas Zabialuose neatsargiai atsisėdęs susidraskiau suknią. –

Viena moteriškė lietuvė, kurios sūnų prieš vakacijas prikalbinau liautis bedievio rolę lošus, dovanojo man 12 nosinių skepetaičių.⌝[53]

⌜Jeigu Vysk. Cieplak'as bus rektorium, o aš užsiliksiu inspektorium, tai turėsiu pirktis Pontificale Rom., nes nuolatai reikės archidijakonuoti. Per šitas dvi sevaiti jau dukart buvau archidijakonu. Akademijoje šiaip nėra kam, o prie šventinimų tai ir išpuola inspektoriui archidijakonuoti, kuomet saviejie šventinami.⌝[54]

[52] =fundamentinės teologijos [53] *add in sin mg in fol 24v* [54] *add in sin mg vert in fol 24r*

Peterburge 11. X (28. IX) 1913.

Mylimasis Jurguti!

Šiandien pasitaiko proga perleisti laišką per rubežius be Rusijos krasos, taigi naudojuosi jąja, kad praneščiau tokius daiktus, kokius sunku išdėti paprastais keliais einančiame rašte. –

Kun. Grumas[1] atvažiavo pas mus į Peterburgą į savo tėvo šermenis vienkart su parv[a]žiavimu J. E. Arkivyskupo. Aš nuėjau pas Jo Ekscelenciją, pasakiau, kad Grum'as prisideda prie Marijonų kongregacijos, ir prašiau, kad leistų apsigyventi Akademijoje. Arkivyskupas parodė, kad jam viskas labai nepatinka, gyventi Akademijoje Grumui neleido. Tečiaus už poros dienų Grumas pats nuėjo pas Jo Ekscelenciją. Tada jau viskas pasidarė gerai. Juodu sutarė ir susikalbėjo. Dabar Arkivyskupas nori, kad Grumas ne prie Vilniaus dijecezijos rašytųsi, o prie Mohylevo tiesiog. Nuėjo Grumas ir antrąkart, ir dar geriaus jį priėmė Arkivyskupas. Bet man neteko nuo to laiko suseiti su Grumu, jis nepasakė man, ką šnekėjo su Jo Ekscelencija, todėl aš ir pranešti nieko negaliu. Kun. Velička [š]iandien[2] man sakė, kad su departamento direktorium E. Mienkin'u Grumas jau teip susigerino, kad vienas kitą vadinasi „tu", nes juodu kitados drauge mokinosi Jurisprudencijos Mokykloje Peterburge.

Dar noriu pranešti apie kun. Staniulį[3] plačiaus. Seinų dvasiškija ant jo pyksta, kad norėjo imti Griškabūdį, ir kad patyręs, juog Griškabūdis duodamas kun. Katiliui iš Kaimelio, Barzduose pasakė per pamokslą, kad skirtųsi nuo Griškabūdžio. Kun. Staniuliui užmetinėjama, kad per daug trokšta turto. Du fakteliu, patvirtinančiu tą užmetimą, patyriau iš visai neabejotinų šaltinių. Kun. S. savo kamendoriams draudžia dalinti Šv. Sakramentą per mišias. Lengva įspėti uždraudimo priežastis, kad tuomet dega 4 žvakės vietoje 2. Paskui

[1] *sign rub graph* [2] *orig vid ex err* s- [3] *sign rub graph*

kun. S. liepia savo kamendoriams, kad suseidami su žmonėmis primintų, juog reikia atvežti pašaro arba kitokių dovanų klebonui. Pats kun. S. kiekviena proga naudojasi tiems daiktams ir kun. Navickui parodo, kad teip darytų. Aš patariau Justinui, kad to nedarytų, o jei kun. Staniulis sakys liepdamas, kad atsakytų, juog Kongregacijos vyriausybė jam uždraudė. Kun. Staniulis su savo prigulėjimu prie Kongregacijos slepiasi nuo kunigo Navicko. Išsiklausinėjęs aš priėjau prie tvirto įsitikinimo, kad kolionija, kurią kun. Staniulis turi pirkęs, labai kenkia iš dvasiško atožvilgio parapijai. Ji kenks ir Kongregacijai, jei kun. Staniulis ją pasilaikys prisidėdamas prie Kongregacijos. Kunigai spėjo, kad kun. Staniulis, užrašydamas tą kolioniją savo gaspadinei, nepaėmė nuo jos kontr-reversų, o gaspadinė nenori dabar parduoti tos kolionijos. Tokiu būdu kun. Staniulis papuolė po įtekme moteriškės, ne per aukštai stovinčios doroje. Mą išrodo, kad naudingiau yra Bažnyčiai ir didesnė Dievo garbė prastoti 10.000 rublių, negu palikti be įtekmės tokį kunigą, kaip kun. Staniulis.

Pirm poros metų prie mūs kongregacijos ketino prisidėti kun. Jurgaitis[4], Šilavos klebonas Žemaičių Vyskupijos. Per rekolekcijas sus[i]ėjau su juo Kaune ir patyriau, kad kongregaciją jis gerbia, ale prisidėti prie jos jau negali. Aš neklausiau, dėl ko negali. –

Kun. Indrulis[5], matomai, norėtų prie mūs prisidėti, bet jis prisipažino pašalintas esąs iš Kretingos. Gaila man to kunigo, kurio norai teip geri, ale aš negalėjau jam nieko žadėti. Tik jisai atsidavė visus savo pinigus, įstodamas Kretingon, o dabar vargą kenčia neturėdamas kuomi pradėti gyvenimą savo mažoje vietelėje. Kun. Stachauskis iš Jurbarko mane vengė, kaip rašiau anuokart. –

Būdamas Zabiałuose sus[i]ėjau su vienu jaunu dvarponiu, kurio pavardės neatsimenu. Jis baigia universitetą Lwowe. Tas vaikinas norėjo atlikti rekolekcijas su kunigais drauge. Nenorėdamas prileisti, aš išėjau su juo pasišnekėti. Kalbėjova keletą valandų. Patyriau, kad tas

[4] *sign rub graph* [5] *sign rub graph*

jaunasis dvarponis[6] jau buvo įstojęs į vienuolyną pas šv. Pranciškaus brolius, bet iš ten atsitraukė dėl pažiūrų skirtumo. Toliaus bekalbant pasirodė, kad jaunikaitis studijuoja filosofiją ir grynai persiėmęs skeptiškuoju subjektyvizmu. Swedeborgo pažiūros mano interlokutoriui labai patinka. Iš to supratau, kad jo negalima kalbinti įstoti į vienuoliją. Bet aš jam žadėjau, net siūliausi, duoti rekolekcijas skyrium. Jas jis atidėjo tolimesniam laikui. Teip mudu ir persiskyrėva. –

P. En-//geliui iš Kauno, teisių studentui, šiemet nepasisekė išduoti *27v* viešpatijos egzaminus. Jis juos išdavinės pavasaryje. Po nepasisekimo per egzaminus įsišnekau su Engelium. Apie mūs kongregaciją nieko jam nepasakojau, tik sakiau, kad įvairių yra žmogaus gyvenime laipsnių: vienuoliškas, kunigiškas, svietiško tercijoriaus tokio kaip prancūzo Harmel ir, ant galo, paprastas doro pasaulinio žmogaus gyvenimas. Galutinai sutarėva, kad Engelis negali tapti vienuoliu, kunigu dabar nedrįsta šventintis nei[7] rengtis, o apie pasaulinius socijališkai tikėjimiškus tercijorius dar neturi užtektinai aiškių žinių. Geras jaunikaitis tas Engelis, bet nei kunigu, nei mūs kongregacijos sąnariu jis nebus. –

Su studentais darbo dar nepradėjau, nei su lietuviais, nei su lenkais. Kol rektoriaus nėra, o aš pildau jo priedermes, neištenka man laiko. Neturint autoriteto reikia dalykų atlikti pertikrinėjimas, o iš to darosi daug vaikščiojimo ir sugaišties. Da nei nežinia, kas pas mus bus rektorium. Jau mėnuo pasibaigė, o nei rektorius nepaskirtas, nei mā duota oficijalis paliepimas, kad jo priedermes pildyčiau. Pildau jas tik dėl to, kad reikia kam nors jas išpildyti.

Siunčiu savo piniginę apyskaitą ir mėnesio lapelį[8]. Nors dvi dienos lieka iki mėnesio pabaigai, tečiaus geriaus tegul bus nepilna, negu vėlintųsi, arba paojingesniu keliu eitų. Dvasiškus skaitymus vis darau dar Tamošiaus a Kempis, o meditacijas iš Lercher'io. Šitas jau neužilgo pabaigsiu, tada imsiu Bossuet'o „Le Pater". Asumpcijonistas Thi-

[6] *sign rub graph* [7] *cor* n [8] *cor sec* l

baut atrado Bossuet'o rankraštį su meditacijomis Peterburge Viešoje Bibliotekoje, atspausdino ir vieną egzempliorių dovanojo. –

Su mano išpažintimis teipgi pasidarė netvarka. Tie, kurių buvau penitentu, eina išpažinties prie manęs. Tokiu būdu išpažintis ima darytis vienas kito nuteisinimu, dvi sevaiti išbuvau be išpažinties šitame rugsėjo mėnesyje, diduma[9] dėl apsileidimo.

Kaip pernai, teip ir šiemet kas dvi sevaiti važinėju ant Newski'o klausyti išpažinties Ledóchowski'utės merginų. Prie jų ateina ir[10] kelios pasaulinės. Šitos man atima gana daug laiko, ale negaliu atsikratyti.

Baltąsias Seseris Pranciškaus Misijonieres ištiko nelaimė. Iš I linijos jos persikėlė į „Bon Pasteur"[11]. Ten išbuvo metus. Dabar ne per seniai be niekur nieko nedėlioje 15. IX ateina policija i[r][12] uždaro jų koplyčią ir prieglaudą, ir netoli prieglaudos esantį ligonį moterims vėžiu sergančioms. Kas per priežastis to uždarymo, nėra žinios. Užrubežių ambasadorių ir vietinių aristokračių moterų užtarymai nieko negelbi. Beveik visi namai ant tos gatvelės (Донская) pilni paleistuvių. Du namai buvo išėmimas: „Bon Pasteur", kur auklėjo mergaites, buvusias paojuje, ir ligonbutis vėžiu sergančioms. Piktoji dvasia nepakentė tų dviejų įstaigų ir jiedvi tapo uždarytos. Iš to gali numanyti, koki santykiai terp katalikų Bažnyčios ir terp pasaulinės valdžios Peterburge. Man pasakojo, būk laikraščiai rašę, kad visos labdaringosios katalikų įstaigos taps panaikintos teip, kaipo „Bon Pasteur" ir vėžiu sergančiųjų ligonbutis. Nors ta šneka, be abejo, perdėta, bet džiaugtis nėra kuomi.

⌜Kun. Julijonas ir kun. Feliksas iš Amerikos rašė[13] man, kad neturį knygų. Aš turiu daug lotyniškų ir lietuviškų duplikatų. Kaszin, ar jie būtų jiemdviem naudingi? Kol jųdviejų klausiu, kol atsakymą gausiu, Neva užšals ir vandeniniai keliai apsistos, o išsiunčiant tas knygas

[9] *cor pri* d [10] *p del* d [11] *pranc* =Gerasis Ganytojas [12] *orig vid ex err* iš [13] kun. Feliksas ... rašė *sign rub graph*

dabar vandens keliu būtų žymiai pigiau. Susimildamas, parašykie, Jurguti, ar viską jiemdviem siųsti,[14] kas man nereikalinga.⌉[15]

Pasivesdamas Tavo ir visų brolių maldoms bučiuoju Tavo tėvišką ranką ir kuo širdingiausiai sveikinu visus brolius.

Br. Pr. Būčys.

P. S. Skaitliuose priešpaskutinėje šio mėnesio sevaitėje nepritenka 10 rub. Kur jie dingo, niekaip negaliu susekti. Tuokart pas mane buvo susirinkę apie 2000 rub. svetimų pinigų. Vieną kart, man juos beskaitant, ūmai mane pavadino. Aš palikau neužrakinęs. Mano tarno negaliu įtarti. Jis niekuomet nieko neėmė, bet galėjo kur nors užsimesti į tarpą popiergalių. Todėl šiandien suvesdamas skaitlių atradau 9 rublius daugiaus negu reikėjo. Matyt, kad pereitoje sevaitėje[16], o gal drauge ir šioje, užmiršau[17] užrašyti 1 r. 55 smulkių išlaidų, kurių turėjau gana daug.

Pranciškus.

[14] *si , cor pro ?* [15] *sign rub graph in sin mg* [16] *cor* -it- [17] *vid ex err bis*

Peterburge 14 (27) Spalių 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Susimildamas, kuo greičiausiai patark, ką daryti. Ministras atmetė vyskupo Cieplak'o kandidatūrą į rektorius, kunigą Baltrušį dienraščiai prie rektorato neprileido. Šiandien Jo Ekscelencija pasakė man, kad mane rektorium skiria, bet būtinai reikalauja, kad apsimčiau tapti kanauninku. Priežastis yra ta, kad jeigu Akademijos rektorius nebus kanauninkas, tai svietiškoji vyriausybė nuolat tikės, kad jis jėzuitas. Dar pridėjo porą kitų priežasčių, bet anos man išrodo nesvarbios. Inspektorium būtų kunigas Zigmuntas Łozińskis, kurs jau yra užtvirtintas seminarijoje profesorium. Visus šituos dalykus palaikyk paslaptėje ir melskis už mane. Tie dalykai teip arti prie manęs ir toki painūs, kad grynai nežinau, kame yra Dievo valia. Kaip Tu pasakysi, teip aš padarysiu. Aš prašiau Arkivyskupo, kad skirtų rektorium kunigą Łozinską, o mane paliktų inspektoriauti, bet ir pats matau, kad visi Peterburgo ir kitų vietų kunigai tokį paskyrimą papeiktų. Nežinau, ką daryti. Tavo atsakyme Dievo valią matysiu.

Visa širdžia ir visu protu Tau atsidavęs

Tavo Pranys.

Peterburge 18 (31) Spalių 1913 m.

Mylimasis Jurguti!

Pusantro mėnesio prabėgo nuo pabaigos vakacijų. Per tą laiką protu beveik nieko nedirbau, nors nuolatai buvau užimtas. Į prelekcijas Akademijoje tik tiek nauja įdėjau, kad, istorišką evangelijų vertę išguldinėdamas, persiskaičiau Belser'io „Einleitung" apie evangelijas ir savaip papasakojau klausytojams. Šiaip viską išguldau iš senovės prirengtų savo prelekcijų. Prisirengimas užima valandą arba dvi prie kiekvienos prelekcijos. Apoliogetiškų seminarijų rugsėjyje nedariau, tik padalinau 15 tematų[1] apie Bažnyčią tiems, kurie į manąsias seminarijas užsirašė. Visi tie tematai imti iš didžiojo Kubiliaus laiško ir aš pats juos šiemet ketinau apdirbti „Vadovui". Šiemet teipgi po Kalėdų atseis išguldinėti traktatas apie Bažnyčią. Išdalinęs tematus privatinėse pašnekose mokinau, kaip išpildyti juos, ką skaityti prieš pradėsiant rašyti. Iš viso į mano seminarijas užsirašė 18 klausytojų. Per rugsėjo mėnesį pamačiau, kad man nedarant seminarijų nei vienas profesorius nepradėjo jų daryti, todėl spalių mėnesyje jau dukart padariau subatomis. Rytō bus trečiąkart. Girdžiu, kad ir kiti pradeda. –

Seminarijoje ⌜(ant I rotos)⌝[2] nieko nauja nepridedu, o išguldau iš pernai parašyto rankvedėlio. Kad galėčiau jį taisyti, daviau vienam klierikui perrašyti, išėjo 360 puslapių, užmokėjau 25 rub., t. y. truputį viršaus kaip 50 už arkušą. Bet dabar neturiu laiko taisyti. –

Į „Vadovą" pabaigiau rašyti straipsnį apie V. Jezaus dievybę, ale neturiu laiko perrašyti. Rektoriaus priedermių pildymas be galo gaišina. Po tris kartus į sevaitę būvu pas J. E. Arkivyskupą. Mano padėjimas man išrodo sunkus. Sąžinėje įsitikinęs esmi, kad kunigas ⌜Velička kenkia⌝[3] akademijos dvasiai ir apleidžia jos turtą. Arkivyskupas nori Veličką prašalyti (bet tą palaikyk paslaptyje). Mano priedermė rodosi aiški:

[1] *p del si* , [2] *ins s l* [3] *sign cae graph*

išpildyti Arkivyskupo norą, atsakantį manam įsitikinimui. Profesoriai užmėtinėja Veličkai keletą svarbių dalykų. Rodos, dar vienas palengvinimas priedermei išpildyti. Bet kaip reikia išpildyti formališkumus, tai atsiranda kliūčių. Kunigas Naujokas patarė profesoriams ir man nepasitikėti Arkivyskupo ūpu ir Velička liksis, o mano padėjimas be galo pasunkėjo. Tau rašau apie kun. Naujoko pasielgimą šitame dalyke, bet tik Tau vienam. Jei Arkivyskupas patirtų, žymiai užpyktų. –

⌜Kaipo inspektorius⌝[4] šiemet džiaugiuosi. Terp klierikų dvasia labai gera. Buvo du bandymai sukelti terp jų sumišimus, bet Dievas padėjo, viskas greitai nurimo. Zakri[sti]jonas[5] Antanas Łoś, kurs pernai man išrodė teip dievobaimingas ir geras, tapo kunigo Veličkos įrankiu ir ką tik nesukėlė riaušių: vieną kart pelnė daug pinigų, ale[6] neramumai neįvyko, antrąkart bandė, ir vėl likosi viskas ramu. –

Gydytojas keistai elgiasi, ale neramumo betgi nepasidarė. –

Su svietiškiais[7] ⌜studentais darbo dar⌝[8] nepradėjau nei su lietuviais, nei su lenkais. P. Engelis išvažiavo Kaunan ir bus tenai iki pavasariui. Chmielewskis prašė, kad pradėčiau, ale dar neaps[i]ėmiau, nes, rektoriaus nėsant, man atseina daug sugaišti. Tą patį atsakymą daviau Noreikai[9] ir kitiems lietuviams. –

Lietuvių savitarpinės pašalpos draugija nori, kad lietuviai Akademijos profesoriai įrengtų lietuviams pamaldas vokiečių katalikų bažnytėlėje 9 lin. N 60, kaip kitados buvo. Principe apsiėmėme, bet aš prašiau p. Bruckaus, kad palauktų nors kiek, nes kol rektoriaus nėra, aš negaliu prie to darbo prisidėti. Kas antrą utarninką važinėju ant Nevski'o klausyti išpažinčių kaip ir seniaus. –

Sveikata dabar man geresnė negu pirma. Atmintis dar ne visai atsitaisė, bet daug geresnė kaip vasarą buvo. Gera būtų gimnastikuotis, bet aš to nedarau, vietoje vaikščiojimų tankiausiai būva ėjimas su reikalais. Po pietų ir po vakarienei patogiausias laikas klierikams

[4] *sign cae graph* [5] *orig vid ex err om* -sti- [6] *a del* antrą [7] *ins s l* [8] *sign cae graph* [9] *sign cae graph*

ateiti pas mane, todėl juos tada priiminėju. Rekreacijai pasibaigus, nenoriu gaišinti laiko. Einu gulti 10, keliuosi 5 kaip paprastai. Kartais taikausi atsigulti anksčiau, nes išsimiegojimas suramina mane ir po to jaučiuosi sveikesnis. –

Dvasiškus skaitymus iki šiol dariau iš Tamošiaus A Kempis. Pirm poros dienų pabaigiau. Už dienos kitos gausiu Schramo Mystiką, tai ją skaitysiu. Dabar skaitau šventąjį Raštą, ypač evangelijas. Meditacijas iš Lercher'io jau pabaigiau, tai ėmiau laikyti iš „Pater" Bossuet'o, [k]ą[10] Thibaut atrado Peterburgo viešoje bibliotekoje. Išpažintį iš pradžių dukart atlikau per dvi sevaiti, paskui dukart kas sevaitę, paskui už 9 dienų. –

Nors rūpinuosi neapleisti priedermių, lavinančių dūšią, bet kartais pasitaiko. Apskritai sakant, atmosfera dvasiškam augimui ne per geriausia. Daugelis rūpesčių teip smarkiai užima protą, kad dvasiškam skaitymui ir meditacijoms širdis ir protas ne iki gana liuosi. Rožančių ir dvasišką skaitymą per šitą laiką apleidau gal apie 10 kartų. Skaitliaus neatsimenu, bet jaučiu, juog tai buvo tankiau negu prieš vakacijas. Mano kaltės tiek yra, kad rytmetyje užsimdavau mokslo reikalais, atidėdamas dvas. skaitymą vakarui, o vakare nebūdavo laiko. –

Iš ⌜antikvarijato pirkau knygų⌝[11] // už 70 rublių[12] dėl to, kad pigiai 29v
pasitaikė. Terp tų retas veikalas: Schramo mistika. Tomassinas man naudingas, o Du cange „Glossarium mediae et infimae latinitatis" yra labai svarbus dalykas kaipo pagalba moksliškam, ypač istoriškam darbui. Visos tos knygos sveria apie 100 svarų. –

Rūpinausi, kad klierikai tylėjimą užlaikytų nuo vakarinių maldų iki po mišių. Pats nelabai tylėjimą teužlaikau. Reikalas jį laužyti pasitaiko teip tankiai, kad paskui ir be didelio[14] reikalo paskirtame tylėjimui laike šneku. –

Tvarkos gyvenime prisilaikiau tiek, kiek pats Akademijos gyvenimas prie to verčia ir prižadėtųjų darbų vienodumas. Visas laikas

[10] *orig cap* [11] *sign cae graph* [12] *p del si*, [13] *cor* it [14] *p del* l

susideda iš priedermių, prisirengimo prie jų, patarnavimo išpažintimis kai kuriems žmonėms atliekame laike. Panedėliais užeidavau pas p. Kukelį, nes mā rodosi, kad mano atėjimas jį ramina. P. Kast. Przewłocki's buvo pas mane prašydamas, kad apsimčiau pasikalbėti apie tikėjimo dalykus su jo sūnum, baigusiu gimnaziją Kriokavoje. Apsiėmiau, bet vaikinas iki šiol dar neatėjo. Jam atseitų pašvęsti laiką nuo sumos iki pietų nedėliomis. –

Nuo kun. Staniulio[15] gavau laišką, kad po Visų Šventų kanauninkas rengiasi į užrubežį, o paskui ketina atvažiuoti pas mane pasilsėti. Aš mielu noru jį priėmiau. Tikiuosi, kad Akademijoje bus liuosas kambarėlis, o jei ne, tai galės gyventi mano kambaryje. Kunigas Grumas, jei tik norėtų, lengvai galėtų apsigyventi Akademijoje. Jis su arkivyskupu jau kuo geriausiai susitaikė. Man tik tiek gaila, kad pas jį nuvažiuoti negaliu, o jis pas mane neateina. Kai kurie kalba, kad valdžia neduosiant jam apsigyventi Peterburge; nežinau, kiek tame tiesos. Iš tų pačių lūpų girdėjau, kad Grumas su departamento direktorium esąs kuo geriausiuose santykiuose kaipo buvusiejie draugai. –

Mėnesiui pasibaigus dariau ⌜rašytą sistematišką apyskaitą viso, kas Akademijoje dedasi. Spėju, kad ta apyskaita Arkivyskupui patiko. Užmiršau pasakyti, kad Gelgaudiškio klebonas pardavė skrandą[16] ir kamašus, kuriuos Jurgis Košys buvo palikęs važiuodamas į užrubežį. Už visa gavo šešis rublius ir atsiuntė juos man. Jei žinai Košio adresą, pranešk⌝[17] man, kad galėčiau jam tuos pinigus nusiųsti. –

Šv. Kazimiero draugija man davė 50 rublių honoraro už „Tikėjimo Dalykus“. –

Be reikalo ieškojai pirkti šv. Tamošiaus Summa theologica. Aš turiu tris egzempliorius, būčiau galėjęs juos nusiųsti, kam reikia. –

Turiu parašęs pasakaitę iš žmonių padavimų „Kielius“. Ją ketinu siųsti „Draugui“. –

[15] *sign cae graph* [16] *sign cae graph* Gelgaudiškio ... skrandą [17] *sign cae graph in sin mg*

Pereitame laiške rašiau, kad kun. Staniulis[18] norėjo gauti Griškabūdį ir kad paskui, jo negavęs, parodė savo nepasitenkinimą per pamokslą Barzduose patardamas barzdiečiams atsiskirti nuo Griškabūdžio. Pasirodo, kad tat netiesa. Kunigas Staniulis prikalbino kunigą Katilių, kad prašytų Griškabūdžio. Katilius turėjo skrupulų, Staniulis juos išaiškino. Teip man kalbėjo kunigas Grigaitis, kurs tą dalyką sakosi labai gerai žinąs. Grigaičio žinia yra iš paties Staniulio. –

Kun. Staniulis man rašė, kad Seinų Vyskupas noris mane imti į regensus, tik bijąs, ar ta vieta man ne per žema. Aš atsakiau, kad ne per žema ir kad aš esmi Seinų dijecezijos kunigas, visuomet noriai pildąs savo vyskupo paliepimus. Esmi Peterburge, kol laiko, grįšiu su noru atgal, kada mane pašauks, priimsiu visokią vietą. Būtų reikėję pridėti, kad iš prityrimo žinau, juog mokyklos viršininkas atvažiavęs iš svetur, nors geriausiai gero norėtų ir būtų išmintingiausias žmogus, pradžioje neapseina be stambių klaidų. Aš tokis klaidų darytojas būčiau, jei tapčiau Seinų regensu. Juk Niedziałkowskis priėmė Sta[wins]kį[19] į Akademiją, Żarnowieckis ir Kakowski's begales klaidų pridirbo ne dėl proto stokos, o dėl nepažinojimo vietinių žmonių ir aplinkybių. Jeigu vyskupas norėtų laiku[i] bėgant padaryti ⌜mane Seinų regensu, tai pirma reikėtų mane paskirti į Seinus į kokią nors mažesnę vietą. Šitos minties nerašiau[20] Staniuliui, idant neišrodytų, kad aš tik žodžiais apsiimu grįžti į dijeceziją, o⌝[21] jausmais ir aps[i]ėjimais kreipiuosi į Akademijos rektoratą. Tas mano užtylėjimas paėjo iš žmogiškų atžvilgių, bet mą išrodo, kad kartais[22] žmonės mūs nesupranta, jei mes neatsižiūrime į tuos atžvilgius. Negalima meluoti, idant žmonės mus teisingai suprastų, bet, ⌜mą rodos, galima tylėti su tuo tikslu⌝[23]. Kun. Staniulio laišką siunčiu drauge su šituo raštu. Bučiuoju Tave meilingai, pasivedu Tavo maldoms. Ypač maldauk man išminties. Teip mā sunku, kad negaliu ištarti, o ta visa sunkuma tik dėl to, kad per aukštos priedermės man tenka.

Tavo Pranys.

[18] *sign cae graph* [19] *orig vid ex err* Stawnickį [20] *phr sign cae graph* [21] *sign cae graph in sin mg* [22] *p del* neatsižiūrint į tuos atžvilgius [23] *sign cae graph*

Peterburge 7 (20) Lapkričio 1913 metų.

Mylimasis Jurguti!

Gerai neatsimenu, kada paskutinį sykį Tau rašiau. Mą rodos, po 17 (30) Spalių. Nuo to laiko per daug žymių atsitikimų nebuvo. 20 Spalių pas mus Akademijoje Arkivyskupas sumą celebravo. Po pietų Jo Ekscelencija užkvietė visą Akademiją pas save ant utarninko vakaro 22. X. Utarninke šnekėjome apie keletą daiktų: a) apie rašinėjimą į „Wiadomości Kościelne", apie sudarymą kasmetinio Akademijos almanacho, apimančio moksliškus profesorių straipsnius, apie sakymą pamokslų ir ant galo apie Akademijos prokuratorių. Aš jau buvau nutildęs tą dalyką, ale Arkivyskupas pasakė, kad profesoriai turi arba atšaukti, ką parašę, arba tvirtinimus prirodyti faktais. 24 Spalių, kaip paprastai ketvergo vakare, profesoriai suėjo pas mane pavalgyti drauge vakarienės. Aš iki tam laikui buvau surašęs užmetimus, daromus prokuratoriui, ir perskaičiau savo raštą profesoriams. Jie pripažino, kad gerai; vietomis patarė, kad išeitų aštriau, paprašė, kad kun. Grigaitis, kaipo konferencijos sekretorius, jį perrašytų. Grigaitis perrašė, o ant rytojaus visi pasirašė, neišskiriant nei M. Godlewski'o. Tasai tik prierašą pridėjo: „w niektórych kwestyach mam odmienne zdanie"[1]. Bendrąjį raštą nunešia[u][2] Arkivyskupui ir palikau. Po to aš turėjau keletą nemalonumų nuo E. Arsano (smotritelio), kurs neva tur prižiūrėti tarnus, o daro netvarką su malkomis, laikrodžiais ir kitais tokiais daiktais. –

Pradėjau šitą laišką rašyti, bet tik kelias eilutes teparašiau. Rašau toliau Subatoje 9 (22) Lapkričio. Ketverge buvo pirmutinė prelekcija naujojo profesoriaus kun. Adomo Szymanski'o. Jis pasikvietė ant prelekcijos arkivyskupą, kurs maloniai atvažiavo. Arkivyskupas likosi su mumis ant mūs kasdieninių pietų, kuriuos buvome sutarę valgyti visi drauge. Per pietus Trzeciak'as baisiai kalbėjo prieš valgį. Kun. Gri-

[1] *lenk* =kai kuriais klausimais turiu kitą nuomonę [2] *orig vid ex err fl* -iai

gaitis nebuvo, nes skundėsi pilvu. Nemalonus buvo daiktas, kad per pirmosios prelekcijos iškilmę kitos šnekos nebuvo, kaip tik apie pilvą ir valgį. Arkivyskupui tat, turbūt, teipgi nepatiko. Jis pasiūlė Trzeciakui būti prokuratorium. Kun. Woycicki's pridėjo, kad Velička yra klausęs šv. Rašto prelekcijų pas Ladeuze Liovanijos universitete. Po to Trzeciak'as ėmė kalbėti prieš kandidatą į kanoniškosios teisės profesorius. Arkivyskupas pakilęs išvažiavo. –

Vakare 9-tai besibaigiant aš nuėjau virtuvėn[3]. Abudu virėjai akademijoje tebūva tik darbą dirbdami. Ant nakties išeina pas savo pačias. Dėl to sevaitės pradžioje buvo sugedę pusryčiai. Nuėjęs virtuvėn aš radau berną su smiltimis bešiūruojant varinį puodą. Mą išrodė, kad teip šiūruojant paliava negali ilgai laikyti. Ėmiau žiūrėti kitus indus ir radau tris teip iššiūruotus, kad jų dugnai vietomis raudonavo: paliava buvo nušiūruota. Kiti trys buvo juodi nuo priskretimo. Vieno dugnas buvo apžėlęs taukais kokį gerą milimetrą storio. Viename telkšojo pluoštai arbatžolių šlykščiame pilkame skystime. Didžiausias radinys buvo tas, kad ant grindų stovėjo varinis didelis puodas, pilnas sriubos. Paklausiau, kas čia, atsakė, buljonas. Paklausiau kam, atsakė rytojui, t. y. petnyčiai. Ten pat viralinėje buvo ir zakristijonas. Jis mā patvirtino, kad nuolatai sriubą pėtnyčiomis verda su mėsa. Ant // ry- *30v*
tojaus, t. y. vakar, išgirdau nuo klierikų, kad jie net mėsgalių rasdavę sriuboje pėtnyčiomis arba šiaip pasninko dienomis. Vakar po pietų savo revizijos rezultatus papasakojau kun. Prokuratoriui. Tas žmogus stebėtinas turi akis. Šito dalyko nesusigėdo visai, o dar kalbėjo, kad teip turi būti, kad niekada buljono nepila pėtnyčiomis į sriubą. –

Šiandien visą dalyką pasakiau arkivyskupui.

Nebuvau ketinęs važiuoti pas Jo Ekscelenciją, ale arkivyskupas pats mane pasivadino. Vadinimo priežastis buvo ta, kad gavo vyskupų atsakymus apie kandidatą į rektorius. Vyskupai neapsi[i]ma, kad aš būčiau rektorium. Jie deda ne tik tą priežastį, kad aš lietuvis, bet

[3] *cor* n

ir tą, kad aš „niezdatny do rządzenia“[4]. Arkivyskupas prašė, kad aš užlaikyčiau sekretą apie tai. Todėl tik Tau terašau. Jogei niezdatny do rządzenia, tai matomai jie išranda, kad ir inspektorium aš negaliu būti, kaip reikia. Užtatai už sevaitės aš ketinu paduoti arkivyskupui raportą, kad nuo 1 rugsėjo 1914 metų inspektorium nebūsiu. Kas bus rektorium skirtas, visai nieko nepasakė. Aš prižadėjau sąžiningai pildyti priedermes ir visa širdžia dirbti Bažnyčiai darbą, kol ateis rektorius. Gerai, kad aš nieko nedariau su tikslu rektoriavimą privengti. Apie kanoniją tik tiek tesirūpinau, kad Tau parašiau ir Arkivyskupui, Tavo patarmę sekdamas, daviau aps[i]ėmimo atsakymą. Dabar jau esmi liuosas ir garbinu Dievą, kad man nereiks būti kanauninku. Dievo apveizda aiškiai padeda prisieką pildyti. Matyt, kad tos prisiekos būta iš Dievo valios.

Dvasios gyvenime per šias tris sevaites nebuvo nieko ypatinga. Išpažintį atlikdavau kun. Naujokui. Nereikiant toli vaikščioti išpažintis pasidarė reguliariška kas sevaitę. Bet kun. Naujokas eina išpažinties prie manęs. Tas savytarpiškumas kenkia išpažinties naudingumui. Ale kitaip negaliu apseiti. Pirma keliaudavau išpažinties į 14-tą liniją pas kun. Wasilewskį. Jis teipgi pradėjo eiti išpažinties prie manęs. Todėl ir išeidamas iš namų savitarpiškumo išvengti negalėjau. Važiuoti iki kun. Karevyčiui ir per toli, ir per sunku. –

Dvasišką skaitymą dabar darau iš Schram'o Theologia Mystica. Iš Varšavos[5] gavau veikalėlį „Venerabilis servus Dei O. St. Papczyński“. To perskaičiau apie 50 puslapių ir palioviau, nes, atiduodant apdaryti kitas knygas, reikėjo atiduoti ir šitą. Meditacijas laikau iš Tavo paliktos knygos: „Combalot, publié par Ricard, Les méditations du prêtre seculier. Paris Delhomme 1894“. Įvariau iki 67 pusl. Kaip apsidirbsiu, ketinu parašyti į „Draugiją“ recenziją veikalėlio Bossuet, Pater, kurį Peterburge atrado ir atspausdino assumpcijonistas Thibaut. Prieš imsiant Combalot, aš laikiau meditacijas iš Bossuet'o. –

[4] *lenk* =netinkamas valdyti [5] *orig min*

Šį mėnesį turėjau gana daug išlaidų, apie kurių reikalingumą abejoju. Už knygas antikvarui užmokėjau 7 rub., jų persiutimas ats[i]ėjo 18 rub. Tiesa, knygos bibliotekai labai reikalingos, bet aš be jų būčiau galėjęs apseiti. Pirkau dėl to, kad išrodė pigios. Radau teipgi labai retą, o man reikalingą M. Blondel'io „Action". Dar du tris metus be jo būčiau galėjęs apseiti, ale netikėtai pasitaikė proga ją pirkti dabar per licitaciją. Įvarė į 82 frankus. Aš ieškojau jos pirkti nuo 1902 m. ir negavau, todėl liepiau užmokėti ir tą baisią sumą. Neužilgo išeis antroji laida tos knygos, bet tai bus antras veikalas to paties autoriaus tuo pačiu titulu: „Action" prieš encikliką „Pascendi" ir po tos enciklikos. Apoliogetikos istorijoje ta knyga labai // svarbi. – *31r*

Daviau pataisyti rėmus dviejų paveikslų, kybančių mano salione. Užmokėjau 15 rublių, bet pasikalbėjęs su žinovais ir su pačiais Bruckaus darbininkais patyriau, kad nuskriaudžiau tą žmogų. Bruckus gerai neįžiūrėjęs, būdamas svečiuose pas mane, ant greitosios pasakė 15 rub., o paskui jau nenorėjo žodžio mainyti. Aš jam pasakiau stačiai, kad gali užtat viršaus paimti už trečiuosius rėmus, kuriuos teipgi įdaviau jam pataisyti. Tų trečiųjų dar nepadarė, bet jie atseis apie 25 rub. Iš viso tat paveikslų rėmų atnaujinimas atseis 40 rub. Lentynų dar teipgi nepadarė. Buvau kun. Maleckio kontoroje klausti, kiek jos atseis, bet nebuvo inžinieriaus, todėl nieko nepatyriau. Pėtnyčioje turėsiu užmokėti 209 rub. į gyvybės apsidraudimo draugiją. Kaip gausiu algą, užsimokėsiu prenumeratas už laikraščius 1914 metams. Išlaidos pasidaugino dar ir dėl to, kad už seseries dukterį 14-tos linijos prieglaudoje užmokėjau už gydymą apie 30 rub. Mat mergaitė atvažiavo su įsisenėjusia nosies liga. Užmokėjau teipgi už užlaikymą tos mergaitės prieglaudoje už pusę metų iš aukšto. Visi tie kaštai išnešė netoli 100 rublių. Šiandien mano pinigų stovis yra toks: 225 rub. taupiamoje kasoje, 372 rub. su kapeikomis namieje. Voldemaras man kaltas 50 rub., Dydynskis 40, Kolpinskienė 25, kun. Grumas 100

rub. Iš viso 812 rub. Klierikų depozitai išneša 455 rub. Tokiu būdu tikrasis mano turtas yra 357 rub. Bet 215 rub. tai tik nominalis turtas, nes nežinia, ar skolininkai grąžįs, tokiu būdu realis turtas išneša 142 rubliu. Petnyčioje 15 (28) lapkričio mokėsiu į apdraudimų draugiją 209 rub., tai reikės pasinaudoti depozitų pinigais: 67 rubliais. Bet už penkių dienų, t. y. 20. XI, juos vėl atidėsiu į depozitus, nes gausiu algą. Šituo laiku kas metai vis būva sunkiausia su pinigais, nes 209 rublių įmokėjimas padaro gana žymią sunkenybę, o paskui ir knygos patogiausia išsirašinėti pradžioje mokslo metų.

Jo Ekscelencijai iki šiol mėnesio pradžioje duodavau apyskaitą iš pereito mėnesio, sustatęs ją ant rašto. Ne per seniai jis man pasakė, kad toliaus užteksią tik trumpai užženklinti, kas buvę, o[6] tų užženklinimų platesnį paaiškinimą duoti žodžiu. Arkivyskupo projektuojamasis būdas man palengvįs darbą ir mažiau laiko atims. Bet tie rašymai mā pačiam būdavo naudingi: sistematiškiau atsimindavau visą Akademijos stovį, galėdavau konkretiškiau sulyginti vieną mėnesį su kitu, atsimindavau tas akademijos gyvenimo dalis, apie kurias per mėnesį būdavau nemintijęs.

Klierikai ir kunigai-studentai šiemet elgiasi visai gražiai. Nei kokių intrygų nėra. Pradžioje metų buvo truputį pasirodžiusios, bet greitai išnyko.

Ant sveikatos negaliu skųstis.

Mėnesines rekolekcijas lapkrityje atlikau drauge su klierikais 4 šio mėnesio.

Rytō turiu važiuoti į departamentą prezentuoti naująjį profesorių kunigą Szymański.

Tikiuosi, kad vakacijų ramiai sulauksiu, o paskui bus, kaip Dievas duos.

Į Ameriką išsiunčiau porą straipsnelių ir Hettinger'io Fundamentaltheologie. Kun. Kazako brolis, atsitarnavęs kariuomenėje, sugrįžo

[6] *p del* po

į Peterburgą ir apsiieškojo tarnystę tamožnėje. Aš prašiau p. Kukelio, kad jam padarytų šiokią tokią protekciją. Apie kunigą Julijoną parašiau jo broliui, kad gavo vietą redakcijoje, per didelio pelno neturi, bet duoną užsidirba, į savo kraštą grįžti negali, nes yra paojus atkristi į ligą. Sugrįš, kaip išgis, jei negaus kur kitur geresnės vietos.

Bučiuodamas kuo širdingiausiai, pasivedu Tavo ir kitų maldoms.

Tavo Pranys.

P. S. Pabaigiau rašyti 10 (23) lapkričio.

Peterburge 8 Gruodžio 1913 m. (25. XI).

Mylimasis Jurguti!

Mą linksma ir miela buvo gauti Tavo laiškelį ypač šiose dienose. Pereitą sevaitę pergyvenau vienais rūpesčiais. Kun. Trzeciak'as per lekciją parodė klausytojams Chronicon Norimbergense, kur yra piešinys, kaip žydai žudo palaimintą kūdikį Simaną Tridente 1470 m. Parodęs tą iliustraciją, profesorius pasakė, kad klausytojai ją nufotografuotų. Jie paklaũsė ir padarė apie pusantro šimto ar du atvirų krasos laiškų. Aš patyriau tą atsitikimą tada, kada profesoriams buvo duota po tuziną su viršum tų atvirukių. Supratau, kad tokiu būdu Akademija įsitraukia į sensacijinį teismo dalyką. Fotografą dijakoną išbariau. Jis susiprato negerai padaręs ir klišes atidavė man. Kitą dalyką turėjau, kad panedėlyje 1. XII (n. k.[1]) tarnai ėmė eiti pas mane skųsdami virėjus už vagystę. Zakristijonas Antanas Łoś sugavo kaulų pirklį, kad jis su kaulais išveža ir mėsos. Łoś sakė man tokiu būdu, kad išeitų, lyg vagystės svarbios būta. Kitas tarnas pasakė, kad kiaušiniai vagiami. Pasakiau prokuratoriui. Tas užtarė virėjus ir sakėsi išmesiąs jų pagelbininką Łośio seseries sūnų. Aš uždraudžiau, kad neišmestų, daviau 1 dieną laiko, kad prokuratorius dalyką ramiai ištirtų. Seredoje 3 Gruodžio ėjau pats tyrinėti. Pasirodė, kad prie kaulų buvo tik mėsgaliai, liudijantiejie virėjų nesąžiningumą, bet neturintiejie žymios vertės. Kiaušinių pavogta apie 20. Visa blėdis, padaryta Akademijai tomis vagystėmis, apie pustrečio rublio. Išbariau už tai, bet neišvariau nei vieno. Łośio seserėnas pats pasitraukė, nenorėdamas Akademijoje tarnauti. Tą mintį jis turėjo ir seniaus, kada virėjams[2] pirm poros sevaičių patyčias padarė. Prokuratorius žadėjo prisiekti girdėjęs[3] panedėlyje, kaip kun. Bączko tarnas tarėsi su kitu padaryti virėjams patyčias ta pačia diena. –

[1] =naujojo kalendoriaus [2] *cor* vi [3] *cor* g

Vienas Žemaičių seminarijos auklėtinis, pirmąmet esantis Akademijoje, paskaitė lenkams referatą apie lietuvių judėjimą ir vaikiškai kaltino lietuvius, atkartodamas lenkų užmėtinėjimus. Lietuviai supyko. Rengėsi tautinis sumišimas. Patyriau ir liepiau lietuviams būti ramiais, pasakiau,[4] ką žinojau iš savo a[n]kstybesniųjų[5] observacijų, kad lenkų prietelius, be reikalo užgauliojantis lietuvius, jau kitais savo aps[i]ėjimais pasirodė esąs nenormalis. –

Petnyčioje prieš pat mano prelekciją kun. Trzeciakas man pranešė, kad atvažiuoja vyskupas Żarnowieckis ir apsigyvęs Akademijoje. Metęs prisirengimą bėgau ieškoti tarnų, kad pakurtų ir prirengtų tuščiuosius rektoriaus kambarius. Po lekcijai ⌜nuvažiavau svečio pasitikti. Kaip jis nesiteikė man prigulinčiu laiku pranešti savo atvažiavimą, o dar atsiuntė kun. Stawinską į Peterburgą prirodinėti žmonėms, juog aš netikęs esąs valdyti, tai aš nekviečiau Żarnowieckio, pavesdamas jam pačiam toliau vesti savo politiką. Trzeciakas manęs gana rūsčiai paklausė, ar nėra arklio vyskupui, pasakiau, kad nėra. Rektoriaus nėsant, arklio Akademijoje nelaikome. Żarnowieckis nuėjo prašytis arkivyskupo, kad duotų apsigyventi pas save. Arkivyskupas mā išmėtinėjo, kodėl Żarnowieckio nekviečiau. Teisinausi užmiršimu. –⌝[6]

Į rektorius valdžiai paduotas kandidatas Radziszewskis. Pas mus kai kurie kalba, kad jis taps atmestas. Arkivyskupas dabar daro // dide- 32v les malones kun. Trzeciak'ui. To profesoriaus galybę aš jaučiu iš neramybių, dygstančių Almoje nuo to laiko, kaip Arkivyskupas pakrypo prie jo. Kai kurie kunigai rugpjūčio mėnesyje šnekėjo, kad vyskupo Cieplak'o kandidatūra į rektorius tik tam pastatyta, kad akis apmonytų. Tą šneką aš skaityčiau klaidinga, nes arkivyskupo vieta per daug didelė, kad galėtų vartoti akių apmonijimą. Bet mano, Lozinski'o ir Biełokołovo kandidaturos paties Arkivyskupo pastatytos į rektorius, inspektorius ir profesorius sugriuvo jam pačiam pūstelėjus. Jis matė mūs dvasios giminystę, nusidavė norįs duoti mums progą dirbti, mes

[4] *p del si* , [5] *orig vid ex err* ak- [6] *sign rub graph in sin mg*

įtikėjome ir pasirodėme ėsą paikšai. Tokios mintys[7] mane vargino visą pereitą sevaitę bekovojant su dygstančiais Akademijoje sumišimais. Bet yra keletas smulkių faktelių, netelpančių į tą hipotezį.[8] Iš kai kurių mažmožių menam, kad prieš vakacijas nebuvo Arkivyskupo ir Trzeciak'o sutarties prigaudinėti žmones nuverčiant visą eilę kandidatų į rektorius, kad vieta liktų Naujojo Įstatymo profesoriui ir raupų ligos žinovui.

Visas mėnuo praėjo nuo to, kaip įrašiau šitą laišką iki šiol. Vyskupas Żarnowieckis išvažiavo iš Peterburgo susipykęs su Arkivyskupu ir nepervedęs k. Trzeciak'o į rektorius, nors pats pasisakė vyskupui Cieplak'ui, kad tuomi tikslu buvo atvažiavęs Peterburgan. 17 (30) Lapkričio Arkivyskupas nurašė oficijališką raštą į departamentą, kad rektorium skiria Radziszewskį. Vysk. Żarnowieckis sakė Baltrušiui, juog departamentas Radziszewskio netvirtįs. Ir tikrai 17 (30) Gruodžio departamentas atsakė Arkivyskupui, kad nesiskubintų Radziszewskio skirti rektorium, nes ministerija nesuskubusi susirinkti apie jį žinių. Kol kas aš pildau rektoriaus priedermes, bet mano dvasiškoji valdžia man nedavė oficijalio paliepimo jas pildyti, nors 7 mėnesiai perėjo nuo to, kaip rektoriaus netekome.

Kanonų tiesos profesorium arkivyskupas paskyrė kun. Juozą Bielokolowy, teoliogijos kandidatą. Ne aš tą kandidatūrą pakišau, o pats arkivyskupas mą ją pasakė pirmutinis; už kelių dienų jis ją pasakė visiems profesoriams. Tai buvo 22. X[9] senojo stiliaus (dviem dienom po šv. Jono Kanty). Kunigas Trzeciak'as susyk pradėjo agitaciją prieš Biełokołową. Iš pradžių profesoriai vieni paskui kitus ėmė man išreiškinėti savo nepasitenkinimą, o paskui ir klierikai. Aš gyniau arkivyskupo kandidatą nuo užmėtinėjimų, ant galo pasakiau Arkivyskupui. Arkivyskupas klausė profesorių. Tie užsigynė. 2 Gruodžio Biełokołowas tapo užtvirtintas. Tada buvo Smolenske miręs a. a.

[7] *cor fl pro* -įs [8] *p del* , be daleidimo, kad [9] *p del* I

vyskupas Denisewiczia. Trzeciakas būtinai siūlė arkivyskupui, kad kas nors važiuotų iš Akademijos į šermenis. Vyskupas Cieplak'as ir kiti ėmė man sakyti, kad aš važiuočiau. Nuėjęs pasiprašiau Arkivyskupo; tas leido. Bet ant rytojaus kilo Akademijoje neramumai: du klierikai vienas paskui kitą atėję ėmė man sakyti impertinencijas stačiai be priežasties.[10] Du vyresniuoju kursu atėjo man pranešti, kad neisią ant kun. Trzeciak'o prelekcijos[11], nes jis ją perkėlė iš utarninko į seredą ir tai dar colloquium[12] ketina padaryti. Trzeciak'ui aš pasakiau, kad prelekciją galima padaryti liuosą valandą, bet kollokvijos negalima kilnoti, jei tą dieną, kada ji buvo paskirta, profesorius neatėjo. O Trzeciak'as utarninke buvo neatėjęs dėl to, kad lydėjo ant kapų Akademijos sekretorių B. Budkevyčią, mirusį 1. XII. 1913 senojo kalendoriaus. Supratau, kad tokiose aplinkybėse negaliu išvažiuoti. Biełokołowas atėjo klaustis, kada pradėti prelekcijas, ir pasisakė važiuojąs į šermenis. Aš paprašiau, kad jisai reprezentuotų Akademiją jose. Ketverge 5. XII profesoriai su[si]rinko pas mane, ale Trzeciak'as neatėjo. Susirinkę sutarėme siųsti į šermenis telegramą ir jame paminėti, kad Biełokołowas reprezentuoja Akademiją. Telegramos tekstą visi sustatėm ir pasirašėme, o aš padaviau Bączek'ui, kad paprašytų ir Trzeciak'o pasirašyti. Trzeciako nebuvo namieje. Ant rytojaus Trzeciak'as sukėlė Bącz[e]ką, Szymańskį, Czesnį, kad nepasirašytų, o pas mane atėjęs šnekėjo prieš Biełokołową. Aš papeikiau Trzeciako aps[i]ėjimą į akis teip energiškai, kad jis net vakarykščias telegramas pasirašė, o aš ją išsiunčiau rytmetyje 6. XII. Palaidojimas buvo 7. XII. Pusantros sevaitės po to, būtent 16. XII, turėjo būti įžanginė Biełokołowo prelekcija. Jis kvietė Arkivyskupą, ale arkivyskupas nežadėjo, išreikšdamas abejonę ir tą savo abejonę patvirtindamas argumentais. 14. XII aš prašiau arkivyskupą ir jis vėl sakėsi vargiai galėsiąs atvažiuoti, nes tądien atvažiuoja dziakonai iš tolimų dekanatų su svarbiais

[10] *p del* Ant greitosios neatsimenu. Neatsimenu kas dar trečias pasidarė. Supratau, [11] *mut* r
[12] *lot* =patikrinimą

33r reikalais. Prieš Szymańskio pirmąją pre-// lekciją Arkivyskupas buvo pasakęs, kad ji būtų prelekcijų plenu paskirtoje valandoje ir aulėje, o kad kitos prelekcijos tuomi laiku eitų paprastu būdu. Kilus klausimui apie ceremonijalą Biełokołowo prelekcijos, aš jam pasakiau, kad jeigu arkivyskupas neatvažiuos, tai įžanginė prelekcija bus II aulėje 11-tą valandą, o jei arkivyskupas atvažiuos, tai bus rekreacijos salėje. Panedėlio 16. XII rytą ateina Bączek pas mane ir klausia, kaip bus su Biełokołowo prelekcija. Aš sakau, kad nežinia, ar bus arkivyskupas, ar ne, ir jeigu nebus, tai prelekcija bus II aulėje tuo pačiu laiku, kada I aulėje bus Bączeko prelekcija. Bączek klausia, kas jam daryt. Atsakau: „nežinau, bet Tamista renk savo prelekciją." Po tų žodžių Bączek'as išėjo. 15 minutų prieš 11-tą telefonavo, kad Arkivyskupas išvažiavo į Akademiją. Ant greitosios ėmėme[13] rengti rekreacijų salę. Senjorą pasiunčiau pasakyti Bączekui, kad jo prelekcijos nebus, nes Arkivyskupas atvažiuoja. Dukart klierikai ėjo pas Bączek'ą jam pranešti mano duotąją žinią, dukart jo nerado. Jis buvo užsirakinęs. 25 min. po 11-ai Biełokołowas pradėjo savo prelekciją rekreacijų salėje Arkivyskupo akivaizdoje. Bączek'as atėjo, paklausė po durimis ir sugrįžo pas save. Biełokołowo prelekcijai pasibaigus Arkivyskupas užėjo pas mane ir išreiškė papeikimą nebuvusiems profesoriams: Trzeciak'ui ir Bączek'ui, paliepdamas man tą pranešti jiemdviem. Bet Szymańskis pranešė pirma manęs. Bączek'as nuvažiavo pas arkivyskupą. Ką ten šnekėjo, nežinau. Tik subatoje 21. XII arkivyskupas man pasakęs: „Jeigu Akademijoje inspektorius būtų kaip reikia, tai tokių atsitikimų, kaip su Biełokołowo prelekcija, nebūtų." –

Parvažiavęs aš paklausiau Bączek'o, kokias jis mato mano inspektoriavime klaidas. Bączek'as kalbėjo su manim protekcijiniu tonu, kartais išsireikšdamas, būk jis pernai kentėjęs nuo manęs daugiaus, negu aš šiemet. Aš jo prašiau mā pasakyti. Jis aiškino savo žodžius ėmęs toje prasmėje, kad kentėjęs daugiaus pernai, negu aš kenčiu

[13] *cor* e *pro* ė

šiemet. Ant galo Bączek'as atsiprašė manęs ir mudu susigerinova. Po valandėlei jis atneša man dovanų savo knygą „Anomiz J. M. Guyau". Aš tą knygą priimu. ⌈Išeidams jis sako parašysiąs mā dedikaciją, kada gausiąs daktarato pripažinimą. Tą pasakęs Bączek'as išbėgo. Aš nusiunčiau jam knygą su laiškeliu, kad tokiomis sąlygomis dovanų negaliu priimti. Tada jis atnešė tą pačią knygą su parašyta dedikacija, ale aš jau nepriėmiau ir sakiau, kad neesmi vaikas ir nesiduosiu laikyti ant juoko. Po to mudu susitikova daug kartų. Aš nerodžiau jam rūstybės, o aps[i]ėjau lyg viską užmiršęs.⌉[14]

Klierikai lapkričio viduryje ėmė prašytis važiuoti ant Kalėdų nam[o]. Pasiklausiau Arkivyskupo, ar leisti. Atsakė, leisti tik tuos, kurie labai sunkiai serga, jei jiems išvažiavimas gali būti vaistu. Drauge arkivyskupas liepė išaiškini gydytojui jo priedermę nepataikauti klierikų užsimanymams. Aš pasakiau gydytojui arkivyskupo žodžius aiškiai ir teisingai. Gydytojas man padavė surašą 20 klierikų. Paprašiau, kad suskirstytų į tris kategorijas. Gydytojas suskirstė, o aš 15. XII paklausiau arkivyskupo, ką daryti. Arkivyskupas atsakė, nei vieno neleisti namo, o gydytojas atstatyti. Ta mudviejų kalba pasibaigė 15 minutų po 12-tai. Penkiolika minutų po pirmai mą bevalgant pietus refek-// toriuje su klierikais atvažiavo arkivyskupas, peržiūrėjo visus *33v* valgius ir rado, kad geri. Po pietų arkivyskupas klierikus pasilaikė refektoriuje, o man liepė išeiti. Paskui jiems kalbėjo, kad senjoras tiesiog telefonuotų arkivyskupui, jei valgis negeras, nes inspektorius[15] laiko prokuratoriaus pusę. Visiems klierikams čia pat davė leidimą išvažiuoti ant švenčių, jei kas nori. Iš refektoriaus užėjo arkivyskupas pas mane ir pasakė visiems leidęs išvažiuoti, nes mėsa būvanti bloga. Aš pasakiau, kad pereitą sevaitę per tris dienas vyriausysis virėjas buvo girtas, tedirbo tik jo pagelbininkas, todėl valgiai būdavo ne iki gana išvirti. Apie tai, kad aš laikąs prokuratoriaus pusę, Arkivyskupas man nieko nepasakė.

[14] *sign cae graph in sin mg* [15] *cor* ins-

Pabaigoje lapkričio 1913 Peterburgo pravoslavų dvasiškosios Akademijos rektorius archierejus Anastasijus šventė 30 metų sukaktuves savo mokslingojo darbo. To[16] archijerėjaus pavardė Aleksandrovas. Jis specijalistas kalbotyris, ypatingai išmokęs lietuviškai, kitados kunigo Jauniaus prietelius. Būdamas filologų dekanu Kazaniaus universitete Aleksandrovas padarė, kad fakultetas Jauniui pripažino daktaro laipsnį. Paskui Aleksandrovas tapo Kazaniaus universiteto rektoriumi, o po to įstojo į vienuolyną, tapo archijereju, Kazaniaus dvasiškosios akademijos rektorium, o šį rudenį tapo Peterburgo pravosl. dv. akad. rektorium. Velička su Česniu sutarė siųsti telegramą Anastasijui per jo jubilėjų, paklausė manęs, ar gali prirašyti ir mane. Aš apsiėmiau. 5. XII mą išvedus klierikus pasivaikščioti štai beatvažiuojąs Anastasijus į Akademiją. Manęs nerado: nuėjo pas Veličką ir gana ilgai užsibuvo. Sugrįžęs patyriau, kad tebėra, ir nuėjau pas Veličką. Ten ilgą valandą kalbėjome visi lietuviškai. Atsisveikindamas rektorius Anastasijus prašė atvažiuoti pas jį į svečius. Aš pasakiau apie tą visa Arkivyskupui. Arkivyskupas papeikė telegramą ir liepė nevažiuoti. Aš nei nevažiavau. J. Eks. Kliuczyńskis po to ėmė kalbėti, kaip lietuviai apseina, kad su pravoslavų arkijerejais pradeda susinešimus daryti.

Kad lenkų laikraščiai „Świat" ir „Kurjer Litewski" ėmė rašyti, juog neužilgo bus nelaimė Akademijai, nes litvomanas Būčys gal tapti rektorium, tai departamentas ėmė labai maloningai su manim apseiti. 16. XII kun. M. Godlewski's parėjęs iš departamento pasakė man, kad galima gauti blankėtų pigesniems geležinkelio bilietams. 17. XII nuėjau į departamentą tų blankėtų. Ne tik sekretorius Dragomireckis buvo neapsakomai mandagus, bet ir direktorius Menkin'as paprašė pas save, nors tat buvo nepriimama diena. Mienkina[s] užvedė kalbą apie įvairius klausimus: lietuvystę, endekiją, baltgudžių klausimą, Radziszewskį. Kalboje išreiškiau savo pažiūras teisingai, saugodamasis, kad kam neužkenkčiau. Radziszewskio veikalus paminėjau, pagyriau

[16] *p del* archiejerjo

„Geneza i Rozwój religii“ už „большая начитанность“[17], o apie kitus pasisakiau, kad neskaičiau. Tiaželnikovas klausė, kodėl arkivyskupas mane neskiria rektorium. Atsakiau nežinąs ir pridėjau: „Turbūt kad aš ne kanauninkas“. Klausė, kodėl nekanauninkas? Atsakiau, kad tikėjausi kanauninku tapti pirm keleto metų, kad buvo 5 vietos kapituloje tuščios, ale netapau. Tuomi ir užbaigiau kalbą. Spėju, kad mano rektoratu rūpinasi Pranaitis, Laukaitis ir Maciulevyčia.

Kalėdų rytą po mišių, tai buvo po pusiau dvylikos, Akademijos tarnai susirinko pas mano duris skųstis, kad dar nieko negavę valgyti. Liepiau eiti pas smotritelį. Atsakė, nėsą. Siunčiau pas prokuratorių, teigpi nėsą. Nusivedžiau į virtuvę. Ten virėjai ir smotritelis paliudijo, kad tarnai tikrai nieko negavę. Klausiau virėjų, ką turi. Atsakė, virto kumpio. Liepiau duoti to kumpio po ½ svaro, o klierikams rytojui nupirkti, kiek reikės. Iš virtuvės nuėjau pas prokuratorių. Jis jau buvo tuom tarpu sugrįžęs. Pasakė, kad tarnai gavę arbatos su juoda duona. Atsakiau, kad mano prisakymas būtų išpildytas. Prokuratorius neišpildė.

Kunigas Pranaitis tebegyvena pas mane ir nesirengia išvažiuoti. Laukiu kunigo Staniulio atvažiuojant. Jis turės už valgį ir kambarį mokėti po 60 rub. kas mėnesį. Teip sutarta su prokuratorium, kurs savo šeimininkavimo eibes teisina daugumu nereikalingų žmonių. Pranaitį laikau savo kambaryje ir maitinu savo pietumis. Nedrįstu pasakyti, kad už tatai kenčiu. //

Pasidarydinau knygoms lentynas. Jas dirbo Kun. Maleckio amati- 34r
ninkų skyrius ir pareikalavo stačiai nežmoniškos kainos – 65 rublių.[18] Dviejų mastų lentutė atseina 2 rubliai. Iš pradžių pykau, paskui užmokėjau ir tyliu. Daviau Bruckui pataisyti paveikslų rėmus: ats[i]ėjo 45 rubliai. –

Arkivyskupas pastebėjo Kakowskio dovanotąją fotografiją. Kad parodyčiau, juog ne mažiau gerbiu J. E. Kliuczyńskį, pirkausi jo fotografiją. Su rėmeliais ji man ats[i]ėjo 11 r. 25 kap. Rėmelius darė

[17] *rus* =didelį apsiskaitymą [18] *p del* Mastas lentos atseina 1 rubliai, *ins s l* lentos, *cor* 1

baltosios vienuolės, kurios dabar kenčia du baisiai dideliu smogiu: vieną iš vidaus, kitą nuo vyriausybės. –

Brangiai atseina seseries duktė. Kas sevaitę ją reikia vesti pas gydytoją ir išduoti 2 r. 50 kap. Tos mergaitės reikalams jau išleidau 100 rub. su viršum. Mokintoja iki šiol ją labai giria. –

Kita sesuo, Slavikų Vargamistrienė, dabar mā parašė, prašydama paskolinti 200 rub. reikalingų klėtelei statyti. Reikalas iš tiesų yra, bet aš negaliu jos noro išpildyti. Aš jai parašysiu, kad tuos pinigus pasiskolintų nuo antros seseries, našlės, o aš tos skolininkės paprašysiu, kad nuo seseries neimtų procentų. Našlė sesuo gali paskolinti be procentų užtatai, kad aš tiek išsikaštavau dėl jos dukteries. –⌝[19]

Šiomis keliomis sevaitėmis apsileidau laiškų rašyme. Ne tik nenusiunčiau linkėjimų patiems artymiausiems žmonėms, bet neatsakiau nei tiems, kurie man rašė. Ant stalo turiu susikrovęs 26 laiškus, be[20] atsakymų. Šiandien Tau atbaigsiu šitą laišką rašyti ir abejoju, ar pritilpsiu parašyti nors kiek kitiems.

Būčiau galėjęs atsakyti rašiusiems, bet skubinu į „Vadovą" atbaigti savo „Katalikystę ir tiesą". Redakcijoje dar guli vienas neatspausdintas straipsnelis, o kitą: „Katalikystė ir vergija" baigiu rašyti. Tik laiškų dauguma gal sutrukdyti to straipsnio atbaigimą per šventes. Į „Draugą" kun. Kazoko prašomas nusiunčiau legendą „Apie Kielių" ir straipsnelį „Socijologinis elementas Katalikų doroje ir dogmoje". Kol kun. Kazokas buvo redakcijoje, tų raštpalaikių netalpino. Kemešis dabar žada ir patalpinti, ir dar skyrium atmušti knygutę, tik prašo mano leidimo. Aš ketinu leisti, neapribodamas egzempliorių skaitlium. Apie „Kielių" Kemešis nieko nerašė.

2. I. 1914 Peterburgo viešoji Biblioteka švenčia 100 metų jubilejų. Mūs Akademija dalyvauja. Godlewskiui išvažiavus į šventes, aš atstovausiu Akademiją toje šventėje. Nusbaumerio pasiūtoji suknia, tankiai vartojama nuolatinėse oficijalinėse vizitose pas Arkivyskupą

[19] *sign rub graph in sin mg* [20] *p del ill lit*

ir didžiuosius ponus, žymiai susinešiojo. Daviau pasisiūdyti naują suknią tuomi labiaus, kad gavau girdėti, juog, rektoriaus nėsant, aš galiu tapti užkviestas prie Ciecoriaus pasveikinimo per Naujus Metus. Suknia kaštuos apie 40 rublių. Gaila man, kad ją reikia dirbti ant greitosios, nes pirma nemintijau apie tai.

Kun. Kulikauskas atrašė man pasveikinimą visų vardu. Kaip aš esmi jam dėkingas! Bet vargu, ar padėkavosiu, nes laiškų rašyti turiu begales.

Kun. Kazoko brolis atitarnavęs kariuomenėje būva Peterburge. Buvo pastojęs į tamožnių departamentą. Pasinaudodamas pažintimi su p. Kukeliu buvau jam besurandąs geresnę vietą prie geležinkelio. Nurašiau apie tai p. Sim. Kazokui, bet laiškas tame pačiame Peterburge prapuolė. Dabar sus[i]ėjau su ponu Simanu ir patyriau, kad jis gauna gana gerą vietą Astrachaniaus gubernijoje, kur vedami gamtiški tyrinėjimai, kaip padaryti derlinga dirva tas vietas, kur tėra tik smiltys.

Bučiuodamas kuo meilingiausiai pasilieku visa širdimi atsidavęs Kristuje.

Kun. P. Būčys.

Peterburge
27. XII. 1913 (9. I. 1914)

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan 12. II. 1914.
Fribourg.

+

Mielasai Praniuk!

Vakar išsiunčiau Tau apdraustame laiške spausdinių; jie galbūt reikalingi. Nors atviruku pranešk, ar esi gavęs.

> Gavau laišk[ą][1], kad kun. Kanauninkas pas Tave atvažiavęs; širdingai jį pasveikink. Pasikalbėk su juo apie visokius reikalus.

Aš labai norėčiau, kad Tu, išvargęs šiuos metelius, bent per vakacijas galėtum čia atvažiuoti pasisilsėti. Nors JM. vyskupas ir rašė, kad tikisi Tave pamatyti Seinuose, bet kažin, ar nebūt galima tai padaryt iš pradžių vakacijų; o su JM. vyskupu pasimatęs gal paskui galėtum čia atvažiuoti. Bet tai da tolimi dalykai.

Ar tiesa, ką rašo laikraštyje apie naujų vyskupų paskyrimą. Ar iš tikrųjų kun. Karevyčius jau paskirtas Kaunan? Norėčiau jam palinkėti. Atsiųsk žinių ir jo adresą, nes užmiršau.

Parašyk pats, arba gal kun. Kanauninkas turėtų laiko ir malonėtų parašyt, tai jo paprašyk. –

Pas mane tuo tarpu viskas gerai einasi.

Bučiuoju širdingai ir sveikinu Tave ir Tavo svečią

Jurgis

[1] *orig fl* -as

Peterburge 19 (6) Vasario 1914 m.

Mylimasis Jurguti!

Spausdinius gavau drauge su laišku. Vieno spausdinių lapo kamputis buvo nuplėštas, o kitudu suklijuotu. –

Kunigas Staniulis su buvusiu savo vežėju Albinu gyvena pas mane. Kun. Staniulis labai mandagus ir lengvas svečias. Keliava drauge, beveik drauge einava gultų. Maldas kalbava skyrium, nes aš tik vakare ne su klierikais jas atlieku, o vakarais negaliu prisilaikyti vienos valandos, nes visoki reikalai trukdo. –

Nuo pereitos petnyčios iki vakar vakaro Akademijoje rektoriaus bute gyveno Varšavos Arkivyskupas. Tokio svečio apsigyvenimas visuomet padidina reikalų skaitlių ir neprileidžia užlaikyti tvarką. Tuo pačiu laiku pasidarė ir antra tvarkos suirimo priežastis: kunigas Velička subatoje 1 (14) vasario paliovė buvęs prokuratorium, o jo vieton stojo kunigas Bączek, nepaliaudamas profesoriauti. –

Klierikams patyrus, kad arkivyskupas Kluczyńskis pasidavė dimisijon ir kad tą dimisiją priėmė rusų valdžia, o popiežius jos tik laukia, sunku sulaikyti klierikus tvarkoje. Vienas per vakarinius poterius ir per meditaciją rytmetyje sau sėdi kambarelyje ir skaito, kitas užsirakinęs dormitorelyje miega, trečias rengiasi išvažiuoti prieš Užgavėnes pasiviešėti pas pažįstamus, ketvirtas sakosi negalįs 15 minučių pasėdėti koplyčioje. Sunku juos suvaldyti, nes visi žino, kad neužilgio atvažiu[os] vakar užtvirtintasis rektorius, kurs mano valdymo negalės < pagirti. –

Pereitoje subatoje J. E. Arkivyskupas man pasakė, kad svetimų žmonių Akademijoje neturi būti. Aš atsakiau, kad tą taisyklę pripažįstu ir prieš ją tenusidedu tik iš paklusnybės. Šiandien kun. Grigaitis atėjo pas mane sakyti, kad aš ne per daug užsipulčiau laikyti kun. Sta-

niulį pas save, nes norįs[1] jam paaiškinti, juog pačiam Staniuliui pavojinga liktis ilgai Peterburge. Miesto kunigai, anot Grigaičio, tuomi labai rūpinasi. Kun. Naujokas pats Grigaitį kalbino šnekėti[2], kad nebūtų ilgiau pas mane. –

Albynas Žilinskutis labai geras vaikinas. Tarnauti jis dar nemoka, bet išmoks greičiau už tą, kurį pernai šituo laiku priėmiau, ir savo priedermes pildys sąžiningiau. Kun. Bączko prašiau, kad buvusiam mano tarnui parūpintų kokią nors vietą, idant nebūtų skriaudos atstatant be priežasties. Už šitą mėnesį dar užmokėsiu jam ⌜algą. Kun. Staniulis[3] sakė, kad Albyną mokinčiau rusiškai, lotyniškai ir tikėjimo. Rūpįsiuos išpildyti tą paliepimą, nors mā tat labai sunku[4]. Užsisakiau klierikams, kad po 8-tai pas mane neateitų nei su kokiais reikalais, užsikišiu duris ir valandą nuo 8 iki 9-tai mokįsiu Albyną. Tikėjimo, mą rodos, naudingai išmokįsiu, o rusiško ir lotyniško naudos nebus, nes nepajiegiu tuose dalykuose padaryti pedagogiško[5] sistematiškumo, o be to mokinimas tėra tik varginimu. –

Kun. Karevyčia jau tikrai paskirtas Žemaičių vyskupu. Jo⌝[6] konsekracija bus pirmose Kovo dienose, o ingresą departamentas rengia 25 Kovo. ⌜Karevyčios adresas Петербургъ 1ая Рота д. N 11. –⌝[7]

Dvasiškus skaitymas darau iš Schram'o „Theologia mystica". Įskaičiau iki 477 puslapiui I tomo. Meditacijas laikau, jau ne pirmas sykis, iš Pelczar „Ascetyka Kapłańska". Įvariau[8] iki 190 puslapiui I-ojo tomo. –

35v Pereitame panedėlyje //buvau išpažinties. Jau buvau nebuvęs per tris sevaites. Apsileidau teip ilgai dėl to, kad Akademijos[9] ekonomijoje tvarka ėmė smarkiai irti nuo Kalėdų, o tas irimas padarė mā ne tik daug susikrimtimo, laiko gaišaties, bet ir tvarką gyvenime sugadino. Rasi mažiau to viso būtų buvę, jei ne pasklidimas žinios apie arkivyskupo dimisiją. Gal ir paties arkivyskupo aps[i]ėjimas būtų buvęs tvirtesnis, jei ne ta dimisija. –

[1] *cor* į [2] *ins s l* [3] *phr sign rub graph* [4] paliepimą ... sunku *sign rub graph* [5] *p del* s [6] *sign rub graph in sin mg* [7] *sign rub graph, sign cae graph in sin mg, rus* =Peterburgas, 1-oji eilė, namas Nr. 11 [8] *cor* v [9] *cor* d

Kunigo Kazoko broliui daviau 50 rublių, kad turėtų kuomi užsimokėti už valgį ir butą. Dabar jam parūpinau per p. Kukiel'į vietą prie ⌜geležinkelio Omske.⌝[10] Gaus algos po 100 rub. į mėnesį. Už kunigo Pranaičio knygų nusiuntimą į Taškentą užmokėjau 7 rub. su viršum, o už jų nuvežimą iki stočiai apie 1 rublį. –

Berektoriaujant pasidarė daugiau išėjimų, daugiau visokių davimų. Buvom suderėję, kad už kunigą Staniulį mokėsiu po 60 rub. mėnesiui. Bet apgyvendinęs svečią[11] pas save, vaikščioju į refektorių, tokiu būdu nieko nemokėsiu už jo buvimą. –

Seinų vyskupui nurašiau, kad į Seinus atvažiuosiu pirmose dienose Liepos naujojo kalendoriaus, bet malonėčiau atvažiuoti, kaip tik darbai pasibaigs Akademijoje, važiuodamas į užrubežį. Pridėjau, kad rekolekcijose nedalyvausiu, nes[12] turiu pasigydyti, ir užbaigiau, kad kun. Mat. geriau už mane veda rekolekcijas, bus Lietuvoje, buvo žadėjęs rekolekcijas laikyti Kaune, tai neatsisakys tą patį padaryti Marijampolėje. Vieną laišką siunčiu į Rymą, o jo kopiją į Seinus. –

Pas mus šneka, kad vyskupą Karosą kviesią į Peterburgą konsekruoti Karevyčią. –

Kun. Vincas iš Filipavo norėjo, kad[13] jojo parapijoje apsigyventų kokios geros merginos, mylinčios Dievą ir mokančios siūti, idant ne vienos marijavitės tuo arnotu užsiimtų. Pirmutiniai mano rūpesčiai tame dalyke buvo be pasekmės. Vakar patyriau geresnę žinią. Gal tas ir pasiseks. Tik bus vargas, jei Vincas, jas palikęs, išeis į Kauną būti dvasišku tėvu. Mą rodos, geriaus yra telktis vienoje dijecezijoje negu išsibarstyti keliose. ⌜Seinų dijecezijoje kyla baisus skandalas: baisesnis < už kun. Misevyčios dalyką.⌝[14] Peterburge[15] nėra ir nebus jaunų kunigų, kuriuos galėčiau patraukti prie savo idealų. Wierzbickio, Beto's ir Puricki'o aps[i]ėjimai nelengvai išaiškinami. Jie turi savo priežastis. Nesisakau jas pamatęs, bet, mą rodos, jas įspėjau. Dabar negaliu jų

[10] *sign rub graph* [11] *ins s l pro del* jį [12] *p del* savo [13] *p del* par [14] *sign rub graph* [15] *cor* Peterb

parašyti ir geriau būtų, kad iškęsčiau jų nei nesakęs niekam. Dabar paminėjau tą dalyką tik dėl to, kad man užeina mintis, juog Dievo garbė būtų didesnė ir didesnė Bažnyčiai nauda, jei mes šioje valandoje parodytume meilę Seinų vyskupui. Kun. Staniulis man kalba, kad aš tapčiau regensu Seinuose. Bet rege[n]sų atsirastų ir be manęs. Didesnė Dievui garbė būtų, jei aš tapčiau kunigo Vinco kamendorium. Tą rašydamas aš, turbūt, neklystu, kaip neklydau, kada sakiau, juog kun. Senkauskas turėtų visus savo pinigus gyvas atiduoti geriemsiems tikslams. Šiandien iš tų pinigų nėra Dievui garbės, nebus nei iš mano laikymosi Akademijoje. –

Vasarą į Friburgą atvažiuosi[u] ne ilsėtis, o dirbti tą, ką visi dirba. Dievas man padės, kad nebūčiau papiktinimu dirbantiems. –

Mėnesinių rekolekcijų neatlaikiau šiame vasario mėnesyje. Jei pasiseks, jas atlaikysiu ateinančioje nedėlioje drauge su kun. Staniuliu. –

Nuo Kalėdų neparašiau straipsnio į „Vadovą“, nes neturėjau laiko.

Pasivesdamas Tavo ir kitų maldoms bučiuoju širdingai

Pranys.

Peterburge 14 (27) Vasario 1914 m.

Mylimasis Tėveli!

Su kun. Staniuliu ir Albynu dalykas teip buvo. Kad kun. Justinas man atrašė apie vaikiną, norintį mokintis, aš tuo supratau, kad tas vaikinas rengiamas į vienuolius. Justinui atrašiau, kad negaliu Albyno pas save priimti dėl paojų, esančių Akademijoje tarnų dorai. Apie savo padėjimo sunkumą, apie pasekmes man nenaudingas negalėjau smulkiai aprašyti dėl to, kad Justinas nesupranta, kas Akademijoje darosi ir kokis yra kunigas Velička ir kas su juo gali būti ateityje. Į kiek laiko po mano atsakymo Justinui gavau nuo Tavęs laiškelį, kad priimčiau Albyną. Tavo norą paskaičiau prisakymu. Juk rašydamas man laiškus, galinčius patekti nereikalingiems žmonėms, negali prisakymus išreikšti prisakymų formoje, o tik patarmių arba prašymų.

Kad kun. Staniulis atrašė man norįs atvažiuoti pasiviešėti pas mane, teip pat supratau, kad tai judviejų sutarta Friburge bėsant. Savo buvimą, ypač sunkenybes Akademijoje aš buvau Tau[1] išdėjęs visuose savo laiškuose pilnai. Nors numaniau, kad iš kun. Staniulio apsigyvenimo pas mane gali būti šiokių tokių nemalonumų, bet neatsiminiau nei vienos Tau nežinomos aplinkybės, kad ją reikėtų pranešti. Kun. Grumas jau buvo man pasakęs, kad prie mūs dabar neketina prisidėti ir kad pas mus negyvęs. Mą pasirodė, kad nori, idant kas nors gyventų pas mane. Pripažindamas to noro teisingumą, aš mintijau, kad dėl jo reikia apsimti ir nepatogumai. Idant kuo mažiausiai gyvenčiau vienas, įsileidau pas save kunigą Pranaitį. Tas išgyveno pas mane ištisu du mėnesiu. Neturėdamas teisės maitinti svetimus žmones Akademijoje, aš už kunigą prefektą valgiau pietus refektoriuje, kad galėčiau inspektorišką savo valgį atiduoti kun. Pranaičiui ir Staniuliui. Pranaičio aš teipgi nekviečiau. Jis pats užsikvietė

[1] *cor* T

pas mane. Mą rodos, kad daugelis atsiras užsikviečiančių pas mane, žinodami, kad aš lengvai priimu.

Su kunigu Staniuliu ⌜apie kolioniją⌝[2] šnekėjova tada, kada jis kaip tik atvažiavo. Jis pats užvedė kalbą. Abudu mudu likovosi prie savo nuomonių[3]: jis, kad pasilaikyti, aš, kad parduoti. Patyriau, kad ta kolionija, kaip šiandien yra, verta 3.000 rublių. Kanauninkas man sakė, kad šeimininkė, kuriai kolionija užrašyta, yra išdavusi kontrreversus. Jis man keletą[4] kartų išreiškė giliai iš širdies kylantį norą persikelti kur nors kitur iš Pajevonio[5]. –

Pas mane kanauninkas labai reguleriškai gyveno: keldavo penkiose, laikydavo meditaciją, 6-tai mušus išeidavo su mišioms[6], kasdien skaitydavo Šv. Raštą ir asketų veikalus, o vakarines maldas atlikdavo Bažnyčioje prieš gulsiant. Kad kunigas Naujokas ir Grigaitis ėmė jį kalbinti greičiau važiuoti namo, aš nuėjau pas Arkivyskupą, pasakiau tikrą kun. Staniulio apsigyvenimo priežastį ir meldžiau, kad leistų kanauninkui ilgiau pabūti. Arkivyskupas atsakė „niech siedzi"[7]. Arkivyskupas, be abejo, buvo nekantrus, bet jo nekantrumo priežastis buvo kita. Žmonės buvo paleidę paskalą, kad Arkivyskupą[8] ant manęs užpykintų. Tą paskalą aš patyriau nuo arkivyskupo išėjęs. Parėjęs namo kalbinau k. Staniulį liktis ilgiau, bet jis manęs neklausė ir nusipirko geležinkelio bilietą. Vakar kanauninkas nuėjo pas Arkivyskupą atsisveikinti. Jo Ekscelencija buvo labai malonus ir širdingai nusiskundė savo vargais. Kanauninkas[9] išvažiuoja šįvakar aštuntai prasidedant. //

36v Albynas[10] iš pradžių tik vieną tarno[11] darbą temokėjo – lovą pakloti, bet ilgainiu išmoko beveik visko. Vienąkart pasakius antrusyk nereikia atkartoti: jis įsideda galvon ir neužmiršta. Jo būdas aiškus ir tiesus su labai žymiu palinkimu prie idealo. Aš jį vakarais mokinu religijos. Šventosios Senojo Įstatymo istorijos jis nemokėjo visai. Jau perėjova viską pagal kun. Bączkowskį. Gaila, kad ta knygutė per daug

[2] *sign cae graph* [3] *cor fl* [4] *cor* le *pro* el [5] *cor pro min* [6] *cor* s [7] *lenk* =tegul gyvena [8] *cor* ą *pro* as [9] *cor sec* a [10] *sign cae graph* [11] *cor* t

trumpa, o aš neturiu platesnės lietuviškos. Vakar mudu pradėjova mokintis ministrantūros. Albynas turi labai gerą atmintį. Jo protas nemiklas, bet nežinau, ar tai iš prigimimo, ar, rasi, iš gauto mokykloje papratimo viską mokintis atmintinai. Iki šiol dar jis per daug vergiškai kala žodžius. Kun. Staniulis turi Peterburge giminę studentą Juodišių, kuriam duoda pašalpą einant į universitetą. Tą studentą kanauninkas liepė, kad Albyną mokintų. Aš da nesutariau su studentu apie mokinimo programą. Ketinu pasitenkinti rusišku teoretiškai (gramatika) ir praktiškai (diktavimas), pereinančiu I klesos kursą, ir aritmetika. Daugiau per du mėnesiu negalima padaryti, ypač kad gegužyje studentas arba visai išvažiuos, arba tep užsiims egzaminais, kad negalės Albynui padėti. Buvusįjį savo tarną iki šiol pasilaikiau, kad Albyną išmokintų ir kad jau nekenktų, jei susyk atstatyčiau. Rytō su gražumu paleisiu užmokėdamas už šį mėnesį ir už ateinantį ir išduodamas gerą liudijimą[12]. Piniginiu atžvilgiu tokis aps[i]ėjimas man prastotis, ale dideliuose dabartiniuose nesusipratimuose mą išrodė neprotinga ir neteisinga susyk pavaryti tą vaikiną be kaltės, kurio pirma nepavariau už žymias kaltes.

⌜Kunigas Grigaitis ir Naujokas kitais Seinų kanauninkais ir šiaip svečiais toli ne teip daug rūpindavosi ir ne tiek patarnaudavo, kaip dabar kun. Staniuliui.⌝[13]

Kun. Karevyčios konsekracijos diena dar neapskelbta. Žada atvažiuoti ⌜vyskupas Karosas⌝[14] dalyvauti konsekracijoje. Aš nurašiau Jo Ekscelencijai į Seinus, kad teiktųsi apsistoti mano gyvenime ir naudotis juomi. Aš gi tuom laiku apsigyvęsiu tuščiame vargamistros kambaryje. Karevyčios adresas: 1ая Рота д. N 11.

Kun. Velička nuo 1 šio mėnesio nebepildo prokuratoriaus priedermių, bet tebegyvena Akademijoje. Po Peterburgą eina visai melagingos paskalos apie Akademiją ir mane. Vienu tarpu kunigai nusiminė, kad Akademijoje kilo buntas iš tautiškų dalykų. Pasirodė, kad nieko

[12] *cor* m [13] *sign cae graph in sin mg* [14] *sign cae graph*

nebūta, o kad tą žinią kun. Baltrušis gavo nuo kun. Veličkos. –

Po pietų, kuriuos Akademija iškėlė Varšavos arkivyskupui, pasklido gandas, būk arkivyskupas Kluczyński's uždraudęs mā kviesti Kolegijos kanauninkus. Aš pamatęs, kad kolegija pikta ant Arkivyskupo už nebūtą jo kaltę, o Arkivyskupas piktas[15] ant manęs už[16] suvertimą kaltės ant jo, nurašiau laišką kun. Płoskiewicziui, kad per Arkivyskupo pietus kviečiau tuos, kurie nebuvo Akademijoje per Kūčią, Kolegija buvo, dėl to jos nekviečiau. Vakar iš Всеобщая Компанія Электричества[17]atėjo žmogus užvesti pas mus elektrą, sakydamas, kad Akademija su jų draugija padarė sutartį užvesti pas mus elektrą. Nei raštininkas, nei kun. Bączek'as, dabartinis prokuratorius, nei aš nieko nežinojom. Virėjai ir smotritelis, teipgi kai kurie tarnai daro netikėtus špitokelius. Kun. Velička dar vis tebegyvena Akademijoje. Žmonės, susiduriantiejie su juo, atėjo man pasakyti, kad jisai sutarė su Vloclavko kanauninku kolegijos acecorium Puacz'u naujai užtvirtintąjį rektorių iš geležinkelio tiesiog parsivesti pas Puacz'ą į Kolegiją ir ten prikalbinti, kad mane pašalintų. Varšavos Arkivyskupas kun. Naujokui sakė, kad Arkivyskupas Kluczyńskis padarysiąs ant Radziszewskio, kad grąžintųsi Veličką. Primenu, kad J. E. Kluczyński's mane ir profesorius verste vertė prašalinti Veličką. Aš Arkivyskupo noro nepildžiau, kol Velička nepradėjo užtarti kiaušinius vogusių virėjų bausdamas išdavusius vagystę tarnus pasninku 1 dieną Kalėdų, kol nepapenėjo studentų soliteriais užkrėsta kiauliena, kol nemanifestavo savo nepriegulmės davimu supuvusios mėsos[18] vakarienei, kol nepadarė, kad Gruodžio išlaidos buvo 13.000 su viršum, kuomet mėnesį Akademija išgyvena su 3.000, kuomet suvežtas[19] Akademijon malkas nepamačiau bevežant Tučkovo tilto linkun. //

37r ⌜Dabar aš neabejoju⌝[20], kad kun. Velička ieškos ant[21] manęs visokių būdų man įskaudyti. Tavimi ir Tavo darbais jis žymiai interesuojasi.

[15] *cor* p [16] *p del inc* [17] *rus* =Visuotinė elektros kompanija [18] *cor* sos [19] *cor* su [20] *sign cae graph* [21] *cor* n *et fl*

Kaip tik apsigyvenai Kanizijane, jis žinojo, kaip tik persikėlei į rue[22] Girard, jis vienam žmogui, prie jo klausiančiam[23] manęs Tavo adreso, man tylint, atsakė teisingai. Arkiv. Kakovskis, būdamas rektorium, daug sykių man sakė, kad Velička turbūt turįs labai intimiškus santykius su tikėjimų departamentu. Tiems pasakymams ir santykiams negalima lengvai tikėti, bet, žinant kaip sunkiai ėjo kun. Radziszewskio užtvirtinimas, iki kol kun. Velička netapo priverstas atsitraukti iš Akademijos, ir kaip netikėtai užtvirtinimas įvyko, kaip tik mano kandidatūra ėmė nepatikti kun. Veličkai, nenorom užeina ⌜mintis, gal Kakowski's neklydo sakydamas, kad terp Veličkos ir departamento yra slaptus susipratimas. Brangusis Tėveli! tokiose aplinkybėse man atvažiuoti į Friburgą ir išbūti Tavo vienuolijoje ištisus tris mėnesius, paojinga Tau ir man. Aš nesibijau pildyti paojingų priedermių, bet aiškiai pasakau, kas gali būti.⌝[24] Pernai savo laiškuose buvau atsargus. Šiemet palioviau[25] atsargumą aukščiau statyti už aiškumą ir už kongregacijos norus: ėmiau krasa siuntinėti apyskaitas ir kitus daiktus, galinčius būti prirodymais, kad esame vienuoliai. Tos permainos mano[26] aps[i]ėjime buvo ta priežastis, kad man rodėsi, juog savo atsargumu aš pralenkiau Tave ir kitus brolius. Bet dabar man vėl užeina abejonė, ar ne geriau būtų grįžti prie senovės. Šitą laišką man žadėjo paduoti krasai Eitkūnuose, dėl to rašau viską aiškiai.

Bučiuoju Tavo rankas su meile ir širdingai sveikinu brolius, pasivesdamas Tavo ir jųjų maldoms.

Visa širdžia atsidavęs sūnus Kristuje

Pranciškus Būčys.

[22] *pranc* =gatvė [23] *p del lit inc* [24] *sigh rub graph in sin mg* [25] *cor* p *et sec* i [26] *cor* m

JM. Kun. Būčiui. Peterbugan. 3. III. 1914.

Fribourg. Suisse.

Mielasai Praniuk! rue du P. Girard, 8

Gavau nuo JM. Seinų vyskupo iš Rymo laišką. Štai ką rašo: „Siunčiu Tamistai padėką iš visos širdies, kad apsiėmei pasakyti per vizitavimą kiek reiks pamokslų. Aš norėčiau aplankyti kokias keturias ar penkias bažnyčias Suvalkijoje, – birželio mėnesį. Taig[i][1] būtų labai gerai, jei Tamista galėtum pradžioje birželio pas mus atvažiuoti. Jeigu Tamistai būtų vargu išvažiuoti birželio mėn. iš Friburgo, tai gal... tą darbą kun. Pr. Būčys galėtų atlikti, kurs žada pačioje pradžioje birželio būti Seinuose, bet paskiau liepos mėnesį nori kur kitur važiuoti." Manau, kad čia koks nesusipratimas, nes birželio pradžioje tu negalėsi būt Seinuose, nes Akademijoje baigiasi darbai tik 1/14 birželio. Žinoma, jei reikės, aš atvažiuosi[u] į Suvalkiją ir birželio pradžioje, nors tokiu būdu man tektų sugaišti net du mėnesiu, nelabai būt patogu; bet vis tiek reik Jo Malonybei patarnauti. Man rodos, negalimas daiktas, kad mane galėtum užstoti. Kaip Tu manai?

Tik ką buvo pas mane kun. Purickas; atbėgo žmogus visas įsikarščiavęs, susirūpinęs ir kone verkdamas sku[n]dėsi, kad tai, kas Akademijoje atsitikę, galį jam labai labai daug pakenkti ir naujo vyskupo akyse, ir tų žmonių, kurie jį šelpią, ir kitų žmonių, jei klierikai[2] išplatįsią, kad Tu ant jo viešai perpiet tik ką esi pasakęs. Rengiasi pats pas Tave rašyt prašydamas ir reikalaudamas, kad tai atataisytum. Jei kokios, tai net grasinosi, kad JM. antvyskupiui skųsiąsis. Aš, kiek galėdamas, stengiausi jį nuraminti ir sakiau, kad aš pats į Tave kreipsiuos ir sužinosiu, kas ten tokio buvę; bet greičiausi, kad ir Purickas pats į Tave rašys. Maždaug štai ką viens iš Akademijos klierikų K.[3] Purickui yra parašęs: „kun. Būčys per pietus[4] daug mums pripasakojo „incredibilia"[5] apie Tamistą, būtent: kad Friburgas Tau Akademijos laipsnio nepripažinęs ir dėlei Tavęs (Puricko) paties Friburgo profesoriai visai pertraukę senuo-

[1] *orig vid ex err* -gu [2] *orig fl* -ą [3] *ins* [4] *cor* -s, *p del* p [5] *lot* =neįtikėtinų dalykų

sius santykius su Akademija, kad Tamista (Purickas) Almos profesorius „z błotem zmięszal“[6], o taip pat ir Friburgo profesorių nepasigailėjęs; būt Tamistai (Purickui) visam laikui kelias ėsąs užkirstas prie doktorato Friburge“... Kun. Purickui labai skaudu darosi, kad Tu taip viešai ant jo visas nedorybes esi suvertęs ir t. t... labai žmogus įsigailinęs. –

Geriau patyrinėjus, štai kas pasirodo: pernai, kiek man teko nugirsti, Tėvai Dominikonai nelabai buvo patenkinti mūs akademikais, dėl to, kad kai kurie[7] ir čia mėgdavo šį tą pakritikuoti; kun. Purickui ir Poniatowskiui prikišta, kad jie daktarais buvo įrašyti studentų sąrašoje. Pernai pasakė teologijos džiakonas, kad Akademijos laipsnių fakultetas nepripažįstąs. Dėl doktorato titulo Purickas[8] aiškinasi, kad nebuvę čia jųdviejų su Poniatowskiu jokios kaltės, pasisakę kanceliarijoje esą Teol. magistrai, o kanclieris[9] įrašęs[10] juodu daktarais. Taip pat Purickas sakosi, kas jis niekad nei Akademijos, nei Friburgo[11] nekritikavęs[12] čionai, girdėjęs, kai kiti kai kurie akademikai Friburgo profesorius ir pakritikuodavę kiek; be[t] jis pats nieku niekad čia nenusidėjęs; pri[e]šingai jo[13] santykiai ir su Akademijos profesoriais[14] esą geri, ir čia su Tėvais Dominikonais. Ir iš tikrųjų dabar, be istorijos, kun. Purickas // klauso Šv. Tomo Sumos aiškinimų ir mano daryt doktoratą. – *146r*

Nuo savęs galiu pridėti, kad išvažiavus kai kuriems Akademikams užpernai ir pernai, man rodos, kad tarp teologijos fakultetų ir tarp akademikų santykiai šįmet gana geri. Buvo pas[15] Tėvą Zapletalį, džiakoną, kun. Wiśniewskis, buvęs ir kun. Purickas, Tėvas Zapletalis pasakė, kad fakultatė nepripažįstant Peterburgo Akademijos laipsnių, bet jei nori, galinti fakultatė kreipties Ryman ir išgauti dispensą. Tai beveik ant to paties pareina[16], kai mūs laikuose[17], kiek atsimenu, mudviem taip pat teologijos fakultatė rūpinosi iš Rymo gaut dispensą; aš atsimenu, kad da ir primokėt už tai kiek reikėjo. Taigi šįmet galima sakyt, viskas nutilo ir santykiai tokie pat, kaip seniau yra buvę. –

[6] *lenk* =su purvu sumaišė [7] *cor fl* [8] *cor* Pu- [9] *cor* c [10] *cor* r [11] *cor fl pro* ų [12] *cor* v [13] *ins* [14] *ad* -s [15] *p del* kun [16] *cor fl* [17] *cor* -ose

Kun. Purickas sakėsi, kad užeinąs pas Zapletalį Tėvą ir kitus ir kad viskas ėsą gerai šįmet, o ir pernai niekad nieko jam profesoriai nėsą prikaišioję.

Taigi, mielasai Praniuk, atsimink, kas ten buvo tokio. Gal ką ir esi prasitaręs be reikalo? Žmogui pasitaiko kai kada užsikarščiavus koks nereikalingas žodis pasakyti. Jeigu ką tokio jaustum, atitaisyk, kiek galėdamas. Kun. Purickas labai įsigraudinęs[18] ir įsigailinęs ir, žinoma, užpykęs; iš to Dievas žino, kokias konkliuzijas sau išsiveda; mano, kad tai jam gali per visą amžių pakenkti ir skriaudos padaryti, ypač, kad tai iš Tavo lūpų tai išėję! Aš, kiek galėdamas, jį raminau ir malšinau. –

Aš manau, kad daug geriau tokiuose opiuose dalykuose neminėt vardų ir pavardžių ir apskritai nekliudyt žmonių; iš to paskui tik nereikalingų nemalonumų žmogus sau prisidirbi. Kun. Purickas jau yra užbaigęs Akademiją, yra savistovis, tegu sau eina savo keliais. Pagaliaus šįmet[19] iš tikrųjų jis ingulę[s] dirba ir mokosi Šv. Tomo Sumos ir žada doktorizuotis.

Jei kun. Purickas į Tave rašys, gal būt geriau, kad per mano rankas į jį siųstum atsakymą; vis bus geriau, kai mudu abudu apsvarstę tą dalyką varysime; ne taip greit įsikarščiuosiva. –

Jei kas tokio buvo arba ir nebuvo nieko, vis tiek, mano nuomone, reik prie to eit, kad žmogų Puricką nuraminus, kad be reikalo nesigraužtų; bus opus bonum[20].

Mano konviktėlio skaitlius pasidaugino, perėjo gyventi pas mane iš Albertinum viens iš Vlaclavko dijakonas; labai dievobaimingas ir gabus kunigėlis. –

Kas girdėties? ar da yra kun. Kanauninkas? –

Mano nuomone, reikės pirmiausia su JM. Seinų vyskupu pasitarti, ar verta toliau likties Akademijoje; mano nuomone, neverta greičiausia[21]; iki vakacijų da labiau paaiškės dalykai. –

Bučiuoju. Jurgis

[18] *cor* u [19] *orig fl* -iet [20] *lot* =geras darbas [21] *cor* s

Peterburge 24 Vasario (9 Kovo) 1914 m.

Mylimasis Tėveli!

Jei ne Tavo laiškas, gautas prieš rekolekcijas, aš, rasi, būčiau neskaitęs kun. Purickio laiško iki joms pasibaigiant. Dabar perskaičiau, laužau rekolekcijas ir tam sykiui trumpai atsakau. Kun. Purickas, be abejo, Friburge būdamas, skaudžiai kritikavo mūs Akademijos profesorius, išskirdamas kunigus Trzeciak'ą ir Godlewskį. Teip pat skaudžiai jis kritikavo ir Friburgo teoliogijos fakultetą ar jo profesorius. Vieną dieną, kad refektoriuje skaitymo nebuvo, vienas ketvirtametis man ⌜ir kitiems⌝[1] pasakė, kad k. Purickas padaręs daktaratą Friburge ir tai iš teologijos. Aš nustebau ir išreiškiau abejonę. Purickio korespondentas paklausė, dėl ko aš abejoju. Atsakiau, kad teologijos fak. Friburge mūs laipsnių nepripažįsta, reikalauja išdavinėti nuo pradžios, t. y. nuo bakaliaureato, arba rūpintis dispensos. Pridėjau, kad nei vienas Friburgo profesorių manęs [ne]revizitavo man tenai esant, kad vienas iš jų kalbėjo, juog geriau būtų, kad[2] visai nieko nemokantis stotų prie moksliško darbo, negu Peterburgo Akademikas, nes blogai išmokęs. Paaiškinau, kad už tokį Friburgo teolog. fakulteto aps[i]ėjimą su mumis kaltas ne fakultetas, o mūsiškiai ten besilankantiejie[3] magistrai. Jie kritikuoja savo mokyklą ir kritikuoja Friburgą, o kritikuodami vartoja tokius kriterijus, kokių negali pakentėti nei viena mokslo įstaiga. Neverčiau visos bėdos ant vieno Puricko, o ir[4] ant kitų ten esančių mūs magistrų, tik ne ant visų. Aš smarkiai kalbėjau apie tai, kaip reikia būti paikam, kurs nieko naudingo neranda moksliškam veiklume tėvų Weiss'o, Zapletal'io, Langen-Wendels'o, del Prado's, Mandonnet'o ir kitų. Aš norėjau, kad tą mano šneką žinotų visi baigusiejie ir nebaigusiejie akademikai. Esmi inspektorius ir savo priedermę skaitau kovoti su blogais įpročiais, susikrovusiais lizdus mūs įstaigoje. Jei mūsiškiai

[1] *ins s l* [2] *p del* Akadem [3] *cor pri* i [4] *ins s l*

nesiliaus viską kritikavę, katalikiškiejie užrubežio universitetai turės gintis nuo mūs auklėtinių, kad nesugadintų dvasią tųjų[5] universitetų konviktuose. Laikas mu[m]s[6] pirmiems pamatyti savo ligas, kad nereiktų kitiems jas mums pradėti rodyti.

Siunčiu savo atsakymą Tau, pripažindamas Tave savo teisėju. Jei pripažįsi, kad aš netiesą sakiau apie Puricką ar kitus, aš pasakysiu savo auklėtiniams, kad tai buvo netiesa, bet po to Akademijoje liktis nebegalėsiu. Malonėčiau, kad teismą atidėtum iki kol Purickio korespondentas pabaigs Akademiją (jis ją baigia šiemet) ir kol aš atvažiuosiu Friburgan. Bet Tavo ištarmę išpildysiu, nors ji būtų da teip skaudi.

Bučiuoju širdingai

Kun. P. Būčys.

P. S. Ar gavai laišką, kurį įdaviau vienam žmogui, važiuo[jan]čiam[7] iš Peterburgo, kad Prūsuose paduotų krasai?

P. B.

[5] *cor* t *pro* j [6] *orig vid ex err* mus [7] *om vid ex err*

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan. 13. III. 1914.

Mielasai Praniuk! Laiško iš Prūsų kol kas da negavau[1]. –

Kun. Purickiui, kuomet jis pirmąkar[t] į mane kreipėsi su skundu prieš Tave, nors labai ramiai ir švelniai, bet maždaug tą pat esu pasakęs, ką Tu esi parašęs savo paskutiniame laiške. Gi rašydamas apie tą reikalą į Tave rūpinausi, kiek galint, dalykus švelninti, teisinti ir iš geros pusės imti. Manau, kad reik to prisilaikyti turint reikalus su žmonėmis, kurie yra mus kuo nors užgavę. Mūs prigimtis taip sugedusi[2], kad ji veikiaus linksta į blogąją pusę ir [į] tą pusę mus persveria dažnai. Manau, kad nuolat reik to saugoties, ir, kiek galint, laužti save į gerąją pusę. –

Paskutiniai mano žodžiai, kuriuos anąkart atsisveikindamas su kun. Purickiu ir jį palydėdamas pasakiau, buvo maždaug šitokie: „Patariu Tamistai nesikarščiuot, į kun. Būčį nerašyt, arba bent susilaikyt, kol dalykų nebūsi gerai ištyręs. Patarčiau Tamistai pirmiaus susižinoti, ar Tamistos draugas yra gerai ir tiksliai kun. Būčio mintį ir žodžius perpasakojęs, patarčiau da ir iš kur kitur susižinoti apie dalykus, kaip yra buvę iš tikrųjų“.

Vakar, gavęs Tavo laišką, pasikviečiau tuojaus kun. Purickį ir štai kaip padariau: –

1) Paties Tavo atsakymo nedaviau jam į rankas, o tik nuorašą. Mat pastebėjau, kad savo atsakyme Purickiui vienoje vietoje esi parašęs į jį „Tamistos“ mažąja raide. Nors tai menkniekis, bet man parėjo į galvą, kad kun. P. gal tai palaikyt paniekinimu ar pažemi[ni]mu savęs. O man rodos, kad ypač su tais, kurie kiek nors yra uždrėskę mūs savimeilę, reik komandagiausia pasielgti: „Vince malum in bono!“[3] – sako Šv. Raštas. –

2) Praleidęs keletą pirmutinių eilučių ir keletą žodžių gale, perskaičiau jam Tavo laišką į mane rašytą. –

[1] *cor* v [2] *cor fl* [3] *lot* =Nugalėk pikta gerumu (*Rom* 12, 21)

3) Ramiai ir rimtai išdėstęs į tuos dalykus, kuriuos ir Tu savo laiške pajudini, ir kun. P.[4] yra sukėlęs, ir aiškiai papeikęs, kas yra peiktina, pasakiau jam, kad maždaug taip į Tave parašysiu: –

a) Pilnai sutinku su kun. Būčiu, kad nesveiko kritikavimo, visa ko peikimo ir niekinimo liga yra Akademijoje įsisenėjusi ir giliai ten savo šaknis įleidusi; – kad Akademijos klierikai yra palinkę[5] veikiau iš blogos pusės imti ir blogai suprasti savo profesorių ir vyresniųjų darbus ir žodžius; tokia ten nesveika[6] dvasia yra; kad reikia ta liga gydyti ir su tuo blogu apsireiškimu kovoti. Gal tik viens Dievas tą ligą išgydys, taip ji įsisenėjusi! Pridėjau da, kad ta peikimo dvasia yra ir tarp kunigų dijecezijose prasiplatinusi; ne tik vieni kitus mėgsta kai kada kunigai papeikti, bet net ir savo vyskupus ir dijecezijos valdžią dažnai išdrįsta be pasigailėjimo kritikuoti. –

Kam rūpi tikrai Akademijos labas, o net ir Bažnyčios, tas tur padėt su ta liga kovoti, kiek galėdamas. –

b) Jokios abejonės nėra, kad ypač pernai metus, o net jau šiek tiek ir užpernai čia, Friburge, apskritai imant akademikai labai aštriai peikė ir kritikavo universitatės profesorius, ir kad tai pajutę vietiniai profesoriai, ypač teologijos fakultatės, pradėjo prieš tai reaguoti ir savo nepasitenkinimą akademikais rodyti. –

c) Šįmet, dėku Dievui, geriau, negirdėt, kad dabar čia esantieji akademikai vietinę universitatę niekintų arba peiktų; apsimalšino, matyt, bent viskas nurimo ir nutilo. Šįmet, kiek girdėt, čia akademikai imasi prie darbo, gal ir vietiniai profesoriai ims žiūrėti į juos
149r kitokiomis // akimis. –

d) Mes gyvenime rūpinamės laikytis to Šv. Rašto dėsnio: vince malum in bono. Jei kas mus pažeidžia, jei išgirstame ką nors mums kenkiant, mus apkalbant ir t. t., kiek galėdami stengiamės tokiam žmogui už bloga geru atsimokėti, arba bent jo kokias geras puses eikštėn iškelti[7], už ką nors gero jį pagirti, ar bent pasimelsti; žinoma, jei labai svarbios

[4] *p del* buvo [5] *cor fl pro* -ia [6] *p del* -ta [7] *cor fl*

racijos neverčia gintis. Pasakiau: kun. Būčys ne toks žmogus, kad kam nors keršyti ar kenkti norėtų; gali ir Tamista būt ramus, kad nei[8] Tamistos korespondentui ir nei Tamistai kun. Būčys nekenks.

Nuo savęs dabar da pridedu: 1) Mano nuomone, iš to, kad Tavęs Tėvai Dominikonai nerevizitavo, da jokios išvados negalima padaryti. Kiek girdėjau ir pats patyriau, pas juos taip paprastai esą, kad turbūt išskyrus vyskupą, nieko daugiau nerevizituoja. Kiek kartų buvau pas juos su vizitomis, niekad manęs nerevizitavo. –

2) Mūs namuose, dėku Aukščiausiam Dievui ir Panelei Šv., tokia gera dvasia viešpatauja, kad aš negirdėjau čia nieko peikiant ar kritikuojant; taip yra įsakyta, kad jei ir patiria kur ką bloga, čia neskelbtų. Taigi kiekviens tik papasakoja, jei ką pamato ar išgirsta gera, ir visi pasidžiaugiam tuo susirinkę. Antra, aš vėl la[i]kausi kiek galėdamas to dėsnio: si vis habere pacem, noli immisceri alienis negotiis[9], – niekur neinu ir nieko neklausinėju, kas[10] kur girdėti arba dedasi; – užtai nelabai ką nei žinojau apie akademikų pernai čia pasielgimą. Tik atėjo iki manim garsai, kad jie Universitatę peikią ir kad Tėvai Dominikonai nelabai jais patenkinti esą; paskui tai patyriau ir pats. –

Kun. Purickiui dabar pajudinus tą dalyką, po to, kai parašiau Tau aną laišką, ir aš paklausinėjau bent artimiausių savo pažįstamų, kaip iš tikrųjų pernai būdavę. Štai ką patyriau: 1) Apskritai imant, pernai akademikai, nors ne visi, labai kritikuodavę ir peikdavę čionai ir niekindavę išguldinėjimus ir Universitatę[11]. Vienas akademikas (nomina odiosa[12]) pernai taip aštriai ir bjauriai nuolat peikdavęs ir niekindavęs čionai profesorius, kad net viens kunigas lenkas pasipiktinęs tyčia kreipėsi į Marijoną W., kad šitasai malšintų aną karštuolį, kad jam primintų, jogei[13] tokiomis savo kalbomis Universitatei kenkia ir „tenetur ad restitutionem"[14]. –

Vakar, išėjus kun. P., da vieno savo pažįstamo paklausiau, kaip ten pernai būdavę. Štai ką man pasakė: – rašau tai su didžiausiu pa-

[8] *cor* -ei *pro* d [9] *lot* =jei nori turėti taiką, nesimaišyk į svetimus reikalus [10] *cor* s *pro* d
[11] *cor* U [12] *lot* =vardai neminėtini [13] *cor* g [14] *lot* =privalo atlyginti nuostolį

sibaisėjimu ir pasibjaurėjimu – vienas akademikas po Tėvo del Prado prelekcijos išėjęs, išsitarti išdrįso įsikarščiavęs: „už tokį išguldinėjimą tai tik[15] priėjus jam į snukį duot!" (bet tai ne kun. Purickis buvęs). Su sopama širdimi rašau tai Tau, Brolau, kad žinotum tikrą tiesą, ir da kartą akademikus padraustum, kad išvažiavę taip nesielgtų. Nors abejoju, ar Tavo gerą žodį priims; pasakyk dvasiškam Tėvui, bent[16] gal jo žodžių paklausys. –

2) Tyčia paklausinėjau ir apie patį kun. Puricką. Pasakė man, kad
150r jis būdavęs ir ro-//dydavęsis už kitus ramesnis ir atsargesnis; bet pastebėta, kad į vietinę teologijos ypač fakultatę žiūrėdavęs ir kalbėdavęs nei kaip ir su kokiu „pasigailėjimu" iš aukšto (z politowaniem), pagirdavęs kiek istorikus; teologijos prelekcijas labai retai kada lankydavęs, per prelekcijas nieko neužsirašinėdavęs, o tik taip sau pabūdavęs. Šįmet gi lankęs drauge su kita[i]s teologijos prelekcijas ir uoliai, kaip visi kiti, išguldinėjimus užsirašinėjęs. Pernai aš pats girdėjau kun. P. kalbant, kad jis nėsąs „scholastikas", – ir išdrįstant ne tik „scholastiką", bet ir patį Šv. Tomą, neatsimenu dėl kokio ten daikto, papeikiant. Šįmet iš to pat Purickio lūpų ėsu girdėjęs, kad jis kaskart labiau įsitikinąs, kad Šv. Tomas iš visų teologų betgi esąs protingiausias ir kad esą verta jį studijuoti. Dieve, duok jam Dvasią Šv., kad visiškai Šv. Tomą pamiltų ir prie jo mokslo atsiverstų! Rašau Tau, kiek pats galėjau ir žinau, kad ir Tu žinotum prireikus, ko laikytis ir kaip pasielgti.

Man dalykus aiškinant kun. P., kad jis nėsąs čia kaltas, ir kam ant jo kun. B. visą bėdą suvertęs. Aš da sykį pakartojau jam Tavo laišką, kur sakai: „kad Tu neverčiąs visos bėdos nei ant[17] kun. P., nei ant kurio kito akademiko, nei nė ant visų". –

Toliau kun. P. sakė, kad jei jo pasielgime ir būt kas negera, tai čia ne jis pats, o tik jo draugas reikėtų kaltinti, bet jo draugas, kuris vis[a] tai pranešė, rodos, ėsąs žmogus ramus, rimtas, sąžiningas, ir dagi asketas. Ramiai ir šaltai išdėsčiau kun. P., kad kun. B. yra taip

[15] *p del* prijės [16] *cor* -en- [17] *cor* t

pat žmogus sąžiningas, neteko man matyt, sakau, kad būt norėjęs kada nors su tiesa prasilenkti. Jis moka drąsiai tiesą į akis pasakyt, bet pamatęs paklaidą, moka ją ir atataisyt, kad pats Tamista galėjai iš jo laiško spręsti. Jei kun. B. būt pamatęs, kad šitam dalyke jo apsirikta, be abejo, būt atitaisęs savo paklaidas. –

Pridėjau, aš negaliu su tuo sutikti, kad Tamistos korespondento pasielgimas būtų „secundum evangelium"[18]; – Lietuvoje žmonės tokį pasielgimą vadina „liežuvių suvadžiojimu", yra tai kenksmingas žmonių ant[19] kits kito pykinimas ir siundymas. Dato non concesso[20], kad kun. Būčys ir būtų kokį aštresnį žodį, bardamas savo mokinius, ar ant Tamistos pasakęs, ar ant kurio kito, tai elgiantis pagal evangelijos dvasios[21] priderėjo, kad tas žodis būtų numiręs ir dingęs tų, kurie klausė, širdyse, – ir nevalia būtų buvę to skelbti ir platinti per laiškus. Negalima pasakyt, kad toks žmogus dorai elgiasi, kuris pagavęs vieno kokį nemalonų žodį kitam jį skubinas nešti, ir tokiu būdu į piktumą žmones suveda; ypač nepridera taip elgties mokytiniui su savo mokytoju, iš kurio darbo ir mokslo sau naudą ėmėsi; tai tik parodo, kaip Akademijoje auklėtinių dvasia sugedusi, kad ką tik galėdami pagriebt, tuo iš blogos pusės ima. Geras mokytinis, kaip geras sūnus, skubintųsi savo mokytojo paklydimus pateisinti ir bent[22] užuojautos apsiaustu pridengti. –

Bet sunku man čia viskas perpasakoti, kaip mokėdamas ramiai rūpinausi kun. Purickį prie gero vesti ir malšinti. Pridėjau, kad tas jo korespondentas yra in bona fide[23], gal jis gerai nesuprato kun. B. žodžių, bet vistik nereikėjo jam sku-//bintis tokių dalykų per laiškus skleisti. – 151r

Toliau kun. P. sakė, kad jei jis kame nusidėjęs, tai kun. Būčys galįs reikalauti satisfakcijos; tai esą net savo laiške į Tave parašęs, taip pat sakė, kad galįs kun. B. ir nuo to korespondento pareikalauti satisfakcijos. –

[18] *lot* =pagal Evangeliją [19] *ins* [20] *lot* =Padarius prielaidą, [nors] nepripažinus [21] *cor fl* [22] *p del* už j [23] *lot* =nuoširdus

Pasakiau, kad sunku su visu pasauliu bylinėtis ir nuo visų ieškoti ir reikalauti satisfakcijų; gaila laiko, ir be to darbų galybes kun. Būčys turi. –

Sakė kun. P., kad ir pats, pasitikėdamas manim, manęs ar paklausysiąs, ar sutiksiąs su tuo, kaip aš nuspręsiu; neatsimenu, kaip pasakė; sunku ir taip viskas žodis po žodžio perpasakoti. –

Tiek to. –

Mano nuomone, gaila laiko toliau po tą dalyką klampoti. Daviau suprasti kun. P., kad aš jau pasakiau, kaip žiūriu į tą dalyką. –

Bet, matyt, da kun. Purickis nesiliausiąs toliau tyrinėjęs; ketino da rašyt į savo draugą korespondentą ir į kurį kitą klieriką draugą. Tiek to. –

Aš manau, kad daugiau neverta tuo dalyku užsiiminėti, gaila brangaus laiko, ir aš tiek jau turėjau be reikalo sugaišti, o ne be to, kad žmogus ir neatjaustum, negi akmuo esi. Tegu viskas būna didesnei Dievo garbei.

Po to viso atsitikimo, da kartą visa ką į krūvą suėmęs ir apsvarstęs, labai karštai dėkojau Dievo Apveizdą, ką[24] taip viską sutaisė, kad kun. Purickis pas mane konvikte neapsigyven[o][25], būt buvę[26] vargo! Žmogus ilgiau gyvendamas ir senyn eidamas, išmoksti kaskart aiškiau pažinti stebėtinus Dievo Apveizdos kelius; ne kartą mums nemalonu, liūdna darosi, jei kas ne pagal mūs norą invyksta, o paskui pasirodo, kaip tai Dievo didžiausia malonė buvo. Taip žmogus kaskart labiau, apčiuopiamai nelyginant, patiri, kad Dievas yra geras! Kaip lyginai karštai Jo Šventa Ranka reikia bučiuoti, kada mus nubaudžia, nuplaka, ir kada paglosto. –

O gal aš ir klystu taip žiūrėdamas į kun. Purickį[27]. Tegul jam Dievas visokių savo gerybių ko daugiausia suteikia!

Tokie pasikalbėjimai, kai vakar su k[u]n. P. ir anąsyk, labai mane alsina; inkyru po purvus klampoti; bevelyčiau už žmones pasimelsti. Bet kad reik, ne ką darysi! –

Žinau, kad ir Tau tai nemalonu. Imk, Brolau, tokius dalykus

[24] *cor pro* kad [25] *orig vid ex err* neapsigyvenimo [26] *cor fl* [27] *cor fl*

ramiai, per daug nesigraužk; pavesk visa ką Dievui ir Panelei Šv. –

Man rodos, kad Tau daugiau neverta rašyti į kun. P. tame reikale. Jei da kartą ateis su tuo reikalu prie manęs, pasakysiu jam da tai, ką viens iš jo draugų prieš T. del Prado yra pasakęs, ir paprašysiu, kad daugiau to dalyko nejudintų: gaila laiko ir nervų; paragįsiu, kad bevely abudu pasimelstume ant tos intencijos, kad Dievas duot[ų][28] mums visiems gerą dvasią. –

Aš matau, kad man vis tiek reikės anksčiau parvažiuoti į Rosiją, taigi ir JM. Seinų vyskupui patarnausiu; Varšavoje turėsiu da reikalų. –

Jonelis iš Seinų rašė, kad esą už Seminarijos netvarką kaltinti pradeda vieną iš kapitulos žmogų ir vieną iš Seminarijos, spėja, ar tai ne Staniulis ir ne pats Jonelis buvęs. Tiek to. Man nelabai patinka, kad kun. Stan. taip uoliai rūpinasi Seinų politika. Man labiau patinka ramus darbas; geriau kiekvienam į krūtinę mušties, savo paklaidų gailėtis ir rūpintis savo darbas gerai atlikti, nei prieš kitus eiti. Bet jis kapituloje, tai gal jo priedermė kištis į dijecezijos reikalus. –

Labai lauksiu iš Prūsų laiško. –

Gal, Akademijoje egzaminams prasidėjus, bus ramiau. Parašyk kada, kas girdėti. –

Bučiuoju

Jurgis.

[28] *orig vid ex err fl* -i

Peterburge 2 (15) Kovo 1914 m.

Mylimasis Jurguti!

Vakar rytą pabaigėme 5dienes rekolekcijas. Aš jas silpnai atlaikiau. Praleidau vieną meditaciją ir vieną konferenciją, o užsiėmimų tarpuose nepriverčiau savo dvasios naudotis girdėtomis tiesomis. Nuodėmklausių vaišinimas ir priėmimas keturių[1] svečių, nuo kurių nemokėjau, nei negalėjau be didelio nemandagumo apsiginti, išblaškė dvasią. Išpažintį atlikau tik iš trumpo laiko. Dėl visų šitų priežasčių rekolekcijų negaliu paskaityti, kad atlaikytos.

Iš jų tebuvo nauda tik kūnui. Pailsęs protas atsilsėjo, sugedę nervai žymiai pasitaisė. Nerviniai skaudėjimai kojose, nors ir nepasiliovė visai, bet žymiai sumažėjo. Per tas penkias dienas miegodavau po 9 valandas. Nesmagumai, išrodžiusiejie nepakenčiamais prieš rekolekcijas, dabar nevargina manęs, nors tebėra kaip buvę: aš nesirūpinu jais. Prieš rekolekcijas nerviniai skaudėjimai buvo pasidarę teip smarkūs, kad nenoromis reikėjo kreiptis prie specijalisto gydytojo. Kreipiausi prie Bary, bet tas jau nebepriiminėjo ligonių. Kreipiausi prie Bechterev'o, o pas tą tiek ligonių, kad užsirašiau 10 dienų iš anksto. Tapsiu priimtas seredoje 18 (5) Kovo apie vidurnaktį, kaipo 18-tasis tos dienos pacijentas. Reikės brangiai užmokėti, bet ne ką padarysiu.

Seredoje teip pat atvažiuoja į Akademiją naujasis rektorius, kun. E. Radziszewski's. Prašysiu jo, kad man parūpintų iš Kolegijos pašalpą, idant turėčiau kuomi gydytis. Mano jaunesniejie draugai yra gavę tų pašalpų dėl ligos be ligos, dėl veikalų ir be veikalų. Aš ir veikalų esmi atspausdinęs, ir sveikatą susimažinau, ir per 9 mėnesius ⌜rektoriaus darbą dirbdamas algos negavau. Jo Ekscelencijos Arkivyskupo prašiausi, kad man pavelytų fund. teologijos egzaminą padaryti paskutinėse Balandžio dienose, o gegužyje išvažiuoti iš Akademijos.

[1] *a del* trij

Kaip aps[i]ėjo Akademija be rektoriaus per šešis[2] mėnesius mokslo metu, teip apseis be manęs per vieną mėnesį.⌉[3]

J. E. Seinų vyskupui aš rašiau tris laiškus. Viename daviau greitą atsakymą Jo Ekscelencijos klausimui, ar neapsimsiu dalyvauti rekolekcijose ir atvažiuoti į Seinus. Parašiau, kad mano perdėtiniai man visoms vakacijoms yra seniai paskyrę užsiėmimą, kurio negalima sutaikyti su Ekscelencijos propozicija. Pasiklausiu perdėtinių ir pranešiu Ekscelencijai galutiną atsakymą, ar jie nepermainys savo paliepimų. Pridurmui gavau Tavo laišką, iš kurio numaniau, kad nepatari man apsimti vesti Seinų rekolekcijas. Palaukiau apie dvi sevaiti nuo pirmojo laiško ir nurašiau Jo Ekscelencijai, kad dėl Varšavos Arkivyskupo apsigyvenimo Peterburge ir dėl kitų priežasčių, netikėtai padauginusių mano užsiėmimus, negalėjau susižinoti su kuomi reikia dėl seiniškių dijecezinių rekolekcijų, todėl priverstas esmi deciduotis sau vienas, nes šiaip nežinia kada galėčiau duoti galutiną atsakymą. Į Seinus atvažiuosiu pirmose dienose Liepos naujojo stiliaus, sulyg Ekscelencijos noro, o rekolekcijose dalyvauti negalėsiu, nes neturėjęs pasilsio per kelias paskutines vakacijas, bepildydamas dabar savąsias ir rektoriaus priedermes, galutinai įsivarginau ir būtinai turiu pasigydyti užrubežyje. Jeigu Ekscelencijos norams nekenktų, malonėčiau atvažiuoti į Seinus važiuodamas iš Akademijos į užrubežį, o Akademijoje užsiėmimai baigiasi su gegužio mėnesiu, todėl aš atvažiuočiau į Seinus pirmose dienose Birželio senojo stiliaus. Ekscelencija ant tų dviejų mano laiškų nieko neatsakė. Paskui aš patyriau, kad pasaulio valdžia pataria kun. Karevyčiai kviesti vyskupą Karosą į konsekraciją. Draugų patariamas nurašiau laišką prašydamas, kad Jo Ekscelencija, atvažiavęs į Peterburgą, apsigyventų mano kambariuose. Aš rasiu sau vietą tam sykiui mažesniuose tuščiuose Akademijos kambariuose. –

Dar turiu pridėti, kad antrame savo laiške, nesižadėdamas dalyvauti Seinų dijecezinėse rekolekcijose, pridėjau, kad Tu į tą laiką par-

[2] *cor* i *pro* e [3] *sign rub et cae graph in sin mg*

38v važiuosi Lietuvon ir, be abejo, neatsisakysi vesti // Seinų rekolekcijos. Pridėjau, kad terp Tavęs[4] ir a. a. vyskupo Cirtauto buvo sutartis, kad vestum Kauniškes rekolekcijas 1914 metais. –

Cituotuosius Tavo laiške Seinų Vyskupo žodžius aš nelabai suprantu. Gal jisai netiki mano pailsimu, o gal bijosi pasaulio valdžios ir nenori Tau pavesti pirmininkavimą rekolekcijose.

Mano tarnas Albynas gerai mokinasi. Panedėliais, Seredomis ir Subatomis jis vaikščioja pas studentą mokintis skaitliuoti ir rusiškai. Šiaip vakarais mudu mokinavos tikėjimo mokslo ir drauge kalbava vakarines maldas. Ministrantūros jis greitai išmoko. Dabar keliasi pusvalandį anksčiau už kitus ir tarnauja jauniemsiems kunigams prie Mišių. Tik Peterburgo oras turbūt jam nesveikas, ar kambarėlis blogas. Smakras ir apie burną nušašo. –

Kunigo Purickio korespondentas ketvirtametis kunigas[5] sako, kas tai esą, kad man pasitaiką vis gražaus veido tarnai ir jauni. Tik[6] abejotina apie dorą pirmojo iš jų. Apie antrą ir trečią nieko nekalbėjo. Ta šneka buvo tuo laiku, kada mano nervai buvo labiausiai sugedę. Aš atsiminiau vieno profesoriaus juoką, pasakytą man, kada Kastantinas apsigyveno pas mane. Tas profesorius juokais man patarė ne per daug pildyti sodomijas.

Kun. Purickio korespondentas, Mohylevos seminarijoje būdamas, kritiškai imdavo kunigo Karevyčios[7] pažiūras į gyvenimą, o dabar kritiškai ima manąsias. Aš turėsiu didelį atsakymą prieš Dievą, kad tam korespondentui leidau įsišventinti subdijakonu ir kunigu. Jis yra labai gabus, bet vakacijas perleidžia toli nepavyzdingose vietose. Disertacijos nerašo, dormitoriuje betvarkę daro teip, kad draugai man skundžiasi, o sužadina juos iš miego besivelydamas ne dėl kokio reikalingo užsiėmimo, tik dėl niekų. Tas pats jaunutis kunigas baisiai kritikavo kun. Bielokolowo paskyrimą Akademijon. Vieną dieną savo laiškų skrynutėje radau įmestą kortelę su dviem žodžiais: „Bieloho-

[4] *cor* T *pro* t [5] *a del* klierikas [6] *p del* apie jų dorą [7] *cor pro min*

lowy = głupio kołowy“[8]. ⌜Kun. Purickis kalbina savo korespondentą tapti⌝[9] Akademijos profesorium, nes turįs reikalingąją[10] kvalifikaciją: ⌜gražų veidą⌝[11]. Šitą eilutę mažmožių surašiau Tau vienam, ne kunigui Purickui nei ne kitam. Gyvenimas iš mažmožių ⌜susideda. Jei nori turėti objektyvę medžiagą turiniui[12] mano šnekos[13] apie moksliškų įstaigų kritikavimą, tai paklausk raštu kun. Pranciškų Pyrzakowski (lenką)[14] ir kun. Pranciškų Penkowski (lietuvį)[15]. Juodu arčiausiai sėdėjo prie manęs.⌝[16]

Bučiuoju meilingai!

Kun. P. Būčys.

[8] *lenk* =baltagalvis lygu visiškai kvailas [9] *sign cae graph* [10] *cor* į [11] *sign cae graph* [12] *ins s l* [13] *p ins s l et del ill* [14] *phr sign rub graph* [15] *phr sign rub graph* [16] *sign rub graph in sin mg*

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan. 18. III. 1914.

Mielasai Praniuk!

Ką tik ir vėl gavau Tavo laiškelį. Gavęs pirmąjį Tavo laišką kun. Purickio reikale ir tą reikalą atlikęs, tuo surašiau į Tave apie visa ką; tikiuosi, kad jau esi gavęs tą mano platų raštą. Aš manau, kad reikia laikyt atbaigtu kun. Puricko reikalą; man dalykai aiškūs; aš nemanau daryt daugiau jokių tyrinėjimų. Tavo žodžiais pilnai pasitikiu. Kaip aš žiūriu į tie dalykai, kun. P. aiškiau išdėsčiau. Nežinau, ar jis kreipsis daugiau į mane su tuo reikalu; jei ir kreiptųsi, tai da manau pridėti, ką ėsu apie Frib. universitatės kritikavimą girdėjęs, ir paprašyt, kad geriau mudu pasimelstuva, kad Dievas duotų mums visiems Šv. Dvasią. –

Manding, nėr ką tikėtis, kad iš tų tyrinėjimų ar knaisiojimų kas gera išeitų Dievo garbei arba žmonių naudai. Taigi geriau, jei tik nieks nevers, to dalyko nekliudyti, o pro tuos žmones prasilenkti iš tolo. Tegu juos pats Viešpats Dievas valdo ir moko; nėr ką tikėtis, kad mūs pamokymus gera širdimi priimtų. –

Mažmožiai, kuriuos savo laiške paduodi, liūdni ir skaudūs. Tą profesorių ir aš ne kartą taip pliauškiant girdėjau; tokiu šlykščiu būdu man jis prikaišiojo, kad su Tavim draugavau, o paskui, kad Jurgis pas mane tarnavo; ir daugiau tokių pliovonių girdėjau. Dėjausi nesuprantąs ir tiek. Man tik šlykštu darėsi. Reik prašyt Dievo, kad nesipildytų, kas pasakyta: „Ex abunda[n]tia cordis os loquitur“[1] arba: „si oculus tuus nequam“[2]... Nėr ką to imtis į širdį; tegu sau pliauškia niekus: Deus[3] est, qui nos iudicat, non iudicamur a humano die[4]. Pasimelsk, kad jiems duotų Dievas Šv. Dvasią; o ką daugiau darysi. Aš tą pat, ką Tu, ne kartą esu girdėjęs. Išsyk lyg nemalonu darydavos, o paskui išgirdęs[5] prie Dievo pakeli širdį ir tiek.

[1] *lot* =burna kalba, ko pertekusi širdis (*Lk* 6, 45) [2] *lot* =jeigu tavo akis nesveika (*Mt* 6, 23) [3] *cor* -us [4] *lot* =Dievas yra, kuris mus teisia, ne žmonių [teismo] dienos esame teisiami (*cf 1 Kor* 4, 3–4) [5] *cor* ę

Labai būtų gera, kad pradžioje gegužės galėtum pasiliuosuoti ir čia atvažiuoti; tikrai Tau reik pasilsio; baisu, kad nervai visiškai nesugestų. Gal gydytojas kur kitur lieps važiuoti. Rūpinkis, kad anksčiau pasiliuosuotum. –

Aš JM. Seinų vyskupui, jei tik nesibijos, visa ką atlikčiau, – vis tiek anksčiau parvažiuosiu. –

Kai bus Peterburge, pakalbėk su juo. O Tu rūpinkis pasiliuosavęs išvažiuot ko greičiaus stiprinti savo sveikatos. –

Su JM. Seinų vyskupu pakalbėk ir apie Akademiją, ar verta ilgiau būti. Gal verta būt ir su JM. v. Karevyčium apie tai pakalbėti. –

Būk ramus, Brolau; n[e]imkis per daug visokių pliauškimų ir niekų į širdį. Aš vis save raminau, kad mums da vis kur kas lengviau ir geriau, negu Kristui yra buvę; nei palyginti[6] negalima; o Kristus ramiai viską ėmė. –

Albiną prižiūrėk, išvaryk pasivaikščiot, gal per mažai miega. –

Iš Prūsų da negavau laiško. –

Bučiuoju širdingai

Jurgis.

Iš Amerikos nuo pažįstamų gaunu gerų žinių; turi gražią darbo dirvą, ir dėku Dievui, darbas sekasi; tik skundžiasi, kad jų per maža; nėr kam gerai vaikinus, kurie randasi, lavinti. Labai praverstų da vienas tenai kunigas. Bet iš kur imti?[7]

[6] *cor* y *pro* i [7] *capit add in sin mg vert*

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan. 19. III. 1914.

Mielasai Praniuk!

Vakar ir vėl buvo pas mane kun. Purickas. Pasikalbėjimai su juo mane be galo vargina; bet ne ką darysi. Sakėsi buvęs pas Tėvą Zapletalį, teol. fakultatės dekaną, klausti, ką turį profesoriai prieš akademikus. Tėvas Zapletalis būk pasakęs, kad nieko neturį. Purickis pasakęs, kas akademikams prikaišiojama. Tada Tėvas Z. pasakęs, kad per fakultatės susirinkimus, kiek jis atsimenąs, niekad viešai apie tai nebuvę kalbos. Pasakęs: paduokie, Tamista, teol. fakultatei skundą, tai toji ištirsianti dalyką ir t. t. –

Pasakiau kun. Purickui, ką buvau[1] girdėjęs apie aną nekultūringąjį[2] išsireiškimą[3] po Tėvo Del Prado prelekcijos, ir patariau da kartą kun. Purickiui nejudinti gulinčios bėdos. Bet mačiau, kad mano žodžiai neina jam į širdį, gaila tik laiko ir kalbos. Turbūt jis su savo korespondentu ir toliau mano prieš Tave varyt savo kamantinėjimus, o, kaip matau, da ir mane ar tik nenorės į tą visą dalyką intraukti. –

Pasakiau jam, kad aš daugiau nenoriu į tuos dalykus kišties[4], man jie skaudūs, kad aš bevelyju pasimelsti, kad mums visiems Dievas duotų Šv. Dvasią. Bet vargu kun. Purickis nurims. Aš visa bandžiau jį raminti ir mintis prie Dievo kreipti, bet, man rodos, kad jam tik rūpėjo nuo manęs koks žodis išgauti. Geriau tokių žmonių iš tolo prasilenkti[5] ir tik melstis už juos. –

Gavau iš Prūsų laišką su žiniomis, kad Tu sirginėjąs[6], pasiklausk[7] gydytojaus, kur Tau būt geriau važiuot pasilsėt; jei matysi, kad Šveicarijoje geriau, tai užvažiuok ir pas mane; o jei kitaip lieps gydytojas, tai ne ką darysi. Iki vakacijų da turi laiko, tai pagalvosi; gal da daug kas atsimanyti, tai ir Tavo[8] sumanymai atsimanys. –

Girdžiu, kad JM. Seinų vyskupas bus Peterburge; pasitark su juo apie visa ką. –

[1] *cor* a [2] *cor* l [3] *cor fl* [4] *cor fl* [5] *orig vid ex err p si .* [6] *cor fl* [7] *p del* -it [8] *cor* v

Jei galėsi išvažiuot pasilsėt anksčiau, tai labai bus gerai; rūpinkis, gal pavyks. –

Kai turėsi liuosą valandžiukę, parašyk, kaip su sveikata, ką gydytojas pataria? –

Kaip laikosi naujas Rektorius. –

Man rodos, kad bėgt verta nuo tų visų politikų ko toliausiai. Darbo dirvos nepritrūks. Kam graužties be reikalo? –

Bučiuoju Tave širdingai. Jurgis

Peterburge[1] 23 (10) Kovo 1914 m.

Mylimasis Jurguti! Nuo pereitos seredos (18. III) atvažiavęs yra Akademijoje naujasis jos rektorius. Vakar buvo iškilmingas jo įžengimas. Per tas 5 dienas kun. Radziszewskis tik gerais daiktais tepasižymėjo. Jo aps[i]ėjimas buvo ramus, rimtas, taktingas, malonus. Terp studentų yra labai, kone per daug, jį garbinančių. Tą plunksną, kuria jis vakar pasirašė po prisieka, studentai pasigriebė ir pasilaikė atminčiai. –

Ne per seniai gavau iš Rymo raštą nuo J. E. Seinų Vyskupo, kad „Birželio mėnesyje aplankyčiau su juo kelias bažnyčias Marijampolės apylenkėse.“ Atsakiau, kad apsiimu ir pribūsiu jo paskirtu laiku į parodytąją vietą. Prie to Vyskupas klausė, kada bus k. Karevyčios konsekracija. Paklausęs paties nominato, patyriau[2], kad kun. Karevyčia kviesiąs Seinų vyskupą į konsekraciją. Pranešiau apie tai ⌜J. E. Karosui ir prašiau, kad atvažiavęs į Peterburgą apsigyventų mano namuose. –

Ar Peterburge, arba, jei neatvažiuos, Lietuvoje pasakysiu, kad po vakacijų noriu grįžti į Seinų[3] dijeceziją. Kokią duos vietą, tokią priimsiu, tik melsiu, kad nepaliktų mane vieną, o duot[ų] vieną draugą pasirinkti[4]. Mano atsitraukimo iš Akademijos šitie motyvai:⌝[5] 1° vyskupai Arkivyskupo lūpomis man pasakė, kad aš „niezdatny do rządów“[6] (to, susimildamas, niekam nesakyk). Inspektoriavimas yra valdymas ir dagi pats paojingiausias. 2° Per tris metus buvau inspektorium dėl to, kad žmonės, pažįstantiejie mane, sakė, juog man tuo neapsi[i]mant, kiti blogesni už mane tą vietą užims ir kenks Bažnyčiai neatsižiūrėdami sąžinės. Dabar dalykai persimainė. Radziszewskis su Woycickiu gali padaryti tiek, kiek aš su Woycickiu. Jei vyriausybė norės, inpektorium turės ką paskirti: Naujoką, Szymańskį, Łozińskį arba ką kitą. Jie visi rimti vyrai ir Bažnyčiai iš tiesų tarnauja. Dabar

[1] *a add graph inc* [2] *cor pri* a [3] *cor* ein [4] *sign cae graph* [5] *sign rub graph in sin mg* [6] *lenk* =netinkamas valdžioms

Akademijoje yra ir jaunesnių uolių profesorių, kaip ana Bielokołowy etc. Mano atsitraukimas nepadarys skylės. 3° Mą atsitraukus rektorius apims išguldinėti mano objektą – fundamentalę teologiją ir turės dvilinką naudą: didesnę algą ir didesnį autoritetą. 4° Apsigyvenęs Lietuvoje daugiau naudos galėsiu padaryti broliams ir pats geriau išmoksiu kalbos, kurioje rašau spausdinius. Žinau, kad nuo vargų ir kentėjimo niekur kitur, kaip kapuose, nepasislėpsiu. Dėl to ne dėl vargų noriu atsitraukti iš Akademijos. –

Seredoje 5 (18) š. m. buvau pas patį garsiausią Rusijos neurologą profesorių Bechterev'ą, mokslų akademijos sąnarį. Daviau jam 10 rub. Jis turbūt buvo[7] pailsęs. Pradėjo priiminėti ligonius nuo 7, o mane priėmė tuo po 12 naktyje. Pasakiau, kas man yra, ir klausiau, ar nėra ⌜kokio paojaus. Paojaus sakė nėsą, antram atėjimui laiko nepaskyrė. Užrašė dvilinkų vaistų. Kurie išmano, tie sako, kad vaistai nuo širdies ligų. Iš pradžių tie vaistai man būdavo kartūs ir bjaurūs. Dabar papratau ir nieko. Jaučiu, kad nuo jų žymiai geriau darosi. –⌝[8]

Su kun. Purickiu[9] aš daugiau nieko nedarysiu. Jo bauginimų nesibijau. Jo laiškas man atsiųstasis yra toks, kad pagal rusų „уложеніе о наказаніяхъ"[10] autoriui užpelnytų porą sevaičių pasėdėti po raktu. –

⌜Kun. Vincas⌝[11] skundėsi, kad nesiseka jam su siuvėjomis. Jis atsiuntė mā du laišku vienos, kuri ketino apsigyventi Filipave. Tos siuvėjos ir Vinco laiškus siunčiau[12] Tau. Aš jam parašiau, kad geriau neužsidėti su tokiomis moteriškėmis. Gaila, kad nesveikas patrijotizmas teip sugadina dvasią merginų, norinčių išties Dievui tarnauti. –

Arkivyskupas žadėjo mane ⌜pradžioje Gegužio sen. stil. paliuosuoti⌝[13] iš Akademijos. Antramečiai studentai aps[i]ėmė, kad iš mano dalyko egzaminas būtų balandyje. Draugai profesoriai[14] teipgi nieko netur prieš tai. Gydytojas nesakė, ⌜kur važiuoti pasilsėti⌝[15], todėl, mą rodos, Gegužį pribaigčiau būti pas dėdę Gelgaudiškyje, paskui pava-

[7] *cor* u *pro* ū [8] *sign cae graph in sin mg* [9] *sign cae graph* [10] *rus* =bausmių statutą [11] *sign cae graph* [12] *cor sec* u [13] *sign cae graph* [14] *cor* a [15] *sign rub graph*

žinėčiau drauge su Vyskupu po Marijampolės apygardą, o ant galo išvažiuočiau į užrubežį. Kad patartum, kaip ilgai būti užrubežyje. Jei ilgiau, tai reiktų išsiimti formalį paspartą, o jei trumpai, tai užtektų trumputis mėnesinis pigusis raštas.

Bučiuoju Tave širdingai

Tavo Pranys.

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan.

30. III. 1914.

Mielasai Praniuk! Dėku Dievui, kad naująjį Rektorių taip gražiai priima klierikai. Gal Dievas duos, juo pasitikės ir paklausys jo gero žodžio ir išgaruos iš palengvo iš Akademijos nesveika kritikavimo dvasia. Dieve, jam padėk! –

Aš manau, kad JM. Seinų vyskupas atvažiuos Peterburgan, galėsi s[u] juo apie visa ką atvirai pasikalbėti ir pasitarti. Mano nuomone, būt geriausia, kad galėtuvata su kun. Vincu Dvaran. drauge apimti kur Lietuvoje kokią nors parapijelę. Būt naudinga, kad kokius metus ar daugiau galėtum[1] sodžiuje ar mažam miestelyje kur pasėdėti, nervai atsilsėtų ir sveikata sustiprėtų. Jei į Seinus tektų eiti, tai tokiame ore būtų sunku sustiprėti. Bet viskas Dievo rankoje, kaip pakreips, taip tur būt gera. –

Racijos, kurias paduodi, geros. –

Man vis rūpi, kad Tu, Brolau, galėtum kada nors parašyti lietuviškai Apologetiką, tikrai patarnautum Lietuvos Bažnyčiai; labai reikia sistematiško Apologetikos vadovo. Geras daiktas tie ginčai su Kubilium, daug paprastų priekaištų išaiškįsi[2]; bet tai negal atstot Apologetikos ir negal nei lygintis su ja. Ar ne naudingiau būt kiek galint greičiau užbaigti tuos ginčus su p. Kubilium arba ir pertraukt, o pradėt dalimis apdirbinėti Apologetiką. –

Stiprink, Brolau, sveikatą. Messis multa, operari pauci![3] –

Vėl buvo pas mane kun. Purickis su Mylium ir Piaszczyńskiu drauge. Labai ramiai su jais kalbėj[au][4]. Sakiau, kad rašiau Tau, kad šįmet viskas ramu čionai ir kad perspėtum dėl pirmykščių kritikavimų Akademikus, kad daugiau taip nedarytų, ir kad tik naudai išeis visų, bus atsargesni. Atsiskyrėme gražiai; gal nurims. Bijojosi, kad nekenktų tai jiems; sakiau: „dirbkit tiktai gerai nieko nekritikuodami, tai nieko

[1] *cor* m [2] *cor* a [3] *lot* =pjūtis didelė, darbininkų maža (*Mt* 9, 37) [4] *orig fl* -o

jums nekenks joki priekaištai; šįmet rimtai dirbate, ir tuo visi pajuto, ir visos kalbos liovėsi apie akademikų nelemtą kritikomaniją". –

Gerai, kad kun. Vincas nesikvietė tų siuvėjų, būt prisidirbęs sau daug nemalonumų, kaip matyt iš laiškų. –

Ar šiaip, ar taip, aš manau jau pabaigoje gegužės arba pačioje pradžioje birželio[5] būti Varšavoje; turėsiu reikalų; vėliau negalima, nes ponai išvažinėja. Kiek man tenai reikės užtrukti, nežinau. Gal pas Tave galėčiau Gelgodiškiuosna atvažiuoti. –

JM. v. Karevyčia kviečia, kad dvi eili rekolekcijų Kaune kunigams atlaikyčiau; žinoma, apsiimsiu; tik [ne]žinau gerai, kuriuo laiku bus galima jos laikyti Kaune, o kuriuo seiniškiams[6]. Gal, kai bus JM. Seinų vyskupas, patirsi, o taip pat ir nuo JM. Karevyčiaus. –

Šias[7] dienas aš laikiau rekolekcijas, vienas mano auklėtinių išsišventino kunigu, vakar[8] buvo primicijos. –

Jei gautum kur Lietuvoje parapiją, tai jei ne kun. Dvar., tai gal kun. Kulikauck. galėtų Tau padėt darbuoties. –

Man rodos, pašpartą į užsienius vis verta pasiimti; būsi liuosesnis, jei ilgiau teks užsieniuose pasigydyti, o iškaščiai ne kažin koki. –

Savo Albiną gal galėsi čionai atsiųsti, galės daugiau pramokti šio to. –

Ar negalėtum atsiųsti: 1) Hellenius. Alkoholfrage (Kwestya) vokiškai ar lenkiškam vertime, neatsimenu; turbūt yra mano biblijotekoje; – 2) Ks. Pr. Trzeciak. Kwestya alkohol. u Żydów: Quaestio alcoholica apud Judaeos. Mat viens pažįstamas nori lietuviškai paskaitą apie tuos dalykus parašyti. –

Apie kitus dalykus da susižinosime. –

Bučiuoju Tave širdingai Jurgis

[5] *p del* jau [6] *orig cap* [7] *cor* -as [8] *cor* vaka-

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan.

29. IV. 1914.
Fribourg.

Mielasai Praniuk!

Ar jau buvo JM. vyskupo Karevyčiaus Konsekracija? Prie progos pakalbėk su JM. Seinų vyskupu ir su JM. Karevyčium, kada maždaug teks man laikyt kunigams rekolekcijas Marijampolėje ir Kaune; – [ne]žinau, kaip savo laiką ir reikalus sutvarkyti. –

Aš manau vis tiek pabaigoje gegužės ar pradžioje[1] birželio važiuot Varšavon. –

Ateina gandas, kad JM. Seinų vyskupas gal norėti Tave imti į Seminariją į regensus. Daryk, kaip išmanysi. Jei būt kam padėti Tau darbuoties, tai gal ir nebloga būtų. –

Buvau prašęs, kad atsiųstum porą knygų. Prof. Trzeciako. Questio Alcoholica apud Judaeos jau gavome, nereikia siųsti. –

O Hellenius Alkoholfrage (o gal lenkiškas vertimas) tai gali atsiųsti, kai laiko turėsi, skubintis nėr ką. –

Būt gera, kad nupirkęs da atsiųstum vieną egzempl. – Санчурскаго. Латинская Грамматика и Хрестоматія часть I и II.[2] –

Kas pas Tave girdėtis; kai turėsi liuosesnio laiko, parašyk. –

Girdėjau, amerikiečiai lietuviai kunigai labai norėtų Tave ten išvysti; daug ėsą gera galėtum padaryt tenai. Bet, man rodos, sunku visur aptekti.

Aš dabar labai daug dirbau, rašiau ir turiu daug darbo. –

Gavau žinią, kad mano brolis, buvęs prof. Varšavoje, sergąs, tai ir dėl to noriu pasiskubinti tenai.

Bučiuoju širdingai Jurgis.

[1] *cor* p *pro* b [2] *rus* =Sančurskio Lotynų gramatika ir Chrestomatija, I ir II dalis

Peterburge 24. IV (7 Gegužio) 1914 m.

Mylimasis Jurguti!

Nei per Velykas, nei per Tavo vardines neparašiau Tau nei laiško, nei pasveikinimo. Meilės ir linkėjimų netrūko, bet man pačiam sunkiai suprantama betvarkė mano gyvenime tą padarė, kad ne tik jausmus likau neišreiškęs, bet nei pačių gyvųjų reikalų, nuo kurių ne mažmožiai priguli, likau neišdėstęs per labai ilgą laiką nuo paskutinio mano rašymo. Abejoju, ar ir dabar viską išdėstysiu kaip reikia.

Gavėnioje, kun. Staniuliui dar bėsant pas mane, pradėjo rodytis nemalonūs daiktai mano sveikatoje. Dešinė blauzda sutino ir susyk atslūgo. Kairėje kojoje ėmė tankiai atsirasti keisti jausmai lyg skaudėjimo, lyg nutirpimo, lyg persmelkimo. Tie jausmai porąkart pervėrė mane ir per krūtinę. Mintydamas, kad tai nervų susilpnėjimas, ėjau pas garsiausią Peterburge neurologą prof. Bechterevą, užmokėjau jam 10 rub. už patarmę, o po rublį už dvi rūši vaistų. Parodžius vienam baigiančiam medicinos studentui[1] tuos vaistus, jis išsitarė, kad tai širdies nervų sugedime duodami toki vaistai. Ne visai galėjau užlaikyti gydytojo prisakymus, nes prie inspektoriaus priedermių negalima kas antra diena imti vanę prieš gulsiant. Tečiaus, priimdamas pirktuosius vaistus, jaučiausi, kad visgi žymiai ėjau ramyn ir geryn. Prieš Velykas panedėlyje išvažiavau į Merentähti pas graf. Ledóchowska. Ten pabuvau penkias dienas ramiai, išsimiegojau ir pasilsėjau. Didžioje Petnyčioje sugrįžau į Peterburgą ir jaučiausi labai sveikas, bet neilgam. Apie Atvelykį beveik nuolatai skaudėjo galvą, nes viduriai buvo nesveiki. Aš pats buvau kaltas, kad mitau šaltaisiais Velykų valgiais, o po Atvelykiui kaltė buvo virėjų. Kun. Bączek'as, kurs dabar prokuratoriauja, nemoka jų suvaldyti. Nepakęsdamas tų nesveikų valgių retai tevaikščioju į refektorių, nes į namus virėjai man truputį pataiko bijodamiesi.

[1] *cor* i

Krūtinėje tankiai jaučiuosi teip, kaip jaučiasi žmogus greitai bėgęs, nors aš ramiai sau sėdžiu. Spėju, kad tai širdies plakimas.

Prieš Velykas kreipėsi prie manęs katalikų gimnazijos mokinys iš VIII klesos Enrikas Žilevyčius. Jis su savo seserim buvo vienas iš pirmutinių klausytojų mano lietuviškųjų apologetiškųjų paskaitų. Mudu kalbėjova apie pašaukimą, nes jis pats pasisakė norįs būti kunigu. Aš patariau jam eiti išpažinties ir su nuodėmklausiu išsirišinėti klausimą apie pašaukimą. Porą dienų svyravęs jis atėjo pas mane ir paprašė išpažinties. Po išpažinčiai jis pasisakė norįs pilnai atsiduoti Dievui, tik nežinąs, į kokią seminariją stoti ir kaip tą padaryti. Aš išsiklausinėjau apie gimines ir tėvus, apie kariuomenę ir patyriau, kad jo giminės lengvai gali apseiti ir be jo pagelbos. Į kariuomenę jis turi stoti už trijų metų. Juogei seminarijose klauso lekcijų vaikinai tik 4 kleses baigę, todėl aš patariau važiuoti į teologijos fakultetą užrubežyn ir patariau Friburgą ypač dėl to, kad[2] Žilevyčiukui tinka gyventi po Tavo priežiūra. Klausimas tik lieka, kaip geriaus padarius, ar kad jis oficijaliai šiemet įstotų į Peterburgo seminariją ir kaipo seminaristas išvažiuotų užrubežyn, ar kad išvažiuotų kaip pasaulio žmogus. Seminaristu išvažiuoti ta nauda, kad lengva sugrįžti ir įsišventinti kunigu. ⌜Bet keblumas tame, kad grįžti turės po trijų metų. Kaszin, ar galima bus po taip trumpam laikui šventinti į subdijakonus. Nebūdamas seminaristu negali gauti prolonga- <
tos, o būdamas seminaristu, turėtų jos prašyti gyvendamas seminarijoje, ne užrubežyje. Jeigu galima būtų išrišti prolongatos klausimas, tai, kaipo seminaristas, ją gautų 4 metams, t. y. nuo 1917 iki 1921 metų. To laiko užtektų per pilnai iki išsirišant šventinimų klausimui. Turiu pridėti apie Žilevyčiuką, kad man nepatinka jo užsiėmimas teosofija. Jis nayviai į ją žiūri ir idealizuoja. Baugu, kad kas bloga nepasidarytų. Mą pašnekėjus porą kartų prieš teosofiją, nusileidžia.⌝[3] // Taigi, susi- *41v*
mildamas, Jurguti, parašyk, ar atsivežti Žilevyčiuką į Friburgą ir kokiu laiku? Ar liepti jam įstoti į seminariją ir į kokią?

[2] *p del* jisai [3] *sign cae graph et si + in sin mg*

Jau žinai, kad kun. Staniulis pereitą rudenį rūpinosi mane įpiršti Seinams į seminarijos regensus. Lietuviškoji dijecezijos dalis dabar, po atsitikimų su kun. Misevyčiu, gana garsiai šneka apie mano regensavimą. Bet dalykų žinovai, kaip kun. Staugaitis ir Vailokaitis, nesitiki, kad tat galėtų įvykti. Tiktai kun. V. Dv. iš Filipavo man rašė gana keistą, nors neaiškų laišką. Arba aš to laiško visai nesuprantu, arba jame neparašyta, kas mintyta, o mintyta, kad[4] mudu su Dvaranausku būtuva seminarijoje. Teip pat kun. Narjauskas[5] rašydamas kun. Grigaičiui išsitarė klausdamas, ar aš negirdėjęs nuo vyskupo k[o] nors apie permainas seminarijoje. Iš to viso imu abejoti, kad Jo Ekscelencija, atvažiavęs konsekruoti vyskupą Karevyčių, gal kartais ir užsiminti apie regensurą. Ta regensura mane baugina trimis daiktais: 1° Akademijoje savo akimis mačiau, kad žmonės, atėję iš [š]alies[6] valdyti įstaigą, tiktai kenkia jai. Aš nueičiau į Seinų seminariją iš šalies, nerasčiau tenai gerai nuo seniai sutvarkintos mašinerijos, galinčios nejausti esmenų permainos viršuje. Juk dėl to ir mainoma esmenys, kad mašinerija išklerus. Išklerimą rodo ir dijecezijos kunigų nuomonė, ir faktai, ir bloga baigiančiųjų dvasia. 2° Aš pailsau bebūdamas arti prie valdžios, kur žmonės vienas per kitą spraudžiasi ir skverbiasi prie garbės ir galybės. Seinuose, arti vyskupo, reikėtų žiūrėti į tas visas politikas, o aš neturiu tiek kantrybės, kad išbūčiau ramus. 3° Seinų seminarijoje dabar beveik visi profesoriai man priešingų nuomonių. Su kunigu Jałbrzykowski'u mudu galėtuva kovoti, bet ne dirbti išvien. Kun. Pianka, ypač Wądołowskis, Jałbrzykowskio šalininkai[7] ir nekenčia lietuvių, o moka naudoti priemones, labai nepatinkančias man. Su kun. Beto dar šiaip teip sutarčiau, kun. Bielskus gal nebūtų priešingas. Kun. Narjauskas nebus man atsidavęs, bet ir nekenks. Viską apsvarsčius išrodo, kad regensura būtų kryžius. Jeigu vyskupas tikrai kviestų regensauti, apsimčiau, įtikėdamas, kad perdėtinių valioje pasirodo Dievo valia, o Jo valią pildantiems Jis suteikia malonės. Tik

[4] *p del inc* [5] *cor* Narj- [6] *orig vid ex err s* [7] *p del si ,*

aš būtinai reikalaučiau, kad vietoje kun. Jałbrzykowski'o viceregensu man duotų žmogų, su kuriuo galiu sutarti ir kuris gerai seminariją žino, būtent kun. Dvaranauską. Žmogiškai dalykus imant reikėtų neapsimti ⌜regensuros, jei Vyskupas neapsimtų iškelti kun. Jałbrzykowskio iš seminarijos ir duoti Dvaranausko. Klausimas, ar dėl to žmogiškumo reikėtų išsižadėti sąlygos, jei jos vyskupas nepriimtų? Čia jau nepajiegiu pats išrišti klausimo. Iš vienos pusės, sąlygos išsižadėjimas yra išsižadėjimas elementario protingumo. Iš kitos pusės, statymas perdėtiniui[8] absoliutiškų sąlygų sunkiai sutaikomas su Dievo valia. Patark, Broleli, ką daryti?⌝[9]

Imu gailėtis, kad teip smarkiai veržiausi bėgti iš Akademijos. Kol neturėjau vilties ištrūkti iš jos, nesikenčiau savimi. Dabar, kad jau matausi po vakacijų negrįšiąs, gailiuosi ir delsiu. Dar nieko nesakiau nei rektoriui, nei Arkivyskupui. Su Arkivyskupu dabar beveik nesuseinu, o ir sus[i]ėjęs neturiu ką kalbėti. Jis šaltas su manim. Iš kitų šnekos numanau, kad jis skaito mane savo priešu, norinčiu, kad tik greičiau jojo sostą kitas užimtų. Užtat su rektorium mudu labai geru. Jis yra dievobaimingas kunigas, darbštus ir protingas, apseina su stebėtinu taktingumu ir karštai, o išmintingai,[10] mažina Akademijos trūkumus. Jis pasikvietė kun. Naujoką, Szymańskį ir mane, kad keturiese apsvarstytume visus reformos reikalus. Tą darome slapčiai, bet sparčiai. Nagus nudegus 1902 ir 1905 metais, aš norėčiau ne teip sparčiai reformą vesti, bet negaliu ir nenoriu trukdyti karštai vedamą gerą darbą. Niekam nesakyk apie tai, o pasimelsk, kad Dievas padėtų.

Kun. Karevyčios konsekracija bus 4 (17) Gegužio, o ingresas turbūt 18 to paties mėnesio nauju kalendoriu. Jeigu Arkivyskupas mane išleis vakacijoms, kaip žadėjęs, pradžioje Gegužio, tai per ingresą būsiu Kaune. Iš ten nuvažiuosiu į Seinus, jei vyskupas Karosas[11] norės, o iš Seinų į Filipavą, kad išpildyčiau kun. Vinco prašymą. Ten pabuvęs, kiek reikės, sugrįšiu į Pajevonį, paimsiu Albyną Žilinskutį, pakviesiu

[8] *cor fl* [9] *sign cae graph in sin mg* [10] *p del* darbus [11] *ins s l*

Žilevyčiuką ir abudu atvešiu pas Tave. Juogei imant užrubežiui pašpartą reikės parodyti vieta, kur gyvęsiu užrubežyje, padaviau Friburgą ir Rymą, bet kun. Rektorius patarė ir pataisė jų vietoje padėdamas Abaciją. Aš apsiėmiau.

Bučiuoju Tave meilingai

Kun. P. Būčys.

J. M-nybė[1] Kun. P. Būčys. Peterburgan. 11. V. 1914.

Mielasai Praniuk!

Gavau nuo kun. Vinco iš Filipavo laišką; labai jis norėtų su Tavim gyventi ir darbuoties, jei grįši į Lietuvą; jam, žmogui, vienam labai ten sunku. Kai kalbėsi su JM. vyskupu Karosu, neužmiršk ir savo draugo. Jei eitum į seminariją, tai ir jį galėtum pasiimti lotynų kalbos mokyt. Bet kažin, ar ne geriau būtų[2] kur parapiją apėmus; pagaliaus, kaip JM-nybė nuspręs, taip bus gera. –

Aš rengiuosi pabaigoje[3] gegužės į kelionę, turėsiu reikalų; gal kur birželio pabaigoje pasimatysiva arba antroj pusėje. –

Rašau, nes spėju, kad Tu būsi da Peterburge[4] per JM. vyskupo Karevyčiaus Konsekraciją. –

Kaip apsidirbsi ir turėsi laiko, neužmiršk nupirkęs tą knygą, kur prašiau, atsiųsti.[5]

Bučiuoju Tave širdingai

Jurgis

[1] *cor fl* [2] *cor* t [3] *ins* bai- [4] *cor* g [5] *cor fl pro* y

JM. Kun. Būčiui. Peterburgan. 11. V. 1914.

Mielasai Praniuk!

Tik ką esu Tau išsiuntęs laišką; Bet gavęs Tavąjį, vėl rašau. –

Mane pradeda bauginti Tavo sveikata; kažin, ar ne gera būtų da pasitarus su kokiu specijalistu, gal lieptų kur užsieniuose pasigydyti. –

Žilevyčiukas tegu atvažiuoja čionai, bus jam patogiausia čionai mokyties. Jei turi VIII. kl. liudijimą, tai galės čia pasiliuosuoti nuo kariuomenės. Studentam, kurie užsieniuose mokinas, ministerija suteikia paliuosavimą. O ant galo grįžus, ir šiaip verta čia atvažiuoti; nėr ką į Seminariją įsirašyti dabar; bus liuosesnis; o paskui pažiūrėsime, kaip padarius. –

Kun. Vincas norėjo, kad Tu pas jį pabūtum, pasilsėtum, Mišias atlaikytum ir pasikalbėtum. Mat jam vikarą žada iškelti, nes trukdo dirbti. Gerai padarysi pas Vincelį nuvažiavęs. –

Su Seminarija tai taip, jei Tave kalbintų, apsiimkie. Žinoma, apsiėmus reikia apie visa ką pasikalbėti; galima savo reikalavimus pastatyti, kad nereikėtų kovoti ir graužties, bet ne per aštriai ir absolutiškai, vienok atvirai reikėtų pasikalbti su JMalonybe, kad nereikėtų nuvažiavus politikų vesti. Sumanymas, kad Vincas būtų Tavo pagalbininku, man labai patinka. O jei JM. vyskupas nieko neužsimįs apie Seminariją, tai pasikalbėk apie pargrįžimą Seinų[1] dijecezijon; gal kur gautum su Vincu parapiją, – bet Lietuvoje; šiaip, jei tektų į Mozūrus eiti, būt daug riksmo ir keblumų[2]. –

Jei matytum, kad iš to viso nei šis, nei tas išeina, tai kažin, ar negera būtų da metus pasilikti Akademijoje; nors man baisu, kad Tu tenai sveikatos visiškai nenustotum. Gal geriau išeiti iš Akademijos jau šįmet. –

Pasikalbėsime vasarą; ir aš pasimatyt tikiuosi su JMalonybe. –

[1] *cor* ų [2] *cor* k

Jei Žilevyčiukas tur kokių gimnazijos vadovėlių arba šiaip knygų, tegu atsiveža; čia pravertės kitiems mokyties. –

Pasveikink nuo manęs JM. vyskupą Karevyčių. –

Bučiuoju Tave širdingai. Dėl tokių niekniekių kaip vardinės nėr ką sau galvos laužyti; geriau pasimelsti nei laiškus rašinėti neturint laiko. –

Visi pažįstami širdingai sveikina. Kai galėsi, ir atvažiuok čionai, pasilsėsi. Gal į Berną nusiųsime pas gydytoją. –

Paskui rašyk man laiškus: Warszawa. Piękna 24.

Iki netoli galo gegužės da čia būsiu.

Jurgis.

Peterburge 23 (10) Gegužio 1914 metų.

Mylimasis Jurguti!

Kelias šitas sevaites mano gyvenimas ėjo be tvarkos. Nieko neveikiau ir laiko neturėjau, nors neatlikdavau nei savo priedermių, nei laiškų nerašydavau. Daug laiko sugaišino svečiai, kur dingo likusios valandos, nežinau. Akademijoje jau atliktas mano egzaminas ir asistavimas prie kitų. Teasistavau tik prie rusiškųjų literatūros ir istorijos. Prof. Nekrasovas mirė. Kas bus jo vietoje, nežinia. Norėtų p. Ptaszyckis. Buvau ketinęs išvažiuoti iš Peterburgo tuojau po rusiškųjų egzaminų[1]. Arkivyskupas leido, bet leidimu nepasinaudojau, ketindamas galutinai atsisveikinti su Akademija ir Peterburgu. Reikia susikrauti knygas į dėžes ir išsivežti. Palikus jas per vasarą, reikėtų grįžti rudenyje, o tat būtų nereikalinga kelionė ir pinigų[2] išmetimas.

Atsisakydamas iš Akademijos, pildau seną norą, bet jaučiu gana didelę baimę tarsi šokdamas į nežinomą tamsą[3]. Juk nežinau, kur dingsiu išvažiavęs. Kaip suseisiva pasakysiu, kodėl darau teip, rodos, neišmintingai. Didžiausioji mano atsisakymo priežastis buvo ta, kad Arkivyskupas 16 (29) Lapkričio man pasakė Mohylevo ir Varšavos metropolijų[4] episkopato nuomonę, juog aš esmi „niezdatny do rządzenia“[5]. Aiškiai atsimenu, kad sakė „niezdatny do rządzenia“, o ne „do rządów“[6]. Užvakar nuėjau pas Seinų vyskupą, kurs gyvena metropolito kambariuose, ir pasisakiau, kad po vakacijų grįžtu į dijeceziją, nes negaliu nieku laikyti vyskupų nuomonę. Jie kalbėjo nenorėdami, kad aš rektorium būčiau, bet apie mano nemokėjimą valdyti tegalėjo spręsti tik iš mano praeities. Praeityje aš tik inspektoriaudamas tedalyvavau valdyme, todėl vyskupų atestacija peikia mane kaipo inspektorių, todėl aš toliaus negaliu būti inspektoriumi. Seinų vyskupas man atsakė, kad J. E. Kluczyńskis ne visų vyskupų tesiklausė, ir kad klaustiejie gal ne visi vienaip atsakė.

[1] *cor* ų [2] *cor* in [3] *cor* t [4] *cor* ų, *p del* vyskupų [5] *lenk* =netinkamas valdyti [6] *lenk* =valdžioms

Ant rytojaus, t. y. 9 (22) gegužio nusinešiau pas Arkivyskupą dimisijos prašymą su dviem markėm, sulig teisių, ir pasakiau nevažiuosiąs pasilsėti, nes turiu krautis knygas prieš išvažiuosiant galutinai. Arkivyskupas mano prašymo nepriėmė ir sakė niekad man nekalbėjęs, būk vyskupai rašę, kad aš „niezdatny do rządzenia“. „Nei kalbėti, sako, negalėjau, nes to nebuvo.“ Aš priminiau Ekscelencijai dieną, aplinkybes ir kontekstą jo kalbos. Ekscelencija man atsakė matąs, juog aš mokąs imti daiktus ne teip, kaip jie buvo. Jis dar sakėsi kalbėjęs, kad manęs nenorėta į rektorius dėl to, kad aš lietuvis. Paskui aš kalbėjau, kad mano lietuvystė yra „taka wada, z której ja poprawić się nie chce i nie mogę.“[7] Po valandelei J. E. Kluczyńskis tvirtino nesakęs man, būk vyskupai manęs nenorį rektorium dėl to, kad aš lietuvis. Aš daugelį kartų pažymėjau, kad man rektoratas nerūpi nei nerūpėjo, kad kunigas Radziszewskis yra geriausias Rektorius, kad aš nemečiau Akademijos, turėdamas blogą episkopato atestaciją, kol kun. Radziszewskio nebuvo, nes tuomet skaičiau save reikalingu Akademijoje, o dabar matydamas gerą rektorių jai vadovaujant galiu atsitraukti ramiai su tikrybe, kad Akademijai nieko bloga nebus. Prie to dar Arkivyskupas kalbėjo, kad jis nesislepiąs su tuomi, juog mylįs Lietuvą ir lietuvius.

⌜Išėjęs iš Arkivyskupo aš buvau ir tebėsu kaip žemes pardavęs. Už atsitraukimą iš Akademijos mane peiks lietuviai, kad lenkui vietą užleidau, peiks Grigaitis su Naujoku,⌝[8] // nes visą politikos sunkenybę prieš Aka- *42v*
demijos lietuvius nešiau aš, o dabar ji teks jiemdviem ir Čėsniui. Peiks mane lenkai, nes Arkivyskupas ⌜vakar man⌝[9] sakė, kad rengiama ėsą kun. Maciejevyčios pasakymą apie mano pramanytąją[10] svetimoterystę[11] spausdinti vokiečių ir prancūzų laikraščiuose. Peiks Arkivyskupo šalininkai, nes rodysis, kad mano peikimas Arkivyskupą nuteisina. Peiks Arkivyskupo priešininkai, kad nestojau į kovą prieš jį, kad nesigyniau. Peiks mane mano prieteliai, tikėdami, kad vienu naudingu žmogum

[7] *lenk* =tokia yda, kurios aš pataisyti nenoriu ir negaliu [8] *sign graph in sin mg* [9] *ins s l* [10] *ins s l* [11] *cor* o

bus mažiau Akademijoje. Sunku atkelti visų peikimus, o betgi nėra ką daugiau daryti, turiu šiemet atsitraukti iš Akademijos.

Jei dabar neatsitrauksiu, po trumpam laikui mane išmes meste. To išmetimo priežastis bus ta, kad Arkivyskupas man skriaudą darydamas turėjo pradėti manęs nekęsti, o dar labiaus neapykanta pasididino dėl to, kad turėjo prisipažinti prieš mane, juog to nebuvo, ką man buvo sakęs 16 (29) lapkričio. –

Pirm keleto sevaičių kalbėjau su kun. Rektorium apie būsiantį Akademijos prokuratorių. Patariau kun. Vaitkevyčią, kurs dabar Częstachowoje nereikalingas, arba kunigą Jakowskį. Abiejų kandidatūras griežtai atmetė. Nėra vilties, kad aš kada nors turėčiau žmogų vienokių minčių su manim. –

Yra terp Akademijos profesorių žmonių, kurie teip apseina, juog oficierai nepakęstų jų savo draugėje. Jei tas profesorius būtų oficieru, jo draugai jį išmestų iš pulko. Aš nemėtysiu nei vieno, ale nesigailėsiu atsitraukęs iš tokios draugijos. Arkivyskupas teisina tą profesorių, kurs būdamas lenku[12] per kitus departamentui pranešė esąs čeku, kad Radziszewskį neužtvirtintų ir kad rektorium tapęs sutrukdintų Akademijos lenkinimo politiką. –

Subatoje 26 ⌜Balandžio (9 Gegužio) buvau pas Arkivyskupą ir girdėjau, būk aš intrigavęs su Rygos gimnazijos mokintoju Šepelevyčiu prieš Arkivyskupą ir būk aš priklausąs prie tamsių darbų Seinuose.⌝[13]

Jurguti! Tu mane peiksi, kam aš atsitraukdamas iš Akademijos sukeliu tokį triukšmą. Bet tas triukšmas sukilo pats savaime. Mą reikėjo pasakyti atsitraukimo priežastį. Reikėjo pasakyti, kad atsitraukiu. Juk turi kas nors po vakacijų užimti mano vietą. Triukšmas tėra tik mano laiške, išreiškiančiame, kas darosi manyje ir su manimi, ir kas[14] bus, kada visi patirs mano atsitraukimą. Dabar da triukšmo negirdėti. Kai vakar Arkivyskupas mano raporto apie dimisiją nepriėmė, parsinešiau atgal, pasakiau rektoriui savo kalbos su Arkivyskupu turinį ir tam sykiui

[12] *p del si* , [13] *sign graph in sin mg* [14] *cor* k

viskas pasibaigė. Tą patį raportą nunešiu į kurijos kanceliariją ⌜po 15 (25) Gegužio, kuomet⌝[15] Arkivyskupas bus išvažiavęs Latvijos vizituoti.

Seinų Vyskupas[16] mā pasisakė, dėl ko norėjęs, kad aš atvažiuočiau į Seinus. Mat ketina vizituoti Kalvariją, Marijampolę, Šunskus, Pilviškius, Griškabūdį, Sintautus[17] ir Naumiestį. Juogei kapucinams nevalia laikyti misijų, tai Jo Ekscelencija nori, kad aš kiekvienoje iš tų parapijų pasakyčiau po tris pamokslus kasdien. Nors matau, kad tai bus milžiniškas darbas ir šiurpuliai mane ima, bet[18] apsi[i]mu. ⌜Tėst Dievui ant garbės. Žadėjau vyskupui, kad Tau pranešiu[19] jo norą, kad atvažiuotum į Seinus prieš ⌜13 (1) Birželio⌝[20] pasišnekėti. Rekolekcijos Marijampolėje bus antroje⌝[21] ⌜pusėje Liepos⌝[22] mėnesio. Kauniškės rekolekcijos bus terp ⌜16 (29) ir 22 (5. VII)[23] Birželio⌝[24], o antrosios terp ⌜23 ir 29 Birželio⌝[25] senojo stiliaus, t. y. terp ⌜6 ir 13 Liepos⌝[26] naujojo stiliaus.

Sančurskį ir kitas knygas šiandien nupirksiu ir išsiųsiu į Friburgą. – Pas kun. Vincą į Filipavą tegalėsiu nuvažiuoti tik po šv. Petrui, t. y. po vizitacijinių pamokslų. Iš Filipavo sugrįšiu pasimti Žilinskutį ir nuvešiu į vietą. Ten ir pats norėčiau ⌜pasilikti ištisus metus, kad netrūktų nei vienos dienos.⌝[27] Knygos galėtų pagulėti Filipave pas Vincą. Duok nuo manęs labos dienos geriausioms Varšavos poniutėms.

Bučiuoju Tave

Tavo Pranys.

P. S. Peterburge prie Šv. Stanislovo bažnyčios gyvena kun. ⌜S. Grum'as. Jis atvažiavo⌝[28] prieš Velykas ir už dviejų dienų sunkiai apsirgo plaučių uždegimu. Dabar paojus jau perėjo, bet dar ilgai truks, kol pasitaisys. Nuo Tavęs gavo laiškutį, prašė manęs, kad atrašyčiau, bet iki šiol ⌜niekam nieko ne-

[15] *sign graph* [16] *cor pro min* [17] *cor* Si [18] *cor* b [19] *cor* e [20] *sign graph et atr* [21] *sign graph et si + in sin mg* [22] *sign al atr si ++ in sin mg* [23] *p del* Liepos [24] *sign graph* [25] *sign graph* [26] *sign graph* [27] *sign graph* [28] *sign graph*

rašiau, todėl nei Grumo prašymo neišpildžiau[29]. Jisai ligoje iš pradžių buvo be galo silpnas. Dabar jau dukart buvo išpažinties prie manęs. Kaip pagis, turės važiuoti į šiltuosius kraštus. Gydytojai liepia. Piniginės pašalpos nesiūliau, nors skundėsi negalįs reikalauti nuo motinos. Jei galėsi, parašyk apie tai.[30] Bučiuoju Tave meilingai[31]

P.[32]

[29] *mut ž et fl* [30] galėsi … tai *sign graph* [31] *sign graph in dex mg* [32] *capit add in sin mg vert*

Peterburge 22 Gegužio (4 Birželio) 1914 m.

Mylimasis Jurguti!

Tavo laišką iš Varšavos gavau pereitą naktį. Savo buvimą esmi daug kartų apsvarstęs Dievo akyveizdoje teip rimtai, kaip tik galiu, bet aiškumo neturiu[1]. Imant atydon, kad naujasis rektorius protingai Akademiją veda, kad sumanė ir pildo naudingas permainas joje, kad toms permainoms reikia profesorių, aš beveik tikiu, kad mano pasilikimas Akademijoje naudingas jai. Bet aš matau, kad tas likimas nenaudingas mano, kaip Dievui atsidavusiojo žmogaus, dūšiai ir kenksmingas tam daiktui, dėl kurio Tu Pats atsitraukei iš Akademijos. Į savo sveikatos ir ateities dalykus nežiūriu visai, tik pirmuoju du dalyku, kits kitam priešingu,[2] sustatęs nežinau į kurią pusę kreiptis: ar žiūrėti Akademijos naudos, ar savo tobulybės ir bendrojo gyvenimo. Akademijos reikalus žinau, o bendrojo gyvenimo dalykų užtektinai nepermanau. Juos Tu vienas gerai teišmanai. Kad žinotum ir permanytum Akademijos dalykus, viską Tau aprašydavau. Sumanytųjų[3] reformų smulkmenas gali rasti Varšavoje ir Vloclavke oficijales kopijas. Taigi Tu geriau už mane gali spręsti, ar mā liktis Akademijoje, ar atsitraukti iš jos. Susimildamas, telegrafuok mā trumpą žodį. Laiškas nesuskubs, nes aš panedėlyje 26 Gegužės (8 Birželio) išvažiuosiu[4] į Seinų dijeceziją lankyti parapijas drauge su J. E. vyskupu. Padorumas ir tvarka reikalauja, kad prieš išvažiuosiant pasakyčiau rektoriui, ar būsiu Akademijoje, ar ne.

Bučiuoju Tave meilingai

Tavo Pranys.

[1] *cor* i [2] *p del* p [3] *cor pri* ų [4] *cor pri* u

19. III. 1920. Vilnius

\+ JM. Tėvui Būčiui.

Mielas Brolau!

Pas mus vis tebesitęsia karo stovis. Gyvenimas sunkus. Sunku ir su Jumis susirašinėti. Net iš Marijampolės labai retai gaunu žinių, ir tai labai mažai.

Tokiomis sanlygomis, kaip pats suprantate, iš čia man sunku duoti Jums tinkamų nurodymų ir paliepimų. Taigi vienuolijos gyvenime ir savo veikime tvarkykitės patys kaip išmanote, atsižvelgdami į Dievo garbę ir vienuolyno labą; aš siunčiu Jums ir Jūsų Vienuolynui visus reikiamus įgaliojimus. Pats, mielas Brolau, likis Amerikoj ir darbuokis, kol matysite reikalą ir kol laikai neatsimainys ir nepasirodys kur kitur didesnis reikalas. Būk tik ramus, nesirūpink ir nesisielok, saugok savo sveikatą. –

Aš iš Amerikos važiuodamas Chicagos[1] vienuolyno vyresnieju buvau skyręs Tėvą Kudirką. Nuo to laiko jau šešeri metai praslinko. Reikėtų mums visiems kur susirinkus vienuolijos reikalai aptarti ir sutvarkyti. *[1v]* Bet // dabar dar negalima. Reikėtų gal jau ir namų vyresnieji pakeisti, kaip Įstatai nurodo. Bet ir tai sunku. Ir čia patys pasitarkite tarp savęs. Jei Jums išrodytų, kad tai būtų naudinga, tai padarykite, tėvai kunigai, tarp savęs rinkimą ir išsirinkite sau vyresnįjį. O jei ne, tai tegul taip lieka, kaip buvę[2]. –

Gal Dievas mieliausis duos, kad šiais metais karas jau baigsis, ir galėsime kitokį gyvenimą pradėti.

Labai būt gera, kad šv. Kazimiero Sesutės ko greičiausiai galėtų Lietuvon atsikraustyti. Čia daug kandidačių[3] jų laukia ir daug darbų[4]. –

Tuo tarpu Vilniuje[5] gal būtų ir sunku joms įsikurti. Geriausi būtų kraustytis Kaunan ar kur kitur, gal ir Marijampolėje galėtų nau-// *[2r]* jokyną įsisteigti. –

Man čia sakė, kad lengviausia[6] joms būtų Lietuvon[7] atvykti prisirašius prie Raudonojo Amerikiečių[8] Kryžiaus; – man čia sakė, kad

[1] *mut* [2] *cor* -v- [3] *vid, inc* [4] *cor* d [5] *cor* -uje [6] *cor* l [7] *cor* L [8] *cor* A

Amerikiečių Raudonasis Kryžius mielu noru jas savo sandarbininkėmis priimtų ir jas Lietuvon atgabentų. Jų gi tikslas vaikai globoti ir auklėti; o prireikus ir maityti. Amerikiečių Raudonasis Kryžius kaip tik ir remia tokius darbus, palaiko bendrabučius. –

Varšavoje mūsiškiai šiaip taip gyvena ir net plėtojas, nors sanlygos sunkios karo metu. Jų gimnazija tarpsta ir labai gerą vardą ingijo. Dievas jų darbams laimina.

Marijampolės vienuolynas taip pat auga. Jau bene ar ne 10 tik kunigų turi ir keli labai gabūs jaunikaičiai įstoję. //

Aš labai Jūs visų esu išsiilgęs. Jei rasite progos, praneškite, kaip *[2v]* Jums visiems einasi? Kiek Jūs? Kaip darbai vyksta? ir t. t.

Buvote žadėję stipendijų šv. Mišioms atsiųsti. Jei galima, siųskite per Kauną ar Marijampolę. –

Tėvas Juozas Vaitkevičius[9] norėtų kada nors Amerikoje pasidarbuoti; gal ir galės jis tenai kada[10] nuvykti. –

Mano tie pats vargai ir bėdos. Čia be galo sunku dėl tautinių kivirčų ir nesusipratimų, ypač karo metu. Iki šiol dar niekur nepakliuvau, nors užsipuldinėjimų – be galo. Kažin[11], kaip bus toliau. Kažin, ar nervai ir sveikata tesės. Dievo valia. –

Nepamirškite manęs maldose. Ko širdingiausiai sveikinu Tave ir visus Tėvus ir Brolius, taip pat ir Šv. Kazimiero Sesutes ir visiems laiminu.

+ Jurgis, Vilniaus Vyskupas

[9] *cor* t [10] *p del* net vy [11] *orig* kai žin

29. VI. 1920. Siemiatycze
Vilniaus dijecezija.

JM. Tėvui Būčiui.

Mielasai Paniuk!

Andrius Cikota, mūsų dijecezijos kunigas, baltgudis mokąs lietuviškai, Tavo mokinys iš Akademijos, pasiryžęs stoti Marijonų vienuolijon. Jis labai Tavim pasitiki; norėtų novicijatą atlikti Amerikoje. Ar galima? ar būt naudinga? –

Mano nuomone, geriau būtų jam atlikti novicijatas Marijampolėje.
> Aiškinu jam, kad Tu ir laiko neturi redaktoriaudamas. Bet kadangi [1v] prašo, kad Tavę[s] paklausčiau, kaip žiūri į jo sumanymą, // tai ir klausiu. –

Aš dabar lankau savo dijecezijos dalį; labai nusidirbęs.

Pas mus vis dar karas ir karo stovis; kaip dalykai virs, nežinia; sunku numatyti ateitis. –

Labai Jūs visų išsiilgau; susirašinėti sunku. –

Kaip tik bus galima, reikės mums tuo susivažiuoti ir vienuolijos dalykai tvarkyti. Ir dabar prie to renkitės. –

Per daug mūsiškiai visur visokiais darbais [a]pkrauti; nebelieka jėgų [2r] ir laiko savo vidaus reikalams ir vienuolijos gyvavimui tvar-// kyti ir vesti. Daug ir karas mus sutrukdė ir mūs darbus sukliudė. Ir taip dar Dievo malonė, kad iš to karo iškakėjome su savo vienuolija. –

Jei ko ir Jums ten trūksta, nenusiminkite; Dievas duos, susivažiuosime, tarsimės, taisysime visa ką. Šv. Panelė, kuri iki šiol mus gelbėjo ir globojo, ir toliau mūs neapleis. –

Kad tik karas greičiau baigtųsi ir galėtume susisiekti. –

Ir mane visoki darbai trukdo ir slėgia. Ką darysi, Dievo valia. Gal [2v] po karo pa-// lengvės arba kokia bus atmaina.

Rašykite į mane ar per Varšavą, ar per Marijampolę; vis kaip kada atklysta koks laiškas, kad ir vėlai. –

Gaila, kad Šv. Kazimiero Sesutės neatvažiuoja.

Visus ko širdingiausia sveikinu ir visiems laiminu.

+ Jurgis, Vilniaus Vyskupas

25. IX. 1920. Marijampol[ė]

+

Mielasai Praniuk!

Atvykęs porai dienelių Marijampolėn[1], radau Tavo laišką. – Su kun. Staniukyno palikimu tikra bėda. Ar negalėtum kokiu nors būdu tą bėdą nusikratyt nuo savęs, pasitaręs su vietiniais tėvais. Knygos a. a. kun. Staniukyno turbūt mums neteks; brolis sakosi jų neturįs. Kas iš giminių geras, o kas ne, sunku spręsti; o duodant vienam, kitus galima prieš save sukelti. Jei Tėvas Kazimieras paliko tuos pinigus[2] depozitu, tai rodos, jam nepriderėtų jokio nuošim-// čio. Jei *[1v]* jis buvo tuos pinigus skolinęs, tai reikia jam atiduoti a. a. Staniukyno visus[3] pinigus ir pasiųsti kopiją testamento, jei galima ir tinka.

Tavo Sesuo sveika ir vargo neturi, kaip pranešė kun. Čižauckas, Šakių klebonas. Jos vaikai mokosi Šakių gimnazijoje. –

Kun. Čižauckas, mūs įprašytas, praneš daugiau sužinojęs apie Tavo seserį. Jei pasirodytų, kad ji varge, tai tikrai suše[l]psime; būk ramus.

Draugas patinka. // Kun. Totoraitis vėl žada parašyti korespondenciją; *[2r]* tik pas mus karas, laikai neramūs.

Saugok savo sveikatą; nesiimk ant savęs tiek daug darbų; ir Draugo juk pakanka.

Visus širdingai sveikiname, ir Tėvus, ir Brolius. –

Visa širdimi esame Jums atsidavę. –

Jei mums pavyks šiuo karo metu, tai atsiųsime Jums su vizita Tėvą Česaitį.

Bučiuoju visus širdingai ir laiminu.

+ Jurgis Matulevičius
Vilniaus Vyskupas.

[1] *cor* ė *pro* a [2] *cor* g [3] *cor* v *pro* p

28. IX. 1920. Vilnius.
JM. Kun. Pr. Būčiui.
Chicago
2634. W. Marquette Rd.

+

Mielasai Praniuk!

Kun. Cikota jau naujokyne Marijampolėje. Ten bus jam geriausia. –

Tavo sumanymas, kad kas iš arcivyskupų Amerikos atstovautų ir lietuvių – išeivių ir kunigų – lietuvių reikalus, labai geras. Kai tik bus galima, aš tą dalyką judinsiu. Bet dabar tikra bėda; pas mus dar karas. –

Dar nėra dvejų metų, o jau šeštą valdžią turiu Vilniuje. Kai rašau šituos žodžius, jau ir vėl lenkai slenką į Vilniaus pusę. Galime ir // [1v] greitai jų sulaukti. Vos šiek tiek gyvenimas susitvarko, ir vėl jį išardo. Daug kunigų – lenkų ateinant bolševikams pabėgo; ištisi[1] dekanatai likosi be kunigų. Dabar mano dijecezija po trimis valdžiomis. –

Vos įpuoliau į Marijampolę atlankyti savųjų ir vėl turėjau skubėti Vilniun, kad lenkai manęs neatkirstų nuo jo. Tiesiog nervai nepakelia jau tų visų atmainų; vargų be galo. Dievo valia! –

[2r] Brangink, Brolau, sveikatą; ji mums labai // reikalinga. Maniau, kad tuo eis[2] Vilniuje Univesitatė. Manėme ir Tave parsitraukti, jei būtų galima. Sumanėme[3] siųsti Amerikon Česaitį; tik kažin kada jis galės išvažiuoti. Jei lenkai ateis Vilniun, vėl kitaip viskas virs; kažin ir mane ar jie pakęs. Nors aš nesikišu į politikas, bet jie vis tik nepakenčia, kad lietuvis Vilniuje vyskupauja. –

Melskitės, kad Dievas taiką mums duotų. –

[2v] Visus širdingai sveikinu ir visiems lai-// minu. Labai Jūs Visų išsiilgau. Sesučių Kazimiriečių[4] laukiam, laukiam, ir nesulaukiam. –

Dieve, padėk Jums darbuotis! –

[1] *p del* -si [2] *cor* e [3] *a del* Butu [4] *cor* r

Džiaugiuos, kad jau į vieną namą sueinate gyventi; bus vienuolynas. –

Man baisu to „Draugo“, kad Jums sveikatos neiškraustytų.

Bučiuoju širdingai.

+ Jurgis
Vilniaus Vyskupas

3. IV. 1921. Vilnius.

JM. Tėvui Fr. Būčiui. Chicago, Ill.
2336 So. Oakley, Ave

+

Mielasai Brolau!

Kun. Cibulskis buvo pas mane; įteikė laišką ir pinigus. Gavau 208 dorelius 182 Mišioms ir 162 doreliu sau; viso labo 370 dorelių. –

Labai dėku už visa ką. –

Per daug manim nesirūpinkite. Gaunu geresnių Mišių ir prie to dar šiokios tokios pašalpos[1], tai ir užtenka. Duonelės, Dėku Dievui, dar niekad nepritrūko. Blogiau tai sanlygos, kuriose tenka gyventi, ir atmosfera. Jei ne pragaras, tai tikra skaistykla. –

Tuo tarpu esu sveikas; prie manęs gyvena Tėvas Kriščiukaitis, tai dviem ramiau; jį čia užklupo karas ir nuo Marijampolės atkirto. –

[1v] Naudodamos liuo-// su laiku, jis vaikštinėja po knygynus ir renka knygų Marijampolės vienuolyno knygynui. Norime surinkti, kiek galima, visas knygas, lietuvių kalba spausdintas, – taip pat ir svetimomis kalbomis, jei jos Lietuvos historiją ir gyvenimą liečia. Tėvas Kriščiukaitis labai daug jau yra padaręs tuo atžvilgiu. –

Lietuvių kalba leistųjų knygų – maž ko trūksta. –

Kai kada gaudavau Jūsų[2] „Draugą". Neverta čia siuntinėti šiais laikais; reta kuris numeris atklysta. –

Geriau prie progos parinkite arba palaikykite, kiek galima, po 2 egzemplioriu, Amerikoje (o ir Anglijoje) leidžiamųjų lietuvių kalba[3] *[2r]* laikraščių Marijampolės vienuolyno knyg[y]nui; pa-// tarnausite Lietuvos biblijografijai. Taip pat Tėvas Kriščiukaitis negali čia niekur[4] gauti nei rasti karo metu leistųjų Amerikoje ir Anglijoje lietuvių kalba knygų. Jis pats kada prie progos pasiųs Jums sąrašą, ko jam reikia. –

Labai gaila mirusių[5] a. a.; melsimės už juos. –

[1] *cor* o [2] *cor* ū [3] *cor fl* [4] *cor* u [5] *cor* -ru-

Dėku Dievui, kad Jums darbai sekasi; tik nepersidirbkite! –

Daug ką norėčiau parašyti, bet aplinkybės neleidžia. –

Laukiame taikos. –

Visa širdimi Visiems Jums laiminu, ir visus ko širdingiausiai sveikinu. Dieve, padėk Jums!

\+ Jurgis, Viln. Vyskupas

Vilnae, die 13. XI. / 1921 an.
JM-nybei Prof. Kun. Būčiui
Kaunas, Laisvės al. 61.

+

> Mielasai Brolau! Skyrium parašiau savas pastabas dėl fakultatės; gal norėsi kam parodyti. –

Aš čia dėl savo teol. fakulteto turiu[1] nemalonių ginčų su Universitu. Raštų kopijas atsiųsiu Tau; pamatysi, kaip einasi. Nežinia, kas padarius su fakultetu. Dėl jo savo Seminarijos aš jokiu būdu nenoriu keisti ir negaliu; be Rymo įsakymo nei neišdrįsčiau tai daryti. O kaip dabar – toks fakultetas neturi prasmės. –

Kas tau, Brolau, daryti: ar grįžti Marijampolėn tuojaus, ar dar laukti, pasitark su savaisiais; man iš tolo būnant sunku tinkamai išspręsti. –

Žinoma, ant svetimo lauko sunku trobas statyti. –

Juvenatas gal bus tinkamiau Marijampolėje įkūrus[2]. –

Dėl projektuojamos pilietybės[3] – dar reiktų pagalvoti. Karas parodė, kad svetima pilietybė[4] ne tik neapgina nuo rekvizicijų, bet dar būna priežastimi[5], kad visą turtą atima. Čia reiktų pasvarstyti dalykai[6]. –

Kun. Cikota turėjo grįžti 11 arba 12 šio mėnesio. Jis nori važiuoti į Ameriką.

Dėl abitų grąžinimo daug galvojau ir su kitais tariausi, ir Dievo akivaizdoje dalykus svarsčiau. –

Kaip dabar, esu griežtai jų grąžinimu[i] priešingas[7]. –

Esu įsitikinęs, jei tik mes abitus imsime dėvėti, mūs kongregacijos plėtojimas žymiai bus apsunkintas, o net ir gali sustoti. –

[1v] Amerikoje, arba ir Lietuvoje, // laikant misijas pilnai gali užtekti šių paviršutinių ženklų: 1) klausyti išpažinčių su stula, be kamžos; 2) pamokslus galima sakyti irgi be kamžos; per misijas galima turėti

[1] *cor fl* [2] *cor* į [3] *cor pri* i *pro* ry [4] *cor pri* i *pro* ry [5] *cor fl* [6] *cor* y *pro* į [7] *cor* in

kryžius su atlaidais ir po kiekvieno pamokslo juo laiminti žmones ir žegnoti; 3) galima kunigams juosta dėvėti, kaip užsieniuosi. –

Žmonės žinos, kad tai marijonai; galės išskirti iš kitų, ir to gana. –

Ne tiek viršutiniai drabužiai[8] ir rūbai, kiek dvasia ir mokslas sveria! –

Taigi juo mažiau turime viršutinių ženklų, juo labiau mokslo, dvasios pagilinimu reikia rūpintis, tobulybės įgyjimu. Kristaus dvasia – geriausias apginklas. –

Pasimeldęs ir pasitaręs su patyrusiais žmonėmis – griežtai esu prieš tai, kad pasauliniai broliukai dėvėtų abitus. –

Nors abitų mūsų broliukai neturi, proporcijonaliai mes jų daugiau dabar turime, negu kiti su abitais vienuolynai. –

Geriau rūpinkimės parodyti vienuoliai ėsą: tikra Kristaus dvasia, vienuolių dvasia, pamaldumu, mokslu, darbštumu, savęs išsižadėjimu, atsidavimu[9] Dievui, Bažnyčiai ir žmonėms. –

Dėl fakulteto daug ką norėčiau pasakyti, bet sunku viskas surašyti. –

Atsiųsiu sanlygas, kurias mums Ap. Sostas pastatė, tas pat sanlygas, girdėjau, ir kitiems lenkų fakultetams pastatęs. –

Gal ir geriau[10] bus Tau, Brolau, grįžus į Marijampolę; pasitarkite. –

Bučiuoju širdingai ir laiminu. Dieve, padėk.

+ Jurgis, Viln. Vyskupas.

Mišioms 255 ostm.[11]
gavau. + Jurgis[12]

[8] *a del* darbai [9] *cor* u [10] *cor* -er- [11] =ostmarkes [12] *capit add sup txt obl fol* [1r]

Wilnae, die 3. III. 1922 an.

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui
Kaune, Laisvės al. 63.

Mielasai!

Siunčiu Tavo vardu penkiolikos tūkstančių čekį; – labdarybės tikslams eis tie pinigai. –

Išėmus pinigus, progai pasitaikius, prašau man išsiųsti. –

Ar greitai grįš dijecezijon kunigas Cikota? –

Pinigus ir laiškus siųsk mano vardu – Kun. Ribikauckui, Merkinės Klebonui, Vilniaus dijecezijos. –

Žinoma, jei neturėsi tikresnės progos. –

Visus širdingai sveikinu. Dieve, padėk darbuotis.

+ Jurgis

Tuo pat keliu prašau man siųsti i[r] stipendijų šv. Mišioms. +J.

Wilnae, die 28. IV. 1922 an.

JM. Kun. Vaitkevičiui[1] ir Kun. Būčiui
Kaune. Laisvės alėja 63

+

Carissimi![2] –

Šį mėnesį siųstas 9086 ostm. šv. Mišioms esu gavęs; taip pat ir 100 dol. našlaičiams šelpti. Šiuos jau esu įteikęs kun. Bieliauckui[3]. Prašau parašyti labdariams padėkos žodžius mano vardu. Aš rašysiu, bet gal laiškas nenueiti. –

Praneškite kun. Kuktai, kad kun. Bičkauckas gali darbuotis mūsų dijecezijoje, kliūčių nėra. Persikelti visiškai tegalės tik sutinkant jo vyskupui; bet, man rodos, su tuo nėr ką skubintis. –

Prašau ir toliaus mudviejų su kun. Jonu nepamiršti. –

Beje, kun. kan. Šaulio siųstus pinigus per Königsbergą esu gavęs; tie pinigai buvo skiriami labdarybei. –

Dieve, padėk visiems darbuotis.

+ Jurgis, Viln. V.

Prašau pridėtą čia laišką išsiųsti; yra tai laiškas mano kanclerio kun. Chaleckio – skiriamas motinai. + J. Pridėkite markę[4]

[1] *cor* t [2] *lot* =Brangieji! [3] *cor* -ia- [4] *add in sin mg vert*

Vilnae[1], die 9. V 1922 an.

J. M. T. Pr. Būčiui, Profesoriui ir Dekanui
Universitas. Kaunas.

+

Mielasai Praniuk! –

Kunigo kan. Kaz. Šia[u]lio siųstus labdarybės pinigus 20,000 auksinų – per Königsbergo[2] banką (286,000 lenkų markių) esu gavęs. Prašau tai jam pranešti. –

Taip pat esu gavęs ir 15,000 auks. Tau duotuoju čekiu. –

Gavau ir Mišių pinigus 9086 auks. Tėv. Vaitkevičiaus siųstus; duok jam žinią. –

Siunčiu Tau Varšavos teologijos Fakulto Įstatus, Rymo laikinai patvirtintus, taip pat ir Ratio Studiorum[3] Vilniaus teologijos Fakulto. –

Taip pat pridedu bent vieną dalį savo raštų į Rymą dėl teol. fakulto Vilniuje. Suvartojęs tuos dokumentus, pasiųskie juos į Marijampolės vienuolyno arkyvą.

Labai man patinka ir džiaugiuos, kad Jūs Kaune pradėjo[t] aukštesnį teol. kursą – Studia superiora, o ne Communia, ordinaria[4]. Aš vis to laikausi, kad tur būti darbo suskirstymas ir pasidalijimas. Seminarijos tegul laikosi Studium ordinarium[5], jas reikia tinkamai pastatyti; o Fakultas tegilina mokslą, tevaro studium superior[6]. Ta mintimi buvo Šv. Tėvo Benedikto XV raštas, duotas į Čekoslovakų Vyskupus (Acta
[1v] Ap. Sedis 1921.). // Čia paprasti vargai ir darbai. Tai puola mane ir šmeižia, tai vėl pailsę kiek aprimsta. Sunku gyventi ir dirbti tokiomis sanlygomis. Labai išsiilgęs esu vienuolyno ir jo gyvenimo ir darbų. Bet Dievo valia.

Dieve, padėk darbuotis. Širdingai visus sveikinu.

[1] *cor* V *pro* W [2] *mut* ö [3] *lot* =studijų nuostatus [4] *lot* =aukštąsias studijas, o ne bendrąsias, paprastąsias [5] *lot* =paprastųjų studijų [6] *lot* =aukštąsias studijas

Visa širdimi atsidavęs

+ Jurgis, Viln. Vyskupas

Siunčiu čekį 15,000 auksinų; prašau, išėmus pinigus, man atsiųsti

+J.

Prašau pinigus siųsti per Merkinę

+J.

Wilnae, die 16. V. 1922 an.

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui

\+ Kaune. Universitas.

Mielasai Praniuk! –

Pinigus – 93 dolerius esu gavęs; dėl likusių 2 dolerių, tiek to. Mišios senai atlaikytos ir senai jau aukotojams padėkota. –

Esu gavęs ir kitus pinigus, kuriuos[1] mini: 15,000 auks. labdarybei; 100 dolerių per P. Juozą[2] Vaitkevičių labdarybei ir šv. Mišioms 9,0087[3] auksinai šv. Mišioms, tarp kurių ir 7,000 auks., kuriuos mini. –

Padėkok mano vardu JE. Žemaičių Vyskupui už malonę, kad kongregacijai davė bažnytelę. –

Dėl Dargio tarkitės su Marijampole; man sunku spręsti neturint tikslių žinių. –

Dėl statymo antro gyvenimo taip pat tarkitės; aš tik galiu džiaugtis, kad viskas eina iš palengvo[4] pirmyn. –

Mudu su Tėvu Kriščiukaičiu šiaip taip vargstame; ginamės daugiausiai Amerikos doreliais-aukomis ir stipendijomis. –

Tėvas Kriščiukaitis jau surinko daug gerų ir brangių knygų. –

Supirkinėjo jas už menkniekius; daro katalogą. –

Siunčiau Tau keletą raštų (Įstatus. Mano raštą apie pakeitimą Seminarijos. Ratio Studioru[m][5]); tikiuosi, būsi juos gavęs. –

[1v] Labai būtų geistina, kad ilgainiui galėtumėte Latvijo-// [je] įkurti Kongregacijos namą. –

Čia vargų ir darbų be galo. Rašau plačias dekanams Instrukcijas. –

Prie progos parašykite, kas girdėti. Ramiau darosi, kaip gauname žinių.

Visus širdingai sveikinu ir laiminu.

Visa širdimi atsidavęs.

\+ Jurgis.

[1] *cor* -uos [2] *cor* u [3] *sic*! [4] *cor* v [5] *lot* =studijų nuostatus

Wilnae, die 1. IX. 1922 an.

+

Mielasai Praniuk! Man rodos, kad Marijampolės Tarybos nusprendimas buvo išmintingas. Aš tik galiu parašyti[1] į Marijampolę, kad dar kartą visa ką apsvarstytų, ir tą Tavo naują sumanymą. Gal geriausia būtų, kad tuo tarpu kandidatai iš Latvijos nuvažiuotų Marijampolėn laikyt novicijato[2]. Neprotinga būtų ardyti ar trukdyti darbai svarbūs jau pradėti. Reikia mums rūpintis, kad bent Marijampolėje namas būtų gerai sutvarkytas ir aprūpintas. Bet kaip tik galės, tegul važiuoja Latvijon. Aš matau, kad Marijampoliečiai rimtai tą dalyką ima ir padarys visa ką, kas galima, ir kaip tik galės, tuo važiuos Latvijon.

Man rodos, Tau pačiam kol kas gal geriausia laikytis Kauno ir rašyti pradėtus veikalus[3]. Taip reikalingi Apologetikos raštai! Tiek gera Tavo knygos apie Lurdo stebuklus yra padariusios. Aš pats jas su pamėgimu ir dvasios nauda pasiskaičiau. Rašyk, Brolau, ko daugiausia iš Apologetikos ir Tikybos srities! –

Tik, Brolau: 1) slaugyk ir prižiūrėk savo sveikatą; 2) mesk šalin nereikalingus darbus: a) stenkis, kiek galint, pasiliuosuoti nuo dekano priedermių; – b) neprisiimk jokių pašalinių konferencijų, paskaitų ir kitokių patarnavimų. –

Atmink, mielas Brolau, kad Tavo sveikata labai mums brangi ir reikalinga.

Nežinodamas tiksliai, kaip dalykai stovi[4], aš negaliu duoti jokių griežtų nusprendimų, kad // nesuardyčiau gerų darbų; palikti[5] tad *[1v]* turiu dalykus Jums patiems spręsti.

Kitais metais (1923) turime sušaukti Vienuolijos Kapitulą ir padaryti rinkimus; yra aiškus įsakymas № 12, 1922 Acta Ap. S. –

Reikia prie to ruoštis. Nesenai buvo Acta Ap. S. padarę kvestijonarijų Vienuolijoms. Pagal jį reikia ruošti Kapitula.

[1] *cor sec* a *pro* y [2] *cor sec* i [3] *a del* darbus [4] *cor* v [5] *cor pro* -lie *graph*

Dorelius esu gavęs ir dabar gavau iš „Draugo" 50 dorelių, ir iš Kauno kiek tūkstančių „Ostmarkių".

Ar nesurastum būdo normaliai su manim susirašinėti: per Rygą ar per Karaliaučių, ar per studentus užsieniuose. Malonu būtų žinoti, kas[6] Vienuolyne dedasi.

Gavau laiškus iš Amerikos iš Kulikaucko ir Kudirkos. Šiek tiek numanau, kaip ten dalykai stovi.

Siunčiu Tau Išpanų Teologijos Fa[ku]lteto Įstatus; gavau iš Rymo. Sunaudojęs, duok juos Marijampolės Vienuolyno Knygynui.

Aš tik ką grįžau iš dijecezijos vizitacijos, labai pailsęs. Mudu su kun. Kriščiukaičiu tebevargstame čionai. Tėvas Kriščiukaitis tikrai puikią istorijos biblijoteką čia sur[u]ošė jau ir dar vis šį tą suranda. Tik kada tą biblioteką nugabęsime Marijampolėn.

Labai Jūs visų išsiilgau. Kada mums Dievas duos susieiti ir pasikalbėti. –

Pagalvokite apie kitų metų Kapitulą. Kur ją šaukti: kaip, kada. –

Rašysiu apie tai ir į Ameriką mūsiškiams.

Prie progos parašyk! Bučiuoju visus širdingai. Dieve, padėk darbuotis. Pasimelskite. Širdingai laiminu visus. Atsidavęs.

+ Jurgis.

[6] *cor pro* kad *graph*

15. IX. 1922. Vilnius.

JM. Ku[n]. Būčiui. Kaune Laisvės al. 63.

+

Mielasai Praniuk!

Po vizitacijos kiek sergu; rašau lovoje. –

1) Kun. Kublinskis buvo, per jį įteikiau laiškus. –

2) Mano nuomone, laikykis Kauno, profesoriauk ir rašyk iš Apologetikos ir Teolog. Žiūrėk, Brolau, sveikatos[1], ji mums labai bangi. Kiek galėdamas, pasiliuosuok nuo pašalinių darbų: kaip dekanavimas, visokios paskaitos, posėdžiai, politika ir t. t.

3) Taikyk, Brolau, ir švelnink Marijampolės vienuolyne santykius. < Liūdna, bet Dievas neapleis. Parašiau Tėvui Vaitkevyčiui[2], kad laikytųsi to, kas buvo mūs nustatyta dėl santykių su Seselėms, kai buvau Marijampolėje paskutinį kartą. Tikrai, kur velnias pats[3] neprieina, tai bobą pasiunčia. –

4) Kitais metais (1923) būtinai turime sušaukti kapitulą. Ruoškitės prie jos. Ten savo skaudulius gydysime[4].

Tuo tarpu būkite kantrūs, melskitės. Neilgiausia tie[5] keli mėnesiai iki Kapitulos. „Conforta fratres tuos“[6]. –

Kaip trokštu su Jumis pasimatyti! Bet reik laukt Kapitulos. Kur, kada ją daryti? –

Įstatus tvarkysiu. Tuo tarpu nėr ką žymių atmainų daryti. –

Dėl Rygos, man išrodė Marijampoliečių nusistatymas protingas. –

Visus sveikinu ir visiems laiminu.

+ Jurgis

Atsakau į laišką iš Pažaislio 9 rugsėjo. Pridėtus laiškus perskaitęs, nusiųsk į Marijampolę.

[1] *cor* v [2] *cor* k [3] *cor* -ts [4] *cor sec* y [5] *a del ill ver* [6] *lot* =Stiprink tavo brolius (*Lk* 22, 32)

12. X. 1922. Vilnius

JM. Kun. Prof. Būčiui. Kaune
Laisvės al. 63

+

Mielasai Praniuk! Gavau Tavo laišką, 26 rugsėjo rašytą. Visame kame reikia atsižiūrėti į Dievo garbę ir Bažnyčios naudą, o taip pat ir savo Vienuoliją. Nenoriu niekad nieko įsakyti, kas galėtų pakenkti Bažnyčios reikalams, dėl to, kaip jau kitąsyk Tau rašiau, ir bijausi[1] duoti griežtų įsakymų ir jų neduodu, būdamas ypač nuo Jūs atkirstas ir nežinodamas visų aplinkybių. Tu, Brolau, matau, kiekvieną mano žodį, nurodymą, patarimą ar pageidavimą laikai įsakymu. Jei matai pats[2], o ypač tai ir kiti mūsiškiai (kaip va Vaitkevičius) patvirtina[3], kad
[1v] naudinga liktis dekanu, ir[4] nėr ko atsisakyti nuo dekanavimo. //Taip pat ir Seselių reikalams tarnaukie, jei matai, kad iš to tokia nauda[5] didelė. Tą pat ir apie kitus darbus manau, kurie gal pasitaikyt. Sunku viskas numatyti. –

Taigi dar kartą pridedu, kad[6] aš Tavęs nenorėja[u] varžyti griežtais įsakymais, o tik duot nurodymus. Pats tarkitės[7] ir spręskite, kas naudingiau Dievo garbei[8].

Vieną dalyką prašau, kad žiūrėtum savo sveikatos ir nepersidirbtum.

Gavau ir kun. Gergelio laišką, taip pat ir kun. Vaitkevičiaus. Dėku Dievui, nesusipratimai nutilo. //

[2r] Man rodos, ir Tėv. Vaitkevičius nebuvo taip labai kaltas; dar kartą rašau jam, kad Tarybos klaustųsi.

Kun. Dvaranaucką raminkie; jis per daug jautrus ir mažmožius per daug imasi į širdį.

Būtum gerai padaręs, kad būtum išbraukęs tą sakinį. Rašiau ligoje turėdamas karščio, tai ir be reikalo įsikarščiavau[9].

Džiaugiuosi, kad Dievui padedant viskas eina pirmyn, kad tik

[1] *cor fl* [2] *cor fl pro* -ies [3] *cor* v [4] *a del* tai [5] *cor* nau- [6] *cor* k [7] *cor* tarki- [8] *cor* -rbei [9] *cor* č *pro* š

dvasia būtų kilni, kad tik Dievui būtume atsidavę ir Bažnyčiai, ir savo Vienuolijai, tai // prie visa ko, Dievui padedant, prieisime. – [2v]

Su sveikata geriau, bet dar iš kambario neleidžia gydytojas, dar kiek karščio turiu. –

Įdomu, ar gavai laiškus per Kublinską siųstus.

Prie progos parašyk.

Ruoškite, kai galėsite, kitų metų Kapitulai medžiagos.

Būk ramus, Praniuk, dirbk, kur matai daugiau Dievui garbės, ir aš to noriu, tik sveikatos žiūrėk. –

Dėl politikos nesirūpink; įrašiau tai, nes man buvo gaila Tavo talento, kai mačiau Laisvėje straipsnius. Man išrodė, kad naudingiau būtų rašyti ką iš Apologetikos. –

Dieve, padėk darbuotis, laiminu.

+ Jurgis.

JM. Kun. Būčiui, Kaunas
Laisvės al. 63.

+

Mielasai! Dar sirguliuoju, bet jau, galima sakyti, liga baigiasi. Po vizitacijos buvau peršalęs, prikibo influenza; jos neišgydęs visiškai, vėl atkritau; tuomet influenza puolė net ant plaučių, ėmiau sirgti jų uždegimu; teko pagulėti keliolika dienų; dabar jau leido gydytojai keltis.

Gavau kun. Gergelio laišką[1]; džiaugiuosi, kad Mari[j]ampolės vienuolyne viskas eina geryn; baigiama statyt, taip pat ir Kaune. Dieve, padėk Jums darbuotis, ypač, kad namams augant ir dvasia kiltų ir stiprėtų. //

[1v] Rašiau į Tave ir kitus laišką, kai buvo čia kun. Kublinskis, o taip pat ir paskui kiek vėliau. Tikiuosi, jau būsi juos gavęs.

Marijonai perka Bielianus[2] ties Varšava iš Tėvų Kamedulų, derybos eina; beveik jau sutarta. –

Savo novicijatą nukėlė į Skorcą netoli Siedlec (diocesis Podlachiensis[3]), gerai einasi. Juvenatas Rasnoje, Vilniaus di[je]cezijos; turi apie 60 juvenistų įvairiose klasėse (IV kl.). //

[2r] Prie progos pranešk į Marijampolę apie mano sveikatą.

Sveikinu aš ir Tėv. Kriščiukaitis Visus

+ Jurgis.

[1] *cor fl* -ą *pro* -as [2] *cor sec* i [3] *lot* =Palenkės vyskupija

Vilnius. 19. X. 1922.
JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Kaune
Laisvės al. 61.

+

Mielasai Praniuk!

Siunčiu tūkstančio auksinų čekį. Prašau pinigus išimti ir paleisti apyvarton; čia nėr ką jau ostus siųsti.

Su sveikata man žymiai geriau; ja[u] pradedu darbuotis; greit galėsiu ir gatvėn išeiti.

Nesenai rašiau; tuo tarpu nieko ypatingo neatsitiko.

Rašysiu į Ameriką mūsiškiams, kad atsiųstų, jei gali, stipendijų – doreliais; be jų čia mudviem su kun. Kriščiukaičiu sunku, o beveik negalima išgyventi. Lenkų ir vokiečių valiutos baisiai krinta, viskas brangsta, o įeigos beveik[1] tos pačios, arba, kad ir pakilo[2], tai ne kiek. // Pav. gaunu algos dabar 70,000 lenkų markių; doreliais skaitant ne- *[1v]* pilnai 7 dorelius. Tos sumos tarnams neužtenka. Vyskupo[3] turtas – Panerių palivarkėlis prie pat miesto[4] prieš karą išnuomota miestui už 2,000 rublių auksu; dabar miestas pagal nustatytą kursą vyskupui moka į vietą 2,000 aukso rublių tik 5 tūkstančius lenkų markių ir[5] dar kiek viršaus, skaitant po 2 marki ir 16 fenigių lenkų markių už rublį pagal nustatytą kursą, tai yra į vietą 2,000 aukso rublių, moka 1 aukso rublį. //

Neturėdamas ką, rašau Tau tuos niekniekius[6] kaipo curiosum[7]. *[2r]*

Prašysiu, kad Amerikiečiai siųstų pinigus per Tavo rankas, per Kauną.

Rašiau, kad neimtum ir nelaikytum kiekvieno mano parašymo – įsakymu. Sunku būnant atkirstam duot tinkamų įsakymų[8], nežinant visų aplinkybių. Spręskite pats[9], kas tinkamiau ir geriau, ir naudingiau. Visus širdingai sveikinu ir visiems laiminu.

+ Jurgis.

[1] *cor* v [2] *cor fl* [3] *a del* o [4] *p del si ,* [5] *a del* su virš [6] *a del* nienkie [7] *lot* =įdomybę [8] *cor fl* [9] *cor* s

Vilnius 17 XII. 1922.
JM. Kun. Prof. Fr. Būčiui. Kaune
Laisvės al. 63.

+

Mielasai Praniuk!

Gavau Tavo laišką su šimtu dorelių, per Varšavą. Labai ačiū Jums[1] visiems už dovaną. Mišias laikova. –

Labai džiaugiuosi, kad pradėjai moksliškai darbuotis ir jau tiek daug ūmu laiku esi parašęs. Dieve, padėk ir toliau, poniutės iš Varšavos (Jėza[u]s Širdies tarnaitės) rašo, kad būtų labai naudinga, jeigu[2] judu su Vaitkevičium ir dar kiti Marijonai įsirašytumėte į Šv. Kazimiero Draugiją. Aš nieko prieš tai neturiu. Jei matote naudą Bažnyčiai, tai ir rašykitės.

Prašau man pranešti kiek galima greičiau: 1) Kokių dokumentų reikia iš Vyskupo Kurijos ir kokių formalumų, norint suteikti kokia Bažnyčia ir buvęs vienuolynas Marijonams. Jau turi patyrimo[3] su buvusia Seserų Šaričių Bažnytele, kurią esate gavę iš Kauno Vyskupo: kaip Ryme atlikti dalykas.

2) Apaštalų Sostas, imant dalykus, kaip jie kitur praktikuojami, mūsų Kongregaciją privalėtų skaityti „exempta"[4]; turbūt taip ir yra iš tikrųjų. Tą[5] dalyką esi svarstę[s] Ryme; praneškie man, kokiais argumentais rėmeisi ir kaip iš tikrųjų yra. Reikia tvarkyti mūsų Įstatai[6] pagal naująjį Kodeksą. Reikia man žinoti, ar mes „exempti", kad //
[1v] pagal tai galėčiau Įstatus sutvarkyti ir sustatyti.

3) Pasirodo, kad kun. Cikota čia labai reikalingas. Jei jis čia bus, tuo apie jį susispies daug rimtų žmonių, ir galės pradėti darbą. Dabar tie žmonės pakrikę, gal ir visišk[ai][7] dingti Vienuolynui. Rašysiu jam, kad vasarą grįžtų čionai; Rymą toliau kada ras. Man rodos, čia būdamas, daugiau Bažnyčiai naudos padarys.

4) Nepamirškite Latvijos.

[1] *cor* Ju [2] *vid, mut* [3] *cor* y [4] *lot* =nepavaldžia [vietos ordinarui] [5] *a del* Su tuo [6] *cor* Į [7] *orig* -ą

5) Viešėjo čia kun. Jasienskis, oficijalas iš Rygos. Pamatęs mūsų knygyną, žadėjo mums padovanoti knygų: kaip va: Jaroszewicz, Лаппо, Любавскій ir kitus. Sakiau, kad tas knygas Jums įteiktų. Prie progos tai Gerbiamam Oficijalui priminkite. Gal teks kuriam mūsiškių Rygoje būti, tegul nepamiršta aplankyt Gerbiamąjį Aukotoją.

6) Rūpinkitės iš Amerikos siųsti stipendijų, kad abiem mudviem su kun. Jonu nepritrūktų. Kad ne tos stipendijos, išgyventi negalėtume iš to, ką čia gauname. –

Visus širdingai sveikinu ir Visiems laiminu. –

Beje, projektuojame, kad į Kapitulą, vasarą, suvažiuotų po 6 atstovus iš Lietuvos ir Lenkijos, ir aš pats būsiu. Ar galėtumėte visi pas mane atvykti. Atsidavęs.

+ Jurgis, Viln. Vysk.

[8] *rus* =Lappo, Liubavskij

Vilnae, die 29. XII. 1922

Jo M. Kun. Prof. Fr. Būčiui[1]
Laisvės alėja 63. Kaune.

+

Mielasai Praniuk! Rašiau į Tave per Kun. Matulaitį – Friburge. Pasitaikius progai vėl rašau ir tą pat kartoju. –

1) Šimtą dorelių Mišioms ir dovaną esu gavęs iš Varšavos. –

2) Prašau pranešti, kokiais argumentais rėmeisi, kad mes „exempti"[2]: kad taip yra, aš tikiu, bet norėčiau argumentų. Reikia man mūsų Konstituciją tvarkyti, taigi ją taikysiu „exemptis". –

3) Gavote buvusių Šaričių Bažnytelę, Šv. Kongregacija tą Vyskupo dovaną patvirtino. Praneški man: norint panašų reikalą atlikti, a) kokių dokumentų iš pusės[3] Vyskupo reikalaujama; b) ar reikėjo Šaričių atsiklausti; c) koki formalumai reikia atlikti Šv. Kongregacijoje Ryme. –

4) Labai norėčiau gauti nuorašą paskutinio mūsų Kongregacijos patvirtinimo, mums Ap. Sosto išduotą. –

Džiaugiuosi, kad Tau, Mielasai Brolau, pavyko tiek daug parašyti. Atspausdinus bus naudos. Dieve, padėk ir toliau darbuotis!

Jei matote naudą ir reikalą, tai galite įsirašyti į šv. Kazimiero Draugiją. Sesutės, Šv. Jėzaus Širdies tarnaitės, labai to trokšta, rašė man iš Varšavos. Labai patenkintos savo kelione.

Prisiųstas stipendijas šv. Mišioms jau kone baigiame laikyti. –

Amerikiečiai žada ir daugiau prisiųsti. Tegul nepamiršta, kad //
[1v] mudu čia esame dviese, aš ir kun. Jonas; taigi abiem reikia stipendijų. Užtai aš nuolat primenu tai, kad mudu tai tik ir gyvename beveik stipendijomis. Mano alga vis ta pati – 70,000 lenkų markių = kiek daugiau kaip 7 rubliai auksu. Brangenybė čia vis auga. Bet Dievo Apveizdas ir čia mus globoja. Dėku Dievui, kąsnio duonos niekad

[1] *sign cae graph* [2] *lot* =nepavaldūs [vietos ordinarui] [3] *cor* -ės

nepritrūko, dar galėjome ir labai gražią[4] biblioteką[5], Marijampolei skiriamą, sutaisyti. –

Girdėjau, kad esi savo biblijoteką iš Petrogrado atgavęs. Ar tiesa? Tau būtų laimė. –

Pasveikau, nors dar slungtas ir kosulys vargina, bet galiu dirbti ir daug dirbu. Baigiu taisyti Seselėms (Ancillae S. Cordis Jesu[6]) Konstitucijas. –

Be abejo, reikės taisyti Konstitucijas ir Šv. Kazimiero Seserims, pasakyk joms, kad nesirūpintų; aš joms visa ką padarysiu; jau įpratau. –

Dabar tuo baigsiu Dekanams instrukcijas. –

O paskui imsiuos mūsiškių[7] Konstitucijų. –

Cikotai rašiau į Ameriką, kad, kai galės, ir grįžtų pavasarį ar vasarą. Be jo čia darbas neina. Jei rašysi Chicagon[8] – primink jam tą patį: tegul savo sumanymus važiuoti Ryman – atideda, čia grįžęs daugiau padarys. –

Ir Tau, ir Marijampoliečiams, ir Jums Visiems, ir Visoms Sesutėms siunčiu ko geriausių linkėjimų. Dieve, padėk darbuotis. Aš visa širdimi visiems laiminu

+ Jurgis, Vyskupas

[4] *cor* g [5] *cor* t [6] *lot* =Švč. Jėzaus Širdies tarnaitės [7] *a del* prie [8] *cor* i

Vilnae, die 25. I. 1923

JM. Kun. Prof. Fr. Bučiui[1]. Kaune. Laisvės al. 61.

+

Mielasai Brolau! Tavo laišką, 6 sausio rašytą, esu gavęs. –

Labai dėku už žinias. Bus aišku, ko laikytis, tvarkant mūsų Įstatai.

Aš tik esu gavęs per Varšavą 100 d[o]relių drauge su laišku, 4 lapkr. d. rašytu 1922 m. Tai buvo siuntinys VI: 68 Mišioms ir 67 doreliai[2] siuntinys VII – 10 dolerių + 23 Kauno Marijonų auka. –

Siųstų 100 dorelių 87 šv. Mišioms dar nesu gavęs. Kai tik gausiu, tuo duosiu žinią į Ameriką ir Tau į Kauną. –

Tas[3] Mišias (87) tuo pradėdava su kun. Jonu laikyti. Jei ir žūtų pinigai, aukotojams nebus skriaudos. Nors iki šiam laikui nebuvo tokio atsitikimo. Visas stipendijas ir pinigus vis gaudavau.

Kun. Cikota turi grįžti, be jo čia neina darbas. Kun. Abrantavičius buvo pas mane, jis jau pasiryžo stoti į mūsų vienuolyną, jau būtų ir išvažiavęs, tik dar vyskupas sutrukdė. Tai bus antras balgudis, su Cikota galės pradėti rimtą darbą.

Ar negalėtum per kun. kan. Jasinskį Rygoje pasiųsti man kai kada kokį laišką. Gal jis patarpininkautų, o jei ne, tai per Friburgą.

Aš su kun. Velička ir su Petrogradu neturiu jokių santykių; iš čia laiškai nelabai ten eina. –

Man rodos, Tau pačiam bus lengviau susižinoti su kun. Velička. Gal Ponas Dubinskas ar Songaila galėtų patarnauti ir padėti tas knygas pargabenti; o gal per Lietuvos atstovybę.

Dėl knygų, kurias siūlo Kapitula ir Seminarija, nežinau, ar džiaugtis; tai pareina nuo sanlygų, kuriomis duoda. Jei tik tos knygos pavedama mūsų globai ir priežiūrai, o ne atiduodamos dovanotinai, tai galime susilaukti kada nors keblumų ir nemalonumų; su tomis knygomis galima ir savųjų netekti. Bet apie tuos dalykus per Kapitulą

[1] *sign rub graph* [2] *phr ins* [3] *cor s*

tarsimės. Man rodos, kad ir Marijampolėje būtų pravartu turėti šiokia tokia biblioteka. Bet dėl tų dalykų tarsimės. Čia mes jau turime surinkę apie kokius 4,000 tomų, jei ne daugiau, ir tai rimtų veikalų daugiausia iš istorijos srities. Nesenai pavyko pav. Teinerio 5 tomai įgyti už 100,000 lenkų markių (ne visai 4 doreliai, o prieš karą 438 frankai auksu), taip pat „Acta Vaticana spectanctis Polonicum et Lituanicum“, tomas po 700 lenkų markių, o prieš karą po 16 arba 18 koronų auksu ir t. t. Jau dabar mūsiškė biblioteka išrodo čia rimta, surinkta ir supirkta, ačiū kunigo Jono trūsui, beveik už nieknienius, kone dovanai kai // kurie veikalai. Bet kada ir kaip tos knygos bus *[1v]* galima į Marijampolę pargabenti, o gal ir pas jus. Bet nežinodamas sanlygų, dar nieko spręsti negaliu.

Man rodos, kun. Jonui negalima bus ir juvenatas vesti, kuris kasmet auga, ir Universite profesoriauti; neįstengs jokiu būdu.

Rašau drauge ir kun. Vaitkevičiui. –

Jei tik gali, nuramink, Brolau, kun. Vincą Dvaranaucką; jis dėl tų Seselių per daug kremtasi; neverta dėl tokių niekniekių sau širdies gadinti; jis per daug mažmožiais graužias.

Ar nebūtų geras toks sumanymas, kad kun. Dargis važiuotų į Ameriką pavaduoti Cikotos, o į Kauną Dvaranauckas Tau padėti, o Marijampolėje galėtų paklebonauti kad ir kun. Gergelis. Taip mudviem čia su kun. Jonu išrodo, pasitarkite su Vaitkevičium.

Rašiau Vaitkevičiui, kad ruoštumėte man medžiagų apyskaitai apie Vienuoliją, kurią Šv. Kongregacijai reikia įteikti. Aš rengiuosi važiuoti Ryman ad limina[3] pabaigoje balandžio ar pačioje pradžioje gegužės. Turiu iki tam laik[ui][4] suruošti Šv. Vienuolių Kongregacijai apyskaitą apie diecezijos stovį, o taip pat ir mūs Vienuolijos. P[l]ačiai apie tai rašiau kun. Vaitkevičiui, su juo susižinok. Padėk, Brolau, tą medžiagą pagaminti, ypač bendromis jėgomis surašykite Marijonų Vienuolijos istoriją, ypač atnaujinimo istoriją; taip pat apie Petrogrado namą, o

[3] *lot* =prie [apaštalų] kapų [4] *orig vid ex err* laiktą

paskui Friburgo, Marijampolės ir Kauno. Ruoškite medžiagą pagal „Instructio seu Elenchus Quaestionum“[5] (Acta Apost. Sedis, die 8 maii 1922 № 9.). –

Labai būtų gera, kad man tą medžiagą galėtumėte pri[s]iųsti[6] jau kovo pradžioje[7]. –

Aš noriu Ryme būti prieš mūsų Kapitulą; pasitarti tenai, gauti reikalingų leidimų ir dispensų, o ypač įteikti Apyskaitą – Relationem de statu Congr. Marianorum[8].

Kai matau, teks Kapitula atlikti kur užsieniuose Austrijoje ar Vokietijoje, gal Berlyne.

Labai Jūs visų išsiilgau, bet dabar taip toli esame nuo vieni kitų, taip sunku susižinoti.

Dieve, padėk darbuotis. Sveikinu Jus Visus ir Visiems laiminu. –

Beje, ar mūsų broliukai Kačergutis ir Aleksukas mokosi Kaune, ar Ryme?

Visa širdimi atsidavęs.

+ Jurgis

[5] *lot* =Instrukcija arba klausimų sąrašas [6] *vid, mut* [7] *cor fl* [8] *lot* =Ataskaitą apie Marijonų kongregacijos būklę

Vilnae, die 2. II. 1923

J. M. Kun. Prof. Fr. Būčiui. Kaune. Laisvės al. 61.

+

Mielasai Praniuk!

Skubinuos pranešti, kad Tavo laišką, 19 gruodžio 1922 m. rašytą, esu gavęs. Jame radau įdėta 100 dolerių 87 šv. Mišių intencijoms. Laiškas buvo įteiktas vienam kunigui, kuris tą laišką kelias dienas pralaikė pas save; užtai vėliau gavau.

Būk ramus; pinigai siųsti, kaip matai, nežūva. Rašau tuo į Ameriką pranešdamas, kad šv. Mišių stipendijos gautos drauge su pinigais.

Su statyba daug turite vargo, bet ir daug padarėte vienais metais. Ar ne per smarkiai viską varote pirmyn?

Prie[1] tų visų bėdų, kažin, ar nereikės tik dar ir man iš Jūs arba iš Amerikiečių skolintis pinigų kelionei į Rymą. Buvau susitaupęs kiek skatiko[2], bet atsitiko čia man nelaimė, ir teko išleisti apie 170 dolerių. Bet apie tai dar kiek vėliau pranešiu. Kol važiuosiu, vėl susirinks dar kiek dolerių.

Čia mudu su kun. Jonu Kriščiukaičiu abejojame, ar galės kun. Totoraitis ir juvenatą kaip reikiant vesti, ir Universite tinkamai profesoriauti. Reikia tas dalykas gerai apsvarstyti prieš pradėsiant vykdinti.

Dieve, padėk Tau, Brolau, darbuotis ir rašyti. Džiaugiuosi, kad sveikata sustiprėjo ir kad gali vėl dirbti, tik nepersidirbk. –

Nors netoli nuo[3] vieni[4] kitų esame, bet taip sunku susisiekti. Nežinau, kad[a] man teks Jus aplankyti ir darbus bei reikalus pamatyti. Tikiuosi, kad per Kapitulą susivažiuosime. Visus širdingai sveikinu ir visa širdimi laiminu

+ Jurgis

[1] *cor* r [2] *cor* k [3] *ins* [4] *p del* nuo

Vilnae, die 14. III. 1923

J. M. Kun. Prof. Fr. Būčiui[1] Kaune, Laisvės al. 61, Lietuva.

+

Mielasai Brolau! Laišką, 21 vasario rašytą, esu gavęs. Pabandyk per Rygą rašyti, gal bus greičiau.

Man rodos, kad kun. Dvaranauckas per daug visokius menkniekius dedasi[2] į širdį ir dėl to graužiasi. Totoraitis taip pat jausmais ima dalykus. Negerai padarė Tėvas Vaitkevičius, kad nepasitaręs davė Seselėms plytų tvartams, kad jas šelpė. Bet dėl tokių menkniekių tik neverta tiek širdytis, graužtis, o net pašaukime svyruoti. Kad įmanyčiau, dvejiems tvartams siųsčiau plytų, kad tik vienybė ir meilė būtų. Pagaliaus tuos dalykus sutvarkysime. Reikia kiek kantrybės. –

Man tai labiausiai nepatinka, kad pradeda kiti kitiems[3] priekaištų daryti, ima vieni kitus įtarti, blogus norus ir intencijas kiti kitiems pakiša. Aš matau, kad visi ko geriausių norų; nori gera Vienuolynui, tik gal ne vienaip supranta dalykus. –

Ramink juos, Brolau, ir taikink, kiek galėdamas. Aš stengsiuosi tuos skaudulius pašalinti.

3. Tėvo Dargio nėr ką siųsti į Ameriką.

4. Tavo sumanymas tėvus suskirstyti man labai patinka. Mudu su tėvu Jonu beveik kone taip pat manėme. Mudviem išrodo, kad t. Gergelis būtų geras klebonas ir vyresnysis. Kiti sumanymai taip pat išrodo geri. Tokiu būdu Novickas teks atsiimti į Marijampolę. –

Tik kada tie paskirstymai daryti? ar dabar, ar po Kapitulos?

5. Kaip su Latvija padarysime? Turbūt jie supyko ant mūs.

6. Lėšų man tiek daug nereikės. Aš ir savo kiek turiu, gal būtų ir ištekę man savo pinigų, kad ne toji nelaimė: 200 dolerių turėjau išdėti netikėtai. –

Kad amerikiečiai prisiųstų mudviem[4] su t. Jonu reguliariai dole-

[1] *sign rub graph* [2] *cor* d [3] *cor* k [4] *cor* u

rinių stipendijų, tai galėtume šiaip taip gyventi, o kai kada ir kokią knygą nusipirkti. –

Kur atsiuntei paskutinį kartą 87 stipendijas, jau atlaikėme. Kai gausi, tai tuo ir atsiųsk stipendijas per Rygą ar per Friburgą; pinigus galėsi paskui atsiųsti. –

Gal Kapitula teks atlikti Vienoje pas Redemptoristus; į Berlyną lenkų gali neįsileisti.

Aš savo turėsiu gal 200 dolerių. //

7. Kodėl tokiu būdu manoma biblijoteka steigti, mudviem su t. *[1v]* Jonu nelabai aišku ir nelabai patinka. –

Ar naudinga vienyti visas tas bibliotekas? –

Kodėl gi jos negali būti sau skyrium? Kaunas nedidelis miestas. –

Tegul kiekviena turi savo inventorių; kam reikia, žinos, kur kas yra, ten galės eiti ir naudotis. –

Gal geriau kiek palaukus; dar ne visa kas nusistovėję[5] ir ne visa kas baigta; gal dalykai kitaip virsti. –

Ar ne geriau mums, Marijonams, Marijampolėje turėti biblioteka? – ten bus žmonių. –

O jei Kaune steigsime biblioteką, tai geriausia gal bus vien savo turėti; bendri dalykai nelabai tarpsta ir daug netikėtų padaro keblumų ir nemalonumų, o gal ir nuostolių. –

Mudviem kiek baisu toji bendra biblioteką. Reikia dalykai gerai apsvarstyti. –

Čia surinkta biblioteka – jau yra ko pasidžiaugti ir pasigrožėti. Kas lenkų literatūroje išleista istorijos srityje, kone visa turime, bent svarbesnių veikalų maža kas trūksta; turime kiek ir rusų kalba veikalų, taip pat daug ir lietuviškų knygų[6] ir laikraščių. Trejos lentynos per visą sieną jau pristatytos knygų, o dar krūvos guli nesustatytų, dar būtų vienos lentynos pilnos.

8. Tėvas Jonas susirūpinęs, ar Marijampolėje renkama leidžiamos

[5] *cor* v [6] *cor* k *pro* g

lietuvių kalba knygos ir laikraščiai. Prižiūrėk, Brolau, tą dalyką. Būtų gaila, kad nutrūktų pradėtas darbas. Tėvas Jonas labai daug surinko čionai[7] ir lietuviškų seniau leistų knygų. –

Turėtume kone visa, kas lietuvių kalba leista.

9. Marijampolėje, matyt, ir dėl statymų kilę abejojimų. Mano nuomone, pirmiausia reikia baigti vienuolynas, kad turėtų kur gyventi tinkamai ir kad galėtų drausmę įsivesti. –

Jei negali viso juvenato pastatyti, tai gal nors dalį jo pastatys. –

Nereik[8] norėti vienais metais visa kas padaryti. –

Jei negalės pastatyti juvenato, gal gaus kur namus samdytis. Bet tik nenutraukite juvenato, kad ir sunku bus, tegul jis eina nuolat...

10. Skórce jau turi novicijate 18 naujokų (3 kunigai). Juvenatas daug duoda; jie priiminėja į visus kursus, daug stoja į IV klasę išsyk.

Širdingai Visus sveikinu ir Visiems laiminu. Pasveikinkite pažįstamas Sesutes. –

Pridedu čia prašymą J. E. Kauno vyskupui, įteik. –

Labai Jūs Visų išsiilgęs. Parašyk kai kada.

\+ Jurgis.

[7] *cor* i [8] *cor* e *p* N

Wilnae, die 24. IV. 1923

Jo M-nybei Kun. Prof. Pr. Būčiui. Kaune
Laisvės al. 63.

+

Mielasai Praniuk! –

Tavo laišką su intencijomis esu gavęs. Tą šimtą dolerių, kur pasilaikei, atveši[1] man į Rymą. Labai dėku už žinias. Rašau trumpai, tuo[2] parašysiu daugiau. Tik naudojuosi skubota proga.

Aš dar nesuskubau prirengti į Rymą apyskaitos apie diecezijos stovį[3]. Į Rymą gal išvažiuosiu tik pradžioje birželio, kaip tik Tau tiks.

Amerikiečiai prašo, kad Kapitula būtų apie 15 liepos. Gal susivažiuotume Danzige, ten JE. vyskupas O'Rurkas geras pažįstamas.

Kaip tik esu gavęs per kun. Ranceną iš Rygos apyskaitas; vos tik praplėšiau, bet dar neskaičiau. Tuo duosiu atsakymą.

Pranešk į Marijampolę ir Ameriką, kad Kapitula bus liepos mėnesį, bus patogiausia, ir gal greičiausia Danzige.

Esava su kun. Jonu abudu sveiku. Širdingai sveikinava. Tuo vėl parašysiu. Baigiu.

+ Jurgis.

Pasiųsk laišką kun.
Kuktai į Kaišiadorį[4]

[1] *cor* š [2] *cor* o [3] *cor* v [4] *add sup txt in sin mg obl*

Wilnae, die 28. IV. 1923

J. M. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Laisvės al. 61.
+ Kaunas.

Mielasai Brolau! Gavau Apyskaitą apie Kauno namą ir laiškus. Pirmiau esu gavęs laišką su stipendijomis. Rašiau į Tave per Friburgą, bet tas laiškas tik dabar išsiųstas[1] sugrįžus kun. Matulaičiui iš atostogų.

1. To šimto dolerių nesiųsk; atveši man į Rymą.

2. Aš tegalėsiu išvažiuoti Ryman ad limina Apostolorum[2] taip pat tik apie 15 birželio. Susivažiuosime. Dar apie tai pranešiu.

3. Amerikiečiai rašo, kad jiems patogu[3] būtų, jei Kapitulą darytume liepos mėnesį. Ar ne gerai būtų paskyrus 15 dieną liepos. Ar ne patogiausia būtų visiems suvažiuoti[4] į Danzigą; ten turime pažįstamą JE. vyskupą O'Rourke. Pagalvok.

4. Jūsų nustatytą[5] tvarką dėl pinigų ėmimo patvirtinu; būtent kad iš vienos pusės pasirašinėtų kun. Vaitkevičius arba Rėklaitis, iš antros pusės Dvaranauckas arba Totoraitis, arba Tylvitis. Pranešk apie tai.

5. Jei matote, kad galima ir reikia, tai tegul profesoriauja kun. Jonas Totoraitis ir J. Vaitkevičius. Bet kaip bus su Amerika? Matulaitis rašo iš Friburgo, kad jis noriai važiuotų tenai? Bet ar jo sveikata tesės?

[1v] 6. Labai džiaugiuosi, kad kandidatų randasi // į vienuolyną kaskart daugiau. Žmogus tai brangiausias[6] vienuolyno turtas. Nors nieko neturėjome pradėdami ir per karą nemaža prastojome, o šiandie jau tiek turime. Dievas aprūpįs ir toliau, kad tik žmonių būtų ir gera dvasia, vienybė ir meilė klestėtų. Džiaugiuosi, kad kunigai latviai įstojo. Reikia žiūrėti, kad ir ten namas būtų galima įsteigti[7]. Taigi ar bus protinga įkinkyti du kunigu į Universitą[8]? spręskite; jums tai palieku.

Labai daug turiu darbo ir daug dirbu. Dabar pradedu rašyti Šv. Tėvui apyskaitą apie diecezija.

Tėvas Jonas vis darbuojasi ir tvarko knygas, ir man perrašinėja

[1] *cor* a [2] *lot* =prie Apaštalų kapų [3] *cor* -tog- [4] *cor* i [5] *cor* s [6] *cor* bra- [7] *cor sec* t [8] *cor fl*

popieras. Jau pabaigiau beveik tvarkyti Įstatus Ancillis Cordis Jesu[9] į Varšavą; iš[s]tudijavau keliolika komentorių į Codicem de Religiosis[10]; dabar jau man lengva bus ir kiti Įstatai tvarkyti[11]. Manau tai padaryti ir Kazimierietėms, prašė. Reiks tvarkyti ir mūs Įstatus.

Visus sveikinu ir visiems laiminu. Dieve, padėk darbuotis.

+ Jurgis, Vysk.

Pas[i]taręs[12] su kun. Jonu dar pridedu: Man rodos, neverta bent[13] Vaitkevičiaus įkinkyti į Universitą; jis tur būti liuosas; labai tiktų misijoms laikyti, kad ir Amerikoje, o kur Latvija, ir šiaip reikia turėti liuosų žmonių. Man rodos, dėl tos 10,000 litų neverta žmogaus įkinkyti. Pinigų kitokiu būdu užsidirbsite. Kun. Totoraitis greičiau gali važiuoti į Kauną; jį greičiau kiti pavaduos.

+J.

[9] *lot* =[Švč.] Jėzaus Širdies tarnaičių [10] *lot* =[Kanonų teisės] kodeksą apie vienuolijas [11] *cor* i
[12] *orig vid ex err* Pasa- [13] *a del* be

Wilnae, die 25. V. 1923

JM. Kun. Prof. Fr. Būčiui. Laisvės al. 63. Kaune.

+

Mielasai Brolau! Abudu laišku, 8 ir 15 geg. rašytu, esu gavęs.

1. Jei Stepanauckaitė neima pinigų, jos dalykas, tegul jie paguli.

2. Kun. Ambrozaičiui padėkok už 10 dolerių[1]; Mišios atlaikytos.

3. Pinigus, kurie yra, geriausia atvežk į Rymą.

4. Jau aš visiems išsiuntinėjau žinias, kad Danzige darome Kapitulą. Rūpinkitės kaip nors tenai pakliūti; susivažiuosime 15 liepos. Parašykite į J. E. vyskupą O'Rourke'ą: Danzig. Henmarktstrasse, 6. Bischoff.[2]

5. Aš po Konsekracijos JE. vyskupo Michalkevičiaus važiuoju į Varšavą, iš ten 17 birželio į Rymą; ten tikiuosi apie 20 birželio būti. Manau stoti pas Rezurekcijonistus, Collegium Polonicum dei Maroniti 22. Susivažiuosime.

6. Dėl kun. Staniulio tariausi su kun. Jonu Kriščiukaičiu; ir mudu tos nuomonės, kad nereikia jo priimti į vienuolyną. Ne iš puikybės taip manome ir ne dėl tų priekaištų, kuriuos jam kitados darydavo kunigai, o gal ir tebedaro. Jis žmogus ir mokytas, ir dievobaimingas, ir ne be nuopelnų; aš lenkiu prieš jį galvą. Bet mudviejų nuomone, jis tebetinka[3] tik pats vienas sau gyventi, o ne su kitais vienuolyne. Ne tik su parapija, bet ir su žmonėmis, ir su kunigais jis nesugebėjo sugyventi. Dar mūsų novicijatui Friburge tebesant, jis bandė į mūsų Vienuoliją stoti; buvo porą kartų Friburge novicijate. Visi tuo pajutome, kad svetimas gaivalas pakliuvo į mūsų tarpą; jis prie mūs [1v] rodėsi neprigijęs, // o mums sunku ir nejauku su juo darėsi; nežinia buvo, kaip apie jį vaikščioti ir iš kurios pusės prie jo prieiti. Buv[au][4] pateikęs jam paprastas[5] paklausas, kurias kiekvienam norinčiam stoti į vienuoliją duodame; vos tik bendrai į jas atsakę[s], ir tai tik į tuos

[1] *cor* d [2] *vok.* =Henmarkto gatvė 6, Vyskupas [3] *a del ver vid* tinka [4] *orig vid ex err fl* -o [5] *cor* r

klausimus, į[6] kuriuos jam patiko atsakyti, prie savo sielos arčiau nenorėjo nieko prileisti. Jis turėjo tada ūkį pirkęs, kuris buvo šeimininkei rašytas. Pastačiau sąlygą[7], kad ūkio reikalus sutvarkytų, o[8] drauge ir[9] šeimininkės; tiesiog, kad ją pašalintų, kam gi duotis teršiamam be reikalo. Tada jis išvažiavęs iš Friburgo, pasikalbėjęs su JE. vyskupu, o paskui ir su manim, stojimą į vienuolyną atidėjo. Prisipažįsiu, kad meldžiausi karštai, kad kaip nors gražumu su juo atsiskyrus. Nepaisant to, kas buvo, man rodos, kad jis visiškai[10] netinka su tokiu būdu į vienuolyną. –

Iš kitur žinau. Jis buvo pastojęs kapelionu pas „Baltąsias Sesutes[11]“ Odesoje, išsyk jos džiaugėsi gavusios[12] tokį mokytą žmogų, bet greit dantį atkando ir tuo skyrėsi, jis pats greit iš ten išvažiavo. Girdėjau, kad ir su a. a. Pranaičiu nesugyvenęs. –

Aš bijočiau duoti už jį balsą. Tegul jis už mus meldžiasi, o mes už jį, bet gyvenkime kas sau.

Dokumentus dėl vienuolyno Aukštadvary išsiunčiau kun. kan. J. Kuktai.

Visus širdingai sveikinu ir visiems laiminu.

+ Jurgis.

[6] *cor* [7] *vid, mut* [8] *cor* [9] *add* [10] *cor* s [11] *cor fl* [12] *cor* a

Kissingen. Kapellenstr. 2. 16. VIII. 1923.

+

Mielasai Praniuk!

Tavo laišką 12.VIII. rašytą gavau. –

Labai gerą atsakymą davei kun. Juozui Vaitkevičiui. Gi man rodos, net prie [jo] buvo kalbėta, kad tik JE. Seinų Vyskupas gali Seselėms skirsty[t]i nuodėmklausius[1] ir vedėjus ir jis tėra jų Kongregacijos šeimininkas. Jei panorės duoti dispensą, gerai, o jei ne, tai ką kitą paskirs. Jei kun. Juozas nenorės Seselėms patarnauti, tai gal ka[ž]ką kitą sutarę pasiūlysite JE. vyskupui į kandidatus arba pats prireikus[2] patarnausi. Ne kaži kas tie keturi sykiai per metus. Beje, užmiršau, kad Tu vizitatorius[3]: –

Nuo savęs aš taip pat parašiau kun. Juozui.

Labai džiaugiuosi, kad kun. Rėklaitis taip uoliai ruošiasi į Ameriką. Rašiau jam laišką. Prašiau, kad jis paveiktų kiek į kun. Česaitį; tik užmiršau jo įprašyti, kad prašytų taip pat Česaičio, kad[4] mestų rūkęs. Girdėjau, kad Broliukai Amerikoje labai piktinęsi matydami kunigą-vienuolį rūkant. Gal prie progos Tu pats mandagiai galėtum apie tai užsiminti.

Jei atspausdinsi savo paskaitą, Freiburge in Br. laikytą, gal man galėsi atsiųsti.

[1v] Kun. Juozui prie progos parodyk dau-// giau meilės ir širdies, tai bus gerai. Kun. Juoz[as][5] daug jausmais ima ir per karštai, ir per staigiai.

Iš Kissingeno išvažiuojame 18 dieną šio mėnesio.

Gal prie progos susirašytum su Jezuitais Berlyne prie Klemenskirche – rusų stačiatikių atvertinėjimo reikalu. –

Mudu pravažiuodami (su kun. Dvaranaucku) laikėme ten Mišias. Jezuitai norėtų susižinoti su Tavim.

Kun. Prof. Reiniui jau atėjo iš Rymo prelatūra. Per kun. Dvaranaucką atsiųsiu.

[1] *cor* nuo- [2] *cor* -rei- [3] *phr ins* [4] *p del* jei sveikatai nekenkia [5] *orig vid ex err fl* -ais

Mane taip pat jau patvirtino Gen. Vyresniuoju „pro hac vice tantum“[6].

Visus širdingai sveikinu ir Visiems laiminu

+ Jurgis

[6] *lot* =tik šiam atvejui [kadencijai]

+

Mielasai Praniuk!

Siunčiu Tau kun. prof. Reiniui suteiktąjį paskyrimą Šv. Tėvo Šambelanu. Taksą jau užmokėjau. Su visomis išlaidomis išnešė ar nedaugiau tik kaip aštuonis dolerius. –

Siunčiu įmokėtųjų pinigų už Kačergutį kvitą. –

Pridedu kelis žodžius linkėjimų kun. prof. Reiniui.

Dieve, padėk darbuotis

+ Jurgis

Vilnae, die 12. IX. 1923

JM. Kun. Būčiui. Kaunas

\+ Laisvės al. 63.

Mielasai Praniuk!

Prie progos rašau kelis žodžius.

Gavau kun. Juozo raštą. Be reikalo jis taip dėl to paskyrimo[1] į Seselių nuodėmklausius nerimauja. Jei nenori ar mano, kad negali, tegul ir nebūna.

Man rodos, Seselių dalykai reikia pastatyti bent kartą taisyklingai:

1°. Jos yra dijecezijos kongregacija ir pilnai po JM. vyskupo valdžia.

2°. JM. vyskupas skiria joms nuodėmklausius. Jei kuris joms nepatinka, tegul su JM. vyskupu tariasi.

3°. Mes neatsisakome joms patarnauti ir padėti, vyskupui to norint.

4°. Jokių globėjų Kanonai[2] nežino.

Bet neapleiskite Seselių, kad nepakriktų ir neiškryptų. //

Prašau parašyti laišką ir išsiųsti mano vardu trisdešimts dolerių *[1v]* (30) į Rymą už paa[u]kštinimus į Lenkų Kolegiją. –

Marijampolė man kalta už stipendijas, tai atsilygįsime

Adresas: Rettore Jagałła
Collegio[3] Polaceo
via dei Maronitii, 22[4]
Roma. Italia.

Gali rašyti į mane ir per Merkinę, per kun. Ribikaucką.

Plačiau parašysiu paskui Tau ir Juozui.

Sveikinu ir laiminu

\+ Jurgis.

[1] *orig* pastky- [2] *orig vid ex err* kanononai [3] *a del* G [4] *it* =Rektorius [...] / Lenkų kolegija / [...] gatvė

Vilnius, 25. IX. 1923.
JM. Kun. Prof. Būčiui
Laisvės al. 63. Kaunas.

+

Mielasai Brolau!

Prašau kun. Vaitkevičių paliuosuoti nuo priedermės būti Seselių nuodėmklausiu ir patarėju. –

Kiti patarnaus. –

Tuo reikalu parašiau jam ilgesnį laišką.

Rašiau, kad išsiųstum mano skolą: 30 dolerių į Rymą.

Rettore de Collegio Polaceo, via dei Maroniti 22. Roma. Italia.

Tikiuosi, kad būsi gavęs tą laišką ir pinigus išsiuntęs.

Man rodosi, kad vieni mūsiškių per daug nori, kad Vargdienių Seselės taipgi per daug globotume, o kiti gal per daug bijosi, kad Seselių vienuolijoje neįklimpus. Reikia dalykai suvesti į tvarką ir įstatyti į tikras vėžes. –

1. Seselių vienuolija yra dijecezijos[1] įstaiga. Jos šeimininkas ir globėjas Vyskupas; jis vienuoliją pilnai valdo. //

[1v] 2. Mes, tik Vyskupui sutinkant ir norint, galime vienuolijai patarnauti, ypač dvasios dalykuose ir reikaluose.

3. Kur reikia, ir seselės[2], ir tie, kurie joms nori patarnauti, privalo atsiklausti Vyskupo.

4. „Globėjo“ vardas man niekad nepatiko ir prašau jo daugiau nevartoti. Aš išvažiuodamas iš Marijampolės tik prašiau kun. K. Rėklaičio, kad Seseles pamokytų Įstatų ir vienuoliškojo gyvenimo.

5. Jei visokioms įstaigoms ir kitoms vienuolijoms tiek tarnaujame, tai, man rodos, juo labiau reikia ir Vargdienių Seselėms patarnauti; juk tai įstaig[a][3], kuri tiesiog nori Dievui ir Bažnyčiai tarnauti.

Aš manau, kad visa kas išeis pačių seselių naudai. Išmoks ir įpras savistoviai gyventi. Per didelė globa niekad nenaudinga. Jei tik Dievą

[1] *cor* -cezi- [2] *cor fl* [3] *orig vid ex err fl* -ai

mylės ir tarnaus Dievui, tai ir Dievas jų neapleis. –

Reikia tik į jų vienuoliją daugiau kandidačių su mokslu pakreipti; tai svarbiausia. –

Sveikiname Visus ir laiminu Visiems. –

+ Jurgis, Vyskupa[s] ir Vyresnysis

Prašau, įdėjus į vokus, išdalyti laiškus; gali juos pirma perskaityti.[4] <

[4] *add sup txt in fol* [1r]

Vilnae, die 30. X. 1923

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui.
Laisvės al. 63. Kaune.

+

Mielas Brolau!

Laišką 10. X. 1923 esu gavęs. Dėku už žinias.

Kun. Matulaitis iš Friburgo rašė, kad jau tų 30 dolerių išsiuntęs į Rymą.

Dėl juvenato st[at]ymo sunku kas tinkamo patarti iš tolo. Jūs ten vietoje būdami greičiau ir geriau galite visa ką išspręsti. Man rodos, geriausia būtų, jei susivažiavę pats nutartumėte ir nustatytumėte būdą, kaip juvenatas baigti statyti ir kokių taisyklių laikytis gaunant pinigų ir juos leidžiant. Priežiūra reikalinga, bet reikia vengti ir per didelio varžymo. Klaidos neišvengiamos, kaip pasirodo; bet vistik tai atsitiko ne iš blogos[1] valios. –

Pasvarstykite, ar pečių statymas, jų priežiūra ir kūrinimas ne brangiau atsieis už įvedimą centralio šildymo. –

Skolai užsitraukti leidimą duodu.

Labai džiaugiuosi, kad kun. Juozas pateko Kaune į tinkamą vietą ir kad sutariate. Dieve, padėk darbuotis. –

Be reikalo rūpinosi dėl Vargdienių Seselių. Kun. Gergelis rašo, kad dvasiniai jas marijampoliečiai pilnai aprūpina. Ūkio vedime taip pat nepasiliks be globos.

Dieve, padėk kun. Tilvyčiui sėkmingai eiti mokslus. //

[1v] Kunigui Darg[i]ui duodu leidimą būti drauge ekonomu ir nuodėmklausiu.

[M]udviejų[2] su kun. Jonu baigiasi Mišių stipendijos. Rašiau į Marijampolę, kad atsiųstų, bet iki šiol neatsiuntė. Norėtų gauti stipendijų ir kun. Cikota. Jei galite, atsiųskite.

Kun. Jonas jau pradėjo mašina rašyti mano taisytus mūsų Vie-

[1] *orig* ł [2] *orig vid ex err* Budviejų

nuolijos Įstatus; bet tai bus tik brulijonas. Dar kartą juos taisysiu, o jau paskui, davęs dar kartą perrašyti, Jums išsiuntinėsiu. Labai daug darbo reikia į juos įdėti.

Aš[3] galvoju, ka[s][4] bus, kai reikės Latviuose namas[5] kurti. Ar turėsite žmonių. Būtų gera, kad kun. Valperis dar pasimokytų.

Visi širdingai Jus sveikiname. Siunčiu Jums palaiminimą. –

Dėl skolų per daug nenusiminkite, Dievas padės; žinoma, reikia atsargiam būti su skolomis, kad nežlugus. –

Kun. Andžiulis rašo, kad sveikas ir neblogai jam sekasi.

+ Jurgis.

Ancillarum St. Cordis Jesu[6] laiškus[7] gavau, į Varšavą išsiunčiau.

[3] *cor* [4] *orig vid ex err* kad [5] *cor* a *p* n [6] *lot* =Švč. Jėzaus Širdies tarnaičių [7] *cor* k

Vilnius. 29. XI. 1923.
JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui
Laisvės al. 63. Kaunas.

+ Mielasai Brolau!

Prašau man pranešti, ar sutiksite priimti į Marijampolės vienuolyną Vilniaus Ašmens Vartų[1] zakristijoną. Jis jau turi 60 metų – senyvas. Žmogus labai geras. Buvo Doloristų kongregacijoje drauge su br. Kazimieru, sodininku. Bijojosi daryti amžinuosius apžadus; lietuviu būnant jam rodėsi tenai nepakenčiamas gyvenimas. To vienintelė tebuvo priežastis, kad nesiliko toje kongregacijoje. –

Moka jis dar ir siūti, bent gali taisyti rūbus. Turi kiek pinigų apie 100 rublių auksu ir keturiasdešimt sidabru. Reikėtų jam Rymo dispensos kaipo buvusiam vienuolyne. –

Kaip Tau, Brolau, išrodo, ar ne per senas, ar priimsite. Kol kas galėtų būti naudingas, bet žinoma, senatvė jam už pečių. Šiaip labai geras ir rimtas žmogus. –

Greit duok atsakymą. //

[1v] Jau aš pabaigiau mūsų Įstatus taisyti ir tvarkyti, o kun. Jonas perrašinėti. Bet tai bus tik juodraštis. Dabar juos dailįsiu ir tobulįsiu. Gal iki Naujų Metų darbą atliksiu.

Mane lenkų laikraščiai vėl ėmė pulti ir teršti kobjauriausiai. Nebūtus daiktus prasimano. Kuopelė kunigų ir daug dvarininkų prieš mane varo agitaciją. Grasina net užšauti ar šiaip užmušti. Dievo valia. Kol Šv. Tėvas liepia, aš iš vietos nesitrauksiu. Ne kartą tai jiems pareiškiau. Šiaip, dėku Dievui, sveikas esu ir dirbti galiu. Keliu paprastai 3 arba 4 valandą ryto. Baigęs Įstatus, imsiuos ruošti Sinodui medžiagą.

Siunčiu Šventėms[2] linkėjimus. Dieve, padėk Jums Visiems darbuotis. Visa širdimi laiminu. –

Kun. Jonas sveikina[3].

+ Jurgis, Vyskupas

Įteik mano broliui laišką.

[1] *cor* V *pro* v [2] *cor* Šventė- [3] *cor* v

Vilnius, 29. XI. 1923.
JM. Kun. Prof. Būčiui.
+
Mielasai Praniuk!

Dar vienas reikalas. Kun. Ambrozaitis klausė manęs, ar[1] aš turiu jo knygą „Giesmių skarbininkas“. Atrašiau, kad neturiu. Tik ką gavau jo laišką, kur stebisi, kad man to veikalo nesi įteikęs. –

Aš atsakiau kun. Ambrozaičiui, kad užsienyje teko daug reikalų atlikinėti ir po įvairias vietas važinėti; tai man galvoje visa kas susipainiojo. Ir tikrai neatmenu, kaip ten buvo su ta jo knyga. Ar Tu man ją davei, ar ne. Atsiuntė jis man naują giesmę ir pataisus senųjų. Aš tie-// są kalbant nei laiko neturiu tokiems daiktams, nei nesugebu poezijos *[1v]* taisyti. Parašiau jam, kad pasirūpįsiu jo knyga gauti, kad ji rasis.

Dovanok man, jei netyčia ne taip ką padariau. Galva pavargus, užmirštu mažmožius, ypač tiek visokių reikalų turėdamas. –

Nuramink nuo savęs kun. Ambrozaitį.

+ Jurgis

[1] *vid, mut*

Jo M-bei Kun. Prof. Pr. Būčiui.

Prašau, jei galima, įduoti p. Šlapelienei pinigus už įteiktas man stipendijas Šv. Mišioms. Kisingene kun. Dvaranauckas buvo įdavęs man 160 stipendijų dolerinių. Sveikinu širdingai

+ Jurgis, Vyskupas[1] //

[1v] Dr. Georgius Matulewicz
Episcopus Vilnensis

[1] *add in sin mg subter txt al m* Pinigus (160 dolerių) įdaviau per kun. V. Dargį D-rui Šlapeliui „Švyturio" b-vės knygyne 29. XI. 1923 m.

Vilnius. 3. XII. 1923.

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Laisvės al. 63. Kaunas.

+

Mielasai Praniuk! Tik ką pas Tave rašiau per Friburgą per kun. Matulaitį. Bet mano laiškas jau jo nerado Friburge, ir nežinau, ar būsi tą mano laišką gavęs.

Labai nori į mūsų vienuoliją, į Marijampolę stoti Vilniaus Ašmens Vartų zakristijonas. Jis jau turi[1] ar ne 60 metų. Šiaip labai geras ir ištikimas žmogus; moka ir kiek siuvėjauti[2]. Jis buvo Doloristų vienuolijoje, bet nenorėjo stoti prie amžinųjų apžadų dėl tos pat priežasties, kaip ir brolis Kazimieras, sodininkas. Nežinau, ar norėsite į Marijampolę tokį seną priimti. Jis turi apie 100 rublių auksu ir kiek dar sidabru. –

Prašau man pranešti, ar siųsti jį į Marijampolę.

Buvo rašęs pas mane kun. Ambrozaitis iš Amerikos. Klausė, ar aš turiu jo „Giesmių skarbininką". Atsiuntė jų pataisas ir dar naujų giesmių. Aš nurašiau, kad neturiu. Dabar rašo, kad jis Tau tą „Giesmių skarbininką" įteikęs man[3] perduoti. Dabar tik atsiminiau[4], kad užsieniuose būdami kalbėjova dėl to „Giesmių skarbininko". Bevažinėjant man viskas galvoje susipainiojo, užmiršau. –

Bijau, kad neturėtum kokių nemalonumų nuo kun. Ambrozaičio. Aš jam parašiau, kad man po įvairias vietas bevažinėjant visa kas susipainiojo galvoje, kad aš tą knygą gau-// siu, kad jis būtų ramus. *[1v]*
Jis žadėjo į Tave[5] kreiptis. –

Ir gavęs tą knygą, ne ką aš veiksiu, poezijos nerašau ir laiko neturiu į tą „Giesmių skarbininką" įsigilįti.

Jau mūsų Įstatus pabaigiau rašyti, jau kun. Jonas perrašė juos mašinėle. Dabar aš juos tobulįsiu ir dar kartą taisysiu.

Mudu su kun. Jonu asava sveiku. Lenkų laikraščiai vėl mane puola. Nebūtus daiktus prasimano. Visaip nori suterorizuoti. Dievo valia.

[1] *cor* r [2] *vid, mut* [3] *vid, mut* [4] *vid, ill* [5] *cor*

Parašykite, kas pas Jus girdėtis.

Gal nebus progos, tai dabar siunčiu Visiems Kaune ir Marijampolėje ko širdingiausius linkėjimus Šventėms. Dieve[6], padėk darbuotis. –

Pasveikinkite pažįstamas sesutes prie progos.

Visa širdimi Jus Visus laiminu.

+ Jurgis

[6] *cor* -ev-

Vilnius. 22. XII. 1923.
JM. Kun. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaunas.

\+

Mielasai Praniuk!

Tavo bilietėlį ir pinigus už Mišių stipendijas gavau, labai dėku. Tik kitąkart siųskite ne litais, o doleriais. Šiaip mainant reikia nustoti nuo 20 iki 30 %, tai per daug. –

Labai širdingai dėku Jums Visiems už maldas ir linkėjimus. –

Latviams padėkite steigti namus, jei galima, tai ir medžiagiškai. Būt labai gera, kad jiedviem galėtumėte kurį kunigą pasiųsti. Stoję į vietą tegul latviai į mane parašo; per juos galėsime lengviau susižinoti; ir šiaip namo[1] tik pradžia; man labai rūpės, kaip ten visa kas eisis. –

Tas kandidatas, zakristijonas[2], apie kurį minėjau, kad labai trokšta stoti Marijampolėn, gana senokas, daugiau[3] 60 metų; bijau, kad nebūtų jums sunkenybe; šiaip labai geras žmogus. –

Iš kun.[4] Vaitkevičiaus antrą gaunu laišką. Šis daug geresnis, bet pirmasis labai skaudų padarė mud[viem][5] su kun. Jonu įspūdį. Aš labai branginu [ir][6] myliu kun. Juozą; Dievas jam davė daug dovanų ir gerų ypatybių. Bet jis kai kada yra per daug aštrus, griežtas, per siaurai ima dalyką, o net kai kada stoka jam takto. Jis buvo Lenkijoje Vloclavko dijecezijoje vienuolynų skirtas vizitatorium; pasekmė buvo tokia, kad per Vyskupų susivažiavimą prie manęs pastatyta buvo sanlyga, kad tik daugiau jokio marijon[o][7] neskirtų vizitatorium. Marijampolėje jam valdant ėmė darytis partijos ir kilti nesantaika. Dabar, skaitant jo laišką, paėmė mane baimė, kad nekiltų nesusipratimų [tarp][8] Marijampolės namo ir tarp Kauno. Discite a me quia mitis // sum et *[1v]* humilis corde[9]. Kuomet apaštalai norėjo griežtai su negerais miestais pasielgti, Kristus sudraudė ir pasakė: nescitis, cuius spiritus estis[10]. Kristaus dvasia – tai meilė. –

[1] *orig vid ex err* nammo [2] *cor fl* [3] *a del* apie [4] *cor* -un [5] *orig vid ex err fl* -u [6] *vid, mut* [7] *orig vid ex err fl* -ų [8] *orig vid ex err* ar [9] *lot* =Mokykitės iš manęs, nes esu romus ir nuolankios širdies (*Mt* 11, 29) [10] *lot* =nežinote, kokios dvasios esate (*Lk* 9, 55 - *V Clementina*)

Malšink, kiek galėdamas, kun. Juozą. Iki šiol buvo tarp mūs tikrai Dievo šeimynos santykiai, tikrai broliški. kun. Juozas jau nori įvesti formalumų santykius. Dar per greitai, dar mes tik organizuojamės. Iš palengvo prieisime prie tvarkos. Paulatim summa petantur[11]. –

Kun. Juozui nepatinka, kad kun. Gergelis skirtas vyresniuoju dar nepadaręs amžinųjų apžadų. Tiesa, aš to nežinojau, bet ir neatsižiūrėjau[12] į tai; man rūpėjo daugiau, kad būt tinkamas ir geras žmogus. Nori jau įvesti, kad visi namai pradėtų mokėti trečdalį į provincijos kasą Kaune. Jei neturite iš ko gyventi, tai pareikalaukite. Bet jei turite, tai dar to nedarykite. Ir Marijampolės namas dar tik statomas. Kun. Andžiulis tam siųstas Amerikon, kad galėtų Marijampolė pasistatydinti namus ir juvenatą. Atlikęs darbą Amerikoje tegul jis[13] grįžta Lietuvon misijų laikyti; čia reikia. –

Daug kitų formalumų kun. Juozas iškelia, kurie, mano nuomone, tik šalčio santykius tarp mūs įneštų. –

Kai matau, toji seselių vienuolija tikrai darosi mūsų crux[14], ar bent nesantaikos obuolys. Man rašė iš Marijampolės, kad seselių dvasios reikalai aprūpinti. –

Reikia joms padėti, bet aš nesuprantu to „globojimo", kurio reikalaujama. –

Priekaištai, kuriuos kun. Juozas paduoda, tai dauguma – moteriški įtarinėjimai ir spėliojimai. Tikresnis[15], jei yra, tai, kad marijonai nieko nemoka seselėms už patarnavimus ubagyne (elgetyne). Kai turėsi laiko, įžvelk į tuos dalykus ir visa ką švelnink. –

Aš rašiau, kad kol sustos į Vargdienių Seselių[16] Vienuoliją inteligenčių – tinkamų – negalės ji kaip reikiant plėtotis. //

[2r] Skaudžiausia man tai, ką jau antrame savo laiške prikiša mums kun. Juozas, kad marijonai ne Bažnyčiai, o sau tik tarnauja. Antrame laiške tas priekaištas išrodo tuo pamatuotas, kad kun. Gergelis dar-

[11] *lot* =svarbiausi dalykai pasiekiami pamažu [12] *vid, mut* [13] *cor* i [14] *lot* =kryžius [15] *cor* s [16] *cor sec* s

buojasi įvairiose Draugijose ir įstaigose, o Seselių medžiaginių reikalų nenori vesti. Seselių vienuolija tai dar ne Bažnyčia. Man rodos, kad tiek Seselių Vienuolijai, tiek kitoms Draugijoms tarnaudami vis tai pačiai Bažnyčiai tarnaujame. O net ir savo Vienuolijai tarnaudami, jos gerove[17], auginimu, plėtoj[imusi][18] rūpindamos ne kam kitam, tik Bažnyčiai tarnaujame, ir tai ypatingu būdu. Ir kūdikis auginamas[19] auga visuomenės labui[20], ir žmogus savo kūną ir dvasią ma[i]tindamas, savo jėgas stiprindamas, save[21] tobulindamas, mokindamos visa[22] tai daro, kad galėtų dirbti ir tarnauti ir kitų labui. –

Rašau Tau, Brolau, tuos dalykus, kad prie progos prudenter ir suaviter[23] galėtum į kunigą Juozą paveikti; jis geros valios žmogus. –

Prie progos įžvelk į santykius Marijampolėje tarp mūsiškių ir seselių. Kas netinkamo, rūpinkis atataisyti. Iš kun. Juozo laiškų man išrodo, ka[d] Uogentaitė per daug linkusi įtarinėti žmones, o kun. Dvaranauckas per daug jausmais vadovaujasi ir greit užsi-// gauna. *[2v]*

Jau beveik baigiu mūsų įstatus tvarkyti; gal iki Naujų Metų pabaigsiu. Duosiu tuo kun. Jonui perrašinėti.

Čia nieko ypatinga. Mane, kaip paprastai, kai kurie lenkų laikraščiai atsidėję šmeižia ir puola, kaip įmanydami; visokių nesąmonių prasimano ir paskui skleidžia[24]. Kai kada ir grasina, net užmušti žada. –

Nesuprantu, ko jie iš manęs nori. Dėku Dievui, kol kas galiu dirbti ir daug dirbu. Baigęs įstatus, imsiuos diecezijos Sinodą ruošti. Dar norėčiau apie namų vizitaciją paruošti instrukcijas.

Man rodos, bus gera, jei jaunesnysis latvis kunigas (Valpertas) kiek pasidarbavęs dar pasimokys. –

Aš ir kun. Jonas Jus Visus sveikiname. Linkime viso gero. Sveikinu visas Sesutes. Dieve, padėk darbuotis. –

Visa širdimi laiminu.

+ Jurgis, Vyskupas

[17] *cor* v [18] *orig vid ex err* -mosi [19] *cor* n [20] *cor* u [21] *a del* save [22] *vid, mut* [23] *lot* =išmintingai ir maloniai [24] *cor fl*

Sumanymas partraukti Česaitį ir Meškauską man patinka. –

Prašykite Dievo, kad daugiau rastųs kandidatų su pašaukimu; prašykite gerų kunigų, kad pakreiptų[25] į marijonus jaunikaičių su pašaukimais; Messis multa operarii pauci[26].

[25] *cor* r [26] *lot* =pjūtis didelė, darbininkų maža (*Mt* 9, 37)

Vilnae, die 26. I. 1924.

JM. Kun. Prof. Fr. Būčiui, Laisvės al. 61.

+ Kaune.

Mielasai Brolau! Tavo laišku, 19 ir 22 gruodžio dieną 1923 m. rašytu, esu gavęs.

Labai širdingai dėku Jums Visiems už maldas ir linkėjimus. –

Kunigų aukuotas kielikas tegul kol kas pas Jus liekasi.

Iš kun. K. Matulaičio gavau laišką, iš Londono rašytą. Būtų ne pro šalį jam dar teologijos[1] pasimokyti[2]. Jis gabus žmogus, lengvai rašo, galėtų[3] mokslą tinkamai sunaudoti.

Iš Amerikos rašo kan. kun. Bumša įstojęs [į] mūsų Kongregaciją; labai džiaugiuosi. Jis geras darbininkas[4].

Aš jau pabaigiau rašyti mūsų Konstitucijas; jau mašina jas kun. Jonas perrašė. Taip pat parašiau į Visus Vienuolijos Brolius laišką, – pagal Kapitulos norą. –

Jau pabaigiau rašyti Instrukcijas ir Paklausas, pagal kurias namų Vyresnieji privalo duoti metines apyskaitas. Kun. Jonas kaip tik dabar rašo jas mašina. –

Visa tai tuo Jums per Dancigą prisiųsiu. –

Manau, kad naujos Konstitucijos ir Instrukcijos padės sutvarkyti namus.

Mielas Brolau, reikia visa kas tvarkyti ir vesti prie tvarkos „fortiter in re“, bet „suaviter in modo“[5]. Kaip kada reik pakentėti ir kantriai palaukti.

Inventoriai[6] tur būt padaryti. Sąskaitos tur būt vedamos. –

Man patinka Jūsų sumanymas sudaryti bendrą provincijos kasą. Apie tai buvo savo laiške minėjęs kunigas Juozas Vaitkevičius, bet aš jo gerai nesupratau. Kaip Tu, Brolau, rašai, man aišku, ir tam sumanymui pritariu. –

Kun. Tylvitis // gal būt visai geras kasininkas. – *[1v]*

[1] *cor* t [2] *vid, mut* [3] *vid, mut* [4] *mut* d [5] *lot* =tvirtai reikalo požiūriu, bet švelniu būdu [6] *cor sec* n

Bet eikite prie visa ko ramiu ir protingu būdu, kad nekiltų kokių nesantaikų tarp namų.

[M]udviem[7] su kun. Jonu nepatinka ir nesuprantamas toks klausimo statymas, kaip matosi dabar, tar[p] Marijampolės ir Kauno namų. Vieni kitiems drįsta net išnaudojimus prikaišioti. Kaip kun. Matulaitis[8] rašo, jau pradeda kone žydiškai statyti sąskaitas, kiek katrie katriem tur primokėti[7]. Tik mūs nuosavybė bendra. Mes leidžiame į mokslą jaunus brolius ir kunigus ne Marijampolei ar Kaunui, ar Chicagai, o Vienuolijos labui, Bažnyčios labui ir dėl Dievo garbės. Tik kunigai dirbs, kur Dievo garbė labiau jų darbo reikalaus. –

Sąskaitų vedime tur būt tvarka, to Konstitucijos ir Kodeksas reikalauja; bet nepamirškite, kad mūsų, ką turime, visa kas bendra. Visi turime žiūrėti, kad bendras turtas eitų ko tikslingiausiai Kongregacijos reikalams, Bažnyčios labui ir Dievo garbei dauginti.

Taip pat liūdna, kad taip lengva širdimi vieni kitus ima įtarinėti ir vieni kitiems priekaištus daryti; nesidrovėdami net į vieni kitų intencijas ir širdies jausmus[8] įžengti. –

Tą palinkimą[9] įtarinėti pastebiu ir Uogentaitės laiškuose ir nusiskundimuose. Tik mes visi esame žmonės gerų norų. Nesuprantu, kaip galima išdrįsti primesti ar prikišti kitam piktus norus ir intencijas. Imkite Dalykus broliškai. Ramink, Brolau, visus ir taikink. –

Iš palengva prie visa ko prieisime, Dievui padedant; turėkite kantrybės. –

Man rašo, kad kun. Juozas kiek per staigiai su Konvikto studentais pasielgia ir net jiems įskaudina. „Discite a me quia mitis sum et humilis corde“[10]. –

Kun. Totoraičiui galėtumėte šį tą prisiųsti iš paleografijos. Bet kaip. –

[7] *orig vid ex err* Budviem [8] *cor* t *p* a [7] *cor* k [8] *cor fl* u *pro* ų [9] *cor* k [10] *lot* =mokykitės iš manęs, nes esu ramus ir nuolankios širdies (*Mt* 11, 29)

Visus sveikinu ir bučiuoju. –
Tuo per Dancigą parašysiu. –
Litais pinigų nesiųskite, mainant eina didelis nuostolis. –
Laiminu visiems.

+ Jurgis, Vyskupas.

Vilnae, die 26. I. 1924.

JM. Kun. Prof. Būčiui.

+ Mielasai Brolau!

Dar dėl Ancillae Cordis Jesus[1] ir Aukštadvario. –

Ką rašiau, to nemainau. Seselėms tegul būna: 1) Dominikonų buvusi[2] bažnyčia, 2) trobėsiai; 3) žemė. Klebonui, kaip rašai, tegul 1) duoda 12 ha žemės Aukštadvary, 2) 3½ ha Župų pievos. Kitas smulkmenas drauge aptarkite.

Tik projekte sutarties matau, kad klebonui duodama nuo 8 iki 20 ha žemės ir 7 ha pievos.

Šven[t]a Kongregacija atsiuntė man raštą, kuriame klausia žinių
[1v] apie Aukštadvary buvusį turtą Dominikonų. Prašiau //kun. kanaunyko Kuktos, kad tas žinias man prisiųstų. Ir Tau to rašto kopiją įd[e]du.

Bučiuoju Tave.

+ Jurgis

[1] *lot* =[Švč.] Jėzaus Širdies tarnaičių [2] *cor sec* u

Vilnae, die 31. I. 1924.

JM. Kun. Fr. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaunas.

+

Mielasai Brolau. Nesenai, gavęs Tavo laiškus, rašiau. Gal mano laiško nesi gavęs, tai kaip ką pakartoju: –

1. Siunčiu Įstatų, Aplinkraštį ir kiek Instrukcijų. Atsidėję į juos, ypač Įstatus, įžvelkite ir savo pastabas padarę man jas prisiųskite. Labai pasitikiu ne tik Tavo darbu, bet ir kun. Vaitkevičiaus, ypač asketikos dalykuose. –

2. Prašė[1] mane JE. vyskupas Rancanas į Rygą į savo Konsekraciją. Jei gausiu pasą, mielu noru važiuosiu. Tikiuos, gal kas jūsiškių ten atvyks, gal patsai atvažiuosi; gal su mūsų broliais latviais pasimatyti ir susipažinti galėčiau. Tik kada dar bus toj Konsekracija, nežinau, sužinosite. Gal man tada atvežtumėte iš Marijampolės mano kiek užrašų ir pastabų mūsų „Instrukcijoms", ten buvo „Misijonierių" vadovėlis novicijatui ir ar ne tik „Kapucinų". Man būtų pravartu tokie dalykai. –

3. Kad visur būtų Sanskaitų[2] knygos, tinkamai vedamos, kad būtų inventoriai, – būtinai reikia. Sumanymas įsteigti bendra provincijos kasa – man patinka. –

Iki šiol buvome organizavimos stovyje; bet jau dabar reikia kaskart labiau prie to eiti, kad visa kas būtų pagal Įstatus sutvarkyta. –

4. Steigdamas latvių namą, žiūrėk, kad viskas būtų formaliai padaryta. Prašyk, kad raštu būtų kas reikia atlikta ir duota. Kad teisėtai būtų vienuolynas ir žemė, ir parapija, jei yra, pavesta Marijonams. Tegul latviai stengiasi tuo su manim susirašyti. –

5. Širdies Jėzaus tarnaitėms, kaip rašiau, tegul būna bažnyčia, trobesiai ir žemė. Kaip nusprendėte, duokite kiek žemės ir pievos. Tegul parapija liekasi prie medinės bažnyčios[3]. Šv. Kongregacija reikalauja žinių, kas Dominikonų turto tenka seselėms. Prašau suteikti man

[1] *cor* r [2] *cor* S [3] *cor* b

tų žinių. Jau du kartu siunčiau kun. Kuktai to rašto kopiją, o Tau kartą. –

6. Kun. Totoraičio raštas apie Marijonus labai man patiko. Būtų galėjęs kiek plačiau apie mūs veikimą dabar parašyti. Aš Kisingene daviau kun. Dvaranauckui apyskaitos kopiją, siųstos[4] į Rymą. Žinias turite. –

> Taip pat, naudojantis proga, reikia paskelbti nor ant luobelių // [1v] Tavo leistas ir kun. Totoraičio knygas, kaip apie Liurdo Šv. Panelę, Tikybos dalykus, Apologetiką, Apie Jau[n]imo organizacijas – ir t. t. Gi mūs tikslas platinti tarp žmonių knygas; tegul bent jas žino. –

7. Eikite[5] prie tvarkos, bet fortiter in re sed suaviter in modo[6] ir „prudenter ac lente"[7], kad nebūtų kokių nesusipratimų tarp namų. Meilė ir dermė už visa ką brangesnė. –

8. Gerai padarė, kad pas mane atvyko Sesuo Uogentaitė[8]. Aš galėjau aiškiai jai išdėstyti, kas reikėjo. Išrodžiau jai: 1) kad jos elgimos ir nusistatymas buvo priežastimi susidarymo Marijampolėje partijų ir kilimo nesusipratimų; 2) kad dabar ji savo nusistatymu kaskart labiau nustato kun. Vaitkevičių ne tik prieš Dvaranaucką, bet jau ir prieš Marijampolės Marijonų vienuolyną, o net dėl jos jau jis ima užgaulioti ir pačią mūs Kongregaciją. Daug jai ir kitų dalykų išdėsčiau. Labai gerai visa ką priėmė; ji yra geros valios žmogus. –

Tikiuosi, kad grįžus visa ką atitaisys ir dalykus suves į tvarką. –

Labai prašau, kai reikės, jai padėti. Štai jai duoti mano nurodymai: I. 1) Ji pati tur daugiau atsižiūrėti į savos dvasios gyvenimą ir savęs tobulinimą; į visa ką žiūrėti tikėjimo akimis, visa ką matuoti Evangelijos mastu, gyventi Kristumi; – 2) Vengti staigumo, visa ką gerai apmąstyti, vadovautis meile. II. Vargdienių Seselių [vienuolija] vis tik medžiaginiai šiek tiek sustiprėjusi ir asmenų šiek tiek turi:

1. Tegul stengiasi pačios sau ištekti ir tesėti, ir savo kojomis eiti[9]. –

[4] *cor* ų [5] *cor pri* i [6] *lot* =tvirtai reikalo požiūriu, bet švelniu būdu [7] *lot* =išmintingai ir lėtai [8] *cor* ė [9] *a del ver ill*

Jokių šios žemės „globėjų" nereikia. Tos „globos" tiek jiems kenkia, ir seselių nenaudai išeina. Seselių globėja – Šv. Panelė Marija; Sužadėtinis – Jezus, o tikras Vadas – tai Bažnyčia ir jos nurodymai ir Įstatai. –

2. Joms reikia gero ir protingo patarimo. Čia gali joms patarnauti Marijonai. Tik tegul nesikrei[p]ia[8] į ⌜X ar Y⌝[9] ir nesisega į skvernus[10] to ar kito marijono, o tik nori „Marijonų" patarties; būtent Marijampolėje tegul kreipiasi į namo vyresnįjį ir tik per jį ir su jo žinia į kitus, o prireikus Kaune[11] į Tave, kaipo vyres[nįjį], o per Tave į kitus.

3. Tegul stengiasi būti veiksniu taikos tarp marijonų, o ne skaldymų arba nesusipratimų. –

Mano įsitiki[ni]mu: 1. Seselių Vargdienių Vienuolija tegul sau būna, ji reikalinga, ir, Dievui padedant, augs.

2. Reikia mesti į šalį su kuo nors vienijimo sumanymus. –

3. Tegul jos turi sau tą 4 klasių pensijonatą, ten sau kandidates galės lavinti. –

4. Kai turės jėgų, tegul[12] imasi sau tinkamų darbų. –

5. Mano nuomone, kasmet reikėtų jų Vienuolijos padaryti „vizitacija" su vyskupo pritarimu. Tos vizitacijos padės jas tinkamai nustatyti. –

Sveikinu visus ir laiminu. + Jurgis, Vyskupas.

Mišių pinigus 60 dolerių gavau. Dėku. –
Siunčiame knygas kun. Totoraičiui. –
Sveikina kun. Jonas.
+ J.[13]

[8] *orig vid ex err* nesikreikia [9] *ins* [10] *a del* sver [11] *cor* K [12] *p del* kreipiasi į sa [13] *cap add in init fol* [1r], *p add obl al m* Atsakymas / Codex Epistol[arum] [=Laiškų knyga] / p. 309.

Vilnae, die 31[1]. I. 1924.

JM. Kun. Būčiui. Kaune.

\+ Kaip tik gavo raštą zakristijonas, kad gali atvažiuoti.[2]

Beje, atlikau su Uogentaite Agotos Kudirkiutės, kun. Felikso sesers, reikalą. Ji buvo dar Friburge padarius amžinuosius apžadus su Seseria Marcele. Grįžusios be naujokavimo susiliejo su Vargdienių[3] *[1v]* Seselėmis, aš jos skaičiau viena // vienuolija. Kažin kas ten pasidarė[4]; ėmę ir atsiuntė čionai Agotą. –

To dalyko neištyręs nenorėjau nieko spręsti. –

Tur Agotą skaityti Vargdienių Seselės savo nariu. Gėdos joms nepadarė ji, nes tai asmuo labai dvasiškai išsilavinus. –

Tegul kartą baigias visi bandymai Vargdienių Seseles su kitomis vienyti ar kokia ten ypatinga „globa" globoti. Tegul jos pradeda gyventi savistoviai. –

Manau, kad po mano pasikalbėjimų su Uogentaite daug kas pakitės. –

Laukiu Tavo laiško. Rūpės man, ar būsi gavęs Įstatus.

\+ Jurgis

Zakristijonas labai užvargintas, buvo sunkiose sanlygose. Bet labai dievobaimingas ir geras žmogus.

[1] *cor pro* 28 [2] *phr add, p del* Mielasai Brolau, – / Rašiau dėl Ašmens Vartų zakristijono. Jis turi per 60 metų. Labai geras žmogus. Buvo drauge su broliu Kazimieru Spečium. Abudu drauge iš ten išstojo. – / Jis – zakristijonas – turi kiek pinigų auksu ir sidabru. Moka kiek siūti. – / Labai jį čia visi giria. – / Tik tiek, kad senas. – / Ar gali jis atvažiuoti į Marijampolę? Praneškite. – [3] *cor* d *pro* g [4] *cor* -si- *pro* -da-

Vilnius. 7. II. 1924.

JM. Kun. Prof. Būčiui. Laisvės al. 61.
Kaunas.

+

Mielasai Brolau! Tavo laišką, 8. I. 1924 rašytą gavau. –

1. Jei tik yra kam rekolekcijos kunigams vesti, prašau paskelbti dijecezijų kunigams, kad Marijampolės[1] vienuolynu gali naudotis.

2. Labai mums liūdna ir skaudi žinia apie Kačergutį. Gal Dievas jį išgelbės; meldžiamės. Pašau tikrą žinią duoti.

3. Nežinodamas dalykų stovio rašiau, kad kun. Bumšą priimtų į novicijatą[2]. Geriau dabar palikti jį Chicagiečių atsakomybei. Gal Dievas duos jam Šv. Dvasią; juk ir dideli nusidėjėliai, Dievui duodant, virto šventais. –

Rašė man, kad kun. Bumša nors silpnos, bet geros valios žmogus. //

4. Jei taip dalykai stovi, Rektorium neverta apsiimti būt. Gaila *[1v]* laiko ir sveikatos. Pagaliaus, pasitark su savaisiais. –

Mūsų vienuolija dar tebesitvarko; jai reikia daug darbo pašvęsti; kitaip neis gerai. Aš tos nuomonės, kad Tau neverta apsiimti rektoriauti. Ginkis, kaip galėdamas; bet nevaržau.

5. Aš maniau, kad baigęs mokslą, Dra[b]nys gal čia galės grįžti; čia labai reikia kunigų. –

Bet kur[3] jis bus, gal dar per anksti spręsti; tegul, baigęs novicijatą, pabaigia pirmiau mokslus; jis silpnai priruoštas; jam būtinai dar reikia universitatė lankyti. //

5. Zakristijonas[4] atvažiuos. *[2r]*

6. Manau dar galėsiąs pavasarį ar vasarą atsiųsti jums kokį kunigą.

7. Ar negalėtų Marijampolėje, bent prie stalių, mokytis vaikinai amato. Gal iš palengvo[5] prieitumėte Marijampolėje ar kur kitur prie amatų mokyklos.

[1] *cor* r [2] *mut fl* [3] *mut, vid, vel* -r [4] *cor* Z [5] *cor* v

8. Mudu su Jonu Kunigu manova, kad gera būtų Jums Marijampolėje ar Kaune dvasinio turinio laikraštėlis turėti. Kai grįš kun. Česaitis ir Meškauskas, gal galėsite tokį laikraštėlį įsisteigti. //

[2v] 9. Ar negalėtų kas laikyti misijų žmonėms, pav., kun. Draugelis su kuriuo kitu; labai reikalingas daiktas.

10. Paleografijai veikalų dabar neturime. Kun. Jonas rūpįsis surasti ir supirkti. –

Gavę[6] prisiųsime.

11. Ar nebūtų gera, kad parsisiųsdintumėte „Commentarium pro Religiosis". Via delle Carceri, 9. Roma (12). –

Išeina kas mėnuo.

12. Aleksa gali šventintis. Patsai pagal Kanonus ir naujus Įstatus gali suteikti jam Litteras dimissorias[7]; o vietinis vyskupas duos dispensą ab interstitiis[8].

13. Latviai gali užsitraukti skolas. –

Kiek galėdami padėkite jiems.

14. Vargdienių Seselės tegul savo reikalus atliks Marijampolėje, per[9] namo vyresnįjį kun. Gergelį, o jei to negana, Kaune per Tave; tai bus tvarka. –

Sveikinu Visus ir laiminu.

+ Jurgis, Vyskupas.

[6] *cor* v [7] *lot* =leidimą šventimams [8] *lot* =nuo laukimo, t. y. leidimą priimti šventimus jaunesnio amžiaus, nei numatyta [9] *cor* p *pro* m

Vilnius. 22. II. 1924.

JM. Kun. Prof. Fr. Būčiui. Laisvės al. 61.

+

Mielasai Brolau.

Kaip tik gavau Jūs laiškus, savo kailinius ir rankraščius; labai dėku, kad prisiuntėte. Jūs laiškai, rašyti 6 II, o gavau tik 22. Aš naudojuosi kiekviena proga, kad ką nors Jums parašyčiau, ypač, jei gaunu iš Jūs laišką; tik sunku susisiekti. –

1. Pr[i]siųskite man žinių, kurių reikalauja Šv. Kongregacija Ryme apie Dominikonų vienuolyną Aukštadvary, kad galėčiau baigti nuosavybės klausimą ir galutinai atlikęs formalumus perduoti turtus J. Širdies Tarnaitėms, būtent[1] Aukštadvar[i]o vienuolyną.

2. Ir aš tikiuosi, kad Vargdienių Seselės iš palengvo susitvarkys, tik reikia joms kiek padėti. Jei pasitaikys kada man pasimatyti su Sesele Petronėle Uogentaite, pabarsiu jas dėl to netinkamo pasielgimo. Ir pats prie progos pamokyk[2] ją; ji man sakėsi, kad Tavim pilnai pasitikinti. –

3. Rašei, kad brolis Kačergius[3] sunkiai sergąs; spėju iš laiško, kad pasveikęs; labai buva[u] susirūpinęs dėl jo sunkios ligos. Ar gali toliau mokytis[?]

4. Rašiau, kad sutinku, kad Aleksas su Kačergučiu įsišventintų. Litteras dimissorias[4] patsai gali jiedviem duoti. //

Tik ar galima Kačergutis jau šventinti. Canon 976, §1 reikalauja, *[1v]* kad būtų inceptus cursus theologicus[5]. Dieve, duok, kad būtų geri kunigai secundum Cor Jesu et Mariae[6].

5. Dėl kun. Bumšos rašiau dviejuose laiškuose. Geriausia palikti kun. Bumša Chicagiečių atsakomybei; tik ką prieš jį turi, pranešk kun. Kulikauckui. Gal toks Dievo Apveizdo dalykų pakreipimas; gal jis atsivers ir pasitaisys. Man laiške Chicagiečiai gana jį gyrė. –

[1] *ins* [2] *cor* -yk [3] *vid, vel* s [4] *lot* =leidimą šventimams [5] *lot* =pradėjęs [kunigystės studijų] teologijos pakopą [6] *lot* =pagal Jėzaus ir Marijos Širdį

Kadangi jau priimtas jisai, palaukime ir pažiūrėkime, kaip jis elgsis. Chicagiečiai, vietoj būdami, geriau galės visa ką išspręsti.

6. Rektoriauti neverta apsiimti, gaila laiko. Į vienuoliją taip pat reik daug darbo įdėti; be to [...][7] mūs vienuolija. –

Pasitark su mūsiškiais. Pali[e]ku Jūs nuožiūrai, nors, mano nuomone, geriau neapsiimti rektoriauti.

7. Jūs sumanymas ruošti bendrąjį iždą labai man patiko. Taigi Dievui [2r] padedant suaviter in re[8] renkite tą // bendrąjį iždą. Dieve, Jums padėk!

8. Buvo kun. prelatas Jasinskis iš Aglonos, iš Latvijos; sakė, kad jau Veliona (Velani) pavesta Marijonams. Rūpinkitės atlikti visus formalumus su nuosavybės klausimu. Jei reikės, tai ir į Rymą kreipkitės. Neatlikus ir nepabaigus išsyk nuosavybės klausimo, gal paskui kilti kliūčių, kaip čia Lenkijoje patyrimas parodė. –

Kad skolą latviai užsitrauktų, leidžiu. Kiek galėdami jiems padėkite. –

Rūpinkitės, kad kun. Valpitras po vakacijų galėtų eiti mokslus.

9. Kun. Drabnis atlikęs novicijatą tegul pasimokina. Jis labai silpnai prisiruošęs[9]. Kai turės daugiau mokslo, bus naudingas. Kur jam teks ateity darbuotis, pažiūrėsime.

10. Amerikiečiai prisiuntė Mišių. Rašė ir kun. Andžiulis, ir atsiuntė intencijų. Labai jiems dėku.

11. Parašiau instrukcijas „pro visitatoribus"[10], tik dar kun. Jonas nesuskubo jų perrašyti; prie progos prisiųsiu.

Ar nieko negirdėti apie Kołpinskį?

[2v] Šiaip esame sveiki. Pas mudu // vieši dabar rusas – brolis Kovalevskis, baigęs Skorce novicijatą. Labai[11] gero būdo ir malonus, gana išsilavinęs[12]; mokytojavęs gimnazijos žemesnėse kla[sė]se. Da turime Skorce vieną rusą Peresypkiną, baigusį du ar tris kursus universitatės. Gal bus kam Rosijoje darbuotis. –

Čia Marijonams gana gerai klojasi; vargų turi, bet vis žengia pirmyn. Novicijate turi jau per 20 asmenų.

[7] *ver ill, mut* [8] *lot* =švelniai reikalo atžvilgiu [9] *cor* š [10] *lot* =vizitatoriams [11] *a del* All [12] *cor* n

Kun. Cikota iš palengvo lipdosi sau lizdą. Susidarė tenai ir moterų kuopelę; dar gimnazijos dvi ar tris klases atidarė.

Aš manau, kad ne visus mano laiškus gaunate. –

Labai man patiko, kad Marijampolėje broliams vakarinius kursus padarė. –

Ar negalėtumėte bendromis jėgomis Marijonų kalendoriaus kada išleisti. Kaip tik tokį Franciškonų kalendorių gavau, labai man patiko. Jame daug gražių straipsnių ir žinių, ypač apie pačių Franciškonų įstaigas jaunuomenei auklėti. –

Dieve, padėk Jums visiems darbuotis. Dėku Visiems už maldas ir linkėjimus. Prie progos pasveikink visas Sesutes: Kazimierietes, J. Širdies ir kitas. –

Sveikinava su kun. Jonu. –

Visa širdimi laiminu.

+ Jurgis.

Jei tik galima, tegul laiko kunigai rekolekcijas Marijampolėje.[13]

[13] *add in init in fol* [1r] *obl, al m al atr* Atsakyta / Codex Episto-/larum [=Laiškų knyga] p. 324–325

Vilnius. 4. III. 1924.

JM. Kun. Prof. Būčiui. Laisvės al. 61.

Kaune

+ Mielasai Praniuk,

Nors nesenai rašiau, prie progos rašau ir vėl, kad ir tą pat.

1. Mano nuomone, neverta Tau apsiimti rektoriauti; gaila sveikatos ir laiko. Vien profesorium likdamas, daugiau padarysi.

2. Labai man patinka Jūs sumanymas bendrą provincijos kasą sudaryti. Dieve, padėk.

3. Kun. Bumšą palik atsakomybei Chicagiečių; bet pranešk jiems, ką apie jį žinai. Gal jam Dievas duos Šv. Dvasią.

4. Kun. Drabnis rašo, kad sergąs nemiga; vos 4 valandas tegalįs miegoti. Reik pašaukti gydytojas ir susekti priežastis jo ligos ir jį gydyti. Gal per daug dirba ar kambarys gal netinka. Reikia atsižvelgti daugiau į kun. Drabnį, kad sveikatos nesunaikintų. Pas mus iki šiol vienuolijoje visi sveikesni pasidarė įstoję. Vienuoliškas gyvenimas negali būti priežastimi ligos ar nesveikatos. Reik tai jam išaiškinti. Paskait[y]k[1] mano laišką į jį rašytą.

5. Kaip sveikata brolio Kačergučio. //

[1v] 6. Aš mielu noru sutinku, kad broliai Aleksa ir Kačergutis įsišventintų. Dimissoriales[2] pats gali jiedviem duoti. Tik ar galima šventinti brolis Kačergutis; jis dar nepradėjęs teologijos, o kanonai to reikalauja.

7. Labai prašo vienuolės, Tavo pažįstamos iš Petrogrado, kad pasirūpintum gauti metriką nurodyto asmens. –

Gali tai padaryti Kauno Kurijoje.

8. Kun. Totoraičiui nupirkome Krzyżanowskio veikalą su[3] pavyzdžiais iš lenkų istorijos ir paleografijos. Rūpįsimės persiųsti.

Esave sveiki. –

Pavedu Tavo ypatingai globai kunigą Drabnį ir jo sveikatą.

[1] *orig fl* -ink [2] *lot* =leidimą šventimams [3] *cor* s

Sveikinu Jus Visus širdingai. Tegul kun. Juozas atsidėjęs panagrinėja naujus Įstatus, o ir patsai tai padaryk.

Visa širdimi laiminu

+ Jurgis, Vyskupas[4]

[4] *add in init in fol* [1r] *obl al m al atr* atsakytas / 31.III.1924 / Cod[ex] Epistol[arum] [=Laiškų knyga] / 360 ir 361

Vilnae, die 31. III. 1924.

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaunas
Lietuva

+ Mielasai Brolau,

Tavo laišką, 27 sausio dieną rašytą, tik dar nesenai esu gavęs. Manau, kad reikalai, kuriuos jame mini, jau atlikti.

1. Rašė į mane kun. Drabnis. Aš jam per Tave daviau atsakymą. Nežinau, ar esi gavęs jį. Kunigas Drabnis rašo, kad jam labai tinka Marijonų gyvenimas, bet nusiskundžia, kad negalįs miegoti ir bijosi, kad gal netekti sveikatos ir pasidaryti vienuolijai sunkenybe. Atsakiau jam, kad pati vienuolija ir vienuolio gyvenimas negali būti jo nemigos priežastimi. Jos reikia ieškoti kur kitur. Geriausi pasisakyti, kas kenkia, v[y]resniesiems ir pasitarti gydytojo. Labai prašau atsižvelgti į jo sveikatą ir, kas reikia, padaryti. Galime netekti žmogaus. Iki šiol visi įstoję į mūs vienuoliją sveikesni pasidarė.

2. Judviejų su kun. Vaitkevičium[1] sumanymas sudaryti vienuolijos bendrą kasą, būtent Lietuvos dalies, man labai patinka. Vykinkite tą sumanymą. –

Su kun. Juozu elkis su ko didžiausia meile ir nuolaidumu. Man išrodo, kad jo siela laikinai susirgusi dėl Seselių; Dievas duos, atsipeikės ir pasveiks.

3. Kai čia buvo, aš Seselei Uogentaitei[2] ryškiai nurodžiau taisykles, kurių turi laikytis.

1) Jei ji nori, kad Marijonai jai ir Seselių vienuolijai padėtų, tai tegul neieško vieno ar kito Marijono globos ir prieteliškumo, o tik su visu kuo kreipiasi į Marijonus, būtent Marijampolėje į kun. Gergelį, Kaune į Tave, o prireikus ir į mane. Taip pat ir Marijonai ne tie privalo Seselėms padėti, kurie to nori ar save daro globėjais, o tik tie, kuriuos skirs vyresniejie sutarus su JE. vyskupu. –

[1] *cor* V [2] *cor* U

Jei Uogentaitė darys kaip iki šiol, tai tik kels tarp Marijonų nesusipra-//timus ir ardys vienybę. Aš to pakęst negaliu. Ką ji pati pasakytų, *[1v]* kad kuris mūsiškių imtų už jos pečių tartis su viena kita Sesele ir prieš ją eiti. –

2) Įsakmiai sakiau, kad ji ir seselės daugiau atsižiūrėtų į vidaus gyvenimą, į savęs tobulinimą. Tai yra darbas, kurį pačios turi atlikti; čia nieks jų negal pavaduoti. Marijonai tik gal joms duoti nurodymų. Ne ką padės mūrai ir turtai, jei nebus dvasios. –

3) Būtinai reikia pašalinti netinkamas bausmes. Kas jas tų bausmių išmokino? Kristaus dvasia – meilės dvasia. –

Lengva širdimi šalinamos kandidatės ir seserims grūmojama, kad jas pašalinsiusios. Sakiau, kad to nedarytų. –

4) Būtinai reikia pašalinti visoks skystymavimas ar tarp savęs, ar su kitais, ypač kunigais. Toks kunigas, kuris duosis paperkamas visokiais prisimeilinimais, neįneš į vienuoliją tikros dvasios. –

5) Mano nuomone, jokių „globėjų“ joms nereikia; aš niekad nė vieno mūsiškių globėju nesu skyręs. Tegul pačios savo reikalus veda. M[e]s tik galime padėti ir patarti, ir tai ypač tik dvasios reikaluose. –

6) Sakiau, kad mes, Marijonai, kaip kitoms vienuolijoms, taip juo labiau Vargdienių Seselių Vienuolijai kuo galėdami ir kiek galėdami padėsime ir patarnausime, ypač, jei matysime, kad Seselės stengiasi kaskart vis labiau Kristaus dvasia gyventi. –

Jei Tau rodysis, kad reikia, prašau tuos punktus Seselei Uogentaitei perskaityti[3].

Kas girdėtis pas Jus. Ar broliai latviai jau išvažiavo į Latviją.

Siunčiu instrukcijas vizitatoriams. –

Tavo vardu išsiuntėme: Krzyżanowski: Monumenta[4] paleographica Poloniae. Kun. Totoraičiui: graži ir gera knyga.

Rašiau, kad Aleksai ir Ka[čer]gučiui[6] pats gali duoti dimisorijas, tik ar galima leisti Kačergutį prie šventimų nepradėjusį teologijos. –

[3] *a del* atsk [4] *cor* M, *pri* n [6] *orig vid ex err* -čre-

Lauksiu informacijų apie Aukštadvario vienuolyną – pagal Šv. Kongregacijos reikalavimą. Labai Jūs visų išsiilgau. –

Širdingai visus sveikiname su kun. Jonu. –

Dieve, padėk darbuotis. –

Beje, rašiau: mano nuomone, geriau bus, jei neapsiimsi rektoriauti; gaila laiko ir nervų, reikia ir vienuolijai darbo daug pašvęsti. –

Visa širdimi Visus laiminu

+ Jurgis.

JM. Kun. Būčiui. Vilnius 12. IV. 1924

Mielasai Brolau,

Tavo laišką, 8 kovo rašytą, tik dabar gavau. Aš jau esu[1] rašęs[2], kad[3] man sunku ne kartą[4] tinkamai išspręsti[5] Jūs[6] dalykai arba duoti Jums[7] tikslus įsakymas neturint[8] reikalingų žinių ir negalint su Jumis susi[si]ekti. Jei matote, kad iš mano rašto gali išeiti[9] ⌜kas priešinga kanonams ar⌝[10] Kongregacijai[11] žala[12] ir negarbė,[13] patys spręskite dalykus pagal Dievo valią, arba, jei jis neskubus, man duokite tikslesnių žinių ir paaiškinimų. Tik nemanykite, kad aš[14] būčiau norėjęs Kongregacijai kenkti arba kam gėdą daryti. –

Bumšos kaltę tik dabar iš gautojo laiško supratau. Iki[15] šiol[16] maniau, kad jis Amerikos valdžiai buvo nusidėjęs. Taigi man išrodė, kad mūsiškiai Chicagoje[17] būdami[18] gali geriau dalykus žinoti. Dabar matau, kad jis būdamas Lietuvoje[19] nusidėjo. Tavo laiško apie Bumšą nuorašą tuo pasiunčiu į Ameriką kun. Kulikauckui[20] pridėjęs: „Prašau drauge su kun. Kudirka ir Rėklaičiu apsvarstyti dalyką, nes labai rimtas. Jei kun. Bumša yra traukiamas teisman, tai Kanonai neleidžia jo priimti į novicijatą, kol jis nebus pasibai[g]ęs bylos. Jei kuni-// gas 165v
Bumša[21] duotų nuo savęs kokių paaiškinimų[22], prašau jų nuorašus ⌜drauge su savo nuomone⌝[23] pasiųsti man ir kunigui Būčiui.[24] Su kun. Bumša prašau apsieiti[25] ko maloniausiai ir, jei pasirodys, kad reikia atsiskirti,[26] vadovaukitės ko didžiausia meile i[r] palankumu."[27]

Prašau, kad ir Tu, kie[k] galėdamas, apie Bumšą dalyką ištirtum; nes nematyt iš Tavo raš[t]o, iš kur žinios apie Bumšą paimtos.

Kunigui Totoraičiui nieko iki šiol neradome iš Rusų paleografijos.[28] Gal pats galėtumėte iš Rosijos parsitrauk[t]i Ptaszyckio ir Sobolevskio veikalą[29] ⌜Obrazcy drevniavo pisma ir Lebedev[30] Lekcji po

[1] *ins* [2] *cor fl, p del* Tau kartą [3] *p del ill* [4] *p del* duoti Jums tikslus įsakymus arba [5] *p del* dali [6] *ins* [7] *ins* [8] *p del* iš Jus vis [9] *p ins* kas priešinga... ar [10] *ins* [11] *p del* nu negarbė skriauda [12] *p del* ar [13] *p del* pat [14] *p del* norėčia [15] *cor* I [16] *cor* ši- [17] *p del* gali dalykus [...] vietoje [18] *p del* geriau [19] *p del* pridirbo [20] *phr ins* [21] *cor fl* [22] *cor fl* [23] *ins* [24] *p del* Su kun. Bumša prašau atsiskirti [25] *cor* -siei- [26] *p del ill* [27] *p del vid* Apie da... Apie... [28] *p del ill* [29] *p del* Образ [30] *cor, p del ill*

ruskoj paleografji⌉[31].

Prašykite kun. Prapuolenio, kad jis pats su broliu ir giminės sutarę[32] sutvarkytų savo turtą užrašydamas jį Marijonams.

Širdingai sveikindami[33] ir linkime Jums Visiems[34] linksmų[35] švenčių.

Dieve, padėk darbuotis.

J[36]

[31] *cor* j *pro* i, *sec orig* (Šis paskutinis cituojamas iš atminties); *rus* =Senovinio rašto pavyzdžiai ir Lebedevo Rusų paleografijos paskaitos [32] *ins* [33] *phr ins* [34] *ins* [35] *cor fl* [36] *sec orig add man* P. S. Labai man gaila kun. Bumšos, nes rašo, kad pasitaisęs ir žymiai pagerėjęs, bet prieš Kanonus negalima eiti. Kai išsipainios iš bylų, tada bus galima į vienuoliją stoti, jei Dievas duos Šv. Dvasią.

Vilnius. 14. IV. 1924.
Jo M. Kun. Prof. Pr. Būčiui.
Laisvės al. 61. –
Kaunas.

+ Mielasai Brolau,

Rašiau tik ką į Tave per Dancigą. Bet ir vėl naudojuosi proga. Rūpinuosi gauti leidimą išvažiuoti į JE. vyskupo Rancano Konsekraciją į Rygą. Bet nežinau, ar gausiu pasą, daro kliūčių. Labai norėčiau su Tavim, o gal ir kun. Juozu V. pasimatyti.

Sumanymas siųsti kun. Tylvitį į Škotiją[1] su misijomis man patinka. Žmogus pažįs naują šalį, gal pramoks anglų kalbos ir naudingai pasidarbuos.

Dėl Bumšos rašiau į Ameriką. Pirmiau nebuvau supratęs, kame dalykas.

Gailu Kačergučio, gal Dievas duos, pasveiks; ar negalėtų[2] kur į kurortą išvažiuoti.

Uogentaitė rašė. Rodos, turi gerą valią. Kiek galėdamas // padėk *[1v]* Sesutėms susitvarkyti. Aš manau, kad vizitacija daug padarys gera. –

Instrukcijas vizitatoriams pasiunčiau per Dancigą.

Pridedu laišką Uogentaitei.

Sveikinu Jus Visus Kaune ir Marijampolėje. Siunčiu linkėjimų Šventėms.

Visa širdimi atsidavęs

+ Jurgis

[1] *cor* Š [2] *cor* -lėtų

Vilnius. 24. IV. 1924.
JM. Kun. Prof. Būčys
Laisvės al. 61.
Kaunas. Lietuva

+

Mielasai Drauge,

Į Rygą į Konsekraciją atvažiuoju 1 gegužės vakare 10 valandą. –

Jei gali, atvažiuok su manim pasimatyt ir paprašyk kun. k[anau]ninką Kuktą iš Kaišiadorių, kad atvažiuotų.

Iki malonaus pasimatymo Tavo

+ Jurgis, Viln.
Vyskupas.

Vilnae, die 18. V 1924

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui.[1] Laisvės al. 61 Kaunas.

+ Mielasai Praniuk,

I. Velionos vienuolyne (Vilani) išbuvau dvi dieni. Rodos, visa ką gerai išžiūrinėjau. Vieta dirbti patogi. –

Miestelis, jame liaudies mokykla ir progimnazija, čia jau gelžkelio stotis, žmonės gana geri ir dievobaimingi, – latviai, tarp jų kiek įsimaišiusių rusų sentikių, šie girtuokliauja. Bažnytėlė graži, viduj visiškai gera ir švari, iš lauko po kokių dvejų trejų metų reikės ją atnaujinti. Ūkis geras: vienų pievų 12½ dešimtinės, ariamos dirvos per 15 dešimtinių, be to, dar sodai. –

Pats vienuolynas labai sunaikintas; išskyrus kelis kambarius, kituose nėr nei grindų, nei langų, o net ir nei tinkamų durų; kai kur ir sienos sunaikytos; stogai niekai. Kitos trobos taip pat gana apleistos. Norint visa ką šiaip taip atnaujinti, reikėtų gal daugiau nei vieno milijono latvių rublių. –

Kandidatų į vienuolyną randasi: jau viens[2] kunigas – Leitans pasiryžęs rudenį važiuoti į Marijampolę į novicijatą, jau turi ir vieną broliuką, bandinį. Ir daugiau kunigų, ir pasaulinių broliukų žadą stoti; randasi jau ir tarp jaunuomenės [norinčių] stoti į juvenatą. –

Kun. Valpitras turi važiuot mokytis. Jam rudenį išvažiavus, jokiu būdu negali vienuolyne liktis pats vienas kun. Skrinda: nei parapijos darbo netesės atlikti, nes dar ir viena filija tenka aprūpinti, nei kandidatų į vienuolyną negalės globoti. –

Taigi būtinai turite siųsti vieną kunigą lietuvį kun. Skrindai į pagalbą, ir tai gerą, pavyzdingą vienuolį. Jei ko kito nesurandu, man rodos, geriausi tiks čia kun. Dargis. Pats įsitikinau, letgaliečių kalba lengva išmokti. Paėmęs pradėjau skaityti latviškai Šv. Ignoto Rekolekcijas, Belecijaus rašytas; be žodyno, be gramatikos visa ką suprantu, išskyrus retą kurį žodį, kurių prasmę taip pat ilgainiu suseku. Partrau-// kite kun. *[1v]*

[1] *sign rub graph* [2] *cor* n

Dargiui latvių kalba Naujojį Įstatymą, Belecijaus Rekolekcijas, Kristaus sekimą; tegul pradeda skaityti; nuvažiavęs į Vilanį ūmu laiku įpras į letgaliečių kalbą. –

Mums, lietuviams, labai naudinga latvių kalba išmokti. Būt gera, kad bent kai kurie jaunesni mūs kunigai nuvažiuotų kurį laiką pabūti ir pasidarbuoti Vilani; pramoktų latvių kalbos. –

Prašau labai atsižiūrėti į Velionos vienuolyno reikalus ir gerai vienuolyną aprūpinti[3], ir JE arcivyskupas[4] Springavičius to iš mūs laukia, ir visi kunigai. Jei pradžia bus gera ir gerai darbas bus Vilani pradėtas, ir kandidatų rasis.[5] Marijonai išsiplatįs Latvijoje. –

Prašau nesigailėti latviams žmonių, bent vieno gero kunigo: „Date et dabitur vobis“[6]. Gal galėsite jiems rudenį ar kitą pavasarį paskolinti kuriam laikui brolį Kazimierą Spečių, sodininką; jų daržus ir sodus sutvarkytų. –

Mielasai Praniuk, daryk ką galėdamas, kad tik gerai pastatytum namą Vilani; reikia ten ypač ko greičiausia dar vieno kunigo; gal būt gera, kad jis nelaukdamas rudens nuvažiuotų, kalbos greičiau išmoktų. –

Pasaulinius broliukus latvius geriausia vietoje Vilani mokyti.[7]

II. Kun. Gutaravičius, kurį minėjau, tegalės į Marijampolės vienuolyną atvažiuoti tik rudenį – rugpjūčio mėnesį. Taip pat ruošiasi į vienuolyną pas jus ir kun. Jazukevičius. –

Brolis Gabrijelius Gilis jau bus išvažiavęs į Marijampolę, greit jo susilauksite. Žada važiuoti ir Kuklys, sodininkas, yra tai žmogus labai doras, teisingas ir darbštus, bet ir karštas kaip ugnis, tinkamai jis lavinant, gal ir susivaldytų ir būtų labai geras ir naudingas brolis vienuolis; jei atvyks į Marijampolę, prašau jį priimti. –

Taigi matot, Dievas jums duoda; nesigailėk[it] ir jūs Dievui duoti ką[8] gera į Vilanio vienuolyną.

III. Būtų gera, kad padarytum kaip reikiant vizitaciją Marijampolės

3 *cor* p 4 *cor* i *pro* y 5 *p del ill* 6 *lot* =duokite ir jums bus duota (*Lk* 6, 38) 7 *phr add subter l* 8 *a del* ger

vienuolyno, ypač novicijato. Kiek supratau iš Kuktos su kun. Skrinda, kun. Navickas per mažai mokina kunigus-naujokus, beveik nieko jiems nedėsto, o tik pateikia knygas skaityti. Tegul dėsto: Įstatus aiškina, vienuolių gyvenimo praktikas aiškina, Asketikos mokina ir tai gyvu žodžiu. –

Tegul sau persirašo naujuosius Įstatus ir paeiliui dėsto, ir kunigams; ir praktikas su jais tegul atlikinėja. –

Ir Amerikoje nustatyk novicijatą kaip reikiant.[9]

IV. Jei grįš iš Amerikos kun. Česaitis, ar ne geriausia būtų, kad jis liktųsi mokytojaut juvenate. –

Kun. Juozo gavau laiškus, ar jau jis grįžo?

Sveikinu visus ir visiems laiminu.

+ Jurgis, Vyskupas.

Iš Chicago rašo man kokia moteriškė be pavardės laišką, siunčia per Tavo rankas 12 dol. Mišioms[10]; padėkok jai mano vardu.[11]

[9] *phr ins subter l* [10] *cor* M [11] *capit add in init in fol* [1r]

Vilnius. 22. VII. 1924.

JM. Kun. Prof. Būčiui. Chicago,

Ill. 2334 So. Oakley ave.

+ Mielasai Brolau,

Grįžęs iš vizitacijos, gavau Tavo laišką iš Amerikos, 26 birželio rašytą. –

Kad esi išrinkt[as] Rektorium, nėr ką taip labai sielotis; matyt, tokia Dievo valia. Tegul Tau Dievas laimina ir padeda nešti tą naštą; tik žiūrėk, kad sveikatos nesunaikytum. Per daug imiesi kiekvieną dalyką į širdį ir be reikalo graužiesi. –

Kai jauti, kad kas Tave graužia ir slėgia, be[n]t pasisakyk kam nors, tai palengvės. Būk ramus, Brolau, ir į viską žiūrėk tikėjimo akimis; nieks nesidaro be Dievo valios. Likai Rektorium, matyt, taip reikėjo Dievui. //

[1v] Tik man tai truputį nepatinka, kad kiti, suradę Marijonų jautrią vietą, – „katalikybės reikalus", krauja ant jų visokius darbus, kurių ne kartą ir panešt nestengia, ir verčia eiti į visokius reikalus, kuriuos kitiems geriau pritiktų atlikti. Bet tiek to.

Dieve, padėk Tau, Brolau, Chicagoje ir Amerikoje ko geriausia atlikti reikalus. Man labai rūpi Tavo sveikata, kad tesėtum visiems darbams. –

Aš grįžau labai nusidirbęs ir nuvargęs. Važiuosiu mėnesiui į Ciechocinką pasigydyti. Į užsienį[1] nevažiavau, vengdamas su paso išgavimu sujungtų kliūčių. –

Būk ramus, Dieve, padėk Tau darbuotis. –

Kun. Jonas sveikina. –

Visiems laiminu. + Jurgis

[1] *cor žs*

Vilnius, 3. IX. 1924.

J. M. Kun. Prof. Pr. Būčiui
Laisvės al. Kaunas.

Mielasai Brolau,

Gavau iš Šv. Studijų Kongregacijos raštą, dėl kurio ir man, ir Tau labai skaudu ir graudu turi darytis. Jo nuorašą pridedu. Gi mes ypatingu būdu apsiimame mūsų Konstutucijose: „fidei orthodoxiae et puritati omni cura et diligentia studere atque fidem catholicam pro viribus defendere; plane sese conformantes S. Sedis decisionibus, instructionibus, monitis et directivis“[1] (362 Naujų Konst.) Bet „errare humanum est“[2]. Jei suklydome, stenkimės visa ką taip atitaisyti, kad ir Dievui, ir Apaštalų Sostui intiktume, kad galėtume tarti psalmininko žodžiais: „Bonum mihi, Domine, quia humiliasti me“[3].

Tau, Brolau, visiškai nereikėjo ir nepritiko kištis į tokį dalyką, kaip protestantų fakultatės reikalingumas. Gi mums, Katalikams, nei protestantizmas, nei jo teologijos fakultatės nereikalingi, priešingai, mes juos smerkiame. Protestantų fakultetus katalikų valstybėse kai kur toleruojama ir net steigiama, „ad evitandum maius malum“[4], dėl valstybinių priežasčių; taigi tegul dėl jų ir ginčijasi valstybės politikai ir jų reikalingumą sprendžia. Mes, kunigai, melskime Dievą ir rūpinkimės, kad išnyktų visos erezijos ir atskalos, o būtų „unum ovile et unus Pastor“[5]. –

Kai Varšavoje universitetas buvo valdžios paklaustas, ar reikia steigti protestantų fakultetas, katalikų teologijos profesoriai atsisakė balsuoti.

Patys įtariamieji sakiniai, iš Tavo straipsnio išimtieji, taip, kaip jie į lotynų kalbą išversti skamba, man nelabai aiškūs; nesuprantu gerai, ką Tu manei ir ką norėjai pasakyti tai rašydamas.

[1] *lot* =tikėjimo ortodoksiškumą ir grynumą itin rūpestingai ir uoliai puoselėti ir katalikišką tikėjimą iš visų jėgų ginti; visiškai prisiderinti prie Šventojo Sosto sprendimų, instrukcijų, paraginimų ir nurodymų [2] *lot* =klysti yra žmogiška [3] *lot* =Mano geram, Viešpatie, kad užgavai mane (*Ps* 118(119), 71) [4] *lot* =idant būtų išvengta didesnio blogio [5] *lot* =viena kaimenė ir vienas Ganytojas (*Jn* 10, 16)

Žinau, mielasai Brolau, kaip Tu myli Kristų ir Jo Bažnyčią, kaip esi atsidavęs Apaštalų Sostui ir kaip Tau rūpi katalikybės reikalai; žinau, kad nei manyte nemanei ką nors bloga ar netinkama parašyti. Bet kiekvienam gal pasitaikyti ir netyčia suklupti. Imk dalyką ramiai, atsižvelgdamas į Dievą, ir stenkis visa ką, kiek galėdamas, atitaisyti. –

Pirmiausia pasitark su kai kuriais mūsiškiais, kas būt geriausia padarius. Jei matysi, kad būtų pravartu, tai „sub secreto"[6] pasitark ir su vienu kitu rimtu, mokytu ir dievobaimingu kunigu; o, jei reikės, tai ir su J. E. Seinų Vyskupu arba ir su J. E. Vyskupu Skvirecku. –

Visa gerai apsvarstęs ir sugalvojęs, nueik pas J. E. Nuncijų Zecchini pasiklausti, ar tiks toks dalyko atitaisymas, kaip esi sumanęs, ir kas jo patarimu reikėtų padaryti, kad Dievas ir Apaštalų Sostas būtų patenkintas. Visa ką darykite be triukšmo, užlaikydami tinkamą paslaptį.

Ką būsi padaręs, man trumpai lotynų kalba pranešk, kad galėčiau pasiųsti Šv. Studijų Kongregacijai. Man rodos, bus gera, jei tame savo rašte tarp ko kita pasakysi, kad nors esi daug rašęs, Tave iki šiol Dievo malonė saugojo nuo paklydimo, kad be blogos valios per neapsimąstymą tą straipsnį esi parašęs ir to labai gailiesi, kad rūpiniesi toliau[7] mūs Konstitucijos minėtojos įsakymo (362) dar atidžiau laikytis. Prisiųski[8] man ir „Ryto" numerį su savo straipsniu. //

166v Rūpinkimės atitaisyti tai, kas atsitiko, dar labiau mylėdami Kristų ir Jo Bažnyčią, dar uoliau skleisdami ir gindami Kristaus mokslą, dar didesnę pagarbą, klusnybę, meilę ir prisirišimą reikšdami Šventam Tėvui ir Jo atstovams.

Ateityje mokykimės būti atsargesni. Nesikiškime:

1. į politiką. Patsai tiek daug gera esi padaręs rašinėdamas veikalus ir straipsnius apologijos srityje ir toliaus tos srities laikykis.

2. Venkime kišęsi ir į bažnytinės politikos ir administracijos sritį; net ir prašomi neapsiiminėkime lengvai atstovauti komisijose tos srities reikalų. Bene nėra tinkamų pasaulinių kunigų? Jei ir teks kada

[6] *lot* =paslapčia [7] *orig vid ex err bis* [8] *orig vid ex err min*

dėl labai svarbių priežasčių tokio darbo imtis, tai tarp savęs pasitarkite, visa ką rimtai apsvarstykite ir tinkamas pasielgimo taisykles nusistatykite.

3.[9] Prieš paskelbsiant straipsnį ar knygą, duokite vienam antram mūsiškių paskaityti ir sucenzūruoti, kaip to Įstatai ir Kanonai reikalauja, ir tarkitės, ar verta ir ar tinka toks straipsnis ar veikalas skelbti.

4. Matote, kaip Jus gano ir saugoja. Rygoje būdamas įspėjau Tave, kad kas nors jus skundžia, kad ypač kun. Juozas Vaitkevičius yra įskųstas, kad Tu esi dėl kai kurių dalykų kaltinamas, kad jumis nelabai pasitikima. Taigi ir Jūs patys kiekvienas saugokitės ir vieni kitus įspėkite ir palaikykite, kad nesuklystumėte, kad nieko jums nebūt galima prikišti nei jūsų pasielgime, nei jūsų kalbose, nei darbuose, nei raštuose. Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est[10]. Gyvenkite tarp savęs ko didžiausioje vienybėje, santarvėje ir meilėje, kad žiūrėdami į jus žmonės matytų, kad jūs Kristaus mokiniai. Šventame Rašte pasakyta: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum[11]. Mylėkite Dievą ir prašykite, kad tai, kas atsitiko, iše[i]tų[12] mūsų dvasios naudai.

Mielasai Praniuk, nesigailėkite kurį iš mūsiškių kunigų pasiųsti į Latviją, į Vilani. Jei negalima siųsti kun. Meškausko ar Dargio, tai pasiųskite kun. Draugelį ar kurį kitą. Būtinai tai padarykite, nesigailėsite. Date et dabitur vobis[13]. Ruošiasi pas jus į vienuolius iš šios pusės tuo atvažiuoti kun. Jezukevičius, o kiek vėliau kun. Gutaravičius. Žiūrėkite, kaip tėvai Jezuitai padarė Kaune, ar neatsiuntė net dviejų vokiečių lietuviams į pagelbą.

Dėl kun. Drabnio priėmimo į mūs Kongregaciją, jūs ten vietoje geriau galite spręsti. Tiek nuo savęs pridedu, kad jis laikomas labai dievobaimingu kunigu, gerą darė į žmones įtaką, daug klausė išpa-

[9] *p vid ex err si ?* [10] *lot* =Tešviečia ir jūsų šviesa žmonių akivaizdoje, kad jie matytų gerus jūsų darbus ir šlovintų jūsų Tėvą danguje (*Mt* 5, 16) [11] *lot* =Mylintiems Dievą viskas išeina į gera (*Rom* 8, 28) [12] *orig vid ex err* išetų [13] *lot* =Duokite ir jums bus duota (*Lk* 6, 38)

žinčių ir neblogiausia sakė pamokslus. Kai važiavo, sakiau, kad jis taip sutvarkytų savo popieras, kad prireikus atgal čionai galėtų grįžti. Maniau, kad gal bus galima Vilniaus diecezijoje lietuviams įkurti Marijonų namas. Kun. Drabniui pravartu būtų kiek dar pasimokinus. Jei tik jis gera intencija norės daryti apžadus, neverta jo nuo savęs stumti; bus naudingas.

167r Dievui padedant, baigiate rengti gimnazijos namą. // Dabar imkite galvoti apie tai, kad mes Ryme ko greičiausiai galėtume įsisteigti studijų namą. Reikia tenai mums turėti atstovas. (Procurator).

Labai lauksiu iš Tavęs žinių, kaip Amerikoje mūsiškiai gyvena, tvarkosi ir darbuojasi, koks tenai Kongregacijos stovis.

Kun. Juozas rašo, kad Marijampolėje santykiai tarp Vargdienių Seselių ir mūsiškių vis dar ne toki, kaip priderėtų. Pasitarę tarp savęs, rūpinkitės vesti dalykus prie to, kad visa kas būtų secundum Deum[14]. Man rodos, kad ten vieni kitus per daug lengva širdimi įtarinėja. Suspiciositas[15] tai liga nelengvai išgydoma. Tegul Uogintaitė laikosi tų dėsnių, kuriuos aš jai, kai čia buvo, padaviau, o prieis prie visa gera. Tegul nepaiso, kas ką pasako, o tik žiūri, kad ir pati, ir jos Seselės Dievui įtiktų ir Dievui būtų malonios; tegul sau imasi obalsį: vincere malum in bono[16].

Kad Tave išrinko Rektorium ir taip pasidarė, kad turėjai imtis ant savo pečių[17] tą naštą, nesirūpink; matyt, tokia buvo Dievo valia. Nieks Tau to už bloga [ne]paskaitys[18]. Dieve, padėk Tau tą naštą nešti.

Labai aš Jūs visų išsiilgau; kaip aš norėčiau Jus aplankyti. Tuo tarpu Jus visus širdingai sveikinu ir visa širdimi laiminu.

[14] *lot* =pagal Dievą [15] *lot* =įtarumas [16] *lot* =nugalėti pikta gerumu (*Rom* 12, 21) [17] *orig ex err* pačių [18] *orig vid ex err* papaskaitys

Kaunas, Laisvės al. 61, spalio 1 d. 1924.

Jo Ekscelencijai
Vilniaus Vyskupui
Marijonų Generolui
Jurgiui Matulevičiui
Vilniuje.

Brangus Tėveli!

Gavau tėvišką laiškutį ir kard. G. Bisleti rašto kopiją. Trumpai po to išsiunčiau visų tą dalyką paliečiančių raštų kopijas. Tikiuosi, kad Tėvelis juos jau gavo arba gaus netolimoje ateityje. Arkivyskupas Zecchini, Šv. Tėvo Delegatas Lietuvai, išvažiavo Ryman ir žadėjo pats žodžiu visą dalyką užbaigti. J. E. Delegatas labai stebėjosi kardinolo laišku ir man sakė, kad buvo rašęs Eminencijai prašydamas palaukti, kol pats Delegatas atvažiuos ir išaiškįs.

Aš rūpinuosi apseiti kuo ramiausiai ir kuo mažiausiai kalbėti. Ypač kalbėti bijausi, nes jau žinau, kad mano klausytojai ar skaitytojai ne visuomet meilingai aiškina mano žodžius. Šv. Kazimiero Draugija norėjo spausdinti trečią laidą mano „Trumposios Apologetikos"; aš neaps[i]ėmiau. Kun. Lesowskis[1] rado joje erezijų. Kadangi kai kurias mintis, imtas iš Fr. Hettinger'io „Fundamentaltheologie", jis pavadino erezijomis, tai aš dar nesiskubinu jam pritarti ir lauksiu, kol aukštesni Bažnyčioje asmens išsitars, kas mano raštuose erezija, kas ne. Tada galėsiu juos tinkamai pataisyti.

Apkaltinimai, kuriuos man daro Jo Eminencija kard. Bisleti, mą rodos, išaiškinti mano laiške J. E. Delegatui Zecchini. Jei aš ką praleidau, tą papildė vyskupas Skvireckas laiške, rašytame Jums. //

Pagrindinis dalykas visame kame yra faktas, kad Lietuva, apėmusi[2] *44v*
Klaipėdos kraštą, turi aprūpinti jos gyventojų dvasiškiją, kol neatskiria valstybės nuo Bažnyčios[3]. Mano pastangos yra neleisti įsigyventi pas mus principui, pasmerktam Syllabus'e.

[1] *cor* e [2] *cor* ėm [3] *cor* o

Iki birželio[4] mėnesio žmonės mažai, beveik nieko nekreipė domės į mano straipsnį. Dabar jis jau įgavo stambios reikšmės[5]. Bet aš nesidžiaugiu.

Ketvirtadienyje Universiteto Senatas svarstė Ministerio raštą, kuriuomi jis antrukart klausia Universiteto nuomonės apie protestantų Teologijos fakultetą. Prieš posėdžio pradžią aš nuėjau pas Šv. Tėvo Delegatą paklausti, kokios nuomonės turiu laikytis, ar kad tas fakultetas būtų Kaune, ar kad Lietuvos lėšomis taptų sudaryta protestantų dvasinė akademija Klaipėdoje. Delegatas buvo išvažiavęs, radau jo sekretorių. Tas neaps[i]ėmė išreikšti Šv. Sosto nuomonę.

Posėdžiui atėjus aš visgi neužmiršau kard. Bisleti laiško ir pasiūliau, kad Universitetas savo nuomonės išreiškimą atidėtų sudarydamas Komisiją dalykui ištirti. Į komisiją tapo išrinkti profesoriai P. Avižonis ir P. Leonas, visokios teologijos griežti priešininkai. Abejoju, ar juodu patars[6] universitetui turėti dar vieną teologijos fakultetą. Ypač Avižonis ka[r]štai[7] ir pakartotinai yra rašęs, kad teologija ne mokslas, kad jai nėra vietos universitete. Posėdyje dalyvavo ex-kunigas Augustaitis, perėjęs į protestan-
45r tus. //Jis atstovavo humanitarinių mokslų fakultetą ir iš savo fakulteto pasiūlė į komisiją prof. Joną Yčą, protestantą. Augustaitis nenorėjo, kad komisija susidėtų iš vienų protestantų teologijos priešininkų.

Humanitarinių Mokslų fakultetui šiemet sekasi. Į jį įstojo maždaug dusyk daugiau negu į katalikiškąjį teologijos-filosofijos fakultetą. Nors aš tą pranašavau[8] pernai būdamas Ryme, bet nesidžiaugiu mano pranašystės išsipildymu. Pasauliniai studentai iš katalikiškojo fakulteto ima perbėginėti į jo konkurentą.

Marijampolėje buvau 7 rugsėjo. Radau juvenato šulinį jau iškastą, tik dar nebaigtą tvarkyti. Vanduo kyla apie 7 pėdas viršum žemės[9], jei jį neleidi bėgti per kraštus. Centralinio[10] šildymo įvedimas užbaigtas. Kanalizacija turėjo būti užbaigta iki 15. IX, bet dar tebėra neužbaigta. Firma Sommer teisinasi, kad Vokietijoje buvę streiko toje dirbtuvėje, iš kur ji ima geležinius daiktus.

[4] *cor* b [5] *a del lit inc* [6] *cor* p [7] *orig vid ex err om* r [8] *def sec* a [9] *def* e [10] *cor* o *pro* s

Kadangi Karaliaučiaus meistrai gerai iškasė juvenato šulinį, tai Marijampolės namas užsigeidė įsitaisyti[11] šulinį pas tvartus ar tvartuose. Jie pradėjo tą darbą nesiklausę bendrosios tarybos[12] nei manęs. Aš to nepagiriu.

Juvente yra keturios klasės ir 109 vaikai. Užvis daugiausiai pirmoje klasėje, bet ir kitose // yra naujai įstojusių. *45v*

Kauno namą tinkuojam iš lauko. Kiemo[13] šoną jau užbaigė tinkuoti; dabar pradeda gatvės šoną. Oras gana gražus, greit džiūsta. Kartais užsimanome ir neskubotų taisymų. Vakar išgriovėme vienos sienos dalį, kur buvo plyšių. Mūs ūkvedis, nesiklausęs namų vyresniojo ir manęs, norėjo pataisyti plyštančią sieną. Ar pataisys, tai pamatysim[14], o pinigą išmokėsim neabejotinai.

Būdamas Amerikoje išprašiau Šv. Kazimiero kapinių Valdybą, kad dovanotų Pavargėlių Seselėms penkis tūkstančius dolerių. Valdyba dovanojo, pinigus mano vardu parsiuntė ir pereitą penktadienį juos[15] įteikiau Seselių generalei Viršininkei.

Pats iš Amerikos parsivežiau 1700 dolerių, kuriuos surinko Katalikų Federacija moksleivių fondui[16], mano[17] vardu vadintinam. Ketinu tuos pinigus teip padalinti: 1000 dolerių duoti Universiteto ateitininkams, o 700 dolerių juvenato neturtingiems auklėtiniams šelpti.

Buvau atsisakęs dėstyti[18] teologiją, bet ir J. E. Delegatas liepė „nihil innovare“[19], ir vyskupas įsakė dėstyti; tai dėstau.

Darbo turiu ir gana daug, bet Dievas padeda.

Amerikoje bebūdamas padariau tenykščio namo vizitaciją. Dabar neturiu kada parašyti „Memoriale Visitationis“[20] ir prisiųsti Brangiajam Tėveliui. Laukiu, ar nepasitaikys kokia šventė.

Bučiuodamas rankeles lenkiuosi su meile.

Kun. P. Būčys.

[11] *cor pri* s *pro* š [12] *cor* t *pro* s [13] *cor pro min* [14] *def sec* a [15] *cor* u *pro* ų [16] *cor* f [17] *cor* o *pro* u [18] *cor* y [19] *lot* =nieko nekeisti [20] *lot* =Vizitacijos atmintinė

Vilnius 2. X. 1924.
JM. Kun. Pr. Būčiui, Laisvės al. 63.
Kaunas.

+

Mielasai Brolau,

Prie tų įsakymų ir nurodymų, kurios Tau dėl Tavo[1] straipsnio „Protestantų Teol. Fakultetas" ir dėl susidarius[ios] padėties[2] esiu davęs, tuo tarpu nieko naujo negaliu pridėti. Būk pasiruošęs: a) išdėstęs savo mintį ir motyvus, kuriais vadovavęs esi rašydamas minėtąjį straipsnį, ir kaip visa ką supratai, atšaukti[3] patį straipsnį ir visa, kas jame galėjo[4] būti netiksliai ir neprideramai nusakyta, ir kas galėjo papiktinti kitus ir kitiems pakenkti; tokiu būdu, man rodos, geriausia atatiksi Ap. Sosto mintį. –

b) atsistatydinęs ne tik nuo profesoriavimo, bet ir rektoriavimo, pasišalinti iš Universiteto, kad Tavo asmuo nekenktų[5] toliau[6] Filozopijos ir Teologijos Fakultetui; kitaip, rodos, nebegalima pasielgti. //

169v Ir man rodos, kad [...][7] tinkamai ir gerai[8] esi pasielgęs.

Bet nevykdink tų savo[9] pasiryžimų[10] nepasiklausęs JE. Ordinarijų, ypač JE. vyskupo Skvirecko ir negavęs aprobatos iš JE. Ap. Delegato, kad nepakenktum Bažnyčios reikalams ir kad nebūtume paskui kaltinami, kad neprotingai esame padarę.

Po to, kas atsitiko, būk, Brolau, dar atsargesnis savo raštuose ir darbuose; be[t] nesiliauk dirbęs; priešingai, stenkis dar uoliau tarnau[t] Dievui ir Bažnyčiai, dar labiau ginti tikybą ir dar karščiau reikšti savo meilę[11] ir atsidavimą Apaštalų Sostui.

Pridedu čia: a) savo Raštą, kurį[12], gavęs Tavo straipsnio vertimą, manau siųsti Šv. Kongregacijai; ⌜padarykite prie jo pastabas, jei[13] manote, kad reikia⌝[14]; b) laišką JE. vyskupui Skvireckui.[15] Parodykite

[1] *ins* [2] *p del* esiu davęs [3] *p del* visa kas [4] *p del* duot papik... [5] *p del* daugiau [6] *p del* Fito
[7] *mut, sec orig* Tu iki šiol [8] *p del* pasielgiai [9] *ins* [10] *p del* negavęs [11] *p del* atsi [12] *p del* ma
[13] *p del* reikia [14] *ins s l* [15] *p del* Jei r

jam ir mano raštą Šv. Kongregacijai, o jei reikės, tai duokite ir jo nuorašą. –

Nenusimink, Brolau, atsiduok į Dievo valią.[16] Kiekvienam gal pasitaikyt paslysti, o kentėt visiems tenka. –

Sveikinu Jus visus ir laiminu.

– Jurgis.

[16] *p del* Bet Ki

Vilnius, 7. X. 1924.

J. M. Prof. Pr. Būčiui.

Mielasai Brolau,

Gavau Tavo laišką, 1 dieną šio mėnesio rašytą. Sužinojęs, kad J. E. Ap. Delegatas išvažiavęs į Rymą, nelaukdamas Tavo straipsnio vertimo, kiek dar pataisęs, išsiunčiau savo Raštą į Šv. Studijų Kongregaciją. To Rašto projektą buvau Jums išsiuntęs. –

Svarbu man išrodė, kad Šv. Kongregacija gautų mano raštą dar tebesant Ryme J. E. Ap. Delegatui.

Gerai, kad esi atsargus su savo raštais ir jų spausdinimu. Mat[yt][1], kad rūpi Tave eretiku padaryti. Nedavęs kam rimtam paskaityt ir pacensuruoti, savo raštų nespausdink.

Esu išsiuntęs Tau du laišku, taip pat J. E. Vyskupui Skvireckui vieną.

Liūdna, kad visi tie dalykai katalikybės skriaudai išeina. Piktoji dvasia veikia.

Man rodos, geriausia būtų, jei Jūs dalykų stovį Universitatėje ir šalyje išdėstytumėte, kuomet reikia, vietos Vyskupams ir per juos Ap. Delegatą ir Rymą informuotumėte; apskritai geriausia būtų, kad ne patys tiesiog, o tik per Lietuvos Ordinarus dalykus vestumėte.

Kun. Juozas rašo, kad Jums Kaune su pinigais sunkoka. Visi mes ne piniguočiai. Gal šiaip taip išvargsime. Dievas padės. –

Dėkui už žinias apie mūsiškius. –

Nenusiminkite. Dievu[2] pasitikėkite ir dirbkite. –

Visus Jus sveikinu ir laiminu visa širdimi

[1] *orig vid ex err fl* -at [2] *fl del* i

Kaunas, Laisvės al. 61, spalių 11 d. 1924 m.

J. E. Vilniaus Vyskupui
Jurgiui Matulevičiui,
Marijonų Generolui.

Brangusis Tėveli!

Nuoširdžiai atsiprašau, kad neišverčiau prancūziškai savo nelaimingojo straipsnio. Laiko buvo, bet aš buvau susikrimtęs ir nuvargęs; nemiga mane kankino šias kelias dienas[1]. –

Mano erezijos klausimas oficialiai tebėra slepiamas, bet J. E. Apaštališkojo Sost. Delegato sekretorius teisingai pasakė, kad tai yra secret du polichinnelle[2]. Tik jis tą pasakė itališkai. Protestantai dabar supratę, kad katalikai to fakulteto nenori, ėmė stropiai rūpintis, kad fakultetas būtų. Jau dabar ir Klaipėdiečiai susidėjo su Biržų reformatais. Klaipėdiečių veikėjai: Stikliorius, Gaigalaitis ir [...][3] atėjo pas mane kaipo rektorių reikalauti to fakulteto. Aš pas[i]ėmiau Univ. Senato protokolų knygą ir perskaičiau jiems rezoliuciją, priimtą 8 gegužio posėdyje. Jie klausė, ko reik, kad nutarimas įvyktų. Aš sakiau, juog reikia, kad Seimas papildytų Univ. Statutą tam tikru priedu, kad nustatytų fakulteto etatus ir patvirtintų sąmatą, kurią paprastai pats fakultetas sustato. Klaipėdiečiai jau buvo pirma prisiuntę Vyriausybei raštą. Dabar jie pasakė įsakmiai, kad sąmaton reikėtų įtraukti apie šešis profesorius, ir norėjo žinoti, kiek tat sudarys. Aš prie Klaipėdiečių pasišaukiau Univ. knygvedį (bugalterį), kuris čia pat ir apskaitliavo; bendroji suma išnešė apie 91.000 litų. Aš, bugalterio apskaitliavimus ant greitosios perrašęs, įteikiau Klaipėdi[e]čiams. Jie nuėjo pas Un. Senato skirtąją komisiją, padidino sąmatą maždaug 35.000 litų ir įprašė komisiją greičiau dalyką baigti. Komisija 9 Spalio pristatė savo raportą Senatui su etatų[4] ir sąmatos projektais bei su nurodymu, kokie turėtų būti pirmieji // protestantų fakulteto profesoriai. 47r

Senato posėdyje kun. Česnys išreiškė abejonės, ar fakulteto reikia.

[1] *cor* e [2] *pranc* =vieša paslaptis [3] *orig vid ex err* Dydžis, *vid* Reidys [4] *cor* ų *pro* o

Kiti Senato nariai tuom labiau tą reikalą pažymėjo. Aš tylėjau. Debatų pabaigoje aš pasiūliau formulą: „Pasiųsti Švietimo Ministeriui Komisijos raportą“. Tuojaus kilo sumanymas papildyti mano formulą pridedant: „Kurio visą turinį Senatas patvirtina“. Ta formula tapo priimta.

Aš buvau ketinęs į šį posėdį visai neiti, bet galų gale nuėjau, nes mā rodėsi, kad pasitraukimu būčiau tik sustiprinęs gandus ir pakurstęs katalikybės priešus greičiau veikti. Pagalios mą rodėsi, kad J. E. Delegato įsakymas „nieko nemainyti“ reiškė nurodymą, kad reikia vengti veiksmų, kurie galėtų patvirtinti gandus apie iškėlimą apkaltinimo dėl erezijos.

Išsiuntęs Senato protokolo nuorašą Ministeriui aš mažiau turėsiu dalyvauti šitam dalyke, bet visgi turėsiu savo parašu tvirtinti orderius, kuriais bus išmokamos algos protestantų fakulteto profesoriams. Tas mane statys į nepakenčiamą padėtį.

Dėl to aš išsiilgęs laukiu, kad tik greičiau ateitų man įsakymas atsisakyti nuo rektoriavimo. Iki šiol aš nežinojau, kad ⸢aš teip mažai tepakenčiu gyvenimo kontradikcijos. Mā nesunku kentėti apkaltinimus, bet man sunku būti apkaltintam ir turėti priedermės elgtis teip, lyg aš būčiau nekaltinamas.⸣[5]

Pirmutinis mano noras būtų daugiau nieko nerašyti nei žodžiu neskelbti, bet paskaitas Universitete visgi turiu laikyti ir pradėjau spausdinti ⸢Teologijos Enciklopedijos⸣[6] Kurso Vadovėlį studentams. Tai yra viena viršaus kontradikcija mano gyvenime. Nenuliūstu, kad man nesiseka, bet linksmumu apsimesti visgi negaliu.

Mano viltis Tavo, Tėveli, palaiminimas.

Bučiuoju Tavo rankas.

Kun. P. Būčys.

[5] *sign graph in sin mg* [6] *sign graph*

Vilnius. 26. X. 1924. <u>JM. Kun. Būčiui.</u>

\+ Mielasai Brolau,

Gavau Tavo laišką, 11. X rašytą. Aš labai gerai suprantu Tavo sielos stovį ir jos skausmą. Būdamas Varšavoje pats esu pergyvenęs panašų atsitikimą. Buvo tai pirmosios Rusų revoliucijos metu. Žmonės, ypač darbininkai, labai buvo sukelti prieš kunigus ir Bažnyčią; net katalikybės vardo viešai nebegalima buvo kelti[1]. Trokšdami nors šiek tiek atsverti priešingą[2] tikybai agitaciją,[3] tarėmės[4] steigti darbininkų draugiją;[5] man pasiūlius, kad pavadintume ją katalikų draugija, atsakyta, kad tai firma jau[6] subankrutyjusi, kad tasai vardas tik darbui kenksiąs[7], vos ne vos išdrįsta pavadinti ta draugija krikščioniška. –

Visu uolumu mečiausi į sūkurį[8] kovos ir darbo;[9] dirbau per dienas, o dažnai ir naktimis, ⌜visa širdimi buvau tam darbui atsidavęs⌝[10]. Teko man redaguoti laikraštukas. Kai[11] gydžiausi[12] Ciechocinke, mano vardu leidinėjo jį pasaulinis žmogus, ⌜redakcijos sekretorius⌝[13]; tilpo straipsneliai nelabai tikę. Ir be to neprityrusiam teko man suklysti. Man rodės, kad[14] aš kaži kaip naudingą Bažnyčiai dirbu darbą. Kaip perkūnas mane trenkė,[15] kad[16] suėjęs a. a.[17] savo draugą kun.[18] Tauerį, seminarijos profesorių, iš jo išgirdau Arcyvyskupo Kurijoje tartasi mane suspenduoti ir prie jokių darbų neprileisti. Tarsi kad žemė būtų po manim prasiskyrusi; netekau pamato po kojų. O taip, rodos, visa širdimi norėja[u] Bažnyčiai patarnauti, ir štai Jos Vyriausybė rengiasi mane[19] smerkti. //

Tasai smūgis, tiesiog, teko man persirgti. Daugiau kaip savaitę[20] *172v* išbuvau užsidaręs savo kambaryje. Išstojau iš kunigų draugijos „Unio cleri“, kuriai įstatus buvau parašęs; išrodė,[21] kad man įtartam nepritinka[22] įlįsti į tarpą[23] tobulesnių kunigų. Pasiryžau ko greičiausia bėgti iš Varšavos kur kitur, manydamas, kad nebegalima[24] toliau darbuotis

[1] *a del* iš, *p del* Su norėdami [2] *p del* Baž [3] *p del* net nutarėme [4] *ins* [5] *p del* vos ne vos išdrįso ją pavadinti krikščioniška [6] *ins* [7] *ins pro del* kenks [8] *p del* darbo [9] *p del* teko man redaguoti laikraštukas [10] *ins* [11] *cor pro* Man [12] *del* -antis [13] *ins, p del* mus [14] *p del* geri norai ir gera intencija visa ka atstos. – Jei atstos [15] *p del ver ill, p del* kai [16] *ver ins* [17] *ins* a. a. [18] *ver ins* [19] *p del* sme [20] *cor fl* [21] *p del* kad man [22] *p del* k [23] *p del* tobu [24] *p del* man

ten, kur[25] esu įtartas, kur kažin kaip,[26] gal kreivai, į mano darbus žiūrės. Besergant ta[27] liga, Dievas man[28] davė suprast[29] šiek tiek kryžių ir kentėjimų reikšmę ir prasmę.[30] Ir pagijau iš Dievo malonės.[31] Pradėjau kone visiškai[32] nepaisyti, ką žmonės apie mane mano, kalba arba rašo;[33] vien žiūriu Dievo garbės ir Bažnyčios labo;[34] sau obalsiu pasiėmiau: vince malum in bono[35]. Kažin, ar buvo pasirodžiusi šalyje[36] bent viena kuri erezija ar paklaida, kurios man nebūtų prikišę arba kuria nebūčiau buvęs kaltinamas.[37] Buvome sudarę[38] draugijėlę kunigų, norinčių dievobaimingiau gyventi, tad paskelbė mane marijavitų generolu. Darbavausi darbininkų draugijose, steigėme Krikščionišką *173r* kąją Demokratiją, laikiau socijales paskaitas; // tad apšaukta mane liberalu, socijalistu, o net ir į Rymą skųsta, būk aš, prisidengdamas Krikščioniškosios Demokratijos skraiste, organizuojąs masoneriją. –

Pagaliaus bandyta mane[39] statyti į pirmas modernistų eiles. Kai įsteigėme Friburge novicijatą ir studijų namą, paskelbta[40], kad aš už[41] a. a. grapiūtės Cecilijos Ploteriūtės pinigus (būk ji man davusi 200.000 frankų) kurią s[42] modernistų akademiją; net įstengta sukelti prieš[43] mane Vyskupo Kuriją ir Universiteto Senatą, tartasi, ar neišvaryt mus iš Friburgo su polic[i]jos pagelba; vos vos[44] išsilaikėme vietoje. –

Kaip prieš mus, o ypač prieš mane, paskui buvo sukilę lietuviai, pats gerai žinai[45]; apšaukė mane lenkomanu, paskelbė, būk aš manąs[46] lietuvių su lenkais politinę uniją atgaivinti ir sudaryti; grasino mus, marijonus, tiesiog į rusų polic[i]jos rankas išduoti, kai Lietuvoje pasirodysime. –

O dabar pats matai ir girdi, ką apie mane šneka ir rašo ir ką iš manęs daro. Ne tik mane šaukia litvomanu[47] esant ir baltagudžiumanu, bet net ir bolševiku dėl to, mat kad aš nebėgau iš Vilniaus nuo bolševikų. –

[25] *p del* mano [26] *p del ver ill* [27] *ver cor* [28] *ins* [29] *p del* man [30] *p del* Pagijau [31] *p del* Stebėtiniai pasidariau nejautrus įtai [32] *ins* [33] *p del* Nona huma....... [34] *p del* o [35] *lot* =nugalėk pikta gerumu (*Rom* 12, 21), *p del* Ir [36] *ins* [37] *p del* Skelbė mane esant marijavitu, o net marijavitų generolu [38] *p del* dre [39] *ins* a [40] *p del* aš [41] *p del* gr. [42] *p del* Pri [43] *p del* mus [44] *p del* išsilikome vi [45] *cor fl* [46] *p del* su lenkais [47] *cor* litvo

Nesenai // man pranešta, kad mane,[48] kadangi nepakenčiamas esu, iš tikrųjų[49] nuspręsta nušauti Katedroje; tai vėl dabar žada nunuodyti. *173v*

Ir negalima sakyti[50], kad[51] visa tai blogi žmonės būtų[52] skelbę; kai kurie iš jų labai geri ir dievobaimingi; darė tai tikrai iš Dievo ir Bažnyčios[53] meilės. –

Aš vis raminausi ir raminuosi tuo, kad Kristui ir jo Šventiesiems dar blogiau buvo; Kristui dar labiau nesisekė su žmonėmis.

Suprantu, Brolau, kad Tavo atsitikimas kitoks, skaudesnis[54]; Tave pabarė net patsai Apaštalų Sostas.[55] Dievo valia. Priimk tą pabarimą tinkamai, o turėsi[56] juo didesnį nuopelną. –

Nusiramink, Brolau, nenuleisk rankų. Dirbk ir rašyk, kaip dirbęs. Spausdink sau sveikas Teologijos Enciklopedijos vadovėlį, tik duok[57] pirmiau pacenzūruot. –

Dar karščiau[58] mylėk Dievą ir Bažnyčią, stenkis[59] būti dar ištikimesnis Šventam Tėvui. –

Aš karštai meldžiuosi, kad Tau Dievas duotų sielos ramybę ir stiprybę; kad visa tai, kas atsitiko, išeitų Tavo[60] naudai ir Dievo garbei. –

Labai širdingai Tave ir Visus mūsiškius mudu su kun. Jonu sveikinava. –

Bučiuoju Tave ir Tau laiminu. Kaip visada karštai Tave mylintis ir visa širdimi Tau atsidavęs.

+ Jurgis

[48] *p del* kur [49] *phr ins* [50] *del* pa- [51] *p del* tai [52] *p del* darę [53] *p del* mei [54] *ins* [55] *p del pri* taigi
[56] *p del* nuopel dar didesnių [57] *p del* kiti [58] *del fl* -k [59] *p del* dar [60] *p del* dvasios

Vilnius. 17. XI. 1924.
JM. Kun. Prof. ir Rektoriui Pr. Būčiui
Kaune

+ Mielasai Brolau,

Dėkui Dievui, kad jau nurimai. Ir aš būčiau to atsitikimo tiek nesidėjęs sau į širdį, kad dokumente nebūtų buvę pasakyta: „ad mentem Summi Pontificis“[1]. Iš Rymo į savo raštą dar jokio nesu gavęs atsakymo. –

Kiek palaukęs manau tuo atsitikimu rašyti į JEm. Kardinolą Gasparri; rašto nuorašą stengsiuosi Tau prisiųsti. –

Dėl kunigo Bumšos manau, bus geriausia jo skolos ir dalyk[a]i palikti chicagiečiams spręsti. Iš prisiųstųjų man dokumentų matyt kun. Bumšos geri norai ir kad jis protingas. Gal Dievas duos, sustiprės vienuolijoje jo dvasia ir bus nustatytas jo gyvenimas, galės iš jo būt[i][2] geras darbininkas. –

Jei matai, kad kas katalikybės ir Bažnyčios nenaudai gali virsti, pranešk Ordinarijatui – JE. vyskupui Skvireckui, ar kam kitam. Tegul Ordinarijatas tais[3] dalykais Ap. Sosto Delegatūrą inpormuja ir su ja tariasi. –

Rašau Marijampolės[4] juvenato – gimnazijos reikalu. Jei pats jo per Kalėdas negalėsi atlikti, tai deleguok ką į savo vietą: Vaitkevičių[5], ar kurį kitą. Jau seniai skundžia man juvenatą: mokslas ten ėsąs gerai pastatytas, juo rūpinamasi, bet mokinių auklėjimas ėsąs visiškai apleistas, net geri vaikai juvenate gendą, jau ir žmonės iš šalies pradedą tai pastebėti ir ima peikti juvenatą. Mokiniai turį su savim pinigus ir juos mieste niekais leidžią. *[1v]* Labai lengvai gauną leidimą[6] // eiti miestan, arba ir be leidimo einą ir ten išdykaują. Be jokios priežiūros namie dažnai po pakampes pats sau vieni landžioją, gadiną įstaigos daiktus, teršia mėšlais net palėpes, vieni sau palikti slapta nepadoriai išdykaują ir t. t. Auklėtoja[s][7] Brolis Sivickas nesveikas būdamas negali daug padaryt, o brolis Kazimieras Spečius neįstengia. –

[1] *lot* =pagal Šventojo Tėvo mintį [2] *orig vid ex err fl* -ų [3] *cor* -is [4] *ins* [5] *cor* t [6] *vid ex err bis* [7] *ins*

Mišių klausyt neiną, kai kurie net ir š[v]entomis dienomis. –

Man rodos, būtų gera, kad sudarytum komisijėlę auklėjimo dalykams nustatyti: galėtų į ją įeiti Totoraitis, Kazokas, Gergelis, o gal Pats[8] arba Vaitkevičius. –

Rašo man, kad kun. Mažanavičius labai nusimanąs auklėjimo dalykuos. –

Mes turime ypač į auklėjimą atsižiūrėti; mokslą vaikai ir kur kitur gali rasti, o katalikišką išauklėjimą ypač vienuolijos priedermė teikti. Bielianuose gimnazijoje bevelyja samdytis svetimus mokytojus ir brangiai jiems mokėti, o pats ima į savo rankas mokinių auklėjimą. Trys kunigai ir du broliuku[9] vien tik vaikų auklėjimui atsidavę: su jais gula, kelia ir valgo, jų mokslą prižiūri, su jais eina pasivaikščiot, niekad beveik mokinių iš po akių neišleidžia; tada tik auklėtojai tur liuoso[10] laiko, kai mokiniai pamokose. Tokio auklėjimo geriausi daviniai. Tėvai kaip didžiausios malonės prašo, kad jų vaikus priimtų; norinčių stoti daugybės, kad tik vietos būtų. –

Juvenatui reikėtų pagaminti koki Įstatėliai. Man rodos, ar ne gera būtų, kad poromis eitų į bažnyčią, gal net ir šiokiomis dienomis; kad[11] laiko daug neprastojus, galėtų per Mišias poterius garsiai sukalbėti, apmąstymėlio paklausyti ir šiaip pasimelsti. Būk vengiama prievartos, bet be[12] jos apsieiti negalima. Reikia mokyti vaikus ir klausyti, ir priedermės pildyti, net ir tada, kada jos ne visiškai vieno ar kito užgaidoms tinka. –

Ir dėl valgio vaikai kiek nusiskundžią, kad per daug vienodas ėsąs. –

Paragink Marijampolės, Kauno ir Chicagos Vyresniuosius, kad šįmet namo apyskaitas – pagal duotąsias paklausas parašytų laiku. –

Labai norėčiau žinoti, ar jau Lietuvos valdžia tariasi su Ap. Sostu dėl Konkordato. –

Nenusimink, darbuokis ir rašyk.

[8] *cor* P [9] *cor* u *p* i [10] *cor fl* [11] *a del* galėtų [12] *cor* b

Sveikinu Visus ir Visiems laiminu. –
Sveikatą savo prižiūrėk.

+ Jurgis.

To nelaimingojo straipsnio vertimo prancūzų kalba jau nereikia, apsieisiu.

+J[13]

[13] *add sup txt in sin mg obl fol* [1r]

Vilnius. 11. XII. 1924.
JM. Kun. Prof. Būčiui.
Kaune.

+ Mielasai Brolau,

Pasitaikius progai, siunčiu nors kelis žodžius. –

Man kiek koją ėmė skaudėti, bet jau dabar pereina, net beveik visai gerai.

Iš Rymo dėl Tavo bylos ir savo rašto dar jokio nesu gavęs atsakymo.

Tikimės, kad kun. Juozas apsilankys pas mus.

Prašau pasveikinti Vargdienių Seseles ir pranešti Uogentaitei, kad siuntinį gavau.

Taip pat pasveikink Marijampoliečius mūsiškius. //

Kun. Gutaravičius neužilgo rengiasi atvažiuoti pas Jus, o paskui į [1v] Marijampolės vienuolyną. Prašau jį širdingai priimti. –

Jis paliks pas mus kiek savo pinigų, kuriuos Jūs jam Kaune ar Marijampolėje išmokėsite, kad galėtų skolas atlyginti. Važiotis nepatogu, o mes atsilygįsime. –

Gutaravičius[1] be skriaudos galėjo išvažiuoti iš čia; yra kam jis pavaduoti. Paaiškink jo dalyką vietos vyskupams.

Buvo kun. Jasinauckas iš Seinų, tam patariau darbuotis, kur yra, pas-// kui galės pas mus stoti; jo nėr kam tenai pavaduoti. [2r]

Kaip Jums einasi?

Siunčiu Jums Visiems Kaune ir Marijampolėje ko širdingiausių linkėjimų Šventėms ir savo palaiminimą. –

Kun. Jonas Kr. taip visus sveikina širdingai.

Pasveikinkite ir visas Sesutes. –

Kazimierietėms pagaminau Įstatus, kun. Jonas jau perrašė, šiomis dienomis siunčiame į Ameriką. //

Širdingai sveikinu ir bučiuoju visus. Dieve, padėk Tau, Brolau, [2v]

[1] *cor pri* u

darbuotis; tegul Viešpats visus nemalonumus, kuriuos teko Tau[2] nukentėti, apverčia savo garbei, o Tavo naudai.

Bučiuoju Tave širdingai ir laiminu.

\+ Jurgis

[2] *cor pro min*

Kunigas Prof. Fr. Būčys

Laisvės al. 61.

Kaunas

Lietuva

O. Stepanauskaitė išvažiuodama paliko kun. Jonui Krikščiukaičiui dešimts rublių aukso; prašo, kad jai kun. Prof. Būčys tą sumą išmokėtų. Prašau tai padaryti.

+ Jurgis, Vyskupas. //[1]

[1] *add in fol* [1v] *al m* Kaunas / Ožeškienės gat. № 17. / Valstybinė prieglauda / „Lopšelis" / O. Steponauskaitė

Vilnae, die 11. I. 1925.

J. M. Kun. Pr. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaunas.

+ Mielasai Praniuk,

Širdingai dėku Tau už laišką, 31 gruodžio dieną 1925[1] rašytą. Juo labiau branginu jį, kad žinau, kaip Tu esi ap[k]rautas darbais ir kaip neturi laiko.

Rašyk, Mielasai Brolau, ne tik kas bloga pas Jus, bet ir kas gero yra daroma. Aš rašydamas į Jus pranešu, ką lenkai marijonai gero daro, kas pas juos yra „ad aedificationem"[2]; taip pat darau rašydamas į lenkus marijonus apie Jus. Ir džiaugiuosi, kad vieni kitus branginate, kad apie vieni kitus geros esate nuomonės; tikiuosi, kad tokiu būdu pasiskatindami lenktyn prie gero eisite. Iš tikrųjų, tai blogybių ir silpnybių visur yra. Ir pas lenkų marijonus ne viskas vien tik gera. Pasimelskite už juos.

Namų apyskaitas pagal instrukcijas Viršininkai būtinai privalo duoti. Jei to nepadarys dabar, tai sulaukęs vasaros atostogų padaryk namų vizitacijas ir priversk viršininkus padaryt apyskaitas. Kasmetinė sanžinės sąskaita vienuoliui, tai yra metinė apyskaita namo viršininkui ir visam namui; o vizitaciją prie rekolekcijų veiksmo prilyginčiau. Neaptikau dar tokio šventojo, kuris būtų sakęs, kad jam nereikalingos metinės rekolekcijos nei metinė sąžinės sąskaita. –

Tos apyskaitos, jei tik instrukcijų dvasia bus daromos, nebus tai tuščias formalumas, o tik galingas tvarkymos ir tobulėjimo įrankis.

Kun. Juozas Vaitkevičius buvo pas mus. Daug gerų ir gražių dalykų apie mūsiškių ir kitų veikimą papasakojo. Nei aš, nei kun. Jonas nieko bloga iš jo negirdėjome. Net stebino tai mudu, nes ką kita buvome jo laišku[o]s skaitę, bent kai kuriuos. Būkite ramūs, nors nesimatome, bet gana gerai numanau, o net ir žinau, kaip dalykai iš tikrųjų eina. –

Man tik tai skaudu, kad kun. Juozas kiek kun. Dvaranaucku nepasitiki ar neapsiviežia. Ką gi darysi, fragilitas humana[3]. –

[1] *vid ex err, id est* 1924 [2] *lot* =pamokomo [3] *lot* =žmogaus silpnumas

Man rodos, kad kun. Juozui[4] taip pat ne be naudos praeis tai, kad čia apsilankė.

Seselės Marijampolėje, nors ne be vargo, bet, man rodos, sustiprės ir jų vienuolija plėtosis. Prašiau kun. Juozą, kad jis tinkamai į Seselę Uogentaitę paveiktų. –

Ji geros valios; čia būdama daug gražių pasižadėjimų padarė ir iš tikros širdies. Įsakmiai įsakiau jai, kad vienų kitiems marijonų neskųstų, o je[i] ką turi, kad Tau pasakytų. Ligūstas Dvaranaucko įtarinėjimas; gal iš to // pagis. – *[1v]*

Rašiau šį tą apie juvenatą kun. Totoraičiui ir žodžiu daug ką su kun. Juozu kalbėjome. Nedaviau įsakymų, o tik kelią minčių patiekiau, kad pasvarstytume. –

Man rodos, reikia, kad juvenate[5] tuo įsitaisytų sau koplytėlę ir kad joje būtų laikomas Šv. Sakramentas; pasidarys dvasinio gyvenimo židinys. –

Kun. Totoraitis per daug darbais apsikrovęs. Tie, kurie mokytojauja, negal būti ir Auklėtojais, jėgos netesės. Reikia, [kad] tam tikri būtų Auklėtojai ir prižiūrėtojai[6], kurie tik tą vien darbą dirbtų, ir to užteks. –

Žinoma, tai bus galima įvykdinti tik su laiku, kai bus žmonių. –

Kun. Totoraitis rašė plačiai apie juvenatą; ne taip ten bloga. Daro žmonės, ką galėdami. Bet nieko nekenkia, kad sužino, kas jiems prikaišiojama. Suramink juos. Kur tiek vaikų, visa ko pasitaiko.

Labai džiaugiuosi, kad trumpu laiku tiek trobų pastatėte ir pastatytąsias baigiate rengti. –

Dievas duos, kad ir iš skolų išsirisite. Chicagiečiai net man rūpi; kada jie įstengs tiek pinigų išmokėti. Bet ir jų Dievas neapleis.

Dėl kun. Tilvyčio nežinau, ką manyti. Kun. J. Vaitkevičius[7] čia būdamas pranešė, kad būk kun. Tilvytis jau griežtai pareiškęs, kad daugiau apžadų neatnaujįsiąs; net norėjęs tuo išeiti iš vienuolyno, bet dar susilaikęs, kol apžadai nesibaigsią. Pats, Brolau, įeik į tuos daly-

[4] *cor* -uo- [5] *cor fl* [6] *cor* t *pro* j [7] *cor* t

kus, nes svarbus; pakalbėk rimtai su kun. Tilvyčiu. Priežastis, kurią laiške nurodei, neišrodo man jau taip labai svarbi. Gi vienuolyne ne angeliai, o tik silpni žmonės, kurie ateina paramos ieškoti, est status tendentium ad perfectionem, non iam perfectorum[8]. Nors kiekvienas skyrium silpnas ir pilnas netobulybės, bet bendrai dirbdami ir išvien eidami, ir kits kitą papildydami, Dievui padedant, vis šį tą nuveikia. Dėl visa ko pridedu kun. Tilvyčiui laiškelį ir paveikslėlį. Rimtai pirmiau pakalbėk su juo. Jei po tos kalbos matysi, kad verta, duok jam tą laiškelį ir paveikslėlį.

Apie kun. Andžiulio susirgimą jau gavau žinių; labai jo gailimės ir už jį meldžiamės. Ir aš rašau, kad prižiūrėtų jisai savo sveikatą.

Kun. Česaitį reikia pastatyti į labai ir labai geras dvasines sanlygas ir reikia jam duoti daug tinkančio darbo, kad netur[ėtų][9] kada lankytis pas žmones ir blaškytis. Ar nebūtų jam tinkamiausia vieta juvenate. Gal ten dirbdamas galėtų kokį dvasinio ir tikybinio turinio laikraštuką redaguoti ar bent Marijonų Kalendorių paruošti. Visada taip buvo, kad tie vienuol[iai][10], kurie daugiau Dievo dvasios turėjo, daugiau gero padarė ir į žmones daugiau paveikė. Didelis daiktas tikras mokslas, bet dar didesnis Dievo meilė, sujungta su savęs visišku išsižadėjimu. //

[2r] Juozui[11] Mačiulioniui išsiunčiu litteras testimoniales et dimissorias[12]. Siunčiu į Chicago, kad pridėję dar reikalingus paliudijimus, pasiųstų jam į seminariją. –

Broliui Aleksai patsai duok paskaityt naujų Įstatų 138–149 p., kad būtų viskas pagal Kanonus.

Siunčiu Tau: 1) paliudijimą, kad esi Vicarius Generalis ir Super adiutor provincialis[13] lietuvių ir latvių namų, gal ir užteks to dokumento. Jei ne, parašyk, ko reikia, prisiųsi[u]; – 2) Marijonų patvirti-

[8] *lot* =yra būklė siekiančiųjų tobulybės, bet dar ne tobulų [9] *vid, in orig vid ex err* neturiu [10] *orig vid ex err fl* -ijai [11] *a rep* 11. I. 1925 [12] *lot* =liudijimo ir leidimo šventintis raštus [13] *lot* =Generalinis vikaras ir provincijos vyriausiasis patarėjas

nimo dokumentai Marijampolės archyve iš Friburgo parvežtame. Kai reikėjo, man kun. Juozas Vaitkevičius prisiuntė nuorašą; jos kopijas dėl visa ko siunčiu Tau. Patvirtinimo istorija išdėstyta ir apyskaitoje, kurią pasiunčiau į Rymą; jos egzempliorių įteikiau kun. Dvaranauckui parvežti į Marijampolę. 3) Mūsų Kongregacija yra exempta[14]; 4) Viršininkas visų lietuvių ir latvių namų kun. Būčys. –

Ginkite broliukus nuo kariuomenės. Jei reikės, tai prašykite vyskupų ir Ap. Sosto Delegato, kad gintų.

Su kun. Meškaucku susirašinėju. Dėku Dievui, jau jis pramoko kiek latviškai, jau net pamokslėlius bando iš rašto sakyti. –

Reikia prašyti, kad bent tuo pasibaigus mokslo metams iš pat pradžių vasarinių atostogų JE. Rygos arcivyskupas paliuosuotų į vienuolyną kun. Leitan'ą.

Dėku Dievui, kad jau toji nelaimingoji Tavo erezijų istorija pasibaigė. Pranešė man tai kun. Juozas.

Rašai, Brolau, kad nuo vakacijų manai mesti universitetą ir keltis į juvenatą. Abejoju, ar // tai būt gera. Nedaryk to be mano leidimo. *[2v]* Reikia dalykas labai rimtai apsvarstyti. Man rodos, jei nuo vakacijų Tu liktum universitete tiktai profesoriauti[15], tai galėtum visas priedermes ir vienuolijoje gerai atlikti; tik reikėtų, kad neitum į jokias komisijas ir komitetus darbuotis, o vien tik profesoriautum ir tik tas eitum pareigas, kurias vienuolija yra ant Tavęs uždėjusi. Tada galėtum ir[16] į juvenatą dažnai nuvažiuotų; per vasaros atostogas galėtum ir Ameriką, kai reikės, pasiekti; ir mūs[17] namus galėtum prižiūrėti ir vizituoti. –

Liktų[18] dar laiko ir tikybiniams dalyka[m]s rašinėti. Gal būt gera, kad Liurdo antra laida išeitų. Ir kitų dalykų daug galėtum parašyti. –

Nenusimink, Brolau, kad turėjai nemalonumų dėl savo raštų, tai gal pasitaikyt; nemesk dėl to plunksnos iš rankų, tik ką parašai, duok kitiems paskaityt ir pacenzūruoti. Tavo raštai buvo ir bus naudingi.

Ruošiasi į Marijampolę tuo išvažiuoti, o gal jau ir išvažiavo kun.

[14] *lot* =nepavaldi [vietos ordinarui] [15] *cor* t [16] *cor* [17] *ins* [18] *a del lit ill*

Gutaravičius. Už jį reikės ten Jums kiek pinigų uždėti, kuriuos čia paliko.

Kun. Cikotai pavasariui būtinai reikia mažiausia 500 dolerių prisiųsti. Kun. Andžiulis jam iš savo misijų skyrė pinigų. Rašiau į Chicago, kad būtinai tuos pinigus prisiųstų. Rašau, kad žinotum ir tą dalyką taip pat paremtum. Pelnė kun. Cikot[a][19], reik jam jo dalis, kurias misijose užsidirbo, iš palengvo grąžinti. Čia kredito beveik nėra, net paskola sunku gauti; o jei gauni, tai nežmoniškais nuošimčiais. Panelė Žižytė įteikė kun. Vaitkevičiui laišką pasiųsti į Panevėžį į gimnaziją p. Onytei Gražytei, o užmiršo įduoti pinigus – 6 dolerius. Tuos pinigus p. Žižytė sudėjo pas mane ir prašo, kad kunigas Juozas iš Marijonų kasos tuos 6 dol. tai panelei pasiųstų vardu Žižytės.

Kitąsyk rašei, kad prisiųsi man kokias Mišias, kurias Tau Amerikoje įteikęs[20] bene ar tik ne kun. Jakaitis, ir norėjai, kad aš tada jam parašyčiau padėkos laišką. Jį būk vienas iš Marijonų įžeidęs ar užgavęs; tas kunigas įsteigęs puikią mokyklą. Pranešk man, kokia intencija šv. Mišias laikyti, ir to kun. adresą. –

Visus širdingai sveikinu ir Visus laiminu. Dieve, padėk darbuotis.

+ Jurgis

[19] *orig vid ex err fl* -ai [20] *cor* į

Vilnae, die 17. II. 1925.

J. M. Kun. Profesoriui Pr. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaune.

+ Mielasai Brolau,

Tikrą tiesą rašai. Jokia draugija negali tarpti, jei nebus žmonių, kurie atsidėję ja rūpintųsi, kurie su pasišventimu[1] dėl jos labo darbuotųsi. Juo labiau negali ir Vienuolija tarpti neturėdama tokių žmonių. Gerai, mielasai Brolau, kad nori pasišvęsti visiškai mūsų dar silpnos ir menkos Vienuolijos gerovei[2]. Dieve, Tau padėk tuos gražius sumanymus vykdinti. Tik nežinau, ar įėjęs į juvenatą, apsikrovęs visokiomis pamokomis galėsi visai brolių visuomenei kaip reikiant tarnauti ir visus lygiai namus apglobti. Kažin, ar ne geriau galėtum atlikti vienuolijos Generalio Vikaro priedermes, likdamasis profesorium Universitete. Turėdamas keletą pamokų, turėtum gana liuoso laiko prižiūrėti vienuolijai ir dėl jos labo pasidarbuoti. –

Man rodos, gaila būtų Tavo mokslo, jėgų ir patyrimo, jei imtumės dėstyti vaikams prancūzų kalba, istorija... Tokiems dalykams geriau pasisamdyti kad ir pasaulinių gerų mokytojų. –

Mums, vienuoliams, svarbu savo rankose turėti auklėjimas. Pagalvok rimtai apie tuos dalykus ir su kitais pasitark; galutinai dalykų dar nespręskite. Drauge sutarsime, kas daryti. –

Paprastai visur mažose Seminarijose, juvenatuose, gimnazijose, bendrabučiuose[3] vaikų auklėtojais esti patys kunigai-vienuoliai; nes auklėjimas yra svarbiausias dalykas. Susiartinimas[4] vaikų su kunigais, jei jis tinkamas, niekam anaiptol nekenkia. Vaikai p[a]prastai[5] myli ir gerbia savo auklėtojus kaip tikrus dvasios tėvus. Be auklėtojų dar esti ir prižiūrėtojai; tie būna ir paprasti broliukai – ne kunigai. Jie dažnai drauge su vaikais miega ir prižiūri juos gulant ar keliant, ir šiaip, prireikus, pavaduoja Kunigus auklėtojus. –

Pasiklauskite Tėvų Jezavitų, kaip pas juos daroma; būdami užsie-

[1] *cor* u *pro* ų [2] *cor* v [3] *cor* u *p* o [4] *cor* i *p* m [5] *orig vid ex err* pra-

niuose, galite ir kitų vienuolijų pasiklausinėti, kaip geriau padarius.

[1v] Kun. Jazukevičius, ir čia būdamas, turėdavęs // apreiškimų, ir tai visokių, kaip man sako jo pažįstami; bet juos niekais nudėdavę. Stodamas į mūs vienuoliją, sakėsi stojąs eidamas pagal iš aukštybių balsą. Nepaisiau to. Pasirodo, kad tai ligūstas apsireiškimas. Toji Sesuo Sabina, vizitė, yra gana dievobaiminga vienuolė, bet rodos taip pat per daug jausmingai dievota. Nemanau, kad kun. Jazukevičius būtų[6] norėjęs tuo būdu patekti į aną p[u]sę. Jis neurastenikas, ir tai aukštame laipsnyje. Nestebėtina, kad negalėjo išbūti. Parašiau į jį mandagų ir širdingą laišką. Būkite su juo geru; šiaip jis geras ir darbštus kunigas, bet tie apreiškimai – tai jo liga, o nervai suirę – dar didesnė.

Amerikiečiai tegul pirmiau iš skolų išbre[n]da; kaip dabar yra, nėr ką nė svajoti apie Kolegijos statymą. Pats kun. Kulikauckas kaip ugnies bijo to statymo, ir teisingai. Skundžiasi, kad negali Tau įmokėti tų 5 tūkstančių dolerių, kur reikalauji, kadangi jiems Amerikoje sunku su pinigais, nereikal[a]uk dar šiais me[tai]s iš jų tos sumos. –

Sumanymas siųsti į Ameriką kun. Tilvytį ir Draugelį man patinka; taip pat gal bus gera jau partraukus į Lietuvą kun. Andžiulį ir Česaitį.

Aš taip pat esu girdėjęs daug gero apie kun. Abramavičių[7]; jis gal būti naudingas Kongregacijoje. Priimkite jį. –

Kun. Gutaravičius rašė, kad jau sieną pervažiavęs.

Ir mano vardu padėkok kun. Prapuoleniui už gausią dovaną, o taip pat ir kun. Vaitkevičiaus tėveliui.

Pasiųsk ar įteik Andriui Miciūnui metriką ir pasakyk, kad jam siunčiu palaiminimą.

Kun. Jonas sveikas, vis tvarko knygyną ir rašinėja knygų katalogą. Visus sveikina.

Pasveikink nuo manę[s] Visus Kaune ir Marijampolėje, o taip pat ir Vargdienių Seseles.

[6] *cor* tų [7] *cor* b

Dieve, padėk darbuotis ir neštų sunkią rektoriavimo naštą.

Visa širdimi Visus laiminu.

+ Jurgis

Pridėtą laišką pasiųsk Agotos Kudirkiutės seseriai.

Kun. Juozo Vaitkevičiaus 19 kovo vardo diena. Siunčiu Jam linkėjimus visokeropų[8] Dievo malonių. + Jurgis[9]

[8] *cor* ų [9] *add in sin mg vert*

Vilnius. 24. III. 1925
JM. Kun. Prof. Būčiui. Laisvės al. 61.
Kaune

+ Mielasai Praniuk,

Tavo laišką, 27 vasario dieną rašytą, gavau. –

Mudu su kun. Jonu pasitarę, priėjova prie to įsitikinimo, kad Tau kol [kas] bus geriausia dar liktis profesoriauti Kaune. Jei tik be profesoriavimo nesiimsi ant savęs jokių kitų priedermių, tai gana turėsi laiko Vienuolijos reikalams. Galėsi ir Marijampolėj[1] patarnauti, ir į Latviją nuvažiuoti, ir net Ameriką aplankyti.

Taip, kaip dabar jau yra pastatytas Marijampolės juvenatas, tai, man rodos, nieko daugiau nebelieka, kaip tik paversti jį tikra ir gera // *[1v]* gimnazija, kur būt ypač į auklėjimą atsižiūrima.

Bet žinokite, kad toliau kada reikės Lietuvos Marijonams būtinai įsisteigti ir „mažoji Seminarija" vaikams, manantiems[2] būti vienuoliais, auklėti. To reikalauja Šv. Tėvo dekretas, ir kitų gerų vienuolijų praktika tai pataria padaryti. Gal bus galima tokia maža Seminarijėlė tik vaikams su pašaukimu auklėti ir mokyti įsisteigti kada nors Šiauliuose ar Panevėžy, ar kur kitur patogioje vietoje. Bet be tokios įstaigos negalėsime apsieiti ateity norėdami tinkamai platintis ir gerų *[2r]* kandidatų // turėti. Čia Misijonieriai tokia Seminarijelė Vilniuje įsikūrė šiemet ir jau turi netoli 50 vaikų, kitais metais mano turėti iki 100. Vietoje turi savo koplytėlę, atlieka su vaikais tinkamus[3] dvasios lavinimus; auklėja juos vienuoliais; dvasia gera ir vienoda, nes visi to pat siekia, prie to pat tikslo eina. Sakosi Misijonieriai, kad iš tokių Seminarijelių sulaukią geriausių vienuolių ir ko gabiausių. Ir Tėvai Jezuitai tokios Seminarijelės ėmė jau steigtis. –

[2v] Taigi ir Jums reiks tokia seminarijelė būtinai turėti ateity. // Labai džiaugiuosi, kad Vargdienių Seselėms kaskart geriau klojasi, ir kad jos rimtėja ir kad dvasia kyla. Dieve, duok Joms prie visa gera prieiti.

[1] *cor fl* [2] *cor* t, e [3] *cor fl*

Pasveikink Uogentaitę ir jas visas nuo manę[s] ko širdingiausiai. –

Amerikiečiams sunkoka su skoloms, bet mano išsiristi. Dirba žmonės kaip galėdami.

Gavau Tiesos Kelią. Kun. Juozo gražūs pamokslai, tegul rašo ir toliau. Pasakyk kun. Tilvyčiui, kad labai nudžiugau radęs jo eilutes su gaidomis. Labai gera, kad rūpinasi talentą Dievo garbei pašvęsti ir parūpinti tikrai bažnytinių giesmių. Visa širdimi jam laiminu tame darbe. –

Kun. Jonas Jus Visus sveikina. –

Praneškite, kas girdėti pas Jus ir Marijampolėje. –

Visus širdingai sveikinu ir Visiems laiminu.

+ Jurgis

Vilnius. 10. IV. 1925
JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui.
Laisvės al. 61. Kaune.

+ Mielasai Brolau,

Siunčiu Tau ir Visiems Marijonams Kaune ir Marijampolėje ko širdingiausių linkėjimų. Dieve, duok Jums skaičiumi [ir][1] nuopelnais vis augti.

Kaip žinai, turime nemaža knygų. Viena, čia jos ne visos reikalingos ir baisu laikyt, kad kada nors neprapultų. Antra, Jums pravartu būtų jos turėti. Manome jas pradėti Jums siuntinėti. Vietinis lenkų knygynas apsiima patarpininkauti. Jie turi Dancige[2] savo atstovą ir Kaune žydelį Ptaszek. Būtų gera, kad kun. Juozas su juo susipažintų ir sutartų, kokiomis sanlygomis jis pasiimtų knygas gabenti. –

O gal būtų geriau JE. vyskupas O'Rourke prašyti, kad patarpininkautų; ar galima būtų ir ar tiktų? –

[1v] O gal per Daugapilį (Dynaburg[ą]) patogiau būtų // siųsti knygas. – Pasitarkite su kun. Juozu ir man praneškite. –

Vieną sanlygą statome, kad pinigų prisiųstumėte siuntinėjimo išlaidoms. Mūsų iždas tuščias, o net dažnai su skolomis tenka gyventi. Antra sanlyga, kad knygos būtų kraujamos Marijampolėje ir kad jos būtų tinkamai saugojamos ir prižiūrimos, nes brangių yra ir retų. Gal kun. Totoraitis paimtų jas savo ypatingon globon.

Šio laiško įteikėjui žodžiu praneškite, jei ne raštu – ką manote dėl knygų. –

Kun. Jonas širdingai Visus sveikina. Kas girdėtis pas Jus ir kaip sekasi?

Pasveikinkite ir Marijampoliečius nuo mudviejų.

Visa širdimi Jums Visiems laiminu.

+ Jurgis, Vyskupas

[1] *vid. mut* [2] *cor* c

Kaunas 15 balandžio 1925 m. (Laisvės al. 61)

J. E. Vilniaus Vyskupui
Jurgiui Matulevičiui
Marijonų[1] Kongr. Generolui.

Brangusis Tėveli!

Pagrečiam gavau du Tėvelio laišku, rašytu šių metų 24. III ir 10. IV. Už abudu labai ačiū! Sutinku liktis Universitete ir toliaus, nors matau, kad nebus teip lengva, kaip galima laukti. Tiesa, mano prisibijojimai tėra tik spėlionės, bet ir jos gali išsipildyti. Seimo didžiumos vadai beveik visi yra įsitikinę, kad U-to rektoratą reikėtų padaryti vyriausybės skiriamą ir nuolatinį. Kai kurių fakultetų elgesys duoda progos iškilti Seime ginčams apie tai. Jeigu tie ginčai pasibaigs U-to statuto pakeitimu ir rektorato stabilizavimu, tada gali man tekti pritirti presijos, kad apsimčiau būti skirtuoju rektorium. Aš pirmiausiai svarsčiau to dalyko esmę, o paskui jau asmens žvilgsnius ir jų[2] įvykdymo priemones. Dalyko esmė man išrodo tokia, kad iš mano rektoriavimo galėtų būti naudos katalikybei, bet mūs Kongregacijai vieni tik nuostoliai. Kadangi Kongregacijos nuostoliai yra ir Bažnyčios nuostoliai, tai juos reiktų sustatyti su nauda, išeinančia iš mano rektorato, ir pažiūrėti, kas bus didesnis – ar nauda, ar nuostoliai. Kadangi abeji bus tik ateityje, tai tikrybės nėra, nei aiškumo. Bažnyčios reikalais daugelis rūpinasi, Kongregacijos naudą aprūpinti tegalime tik mes. Taigi išeitų, kad rektoratą geriau palikti kitiems Lietuvos katalikams.

Visą triukšmą dėl Konkordato sukėlė karštuoliai, šlykščiąją išvaizdą tam triukšmui pridavė liaudininkai. Mes, marijonai, iš pat pradžių sutarėme patys laikytis ramiai ir raminančiu būdu kalbėti su karštuoliais. Aš savo klausytojams studentams praleid[au][3] vieną eilinę paskaitą, nes jos vietoje pasakiau savo nuomonę apie Konkordatą su Lenkija; tikiuosi, kad mano studentai ir šiandien, atsiminę mano žodžius, pripažįsta jų tiesą.

[1] *cor* ų [2] *cor* ų [3] *orig vid ex er fl* -o

Juvenato gyvenime ir darbe aš skiriu tris daiktus: a) auklėjimą, b) // *49r* mokslo programą ir c) auklėtinių tikslą. To amžio žmonėms, kurie mokinasi juvenate, auklėjimas gali ir turi pasistatyti sau tikslą neleisti užsikrėsti blogumais ir sustiprinti įgimtus palinkimus prie gero. Pirmoji uždavinio dalis yra bendra visiems auklėtiniams, nepaisant, ar jie bus pasauliečiai, ar dvasiškiai, ar kunigai. Blogumo nevalia prileisti nei prie vienų. Antroji dalis, būtent, įgimtų gerumų lavinimas teipgi yra bendras visiems, tik pasauliečiai gali sustoti žemesniame laipsnyje, dvasiškiai aukštesniame ir būsiantieji vienuoliai turėtų pasiekti aukščiausią laipsnį. Marijampolės juvenatas stato sau tikslą visus savo auklėtinius pakelti iki aukščiausiam laipsniui ir nei vienam neketina leisti sustoti kur nors pakelyje. Jei tiktai mes turėsime ne mažiau jiegų už lenkus vienuolius, įsikūrusius Vilniuje, jei tiktai mūs jaunuomenės prigimtis nebus labiau sugedusi už Misijonorių jaunuomenė[s][4], tai mes pasieksime ne mažesnių vaisių už juos. Aš meldžiuosi ir darau, kad teip įvyktų. –

Mokslo sritis visoms[5] būsiančioms žmonių rūšims[6] (pasauliečiams, dvasiškiams ir vienuoliams) yra nustatyta mūs įstaigos programoje teip, kad kuo geriausiai atatiktų dviem paskutinėm[7] rūšim[8]. Bet Švietimo Ministerija pastaruoju laiku atrado, kad tos programos labai būtų naudingos ir pasauliečiams, norintiems tapti mokslininkais. Kaipo Gelehrtengymnasium[9] mūs įstaiga gavo iš valdžios pašalpą neprisilaikant bendrųjų taisyklių, nustatytų privatinėms mokslo įstaigoms. Aš nemintiju, kad dėl šito valdžios pripažinimo mums reikėtų keisti savo programą, kurią mes sudarėm pirmiausiai taikydami būsiančių vienuolių gyvenimo[10] reikalams. Ją baigusieji dar nebus vienuoliai: jie turės dar pereiti noviciatą, kuriame jie mokysis specialiai vienuoliškos disciplinos. Jie turės dar pereiti teologiją arba kitą kokį specialų *50r* mokslą. Į juvenatą aš // žiūriu kaipo į aukštesnįjį, bet dar negalutinį lavinimą ir mokslą. –

[4] *orig vid ex err fl* -ė [5] *cor* so [6] *cor* im [7] *cor* u *pro* ū [8] *cor* m [9] *cor pri* n, *bis* m, *vok* =mokslinė gimnazija, t. y. aukštesnioji mokykla [10] *cor* m

Juvenato auklėtinių gyvenimo tikslas negali galutinai ir nepakeičiamai nusistovėti pačiame juvenate, nes įžadus galima daryti tiktai baigiant noviciatą, o noviciato ir juvenato darbai, tuo pačiu laiku atliekami, blogai išeina. Mes negalime į juvenatą[11] priiminėti ⌜vienus tik⌝[12] vienuolius, jau padariusius įžadus, nes įžadų nevalia daryti anksčiau 16 metų, o į juvenatą reikia priiminėti vaikus 10–12 metų. Priseina tat arba pertraukti juvenatą kandidatams į vienuolius, arba į noviciatą priiminėti tiktai baigusius juvenatą. Kapitula 1923 m. sutarė pertraukti. Mes tą ir darysime, jei tik Šv. Sosto konkordatas duos galimybės tą išpildyti, nestatant kandidatų į pavojų netekti pašaukimo kareivinėse[13]. Jeigu toks pavojus netaps prašalintas konkordatu, tada aš kreipsiuos į Generalę Tarybą klausdamas, ką daryti. Marijampolės juvenato direktorius bandė reikalauti iš įstojančių vaikų,[14] kad jie duotų pažadą tapti vienuoliais[15] už 8 metų, t. y. juvenatą pabaigus, arba už 4 metų, t. y. jo pusėje. Keturių metų tiesioginis susidūrimas[16] su vaikų psichologija jį įtikino daryti kitaip. Aš neverčiau jį laikytis senosios jo[17] paties pažiūros, nes aš pirma to jau buvau įspėjęs, kad jis pamatys nepatogumų. Plačiai išdėstęs, kaip aš suprantu šitą svarbų dalyką, aš visgi esmi pasirengęs pildyti Brangiojo Tėvelio įsakymą, nors tas būtų priešingas mano nuomonei.

Brangiojo Tėvelio knygyno mes labai laukiame ir Marijampolėje jį patalpintume sulaukę. Visas persiuntimo išlaidas apmokėsime, tik nežinome, kiek persiųsti. Pirmiausiai prašome tam tikslui paimti visus kun. Guturavičiaus paliktus pas kun. Raštutį pinigus, būtent 120 dolerių, 600 zlotų ir 75 aukso rublius. Šiandien žydams // šventa, tai *51r*
negalėjome susitarti su nurodytu knygynu, bet veikiai tą padarysime. Tik su tokiais tarpininkais reiktų būti atsargiems. Jei reikės[18], siųsime savo žmogų į Danzigą. Žydas knygininkas, gal, mokės greičiau ir geriau pergabenti negu įvairios ekspedicijų biūros, kurios šiandien

[11] *cor* juve [12] *ins s l* [13] *cor* n [14] *p vid ex err rep* reikalauti [15] *cor* vien, *fl* [16] *cor sec* i [17] *cor* jo, *p del* s [18] *p del* i

yra visuomenei žalingos įstaigos, ypač mokslo naikintojos. Tik žydeliui krautuvininkui sunku įtikėti retąsias ir brangiąsias knygas. Jei kun. Jonas apsimtų jas išrinkti, tai ar ne gera būtų parkviesti kun. Skrindą arba kitą ir įduoti jam parvežti į Vilanus. Iš ten jau atsimtumėm.

Užvakar grįžau[19] iš Marijampolės. Tenai dar likosi viešėti J. E. Delegatas Ant. Zecchini ir jo sekretorius[20] Faidutti. J. E. Delegatas celebravo Atsikėlimo iškilmę ir Mišias Velykų šventėje.

Marijampolėje baigiama įrengti elektros šviesa, kurią patys gamįsime savo trioboms. Turime 10 jiegų dynamo mašiną ir Deutz'o motorą. To pakaks juvenatui, vienuolynui ir bažnyčiai. Juvenato laiptų turėklai dar tebėr nepadaryti, nes[21] pritrūko tam tikros geležies, kuri užsakyta, bet dar neparėjo. Vielų tinklas išvadžiotas juvenate, bet vienuolyne elektrinės šviesos tinklas iki šiol buvo geležinis, dabar reikės pakeisti variniu.

Šiandien iš Amerikos iškeliauja Lietuvon kun. Česaitis, birželio mėnesyje grįš kun. Andziulis. Šio sveikata yra pavojuje, o kun. Česaitį aš turiu svarbių priežasčių parkviesti. Jųdviejų vieton siunčiu kun. Draugelį ir tikiuosi, kad kun. Vaitkevičius nemainys savo žodžio. Be jo Fakultetas apseis gana lengvai. Kai kils truputį triukšmo, aš atlaikysiu: jau esmi prisirengęs ir apsvarstęs visas priemones.

Jei kitaip knygų negalima būtų partraukti[22], tegu kun. Jonas su jomis važiuoja į Danzigą apsigyventi. Mes Tėveliui į Vilnių pasiųstume kun. Guturavičių kapelionauti, kaip tik pabaigs noviciatą.

Bučiuoju Tėveliui į rankas ir sveikinu kun. Joną

Kun. P. Būčys.

[19] *cor* rį [20] *cor sec* r [21] *cor* n [22] *cor pri* a

Vilnius. 9. V. 1925.

JM. Kun. Prof. Būčiui.

+ Mielasai Brolau, Laišką ir iš Amerikos apyskaitą ir pranešimą gavau.

1. Rektorium Valdžios skirtu jokiu būdu neverta liktis. Tegul kam kitam toji garbė tenka. –

Reikia daugiau laiko pavesti Vienuolijai. Tad ginkis nuo rektoriavimo.

2. Kun. Juozas, jei galės pasiliuosuoti, tegul važiuoja į Ameriką misijų laikyti.

3. Knygų JE.[1] vyskupo O'Rourke vardu siunčiame; gal bus daugiau kaip 10 didelių dėžių, liksis dar gal kokia 50 didelių dėžių. –

Prašau į Jį[2] parašyti ir jam pinigų nusiųsti.

4. Mes iš kun. Raštučio pinigų negavome. Jis sakė, kad Tau reikalaujant, jis tuos pinigus jau išsi[un]tęs. Taigi kitokiu būdu prisiųskite mudviem pinigų.

5. Prižiūrėk, kad knygos, eidamos per lietuvių sieną, // nežūtų, pa- *[1v]* kalbėk su p. Jokantu. P. Šlapelis skundėsi, kad valdininkai kratydami knygas, siunčiamas per lietuvių[3] sieną, sau kai kurias pasilieką. –

Siųstų knygų atsiųsime sąrašą. –

Pasirūpink, kad knygas per sieną lengvai leistų. –

Dar jas tik į dėžes dedame. Kai pasiųsime, tą pačią dieną duosime Tau žinią.

6. Juvenatą tvarkykite, kaip Jums geriau išrodo; vietoje būdami, geriau matote, kas geriau ir naudingiau. Per daug nesivaržykite tuo, ką rašau.

Dieve, padėk darbuotis; griežtai ginkis nuo rektoriavimo. –

Patelefonuok Uogentaitei, kad aš būsiu Vilniuje po 30 gegužės; įteik jai laišką. –

Tie[s]os Kelią 3 ir 4 num. ir Soterio 1 num. gavome. –

Širdingai Visus sveikiname. Siunčiu Jums savo palaiminimą.

+ Jurgis.

[1] *cor pro* Ku [2] *mut* į [3] *cor* e

Vilnius. 19. V. 1925.

J. M. Kun. Prof. Pr. Būčiui

\+ Mielasai Brolau,

Kaip buvo rašyta, knygų siunčiame, net vienuolika dėžių; tik eis jos kitu keliu, per Latviją, per Daugapilį. Pasirūpink, kad lietuvių valdininkai jų netrukdytų; siunčiamos Tavo vardu; gausi jų sąrašą. Kaip tik būsi gavęs[1], pranešk, nes rūpės. Neilgai trukus vėl daugiau siųsime.

Gavau kun. Juoz[o] laišką, žada 10 birželio jau būti Amerikoje. Dieve, padėk jiedviem laimingai nukeliauti ir ten sėkmingai darbuotis. Visa širdimi jiedviem laiminu.

Gerai, kad nusiuntėte 200 dol. kun. Wierzejskiui į Varšavą; džiaugsis gavęs; o Jums bus naudos.

Rašo kun. Juozas, kad kun. Česaitis[2] grįžęs. Duokite jam darbo, jaunas žmogus, be darbo neišsėdąs. Ar ne gera būtų, kad jis Marijampolėje padėtų darbuotis juvenate; galėtų mokytojauti, ar net padėti auklėti. –

O jei ne, tai gal padėtų parapijos darbus dirbti. –

Atostogų laiku galėtų savo disertaciją ruošti į spaudą; liuosomis valandomis ką nors gero parašyti. //

[1v] Širdingai jį pasveikink nuo manęs. Aš bijausi, kad kun. Česaitis, būdamas Kaune, per daug gali į visokias draugijas įsitraukti.

Labai džiaugiuosi, kad jau Tavo rektoriavimo vargai neužilgo pasibaigs, kad būsi liuosesnis. Galėsi daugiau laiko pašvęsti vienuolijai ir mokslui, knygų ir apologetikos[3] straipsnių rašymui. –

Lietuvos Bažnyčia ir šviesuomenė labiausiai tų dalykų iš Tavęs tikisi ir laukia. –

Taigi rūpinkis, kad vėl neužkrautų ant Tavo pečių rektoriavimo, ar kokios kitokios naštos. Ginkis kaip galėdamas.

Girdžiu dėl konkordato pas jus ūžia. Nesikiškite į ginčus ir kovas, ypač politines. Gink mūsiškius nuo to. Yra kam varyti politikos dar-

[1] *cor* -vę- [2] *cor* į *p* a [3] *cor* t

bai ir be mūs, kur galėdamas ramink žmones, nes, man rodos, nėr ko taip labai ūžti. –

Mes dirbkime savo ramų, Kristaus, darbą. –

Pats, Brolau, padėk // tvarkytis ir stiprėti vienuolijai ir kiek galėda- [2r] mas rašyk iš apologetikos srities. –

Nesiduok taip lengvai prašomas ir traukiamas į įvairius posėdžius ir susirinkimus. Iš to paprastai maža naudos, o kaip kada daug baldos, ir gaila laiko. Ypač ir pats venkie ir kitus saugok nuo visokių darbų politinės varsos, net ir Bažnytinėje srityje. Tegul kiti politikuoja.

Čia jau nuo senai nuolat kalba ir rašo, kad aš Vilniuje nebesiliksiąs. Labai džiaugčiaus, jei Šv. Tėvas nuo manęs tą naštą nuimtų; galėčiau gal vėl visiškai mūsų Vienuolijai pasišvęsti[4]. Tikrai čia ir sunku gyventi, ir dar sunkiau darbuotis. Trošku be galo. Sveikata ilgai negal tesėti. Dievo valia.

Važiuoju 22 į Varšavą į Vyskupų susirinkimą, grįšiu 30 šio mėnesio ir būsiu namie iki kokios 5 liepos. Paskui gal važiuosiu į Ciechocinką pasigydyti ir pasisilsėti. //

Kun. Jonas Visus[5] širdingai sveikina. Dabar jis dirba, deda knygas [2v] į dėžes. –

Labai širdingai Jus Visus sveikinu ir laiminu.

+ Jurgis.

Kun. Juozui skyrium nerašau, nes mano laiškas gal jau ras jį išvažiavus. Padėkokie[6] jam už laišką mano vardu. –

Jiedviem abiem laiminu.

Gavau ir kun. Andziulio laišką; rašo jau sėdąs į laivą. Dieve, duok jam laimingai grįžti; o gal jau bus grįžęs. Mano vardu padėkok jam už darbą ir vargą per misijas ir pasišventimą dėl Kongregacijos.

Pas Nazaretietes tų knygų, kur kun. Vaitkevičius[7] mini, nėra; jų nerado. Gal jis bus jas palikęs Vloclavke seminarijoje, tegul paklausia. Pridedu čia Nazareti[e]čių laišką kun. Juozo knygų reikalu.

[4] *cor* v [5] *cor pro min* [6] *cor fl* [7] *cor* u

Vilnius 15. VI. 1925.

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Kaune. Laisvės al. 61.

+ Mielasai Brolau,

Pinigus (799 auks.) ir laišką per pasiuntinį gavau; taip pat 200 dol. čekis per Danzigą atėjo. Labai dėku už visa ką. –

Siunčiamų knygų sąrašą labai ilgai laikė cenzūroje. Dar tik šiandien tą vienuolika dėžių žada siųsti geležinkeliu. Bet kiti siuntiniai eis gr[ei]čiau. Jau paruošta vėl penkiolika dėžių. –

Ar nebus geriausia kun. Česaitį skyrus į juvenatą mokytojauti ir auklėti. Jis reikia saugoti nuo draugijų ir visuomeninio darbo; jis per jaunas ir per karštas, duodas įtraukiamas, kur nereikia. Tegul gimnazijoje darbuojasi ir rašinėja. Tokia mano nuomonė, gal jums kitaip išrodo.

Gal bus ir geras sumanymas, kad kun. Katilius liktųsi viršininku, o kun. Gergelis eitų auklėti gimnazistų. Kun. Tilvytys[1] galės būti geras lietuvių kalbos mokytojas. Dievas duos, iš palengvo tinkamai sutvarkysite juvenatą.

Kai pasiliuosuosi nuo rektoriavimo, galėsi daugiau įeiti į Vienuolijos gyvenimą. Gal būtų gera padaryti, kaip reikiant, Marijampolės namo vizitaciją. –

Girdžiu broliukai nusiskundžia, kad per silpnas valgis, ypač iš ryto, o gal ir vakare; pietūs geri ėsą. Kai kurie jaučia ir pavakarių reikalą. Kad ir prasti, bet tur būt valgiai sotūs ir sveiki; ir tiek reikia duoti, kad pavalgytų; sunkiai dirba. –

Ar negalima būtų prieiti prie to, kad ūkį, produktų supirkinėjimą ir išdavimą[2] pavestumėte kuriam broliukui; moterims liktųsi tik virimas ir virtuvė. Gera gal būtų, kad juvenato ūkis eitų skyrium. Kiek nusiskundžiama dėl Magdalenos, gera esanti, bet labai nervinga. –

Kun. Totoraitis labai sumenkėjęs, prižiūrėk jį, kad sveikatos savo nesunaikintų, taip pat į[3] kai kurių broliukų sveikatą reikia atsižvelgti. Br. Šv[e]lnys[4] sublogėjęs. –

[1] *cor* t [2] *a del* da- [3] *a del* kai [4] *cor fl pro* -is

Skundžiamasi, kad tarp kun. Gergelio ir kun. Dvaranaucko funkcijos nėsą tinkamai padalintos; broliukai // dažnai nežiną, katro klau- [1v] syti, ir kas jų vyresnysis ir viršininkas. –

Labai, man rodosi, nepritiko Blaivybės Draugijai apsiimti smuklių patentus išdavinėti. Ir Draugija, ir kun. Draugelis daug nukentėjo dėl to. Marijonams visiškai netinka kištis tenai, kur smuklėms patentai išdavinėjama. Galite bėdos iš to susilaukti.

Labai užjaučiu, kad Marijampoliškius tokia nelaimė patiko, kad ugnelė tiek nuostolių pridirbo. Dievo valia. Dievas duos, atsistatydinsite naujus tvartus. Kluonus neverta statyti. Žinoma, tai sutrukdys kitus darbus. –

Kunigas Jonas krauja knygas ir vis dar kiek ištesėdamas papildo savo biblioteką, neiškenčia suradęs šį tą geresnio nupirkti. Dabar važinėja Varšavon su reikalais ir kiek knygų surado.

Man čia trošku ir be galo sunku. Nuolatiniai šmeižtai ir užsipuldinėjimai laikraščiuose ir šiaip jau – savo daro. Gal Šv. Tėvas pasigailėjęs mane paims iš Vilniaus. Dievo valia. Kiek čia tenka iškentėti, tai tik viens Dievas mato ir žino. Tuo tik save raminu, kad Kristui dar blogiau buvo šiame pasauly, nors nekalčiausias buvo. –

Kažin kada duos Dievas mums pasimatyti. Labai Jūs Visų išsiilgau. –

Labai norėčiau dar kiek vienuolijai pasidarbuoti. –

Seselė Uog. atlaikė rekolekcijas, padarė amžinus apžadus. –

Tikiuosi, kad ir Vargdienių Seselių vienuolija susitvarkys ir ims geriau tarpti. Kiek galėdami, joms padėkite; geros valios merginos. –

Džiaugiuosi, kad jūs gimnazija gerai stovi. –

Per šventą Antaną Drujoje jau pradeda novicijatą: stoja viens kunigas ir penki broliukai, liepos mėnesį dar viens kunigas atvažiuos. –

Dieve, padėk darbuotis. –

Sveikinu Visus ir laiminu Visiems. –

Kun. Aleksai siunčiu linkėjimus, kad liktųsi marijonas kunigas secundum Cor Jesu et Mariae[5]. Pridedu paveikslėlį. Bučiuoju Tave.

+ Jurgis

[5] *lot* =pagal [Švč.] Jėzaus ir Marijos širdį

Vilnius. 7. VII. 1925.

JM. Kun. Prof. Būčiui.

+ Mielasai Praniuk,

Šiandie jau tikrai žadėjo išsiųsti pirmą knygų siuntinį – 15 skrynių. –

Toji 11 skrynių, kur rašiau, dar negalima siųsti. Valdžios kliudė. –

Bet dabar jau galėsime visas knygas siųsti.

Gavau kun. Prof. Čėsnio raštą; prašo, kad leisčiau Tau būti Teol. Fak. Dekanu. Man rodos, kad ir be Tavęs bus kam formalumai[1] atlikinėti. Kodėl gi negali būti dekanu patsa[i] kun. Prof. Čėsnys, arba Reinis, arba kuris kitas. –

Bet daryk, kaip matysi, kad reikia. Būt geriau, kad daugiau laiko[2] Tau liktų kitiems darbams. Skyrium nerašau tuo tarpu kun. Prof. Čėsniui; o gal, jei suskubsiu, tai ir parašysiu.

Važiuoju į Ciechocinką pasigydyti ir pasilsėti. Gal teks ir į Rymą
[1v] va-//žiuoti. Čia padėti[s] be galo sunki ir vargi. –

Jei Šv. Tėvas mane iš čia paims, tai bus tikras Tėviškos jo širdies pasigailėjimo aktas. –

Kad ne Dievo malonė, kad ne Kristus ir Jo Kryžius, tokioje atmosferoje žmogus neiškęstum.

Kai gausi knygas, tuo pranešk kun. Jonui.

Ar Marijampolės marijonai padegėliai atsistatydina?

Visus labai širdingai sveikinu. –

Melskitės, kad Dievas mane[3] laimingai iš tų sunkių aplinkybių išgelbėtų, kad galėčiau dar Marijonams patarnauti ir iki galui darbą privaryti. –

Pasilsėk, Brolau; prižiūrėk, kad ir kiti pasilsėtų.

Bučiuoju Jus Visus širdingai ir visiems laiminu.

+ Jurgis.

[1] *p vid ex err rep* kam [2] *cor* i *pro* k [3] *cor* e

Ciechocinek. 19. VII. 1925. JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui.

+ Mielasai Brolau,

Atvyko pas mane kun. Skrinda. Siunčiu raštą, kurio nori; nežinau, ar tiks. –

Kun. Bumša tegul liekasi Lietuvoje. Gal bus geriausia jis patalpinus Marijampolėje, ten darbo nepritrūks.

Rašiau kun. Prof. Česniui, kad Tavęs pasigailėtų ir nekrautų ant Tavo pečių dekanavimo naštos. Bene jau nėra kam dekanauti. Bet Tau palieku liuosybę pasielgti, kaip matysi, kad reikės. Tikrai, taip esi nusidirbęs ir nuvargęs, būtų labai pravartu, kad galėtum vienus kitus metelius liuosesnis pabūti.

Aš Ciechocinke nuo 13 vakare šio mėnesio dienos. Gydytojas rado, kad aš perilsęs. Prie to dar prisideda paprastos ligos.

Kas su manim bus, dar tikrų žinių neturiu. Tikiuosi, kad Šv. Tėvas, atsižvelgdamas į Bažnyčios naudą ir mano sunkią // padėtį, mane [1v] iš Vilniaus paliuosuos. Tikrai Vilniuje gyvenimas nepakenčiamas ir darbavimas, kaip reikėtų, dažnai nebegalimas.

Tikiuosi gauti tikrų žinių dar šį mėnesį, o vėliausia rugpjūčio mėnesį. –

Pasiliuosavęs iš Vilniaus norėčiau apsigyventi Romoje. Gal Dievas padės tenai įsisteigti studijų namus ir Valdybos buveinė.

Kun. Jonas rašo, kad jau gavęs leidimą knygoms išvežti. Jau 15 skrynių ėsą[1] išsiųsta; gal tuo galės ir tas 11 skrynių išsiųsti, kurias buvom žadėję pirmiausia siųsti.

Dieve, padėk Jums Visiems darbuotis. Visiems siunčiu savo pasveikinimą ir palaiminimą.

+ Jurgis

[1] *a del* ver *ill*

Ciechocinek. 19. VII. 1925 m.

J. M. Kun. Prof. Pr. Būčiui

Laisvės al. 61. Kaune.

Mielasai Drauge,

Sužinojau, kad paveikslas, kurį vežė iš Amerikos kun. Bumša, pateko į Lietuvos Konsulo rankas. Labai prašau, daryk ką galėdamas, kad tą paveikslą iš valdžios išgautum, o išgavęs, patalpink jį Marijampolės vienuolyne.

+ Jurgis, Vilniaus

Vyskupas.

Roma. Italia. via S. Sebastianello, 11.
Piazza d'Ispania.
6. VIII. 1925.

JM. Kun. Prof. Būčiui. Kaune.
Laisvės al. 61. Lietuva.

+ Mielasai Praniuk,

Išdėsčius visą dalykų stovį, tikrai bjaurų, nepakenčiamą ir Bažnyčiai kenksmingą, Šventasis Tėvas pasigailėjo manęs ir mane iš Vilniaus paliuosavo. Labai gražų ir palankų laišką gavau iš JE. Kardinolo Gasparri. Jo Šventenybė žada ir toliau remti mane ir man padėti Vienuolijos darbus dirbti. Taigi, kiek man tik Dievas duos, stengsiuosi dabar mūsų Vienuolijai pasidarbuoti. –

Jau esu Ryme, vakar po 12 vidudieny atvykau. Šiandie anksti kėlęs 3½ rašau laiškus. Rūpįsiuosi gauti pas // Šventąjį Tėvą audijenciją. [2r]

Norėčiau jau šiemet iki rudeniui įsteigti čia mūsiškiams „Collegium Marianum" arba studijų namą. Iš Lenkijos būtų du kandidatu[1] lenku ir viens balgudis ir gal vienas rusas; iš viso trys ar keturi. Iš Amerikos norėtų atsiųsti Maciulionį, subdijakoną. –

Su studijomis blogiausia Lenkijoje. –

Gal ir iš Lietuvos ką atsiųstumėte. –

Norėčiau žinoti, koks[2] butas reikalingas.

Manau, ar ne geriausia[3] bus čia parsitraukus kun. Rėklaitis iš Amerikos. Jis žino Rymą ir italų kalbą. –

Dievo Apveizda tikrai stebuklingai mums padeda. Netikėtai Vilniaus Magistratas atmokėjo man gana žymią sumą už Panerių dvarą nuomos. Bus už ką Jums knygas išsiųsti ir čia kiek skatiko turėsiu. //

Jei Lietuvos laikraščiai neti[n]kamai aiškintų mano iš Vilniaus pa- [2v] siliuosavimą arba drįstų Šventajam Tėvui priekaištų daryti, paaiškink, kad kitaip nebuvo galima padaryti. Ilgiau liktis aš negalėjau, būtų

[1] *a del* per tris [2] *ins, a del* kos b kos [3] *a del* negeriaus

buvęs ne protas. Šventasis Tėvas mane paliuosuodamas atliko tikrą pasigailėjimo darbą ir tik dar vieną kartą daugiau parodė tikrai man savo tėvišką širdį. –

Pranešk apie tai mūsiškiams Marijampolėje ir Uogentaitei. –

Rašyk, Brolau, kas girdėtis. Ar knygas gavote? Kaip pats laikaisi ir kaip laikosi mūsiškiai. –

Kartoju adresą: via S. Sebastianello, 11, Piazza d'Ispania. Roma. Italia.

Visus sveikinu ir laiminu.

+ Jurgis, Vyskupas.

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 m. rugpjūčio 10 d.

Jo Ekscelencijai
Vysk. Jurgiui Matulevičiui
Marijonų Kongr. Generolui
via S. Sebastianello 11, Roma.

Brangusis Tėveli!

Vakar gavau laišką, rašytą iš Romos š. mėn. 6 d. Nors jau žinojau, kas pasidarė, bet graudus įspūdis apėmė širdį. Lietuvos visuomenė, kiek matau, tą žinią priima ramiu skausmu. Nesitikima jokių manifestacijų. Jų nebūtų buvę nei pradžioje kovo, jei žinia apie Seimo pirmininko priėmimą nebūtų pasklidusi pas mus vasario mėnesyje. Mat Staugaitis su Kukta ir Šalkausku, grįždami iš Romos, susitarė niekam nesakyti to pažeminimo, kurio prityrė. Kun. Čėsnys ilgiau likosi Romoje ir susitarimo nežinojo. Parvažiavęs vėliau jis vienam kitam papasakojo, kaip iš tikrųjų Šv. Tėvas priėmė Seimo pirmininką. Piktumo pasidarė daug. Bedievija tą piktumą sumaningai panaudojo savo tikslams. Krikščioniškosios partijos kone suskilo. Kai kurie jų nariai iki šiol bemaž ko vengia santykių su Staugaičiu, už ką jis nutylėjo tokį svarbų valstybinį įvykį. Vieną kartą man teko matyti liūdną tokių kaltinimų sceną. Dabar pažeminimai[1] nesiliauja ir skausmas nenyksta, bet protas neduoda jausmams pasireikšti, nes supranta, kad nekantrumo veiksmai kenksmingi nekantraujačiam. Aš nesuprantu, kokia Bažnyčios nauda verčia kard. Gasparri ugdinti šitokią psichologiją mūsų tautoje. Aš į tą psichologiją žiūri[u][2] ir mane baimė ima. Aš mačiau analoginių padėčių kai kuriose[3] lietuvių parapijose Amerikoje prieš iškylant tenai nezaležninkų vočiai.

Kad mūs Bažnyčia Lietuvoje galėtų išlikti, reikia keturių daiktų: 1) sutvarkyti jėrarchiją, nes dijecezijų padėtis yra blogiau negu nenormali,

[1] *cor pri* a *pro* o [2] *orig vid ex err fl* -i [3] *cor* s *pro* j

2) duoti galimybės vystytis katalikiškai[4] krypčiai moksle, 3) padėti vienuolynams eiti prie normalaus darbo, 4) sutvarkyti dvasiškiją. Ketvirtasis dalykas negali įvykti, kol pirmojo nebus, o visos mūs pastangos išprašyti iš Šv. Tėvo, kad sutvarkytų episkopatą, nepasisekė. [2r] Vyskupų konferencijos nutarimas 1922 m. gegužio // 9 d. tebėra nepatvirtintas. Ten buvo nutarta pusiau padalinti Žemaičių Vyskupiją ir sudaryti Bažnyčios provinciją. Congregatio seminariorum[5] et universitatum[6] ignoruodama teologijos-filosofijos fakultetą katalikiškai krypčiai mūs mokyklų organizacijoje sudaro tokių kliūčių, kad aš nedrįstu nei išreikšti jų svarbos. J. E. delegatas Zecchini suardė benediktinių vienuolinį gyvenimą sudarydamas joms nepakenčiamą gyvenimą.

Nors žmogiškai imant negalima matyti, kaip Lietuva galėtų išlikti katalikiška, bet tos savo nebvilties aš niekam nesakau ir dar pykstu, jei kiti ją išreiškia. Mūs padėtis nuo nebvilties[7] gali tik pabl[o]gėti[8]. Matant puikiai organizuotas bedievių kovos priemones, gausias subsidijas, siunčiamas iš Maskvos, sekmingą ateizmo darbą armijoje, mokytojų seminarijose ir dalinai sodžiuose, norėtųsi gauti[9] iš Šv. Tėvo nors palaiminimo. Žodžiais palaiminimo gauname, darbais pažeminimo.

Respublikos prezidentas 1924. II. 12 surengė pas save t. v.[10] five o'clock[11], pakvietė Šv. Tėvo delegatą ir rimtesniuosius kunigus. Pribuvo dauguma ministerių. Prezidentui pakėlus tostą už Šv. Tėvo sveikatą delegatas nesiteikė atsakyti. Aš buvau tenai, delegato sekretoriui priminiau, kad reikėtų atsakyti, bet mano priminimas liko be pasekmių.

Šituos daiktus aš tik Tau, Tėveli, rašau. Ji[e][12] spaudžia man širdį. Gali numanyti, kas darosi kitiems. Aš noriu vartoti visų galimų priemonių, kad nepražūčiau. Dėl to, kaip tik rektoriavimas pasibaigs

[4] *cor fl* [5] *cor* o *pro* j [6] *lot* =Seminarijų ir universitetinių studijų kongregacija [7] *p* l *del* e [8] *mut* [9] *p del ill* [10] =taip vadinamą [11] *angl* =arbatėlę [12] *orig vid ex err fl* -i

31. VIII, ant rytojaus ketinu išvažiuoti į Romą atlaikyti rekolekcijas, nes su kitais marijonais, kurie jas dabar laiko, negalėjau to padaryti. Tikiuosi, kad pas Tėvelį rasis kambarėlis man, o j[e]i[13] ne, tai nors kur mieste. Atvyksiu apie 4. IX., nes dėl vizų reikės užtrukti Berlyne.

Labai dėkingi už knygas. Pirmos 15 dėžių jau iškrautos Marijampolėje. Kai kurių knygų, neturinčių vertės, trūksta, pav., O miłosci ojczyzny, bet apskritai gana gerai persiųstos. Lietuvos muitinė jas peržiūrinėjo man matant ir nieko nepakeitė. Apie kitas 11 dėžių jau turima žinių, kad išsiųstos iš Daugpilio.

Bučiuoju rankeles ir pasivedu maldoms

Kun. P. Būčys.

[13] *orig vid ex err* ji

Roma, v. S. Sebastianello, 11
Piazza di Spania
18. VIII. 1925.

+ Mielasai Brolau,

Gavau Tavo laišką, 10 šio mėn. rašytą. Labai džiaugiuosi, kad atvažiuosi. Galėsiva tartis dėl svarbiausių dalykų. Taigi nieko dabar nespręsiu, lauksiu Tavęs. –

Dabar ir negaliu Ryme nieko spręsti ir daryti; miestas kaip apmiręs, reikalingiausi asmenys išvažinėję; tik maldininkai nuolat lankosi. –

Tau gal bus geriausia Ryme sustoti: via del Macherone 55 ir kreiptis į kunigą Francesco Černiavski, baltgudį; ten yra kaip ir konviktas ir kunigų viešbutis. Arba, jei manai, gali ir čia kreiptis, kur aš esu, nors [1v] nežinau, ar[1] // ilgai čia būsiu. Važiuoju tuo pas Benediktinus (S. Paolo) prie Šv. Povilo, ten atlaikysiu rekolekcijas. Kai atvažiuosi, būsiu jas atlikęs, ir vėl ketinu grįžti į via S. Sebastianello, 11. Paskui gal surasiu vietą, kur bus galima italų kalbos pramokti. –

Kol šiaip taip įsikursime Ryme, bus vargo.

Dėl mano atsistatydinimo iš Vilniaus tai taip yra: Aiškus ir tikras buvo dalykas, kad Lenkų valdžia, remdamosi konkordatu, prieš mano skyrimą ar kėlimą į arkivyskupus statys griežtą veto. Jau net ir man buvo užsiminta, ir Apaštalų Sostui siūloma, kad mane perkėlus vyskupu į Če[n]stakavą. –

[2r] Endekų // partija nesiliovė mane puolusi, tikrai buvo galima spėti, kad griebsis prieš mane dar aštresnių priemonių nepaisydama nieko. Ir[2] taip mano gyvenimas Vilniuje pasidarė gan greit nebepakenčiamas, o darbavimas dažnai nebegalimas. Kiek čia teko iškentėti, viens Dievas težino. Jeigu ilgiau būtų tęsta, visa kas būtų galėję baigtis skandalais[3] ir Bažnyčios nenauda; Apaštalų Sostui būtų kilę iš to daug nemalonumų ir keblumų. Skaudu man buvo, kad dėl mano asmens tiek buvo Dievo pažaidos. Kaip tik atėjo laikas iš Vilniaus

[1] *ex err bis* [2] *a del* visa to [3] *cor*

pasišalinti. Kitaip nebuvo galima padaryti; kiekvienam protingui žmogui buvo tai aišku. Ir čia, Ryman, atvažiavęs matau ir patyriau, kad aš atsistatydamas gerai esu padaręs ir kitaip negalėjęs padaryti ir laukti ilgiau nebegalėjęs. Dievas padėjo visa ką užbaigti gerai, garbė Jam ir padėka.

Man čia rūpi: 1) mūsų Įstatai baigti; 2) parašyti Instrukcijos, 3) įsisteigti namas, ypač studiorum domum[4] arba Kolegija. //

Gal galėtum atvežti man kiek medžiagos Instrukcijoms. Labai *[2v]* norėčiau turėti tai, ko negalima net ir pirkti: 1) Friburge kone visą perrašęs buvau Naujokams Vadovėlį, Jezuitų sustatytą; gal tuos raštus turi kun. Navickas; 2) Buvo Misijonierių spausdintas vadovėlis (Instrukcijos) Kolegijastams ir Studentams. –

Lotynų kalba; maža aptaisyta knygutė. –

3) Kapucinų Instrukcijos;

4) ypač Jezuitų: Institutum Societatis Jesu; 3 tomai dideli, gražiai aptaisyti. Iš ten daugiausia naudojausi.

Gal galėtum atvežti albą, humeralą, drobių padengti altoriui ir baltinių prie Mišių. –

Kaip žinai, viskas reikia pradėti nieko čia neturint. Gal ką ir daugiau atvežtum prie progos neapsisunkydamas. –

Visus sveikinu ir laiminu, taip pat Seseles. –

Bučiuoju. + Jurgis.

[4] *lot* =studijų namai

20. VIII. 1925.

Mielasai Brolau, Ryt važiuoju laikyti rekolekcijų pas Benediktinus prie Bazilikos Šv. Povilo. 30 arba 31 dieną šio mėnesio kelsiuos[1] gyventi pas Pranciškonus: via[2] Lungotevere Gianicolense, 40. –

Tenai ir Tau vieta užsakyta. Važiuok tenai tiesiog, drauge gyvensime. –

Rašiau laišką, tikiuosi, būsi jį gavęs. –

Atvežk, jei galėsi, knygas, kurių prašiau, ypač Institutum Societatis Jesu 3 tomus, ir daiktų. –

Sveikinu visus. Iki pasimatymo. + Jurgis. //

[1v] Mittenti:[3]
Roma. Italia
via Lungotevere
Gianicolense, 40.

Sgr. Professore
F. Būčys
Laisvės al. 61.
Kovna (Kauna[s)]
Lituania. (Lietu[va)][4]

[1] *cor fl* [2] *it* =gatvė [3] *it* =siuntėjai [4] *in dex, mut*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 rugpjūčio 23 d.

J. E. Vysk. Jurgiui Matulevičiui
Br. Marijonų Kongregac. Generolui,
11 via S. Sebastianello, Roma.

Brangusis Tėveli!

Labai ačiui už laiškelį, rašytą 18 šio mėnesio! Aname laiške buvau rašęs, kad noriu atvykti Romon. Tos kelionės buvo du tikslu: pirmas – Kongregacijos reikalas, antras asmeninis. Kongregacijos reikalas yra tas, kad dabar jau Pats Tėvelis turės vesti visų, tame skaitliuje ir Lietuvos Marijonų, reikalus, kuriuos aš vedžia[u][1] per du metu. Norėjau iš to išduoti apyskaitą ir išduodamas pasiaiškinti, kodėl kai kuriuos daiktus dariau teip, o ne kitaip. Asmeninis reikalas buvo ne tiek reikalas, kiek troškimas – atlaikyti Romoje rekolekcijas ir pasinaudoti Brangiojo Tėvelio patarimais.

Kaip tik įmečiau savo minėtąjį laišką į dėžutę, kun. Dvaranauskas telefonavo iš Marijampolės, kad jis nori važiuoti Romon pasimatyti su Tėveliu. Aš visai suprantu jo jausmus. Tokių jausmų turi ne jis vienas, bet visi kunigai marijonai ir daugelis brolių. Aišku, kad mes visi negalime važiuoti, nes kam nors reikia liktis namieje ir lėšų neištektume, jei nors pusė mūs leistųsi į šitą kelionę. Man tenka tarti, kam leisti, kam neleisti. Jei aš pats būsiu važiavęs, tai mano ištarmės bus sunkios visiems, kuriems teks apseiti be važiavimo. Taigi man tenka elgtis kaip visiems viršininkams: pasirinkti sau blogesniąją padėtį ir liktis nevažiavus. Apyskaitą kaip nors parašysiu. Kas[2] joje // bus reika- *[2r]*
linga paaiškinimų, tą Brangusis Tėvelis man pažymės Savo laiškuose, o aš raštu pasiaiškįsiu. Rekolekcijas atlaikysiu Marijampolėje.

Su kun. Dvaranausku važiuos ir prelatas Jurgis Narjauskas. To tikslai man neaiškūs, o kun. Dvaranauskas veikiai gali tapti Romoje jo įrankiu ir pakenkti Lietuvai bei mūs Kongregacijai. Kun. Narjauskas

[1] *orig vid ex err fl* -iai [2] *cor* K *pro inc*

neturi noro kenkti Lietuvai, bet Lietuvos nesusipratimą su Šv. Tėvu nori panaudoti savo asmens tikslams. Tečiaus Lietuvai į vyskupus yra ir geresnių kandidatų. Tą visa žinodamas aš neleisčiau kun. Dvaranausko, jei Brangiojo Tėvelio nebūtų Romoje. Dabar aš tik įsakysiu jam, kad niekur nevaikščiotų pirma nepasiklausęs Tėvelio.

Dieve, duok, kad Brangusis Tėvelis lengvai ir gerai galėtų įsisteigti studijų namą Ryme, tik Lietuvos marijonams bus vienas nepatogumas. Romoje gauti mokslo laipsniai nebus pripažinti Lietuvoje tol, kol Šventasis Tėvas nepripažįsta teisės Lietuvos Universiteto katalikiškai suorganizuotam fakultetui. To fakulteto ateitis labai abejotina. Jo padėtis yra neaiški: jis pasiskelbė atstovausiąs Bažnyčios mokslą, o Bažnyčia jo nepripažino. Socialistų lenkų ir žydų bus dauguma 1926 m. rudens Seime. Ji[e] panaikįs katalikiškąjį fakultetą. Tokiu būdu liks neatitaisyta ta žala, kurią Lietuvos dvasiai padarė nekatalikiškosios mokyklos. Tą žalą atitaisyti buvo beketinąs Teologijos-Filo-
[3r] sofijos Fakulte-// tas. Tą sakiau kardinolui Bisleti, vyskupui Sinibaldi, Šv. Tėvo delegatui Zecchini ir šio auditoriui Faidutti. Brangusis Tėveli, Pats žinai, kad tie pasakymai buvo ir yra be vaisiaus[3]. Fakulteto mā negaila. Mā gaila to, kad jis, Šv. Sosto ignoruojamas, negali tapti priemone, atitaisančia praeities žalas ir žaizdas.

Lietuvos ir Šv. Sosto santykiai negali pagerėti, nes kardinolas Gasparri nori paklupdinti Lietuvos valdžią, o ta valdžia nenori klaupti. Faidutti norėjo patirti, ar katalikiškoji Lietuvos visuomenė eina su valdžia, ar ne su ja. Pavasa[ri]ninkų[4] Kongresas Panevėžyje pasiuntė telegramą Šv. Tėvui išreikšdamas meilę ir pagarbą. Tas faktas tapo panaudotas kaipo ženklas, kad katalikiškos visuomenės ir valdžios ne vienoki takai. 9 ir 10 rugpjūčio buvo Katalikų Mokintojų Kongresas; tie jau nesiuntė Šv. Tėvui telegramos. 11 rugpjūčio Kaune susirinko apie 5000 ateitininkų. Tie pranešė Faidutti'ui, kad jie telegramos Šv. Tėvui nesiųs. Tas aps[i]ėjimas mā nepatiko. Aš klausiau priežasties;

[3] *cor fl pro* -iais [4] *cor vid* -ri-

žymesnieji ateitininkai mā pasakė, kad jie nenori manifestuoti skirtumo terp katalikiškos valdžios ir visuomenės, nes to[5] skirtumo nėra.

Kun. Jonas Kipp S. J. daugeliui kunigų ir man sakė, kad Lenkų konkordatą su Šv. Sostu nesvarstė teip, kaip yra įprotis Vatikane svarstyti konkordatus, bet Šv. Tėvas pats pareiškė, kad jis geriau žinąs santykius už visus, nebuvusius Lenkijoje, ir savo autoritetu // neperdiskusuotą [4r] konkordato projektą patvirtinęs. Nežinau, kokiu tikslu tėvas Kipp tą žinią sakė, bet visuomenė žino, kad t. Kipp yra artymuose santykiuose su Šv. Tėvu, nes t. Kipp'o vedamai mokyklai Šv. Tėvas davė 500.000 lirų dovanų.

Nuo 27 iki 31 liepos ir nuo 4 iki 7 rugpjūčio buvo Žemaičių vyskupijos kunigų[6] rekolekcijos. Aš tas rekolekcijas vedžiau ir savo pareiga skaičiau pasakyti Lietuvos dvasiškijai jos ir visos tautos klaidas. Tas rekolekcijas dabar spausdina „Tiesos[7] kelias". Į du numariu sutalpįs visą. Kun. V. Dargį ir kun. I. Česaitį paskyriau to savo rašinio cenzoriais. Pusė jau atspausdinta. Antra pusė išeis sekančiame numaryje. Sutariau, kad atmuštų atskiros laidos apie 1000 egzempliorių. Kai bus padaryta, atsiųsiu Brangiajam Tėveliui.

Ketvirtadienyje, 20 rugpjūčio, į Panemunę atvažiavo Vyskupas Karosas. Penktadienyje pas jį nuvyko vyskupas Skvireckas ir kan. Kukta. Jie tenai bemaž ko visą dieną tarėsi. Vakar, 22 rugp., Kaune pas vyskupą Skvirecką buvo Lietuvos Vyskupų pasikalbėjimas. Sąstatas buvo tokis: pirmininkavo vyskupas Karosas. Jis buvo iš savo vyskupijos pasikvietęs dalyvauti prelatą Justiną Staugaitį. Teip pat kun. Kukta buvo pasikvietęs pagelbininku mane. Vyskupas Skvireckas pareiškė pats esąs tik pagelbininkas, dėl to nuo Žemaičių vyskupijos dalyvavo tik jis vienas. Buvo pakviestas ir atvyko teipgi prel. Aloysius Faidutti.

Pirmiausiai vyskupas A. Karosas Lietuvos episkopato vardu išreiškė padėką Šv. Tėvui už gausią dovaną, suteiktą Katalikiškai mokyklai

[5] *p del* s [6] *cor* k [7] *cor* Ti- *pro ill*

[5r] Lietuvoje. Paskui svarstyta rei-// kalas Lietuvos vyskupams turėti savo prokuratorių Ryme prie Šv. Sosto. Diskusijų apie tai visai nebuvo, nes visų buvo viena nuomonė. Tuo pereita prie klausimo, ką siųsti. Vysk. Karosas pasakė, kad buvo keli[8] kandidatai, bet belieka tik vienas prafesorius kun. M. Reinys. Čia aš pažymėjau, kiek žalos darosi fakultetui, kad iš jo ištraukiamas katalikas psichologijos prafesorius > tuomet, kuomet humanitariniame fakultete ateistas ir žydas psichologijos kursą rūpinasi sustiprinti kuo labiausiai. Galutinai nutarta siųsti kun. Reinį.

Paskui imta svarstyti jerarchijos sutvarkymą. Visiems buvo aišku, kad Žemaičių vyskupiją reikia dalinti. Kilo klausimas, ar pusiau, ar į tris dalis. Vyskupas Skvireckas parodė labai didelį žemlapį su pažymėtais dekanatais ir pasiūlė nuo dabartinės Žemaičių Vyskupijos atskirti 11 dekanatų su 400 [tūkstančių] žmonių. Aš pastebėjau, kad likusioji dalis bus dusyk didesn[ė][9]. Vyskupas tą pripažino. Staugaitis ir Kukta išsitarė, kad reikia dalinti į tris dalis. Baigiant diskusijas aš neatsargiai pažymėjau, kad Seinų Vyskupas neišreiškė savo nuomonės. Tas jam nepatiko, bet jis pridėjo palaikąs Žemaičių Vyskupijos nuomonę.

Prieš dalinimą į tris dalis buvo iškeliamas[10] užmetimas, būtent, kad finansų žvilgsniu dijecezijos bus silpnos. Kitokių kliūčių nebuvo minėta.

Vilniaus vyskupijos dalį, likusią Lietuvoje, sutarta nekeisti, nors joje liks tik 200.000 katalikų. Sutarta, kad Klaipėdos kraštas taptų prijungtas prie Žemaičių Vyskupijos, bet kad vyskupas iš vietinių kunigų skirtų tam kraštui savo generalinį vikarą. Diskusijose paaiškėjo, kad tenai yra 4 kunigai ir nepilnai 10.000 katalikų, kurie yra trejopi: [6r] a) vokiečiai inteli-// gentai, b) tenykščiai sodžių gyventojai lietuviai ir c) naujai atvykusieji iš Lietuvos laukų bei pramonės darbininkai, pramoninkai ir pirkliai, valstybės ir bankų valdininkai. Pastaroji rūšis skaitlingiausia, pirmoji mažiausiai skaitlinga. Dėl antrosios prieš karą

[8] *cor* k [9] *orig vid ex err fl* -is [10] *cor pri* a

Varmijos vyskupas reikalaudavo, kad Klaipėdos kraštan skiriamieji kunigai mokėtų lietuviškai.

Matydamas, kad diskusijos ir posėdis baigiasi, aš išsitariau, ar nėra kitų dalykų dienotvarkėje. Jo Eksc. vyskupas Karosas pasakė – jis neturėjęs daugiau svarstytinų punktų.

Teip po trijų svarstymo valandų šitas[11] Lietuvos Vyskupų pasikalbėjimas pasibaigė. Niekas nerašė jokio protokolo. Posėdis buvo prasidėjęs 10 val. ir baigėsi 1 val. Posėdžio viduryje prel. Faidutti parodė kardinolo Gasparri laišką, kuriuomi prelatas įgaliojamas dalyvauti posėdyje. Kardinolas linkėjo sekmingos posėdžiui darbuotės. Vyskupas Karosas su pagarba tą laišką priėmė.

Mā gaila, kad Lietuvoje nėra kam aptarti bolševikų agitacijos darbą, vedamą Lietuvoje. Ką bolševizmas daro Anglijoje, Prancūzijoje, Kynuose ar kitur, tą žinome iš laikraščių. Lietuvoje jis darbuojasi sutikdamas mažiau kliūčių ir vartodamas ne mažiau sumaningas priemones. Prašyk, Brangusis Tėveli, Šventąjį Tėvą, kad jis mums duotų episkopatą, kurs galėtų ir šituo klausimu susirūpinti.

Neatsimenu, kokią dieną aš šnekėjau su užsienių reikalų ministeriu Vladimieru Čarneckiu, ir paklausiau, ką darytų valdžia, jei Šv. Tėvas imtų ir paskirtų Lietuvai arkivyskupą ir kelis protingus, uolius, energingus vyskupus. Ministeris atsakė, kad valdžia nuoširdžiai padėkotų ir tokiu būdu užsi-//megztų nutrūkusieji santykiai. Jie nutrūko ne dėl *[7r]* tos priežasties, kuri buvo paskutinė, o dėl to, kad pirma jos jau buvo ilga eilė priežasčių, kurias kantrybė padengdavo.

Ilgai rašiau apie bažnytinę Lietuvos padėtį, nes mā rodėsi, kad Brangiajam Tėveliui reikia ją žinoti. Tokioje padėtyje ir vienuoliją vesti nelengva. Aš tapau Lietuvos namų viršininkas tik dėl to, kad susisiekimas su Tėveliu buvo labai sunkus ir neregularus[13]. Dabar dalykai pakitėjo, todėl aš grąžinu valdžią Brangiajam Tėveliui ir liekuosi eilinis vienuolis kaip buvęs.

[11] *orig cap* [12] *cor pri* a *pro ill* [13] *cor e*

Kun. Vaitkevičiui išvažiavus Amerikon belikova mudu vienudu su kun. Totoraičiu Bendroje Lietuvos Marijonų Taryboje. Dabar, mą rodos, tos tarybos daugiau nebereikės, nes Brangusis Tėvelis atliks tą, ką ji atlikdavo iki šiol. Aš tik atsiųsiu tos tarybos protokolus per kun. Dvaranauską.

Kauno namo vyresniuoju paskyriau kun. Vincą Dargį, ekonomu naujai įsišventinusį kun. Joną Aleksą. Jis dar toliau studijuos Universitete, kad gautų teisės dėstyti lietuvių kalbą juvenate.

Juvenato direktorium lieka kun. Totoraitis, jo pavaduotojum kun. Kazakas, kurio skrupulai žymiai sumažėjo ir juvenate visai nepasireiškia. Kiti marijonai mā sako, kad jis esąs visai geras pedagogas. Kun. Gergelį paskyriau juvenato prefektu, pavesdamas jam visą juvenato drausmę ir ekonomiją. Drausmės srityje visi marijonai mokintojai bus [8r] jo pagelbininka[i][14], // o ekonomijos srityje jam padės broliai Antanas Sivickas ir Kazimieras. Šiam tikslui reikėjo kun. Gergelį paliuosuoti nuo viršininkavimo, todėl namo vyresniuoju paskyriau kun. Andziulį. Kunigai Tilvytis, Bumšas ir Mažanavičius naujai paskirti juvenato mokintojai. Kun. Jasenauskas įstojo į novicijatą[15] ir juvenate jam pavedėm tik giesmių mokslą. „Švietimo darbe" (ministerijos organas) jis nebus minėjamas. Tokiu būdu juvenato vaikai bus aštuonių kunigų marijonų ir dviejų brolių įtakoje.

Šią vasarą papildėme juvenato fizikos kabinetą įvairiais dalykais maždaug 3000 litų vertės. Pirkome pianiną ir rengiamės pirkti pučiamuosius muzikos instrumentus. Kol kas muzikos mokintojas yra pulko kapelmeisteris, bet tikimės už metų turėsią savo mokintoją, nes pas mus įstojo Michel Lawrence Urban de Valera, Londone gimęs ir augęs puikiai išlavintas vyras. Jis dabar yra kandidatas ir mokinasi lietuviškai. Būdamas labai gabus jis greit išmoksta lietuviškai. Jis bus muzikos ir anglų kalbos mokintojas, kada baigs novicijatą.

Juvenate šiemet ištinkavome trečiojo aukšto lubas, pastatėme

[14] *mut* [15] *a del* juvenatą

turėklus prie siaurųjų laiptų. Dabar mūs šaltkalviai dirba turėklus platiesiems laiptams. Pirmame ir antrame aukšte jau padaryti, bet trečiame dar nebaigti. Medžiaga jau sukarpyta visa, tik dar nesusegta. Kadangi 1 rugsėjo prasideda pamokos, tai turėjome pasisam-// dyti *[9r]* šal[t]kalvių[16] iš šalies. Iki 8 arba iki 15 rugsėjo jie užbaigs tą paskutinį juvenato statybos darbą.

Vakar užmokėjome pinigus už 200 geležinių lovų mokiniams. Atsiveždami savų lovų mokiniai atsiveža ir blakių, su kuriomis labai sunku kovoti.

Niveliacijos darbai apie juvenatą beveik pabaigti. Paaukštinome Šešupės krantą ir nulyginome vietą terp jos ir juvenato. Dabar žemė lengvai nuožiulniu leidžiasi nuo juvenato į Šešupę[17]. Naujai supiltąjį krantą apklojome gyvomis velenomis ir ketiname sustiprinti gluosniniais žievėtais kuolais, kad potvynių vandenys neišgriautų.

Vienuolynas baigia atsistatyti sudegusiojo tvarto sienas. Dabar trioba bus didesnė ir geresnė. Sienas žymiai pakeliame, kad galima būtų padaryti klėtis javams. Kluono mieste žadame nestatyti, nes pavojinga mums ir kitiems. Norime visas savo žemes suvienyti. Jų turime 35 margus Patašinėje, 35 mrg. Keturvalakyje ir 10 Steponkiškiuose, neskaitant Marijampolės. Dabar derimės, kad Keturvalakį sumainytume su Patašinės kaimynu, kad viskas būtų prie daikto. Ten ir kluono užtektų. Tik kaimynas nori per didelę ordinariją užsirašyti tame ūkyje, kurį mums perleidžia, nes jis nori pas mus ir liktis iki gyvos galvos, o Keturvalakį pavesti vaikams be ordinarijos. Jei su juo nesusiderėsim, tai parduosim Keturvalakį ir Patašinę, o pirksime ūkį prie plento.

Parapijai reik salės. Mums būtų nepatogu ją pasistaty-// dinti *[10r]* šalia juvenato arba šalia vienuolyno. Sumanėme pirkti Dambrauskynę, t. y. tą vietą išilgai Bažnyčios gatvės terp šventoriaus ir terp pirmosios gatvės, įeinančios į Bažnyčios gatvę iš pietų. Už tą vietą reikalauja 30.000 litų. Dar ir užrašai šiek tiek kainuos.

[16] *orig om* t [17] *cor pro* min

Bet salę dar negreit statysime. Pirma reikia triobos, į kurią galėtume sutalpinti: juvenato skalbyklą, pirtį ir visas moteriškas tarnautojas, t. y. virėjas, skalbėjas, siuvėjas. Jau turime plano projektą. Namas turėtų būti 23 metrų ilgio ir 13 pločio. Karšto vandens katilas tarnautų pirčiai vienoje pusėje namo ir skalbyklai kitoje pusėje. Jis teipgi kaitytų centralinio šildymo prietaisus antrame aukšte, kur būtų vietos 20 moterų. Tą namą ketiname statyti nuošaliai nuo juvenato ir nuo vienuolyno, prie pat Šešupės[18], ties Tarpučiais. Tas namas atseis apie 165–170 tūkstančių litų.

Liepos mėnesyje, 6–8 dienomis, padariau kanonišką Marijampolės namo vizitaciją, bet protokolo dar nesurašiau, nes Marijampolės bažnyčios inventorius dar nesurašytas. Jeigu Dvaranauskas išvažiuos to nepadaręs, tai reikėtų, kad didesnis už mane autoritetas jam primintų tą pareigą.

Tyčia plačiai parašiau viską, nes nesirengiu[19] važiuoti. Ypatingai pirmoji mano laiško dalis man nepatinka, bet aš negaliu pakeisti dalykų. Vakar kalbinau kunigus prašyti vyskupų, kad grąžintų imperatam pro Papa[20], bet nežinau, ar kas bus. Išprašykit, kad nors mums, vienuoliams kunigams, tas būtų leista mūsų bažnyčiose.

Bučiuoju rankeles Tėveliui su meile ir pagarba

Kun. P. Būčys.

[18] *orig min* [19] *orig* nesirengdamas [20] *lot* =įsakytą [pridėtinę] maldą už Popiežių

Roma (29)[1]. Lungotevere Gianicolense, 40.
3. [VIII.] 1925. = IX.

+

Mielasai Praniuk,

Sugrįžęs iš rekolekcijų radau Tavo ilgą laišką. Labai man gaila pasidarė, kad ne Tu atvažiuosi. Bus man labai malonu ir miela pasitikti ir kun. Dvaranauckas; kaip visi, ir jis man labai brangus. Bet vargu su juo galėsiu atlikti visus tuos reikalus, kuriuos būčiau su Tavim atlikęs; jis ne Generalinis Vikaras. Tokiam atvejy, man rodos, Tau nepriderėjo nusileisti ir daryti mandagumų[2]; jei pačiam nemalonu buvo spręsti, tai reikėjo pasitarti savo patarytojų. Man rodos, kad jie būtų patarę Tau pačiam važiuoti į Rymą. –

Gi ne pasižmonėti rengeisi[3] į Rymą, o tik atlikti savo priedermių; o prieš priedermę turi visoki malonumai į šalį eiti. –

Ant galo grįžus, kokių aš čia malonumų galiu sute[i]kti. Neturiu nė[4] kur, nė kuo priimti. Gyvenu pas svetimus žmones, kaip paprasčiausis studentėlis, ir dabar po rekolekcijų mokuos nuo ryto iki vakarui italų kalbos. Svetimoje šaly, pats žinai, kaip sunku be kalbos. // Matau, kad ir Kongregacija[i] negaliu patarnauti kaip reikiant, ne- *[1v]* mokėdamas italų kalbos. Taigi mano pirmutinis dabar rūpesnis šiek tiek pramokti tos kalbos. –

Ir man būtų labai miela atvažiuoti pas Jus, su Jumis visais pasimatyti, pamatyti savo gimtąją šalį. Bet pats suprantate, kad dabar aš to padaryti negaliu. –

Jei dar mano laiškas suras Tave, kol dar nebus išvažiavęs kun. Dvaranauckas, tai pats atvažiuok[5]. Jei kun. Dvaranauckas labai norėtų ir spirtųsi, tegul ir jis važiuoja; gal dėl to neprapulsime.

Rašai, kad jau aš pats imčiau į savo rankas visą valdžią ir jau man ją perleisti nori. Pakentėk dar, mielas Brolau; valdyk dar kaip valdęs. –

Kol neturėsime čia kokios nors savo gūžtelės[6] ir nebus kuris nor iš

[1] *ins* [2] *cor fl* [3] *a del* tik [4] *cor* ė *pro* ei [5] *a del* rupi [6] *p del* ir kurio nors

mūsiškių kunigų atvažiavęs, sunku man valdžia paimti į savo rankas. Papraščiausiuose reikaluose nėr kas mane pavaduoja ir man padeda, o pačiam vyskupui nepritinka visur landžioti. //

[2r] Su įsikūrimu čionai neisis taip lengvai, kaip maniau. Šv. Tėvas manė ir mano mums ką duoti, bet nežinia, ar tuo dar galės savo sumanymą įvykdinti. Liepė man pasimatyti su J. Em. Kardinolu Vikaru ir su juo pakalbėti. O Kardinolo Vikaro dar Ryme nėra, grįš gale spalių mėnesio. –

Net ir samdytis kur nors butas dabar labai sunku, beveik nebegalima, kol jubiliejaus metas nebus pasibaigęs. –

Nežinau, kas daryti? Pačiam vienam čia man labai sunku atlikinėti reikalai, ypač nemokant kalbos, ir ne visur pritinka, esant[7] vyskupu, eiti. Svetimais[8] pasivaduoti nebegalima. Norėčiau pasikviesti čia Tėvą Rėklaitį, tik vėl neturiu čia jokio nuolatinio kol kas darbo ir be reikalo gal tik vargą kentės, o ten, kur yra, jis dabar reikalingas. Bet ir be jo čia man vienam tikras vargas. –

Kaip manai, ar kviestis tuo kun. Rėklaitis, ar dar kiek palaukti?//

[2v] Iš Vilniaus išvažiavęs jaučiau labai didelį reikalą rekolekcijų, kad sutvarkęs praeitį galėčiau ramiai pradėti naują gyvenimą. –

Atlaikiau rekolekcijas pas Tėvus Benediktinus, buvo ramu ir tylu; jų gyvenimas pavyzdingas. Tikrai nusiraminau, ir vėl, pasitikėdamas visiškai Dievo Apvaizda ir Šv. Panelės globa, stoju drąsiai į naują darbą. Ir čia, be abejo, kaip visur, teks eiti kryžiaus keliu. Dievo valia.

Gaila, kad ir Tu neatvažiavai laikyti rekolekcijų; be abejo, būtum pasinaudojęs daug labai. Nuo Tavo sielos stovio ir nusistatymo daug pareis ir visų kitų mūs brolių dvasios stovis. –

Dėku Tau labai už apyskaitą ir pranešimą. Bet dabar į jokius reikalus kištis negaliu. Čia reik labai darbuotis ir į kiekvieną savo žingsnį atsižiūrėti, ir kiekvieną savo žodį sverti. –

Age quod agis[9]; atvažiavau čia savo Kongregacijos reikalų žiūrėti ir jų težiūrėsi[u]. –

[7] *cor* e [8] *cor* t [9] *lot* =daryk, ką darai

Kaip šiek tiek būsime įsigyvenę, galėsiu ir kitiems patarnauti ir padėti. –

Visus Jus sveikinu ir laiminu. –

Melskitės, kad Dievas padėtų Ryme įsikurti. –

+ Jurgis

Ricevuto il 10 16.30 ore CT 40
Sabato[1]

== KAUNAS 546 8 109 14:44 = VIA ALLEMAGN[2]

ARRIVONS LUNDI[3] = BUCYS = //

[1v] = LUNGOTEVERE GENICOLESE 40
MATULEVICZ ROMA =

[1] *it* =Gauta 10 [d.] 16.30 val. / Šeštadienį [2] *it* =per Vokietiją [3] *it* =atvykstu pirmadienį

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 rugsėjo 26.

Jo Ekscelencijai
Vysk. Jurg. Matulevičiui
Marijonų Kongr. Generolui
40 Lungotevere Farnesina Roma.

Brangusis Tėveli!

Užvakar 5 val. po pietų mes laimingai sugrįžom Kaunan niekur nesustoję kelyje. Nors labai neseniai atsiskyriau nuo Tėvelio, bet jau yra reikalo rašyti. Pirmiausiai, aš išvažiavau nepasisakęs, kad pirmadienyje po pietų mačiausi su p. Macevičium, buvau pas jį ir jis man padėjo nupirkti bilietus. Aš apsiėmiau jo reikalais pasikalbėti Kaune su Užsienių Ministeriu ir išaiškinti porą svarbių Macevičiaus asmeniui klausimų.

Antras dalykas liečia kun. Stasiulį[1], tą jaunąjį Vilkijos vikarą, kuris visą kelionę atliko su manim. Nors jo išvaizda yra labai simpatinga, bet mūs kongregacijai būtų pavojinga jį turėti savo tarpe. Jis moka stebėtinai užtylėti[2] svarbiąsias dalis tiesos, pasakydamas kitas jos dalis teip, kad minėjamų asmenų garbė labai kenčia ir lengvai susidaro nesusipratimų. Jis yra susipykęs su buvusiu Vilkijos vikaru Jasienskiu. Kadangi ministeris Jokantas nestojo kun. Stasiulio pusėje, nepalaikė[3] jo šalininkų progimnazijos mokintojų, tai kun. Stasiulis Brangiajam Tėveliui papasakojo tokių daiktų apie p. Jokantą, kad išrodė, būk tas esąs bedievijos rėmėjas. Aš dar neištyriau visų dalykų, bet jau žinau, kad Jokantas bedievijos rėmėjas nėra, o k. Stasiulio šalininkus rengėsi bausti dėl to, kad kun. Jasienskis iš mokinių užrašų įrodė ministerijai, juog tie mokintojai skelbia mokiniams aiškiai neteisingų dalykų. Šitą dalyką aš rašau Tėveliui dėl to, kad kun. Stasiulis sakėsi manąs važiuoti Romon. Jis bandys prisiartinti prie mūs, kaip kitąsyk kun. Purickis.

[1] *sign graph* [2] *cor* y [3] *cor* n

Trečias[4] dalykas yra ypatingai svarbus. Parvažiavęs patyriau, kad mūs Kongregacijos namas Chicagoje įsitaisė Real Estate kontorą[5]. Tat reiškia, kad „Draugas" dabar tampa nekilnojamų nuosavybių pirkimo ir pardavimo tarpininkas. Kun. Kulikauskui aš buvau sakęs pernai, kad to nedarytų, nes tai yra be galo pavojingas daiktas. Chicagiečiai mano patarmę tiek pagerbė, kad beveik metus to nedarė, bet dabar įvykino manęs nesiklausę. Aš nurašiau Chicagos namo vyresniajam vakar, kad Codex Juris Canonici[6] c. 142 draudžia dvasiškijai pirkliauti ir kad norėdami turėti Real Estate Office jie turi gauti dispensą per Jūsų Ekscelenciją. Chicagiečiams dabar labai striuka su pinigais, brolis Antanas Peldžius labai mėgsta šitą pirklybos rūšį ir pasitiki savo jiegomis. Kaip visi jauni žmonės, teip ir jis nemato visų būsiančių sunkenybių nei pats savo gabumų labai netolimo krašto. Žemės ūkio[7] pirkimas Chicagiečiams buvo šaltinis jų finansinių vargų, o pirko tą žemę brolio Juozo Mačiulion[i]o įkalbinėjami, tikėdamiesi finansinių pelnų. Lygiai darosi ir dabar. Mano nuomone, reikėtų atkalbinti juos nuo to pavojingo ir kanonams priešingo darbo ypač dėl to, kad brolio Antano Peldžiaus pašaukimas yra labai nepastovus.

Parvažiavęs radau, kad Šv. Sostas atsakė negative[8] į Lietuvos vyskupų nutarimą siųsti kun. Reinį Romon, bet positive[9] į norą sutvarkyti bažnytinę provinciją.[10] Tą atsakymą gavę vyskupai pavedė vysk. Skvireckui sudaryti smulkų padalinimo projektą. Nepriklausomai nuo to[11] įvyko ministerių kabineto kryzis ir ministeriais tapo: Bistras pirmininkas ir krašto apsaugos, Reinys užsienių reikalų, Karvelis finansų, Karoblis – teisingumo, Starkus – valstybės kontrolierius, o Krupavičius, Šližys ir Endziulaitis liko savo vietose.

Pasivesdamas maldoms liekuosi su meile

Kun. P. Būčys.

[4] *in sin mg si* x [5] *phr sign graph, angl* =nekilnojamojo turto kontorą [6] *lot* =Kanonų teisės kodeksas [7] *orig cap* [8] =neigiamai [9] =teigiamai [10] *in sin mg si* x [11] *orig cap*

Ricevuto il 28 10.10 ore[1] CT 40 17 80 =

MARIJAMPO[L] 257 17 28^{0} 19^{H}

ANNO 1780 MARIANI ACQUISIPERE ECCLESIAM VITI MODESTI ERESCENTIAE EX CISTERSIENSIBUS[2] = BUCYS = //

= LUNGOTEVERE [F]ARNESINA[3] 40 *[1r]*
MATULEVICZ ROMA ITALIA =

[1] *it* =Gauta 28 [d.] 10.10 val. [2] *lot* =1780 metais marijonai iš cistersų įgijo [Šv.] Vito, Modesto ir Krescencijos bažnyčią [3] *orig ex err* T-

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 rugsėjo 30 d.

Jo Ekscelencijai
Vyskupui Jurgiui Matulevičiui
Marijonų Kongregacijos Generolui
40 Lungotevere Farnesina, Roma.

Brangusis Tėveli!

Šios sevaitės šeštadienyje Romon išvažiuos kun. Ignotas Česaitis[1] studijuoti moralinę teologiją teip, kad galėtų būti tikras to mokslo žinovas. Jis netapo paskirtas kun. Vaitkevičiaus įpėdiniu. Pavojinga jo sielai būtų pasilikti Kaune; kenksminga būtų jį skirti juvenato mokintojum, o naudinga jam kaip Dyjonizui Kartuziniui užsiimti kuo daugiausiai mokslu, ir tai doros bei asketikos. Brangusis Tėvelis jam galės duoti naudingų patarimų daug. Šalia Tėvelio sustiprės kun. Ignoto dvasia. Beredaktoriaudamas jis buvo žymiai išsiblaškęs; metai misijose jam buvo naudingi; dar žymiau jis pagerėjo per šią vasarą bedirbdamas moralinės teologijos srityje. Jei padirbs dar du metu teip smarkiai ir tvarkingai, tai senieji susilpnėjimai išnyks. Visko aš negaliu smulkiai išaiškinti, bet bučiuodamas rankas Tėveliui prašau nemainyti šito plano. Mā gaila, kad būdamas Romoje nepasakiau žodžiu to, ko dabar negaliu parašyti. Ne mano vieno sumanymu kun. Česaitis siunčiamas Romon, o visos provincijalės mūs Tarybos, kurioje dalyvavo kun. Andziulis, Dargis, Totoraitis, Dvaranauskas, Gergelis ir aš. Šitas laiškas yra slaptas. Kun. Česaitis dar atsiveš su savim ir kitą oficijalų.

Bučiuodamas rankas Tėveliui pasilieku su meile ir pagarba

Kun. P. Būčys.

[1] *phr sign graph*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 spalio 5 d.

Jo Ekscelencijai
Vyskupui Jurgiui Matulevičiui
Marijonų Kongregacijos Generolui
40 Lungotevere Farnesina Roma.

Brangusis Tėveli!

Kun. Česaitis[1] turėjo užvakar išvažiuoti Romon, bet neišvažiavo, nes mūs Fakultetas savo posėdyje 30 rugsėjo[2] paskyrė Komisiją jo mokslingumui ištirti, žadėdamas, jei tiktų, skirti moralinės filosofijos docentu. Pedagoginės sekcijos profesoriai tą kandidatūrą iškėlė nesiklausę manęs. Posėdyje aš mandagiai jiems priminiau, kad nepriderėjo teip daryti. Kadangi Fak. Taryba pritarė pedagogų sekcijai, tai aš nenorėjau priešintis. Kun. Česaitis to paskyrimo labai trokšta. Kadangi šią vasarą jis buvo pavyzdingas vienuolis, tai ir aš įgavau vilties, kad viskas išeis į gera.

Tame posėdyje aš padariau ir kitą nusileidimą: aps[i]ėmiau būti dekanu. Per rugsėjį mėnesį mūsų fakulteto viršūnėje darėsi nei šis, nei tas. Kun. Reiniui ministeriu tapus, dalykai visai pablogėjo. 26 rugsėjo fakultetas šiaip teip išrinko dekanu Čėsnį ir sekretorium Dovydaitį, bet juodu sugyventi negalėjo ir abudu pasidavė dimisijon. Seinų vyskupo prašomas su jo reikalais aš užėjau pas vyskupą Skvirecką, kuris valdo Žemaičių Vyskupiją ir yra drauge Fakulteto narys. Jis man įsakė prisiimti ⌜dekano pareigas⌝[3]. Aš abejoju, ar tas įsakymas gali turėti juridinės galios, bet man įkyrėjo Fakulteto betvarkė. Pirm kiek laiko man buvo pataręs ir Mgr. Faidutti, kad apsimčiau būti dekanu. Mokslinių veikalų rašymas jau vėl atidedamas. Mā miršťant, mirs ir mano vardas, nepalikęs pastebimų žymių Lietuvos raštijoje. Bet mano

[1] *sign graph* [2] *cor* s [3] *sign graph*

ambicija visgi turi pasitraukti viešam reikalui iš kelio. Aš bandžiau į dekanus įbrukti prof. Alekną ar Grigaitį, bet nepasisekė. Fakulteto *[2r]* sekretorium išrinktas prof. Kuraitis. Kadangi jis yra // „Tiesos kelio" redaktorius, tai dekanu apsimti negalėjo. Vakar pas mane buvo Mgr. Faidutti ir sakė, kad aš gerai padaręs aps[i]ėmęs būti dekanu.

Kadangi k. Česaitis negalės atvažiuoti Romon, tai kun. Rėklaitis turi[4] rengtis vykti Romon, bet su kun. Bumšu yra nepatogumų. Marijampolės namo taryba, svarstydama tą dalyką, išrado, kad kun. Bumšui būtų daug sveikiau dvasios žvilgsniu važiuoti Romon. Tėvelio globoje jis atprastų rūkyti ir priprastų prie vienuolinės tvarkos. Kadangi jis yra labai gabus, tai italų kalbos greitai išmoktų. Kad staigus jo išvažiavimas nepakenktų Marijonų rimtybei Švietimo[5] ministerijoje, tai aš manau jį siųsti pirma Romon pas Tėvelį, o Tėvelis teip padarys, kaip pamatys. Ministerija supranta, kad Tėveliui reikia turėti šalia savęs jauną kunigą, kuris galėtų atlikinėti kasdieninius mažmožius.

Siųsdamas telegramą, kad Marijonai 1780 m. pirko iš Cistersų[6] šv. Vito, Modesto ir Krescencijos bažnytėlę, aš užmiršau pridėti, juog su bažnytėle jie pirko ir namą, buvusį prie jos. Lietuvoje mes neturime žinių, kada ir kaip netekome tos nuosavybės: veikiausiai prancūzams Romą užėmus Napoleono laikais. Žinia apie šitą nuosavybę yra Nowodworskio leidžiamoje Encyklopedja Kościelna XIII t. 541 p.

Mano pagelbininkai beveždami Tournely[7] supainiojo: vienus tomus paėmė iš editio Veneta, kitus iš Parisiensis[8], vieno tomo nepaėmė visai. Mums labai būtų malonu, jei Tėvelis teiktųsi paštu prisiųsti tuos tomus, kurie[9] išleisti Venecijoje ir liko pas Tėvelį, o mes per kun. Dvaranauską atsiųsime išleistuosius Paryžiuje. Sąrašą reikalingiausių antikvarinių knygų padarysime neužilgio ir atsiųsime.

Bučiuodamas Brangiajam Tėveliui į rankas liekuosi su meile

Kun. P. Būčys.

[4] *phr sign graph* [5] *orig* min [6] *sign graph, in sin mg si* x [7] *sign graph* [8] *lot* =Venecijos [...] Paryžiaus leidimo [9] *cor* k

= KAUNAS 2387 5^{0}10^{H}39 VIA ALLEMAGN[1] =

CESAITIS NEATVAZIUOJA = //

= MATULEVICZ 40 LUNGOTEVERE [1v]
FARNESINA ROMA =

[1] *it* =per Vokietiją

Roma (29) Lungotovere Farnesina, 40.
8. X. 1925.

Pasveikink J. Širdies Tarnaites, pasakyk, kad jų laišką gavau. –
A. a. patriarkas Zaleskis[1] mirė 5 dieną šio mėnesio.[2]

+ Mielasai Brolau,

Tavo tris laiškus ir Šv. J. Širdies Tarnaičių raštus esu gavęs.

Gerai padarei, kad sutikai pats dekanauti; ne ką padarysi; tokios aplinkybės. Gal kitais metais galėsi pasiliuosuoti. –

Gerai, kad apsiėmei kun. I. Česaitį leist profesoriauti. Turės darbo gana, tegul tik dirba. Išreikšk jam mano linkėjimus ir palaiminimą. –

Man rodos, Dievas duos, galėsi ir [tu šį] tą mokslo srityje dar kada nors pasidarbuoti. –

Tournely takus suradę bandysime siųsti; prašysiu kun. Jerulaičio, gal jis apsiims parvežti į Kauną tuos tomus. Kaip tik dabar čia vieši kun. Jurgaitis, kunig. Jerulaitis ir dar keletas asmenų iš Lietuvos. Kai grįš Kaunan, neužmiršk priminti jiems, ar Tournely neparvežė.

L[a]uksiu kun. Bumšos atvažiuojant. Kol neturime savo namo,
[1v] negalima, kad jis čia įsitrauktų į vienuolio //gyvenimą; nėra kaip. Kad savo namas būtų, tai kas kita. –

Italų kalbos galėtų pramokti, nors ši vieta, kur esu, nelabai patogi. –

Greitai jis manęs negalės pavaduoti; ne taip lengva kalbos išmokti, kaip rodos; vis reikia šiek tiek laiko. Po mėnesio darbo, ir tai dirbant atsidėjus, aš vos pradedu suprasti ir iš bėdos susišnekėti. Sako, kad reikia bent šešių mėnesių, kad[3] pramokus[4] šiek tiek italų kalbos. –

Kol neturime savo namo, ir jokios tvarkos laikytis negalima, bijausi, ar bus čia naudinga dvasios žvilgsniu kun. Bumša[i]. Norėdamas išmokti kalbos, turės sueiti į pažintis su žmonėmis, o juo labiau atlikinėdamas reiklus. Kas gal būti per priežiūra? Pagalvokite gerai, bijau, kad Rymas jam nepakenktų, kol neturime savo gūžtos.

[1] *orig vid ex err* Zalewskis [2] *pri, sec capit ins in init* [3] *ins* [4] *p del* ti

Amerikiečiams dėl tos kontoros parašysiu; aš supratimo neturiu, kas tai per įstaiga. –

Man rodos, kitaip ir negalėjo atsa-// kyti Apaštalų Sostas. Labai [2r] džiaugiuosi, kad bus tvarkomi bažnytiniai reikalai. Kol krikščionių rankós valdžia, galėtų Vyskupai niekieno netrukdomi kone visa ką sutvarkyti. Dieve, padėk tą darbą atlikti. Pasimelsiu.

Gailu[5] man pasidarė, kad kun. Reinis pateko į ministerius; jis, man rodos, tokiam darbui nesiruošęs niekuomet dirbti. Kaip galėjo apsimti ministeriauti esant tokiems santykiams su Ap. Sostu, gi kunigas. Gaila, kad nuo mokslo darbo atsitraukė. Bet ne mano tai dalykas. Dieve, jam padėk.

Mano gyvenime nieks nepakitėjo. Tik kiek ramiau, kad kaskart lengviau su italų kalba. –

Jau kai kurie Kardinolai grįžta; rengiuosi aplankyti JEm. Kard. Gasparri, o sulaukęs grįžus, eisiu ir pas JEm. Kardinolą Vikarą. Gal kas pakitės ir paaiškės. –

Reikės iš palengvo žiūrėti, ar nepavyks kur susikurti gūžtą. Pasitikiu Dievo A[p]-// vaizdu ir Šv. Panelės globa. Dar vis visą savo [2v] atliekamą laiką pavedu italų kalbai; dirbu labai daug. Pasaldina darbą ta mintis, kad dėl Dievo dirbu ir dėl Kongregacijos Marijonų, kad galėčiau jai geriau patarnauti. –

Jei kun. Jerulaitis neapsiims tų knygų parvežti, tai paštu siųsime. –

Neiškentęs kai ką nuperku į Biblioteką. Pavyko surasti ir sukompletuoti du Voluminu „Summa Legum“ (Justiniano ir kitų, alfabetiškai sustatytą). Puikus leidimas, pergameno aptaisai. Brangus veikalas; užmokėjau tik 20 lirų. Kaip tik dabar tiktų, teisios statant Lietuvoje. Visa ten senovės jurisprudencija. –

Man pačiam nedrąsu pirkti; bet po 10 lirų galima voluminių ir senovės civilės teisės daug pripirkti. Žinoma, tie veikalai turi istorinę tik vertę, bet ir teoretiškai ne be vertės. –

[5] *cor* u

Kas daryti? Ar pirkti. Už 1,000 lirų būtų galima dideliausia krūva nupirkti. –

Kitur knygos brangu. –

Sveikinu Visus ir bučiuoju. + Jurgis

Kun. Jonas rašo iš Vilniaus; jau daiktus sukrovęs; 57 skrynios knygų; – Nuo sekretoriavimo atsisako. Rūpinasi gauti leidimą išvežti daiktus.[6]

[6] *add in init in fol* |2v|

Roma (29.) Lungotevere Farnesina, 40[1].
16. X. 1925.

+ Mielasai Brolau,

Užvakar pasirodė straipsnis „Osservatore Romano“ su žiniomis iš Lietuvos. Išgirta kun. Reinys, paminėti maldininkai, kurie buvo su kun. Jerulaičiu. Pasitikima, kad kun. Reiniui apėmus užsieninių reikalų vedimą, santykiai su Vatikanu būsią atitaisyti ir suderinti. –

Aišku, duodama suprasti, kad kaip tik dabar laikas susiartinti su Ap. Sostu, o net ir sudaryti Konkordatas. Sanlygos patogios. –

Gal Dievas duos, kad Lietuva sueis į tikrus santykius su Šv. Tėvu. –

Gal Dievo Apveizdas, kad kun. Prof. Reinys pateko į ministerius. –

Neatitaisius su Ap. Sostu santykių ir nesuderinus, jam, // mano *[1v]* nuomone, ir nepritiktų ilgai ministeriauti. –

Pranešu tą žinią. Gal pakalbėtum apie tai su kun. Reiniu ir kun. Staugaičiu. O taip pat ir su Vyskupais. –

Tikrai skaudu, kad Kr. Demokratams valdant Lietuvą, o ypač Kunigams ministeriaujant Lietuva li[k]tųsi karo stovyje su Ap. Sostu.

Pasveikink kun. Reinį nuo manęs. Žinoma, kun. Prof. Reiniui reikės daug drąsos, visoki Bažnyčios priešai jį puls, bet nuopelnas bus didelis, jei pavyks suderinti // reikalus. – *[2r]*

Mano nuomone, kaip tik dabar laikas pradėti tartis su Ap. Sostu, nėr ko laukti ilgiau. Žinau, sunkenybių be galo; bet jas žmonės sudaro, ir žmonės gal atitaisyti. –

Jei kiek galėčiau, tai ir aš padėčiau suderinti tuos santykius.

Pirmadienį žadu eit pas J. Em. Kard. Gasparri; o paskui, kai grįš, ir pas JEm. Kard. Pompilj.

[1] *cor*

[2v] Aš dar vis vargstu su italų kalba; ne taip lengva išmokti // kalbos. –

Tuo tarpu nieko nauja.

Sveikinu visus širdingai ir laiminu.

\+ Jurgis.

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 Spalio 21 d.

Jo Ekscelencijai
Vysk. Jurgiui Matulevičiui
40 via Lungotevere Farnesina
Roma 29. –
Italia.

Brangusis Tėveli!

Labai ačiui už du laišku 8 ir 16 šio mėnesio. Antrąjį parodžiau kun. Reiniui[1], nes apie jį buvo rašytas. Tas laiškas padarė daug naudos. Mat prof. Dovydaitis prenumeruoja laikraštį „Das Neue Reich" ir jame rado straipsnį „Die Religiösen Verwirrungen in Litauen"[2]. Straipsnio autorius pasirašęs „Universitäts professor[3] Justus Albert". Iš „Minerva" ir kitų tokių šaltinių pasirodė, kad tokio prafesoriaus nėra nei vienoje aukštoje pasaulio mokykloje ir kad Justus Albert yra pseudonimas. Pritaikius istorinės kritikos dėsnius susekta, kad autorius galėjo būti tik akredituotas Lietuvoje diplomatas, mokąs gerai vokiškai ir turįs santykių su Austrijos katalikais. Jau iš to galima buvo numanyti, kas tą straipsnį rašė. Spėjimas tapo tikrenybe atsižiūrėjus į faktą, kad autorius pareiškė visišką solidarumą su Šv. Sosto politika Lietuvoje. Tokių diplomat[ų][4] Lietuvoje yra tik vienas prel. dr. A. Faidutti. Visi kiti diplomatai yra nekatalikai ir nebūtų galėję išlieti tokių gražių katalikiškų prisirišimo prie Šv. Sosto jausmų, koki yra straipsnio pradžioje. Bet straipsnis yra labai nepalankus Lietuvai ir įžeidžiantis jos ministrus bei dvasiškiją. Ministeris, prel. Staugaitis, prof. Dovydaitis ir kiti katalikai susirūpino tuomi. Perei[tą][5] ketvirtadienį (15. X) mane kvietė į posėdį tą dalyką aptarti. Aš sakiausi negalįs išeit

[1] *phr sign graph, in sin mg si* x [2] *vok* =Religinė painiava Lietuvoje [3] *vok* =Universiteto profesorius [4] *mut* [5] *mut*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 Spalio 21 d.

Jo Ekscelencijai
Vysk. Jurgiui Matulevičiui
40 via Lungotevere Farnesina
Roma 29. –
Italia.

Brangusis Tėveli!

Labai ačiui už du laišku 8 ir 16 šio mėnesio. Antrąjį parodžiau kun. Reiniui[1], nes apie jį buvo rašytas. Tas laiškas padarė daug naudos. Mat prof. Dovydaitis prenumeruoja laikraštį „Das Neue Reich" ir jame rado straipsnį „Die Religiösen Verwirrungen in Litauen"[2]. Straipsnio autorius pasirašęs „Universitäts professor[3] Justus Albert". Iš „Minerva" ir kitų tokių šaltinių pasirodė, kad tokio prafesoriaus nėra nei vienoje aukštoje pasaulio mokykloje ir kad Justus Albert yra pseudonimas. Pritaikius istorinės kritikos dėsnius susekta, kad autorius galėjo būti tik akredituotas Lietuvoje diplomatas, mokąs gerai vokiškai ir turįs santykių su Austrijos katalikais. Jau iš to galima buvo numanyti, kas tą straipsnį rašė. Spėjimas tapo tikrenybe atsižiūrėjus į faktą, kad autorius pareiškė visišką solidarumą su Šv. Sosto politika Lietuvoje. Tokių diplomat[ų][4] Lietuvoje yra tik vienas prel. dr. A. Faidutti. Visi kiti diplomatai yra nekatalikai ir nebūtų galėję išlieti tokių gražių katalikiškų prisirišimo prie Šv. Sosto jausmų, koki yra straipsnio pradžioje. Bet straipsnis yra labai nepalankus Lietuvai ir įžeidžiantis jos ministrus bei dvasiškiją. Ministeris, prel. Staugaitis, prof. Dovydaitis ir kiti katalikai susirūpino tuomi. Perei[tą][5] ketvirtadienį (15. X) mane kvietė į posėdį tą dalyką aptarti. Aš sakiausi negalįs išeit

[1] *phr sign graph, in sin mg si* x [2] *vok* =Religinė painiava Lietuvoje [3] *vok* =Universiteto profesorius [4] *mut* [5] *mut*

iš namų. Tada ministeris, prel. Staugaitis, prof. Kuraitis ir Dovydaitis susirinko pas mane. Buvo projektų rašyti į „Das Neue Reich“ atitaisymo straipsnį, bet paaiškėjo, kad pilną teisybę parašius katalikiškas laikraštis negalėtų talpinti. Aš siūliau pasiųsti Justus Albert'ui per redakciją nuorašus tų dokumentų, kurie pateisina Lietuvą, nededant jokių komentarų. //

[2r] Dabar po straipsnio „Osservatore Romano“ ims viršų ta nuomonė, kad nereikia nieko daryti: Ministeris visą laiką tik klausė ir nieko nekalbėjo. Dabar, be abejonės, palaikys tą nuomonę, kad nereikia reaguoti į minėtąjį Austrijos katalikų laikraščio straipsnį. Kun. Reinys Brangiojo Tėvelio laišką 16. X. man jau grąžino, bet aš dar neturėjau progos pasikalbėti ir patirti ministerio nuomonės.

Mums būtinai reikia turėti ⌜prie juvenato pirtį ir skalbyklą⌝[6], nes tik tokiu būdu tegalime laimėti kovą su vabalais, o laimėti reikia, nes jie išnešioja ligas, su kuriomis pernai turėjome daug vargo. Triobos planas jau sustatytas, bet statybos darbo nepradėjome, bijodami ankstybos žiemos, ir neapsirikome. Jau kelios dienos kaip naktimis būva iki 3 Reaumuro laipsnių šalčio. Bet dabar renkame įvairių firmų pasiūlymus įrengimui. Trioba su mašinomis ir įrengimu atseis apie 220–250[7] tūkstančių litų. Antrame aukšte ketinome sutalpinti visas moteriškas, tarnaujančias mūs įstaigose Marijampolėje. Su pinigais striuka. Iš Amerikos nieko nesusilaukiame.

Buvau minėjęs, kad imtume mažamečių apleistų vaikų auklėjimo įstaigą. Dabar valstybė jau, matomai, apseina be mūs. Paparčių klebonas nenori mūs įsileisti. Aš jau norėčiau atsisakyti, tedirba kiti, kurie labiau nori.

Marijampoliečiai ⌜iškėlė sumanymą⌝[8], kad imtume ⌜Kazlų Rūdos parapiją⌝[9]. Dabar tenai vargas, bet čia pat du geležinkeliai. Valanda kelio į Marijampolę, valanda į Kauną. Pušynas aplinkui, smiltis labai gili. Studentų vasarnamiui patogių patogiausia vieta. Bažnyčia prie pat stoties. Kun.

[6] *sign graph, in sin mg si* x [7] *sign graph* [8] *sign graph* [9] *sign graph*

Dumčius siūlė paskolą tokiam vasarnamiui pasistatyti. Aš norėčiau naudotis tuo pasiūlymu. Jau kalbėjau su J. E. Seinų Vyskupu ir jo kūrijos vedėju kan. Laukaičiu. Abudu pritaria. Jei Brangusis Tėvelis tam //sumanymui pritartų, tai imtume vykinti. *[3r]* Nors nei Vyskupas, nei kanauninkas neužsiminė apie atlyginimą, bet veikiausiai paprašys, kad mums priklausanti Miroslavo[10] vienuoliškoji beneficija pereitų dijecezijai. Mūsiškiai Miroslavo nelabai norėtų atsižadėti: jie siūlo Igliauką, bet numanau, kad negalėsime ir Kazlus gauti, ir Miroslavą pasilaikyti, ypač kad dabar neturime ką siųsti į abi vietas. Vos vieną tegalėtume aprūpinti.

Kun. Bumšas rūpinasi gauti vizą[11] į Ameriką. Nelabai lengvai jam eina: neteisėtu būdu buvo įvažiavęs į Suvienytas Valstijas 1921 m. Tečiaus visgi yra vilties tą vizą gauti. Jis į Ameriką važiuos per Romą ir Neapolį. Pakeliui atliks šventųjų metų maldas Romoje. Iki tam miestui juodu važiuos abu drauge su kun. Dvaranausku, kuris paskui grįš namo. Pas jus juodu atvyks pirmos lapkričio sevaitės pabaigoje arba antroje to mėnesio sevaitėje.

Mā rodos, kad kun. Bumšui naudinga būtų pagyventi šalia Tėvelio. Nors nėra visiškai sutvarkyto savojo namo, bet kun. Bumšui reikia pirma priprasti prie šiokios tokios tvarkos, kad ilgainiui galėtų imti pratytis prie vienuoliškos. Kadangi jis yra neabejotinai ir labai gabus, tai Brangiajam Tėveliui būtų naudinga jį pažinti ne iš kitų pranešimo, o ir iš tiesioginės observacijos. Mūsiškiai visi mintija, kad Amerikoje kun. Bumšui bus kenksmingiau negu pas Jus arba Marijampolėje. Tas būtų tiesa, jei būtų leidžiama kun. Bumšui važinėti po lietuvių kolonijas ir organizuoti Marijonų Rėmėjų draugijos kuopas. Bet Chicago Arkivyskupas tos draugijos kol kas nepatvirtino, o važinėdamas po kolonijas kun. Bumšas visiškai netenka dvasios: jis valios neturi, o pagundų būva daug. Amerikoje jis turėtų gyventi ne mieste, bet mūs ūkyje, kur šalia yra noviciatas, ir straipsniais šelpti „Draugą“. Jam reikėtų pakartoti

[10] *a del* Met [11] *phr sign graph*

mano uždraudimą kištis į vietinius kunigų ginčus. Pernai aš buvau uždraudęs, bet Chicagiečiai to uždraudimo nepaklausė. Dabar mā sunku susekti, kas kaltesnis, o ir susekęs mažai naudos turėčiau. Jeigu Amerika galėtų apseiti be kun. Rėklaičio ir nusisamdytų pavaduotoją, tai geriau būtų kun. Bumšui liktis Marijampolėje. //

[4r] Kun. Jarulaitis jau parvažiavo. Vakar vakare jis man sakė buvęs Užsienių[12] reikalų ministerijoje ir kalbėjęs su p. B. K. Balučiu, ministerio padėjėju, kad Lietuvos valdžia duotų Brangiajam Tėveliui lėšų padoriai gyventi Romoje. Balutis sutikęs. Mūsų Kongregacija neturtinga, pinigai iš šalies būtų pravartu, bet viską suimant domėn, kažin, ar verta naudotis tuomi.[13]

Iš kun. Kriščiukaičio gavau[14] laišką, kad 20 šio mėnesio gausiąs leidimą išvežti Tėvelio knygas ir daiktus, kad palauksiąs, kol siuntinys pereis į Latviją, ir vyksiąs Lietuvon tiesiog per Vievį. Aš gavau Vidaus ir Užsienio reikalų ministerių pažadėjimus, kad nei jam, nei Agotai Kudirkiūtei nedarys nei kokių nemalonumų. Kadangi knygų susidarė daugiau dėžių negu buvo pirma pranešta, kadangi prie knygų yra ir kitokių daiktų, tai padaviau antrą pareiškimą, kad įleistų be muito ir kad neatvožtų dėžių Obeliuose, tik peržiūrėtų Kaune. Muitų valdyba žodžiu jau pažadėjo, raštą gausiu už kelių dienų.

Dėl Kudirkiūtės turėjau[15] rimtą pasikalbėjimą su Vargdienių Seselių generale taryba. Pasirodė, kad protokoluose užrašyta, juog Agota tapo atstatyta iš Kongregacijos. Aš pareiškiau, kad neatėjau versti seseles priimti Kongregacijon tos, kurios nenori, bet kaipo jos brolio kun. Felikso Kudirkos draugas noriu išaiškinti jo sesers padėtį ir prašiau duoti man[16] nuorašą to protokolo, kuriuomi Agota prašalinta tapo. Kadangi ji visgi yra padariusi amžinuosius įžadus jau po to protokolo, tai dalykas susidaro rimtas. Tarybos narės Generalei Motinai siūlant sutarė parašyti[17] naują protokolą, kuriuomi Ag. Kudirkiutė vėl

[12] *orig min* [13] *sign cae graph in sin mg* [14] *phr sign graph* [15] *phr sign graph* [16] *cor* a *pro* o
[17] *cor* y

skaitoma tos Kongregacijos narė, ir duoti man to antrojo protokolo nuorašą. Aš apsiėmiau pasitenkinti tuomi ir tik paprašiau, kad jau dabar grįžus iš Vilniaus ji gyventų Marijampolėje Seselių vienuolyne. Visa Taryba sutiko. Aš sakiau, kad apie Naujus Metus ji gal vėl prašys leisti jai keliauti Romon, ir kad geistina būtų jai tą leisti. Pasikalbėjime mačiau, kad visos // tarybinės sesers yra priešingos Kudirkiutei. *[5r]* Uogentaitė kalbėjo, kad Kudirkiutė kasusi jai duobes ir pati įkritusi. Tik Navickaitė tylėjo nei užtardama, nei kaltindama.

Kun. Česaitis[18] jau profesorius. Fakultetui jį išrinkus 13 balsų prieš 4, aš nurašiau Seinų ir Žemaičių Vyskupams bei Vilniaus[19] vyskupijos dalies valdytojui, klausdamas jų nuomonės apie kandidatą. Visi pritardami greitu laiku atsakė. Ryto[j] (29. X)[20] didžioje Universiteto salėje 6 val. vakare kun. Česaitis laikys savo įžengiamąją paskaitą. Po paskaitos žadame pasikviesti porą profesorių tos pačios pedagoginės sekcijos ir naujojo profesoriaus tėvą vakarienės. Senukas Česaitis gyvena Kaune. Nors ir sesuo gyvena Kaune, bet kviečiame jos vyrą jos vietoje, nes prisilaikome taisyklės nekelti vakarienių su viešniomis.

Į laišką įdedu kun. Andziulio[21] raštą dėl maldų ir subatos pasninko. Gal ir reikėtų suvienodinti mūs maldas ir praktikas ne vien Lietuvoje, bet ir visuose Kongregacijos namuose, todėl aš skaitau, kad šis dalykas yra aukštesnis už mano valdžią.

Bučiuodams Brangiajam Tėveliui į rankas prašau palaiminimo ir liekuosi su meile

Kun. P. Būčys.

[18] *sign graph* [19] *cor pro min* [20] *ins s l* [21] *phr sign graph*

Roma (29) Lungotevere Farnesina. 40. 27. X. 1925.

+Mielasai Brolau, Ir aš abejoju, ar galės kun. Reinys atitaisyti su Ap. Sostu santykius ir ar galima dabar tai padaryti. Tiek visokių nepatogių aplinkybių. –

Platinamos per laikraščius žinios savo daro; galint, gera jos taisyti, žinoma, tinkamu būdu. –

Ir kun. Andziulis man rašo, kad reikią statyti pirtis ir skalbykla, reikią didinti juvenatas, reikia salės susirinkima[m]s, pradedamosios mokyklos... Pripažįstu visų tų dalykų reikalingumą. Bet baisu, kad į skolas neįbristume[1], iš kurių[2] sunku bus išbristi. Kiek galėdami pakentėkite bent su kai kuriais statymais. –

Aš vis tik prašyčiau, kad nepamirštumėte ir visos vienuolijos reikalų, ir generalio namo. Vienuolijai nuolat augant, reikia būtinai sudaryti stiprus centras. Pamatysite, jis visų namų ir visų vienuolijos šakų[3] išeis naudai. Skatikas, įdėtas į centro sutvarkymą ir sustiprinimą, neš šimteriopą vaisių. Taigi nepamirškite, kad ir čia reikia pagalbos. Ir tai gal reikalai centro reikėtų dabar ar ne pirmoje tik vietoje statyti. Kai šiaip taip įsitaisysime, čia gyvenimas nebus brangus. Tik pradžia sunki. Pasitikiu Dievo Apveizdu ir Šv. Panelės globa. –

Dar iki šiol negalėjau būti pas JEm. Kard. Pompilj; buvo pasirodęs Ryme ir vėl išvažiavo. Tikiuosi pasikalbėti su juo šią savaitę. Tuo tarpu prašiau pažįstamų, kad pasidomėtų, ar nėr kur tinkamo buto nuomotis ir kokia kaina. –

Tuo tarpu ėsu sveikas, turėjome kelias dienas vėsesnes, pradėjau jausti, kad mano koja ir ranka silpnėja, bet dabar vėl šilta ir vėl man gera. Bijausi žiemos, kambariai nešildomi, neįrengti; šildytuvas galima nusipirkti, bet ne kiek tos šilumos pasidaro. –

Vis tik Dievas padės iškentėti. Kun. Jonas išsiuntė man kiek daiktų,
[1v] tikiuosi juos gauti greitai, tai ir bus kuo šilčiau apsirengti. //Iš Lenkijos

[1] *cor pri* e [2] *vid, mut* [3] *orig vid ex err* šankų

atvažiuoja trys čia mokytis: du lenku ir rusas. Niekur kolegijose negalėjau surasti jiems vietos. Kol kas gal priims juos Zmartwychwstancai. Būtinai reikia savo namo. Net ir čia, kur gyvenu, jau nėra vietos.

Mano nuomone, nėra ko taip skubintis su Rūdos apėmimu. Neturime nei žmonių, nei lėšų; ir vėl tektų į naujas skolas līsti. Kai kalbėjome, man asmeniškai patiktų labiau, kad kur nors Žemaitijoje galėtume įsikurti; vienuolijai daug sveikiau, kai ji po įvairias dijecezijas, vietas[4] ir šalis yra išsimėčiusi; daugiau tikybinio gyvenimo židinių[5] susidaro. Taip pat kalbėjome, kad reikėtų Londone parapija apimti, kun. Matulaitis nuolat kviečia. Jei bus kiek liuosesnių žmonių, Misijos reikia laikyti Lietuvoje, tai geriausias vaistas gaivinti liaudies dvasiai. Misijas laikydami tikrai geriausia patarnautume ir Bažnyčiai, ir Lietuvai. –

Man asmeniškai neišrodo, kad būtų naudinga ir sveika[6] tuo dabar apsiimti Rūdos parapija. –

Beje, gi kalbėjome, kad reikia ruošti žmones amatų mokyklai vesti. Man rodos, kad galėtume surasti vietų, kur labiau reikia vienuolyno ir kur įsikūrus galėtume daugiau Dievui garbės ir Bažnyčiai naudos padaryti. Pagalvokite. –

Labai dėku, kad sutvarkei Kudirkiutės reikalą, neteisėtai[7], mano nuomone, buvo ji šalinama ir be pamato. Liūdna[8], kad Uogentaitė dar vis tiek mažai rodo vienuoliškos dvasios ir taip pasauliškai žiūri į dalykus. Reikia ji nuolat versti, kad gilintų savo sielos gyvenimą. –

Kun. Česaičiui išreikšk ir mano linkėjimus, ir mano palaiminimą. Dieve, jam padėk ir mokslu, ir dar labau pavyzdžiu šviesti jaunuomenė. –

Beje, kiek atsimenu, tas Kudirkiūtės[9] Agotos duobių kasimas tame apsi-// reiškė[10], kad j[i] bene ar tik[11] ne kun. Andžiuliui pasiskundė, ar *[2r]*
pranešė, ka[s] darosi Vargd. Ses. vienuolijoje. Kun. Andžiulis, neiškentęs, ar pasakė Uogentaitei, ar ją net išbarė. Pasakyk Kudirkiutei, kad

[4] *a del* ir [5] *cor pri* i *pro* y [6] *cor fl* [7] *cor* ė [8] *orig ex err* Liunda [9] *cor* Ku- [10] *cor* š *pro* k [11] *cor* k

jei ką turės, tegul tik Tau vienam pasako, o anaiptol[12] ne kitiems, kad vėl nebūtų nesusipratimų. –

Mūsų vienuolijos ir atskirų namų gyvenimas reikia suvienodinti. Bet bus tai galima pilnai padaryti Centrui susikūrus, sudarysiu Instrukcijas, o pagaliaus per Kapitulą. –

Tuo tarpu dalykus, kuriuos judina kun. Andžiulis[13], man rodos, geriausia bus taip išsprendus: a) dėl poterių, pats nuspręskite, ar dar palikti tos maldelės, ar jau jas apleisti; kaip nurodo aplinkybės. Ištikus kokiam svarbiam reikalui ar reikalaujant to aplinkybėms, kai kurie namai kalbėdavo kurį laiką vieną kitą maldelę, bet būdavo tik laikinai. b) Susilaikymas šeštadieniais nuo mėsos nėra privalomas. Įstatai to nereikalauja, tai ir nėr ką laikytis to įpročio. Nebent būtų kitos svarbios priežastys. Vilniuje mudu dažnai su kun. Jonu apsieidavome be mėsos, bet tai daugiau sveikatos žvilgsniu. Paprastai[14] per daug mėsos valgoma; ypač senesniems žmonėms pataria gydytojai mažiau mėsos valgyti. Mudu su kun. Jonu tik kartą per dieną valgydavome mėsos. –

Ir tą dalyką nustatykite pasitarę tarp savęs, atsižvelgdami į aplinkybes. –

c) Nevienodumas valgio broliukų ir kunigų būtinai reikia panaikinti. Ir negražu, ir ne pagal Įstatus, ir nebroliška. Kur tik mačiau, vienuolijose tą pat valgo broliai ir kunigai, tam pačiam refektoriuje, tik prie savo stalo užleidžiama pirmą vietą kunigams ir klierikams; bet pas Saleziečius, kadangi yra broliukų ineligentų, tai jie nuo kunigų nelabai turbūt skiriami; nors [2v] to gerai nežinau, kada nors paklausiu. Tik mačiau, //kad rytais kaip kur duodama broliukams, kur sunkiai dirba, kiek stipresnis valgis; skystimėlio jiems neužtenka. Pagaliaus duonelės duodama gana, ir zupių, tai gali kiekviens pasistiprinti. Kur nevienodas buvo valgis, ten niekur nieko[15] gera iš to neišėjo. Tas įprotys reikia išveisti, tik protingu būdu. –

Apskritai reikia pratinti, kad visi daugiau daržovių[16] valgytų, sveikiau bus.

[12] *cor pri* a [13] *cor* l [14] *cor* P [15] *ins* [16] *cor* v

Dabar dėl kun. Bumšos, aš ir trokštu čia jį turėti, ir jo labai bijausi. Trokštu, nes reikia žmogus gelbėti. Kaip matyt iš rašto kun. Andžiulio, kun. Bumšos net negalima siųsti į Ameriką, jis ten gali pražūti ir Marijonų vienuoliją sukompromituotų, nebent būtų nuošaliai kur prie novicijato ir tik straipsnius rašinėtų, ir tai pavojinga. Kun. Bumšai labai būtų naudinga, gal dar pasimokytų, kad įgytų doktoratą, o, kas svarbiausia, kad drausmėje gyvendamas, dvasia ir valia sustiprėtų. Bet ir bijausi kun. Bumšos. Iš to, ką rašo kun. Andžiulis, yra tai žmogus, kuriuo pasitikėti negalima. Baisu, kad Ryme ko nors nepadarytų, ko reikėtų gėdėtis. Čia mes tik vos pradedame gyvenimą. Čia reikia[17] kiekvienas žingsnis apsvarstyti ir kiekvienas žodis sverti. Tuo čia visa ką sužino Vikarijatas ir Vatikanas. Jeigu čia mus kun. Bumša sukompromituotų, tai ilgam galėtų pakenkti vienuolijai; sunku būtų tai atitaisyti. Į Rymą visos vienuolijos stengiasi siųsti tik pavyzdingus vienuolius[18]. Turint čia savo namą su klauzūra, žinoma, būtų galima kun. Bumša prižiūrėti ir lavinti. –

Kai atvažiuos, su kun. Dvaranaucku pakalbėsime. Tikrai nelaimingas žmogus tas kun. Bumša. Jam tik vienuolynas išganymas, bet turint jį vienuolyne, reikia jo bijotis. O tiek galėtų su savo gabumais padaryti Dievo garbei! //

Kaip tik gavau telegramą, kad kun. Rėklaitis 7 lapkričio dieną *[3r]* laivu „Duilio“ išvažiuoja į Rymą; tikiuosi, kad jis atvyks čia apie 20 lapkričio. Be abejo, bus man lengviau. Kad tik Dievas duo[t]ų savo kokią nors gūžtelę susikurti. Ir tvarką įsivestume, ir geriau darbuotis galėtume, ir galima būtų jaunuomenė lavinti. –

Melskitės, kad Dievas padėtų mums centras sudaryti gerai ir tinkamai. Jei dažnai universiteto profesorius savo brangų laiką, o net ir gyvatą pašvenčia mažai studentų saujelei lavinti, kai kada vos vienam, dviems, trims asmenims, tai juo labiau tinka, kad kas vienuolijai visą savo laiką ir jėgas pašvęstų. Jokia Draugija negal tarpti ir klestėti be

[17] *ins* [18] *cor* u

atsidavusių jai žmonių, juo labiau ir Vienuolija. –

Kaip tik gavau laišką ir iš kunigo Jono Kriščiukaičio. Rašo, kad po ilgų rūpesnių leidę visas knygas išsigabenti, net ir tas, kurias buvo sulaikę. Pats kunig. Jonas su Agota mano išvažiuoti iš Vilniaus šiandie (27) ir šis mano laiškas gal jau jį Marijampolėje beesantį ras. Dieve, duok jam laimingai parkeliauti. –

Beje, jis prašo, kad jo neskirtumėte prie jokių kitokių darbų (prie[19] *[3v]* Draugijų, gimnazijų, sekretoriavimų), jei norite, kad jis // tinkamai sutvarkytų Biblioteką. Tegul jis tvarko Biblioteką, atliks svarbų darbą; duokite jam ir pagalbininkų. –

Taip ateityje rūpinkitės įsteigti Biblioteką, kad ji ne vien Marijonams, bet ir kitiems mokslo žmonėms galėtų tarnauti. Liūdna man žiūrint į labai dideles vienuolynuose Bibliotekas, o teko tokia matyti, kurios be katalogo[20], be tvarkos pasilieka, neprileidžiami prie knygų žmonės. Tai talentas, pakastas po žeme. Man rodos, mes, Marijonai, savo Biblioteka, gerai ją sutvarkę, taip pat galėsime Bažnyčiai ir visuomenei tarnauti, o net ir apaštalavimo darbą dirbti. Taigi būtų geistina, man rodos, kad ta mūsų Biblioteka ir ne marijonams būtų prieinama, ir galėtų patarnauti.

Lenkams stengiausi ir stengiuosi, jei[21] koks jausmas ir buvo kada mano širdy kilęs, visa ką dovanoti ir atleisti. Čia mano su jais santykiai, rodos, geri pasidarė; kviečia mane visur ir rodo palankumo. Lankiau nesenai Ambasadorių[22] prie Vatikano P. Skrzynski; įdomus buvo su juo pasikalbėjimas. Parašysiu Tau. –

Labai gerai, kad ir Lietuvos valdžia kiek manim rūpinasi. Gal tuo tarpu būtų geriau palaukti. Pažiūrėsiu, kaip lenkų valdžia pasielgs. Pareis nuo to daug[23], kokiu pavidalu bus teikiama pašalpa. Bet gal kiek palaukus būtų geriau. –

Visus sveikinu ir laiminu.

+ Jurgis.

[19] *cor* p [20] *cor* g [21] *cor* e [22] *a del* P [23] *cor* g

Roma (29), Lungotevere Farnesina, 40.

9[1]. XI. 1925.

+ Mielasai Brolau,

Kai buvau, pranešu Tau. 25 dieną pereito mėnesio pirmąkart aplankiau Lenkų Ambasadorių prie Ap. Sosto p. Skrzyńskį. Kalba parėjo apie mano atsistatydinimą. „Šv. Tėvas turėjo būti labai patenkintas ir labai Tamistai dėkingas, kad atsistatydinai“, tarė p. Ambasadorius. „Nežinau, ar turi kuo džiaugtis Šv. Tėvas“, atsakiau. „Tiek tegaliu pasakyti, kad ir Šv. Tėvui, ir man buvo aišku, kad ilgiau Vilniuje liktis buvo nebegalima. Gi Tamistos ruošėtės statyti griežtą „veto“ prieš mano pakėlimą į arcivyskupus, o Endėkų partija, remdama valdžią, rengė man skandalą“. Iš pradžių Jo Ekscelencija lyg buvo bandęs teisintis, kad čia Lenkų Valdžia niekadėja. „Kaipgi“, pasakiau. „Tik p. Grabskis, Apšvietos ir Tikybos reikalų ministeris, būdamas Vilniuje, aiškiai pasakė savo partijos (Endekams) žmonėms, kad valdžia jokiu būdu nesutiksianti, kad aš būčiau pakeltas į Vilniaus Arcivyskupus[2] ir likčiau Vilniuje, kad remdamos Konkordatu statysianti griežtą veto politikos žvilgsniu. Tą patį ne kartą yra kalbėjęs ir Varšavoje, kaip gavau patirti iš patikimų žmonių. Gi buvo Valdžios[3] sumanymas, o net jau buvo ir Ap. Sostui siūloma mane iškelti į Čenstakavą vyskupauti“. Net vyskupas Przezdzieckis buvo vieną kartą manęs paklausęs, ar nesutikčiau eiti į Čenstakavą, žinoma, griežtai atsisakiau. Ir su JE. Nuncijum teko apie tai kal-// bėti. Tada Nuncijui [1v] pasakiau, jeigu aš Vilniuje netinku dėl to, kad tai grynai lenkiškas miestas ėsąs, tai kaipgi aš galėčiau būti Čenstakave, gi[4] tas miestas ne mažiau lenkiškas už Vilnių. Pagaliaus taip jau mane apšaukė lenkai savo laikraščiuos ir taip sugadino man gerą vardą, kad sunku būtų visa tai atitaisyti patekus į Čenstakavą; gal imtų taip pat į mane ir ten[5] šnairai žiūrėti, ir[6] vėl negalėčiau kaip tinkama darbuotis. – P. Ambasadorius matydamas, kad aš aiškiai buvau numatęs dalykų

[1] *cor pro* 2 [2] *cor* i *pro* y [3] *ins* [4] *cor* i [5] *phr ins* [6] *a del* kam to reikia?

stovį, prisipažino, kad Lenkų Valdžia jokiu būdu nebūtų sutikusi manęs palikti Vilniuje, bet, kad nieko nebūtų turėjusi prieš tai, kad būčiau buvęs iškeltas kur kitur. Tiesa, Valdžia siūliusi Ap. Sostui mane skirti į Čenstakavą, manydama, kad aš, Marijos toks didelis garbintojas, būčiau buvęs tuo patenkintas. Visur kitur, tik ne Vilniuje ir ne pakraščiuos – aš būčiau buvęs geras. –

Čia jis pripasakojo man daug pagyrimo žodžių ir[7] gailėstavo, kad aš išvažiavau iš Lenkijos, kad Lenkų Episkopatas netekęs tokios jėgos ir t. t., kad prieš mane kaip prieš žmogų ir kunigą nieko neturintis[8]; tik kad dėl politikos aš nepageidaujamas buvęs Vilniuje; kad partija ir laikraščiai tiek rėkę ir rašę, kad Valdžia nebegalėjusi neatsižvelgti į visa tai. –

Pasisakė, kad per trejus metus, kai ambasadoriaująs, turėjęs nuolat [2r] galybes skundų prieš mane, bet drauge prisipažino, kad, // kai reikalaudavęs[9], jokių faktų jam skundikai nepristatydavę.

Iš viso to pasikalbėjimo dar kartą man paaiškėjo: 1) kad Vilniuje jokiu bū[d]u nebūčiau galėjęs li[kt]is. Gal dar būčiau galėjęs pabūti du tris mėnesius, bet tada būtų tekę daryti prisiegą, o paskui, to nepaisant, vis tiek išeiti ir tai dar su skandalais. 2) Lenkų Valdžia būtų tarusi savo griežtą veto. Tada Ap. Sostas būtų galėjęs patekti į nemalonią padėtį. Gi ką gali tokiame atvejy padaryti Šv. Tėvas; kariuomenės neturi, vyskupo nea[p]gins prieš jėgą. Greičiausia būtų tekę nusileisti, ir būtų tada išrodę, kad Šv. Tėvas nusileidžia prieš jėgą. Neleistina katalikų Vyskupui statyti į tokias aplinkybes Šv. Tėvą ir prie to vesti dalykai. –

Partija[10] (Endekai) ir Valdžia būtų nesidrovėjusi griebtis ko griežčiausių prieš mane priemonių, tai buvo aišku.

3) Ieškota švelniausio būdo pašalinti mane iš Vilniaus, būtent iškeliant į Čenstakavą. Bet ar verta buvo man to laukti? Ir be manęs gana kandidatų į Čenstakavą. Tikras lenkas čionai tarp lenkų, be abejo, liuosiau galės darbuotis.

[7] *a del* Ir gai [8] *cor fl* [9] *cor, ins pro* reikalavęs [10] *a del* Rei

Girdžiu kai kuriuos esant Lietuvoje nepatenkintus, kad aš, nelaukdamas galo, pats atsistatyd[i]nau ir pasišalinau. –

Aš, kaipo katalikų vyskupas, negalėjau kitaip padaryti atsižiūrėdamas į Bažnyčios reikalus ir į Apaštalų Sosto padėtį, ir sąžinė man sako, kad aš gerai padariau. Ilgiau // tęsdamas dalykus, būčiau susilaukęs *[2v]* skandalų ir būčiau pastatęs Šventąjį Tėvą gal į nemalonią padėtį. Man vis tiek būtų reikėję iš Vilniaus kraustytis. Nemat[a]u ir nesuprantu, kam ir kokia nauda būtų išėjusi iš tų skandalų? Nebūt iš to laukimo ir tų skandalų nieko gero išėję, be abejo, nei man, nei mūsų Vienuolijai, nei Ap. Sostui; o net nematau, kas[11] būtų galėjusi būti iš to per nauda Lietuvai ir Lietuvos valdžiai. Būt buvęs santykiuose su lenkais viens skandalas viršaus ir tiek. Būtų pakalbėję pašukavę kurį laiką laikraščiai ir politikininkai ir tuo viskas būtų baigęsi.

Buvau pas JEm. Kard. de Lai, pasakė, kad mano atsistatydinimas buvo „dura necessitas“[12] bet „necessitas“ ir kad aš labai gerai esu padaręs atsistatydindamas.

Lenkų Valdžios atstovai labai nepatenkinti, kad aš Ryme apsigyvenau. Nežinau, kodėl manęs bijosi. Teko man tai išgirsti iš lenkų. Labai gal norėtų, kad aš iš Rymo kur kitur išvažiuočia. Lenkų Ambasadorius girdamas mane dabar, net užsiminę[s], kad tai būtų gera, kad mane į Lietuvą vyskupaut pasiųstų, kur taip lenkai esą skriaudžiami.[13]

Žinoma, to pavojaus nėra, kad mane dabar Šv. Tėvas kur nors iš Rymo siųstų.

Aš taip visuomet vengiau politikos ir jos bijojausi[14], o mane vis terpia į politiką. Be[n]t kartą Dievas duotų išsisukti iš to sūkurio. //

Miniu tuos dalykus dėl to, kad, matyt, ir Lietuvoje kas toks sklei- *[3r]* džia žinią, būk mane skirti maną į Lietuvą arcivyskupu. Kun. Staugaitis net savo laiške į mane tą dalyką paliečia ir sako, jeigu tai Šv. Tėvas padarytų, tai Lietuvos valdžia man neduotų vizos į Lietuvą ir būtų naujas skandalas. –

[11] *cor* s *pro* d [12] *lot* =kvaila būtinybė [13] *p dell* k [14] *cor*

To pavojaus, kad mane skirtų dabar į Lietuvą, nematau. Ir Lietuvos valdžia gali būti rami.

Jei iškiltų kada toks sumanymas, aš ginčiausi, kiek galėdamas. Man rodos, tik be reikalo mane terpiama į tuos dalykus. Negalimas daiktas, kad Ap. Sostas tai dabar manytų, ir čia Ryme to negirdėti.

Gavau kun. Rėklaičio laišką. Matyt, kad labai jam patiko mūsų pakvietimas į Rymą. Rašo, kad su mielu noru važiuojąs. Tik susirūpinęs buvo labai ir, matyt, kiek susigraužęs, kad gavo iš jūs laiškus, kad dar galį kitaip virsti, kad Ryme gal jį atstosiąs kun. Bumša. –

Gavau depešą, kad 7 iš Amerikos išvažiuosiąs Ryman. Laukiu jo. –

Man rodos, mūsų pirmutinio nusprendimo negalima mainyti. *[3v]* Kun. Bumša jokiu būdu negali // atstoti kun. Rėklaičio. Kalbėjau apie kun. Bumšą ir su kun. Deksniu iš Amerikos, kuris čia vieši. –

Iš visa ko matau, kad gali būti nelaimė ir kun. Bumšai, ir Marijonų Kongregacijai, jei jis vėl grįš į Ameriką, o ypač, jei jį ten paleis liuosai darbuotis. –

Dar reikia kun. Bumšai pasimokinti ir dvasia pasilavinti. Geriausia bus, jei jis čia, Ryme, darys doktoratą ir lavinsis. Vis tik Dievas padės čia mums namą susikurti. Geroje drausmėje gal jo būdas sustiprės. Žinoma, jei jis pats nesidarbuos, mes nieko nepadarysime. Tobulybė ir šventumas yra toks darbas, kurio už kitą nieks negali atlikti; galima padėti kitam, bet jis pats tur įsigyti šventumą. Reikia, kad tai suprastų ir kun. Bumša. Deus creavit nos sine nobis, sed non vult sanctificare nos sine nobis[15]. Tegul kun. Bumša čia atvažiuoja mokytis, nėr ką jam į Ameriką ruoštis, tokia mano nuomonė. –

Aš dar kartą sakau: nesigailėkite nei žmonių, nei skatiko įkurti Ryme vienuolijos centrui. Pamatysite, visų naudai tai išeis. Gal to dar nejaučiate, bet ateis laikas, pamatysite. Tada tik stos tvirtai mūsų vienuolija, kai gerai įleisime šaknis Ryme. Aš jaučiu, kad kaip tik atėjo

[15] *lot* =Dievas sukūrė mus be mūsų, bet nenori mūsų pašventinti be mūsų

laikas kurti savo centras Ryme; ėsu įsitikinęs, kad to ir Dievas nori.

Lenkijoje mūsiškiams pasidarė sunku. Ten darosi baisus ekonominis krizis. Kurie tėvai ir norėjo leisti vaikus į Bielianus, susilaikė dėl stokos pinigo. Iš seniau įstojusi[ų] bene ar tik ne pusė neįstengė įmokėti, kas reikia. Krautuvės ir bankai žlunga. Kun. Jakowskis 2,000 dol. siuntė į Lenkiją per banką ir kaip tik tas bankas bankrutijo. Kažin, ar nežlugs viskas. –

Čia mokslas prasidėjo, tegul važiuoja Bumša, laukiu ir Dvaranaucko. –

Bučiuoju visus ir laiminu.

+Jurgis

Roma (29). Lungotevere Farnesina, 40.

18. XI. 1925.

+ Mielasai Brolau, Užvakar atvažiavo kun. Dvaranauckas, o vakar kun. Rėklaitis. –

Kun. Dvaranauckas sakėsi ėsąs pasiruošęs važiuoti į Ameriką, bet rodėsi susirūpinęs[1], ar Marijampolėje be jo apsieisią ir ar galėsią atlikti pradėtus reikalus. Šiandie vėl iš jo kalbos lyg buvo matyti, kad nusipirkęs kiek devocijonalijų, lyg norėtų grįžti Lietuvon. –

Man buvo įstabu, kad iš Tavęs jokio neatsivežė laiško. –

Norėčiau sužinoti, kaip[2] ten Jūs esate nusistatę, kaip manote sutvarkyti dalykus. –

Kun. Rėklaitis sako, kad reikia tenai būtinai pagalbininko Amerikoje. Kun. Kulikauckas netesės dirbti taip, kaip dabar. Kun. Dvaranauckas daug galėtų ten padėti. Bet, kaip matau, jam nelabai patinka paskyrimas į Ameriką. Bet sunku, kaip reikia, tai reikia. Aš manau, kad Marijampolėje vis tiek galėsite sutvarkyti dalykus. –

Mudviem su kun. Rėklaičiu išrodo, kad gal būtų naudinga ir kun. *[1v]* Dvaranauc. // nuvykus kuriam laikui į Ameriką, ir Marijampolėje tegul pabando pasidarbu[o]ti ir be jo kiek. –

Kaip galutinai esate nusistatę ir nusprendę. Lauksiu skubaus atsakymo. Žinoma, kun. Bumša dabar negali važiuoti į Ameriką; matyt, Dievas taip sutaisė, kad negavo vizos. Bet ar ne sveika būtų jam čia, Ryman, atvažiavus, kaip bus namas. Gal Dievas padėtų jo valią atitaisyti. –

Bučiuoju širdingai Tave ir Visus. Kun. Rėklaitis širdingai visus sveikina. + Jurgis

Jo Malonybė
Kun. Prof. Pr. Būčys
Laisvės al. 61.
Kaunas – Lietuva
Lituania.[3]

[1] *cor* ę [2] *cor* i *pro* d [3] *in dex*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925. XI. 22.

J. E. Vysk. J. Matulevičiui
Marijonų Kongr. Generolui
Lungotevere Farnesina 40
Roma 29, Italija.

Brangusis Tėveli!

Du Jūsų laiškai 27 spalio ir 9 lapkričio liko be atsakymo, nes rengiau Fakulteto[1] apyskaitą iš 1924/5 mokslo metų. Ją įteikęs rektoriui imu tvarkyti atsilikusius laiškus.

Pirties ir skalbyklos statymo negalėsime sulaikyti, nes plytos suvežtos, sutartis su inžinierium padaryta ir reikalas yra didelis. Skalbyklos trioboje gyvęs ir moters, tarnaujančios vienuolyno įstaigose. Jas[2] būtinai reikia sutelkti krūvon į joms vienoms skirtą namą ir užvesti tvarką. Naujoką Praną Povylaitį pašalinome dėl to, kad ėmė draugauti su viena darbininke. Nuodėmės dar nepasidarė, bet atsargumo reikalas privertė teip daryti.

Rūdos neapėmėme ir neapimsime greitu laiku, nes įsigyvenusį kleboną negalima judinti. Žemaičių vyskupijoje Ukmergėje galėtume įsikurti, nes vyskupas sako, kad t. t. Kapucinai atsisaką nuo duotos jiems bažnyčios ir vienuolyno, bet aš vis dar laukiu Panevėžio dalyko išsisprendžiant, // ar tenai bus vyskupijos sostas ir ar Raudondvario *[2r]* klebonas stos į Marijonus? Jo įstojimas palengvintų mums namo įsikūrimą Panevėžyje.

Poterius suvienodinome. Šeštadieniais Marijampolė dar nevalgo mėsos, bet naujasis klebonas tą dalyką sutvarkys. Brolių valgį kun. Andziulis jau suvienodino su kunigų valgiu pasninko dienomis.

Kun. Bumšą kol kas paliekame Marijampolėje dėl dviejų priežasčių: a) kad sakytų pamokslus už kleboną[3] ir rašytų juos ištisai[4] prirengdamas spaudon[5]; b) kad baugu jį siųsti Romon, kol nepripratęs prie observancijos. Aš jam uždaviau mokintis dogmatikos iš

[1] *cor fl pro* -ą [2] *orig vid ex err* jąs [3] *cor fl* [4] *cor sec* i [5] *orig p si* .

Chr. Pesch, Praelectiones. Kitiems mokslo metams jis tiks Romai ir, be abejo, greitu laiku gaus daktarą. Ne pro šalį būtų, kad pasispecializuotų apologetikoje, bet apologetas be pastovaus būdo ne kam vertas. Aš visgi turiu vilties, kad būdo pastovumas kun. Bumšui gali atsirasti ir sutvirtėti per keletą metų. Aš neskubinčiau jam daktaratą: tepadirba tris ar keturis metus, kad ištektų laiko būdui sutvirtinti. Nors jau nejaunas, bet apie 40-tus metus pereiti naują auklėjimo // *[3r]* ruožą tvarkingose sąlygose būva žmogui labai naudinga.

Labai džiaugiuosi kun. Česaičiu. Nuo pavasario mačiau, kad jis dirba daug ir gerai. Dabar profesorium tapęs jis elgiasi pavyzdingai. Nei pikčiausia akis nieko negali jame pastebėti bloga. Iš namų neišeina vyresniojo nesiklausęs ir visame dirba tvarkingai. Jis teturi tik tris teoretines paskaitas iš dor[i]nimo[6] ir religinimo pedagogikos ir dvi praktikos lavinimų valandas sevaitėje. Teoretines paskaitas rašo ištisai ir vakacijų metu žada spausdinti. Aš žadėjau, kad vienuolija duos lėšų.

Biblioteka yra tiesioginėje kun. J. Kriščiukaičio žinioje. Jis parsivežė ir numizmatiką. Mes pridėjom, kiek savo turėjom, tik mūsiškė yra nieko neverta sulyginus su jo parvežtąja. Dar negalėjome visų knygų sukrauti į lentynas. Turėsime užimti knygynui vieną kambarį viršaus. Kaune padarydinau dėžių 40.000 kortelių. Korteles galės pasidaryti patys su tam tikra mašinėle. Į dabartinę biblioteką negalime leisti pa- *[4r]* šalinių žmonių, nes ji yra mažiausiai prieinamame vienuolyno // kampe. Kaip tik apsidirbsime su pirties statyba, imsime rūpintis biblioteka. Ji reikės visiškai apsaugoti nuo ugnies ir padaryti gan didele.

Juvenate jau pritrūksta vietos. Dabartinėje trioboje reikės palikti tik ⌜virtuvę, valgomąjį⌝[7], miegamuosius kambarius, rekreacijos kambarį ir koplyčią, o pamokų klesas, iškilmių salę ir biblioteką reikės statyti skyrium. Dabartinėmis[8] kainomis tas turėtų atseiti apie 300.000 litų. Žinoma, kad tą darysime tik tada, kada Romos namas bus jau

[6] *orig vid ex err* dorrnimo [7] *phr ins* [8] *cor* n

aprūpintas. Kol kas ateinančią vasarą padarysime gyvenamų vietų palėpėse, nes stogas gana aukštas: galima padaryti gana šiltų gyvenimo vietų ir sustatyti apie šimtą lovų.

Apie Tėvelio kandidatūrą į Kauno arkivyskupus labai šnekama ir Kaune.[9] Aš tai kandidatūrai priešinuosi, nors valdžios, Seimo[10] ir visuomenės žmonės pareiškia didelio pasitenkinimo ir tikisi laimingų dienų Jums tapus vyskupu. Priešindamasis tai kandidatūrai aš nesakau motyvų, o jie yra tie, kad Tėveliui tampant arkivyskupu ir turint mums namą Ryme, reikėtų Marijonams rink-// ti naujas generolas. *[5r]* Rinkimuose aš balsuočiau už lenką ir visi rinkikai lietuviai turėtų daryti teip pat. Bet mūs vienuolijos plitimas taptų sustabdintas Lietuvoje.

Prie to prisidėtų keleto įtakingų asmenų nevienuolių gana smarkūs jausmai prieš marijonus. Nenoriu ir negaliu plačia[i] apie tai rašyti, bet pramatau būsiantį didelį psichologinį faktą, rodantį, kad jokis marijonas šiuo atveju neturėtų tapti vyskupu, ypač arkivyskupu, Lietuvoje.

Jeigu prel. Staugaitis ar prof. Reinys taptų vyskupais, tai turėtume du nuoširdžiu prieteliu ir nieks nesakytų, kad Marijonai aukštąsias vietas imasi sau.

Anuo tarpu aš buvau paminėjęs kanaun. K. Šaulį terp episcopabiles[11]. Dabar aš turiu tą kandidatūrą atsimti. Aš nieko blogo nepatyriau, bet ne tuos galima skirti vyskupais, apie kuriuos nieko bloga nežinoma, tik reikia pozityviai žinoti gerumų.

Labai užjaučiu savo broliams Lenkijoje, kad juos tokis skaudus nuostolis palietė, ir meldžiuosi, kad Dievas atlygintų palaiminimu.

Bučiuoju Brangiajam Tėveliui rankeles

Kun. P. Būčys.

[9] *phr sign graph* [10] *orig min* [11] *lot* =siūlomų [tinkamų] į vyskupus

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 lapkričio 22 d.

Jo Ekscelencijai
Vysk. Jurgiui Matulevičiui
Lungotevere Farnesina 40
Roma 29. Italija.

Brangusis Tėveli!

Pristigo man žmoniškos popieros, todėl rašau ant ištiso lanko. Kun. Dvaranauskui nedaviau nei jokio laiško ir nieko neparašiau pirma to, nes man rodėsi, kad jis gyvu žodžiu galės atstoti visokį, nors ir geriausią, laišką. Ta priežastis, dėl kurios jis pasikėsino važiuoti Amerikon, man išrodo menkoka, bet jisai yra gana nervingas ir negera yra jį stabdinti, kol jo karštis nepereina. Aš teip numaniau, kad iki nuvažiuojant Romon gali išgaruoti jo noras keliauti Amerikon. Šitame atvejyje aš, turbūt, gerai įspėjau.

Svarstydamas, kas geriau būtų dabar, ar vykti kun. Dvaranauskui[1] į Chicagą, ar grįžti, aš beveik nieko nesugebu išspręsti. Marijampolėje jis buvo labai naudingas ir būtų naudingas, jei grįžtų. Be jo mes turėsime sunkenybių. Nors apseite apseisime, bet lengviau mums būtų, jei grįžtų.

Tik jaučiuosi privaląs žiūrėti ne vien Marijampolės patogumų, o ir Chicagos reikalų. Nors šiuos numanau šiek tiek, bet nežinau teip įsakmiai, kaip kun. Rėklaitis. Kiek nuo manęs parėjo, tiek taikiau, kad kun. Dvaranauskas susivažiuotų su kun. Rėklaičiu pas Brangųjį Tėvelį ir šį klausimą išspręstų. Tik reikia, kad atsakomybę už išsprendimą imtųsi Brangusis Tėvelis, [2r] // o ne kun. Rėklaitis, ypač jei sprendimas ne visai atitiktų kun. Dvaranausko jausmams, nes k. Vincas ne visai pasitiki kun. Kazimieru. Šiam pastarajam galima palikti galutino

[1] *sign graph*

sprendimo nuomonę tik tada, kada bus aišku, juog sprendimas patinka kun. Vincui.

Leisdamas kun. V. rengtis į Ameriką aš žiūrėjau ir kun. Kudirkos troškimo parvykti kada nors Lietuvon. Truputį nesveika būtų kunigui Vincui, jei įsigalėtų mintis, kad Marijampolė negali be jo apseiti. Jei Tėvelis nuspręs jam grįžti Marijampolėn, tai būtų gera, kad jis grįžtų su mintimi, juog ir kiti ten dar neduoda namams griūti.

Šiandien ar rytō kun. S. Riauba taps paskirtas Višakio Rūdos klebonu, o kun. Krokininkas atvyks pas mus. Kun. Abramavičius iš Gražiškių teipgi atvyksta. Nors juodu abudu seni ir ligūsti, bet šį tą dar padirbėja.

Mes sumanėm kun. Kriščiukaitį[2] padaryti klebono titulo nešiotoju, nes reikia rimto asmens, o kun. V. Dargį viceklebonu. Juvenato kunigai teip sutvarko darbus, kad kasdien vis du padėtų parapijos darbams. Kaip prie to bus dar trys senukai, tai parapija bus šiaip taip aptarnaujama, ypač kad yra kun. Guturavičius ir Jasenauskas novicijate, galėdami reikale nemažai pagelbėti.

Tėvelio biblioteka[3] jau visa parėjo laimingai į Marijampolę. Mes visi labai dėkingi. Nors mes nesigiriame, bet žmonės numano jos vertę ir skverbiasi ja naudotis. Baimė, kad neišnešiotų, nes nepratę laikytis tvarkos.

Santykiai su Šv. Sostu nepagerėjo, nes įtakingi Seimo nariai neduoda kun. Reiniui[4] teip veikti, kaip jis nori ir išmano. Bloga būtų, jei jis atsista[ty]dintų[5]. Jo vietą užimtų tie, kuriuos masonerija pastatė kontroliuoti krikščionių demokratų veikimą. Visomis jiegomis prašome Dievo, kad suteiktų mums protingo ir energingo episkopato. Bet Marijonams būtų bloga, jei Brangusis Tėvelis apsimtų tapti mūs arkivyskupu[6].

Bučiuodamas Tėvelio rankas liekuosi su meile ir pagarba

Kun. P. Būčys.

[2] *sign graph* [3] *sign graph* [4] *sign graph* [5] *vid ex err om* -ty- [6] *sign graph in sin mg*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1925 lapkričio 28 d.

J. E. Vyskupui Jurgiui Matulevičiui
Marijonų Kongregacijos Generolui
40 Lungotevere Farnesina Roma 29.

Brangusis Tėveli!

Labai neseniai rašiau du ilgu laišku, dabar turiu rašyti vėl vieną. Vakar gavau iš Wien'os nuo Kolpinskio[1] laišką, kuriame nelaimingas kunigas sakosi norįs atgailą daryti. Laiške yra ir professio fidei quoad substantiam[2]. Pažinodamas Kolpinskį iš jo jaunų dienų aš tikiu jo atgailos nuoširdumu. Tai nereiškia, kad po atgailos galima būtų palikti jį be priežiūros. Pirmukart jis puolė dėl to, kad priežiūros neturėjo.

Būdamas Romoje aš jau kalbėjau Brangiajam Tėveliui apie Marijonų darbuotės planus terp Lietuvos pravoslavų. Parvažiavęs šį tą jau ir padariau: turiu Šiaulių[3] pravoslavų parapijos žmonių sąrašą ir turiu kandidatą jiems į klebonus, kada jie taps rytinių apeigų katalikais. Tas kandidatas yra Vytautas Daugėla. Jis iki šiol veikia slaptai. Aš gi susitariu su Bažnyčios Vyriausybe ir su juo. Bet teturėdamas[4] tik vieną Daugėlą, aš neturėčiau priemonės gauti objektingų žinių apie jo darbuotę. Turėdamas Kolpinskį turėčiau daugiau šaltinių. Juodu viens kitam padėtų dirbti ir apie Kauno pravoslavus galėtų rūpintis.

Kolpinskiui, nežinančiam, kur dingti, aš telegrafavau, kad važiuotų Romon pas Brangųjį Tėvelį. Aš tikiuosi greitai gauti Lietuvos valdžios leidimą jam ir jo motinai įvažiuoti Lietuvon. Tuom tarpu aš prašyčiau, kad kun. Rėklaitis nueitų pas kun. Michel d'Herbigny (piazza
[2r] della Pilota, Instituto Orientale) ir pa-// prašytų žinių apie Kolpinskį ir apie paskutines jo prav[o]slavinio[5] klebonavimo dienas Wien'oje. Ta pačia proga reikėtų gauti kuo daugiausiai žinių ir apie Daugėlą, kurio autobiografiją čia pridedu. Ją galima įteikti kun. d'Herbigny.

Vakar pas mane teipgi buvo kun. prel. Faidutti[6]. Jis vėl kalbėjo apie

[1] *sign graph* [2] *lot* =esmiškas tikėjimo išpažinimas [3] *cor pro min* [4] *p* e *del ill* [5] *orig vid ex err* pravislavinio [6] *sign graph*

Tėvelio kandidatūrą į Kauno arkivyskupus. Aš jam pasakiau, kad Lietuvos valdžia tai kandidatūrai kliūčių nestatytų, nes iš šv. Cecilijos pamaldų grįžau namo pėsčias su dviem ministeriais ir kun. J. Vailokaičiu. Man kalbant prieš Tėvelio kandidatūrą, anie visi kalbėjo už ją. Šv. Tėvo atstovo sekretoriui aš pridėjau daugiau negu ministeriams, nes aš įsivaizdinau Brangųjį Tėvelį Kauno arkivyskupu ir Jo[7] santykius su vyskupais, su Kauno kapitula, su tos vyskupijos dvasiškija, su Seimo daugumos frakcijomis prieš pat rinkimus ir rinkimų metu. Rinkimai bus 1926 m. gegužio ar birželio mėnesiais. Tose pačiose sąlygose įsivaizdindamas pralotus[8] Staugaitį ar Reinį aš randu, kad jiedviem būtų daug lengviau išpildyti uolaus ir protingo vyskupo pareigas. Prelatui Faidutti aš dar pridėjau, kad Brangiajam Tėveliui arkivyskupu tapus Kaune, mūsų namo įkūrimas Romoje nusikelia į tolymą ateitį.

Tas viskas prelato neįtikino. Taigi Tėveliui reikia rengtis Kaunan. Lietuvos valdžia, Romos diplomatai ir Šventasis Tėvas to nori, tai Tėvelis turi apsimti, nepaisant, koki nepatogumai bus iš to mūs vienuolijai. Ji tam ir yra, kad Bažnyčiai tarnautų. Iki šiol ⌜Dievas gausiai⌝[9] atlygindavo už tą tarnavimą.

Mes, visi Lietuvos Marijonai, bučiuodami Tėveliui į rankas, prašome ir maldaujame, kad Romoje neužsišaldytumėte nekurtuose kambariuose. Būtinai reikia keltis į tokius namus, kur //kambariai gerai apšildomi. *[3r]* Prie tų pinigų, kuriuos aš palikau rugsėjo mėnesyje, kun. Dvaranauskas teipgi turėtų palikti Tėvelio ir Romos namo reikalams. Kun. Dv. pasiėmė 800 dolerių. Išsipirkęs laivakortę tegul pasilaiko kelias dešimtis arba net 100 dolerių kelionės reikalams. Kitus tepalieka Tėveliui. Mes norėtume žinoti įsakmiai, kiek paliks, nes atnaujiname savo pasiketinimus tvarkingai vesti sąskaitas. Jau ir Marijampolėje turbūt bus bugalterija nuo naujųjų metų. Jei nepriteks to geram kambariui samdyti, prisiųsime daugiau.

Ką Tėvelis išleis Kolpinskio reikalams ir kelionei, tą grąžįsime, nes tai atskira sąskaita.

[7] *pro min* [8] *cor* p *pro ill* [9] *sign graph*

Pastaromis dienomis atvyko pora ⸢naujų kandidatų⸣[10]. Vienas, Dambrauskas[11] iš Liepojaus, pasirodė sukčius esąs ir jau išvažiavo iš mūs. Pran. Jakaitis, nors ir baigęs seminariją, bet labai nerangus, maža bus iš jo nauda. Bet gali ir kitaip vir[s]ti[12]. Kun. Kazakevičius pranešė apie Kalėdų Šventę atvyksiąs į novicijatą. Nei kun. Kriokininkas, nei kun. Abramavičius dar neatvyko.

Mā nepasisekė[13] su pirties statymu. Marijampoliškiai sakė, kad be jos neapseis. Aš padarydinau planą, sutariau su inžinierium, ⸢iš 3 firmų⸣[14] gavau pasiūlymus įrengimui aprūpinti ir pasiunčiau Marijampoliečiams, kad jie tuos pasiūlymus ištyrę sulygintų ir man pasakytų savo nuomonę. Į to vietą jie vienbalsiai nutarė, kad pirties nereikia, o reikia padidinti juvenato triobą ir joje pačioje padaryti skalbyklą su pirtim. Aš nepatenkintas 2 daiktais: 1) kad jie svarstė ne tą, ko prašiau, ir 2) kad jie maino pradėtus vykinti savo[15] nutarimus. Bet dabar kovoti su jais ir versti grįžti prie jų pirmojo nutarimo atmetant antrąjį būtų nepa[t]ogu[16]. Ant skalbyklos ir pirties turėjo būti gyvenimai moterims tarnautojoms;
[4r] dabar jas norima patalpinti juvenate sudarant joms atskirą įėji-// mą. Šitam aš esmi griežtai priešingas, nes mes visuomenę nevesime į savo juvenatą ir nerodysime kiekvienam, šnekančiam blogai, kad atidalinimo yra. Tik visiškas moterų namo atotokumas gali mus pateisinti. Kuomet buvo rengiamas skalbyklos ir moterų namo projektas, patogumo ir estetikos žvilgsniai rodė įėjimą daryti iš kiemo, bet Marijampoliečiai sakė, juog tai neleistina, nes tame kieme gali būti juvenato mokinių. Aš nusileidau, planas[17] tapo sudarytas teip, kad moters į savo namą tegalėtų įeiti tik iš priešingos kiemui pusės. Dabar tie žvilgsniai užmiršti ir jau norima moterų miegamuosius kambarius padaryti toje pačioje trioboje, kur ir bernaičių miegamieji kambariai. Aš negaliu tam pritarti.

Bučiuodamas Tėveliui į rankas liekuosi su didele meile

Kun. P. Būčys.

[10] *sign graph* [11] *cor fl* [12] *orig vid ex err* virti [13] *cor* -se- [14] *sign graph* [15] *ins* [16] *orig vid ex err* nepalogu [17] *cor* p

Rymas. 3. XI[I]. 1925.

+

Mielasai Praniuk,

Pirmiausia siunčiu Tau nuo savęs, nuo kun. Rėklaičio i[r] Dvaranaucko ko širdingiausių linkėjimų, visokeropų Dievo malonių.

Tavo paskutinis laiškas mane labai nustebino ir dar labiau nugąsdino. Aš Tave visuomet gyniau nuo visokių vyskupavimų, o Tu mane, kaip matau, pradedi net piršti į arcivyskupus. Atmink, kad mes pasižadėjome gintis nuo visokių poaukščių ir aukštų vietų. Tiesa, mūsų užduotis tarnauti Bažnyčiai visomis pajėgomis, bet vienuoliškai. Mes esame pašaukti ne valdyti Bažnyčiai, o tik jos Valdytojams tarnauti; mūsų užduotis ne Bažnytinė politika, o tik Kristaus dvasios žadinimas. –

Ama nesciri et pro nihilo reputari[1], ir tuo keliu eidami mes galėsime dažnai daugiau Bažnyčiai patarnauti ir pilniau Dievui atsidavę būti ir jo darbą dirbti. Kad patarnauji Mgr. Faidutti, labai gera, bet kad duodiesi[2] įtraukiamas[3] į Bažnytinę politiką ir su juo imi Lietuvos Bažnyčios reikalus tvarkyti, man tai neišrodo gera, tai nėra mūs tikras kelias. –

Aš visuomet jaučiau ir buvau, ir ėsu pilniausiai įsitikinęs, ka[s] // dėl manęs ir su manim įvyko, dabar labai net nepritiktų mane siųsti *[1v]*
ar imti į Liet. arcivyskupus; taip ⌜ne tik⌝[4] man išrodo. –

Kaip tik gavau iš Vatikano pasiūlijimą, ar nesutikčiau kuriam laikui važiuoti[5] į Lietuvą Vizitatoriumi. Jaučiu, kad tą darbą, Dievui padedant, gal atliksiu. Čia galėčiau patarnauti Bažnyčiai, o ir Vienuolijai nebus skriaudos. –

Jei geri žmonės padės, Vizitatorium atvažiavęs padaryčiau, kas reikia, paskui reikalai Lietuvoje eis[6]. O mane rūpinkitės palikti Ryme ir[7] nuo[8] visokių pasikėsinimų apginti. –

Kol kas to neskelbk niekam. –

Gal teks greitai atvažiuoti į Lietuvą.

[1] *lot* =mėgki būti nežinomas ir nieku laikomas (Tomas Kempietis, *De imitatione Christi,* I, 2) [2] *a del* su juo [3] *a del* įsi [4] *ins* [5] *a del* nu- [6] *cor* [7] *cor* r [8] *cor* u

Su pirties statymu susilaikykite. Aš esu griežtai priešingas, kad pirtis būtų juvenate ir moters ten gyventų. Turime Bielianų patyrimą. Kai moters skyrium, atskirame name už apytvaros apsigyveno, ramu pasidarė. Su[9] svarbesniais reikalais dabar jau galite į mane kreiptis. Atvažiavus kun. Rėklaičiui, galėsime visiems patarnauti. –

Kur statyti pirtis, sutarsite. //

[2r] Kun. Dvaranauckas apie 16 šio mėnesio iš Anglijos iškeliaus į Ameriką, aplankęs kun. Matulaitį. Gerai pasitaiko, kad galės keliauti drauge su p. Nausėdiene ir jos drauge, kuriedvi keliauja atgal į Ameriką, o dabar vieši Ryme.

Prižiūrėkite biblioteką, kad neišvalkiotų knygų. Tegul kun. Kriščiukaitis ją tvarko, padirbdinkite žmogui lentynų ir duokite jam kiek galint pagelbininkų, o ne apkraukite kitais darbais. Klebonauti jis negali ir negalės. Gerklė neleidžia. –

Gal su skyrimu oficijaliai Klebono susilaiky[ki]te, reiškia, kad J E. vyskuputis jau tuo popieras duotų. Kai atvažiuosiu, gal ir tą dalyką atliksime.

[2v] Kol kas esu sveikas. Žiema čia tikrai vargas. Jau // įsitaisiau šildytuvą, dabar geriau. –

Kun. Kriščiukaičio siųsti man daiktai dar neatėjo. –

Tikiuosi, kad greitu laiku gausiu žinią iš p. Černiackio, ar man duos į Lietuvą vizą.

Jei jos man kaipo vizitatoriui neduotų, padarytų didelę klaidą. Ir[10] vėl būtų klaida, jei mane klampytų į arcivyskupavimą. –

Išaiškink Prel. Faidutti, kad mane paliktų Dievo ir Bažnyčios darbą dirbti Ryme. Jaučiu, kad mūs Vienuolija nesusitvarkys, jei mane vėl nuo mano tiesioginio pašaukimo atatrauktų. Juk tai taip pat Dievo ir Bažnyčios darbas ir reikalas. –

Širdingai visus sveikiname.

+ Jurgis.

Dėl Kolpinskio pažiūrėsime, kas bus galima.

[9] *a del* ir [10] *cor* I

7. XII. 1925.

+ Mielasai Praniuk,

Dijecezijų sienų[1] sutvarkymo ir padalijimo reikalu siunčia mane Šv. Tėvas Lietuvon. Gal iš Rymo išvažiuosiu ja[u] 9 šio mėnesio, o vėliausia 10. Sustosiu pas Jus vienuolyne. –

Prašau žiūrėti, kad nebūtų jokių nereikalingų manifestacijų ir triukšmų. –

Bučiuoju, iki pasimatymo.

+ Jurgis

[1] *ins*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1926 kovo 17.
Strictissime confidentialis.[1]

J. E. Arkivyskupui J. Matulevičiui.
Lungotevere Farnesina 40, Roma.

Brangusis Tėveli!

Iš kun. Rėklaičio neseniai gavau ultimatyvio tono įsakymą greičiau prisiųsti Marijonų elenchui medžiagą. Neiškenčiu nepasiteisinęs, kad turėjau darbų, kurie man išrodė svarbesni. –

Dabar beveik visą mano laiką užima rūpestis dėl Brangiojo Tėvelio knygų, kurias kun. Cikoto prisiuntė per Latviją.[2] ⌜Atsiprašau, kad laiškas su išbraukimais. Prieš paduodant jį gavau telefoną iš Marijampolės, kad knygos, matomai [vi]sos, gautos tvarkoje. Kun. P. Būčys⌝[3].

Prašyčiau, kad ⌜Brangusis Tėvelis greičiau prisiųstų oficialius⌝[4] raštus, kuriais paskiriami namų ⌜vyresnieji ir jų tarybos⌝[5]. Nei manosios tarybos nariai neturi paskyrimų. Darant pirkimo ar pardavimo kontraktus tie dokumentai būtinai reikalingi nutarimų teisėtumui įrodyti. Savo projektą šiam dalykui aš palikau Brangiajam Tėveliui Romoje 20 rugsėjo. –

Kunigai politikai veda kovą su Brangiojo Tėvelio politika. Jie yra artimiausiame kontakte su kun. Laukaičiu[6], Laukaitis – su Vargdienių[7] seselėmis, o seselių uždavinys – išnaudoti savo santykius su kun. Rėklaičiu[8], kad sužinojus viską, ko šiaip Tėvelis viešai nesakytų. Kita informacijų magistralė yra kunigas Česaitis[9]. Jis turi kiek galima daugiausiai sužinoti iš manęs ir pasakyti savo giminėms. –

[1] *lot* =griežčiausiai konfidencialu [2] *p del* Mūs muitinė jas sulaikė, pakvietė cenzorių, kuris pasisakė konfiskuosiąs kai kuriuos rankraščius. Kreipiausi į tris ministerius ir Seimo pirmininką; gavau rezoliuciją nekonfiskuoti. Bet siunčiant iš Kauno į Marijampolę pasirodė, kad siuntinys keturiais kilogramais lengvesnis negu buvo ateidamas Kaunan. Iš Kauno tapo išsiųsta 12 kovo greituoju bagažu ta sąlyga, kad Marijampolėn ateitų ta pačia diena, bet Marijampolėje vakar vakare dar nebuvo knygų. Aš šituo reikalu turiu gaišuoti del to, kad tie, kuriais pasivaduoju, vis padaro ką nors kaip nereikia. Kun. Aleksa pasiųsdamas tas „pavojingąsias" knygas a) įgaliojo muitinę jas peržiūrinėti jam nesant ir b) siųsdamas Marijampolėn nepaėmė kvitos. – [3] *add in sin mg vert* [4] *sign cae graph* [5] *sign cae graph* [6] *sign rub graph* [7] *p* -ie- *del bis* -ie- [8] *sign cae graph* [9] *sign cae graph*

Drauge siunčiu Seserų Kazimieriečių laišką, atsiprašydamas, kad jį at-//plėšiau. [2r] Mą jį padavė terp keleto kitų laiškų; plėšiau visus neskaitydamas adresų, nes buvau truputį susierzinęs dėl tų knygų. Pradėjęs skaityti pamačiau, kad ne man. –

Dėl knygų prašau kol kas nedaryti nei kokių žygių, kol aš nepranešiu, kaip galutinai yra, ar visos gautos, ar kurios nors dingo, ar visos dingo. Tas klausimas dabar dar neaiškus. –

⌜Į Draugiją Jauniems⌝[10] Darbininkams Auklėti įdėjome 1500 dolerių. Ji perka 36 margus Mokoluose, pas Vilkaviškio plentą, už 4000 dolerių. Turėsime pridėti ir trūkstančiąją dalį. Bijodamas, kad mūs Marijampoliečiai kartais per greit nepasirašytų neatsargaus kontrakto, prašiau, kad atsiųstų man jo projektą. Aš pasitarsiu su buvusiu teisingumo ministeriu advokatu A. Tumėnu. Noriu, kad ir jis būtų tos draugijos narys. Mes už jį užmokėtume nario mokesnį, o jis mums patarnautų juristo patarmėmis. Jis yra labai doras žmogus. –

Keturvalakio koloniją vis norime parduoti, bet vis sunkiai eina. Nėra vilties gauti virš 3000 dolerių. Parduosim ir už tiek, kad neturėtume antkaklės. –

Amatų mokyklos įkūrimas reikės atidėti, kol sutvarkysime Mokolų koloniją, ypač kad mūsų staliaus Juozo Mrazausko pašaukimas kaszin kodėl pasidarė labai neaiškus. –

Su kun. Cikota niekaip negalime susiskaityti. Kun. Andziulis vėl visur laiko rekolekcijas, dirba, bėgioja, negaliu jo sugauti, kad patikrinčiau skaitlines. –

Duobiūtė ats[i]ėmus iš mūs pinigus nusipirko namuką ir apsigyveno jame vienudu su buvusiu mūs novicijate Pranu Povilaičiu. Laikome paruošę atiduoti jai ir likusius[11] pinigus[12]. Dalį savo pinigų ji buvo mums paskolinus, kada kun. Cikota su Andziuliu Chicagoje misijas laikė[13]. –

Brangusis Tėveli! Bažnytinės provincijos sutvarkymas Lietuvoje

[10] *sign cae graph* [11] *cor fl* [12] *cor* n *pro ill* [13] *cor* k

yra neatidėliotinas dalykas. Nemoku plačiai apie tą rašyti, bet nuo greito mūs jerarchijos susitvarkymo pareina visos Lietuvos tikybinė ateitis.

Bučiuoju Tėveliui rankeles

Kun. P. Būčys.

Kaunas, Laisvės al. 61; 1926 kovo 19 d.

Jo Ekscelencijai Arcivyskupui
Jurgiui Matulevičiui Romoje.

Brangusis Tėveli!

Pirm poros dienų per kun. prel. Grigaitį išsiunčiau konfidencialų laišką. Labai svarbių dalykų jame nebuvo, tik persergėjimas, kad kun. Rėklaičiui neduotumėte įsitraukti į tą tinklą, kurio jis dar nežino. Vargdienių seselės jau neabejotinai įsitraukė, tik aš dar nežinau, ar jos žinosi esančios įtrauktos, ar nesižino.

„Šaltinio“[1] leidimas pasirodo esąs naudingesnis mūsų Kongregacijai ir Bažnyčiai, negu aš pirma mintijau. Kurie norėtų kenkti Bažnyčiai ir Marijonams, tie to nedarys iki rinkimams pasibaigiant, nes bijos „Šaltinio“. Su tuo laikraščiu yra ir sunkenybių. Jo redaktoriai pasiduoda kun. Laukaičio įtakai, nes jų dvasia yra žymiai gimininga. Manim juodu nepatenkinti, nes skaito, kad aš kaltas už jųdviejų laisvės suvaržymą. Kun. Kriščiukaitis savo rolę atlieka grynai negatyviai, t. y. pasitenkina neperleidęs, ko nepriderėtų būti, bet nei kiek nedaro įtakos į redaktorius, kad jųdviejų mintys pakryptų į Tėveliui pageidaujamą pusę. Aš bandysiu tą prašalinti kviesdamas juodu pas save pasišnekėti apie „Šaltinio“ kryptį. Tas ir laiko daug sugaišina, ir brangiai atseina, bet nežinau, kaip galima be to apseiti.

Aną mano laišką daviau perskaityti prelotui Grigaičiui. Šito jis neskaitė. Girdžiu iš kunigų, kad jis jiems nusiskundžiąs, juog neišvengsiąs episkopato sunkenybių. Aš žiūrėsiu, ar ano mano laiško turinį jis pasakys kan. Laukaičiui, ar ne. Esant reikalui siuntinėti laiškus iš Prūsų[2], tas svarbu yra žinoti.

Šį laišką į Naumiestį nuveža brolis Ant[an]as Andriuškevičius, kuris rytō turi stoti Šakiuose[3] į apygardos teismą, kaltinamas už kito Antano Andriuškevičiaus darbus.

Bučiuoju Tėveliui į rankas

Kun. P. Būčys.

[1] *sign rub graph* [2] *cor pro min* [3] *cor pro min*

JM. Kun. Prof. Pr. Būčiui. Laisvės al. 61. Kaunas. Lietuva.

Roma (29) Lungotevere Farnesina, 40

29. III. 1926.

+ Mielasai Brolau,

Abudu Tavo laišku (17 ir 19 kovo) esu gavęs. Labai dėku už žinias. Džiaugiuosi, kad kun. Jonas gavo knygas iš Drujos. Su kun. Cikota sutarsite, jis geras žmogus; jam tuo parašysiu. –

Oficijalius raštus, gal, tik Kaune Tau parašysiu, atsivešiu antspaudą. –

Matau, kad Mokoluose įsigijote žemės, bus arčiau. –

Būdamas pas Šv. Tėvą, prašiau, kad mane leistų į Ameriką, į Kongresą. Sutiko leisti. –

Man rodos, geriausia bus pasiėmus su savim kun. Bumšą, jis moka anglų kalbą, galės sutvarkyti savo reikalus ir man padės. –

Taigi sutark su kun. Bumša ir parūpinkite laivokartes[1]. Du Amerikos kunigu žadėjo nupirkti jas[2]. Kiek atsimenu, buvo[t] su kun. Česaičiu žiūrėję laivų; turbūt Olimpic išeina 28 gegužės, o gal būtų galima kiek vėliau išvažiuoti.

Aš[3] manau, kad galėsiu grįžti tuo po Velykų. –

Gal grįšiu drauge su JE. v. Karevičium.

Reikalai eina ne per geriausia, bet ir ne per blogiausia. Turėjau labai daug darbo, sunkaus ir be galo alsinančio, beveik nė kiek liuoso laiko nebelikdavo. Širdis ir mano nervai, jaučiu, kad dar labiau nuvargę, negu kad yra buvę Lietuvoje. Visa mano paguoda maldoje buvo. –

Dijecezijų padalijimo ir provincijos sudarymo dokumentas jau beveik visiškai[4] paruoštas, tebelieka tik Bulė parašyti, kai kas pavyko *[1v]* geriau, tiksliau ir naudin-//giau suredaguoti[5], negu kad buvo manyta ir norėta. Bet kai kur teko nurodytoji forma žymiai pakeisti. Iš esmės likosi dalykas tas pats, bet jo išvaizda kiek pakitėjo. Užtai išeis dokumentas be jokios politinės ar tautinės spalvos; mano nuomone, bažnytiniu atžvilgiu jis bus taip suredaguotas, kad geriau vargu[6] begalima.

[1] *cor fl pro* -is [2] *phr ins* [3] *cor* š [4] *cor* k [5] *cor* e [6] *cor* g

Kad ne konkordatas su Lenkais, kuriame gal kiek per daug tautinės spalvos matos, ir kad ne Bulė, Lenkijos hierarchiją sudaranti, kažin[7], ar galėtų ką nors mūsų dokumentui prikišti net ir tautininkai. –

Buvo nurodyta ir kita redakcija, bet ar ji būtų buvusi geresnė, nežinia. Norint pulti ir kritikuoti, visuomet galima. Gerai Šv. Tomas Akvinietis sako: de particularibus non datur scientia[8]. –

Tikiuosi, kad bažnytiniu atžvilgiu tas dokumentas bus galima lengvai[9] apginti. –

Kaip ten bus su jo priėmimu, bet vis tik tai bus dokumentas didelės Lietuvai istorinės reikšmės. Esu įsitikinęs[10], kad jis daug padarys ir naudos; jis sustiprįs katalikybę ir Katalikų Bažnyčią Lietuvoje, o taip pat tautą[11] ir valstybę; po jo ir katalikų pasaulio akyse, ir tarptautiniuose santykiuose kitaip Lietuva ir Lietuvos Bažnyčia išrodys. Gal Dievas duos, kad po jo prasidės naujas tikybinis gyvenimas Lietuvoje. Pagaliaus visa kas Dievo rankose. Ne tas yra ką vertas, kuris sodina, ne tas, kuris laisto, bet Viešpats Dievas, kuris visa kam duoda auglių ir derlių[12]. Melskitės, kad viskas išeitų didesnei Dievo garbei.

Drauge bus ir nauji vyskupai paskirti. Geri // ir dori katalikai, man *[2r]* rodos, turės taip pat kuo pasidžiaugti. Parinkta kur geriausi ir kur tinkamiausi žmonės iš tų, kuriuos Lietuva turi[13]. –

Visa kas bus viešai paskelbta tuo po Velykų.

Jo Eks. v. Karevičius buvo priimtas Šv. Tėvo ko geriausia ir ko maloniausia; jis gavo dovanų labai puikią[14], nepaprastai artistiškai padarytą palmę. Žinoma, ją parsiveš į Lietuvą. Viskas labai sklandžiai ir gerai ėjo ir dar geriau pasibaigė.

Dėl Fakulteto buvau du kartu pas J. Em. Kardinolą Bisletti ir kelis kartus Šv. Studijų Kongregacijoje. Pasakė man, kad visi dokumentai tvarkoje ir, rodos, nieko nebetrūksta. Ar suskubs[15] paruošti patvirtinimo dokumentą, kol išvažiuosiu, nežinau.

[7] *cor* kaž [8] *lot* =apie konkretybes nesama mokslo [9] *cor fl* [10] *cor fl* [11] *cor* [12] *1 Kor* 3, 6 [13] *cor* t [14] *cor fl* [15] *a del* sk

Ritualo priedą teks iš naujo paruošti; gal suskubsiu tą darbą atlikti.

„Šaltinis“ mudviem su kun. Rėklaičiu gana patinka; antras numeris geresnis. Mano nuomone, „Šaltinis“ galės atlikti labai naudingą ir didelį darbą; tai savo rūšies apaštalavimas. Jį leisdami daug daugiau gero galite padaryti, negu mokytojaudami ar kitą darbą dirbdami. Užtai senai aš Jus kalbinau leisti laikraštį.

Buvome susiradę čia, Ryme, namą išsinuomoti ir tai gana pigiai; bet kažin, ar neišsprūs mums iš rankų. Broliukai, kurie nori mums jį
[2v] užleisti, kažin, // ar suskubs pasistatydinti sau kitą namą. Siūlo mums ir pirkti namą. Pasitaiko nepaprastai pigiai pirkti patogi villė su sodeliu, tik už 500,000 lirų (20 tūkst. dolerių). Pažiūrėsime.

Gavau iš P. Prof. Dovydaičio laišką. Prašosi, kad jam neteiktų poaukščių. Jo išrodinėjimai man išrodo gana[16] tikri ir teisingi. Manau neprašyti tų poaukščių nei P. Eretui. Paliksiu tuos dalykus būsimam arcivyskupui. Nepritiktų tik vieną P. Eretą išskirti.

Ar sesutėms pavyks kas išgauti, nežinau. Ką galėjau, padariau.

Kun. Rėklaitis taip pat turėjo daug rašymo ir kitų darbų. Jis norėtų per vakacijas parvažiuoti į Lietuvą.

Jei pavyks čia savo namas įsisteigti, tai turėsime ir kandidatų. Jau du italu virėju (viens ir siūti moka) pasiryžę stoti į mūs Kongregaciją. –

Kalbėjau su vienu kunigu jaunu vokiečiu; taip pat nori stoti su savo draugu. Juodu ruošiasi misijoms į Rosiją. Tas kunigas labai man patiko. –

Bet reik namo ir kiek lėšų. Jaučiu, kad ir čia mums Dievas laimįs. –

Buvo man pasiūlyta arcivyskupaut Kaune, bet suprasta greit, kad tai netiktų. Taigi jau nebėr to pavojaus. Galėsiu kiek pasidarbuoti savo Kongregacijai. Ir Tau nebegresia pavojus. –

Bus kam vyskupauti ir be mudviejų. Dievas kitiems tikslams mus skiria.

⌜Kun. Kazimieras sveikina visus. –

Aš taip pat visus sveikinu ir laiminu. Viso gero linkiu. + Jurgis⌝[17]

[16] *cor* g [17] *add in sin mg vert*

Kaunas, Laisvės al. 61; 1926 m. Velykos.

J. E. Arkivyskupui Jurgiui
Marijonų Kongr. Generolui
40 Lungotevere Farnesina Roma.

Brangusis Tėveli!

Visų Lietuvos ir Latvijos Marijonų vardu bučiuodamas Brangiajam Tėveliui į rankas linkiu linksmų Velykų, sveikatos ir šiaip viso gero, ypatingai Dievo malonių.

Mes gyvename teip pat, kaip matėte mus gyvenant. Iš Amerikos tik gavau laišką, kuris man liūdnumo padarė. Jo nuorašą prisiųsiu Brangiausiam Tėveliui.

Seimas jau išsiskirstė ir nebesusirinks prieš rinkimus. Dievas žino, ką tie rinkimai duos. Jei liaudininkai laimėtų, tai visas Brangiojo Tėvelio darbas, gal, nueitų nieka[i]s[1]. Kol kas tebėra neatšaukti senieji Rusijos įstatymai, varžantieji Katalikų Bažnyčią. Laisvamaniai imtų tiktai pildyti tuos įstatymus.

Ministerių Kabinetas nutarė vienuolių neimti kariuomenėn. Siunčiu to nutarimo nuorašą. Pridedu ir Kazimierinių Seserų Generalės Viršininkės laišką, kurį minėjau anąkart, o užmiršau įdėti į laišką.

Sokolovas jau vėl sakosi grįžtąs į katalikų tikybą. Jau du laišku man parašė.

Sveikindamas ir kun. Kazimierą bučiuoju Brangiajam Tėveliui į rankas su meile ir pagarba

Kun. P. Būčys.

[1] *orig vid ex err* niekas

Roma (29). Lungotevere Farnesina 40
8. IV. 1926

+Mielasai Brolau,

Be abejo, būsi gavęs kun. Rėklaičio siųstą raštą ir depešą, o taip pat ir mano laiškus. –

Bullas žada paruošti už savaitės. Jei būtų naudinga tuo grįžti, tai galėčiau tik vieną pasiėmęs tuo išvažiuoti[1], būtent[2] Bulla, steigiančią Bažnytinę Provinciją. –

Pranešk man, kaip priimta Lietuvoje Šv. Tėvo raštas, steigiantis naujas dijecezijas ir Provinciją, o taip pat, kaip patiko naujų vyskupų paskyrimas. –

Jei būt kas nepaprasto ar svarbaus, tai patelegrafu[o]k[3]; jei reikėtų, tai ir per Faidutti. Lauksiu Tavo laiško. –

Fakulteto patvirtinimo dokumentą vargu[4] suskubs taip greitai paruošti. Sakė man, kad ⌜mūsų popieros⌝[5] visos[6] tvarkoje. Tik žmonės, nuo kurių darbo visa kas pareina, buvo susirgę; nesuskubta[7] ⌜reikiamos medžiagos paruošti⌝[8] iki Kardinolo Kongresui. –

Gal galėsiu parūpinti bent laikinąjį Fakulteto patvirtinimą ir pripažinimą jam teisės davinėti laipsnius. Dar turiu atlikti keletą smulkesnių reikalų. –[9]

Sužinok iš JE. arciv. Skvirecko[10] arba JE. vyskupo Reinio, ar Respublikos Prezidentas arba Valdžia siuntus yra Šv. Tėvui padėkos depešą. –

Sveikinu[11] visus ir laiminu.

+ Jurgis

[1] *sec orig* važiuoti [2] *add* -ent [3] *orig fl* -uk [4] *sec orig* -iai [5] *ins* [6] *cor fl pro* -i [7] *sec orig* dėl to nesuskubę [8] *ins pro del* priruošti dokumentų [9] *sec orig phr trans in sec capit, p del* Neužilgo laiko pasimatysime. Tuo tarpu visus sveikinu ir visus lai... [10] *cor fl* [11] *sec orig* Neužilgo teks pasimatyti. Tuo tarpu sveikinu

JM. Kun. Prof. P. Būčiui. Kaune

Roma, 15. IV. 1926.

+

Mielasai Brolau,

Išvažiuoju iš Romos šį pirmadienį vakare 8 valandą 19 šio mėnesio dieną, Kaune būsiu ketvirtadienį priešpiet, 22 šio mėn.[1] dieną. –

Su manim drauge parvažiuos ir JE. arciv. Karevičius.

Čia pridedu žinią apie Mgr. arciv. Zecchini. Gal ji pravartu bus paskelbti Šaltinyje ar[2] kituose laikraščiuose, žinoma, nepainiojant mano vardo į tai[3].

Fakulteto patvirtinimo paruošti[4] tuo tarpu[5] jokiu būdu negali suskubti. Rūpinuosi, kad Jums tuo tarpu leistų duoti mokslo laipsnius bent 20 atvejų. Atsakymo dar nesu gavęs.

JE. v. Staugaičiui pranešk, kad į jo Konsekraciją parvažiuoti suskubsiu. Vežu jam reikalingus daiktus ir knygas.

Bullas išbaigs[6] iki tam laikui, kol važiuosiu[7]. Jas parsivešiu.

Jei Lietuva tinkamai visa tai, ką Šv. Tėvas jai yra dabar[8] padaręs įvertįs ir katalikai parodys dėl to // savo pasitenkinimą[9] ir dėkingu- *178v*
mą[10], tai santykiai su Ap. Sostu visiškai pakitės. Įdomu, ar Valdžia (Prezidentas) pasiųs kokią dėkingumo depešą Šv. Tėvui. –

Gal tai padarys man grįžus su Bullomis.

Bučiuoju širdingai,

+ Jurgis

[1] *sec orig om* [2] *sec orig* ir [3] *sec orig* į tai mano vardo [4] *ex err bis* [5] *sec orig* tuo tarpu paruošti [6] *sec orig* užbaigs [7] *sec orig* išvažiuosiu [8] *sec orig om* [9] *sec orig fl* -o [10] *sec orig fl* -o

29. X. 1926.
Marijampolė

JM. Kun. Pr. Būčiui

+ Mielasai Brolau,

1. Geriausia bus, kad atsiųsi per kun. Petraucką 1) Mitrą, 2) birietą, 3) fiolet. pančekas šiltesnes, 4) baltas pirštinaites 5) patapliukus celebrai, 6) Sutaną, 7) Mantoletą, 8) Kamžą. –

Aleksandras br. žino, kur tie daiktai; tegul juos sudeda į tą valizėlę, kur važiojaus į Panevėžį. Paranki. //

[1v] 2. Jei galėsi, tai lauksiu ir Tavęs atvažiuojant sekmadienį[1] ank[s]ti automobiliu.

3. Kaip pavyko Pažaislyje. Jei ta Sesutė atvažiuotų iki šeštadienio[2] vakarui, tai sekmadienį atlaikytų rekolekcijas, ar per Visus Šventus ją priimčiau į vienuoliją drauge su kitoms. //

[2r] Kitų reikalų nerašau, tikiuosi, kad tuo pasimatysime

+ Jurgis

[1] *cor* į [2] *cor* en

Arkivyskupui
Matulevičiui
Bažnyčios gatvė 18
Marijampolėje

Iš Kauno
Priimta 20/XII 1926 m.

Vakar buvo Seimo posėdis, jame Prezidentas Grinius ir pirmininkas Staugaitis atsistatydino, išrinktas pirmininku Stulginskas, prezidentu Smetona, metropolita priėmė prezidento prisieką valstybės

Būčys

Bevely darbuotis kad ir keliese, bet kad ten būtų žmonės geros dvasios, savęs išsižadėję, nesibijantys prireikus ne tik vargo, bet ir darbo, ir net nesibijantys sveikatą ir gyvastį Dievo Bažnyčiai pašvęsti. Labai reikia saugotis žmonių žemos dvasios. Mūsų padėty neužtenka, kad turime gerų samdininkų, bet reikia žmonių su apaštalų dvasia.

1912. VIII. 24.

Ką gi, brolau, darysi? Per multas tribulationes oportet intrare in regnum coelorum[1]. Žinoma, kryžius tik paveikslėliuose išrodo gražus, gėlėmis papuoštas; tikrasis kryžius, gyvenimo kryžius visuomet sunkus, slėgia. Aš pats nežinau, ką būčiau daręs tokiame atsitikime. Bet ką gali žinoti, kai man pirmą kartą pranešė rimtas kunigas, kad aš esu Varšuvos konsistorijoj už bedievį laikomas, kad aš net aprobatos negausiąs, man buvo tai labai skaudu, tiesiog susirgęs jaučiausi, kaip nesavas vaikščiojau kokias dvi savaites. Bet tai išėjo į gerą. Gerai įsigilinau į save, į savo gyvenimą, žodžius ir darbus; apsipratau su tokiais prikaišiojimais ir net prie jų pripratau, taip paskiau gal sunkesni prikaišiojimai ir įtarimai jau beveik jokio įspūdžio nedarė. Gal ir tau Dievas taiso dar sunkesnių kryželių, o tai tik įžanga, kad apsiprastum. Tai tik žinok, kad mylintiems Dievą viskas išeina į gerą.

1912. IX. 20.

Artinasi Kalėdų šventės. Siunčiu kuo širdingiausius linkėjimus nuo savęs ir nuo visų Tavo pažįstamų. Kad Viešpats Dievas suteiktų Tau sveikatos kuo ilgiausius metus darbuotis Dievo garbei ir Bažnyčios naudai. Gavau žinią nuo Jonelio, kad Tau su sveikata nekaip einasi, kad gerkle nusiskundžiąs. Taigi, Brolau, pasiklausk gydytojų, kad neįsivarytum sau kokios ligos. Jei matysi, kad sveikata silpna, tai atsisakyk nuo visokių paskaitų ir rekolekcijų, o sulaukęs vasaros, išsirenk iš tikrųjų kur nors pasilsėti ir pasigydyti; kad ir čia galėtum atvažiuoti. Jau kelinti metai,

[1] *lot* =Per daugelį vargų turime įeiti į Dangaus karalystę (*Apd* 14, 22)

Brolau, kad be jokio perstolio nuolat dirbi, ar vakacijos, ar ne vakacijos. Taip ilgai dirbti netesėsi. Taigi apsvarstyk viską, kad sveikatos visiškai nesunaikintum. Atmink, kad ir sveikata Dievo dovana, kurią rūpestingai reikia sunaudoti, kad kuo ilgiausiai tesėtų Dievui tarnauti.

1912. XII. 19.

Mes niekuomet negalime vaikščioti visokiais takais ir takeliais. Ir jei būtų koks reikalas, tai visuomet geriausiai su J. M. Vyskupu tartis ir vyskupo laikytis; taigi, būk atsargus. Man visoki diplomacijų ir politikų keliai nepatinka ir aš jais nepasitikiu. Geriausiai dirbti savo darbą, laikytis vyskupų ir su jais tartis: jie yra tikri Bažnyčios reikalų atstovai ir tikri bažnytinio darbo vadovai.

1913. I. 18.

Man rodos, kad gal per jautrus esi kai kuriems mažmožiams, per greit užpyksti ir įsižeidi. Aš tai stengiuosi tokius mažmožius nutylėti, net nė neparodau, kad juos jaučiu; patyriau, kad tai geriausias būdas su žmonėmis: dažnai jie patys atsipeikėję nori paklaidas atitaisyti ir dar paskui švelnesni, mandagesni esti. In patientia vestra possidebitis animas vestras[2]. Nuo kryžių ir kryželių niekur žmogus negali pabėgti, visur jų randasi, kad ne tokių, tai kitokių.

1913. II. 11.

Tavo sveikata man labai rūpi. Be galo bijausi vakacijų; kaip tu tesėsi tiek darbų užsikrovęs? Ilgai taip vežti žmogui negalima. Jonelis Seinuose taip pat šiemet dažnai suserga; kažin ar neverta būtų jam kur išvažiuoti? Mano sveikata, kaip žinai, taip pat suklerus; šiaip taip laikausi, bet kartkarčiais vis nors šiek tiek pajuntu, kad aš liguistas. O mūsų visų sveikata dabar dar labai reikalinga. Taigi protingai vartokime tą Dievo dovaną, viskas yra Dievo Apvaizdos rankose ir Dievas gali

[2] *lot* =Savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę (*Lk* 21, 19)

be mūsų visų apsieiti, bet turime rūpintis gyventi taip pat pagal Dievo Apvaizdos taisykles, tai yra protingai reikia suvartoti jėgas, kad kuo ilgiausiai turėtume darbuotis Dievo garbei. Taigi ir tu, Brolau, žiūrėk, kad neužsivežtum ir nekristum, nes tu esi labai, labai reikalingas. Didelė mane ima baimė, kaip tu tesėsi taip dirbdamas. Kažin kodėl aš labai Tavęs išsiilgstu paskutiniu laiku ir dažnai apie Tave galvoju. Visuomet Tu man, Brolau, buvai brangus, bet dabar dar man radaisi brangesnis ir reikalingesnis, ir artimesnis mano širdžiai.

1913. IV. 22.

Nuvykęs Čikagon, tuoj stojau darban. Atlaikiau 10 dienų rekolekcijas šv. Kazimiero seserims. Dievas laimino, darbo vaisiai buvo geri. Pasakiau dar keletą pamokslėlių, išklausiau visų kelis kartus išpažinties. Be to, pataisiau ir papildžiau jų įstatus pagal kanonus ir Bažnyčios reikalavimus. Pasakiau trijose parapijose paskaitas apie socialį klausimą. Brukline taip pat pasakiau du pamokslus bažnyčioje ir paskaitą salėje apie socialį klausimą; ta paskaita buvo gana triukšminga, socialistai užsipuldinėjo ant manęs, bet viskas gerai gana pasibaigė. Nors įsitikinau, kad iš tokių paskaitų maža naudos: daug geriau būtų prirengus atlaikyti žmonėms misijas.

1913. IX. 8.

O ką apie tas garbes, kurias Tau piršo, tai aš taip žiūriu: jei būtinai Dievo garbei ir Bažnyčios labui, kuri tokiame sunkiame pas mus yra stovyje, būtinai reikia tų niekniekių, tai turime būti pasiryžę ne tik pažibas, bet kad ir maišą, ir pančius ant savęs krautis; žinau, daug geriau pančiai ir skuduriai dėvėti, negu auksas ir šilkai, nes savimeilė ne taip greitai gali prikibti. Bet Dievo garbė ir Bažnyčios labas turi mums būti suprema lex[3].

1913. XII. 1.

[3] *lot* =aukščiausiu įstatymu

BIBLIOGRAFIJA. KOMENTARAI. RODYKLĖ

BIBLIOGRAFIJA*

Album zmarłych ojców i braci Zgromadzenia Księży Marianów 1700–1997 / Red. J. Bukowicz. – Warszawa - Stockbridge: Marian Press, 1997. – 145 s.

Ališauskas K. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės.* – Čikaga, 1972. – T. 1. – 490 p.

Arkivyskupas Jurgis Matulevičius / Red. K. Čibiras. – Marijampolė, 1933. – 309 p.

Beatifikacja abp. Jerzego Matulewicza / Red. J. Bukowicz. – Warszawa, 1998. – 132 s.

Beato Giorgio Matulaitis: Vita. Opera. Scritti. Intercessione. Gloria degli altari / A cura di J. M. Rokosz. – Roma–Vilnius–Varsavia: Congregazione dei Chierici Mariani, 2009. – 296 p.

Bieliauskas P. *Vilniaus dienoraštis 1915–1919* / Red. R. Laukaitytė. – Trakai: Voruta, 2009. – 197 p.

Biržiška M. *Vilniaus golgota.* – 2-asis fotograf. leid. – Vilnius: Mintis, 1992. – 664 p.

Blažytė-Baužienė D. et al. *Lietuvos istorija.* – T. 10. – D. 1: Nepriklausomybė (1918–1940 m.). – Vilnius: Baltos lankos, 2013. – 634 p.

Buchowski K. *Litvomanai ir polonizuotojai: Mitai, abipusės nuostatos ir stereotipai lenkų ir lietuvių santykiuose pirmoje XX amžiaus pusėje* / Vert. I. Aleksaitė. – Vilnius: Baltos lankos, 2012. – 602 p.

Būčys P. *Atsiminimai* / Red. J. Vaišnora. – Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1966. – 2 d. – 323, 284 p.

Būčys P. *Rekolekcijos kunigams.* – Kaunas, 1925. – 72 p.

Cicėnas J. *Vilnius tarp audrų.* – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. – 2-asis leid. – 310 p.

Cusumano V. *Innamorato della Chiesa: Il Servo di Dio Giorgio Matulaitis-Matulewicz: Profilo Biografico e Diario Spirituale* / Presentazione Card. G. Lercaro. – Milano: Áncora, 1963. – 167 p.

* Literatūros sąrašas apima veikalus (išskyrus enciklopedijas, bibliografijas, žodynus ir žinynus), naudotus atliekant tekstologinę analizę, rengiant kalbinius, dalykinius paaiškinimus ir sudarant rodyklę. Jis nepretenduoja nei į arkivysk. Jurgio Matulaičio bei vysk. Pranciškaus Petro Būčio, nei į veikalų apie juos bibliografiją. Išsamiausios Matulaičio bibliografijos skelbtos: Matulewicz... *Pisma...*, 243–255; *Wspomnienia,* 397–420; Būčio: Matulis... *Vyskupas...*, 215–217; Būčys... *Atsiminimai*, d. 2, 223–250. Šaltinių apraše, komentaruose ir rodyklėje, pateikiant nuorodas į bibliografiją, verčiamasi trumpiausia forma, leidžiančia knygą identifikuoti – nurodomas tik autorius ar autorius ir antraštės pirmas žodis, puslapis.

Čepėnas P. *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*. – Vilnius: Lituanus, 1992. – T. 2. – 840 p.

Čėsnys B. *Keletas mokinio ir kolegos atsiminimų apie kun. P. Būčį* // Tiesos kelias. – 1927. – Nr. 1. – P. 23–26.

Česnulis P. *Nužmogintieji: Vilniečių golgota lenkų okupacijoje*. – Hamilton: Vilniaus krašto lietuvių s-ga, 1973. – 256 p.

Ephemerides marianorum: Historical and theological studies: Annual of the Institute of Marian History and Spirituality of the Congregation of Marian Fathers of the Immaculate Conception of the Most Blessed Virgin Mary. – Vol. 2. – Licheń Stary: Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater“, 2013. – 615 s.

Górski T. *Błogosławiony Jerzy Matulewicz*. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów MIC, 2005. – 552 s.

Górski T. *Palaimintasis Jurgis Matulaitis* / Vertė T. D. Šniūrevičienė. – Kaunas: Marijonų talkininkų centro leidykla, 2009. – 542 p.

Górski T., Proczek Z. *Rozmiłowany w Kościele: Błogosławiony Arcybiskup Jerzy Matulewicz*. – Warszawa: Księża Marianie, 1987. – 149 s.

Gudelis P. *Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918–1919 metais jų pačių dokumentų šviesoje* / Įv. Z. Ivinskio. – Londonas: LVS „Ramovė“, 1972. – 160 p.

Gustaitė G., *„Sociališkieji kursai“ Kaune* // Kultūros barai. – 2000. – Nr. 4. P. 67–73.

Yla S. *Jurgis Matulaitis*: Asmenybės apybraiža. – Putnam, Connecticut: Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Seserys, 1977. – 384 p.

Istorinis Vilniaus kapitulos 1926 m. protokolas Nr. 83 / Pareng. V. Aliulis // Bažnyčios istorijos studijos. – T. 3: Religija ir visuomenė Nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940 m.). – Vilnius: LKMA, 2010. – P. 9–36.

Ivinskis Z. *Vysk. Pranciškus Petras Būčys, žmogus, vienuolis, lietuvis* // Aidai. – 1952. – Nr. 1. – P. 1–17.

Januševičius P. *Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898* / Parengė V. Žaltauskaitė. – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2004. – 314 p.

Jarzębowski J. *Dziennik 1923–1927* / Oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997. – 228 s.

Jarzębowski J. *Listy z czasu wojny* / Oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997. – 156 s.

Juškevičius A., Maceika J. *Vilnius ir jo apylinkės*. – Vilnius: Mintis, 1991. – 3-iasis fotograf. leid. – 264 p.

Karevičius P. *Mano gyvenimo ir atsiminimų bruožai* / Pareng. A. Gaigalaitė, A. Katilius. – Vilnius: LKMA, 2006. – 428 p.

Kasparavičius A. *Tarp politikos ir diplomatijos: Šventasis Sostas ir Lietuvos Respublika.* – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2008. – 762 p.

Katilius A. *Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje (XIX a. – XX a. pradžia).* – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009. – 452 p.

Katilius A. *Vincentas Senkus – paskutinis senųjų marijonų generolas* // Tėvynės sargas. – 1997. – Nr. 1 (95). – P. 70–76.

Klimas P. *Dienoraštis 1915 XII 1 – 1919 I 19.* – Chicago: A. Mackaus kn. leid. fondas, 1988. – 456 p.

Krikščionybės Lietuvoje istorija / Sud. V. Ališauskas. – Vilnius: Aidai, 2006. – 596 p.

Kučas A. *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius: Gyvosios krikščionybės apaštalas* / Įv. kard. A. Samoré. – Chicago, IL: Tėvų Marijonų šv. Kazimiero provincija, 1979. – 592 p.

Kučas A. *Kunigas Antanas Staniukynas.* – Roma: LKMA, 1965. – 210 p.

Kviklys B. *Lietuvos bažnyčios.* – Chicago, 1980–1987. – 6 t.

Laučiūtė J. S. *Peterburgas Lietuvos mokslo ir kultūros istorijoje.* – Vilnius: LKMA, 2002. – 180 p.

Laukaitytė R. *Lietuvos vienuolijos: XX a. istorijos bruožai.* – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997. – 301 p.

Lietuva Bažnyčios Nepaprastųjų reikalų kongregacijos archyvo dokumentuose (1919–1938) / Pareng. R. Tolomeo, S. C. Giammei. – D. 1. – Vilnius: LKMA, 2014. – 844 p.

Lietuva Didžiajame kare / Red. P. Ruseckas. – Vilnius: Vilniaus žodis, 1939. – 336 p.

Lietuva ir Šventasis Sostas (1922–1938): Slaptojo Vatikano archyvo dokumentai / Sud. A. Streikus. – Vilnius: LKMA, 2010. – 646 p.

Lietuvos Tarybų valdžios dekretai 1918–1919: Dokumentų rinkinys. – Vilnius: Mintis, 1977. – 163 p.

Łossowski P. *Stosunki polsko-litewskie w latach 1918–1920.* – Warszawa: Książka i wiedza, 1966. – 413 s.

Makauskas B. *Vilnijos lietuviai 1920–1939 metais.* – Vilnius: Mokslas, 1991. – 269 p.

Martinkėnas V. *Vilniaus krašto lietuviškos mokyklos ir skaityklos 1919–1939 metais.* – Vilnius: Mokslas, 1989. – 160 p.

Matulaitis J. *Užrašai* / Pareng. P. Subačius. – Vilnius: Aidai, 1998. – 402 p.

Matulaitis J. *Užrašai* / Red. O. Mikailaitė. – Putnam, Connecticut: Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos seserys, 1991. – 368 p.

Matulaitis-Matulevičius J. *Užrašai* / [Red. K. A. Matulaitis]. – London: Tėvai Marijonai, [1953]. – 220 p.

Matulevičius J. *Instrukcijos bei nurodymai. N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų vienuolijai* / Arkiv. Jurgis Matulevičius-Matulaitis. – Marijampolė, 1928. – 581 p.

Matulewicz J. *Dziennik duchowy* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1988. – 160 s.

Matulewicz J., *Dzienniki* / Tł. K. Oksiutowicz. – Licheń Stary: Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater“, 2009. – 316 s. – Fontes Historiae Marianorum 20.

Matulewicz J. *Listy litewskie* / Bł. Jerzy Matulewicz; przyg. J. Bukowicz, T. Górski, tł. P. Chudzik, M. Glebus, N. Kolis et al. – Warszawa: Mariański Instytut Historyczny, 2000. – 726 s. – [Mašinraštis].

Matulewicz J. *Listy litewskie* / Bł. Jerzy Matulewicz; przyg. J. Bukowicz, T. Górski, tł. P. Chudzik, M. Glebus, N. Kolis et al.; Institutum Historiae Spiritualitatisque Marianorum. – Licheń Stary: Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater“, 2015. – 953 s. – Fontes Historiae Marianorum 22.

Matulewicz J. *Listy polskie* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz. – Warszawa: Księża Marianie, 1987. – 3 t. – 189; 191; 177 s.

Matulewicz J. *Listy polskie* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz. – Licheń Stary: Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater“, 2012. – 760 s. – Fontes Historiae Marianorum 21.

Matulewicz J. *Pisma wybrane* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1988. – 267 s.

Matulis S. *Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC apaštalinis vizitatorius Lietuvai 1925–1927*. – Vilnius: Petro ofsetas, 2001. – 247 p.

Matulis S. *Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis, M. I. C. marijonų gaivintojas 1909–1927*. – Nottingham: Šaltinis, 1996. – 272 p.

Matulis S. *Vyskupas Pranciškus Petras Būčys, M. I. C.* // Suvažiavimo darbai. – T. 4. – Roma: LKMA, 1961. – P. 213–217.

Merkys V. *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* – Vilnius: Versus aureus, 2006. – 480 p.

Mickevičius-Kapsukas V. *Pirmoji Lietuvos proletarinė revoliucija ir Sovietų valdžia*. – Chicago: Vilnis, 1934. – 240 p.

Nalenč D., Nalenčius T. *Juzefas Pilsudskis: Legendos ir faktai.* – Vilnius: Mintis, 1991. – 255 p.

Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910: (dokumenty) / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1995. – 144 s. – Fontes Historiae Marianorum 1.

Palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasios sklaida: Trys matulaitiniai simpoziumai / Parengė V. Aliulis. – Kaunas: Marijonų talkininkų centro leidykla, 2003. – 336 p.

Pecyna M. B. *Osobowość i działanie Błogosławionego Jerzego Matulewicza.* – Wrocław, 1990. – 216 s.

Peckus V. *Senoji Marijampolės gimnazija.* – Kaunas: Šviesa, 1992. – 229 p.

Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928. – 2-asis fotograf. leid. – Kaunas: Šviesa, 1990. – 408 p.

Prelato Povilo Januševičiaus fotografijų kolekcija: Albumas nr. 7 / Parengė V. Žaltauskaitė. – Vilnius: Mintis, 2010. – 248 p.

Proletarinė revoliucija Lietuvoje 1918–1919 m.: Revoliucinių įvykių Lietuvoje dalyvių atsiminimai. – Vilnius: Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1960. – 527 p.

Rukša A. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės.* – Cleveland: LKVS „Ramovė", 1981. – T. 2: Lietuvių – lenkų santykiai ir kovų pradžia. – 619 p.

Sajauskas S. *Marijampolė. Palaimintasis Jurgis Matulaitis.* – Kaunas: Naujasis lankas, 2013. – 160 p.

Senas A. E. *Lietuvos valstybės atkūrimas 1918–1920* / Įv. A. Eidinto. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų l-kla, 1992. – 191 p.

Stakauskas J. *Naujieji nacionalizmai ir Katalikų Bažnyčia Lietuvoje.* – Vilnius: Aidai, 2003. – 460 p.

Staliūnas D. *Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903–1907)* // Lietuvių atgimimo istorijos studijos. – T. 7: Atgimimas ir Katalikų Bažnyčia. – Vilnius: Katalikų pasaulis, 1994. – P. 142–219.

Staugaitis J. *Mano atsiminimai* / Pareng. J. Boruta et al. – 2-as papild. leid. – Vilnius: LKMA, 2006. – 624 p.

Stolica Apostolska a biskup Jerzy Matulewicz 1916–1921 / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1996. – 340 s. – Fontes Historiae Marianorum 2.

Streikus A. *Lietuva Šventojo Sosto akimis (1922–1939 m.): naujų šaltinių atodangos* // Bažnyčios istorijos studijos. – T. 3: Religija ir visuomenė Nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940 m.). – Vilnius: LKMA, 2010. – P. 9–36.

Subačius P. *Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos konkordato (1927 m.) rengimo refleksija pal. arkivysk. Jurgio Matulaičio ir vysk. Pranciškaus Būčio korespondencijoje* // Bažnyčios istorijos studijos. – T. 1: Katalikai ir valdžios XX amžiuje. – Vilnius: LKMA, 2007. – P. 33–41.

Škarovskij M., Čerepenina N., Šiker A. *Rimsko-katoličeskaja cerkov' na severo-zapade Rossii v 1917–1945 gg.* – Sankt-Peterburg: Nestor, 1998. – 315 p.

Totoraitis J. *Šiek tiek apie k. P. Būčio veikimą* // Tiesos kelias. – 1927. – Nr. 1. – P. 17–23.

Tulaba L. *Vatikanas ir Lietuva: Rašiniai periodinėje spaudoje.* – Vilnius: LKMA, 2001. – 256 p.

Tumas J. *Kun. Dr. Pranciškus Būčys M. I. C.* // Tiesos kelias. – 1927. – Nr. 1. – P. 1–17.

Vaišnora J. *I. Jurgio Matulaičio kelias į Vilniaus vyskupo sostą; II. Šv. Sosto atstovo Ratti vizitas Lietuvoje ir Latvijoje.* – Brooklyn, N. Y.: Tėvai Pranciškonai, 1982. – 94 p.

Vaitkevičius B. *Socialistinė revoliucija Lietuvoje 1918–1919 metais.* – Vilnius: Mintis, 1967. – 694 p.

Vidmantas E. *Religinis tautinis sąjūdis Lietuvoje*: XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje / Lietuvių katalikų mokslo akademija; Lietuvos istorijos institutas. – Vilnius: LKMA, 1995. – 308 p.

Vilniaus universiteto istorija 1579–1994. – Vilnius: Valst. leid. centras, 1994. – 342 p.

Vitkauskas P. *Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika 1918–1919.* – Vilnius: Mokslas, 1988. – 244 p.

Waligóra B. *Walka o Wilno: Okupacja Litwy i Białorusi w 1918–1919 r. przez Rosję Sowiecką.* – Wilno: Wydaw. Zarządu Miejskiego w Wilnie, 1938. – 476 s.

Wspomnienia o błogosławionym Jerzym Matulewiczu / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1996. – 440 s. – Fontes Historiae Marianorum 3.

Zajančkauskas K. *Nuo piemenėlio iki arkivyskupo: Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus biografija.* – Marijampolė: Marijonai, 1939. – 111 p.

Žepkaitė R. *Lietuva ir didžiosios valstybės 1918–1939 m.* – K.: Šviesa, 1986. – 190 p.

TEKSTOLOGINIO APARATO SANTRUMPOS

a	*ante*	prieš
a c	*ante correctionem*	prieš taisymą
abs	*abest*	nėra
acc	*accentus*	kirčio ženklas
add	*additum*	pridėta, papildyta
al atr	*alio atramento*	kitu rašalu
al cal	*alio calamo*	kitu rašikliu
al m	*alia manu*	kita ranka
angl		angliškai
at	*ater*	juodas
atr	*atramento*	rašalu
bis		pakartota
cae	*caeruleus*	mėlynas
cap	*capitalis*	didžioji raidė
capit	*capitulum*	pastraipa
cf	*confer*	palygink
contr	*contractio*	sutraukimas
cor	*correctum*	taisyta
def	*defectum*	pažeista, sutepta (vieta)
del	*deletum*	išbraukta
err	*error*	klaida
et		ir
ex		iš, dėl
fin	*finis*	pabaiga (puslapio, teksto)
fl	*flexio*	galūnė
fol	*folium*	lapas, blankas
graph	*graphis*	pieštuku (įrašyta, pabraukta)
id	*idem*	tas pats
i.e.	*id est*	tai yra
ill	*illegibile*	neįskaitoma
in		vietai nurodyti
in dex (mg)	*in dextra (margine)*	dešinėje (paraštėje)
in init	*in initium*	pradžioje
in ras	*in rasura*	skutimo, trynimo vietoje
in sin (mg)	*in sinistra (margine)*	kairėje (paraštėje)
inc	*incertum*	neaišku
ins	*insertum*	įterpta
it		itališkai
l	*linea*	eilutė
lenk		lenkiškai
lit	*littera*	raidė
lot		lotyniškai
man	*manu*	įrašyta ranka
min	*minuscula*	mažoji raidė
mut	*mutilatum*	originalas pažeistas
non		ne
num	*numeratum*	numeravimu (seka nurodyta)
obl	*oblique*	įstrižai
om	*omissum*	praleista
ord	*ordo*	seka, tvarka
orig	*originalis*	originalas, originale

TEKSTOLOGINIO APARATO SANTRUMPOS

p	*post*	po
pag	*pagina*	puslapis
phr	*phrasis*	sakinys, frazė
pranc		prancūziškai
pri	*primum*	pirmas, pirma
pro		vietoj
r	*recto*	pirmoji lapo pusė
rep	*repetitum*	pakartota
rub	*ruber*	raudonas
rus		rusiškai
s l	*supra lineam*	virš eilutės
sec	*secundum*	antras, antra
si	*signum*	ženklas (skyrybos ar kt.)
sic!		būtent taip originale
sign	*signatum*	pažymėta, pabraukta
sq	*sequens*	toliau einantis
subter	*subter*	žemiau
sup	*super*	viršuje
trans	*translatum*	sukeista vietomis
txt	*textus*	tekstas
v	*verso*	antroji lapo pusė
V	*Vulgata*	Vulgata, Vulgatoje
vel		arba
ver	*verbum*	žodis
vert	*verticalis*	vertikaliai
vid	*videtur*	spėtina, atrodo
vok		vokiškai
⌜⌝		komentuojama teksto imtis
=		atitikmuo, vertimas
/		pastraipos pabaiga
//		puslapio pabaiga

KOMENTARŲ IR RODYKLĖS SANTRUMPOS

AGM Archivum Generale Marianorum (Romos centrinis marijonų archyvas)
adm. administratorius, administruoti
alt. altaristas
apskr. apskritis
arkiv. arkivyskupas/-ija
aut. autorius/-ė
b. bažnyčia
bern. berniukų
buv. buvęs/-usi
d. diena
dabart. dabartinis/-ė
dek. dekanas/-atas
dėst. dėstytojas
diak. diakonas
dir. direktorius
d-ja draugija
dr. daktaras
Dv. akad. Dvasinė akademija
filosof. filosofija
fol folio – lapas
gen. generolas
gimn. gimnazija
gyv. gyveno
g. kan. garbės kanauninkas
g-vė gatvė
insp. inspektorius
ist. istorija, istorikas
JM Jurgis Matulaitis
JMl Jurgio Matulaičio laikais
K. Kaunas
k. kalba
kan. kanauninkas
kapel. kapelionas
kard. kardinolas
kleb. klebonas
kn. knyga/-os
kongr. kongregacija
koresp. korespondentas
kt. kiti/-os, kita
k-tas komitetas
kun. kunigas/-ai
L. Lietuva
LCVA Lietuvos centrinis valstybės archyvas
leid. leidinys, leidimas
m. metai
mėn. mėnuo
merg. mergaičių, mergautinė
MIC marijonas/-ai
m-la mokykla
mokyt. mokytojas/-a, mokytojavo
novic. novicijus/-atas
Nr. numeris
NT Naujasis Testamentas
OFM pranciškonas/-ai
org. organizatorius, organizavo, organizacija
p. puslapis

pab. pabaiga
pal. palaimintasis/-oji
par. parapija
pavysk. pavyskupis
pav. pavaduotojas, pavadavo
PB Pranciškus Petras Būčys
pirm. pirmininkas
plg. palyginkite
pr. pradžia
pref. prefektas
prel. prelatas
prof. profesorius
provinc. provincijolas/-ija
red. redaktorius, redagavo
rekt. rektorius
sekr. sekretorius
sem. seminarija
sen. kalend. senasis kalendorius
ses. sesuo (vienuolė)
s-ga sąjunga
SJ jėzuitas/-ai
slvd. slapyvardis
ST Senasis Testamentas
steig. steigėjas/-a, steigė, įsteigta
stud. studentas, studijavo
Šv. R. Šventas Raštas
t. tėvas
t. tomas (bibliografiniuose aprašuose)
teol. teologija, teologas
TFF Lietuvos u-to, VDU Teologijos filosofijos fakultetas
tikr. tikrasis (vardas, pavardė)
tit. titulinis
t. y. tai yra
u-tas universitetas
V. Vilnius
vad. vadinamasis/-oji
vadov. vadovas/-ė, vadovavo
vald. valdytojas
valst. valstybė/-inis
VDU Vytauto Didžiojo u-tas
veik. veikėjas/-a
vid. vidurys
vien. vienuolis/-ė/-ynas
vysk. vyskupas/-ija
visuom. visuomenė
žr. žiūrėti

RENGIMO PRINCIPAI

I. Skelbiama visa žinoma (išlikusi) arkivysk. Jurgio Matulaičio ir vysk. Pranciškaus Petro Būčio abipusė korespondencija. Epistolika suprantama plačia prasme – kaip visokeriopa rašytinė tarpusavio komunikacija, t. y. greta laiškų, atvirlaiškių ir atvirukų jai priskirtos telegramos bei per pasiuntinį (jųdviejų tarnus) įteikti laiškeliai-rašteliai.

II. Korespondencija leidime išdėstyta chronologiškai. Laiškams priskirti numeriai, nurodomi puslapinėse antraštėse, yra svarbiausias tekstų identifikatorius originalų aprašuose skyriuje „Šaltiniai" ir faksimilių pluoštelyje, skyriuje „Komentarai" ir „Rodyklėje". Kai chronologija rekonstruota, sprendimų motyvacija pateikta šaltinių aprašuose.

III. Tais atvejais, kai yra išlikę keli laiško variantai – rankraštis (juodraštis) ir mašinraštinis perrašas (arba siųsto mašinraštinio laiško antroji–trečioji kopija per kalkę), skelbiamas rankraščio tekstas, o aparate nurodomi semantiškai reikšmingi mašinraščio skirtumai (kaip *sec orig*).

IV. Siekta kuo autentiškiau perteikti skelbiamą korespondenciją tiek prasminio vientisumo, tiek kultūrinio istorinio savitumo požiūriu. Keltas uždavinys suformuoti tekstą, kuris taptų pagrindu šio susirašinėjimo citavimui, ištraukų publikacijoms bei vertimams, kita vertus, leistų profesionaliai tęsti teksto kritikos darbą ir būtų patikimas šaltinis preciziškoms pal. Jurgio ir jo bičiulio asmens studijoms. Idant pagrindinio teksto puslapis būtų kuo mažiau apkrautas, tekstologiniame aparate dedama tik minimali ir tiesiogiai su šaltinio užrašo ypatybėmis susijusi informacija. Tuo tarpu kalbos ypatybės aiškinamos skyrelyje „Tekstų kalba" ir „Žodynėlyje", o žinios apie asmenis, vietoves, institucijas, organizacijas, spaudos leidinius ir pan. sutelktos „Rodyklėje". Tik dėl susiejančio specifinio žodžio (vardo, sąvokos) stygiaus į rodyklę neįtraukti tekstuose minimi įvykiai ir aplinkybės aptariamos dalykiniuose „Komentaruose" (tokios teksto vietos pažymėtos horizontaliomis varnelėmis (⌜⌝ kampučiais) puslapio vidiniame krašte).

V. Leidime stengtasi tiksliai perteikti autografų ir mašinraščių:

- leksiką;
- gramatines formas ir jų įvairavimą;
- sintaksines konstrukcijas;
- santrumpas;
- tarptautinių žodžių ir svetimybių formas, jų įvairavimą bei rašybą (net esant keliems variantams);
- asmenvardžių ir vietovardžių formų bei jų grafinio perteikimo (lenkiška rašyba) įvairavimą (net esant keliems variantams);
- didžiųjų bei mažųjų raidžių rašybos ypatumus ir įvairavimą (taip pat pasitaikančią mažąją raidę po šauktuko, klaustuko, didžiąją – išvardijimo sekos pradžioje po dvi-

taškio), išskyrus atvejus, kai autografe didžiąją ir mažąją raidę labai sunku atskirti, taip pat nurodytus VIII;

- originalias grafines formas – visais atvejais, kai yra pagrindo spėti, kad jos žymi nuo bendrinės kalbos besiskiriančias fonetines ar morfologines autorių kalbos ypatybes;
- santrumpų ir kontrakcijų pobūdį (tik pabaigoje, jei trūksta, padedamas taškas);
- absoliučią daugumą autorinės punktuacijos ypatybių (pirmiausia, klaustuko ir šauktuko vartojimą kabliataškio pozicijoje, taško ir brūkšnio kombinaciją, atvejus, kai sunku skirti tiesioginę ir tiesioginę menamąją kalbą, vienarūšes ir nevienarūšes sakinio dalis – kablelio rašymą greta „ir", „ar" tarp formaliai vienarūšių sakinio dalių, ypač vardijimo sekos pabaigoje, taip suteikiant žodžiui ar žodžių junginiui tikslinantį pobūdį);
- visas lokacijų, datų, kreipinių į adresatą, adresanto parašų gramatines ir skyrybos ypatybes (originaluose dažnai nėra dedamas kablelis ar brūkšnys, o tiesiog paliekamas didesnis tarpelis ar keliama į naują eilutę, taigi laikomasi natūralaus punktuacijos ženklų ekonomijos principo), išskyrus taškų tarp skaitmenų datose poziciją, kai jie rašyti šiek tiek pakelti;
- įterptas frazes svetimomis kalbomis ir jų vertimus;
- citatų bei parafrazių nuorodas, knygų, periodinių leidinių, įmonių pavadinimų formas, jų išskyrimą;
- teksto atkarpų pabraukimus (jų skaičių, formą – tiesus ar vingiuotas);
- teksto segmentaciją ir bendrąjį grafinį originalo vaizdą: pastraipas, jų pirmos eilutės įtraukimą, teksto dalių atskyrimą brūkšniais, praleistas (tuščias) eilutes, datavimo, rašymo vietos nuorodų, kreipinio, adresanto parašo išsidėstymą puslapyje (nekopijuojamas tik telegramų bei atvirlaiškių įrašų pateikimas skiltimis), išskyrus paraštėse dėl vietos stokos esančių įterpinių poziciją, kuri nurodoma aparate.

VI. Įsitikinus, kad taisymas yra neutralus prasmės ir istorinio savitumo požiūriu, pagal dabartinę bendrinės kalbos normą koreguota (išskyrus atvejus, kai yra pagrindo manyti, kad tai perteikia fonetines, morfologines, leksines autorių vartosenos ir bendrinės kalbos normos skirtybes, atspindi tikrinių žodžių lenkiškos ar rusiškos rašybos tradiciją arba nenusistovėjusias tarptautinių žodžių formas):

- žodžių rašymas drauge ir skyrium (*kaikurie* 'kai kurie', *ištikrųjų* 'iš tikrųjų', *perdidelę* 'per didelę', *neprošalį* 'ne pro šalį', *begalo* 'be galo', *beabejonės* 'be abejonės', *beabejo* 'be abejo', *kuolabiausiai* 'kuo [visų] labiausiai', *kuodaugiausiai* 'kuo daugiausiai', *kotoliausiai* 'kuo toliausiai', *nevienuolių* 'ne vienuolių', *keliasdešimtis* 'kelias dešimtis', *neikokių* 'nei kokių', *neikiek* 'nei kiek', *bemažko* 'bemaž ko', *kas žin* 'kaszin', *kas dien* 'kasdien', *kitą syk* 'kitąsyk', *kadan gi* 'kadangi');
- dalelyčių, įvardžių, prieveiksmių rašymas su brūkšneliu (*kadan-gi,* 'kadangi', *jei-gu*

'jeigu', *teip-gi* 'teipgi', *vis-gi* 'visgi', *dėl-to* 'dėl to', *tuom-tarpu* 'tuom tarpu', *šį-tą* 'šį tą', *šiokios-tokios* 'šiokios tokios', *aš-gi* 'aš gi');

- alografų *ā* (=a/ą), *ē* (=ė), *ż/z* (=ž), *c* (=č), *s* (=š) vartosena, išskyrus asmenvardžius ir vietovardžius (*Tēvelis* 'Tėvelis', *zodžiu* 'žodžiu', *zmogui* 'žmogui', *laisku* 'laišku');
- ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba (*(arki)vyskūpas* '(arki)vyskupas', *vyskūpiją* 'vyskupiją', *klausymas* 'klausimas', *vyzą* 'vizą'; *santikiai* 'santykiai', *įkurimas* 'įkūrimas', *turbut* 'turbūt', *kliučių* 'kliūčių', *potvinių* 'potvynių', *viršunėje* 'viršūnėje', *kruvon* 'krūvon', *rukyti* 'rūkyti', *siusdamas* 'siųsdamas', *ukio* 'ūkio', *rupinasi* 'rūpinasi', *Jusų* 'Jūsų', *truksta* 'trūksta', *tukstančių* 'tūkstančių', *liudną* 'liūdną', *buva* 'būva', *rugpjučio* 'rugpjūčio', *siuliau* 'siūliau', *pasiulymus* 'pasiūlymus', *mus* 'mūs[ų]', *musiškiai* 'mūsiškiai', *jusų* 'jūsų', *kandidaturai* 'kandidatūrai', *Bučys* 'Būčys', *literaturos* 'literatūros', *nutruko* 'nutrūko'), tačiau paliekamos originalų nosinės raidės vietoj ilgųjų formantuose, kurie atitinka bendrinės kalbos *-in-* (*dailįsiu* 'dailinsiu', *tobulįsiu* 'tobulinsiu');
- balsių *e/ė/ie* skirtingo įtempimo ir diftongizavimo girdimumo žymėjimas, taip pat ir lietuviškose pavardėse, išskyrus diferencijuojamas deminutyvines priesagas *-el- / -ėl-* (*žėmlapį* 'žemlapį', *kėk* 'kiek', *niekeno* 'niekieno', *remėjų* 'rėmėjų', *del* 'dėl', *todel* 'todėl', *nės* 'nes', *nedelia* 'nedėlia', *Tevelis* 'Tėvelis', (su) *Reklaičių* '(su) Rėklaičiu', *velenomis* 'velėnomis', *reiketų* 'reikėtų', *įejimą* 'įėjimą', *apsiemiau* 'apsiėmiau', *remėjas* 'rėmėjas'); tačiau palikta originalo forma, jei nuo bendrinės kalbos skiriasi šaknis ar darybinis formantas (*jiegomis*, *pajiegia*);
- asimiliuotų ir disimiliuotų priebalsių rašyba, suduslėjimo/suskardėjimo tarp balsių skirtumai (*grįž* 'grįš', *atsivež* 'atsiveš', *jug* 'juk', *išvešti* 'išvežti', *uzsimegstų* 'užsimegztų', *ušsienių* 'užsienių', *pasivezdamas* 'pasivesdamas', *grįstąs* 'grįžtąs', *daigtas* 'daiktas', *augštas* 'aukštas', *Kasimieriečių* 'Kazimieriečių'),
- nosinių raidžių rašyba, taip pat ir priešdėliuose bei įvardžiuotinėse formose (*siusdamas* 'siųsdamas', *priėmima* 'priėmimą', *(per) Latvija* '(per) Latviją', *(pas) Tėveli* '(pas) Tėvelį, *šia vasara* 'šią vasarą', *valdžia* 'valdžią', *nama* 'namą', *ateinančia vasara* 'ateinančią vasarą', *ji* 'jį'; *delegatu* 'delegatų', *aštuoniu* 'aštuonių'; *augštasias* 'aukštąsias', *svarb[i]asias* 'svarbiąsias', *pavojingasias* 'pavojingąsias', *yvairiais* 'įvairiais', *yvairiu* 'įvairių', *ketvirtądienį* 'ketvirtadienį', *(su) kun. Reklaičių* '(su) kun. Rėklaičiu');
- joto rašyba žodžio pradžioje prieš dvibalsį *ie* ir intervokalinėje pozicijoje (*apsijieškoti* 'apsieškoti', *rugpiūtis* 'rugpjūtis', *Mariampolė* 'Marijampolė', *Mariampoliškiai* 'Marijampoliškiai', *Mariampoliečiams* 'Marijampoliečiams', *iuristų* 'juristų');
- priebalsių minkštumo žymėjimas lietuviškuose žodžiuose (*šale* 'šalia', *aštuones* 'aštuonias', *klėteliai* 'klėtelei', *šeip* 'šiaip', *šia* 'še');
- didžiųjų raidžių rašyba, kai autografe didžiąją ir mažąją raidę labai sunku atskirti;
- akivaizdžiais atvejais – vienarūšių sakinio dalių, išplėstinių postpozicinių pažyminių, išplėstinių aplinkybių (jei jos nepilnai išskiriamos), priedėlių, įterpinių, kreipinių, sudėtinių sujungiamųjų ir prijungiamųjų sakinių, tiesioginės kalbos skyryba;

taisyti atvejai, kai praleista tarinio jungtis ar veiksmažodis, skirtas pridūrimas, lyginamasis įjungimas, vienanaris aiškinimas, išskaičiavimas, atsisakyta sintaksinės funkcijos neatliekančių kablelių, interpretuotinų kaip *lapsus*;

- kabučių vartosena (autografuose antrosios dažnai praleidžiamos).

Šios pataisos tekste žymimos bei išnašose nurodomos tik ypatingesniais atvejais.

VII. Autografuose kirčiai niekur nepažymėti; šiame leidime kur ne kur aiškumo dėlei sukirčiuota neaiškinant aparate. Idant būtų lengviau skirti, atpažinti formas, pažymėtas balsių ilgumas šiais atvejais: 'mā' ~man (jei originale *mą*, paliekama tokia rašyba), 'rytō' ~rytoj, 'pereitō' ~pereitoj, 'subatō' ~subatoj.

VIII. Laikantis požiūrio, kad įvairavimas nereikšmingas teksto savitumo požiūriu, dažniausiai atsiradęs dėl *lapsus calami* ar kitakalbės rašybos įpročių, suvienodinta:

- žodžių *Bažnyčia* ir *bažnyčia, Dievas, Šventasis Tėvas*, santrumpų *Švč.*, *Šv.* bei *šv.*, švenčių rašymas didžiąja ir mažąja raide;
- leidinių, įstaigų, organizacijų, Valstybės institucijų pavadinimų, vietovardžių rašymas didžiąja raide (*švietimo ministerijoje* 'Švietimo ministerijoje', *užsienių reikalų ministerijoje* 'Užsienių reikalų ministerijoje', *seimo* 'Seimo', *šešupės* 'Šešupės'), tačiau paliekamas pasitaikantis daugiažodžių pavadinimų rašymas visomis didžiosiomis.

Šios pataisos tekste laužtiniais skliaustais žymimos bei išnašose nurodomos tik ypatingesniais atvejais.

IX. Teksto semantinė ir sintaksinė analizė leidžia laikytis hipotezės, kad autoriai nuosekliai vartojo skyrybos ženklų poras: „ . – “, „ ? – “, „ ! – “, o išvardijimo atveju ir „ ; – “, – pastraipos pabaigai žymėti, nors, tikriausiai vietos taupymo sumetimais ar dėl tam tikrų rašymo įpročių, rankraštyje ne visuomet keldavo tolimesnį sakinį į naują eilutę. Šiame leidime suvienodinta ir po išvardytų skyrybos ženklų porų pradedama nauja pastraipa.

X. Svarbiausios autorių stiliaus, rašymo būdo ypatybės ir autografų savybės, dėl kurių galėjo atsirasti pateikiamo ir autorinio teksto skirtumų, yra šios:

- pasitaikantis grafinis didžiųjų ir mažųjų raidžių *G* ir *g*, *K* ir *k*, *P* ir *p*, *V* ir *v* panašumas, apsunkinęs jų skyrimą;
- grafinis raidžių *v* ir *r*, *u* ir *n* panašumas Būčio rankraščiuose, apsunkinęs kai kurių tikrinių žodžių identifikavimą;
- dažnas grafinis raidžių *a* ir *ą* panašumas galūnėse, apsunkinęs originalo formos nustatymą tais atvejais, kai būdingos sintaksės požiūriu objektiniuose veiksmažodžių junginiuose vardininkas ir galininkas gali būti substitutai;
- *Ž* ir *Ż* ženklinimas ta pačia grafema *Z*, apsunkinęs asmenvardžių lenkiško rašymo varianto atpažinimą;
- tiesioginės ir tiesioginės menamosios kalbos panašumas, nenuosekliai rašant skyrybos ženklus, apsunkinęs skyrybos taisymą;
- tapačių sintaksinių formų sudėtingos sekos vartojimas nenuosekliai rašant kable-

lius, apsunkinęs tokių sakinio dalių vienarūšiškumo ar nevienarūšiškumo suvokimą ir skyrybos korekcijas;
- antrųjų kabučių praleidimai, vienur kitur apsunkinę jomis išskirtos frazės pabaigos nustatymą ir skyrybos taisymą.

XI. Autografe praleistos, sukeistos vietomis, dėl erdvės stokos puslapyje sugrūstos bei sutrumpintos, abejotinai iššifruotos grafemos, žodžiai, frazės, rekonstruotos dėl originalo pažeidimų, taip pat teksto atkarpos su konjektūromis žymimos laužtiniais skliaustais: [ ].

Laužtiniuose skliaustuose įterpiamas balsis *i* tose žodžių *apsiimti, apsieiti* formose, kuriose jo sutraukimas sukuria homofoniškas formas žodžiams *apsemti, apsėti* (*apsėmė* 'aps[i]ėmė', *apsėjo* 'aps[i]ėjo').

Vietoj teksto atkarpų, kurių dėl pažeisto originalo ar nuorašo nepavyko rekonstruoti, rašomas suskliaustas daugtaškis: [...].

Visais šiais atvejais vartojami plonesni skliaustai ir pasirinktas mažesnis tarpas tarp jų ir gretimų raidžių, idant įterpiniai būtų ne tokie pastebimi, netrikdytų skaitymo.

Komentuojamų aparate žodžių junginių, frazių bei didesnių atkarpų apimtį nurodo ženklų pora: ⌜⌝; šie ženklai nevartojami, kai frazės ribos akivaizdžios (pvz., *kun. toks ir toks*) ar išnašoje verčiama kitos kalbos frazė, kuri savaime išsiskiria iš lietuviško teksto.

XII. Išoriniame krašte ištisai numeruojamos laiško teksto šio leidimo eilutės (įskaitant praleistas); drauge su laiško numeriu jos yra aiškinamų vietų identifikatorius skyriuje „Komentarai".

Šaltinio puslapio pabaigą pagrindiniame tekste žymi du įkypi brūkšneliai: //, o vidiniame krašte nurodyta originalo foliacija (nuo antro puslapio).

Vidiniame krašte horizontalia varnele (⌜⌝ kampučiu) pažymėtos „Komentaruose" aiškinamos vietos.

XIII. Puslapinėse antraštėse teikiamas laiško numeris, šiame leidime bei korespondencijoje nurodyta ar rekonstruota (tuomet – laužtiniuose skliaustuose) data bei rašymo vieta. Dvejopo datavimo atveju laikomasi naujojo kalendoriaus, o kur iš turinio ar kitų aplinkybių aišku, kad originale nurodytas senasis, tai pažymima aparate. Laiškų, kurie rašyti kelias dienas, atvejais puslapinėje antraštėje ir šaltinių lentelėje teikiama adresato nurodyta data, o jei nurodytos kelios – ankstyviausia iš jų.

XIV. Aparate po lygybės ženklo pateikiama:
- vienkartinių, iš konteksto sunkiau nuspėjamų santrumpų paaiškinimai (pasikartojančios įtrauktos į žodynėlį, o inicialai – į rodyklę);
- kitomis kalbomis įterptų frazių vertimai į lietuvių kalbą.

Kadangi korespondentai Šventąjį Raštą daugiausia cituoja ir parafrazuoja lotyniškai, pasiremta Juozapo Skvirecko vertimo ankstyvesniu variantu ir kritiniu *Vulgatos* leidimu, tačiau ten, kur tinka, pateikiamas ir šiuolaikinis vertimas, o kur nuotrupa ar parafrazė labiau priderinta prie laiško, verčiama tiesiogiai atsižvelgiant į kontekstą.

Šventojo Rašto citatos ir parafrazės identifikuojamos vartojant įprastines lietuviškas santrumpas.

XV. Aparate tradicinėmis lotyniškomis santrumpomis nurodoma:

- bet kurio lygmens konjektūros;
- sunkiau įskaitomos teksto atkarpos;
- laužtiniais skliaustais pažymėtos dėl *lapsus calami* praleistų, du sykius pakartotų ar iškraipytų raidžių, morfemų, žodžių, frazių rekonstrukcijos – tik tuomet, kai originale dėl spėtinos klaidos yra aiškiai matomas kitoks užrašas, kai gramatiškai ir semantiškai įmanomas alternatyvus skaitymas, kai originalas fiziškai pažeistas (prastai matomų dėl negrabaus užrašo, sugrūstų ties puslapio kraštu ar apačia, dėl *lapsus* praleistų raidžių ar formantų, sporadiškų trumpinimų atstatymas, sintaksiniam junglumui būtinų trūkstamų prielinksnių ar jungtukų įterpimas žymimas, bet neaiškinamas);
- apvedžiotos, taisytos, išbrauktos, įterptos, vėliau pridėtos, paraštėse įrašytos raidės, morfemos, žodžiai, frazės, pastraipos;
- žodžių tvarkos pakeitimai ženklais ar numeruojant;
- įrašai kitu rašikliu;
- įrašai ir ženklai paraštėse – tik tais atvejais, kai yra pagrindo spėti, kad jie autografo dalis;
- užrašo koherencijai turintys įtakos originalo fiziniai pažeidimai;
- adresato pastabos ir žymėjimai (pabraukimo atveju laikoma, kad jis apima visą žodį, t. y. nepaisoma, kad šen ten pieštuko linija prasideda ar baigiasi ne sulig žodžio riba).

Aparate teikiant originalo atkarpą (raidę, morfemą ar skiemenį, žodį ar frazę) jos apimtis parinkta taip, kad būtų kuo aiškesnis autorinės korekcijos, spėjamos klaidos ar siūlomos konjektūros pobūdis; brūkšneliai vietoj praleistos žodžio dalies pažymėti tik tais atvejais, kai atrodė, kad tai padės lengviau susiorientuoti, koks užrašo elementas komentuojamas.

XVI. Išskyrus ypatingesnius atvejus, pagrindiniame tekste nežymima ir aparate nenurodoma:

- VI–VIII aptartos teksto korekcijos;
- perskaitymo komplikacijų nesukėlę smulkūs autografo defektai (dėl apsivėlusios plunksnos storiau, negrabiai parašyta raidė, dėl nedidelių, liečiant rankraštį drėgnais pirštais atsiradusių dėmių susilieję grafai);
- mašinraštyje esantys išbraukimai ir permušimai ženklu xxx pastebėjus spausdinimo klaidą;
- žymėjimai ir prierašai, kurie nepriskiriami adresantui ir adresatui (tokie elementai komentuojami skyriuje „Šaltiniai“, originalų išorinių ypatybių lentelėje).

ŠALTINIAI

Iš kelių laiškų fragmentų, kuriuos paskelbė kun. Kazimieras Matulaitis [Matulaitis... *Užrašai*... 1953], taip pat iš šiame leidime pateiktuose tekstuose esamų nuorodų į neišlikusius laiškus akivaizdu, jog Matulaičio ir Būčio susirašinėjimas buvęs kur kas didesnės, gal net dvigubos apimties nei žinomi tekstai. Kita vertus, dalis periodų, iš kurių visai nėra išlikę laiškų, aiškintini tuo, kad Pirmojo pasaulinio karo metais susirašinėjimas tarp Varšuvos, kur prisiglaudė Matulaitis, ir Rusijos bei JAV, kur gyveno Būčys, buvo labai komplikuotas. Dalis laiškų perskaičius sunaikinti konspiracijos sumetimais – apie tai užsimena abu korespondentai.

Visi išlikę laiškai saugomi dviejose vietose – Lietuvos valstybės archyve, Marijonų fonde (jis perkeltas iš Marijampolės vienuolyno, kai šis buvo uždarytas Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai), kur sudaro vieną Matulaičio laiškų Būčiui bylą (f. 1674, ap. 1, b. 99) bei dvi Būčio laiškų Matulaičiui bylas (f. 1674, ap. 1, b. 59, 60), ir Marijonų centriniame archyve Romoje, kur sudaro tris Matulaičio laiškų Būčiui bylas („Matulevičius Georgius. Eppus. M.I.C. ad Būčys Franciskum, sac. M.I.C. 1–32“, „Matulevičius Georgius. Eppus. M.I.C. ad Būčys Franciskum, sac. M.I.C. 33–49“, „Matulevičius Georgius. Eppus. M.I.C. ad Būčys Franciskum, sac. M.I.C. 50–74“) ir vieną Būčio laiškų Matulaičiui bylą („Būčys Franciscus, sac. M.I.C. ad Matulevičius Georgium, Archieppum, M.I.C.). AGM bylos „Matulevičius Georgius. Eppus. M.I.C. ad Būčys Franciskum, sac. M.I.C. 33–49“ apraše dokumentas Nr. 39 pažymėtas kaip praleistas, jo byloje nėra.

Atkreiptinas dėmesys, kad LCVA drauge su Būčio laiškais Matulaičiui į 59-ąją bylą yra pakliuvę laiškų kitiems asmenims ir kitų asmenų laiškų. Vienu atveju tai Konstantino Sungailos laiškas Matulaičiui rusų kalba, nes ant to paties lakšto paskutinio puslapio Būčys parašė savo laišką Matulaičiui (Nr. 75). Kitu atveju *fol* 75r–75v yra Būčio 1912-08-16 iš Lomžos rašytas laiškas nenustatytam marijonui (kreipinys „Mylimasis“ be vardo, minimi marijonų nuostatai, Seinų vyskupas Karosas), kuris negali būti tapatinamas su Matulaičiu, nes adresatas apibūdinamas kaip dar tik ketinantis siekti teologijos bakalauro ir licenciato laipsnių. Toje pačioje 59-oje byloje, *fol* 101r–102r taip pat yra Dvasinės akademijos rektoriui adresuota Būčio 1912-04-21 reliacija apie 1911–1912 mokslo metų fundamentinės teologijos kurso koliokviumus ir jų klausytojus, matyt, siųsta Matulaičiui susipažinti, tačiau neminima to laiko laiškuose ir nelaikytina jųdviejų susirašinėjimo dalimi. 60-oje byloje, *fol* 54r, 55v yra Būčio 1912-01-11 lenkiškas laiškas Seinų vyskupui Antanui Karosui, *fol* 25r – 1913-08-31 laiškas Vincentui Dvaranauskui, siųstas į Fribūrą drauge su laišku Matulaičiui, o *fol* 52r – 1914-03-09 laiškas Juozapui Purickiui, su kuriuo įsiplieskęs konfliktas minimas keliuose Matulaičio ir Būčio laiškuose. Į leidimą neįtraukėme ir tos pačios 60-os bylos *fol* 53r–53v esančių vienuolinių įžadų atnaujinimo tekstų lietuvių ir lotynų kalbomis.

Pirmame lietuviškame Matulaičio *Užrašų* leidime [1953] tarp kitų temiškai parinktų laiškų ištraukų p. 107–133 paskelbti aštuoni Matulaičio laiškų Būčiui fragmentai, kurių datos: 1912-08-24, 1912-09-20, 1912-12-19, 1913-01-18, 1913-02-11, 1913-04-22, 1913-09-08, 1913-12-01. Pasak knygą parengusio t. Kazimiero Aloyzo Matulaičio MIC, „[K]artu su dvasinio turinio užrašais [kurių nuorašą 1944 m. išvežė iš Lietuvos pasitraukęs marijonas] gauta yra būdingiausios arkiv. Jurgio laiškų ištraukos" (p. 6), tačiau šaltinis nenurodomas. Šio laikotarpio pal. Matulaičio laiškų Būčiui nėra nei LCVA, nei AGM, jų buvimo vietos nepajėgė identifikuoti Marijonų istorijos instituto bendradarbiai per maždaug keturis dešimtmečius trukusius tyrimus. Dėl mažos fragmentų apimties (7–16 eilučių), akivaizdaus kupiūravimo ir redagavimo atrodė neprasminga juos pakartoti iš 1953 m. publikacijos šiame kritiniame leidime greta pilnų autentiškų tekstų išdėstant atitinkamose vietose pagal datas, todėl jie skelbiami po visų laiškų kaip priedas – tekstas Nr. 238.

Tvarkant marijonų archyvus Marijampolėje (dabar LCVA) ir Romoje (AGM) originalai sudėti į atskirus didelio formato lakštus, ant jų pateikta bendriausia informacija apie dokumentą, o AGM atveju dar ir minimų asmenų sąrašai. Dauguma dokumentų priklijuoti, įklijuoti ar įsiūti į šiuos aplankus. Apie dokumento ir aplanko susiejimo būdą informacija šaltinių išorinių ypatybių apraše pateikta tik tuomet, kai dokumentai įsiūti, priklijavimui panaudota lipni juosta, suklijuoti paties dokumento lapai ir taip pakeistos pirminės išorinės ypatybės arba įklijuojant lapo krašto (lakšto lenkimo) abi puses buvo uždengtas, pažeistas plotas su tekstu.

Šaltinių išorinių ypatybių apraše jos pateiktos chronologine seka: imta medžiaga > rašyta > siųsta > skaityta > archyvuota; pagal nutylėjimą laikoma, kad kairysis ir dešinysis kampas bei kraštas nurodomi *recto* atžvilgiu.

Nors daugeliu atvejų iš biografinių duomenų ir kitų laiškų galima rekonstruoti adresato buvimo vietą, tik keliuose, ypač dubliuotuose laiškuose (Matulaitis rašė Būčiui paraleliai į Kauną bei Gelgaudiškį ir pan.) ji minima. Pasinaudoti identifikacijai pašto spaudais buvo galima vien atvirlaiškių atveju, nes vokai neišlikę. Todėl šaltinių apraše vengiant spekuliacijų nenurodoma, į kur laiškas siųstas.

Korespondencijos žanrai (laiškas, telegrama, atvirlaiškis, laiškelis per pasiuntinį) nurodyti formaliai ir tik pagal akivaizdžius originalo požymius – kadangi vokai neišlikę, tik keliais atvejais iš tekste esančių pastabų galima spręsti, jog kai kurie laiškai įteikti per pasiuntinį (iš Sankt Peterburgo į Fribūrą, iš Vilniaus į Kauną) ar aplinkiniais keliais (iš Vilniaus į Kauną per Fribūrą, Latviją), o ne oficialių pašto tarnybų ir tiesiogiai.

Nr.	Adre-santas	Data	Rašymo vieta	Archyvas, byla	Archyvo numeracija, foliacija / paginacija	Pobūdis	Išorinės ypatybės	Datavimas, lokalizavimas ir kitos pastabos	Publikacijos (vertimai)
1	JM→PB	1907-04-24	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 1r–4r; 4v be įrašų	laiškas	du perpus perlenkti lakštai; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
2	JM→PB	1907-05-01	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 5r–6v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
3	JM→PB	1907-05-06	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 7r–8v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
4	JM→PB	1907-05-14	[Varšuva]	LCVA B 99	*fol* 9r–10v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota pagal biografiją ir turinį – sakosi dar tik važiuosiąs į sanatoriją mėnesio pabaigoje	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
5	JM→PB	[1907-05/06]	[Cechoci-nekas]	LCVA B 99	*fol* 11r–12v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį – Nr. 4 mini vyksiąs į sanatoriją gegužės mėn. pabaigoje, tai pirmas laiškas iš gydyklos, plg. Nr. 6	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

6	JM→PB	1907-06-07	Cechoci-nekas	LCVA B 99	*fol* 13r–14v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
7	JM→PB	1907-09-02	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 16r–16v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruo-tas	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
8	JM→PB	1907-09-11	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 17r–18v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją kraštai įplyšę		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
9	JM→PB	1908-01-09	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 20r–20v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruo-tas	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
10	JM→PB	[1908-12]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 85r–85v; antras lakšto lapas be įrašų	laiškelis per pasiuntinį	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 85r viršuje didelė persigėrusi riebalinė dėmė, lankstymo į keturias dalis žymės	datuota pagal turinį – mini-mas Mogiliavo arkiv. Apo-linaro Wnu-kowskio, kurio ingresas Sankt Peterburge vyko 1908-11-23, pirmasis apsilankymas Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
11	JM→PB	1909-01-05	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 24r–24v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО“ ir herbine vinjete *fol* 24v;		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							spausdintas 3 kapeikų vertės pašto ženklas; trys rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: vieta neišskaitoma, [19]08-12-23, sen. kalend., gavimo: Sankt Peterburgas, [19]08-12-26, sen. kalend.; autografas, juodas rašalas; kraštas priklijuotas prie archyvinio aplenkiančio mėlynai liniuoto popieriaus lapo		
12	JM→PB	1909-01-09	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 22r–22v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО“ ir herbine vinjete *fol* 22v; spausdintas 3 kapeikų vertės pašto ženklas; rusiškas pašto spaudas – išsiuntimo: Varšuva, [19]08-12-27, sen. kalend., gavimo: Sankt Peterburgas, [19]08-12-26, sen. kalend.; autografas, juodas rašalas; kraštas priklijuotas prie archyvinio aplenkiančio mėlynai liniuoto popieriaus lapo	autoriniame datavime metų paskutinis skaitmuo neaiškus, galimas daiktas, dėl klaidos parašyta „1908“, tikslinama pagal pašto spaudą ir turinį – minimi socialiniai kursai Kaune, surengti 1909-01-16/18	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
13	JM→PB	[1909-01]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 81r–81v	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; baltas storėlesnis popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį, *Vilniaus žinių* padėtis tapo kritiška 1909 m. pradžioje, kovą dienraštis sustabdytas	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
14	JM→PB	[1909]-03-09	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 90r–90v	laiškelis per pasiuntinį	JM vizitinė kortelė; rusvas standus popierius; *fol* 90r autografas, juodas rašalas, *fol* 90v juodas spausdintas užrašas kursyvu	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

15	JM→PB	1909-04-22	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 26r–26v	laiškelis per pasiuntinį	JM vizitinė kortelė; rusvas standus popierius; *fol* 26v autografas, juodas rašalas, *fol* 26r juodas spausdintas užrašas kursyvu	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad., minimos JM vardinės	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
16	JM→PB	[1909-06]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 76r; 76v be įrašų	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; baltas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
17	JM→PB	1909-07-13	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 28r–28v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruotas	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 28r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2a“		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
18	PB→JM	1909-07-14	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 1r–2r; 2v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 1r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 4a“		
19	JM→PB	1909-07-16	[Varšuva]	LCVA B 99	*fol* 30r–31v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 30r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2b“; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*

20	JM→PB	1909-07-16	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 33r–34v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 33r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2o"; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
21	JM→PB	1909-07-17	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 36r; 36v be įrašų	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 36r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2c"		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
22	PB→JM	1909-07-19	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 3r–4r; 4v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius su tinkliniu vandenženkliu; autografas, juodas rašalas; *fol* 3r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 4b"		
23	JM→PB	1909-07-19	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 38r–39v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 38r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2d"; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*
24	JM→PB	1909-07-19	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 41r–42r; 42v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 41r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2e“		
25	JM→PB	1909-07-23	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 44r–45v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 44r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2f“; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*
26	JM→PB	1909-07-29	[Roma]	LCVA B 99	*fol* 47v–48r; 47r, 48v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius su lenkimo atžvilgiu vidinės pusės kairiajame viršutiniame kampe mėlynai spausdinta viešbučio emblema ir užrašu „MÜLLER'S HOTEL PENSION / BAVARIA ET ALIBERT / · ROME · / VIA ALIBERT - PIAZZA DI SPAGNA / ASCENSEUR / CHAUFFAGE CENTRAL“; rašyta tik vidinėje lakšto pusėje, autografas, juodas rašalas; *fol* 47v kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2g“	lokalizuota pagal turinį, popierių	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*
27	JM→PB	1909-07-31	[Roma]	LCVA B 99	*fol* 50v–51v; 50r be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius su lenkimo atžvilgiu vidinės pusės kairiajame viršutiniame kampe mėlynai spausdinta viešbučio emblema ir užrašu „MÜLLER'S HOTEL PENSION / BAVARIA ET ALIBERT / · ROME · / VIA ALIBERT - PIAZZA DI SPAGNA / ASCENSEUR / CHAUFFAGE CENTRAL“; autografas, juodas rašalas; *fol* 50v kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2h“	lokalizuota pagal turinį, popierių	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*

28	JM→PB	1909-08-05	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 53r–54r; 54v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 53r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ i"; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
29	JM→PB	1909-08-06	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 56r–58v	laiškas	perpus perlenktas lakštas ir nukirpta pusė tokio pat lakšto; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 56r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 2k"; lakštas per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas, o pusė lakšto pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuota į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*
30	PB→JM	1909-08-09	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 5r–5v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruotas	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 5r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 4c"		
31	PB→JM	1909-08-10	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 6r–7v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 6r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „₦ 4d"		
32	JM→PB	1909-08-11	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 60r–61r; 61v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 60r kairiajame viršutiniame kampe	laiške nurodyta, kad adresantas rašymo metu yra Chiličkuose, bet	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							įrašas paprastu pieštuku „№ 2l“; *fol* 61r per vidurį rašalo dėmė	kaip atgalinis adresas pateikiama Varšuva	
33	JM→PB	1909-08-12	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 63r–64v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 63r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2m“; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*
34	JM→PB	1909-08-14	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 66r–67r; 67v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 66r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2n“		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
35	PB→JM	1909-08-15	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 8r–9v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, išorinio krašto užlenkimo žymė; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; paskutinė pastraipa sugrūsta, mažesnėmis raidėmis; *fol* 8r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 4e“		
36	PB→JM	1909-08-18	Gelgaudiškis	LCVA B 59	*fol* 10r–11r; 11v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 10r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 4f“, viršuje įrašas paprastu pieštuku kitu braižu „1909 / Matulevyčiui / rašyta“; *fol* 10r viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		
37	JM→PB	1909-08-18	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 69r–70r; 70v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas, pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; 69r kairiajame viršutiniame kampe įrašas paprastu pieštuku „№ 2p“		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015; *Odrodzenie*

38	JM→PB	[1909-08-25]	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 72v	telefonog-rama	rusiškas telegramos blankas, dešinysis kraštas užlenktas; gelsvas popierius su juodu spausdintu užrašu „Телеграмма." ir grafomis bei eilutėmis atitinkamiems įrašams; telegrafisto ranka, paprastas pieštukas; *fol* 72r įrašai paprastu pieštuku „Wielebny / Ks. Profesor Buczys. / [neišskaitoma]" ir kita ranka „Jurgio Matulevyčiaus laiškai Būčiui / 1909"; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą, kraštas užlenktas	datuota pagal turinį, telegramoje nurodyta gavimo data – sen. kalend.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
39	JM→PB	[1909-09-31]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 74r; 74v be įrašų	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; pilkšvas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
40	PB→JM	1910-01-02	Kaunas	LCVA B 59	*fol* 12r–12v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruotas	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas		
41	PB→JM	1910-01-05	Marijampolė	LCVA B 59	*fol* 13r–14r; 14v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius; autografas, paprastas pieštukas, juodas rašalas		
42	PB→JM	1910-01-10	Marijampolė	LCVA B 59	*fol* 15r–15v	atvirlaiškis	lapas dantytais kraštais, buvęs perlenktas pusiau, *fol* 15v kaip išorinė pusė naudota adresavimui; melsvas violetinėmis ir rausvomis linijomis languotas popierius; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: Marijampolė, [19]09-12-29, gavimo: Varšuva, [19]09-12-31; autografas, juodas rašalas		

43	JM→PB	1910-01-13	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 180r–180v	atvirlaiškis	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 180v Chiličkų nespalvotas žalsvai tonuotas fotografinis vaizdas su raudonu spausdintu užrašu „Zakład Gospodarczy w Chyliczkach przez Warszawę, p. Piaseczno. / DOM W CHYLICZKACH“, *fol* 180r spausdintas juodas užrašas „CARTE POSTALE. / OTKPЫTOE ПИСЬМО. POCZTÓWKA. / POSTKARTE.“; priklijuotas 3 kapeikų vertės pašto ženklas; rusiškas pašto spaudas – išsiuntimo: Varšuva, [19]09-12-31, sen. kalend.; autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
44	JM→PB	[1910-02]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 88r; 88v be įrašų	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; baltas standesnis popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
45	JM→PB	1910-04-09	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 179r–179v	laiškelis per pasiuntinį	JM vizitinė kortelė: rusvas standus popierius; *fol* 179r autografas, juodas rašalas, *fol* 179v juodas spausdintas užrašas kursyvu	lokalizuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
46	JM→PB	1910-06-22	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 94r–95v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas labai išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
47	PB→JM	1910-07-03	Pohulianka	LCVA B 59	*fol* 16r–17v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lenkimo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 16 viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		

48	JM→PB	1910-07-04	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 97r; 97v be įrašų	laiškas	pusė lakšto; gelsvas violetiniais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; dėl blogų laikymo sąlygų patamsėję kampai		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
49	JM→PB	[1910]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 78r, 79r; 78v, 79v be įrašų	laiškelis per pasiuntinį	perpus perlenktas nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; baltas popierius; autografas, juodas rašalas, adresavimas mėlynu pieštuku	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
50	JM→PB	[1910]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 83r–83v	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; gelsvas popierius; nuplyšę kampai, viršutiniame ir apatiniame pakraščiuose klijų ar riebalinės dėmės; autografas, juodas rašalas	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susirašinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
51	PB→JM	1911-01-04	Kaunas	LCVA B 59	*fol* 18r–20v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas ir pusė tokio pat lakšto, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius su tinkliniu vandenženkliu; autografas, juodas rašalas; apatinis išorinis lakšto kampas ir *fol* 20r dešinieji viršutinis ir apatinis kampai nuspurę, buvę sudrėkę ir supeliję, nežymiai pažeistas užrašas; *fol* 20 viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		
52	PB→JM	1911-01-08	Marijampolė	LCVA B 59	*fol* 21r–22r; 22v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius su tinkliniu vandenženkliu; autografas, juodas rašalas; apatinis išorinis lakšto kampas nuspuręs, buvęs sudrėkęs ir supelijęs, nežymiai pažeistas užrašas; *fol* 21 viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		

53	JM→PB	[1911-01-11]	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 99r; 99v telegramos Aleksandrui Kakovskiui juodraštis	telegrama	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis; baltas popierius; telegramos juodraštis, autografas, juodas rašalas; viršuje įrašas paprastu pieštuku „[neišskaitomi skaitmenys] ianuar. 1911"; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	datuota pagal turinį ir įrašą pieštuku, telegramoje nurodytos datos – sen. kalend.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
54	JM→PB	[1911-05]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 99	*fol* 86r–86v	laiškelis per pasiuntinį	JM vizitinė kortelė; rusvas standus popierius; *fol* 86r autografas, mėlynas rašalas, *fol* 86v juodas spausdintas užrašas kursyvu	lokalizuota ir datuota pagal turinį, susira-šinėta abiem dirbant Dv. akad.	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
55	PB→JM	1911-06-19	Nikolajevka	LCVA B 59	*fol* 103r–103v	laiško priedas?	nuo didesnio dalinai prirašyto lakšto nukirptas lapelis, *fol* 103r apačioje ties kirpimo linija matyti ankstesnių įrašo raidžių viršutinės dalys, lenkimo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		
56	JM→PB	1911-06-25	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 101r–102v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas išblukusiais violetiniais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
57	JM→PB	1911-06-26	Varšuva	LCVA B 99	*fol* 104r–104v; antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruotas	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas išblukusiais violetiniais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

58	JM→PB	[1911-06]	[Kaunas]	LCVA B 99	*fol* 118r–119v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	lokalizuota ir datuota pagal turinį, turėtų būti rašyta prieš Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus šventę, po rekolekcijų, vykusių Kaune birželio antroje pusėje (dėl kurių tikslių datų biografai nesutaria [Górski... 2009, 101]); neatrodo patikimi Matulewicz... *Listy litewskie* nurodomi duomenys: [Varšuva, 1911-07-09]	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
59	JM→PB	1911-08-02	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 106r; 106v be įrašų	laiškas	pusė lakšto; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
60	JM→PB	1911-08-18	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 108r–108v	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
61	PB→JM	1911-08-30	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 32r; 32v be įrašų	telegrama/ telefonograma	šveicariškas telegramos blankas, lenkimo perpus žymės; melsvas popierius su juodu spausdintu užrašu „Telegramm – Télégramme – Telegramma" ir trikalbėmis grafomis bei eilutėmis atitinkamiems įrašams; šveicariškas telegrafo spaudas – gavimo: Fribūras, 1911-08-30; telegrafisto ranka, juodas rašalas		

62	JM→PB	1911-08-30	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 110r; 110v be įrašų	laiškas	pusė lakšto, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas	tikėtina, kad JM klaidingai nurodė datą, turi būti 31 d., nes mini vakar gavęs PB telegramą, o šioji (žr. 61) gauta 30 d. ne tik pagal telegrafo įrašą, bet ir pagal Fribūro Marijonų naujokyno dienoraštį [Sajauskas, 121]	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
63	PB→JM	1911-08-31	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 23r–23v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 23r kairiajame viršutiniame kampe paprastu pieštuku nubrauktas užrašas mėlynu pieštuku „1)", greta užrašas paprastu pieštuku „3"; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės, apačioje drėgmės, nešvarių pirštų dėmės	lokalizuota pagal turinį ir datą	
64	PB→JM	1911-09-02	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 26r–31r; 31v be įrašų	laiškas	šeši lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija nuo *fol* 26v „2.", „3.", „4.", „5.", „6.", „7.", „8.", „9.", „10.", „11." tuo pačiu rašalu; *fol* 24r kairiajame viršutiniame kampe paprastu pieštuku nubrauktas užrašas mėlynu pieštuku „2)", greta užrašas paprastu pieštuku „1"; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių, įspaudų žymės, *fol* 26, 31 apačioje drėgmės dėmės		

65	PB→JM	1911-09-08	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 24r–24v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 24r kairiajame viršutiniame kampe paprastu pieštuku nubrauktas užrašas mėlynu pieštuku „3)“, greta užrašas paprastu pieštuku „2“; apačioje drėgmės, nešvarių pirštų dėmės		
66	PB→JM	1911-09-09	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 33r–35v	laiškas	perpus perlenktas lakštas ir pusė atplėšto tokio paties lakšto; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 33r kairiajame viršutiniame kampe užrašas mėlynu pieštuku „5“; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės, archyvinės trečio lapo foliacijos klaida – *fol* 35v užrašytas numeris 36	lokalizuota pagal turinį ir datą	
67	PB→JM	1911-09-21	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 25r; 25v be įrašų	laiškas	lapas; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; dešiniajame viršutiniame kampe užrašas mėlynu pieštuku „4“; apačioje drėgmės dėmės		
68	JM→PB	1911-09-25	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 112r–112v	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; gavėjo žymėjimai *fol* 112r kairėje paraštėje cheminiu pieštuku; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
69	PB→JM	1911-09-29	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 37r–37v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ВСЕМИРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ /	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	

							UNION POSTALE UNIVERSELLE / РОССІЯ – RUSSIE / ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА – CARTE POSTALE“ ir herbine vinjete *fol* 37v; spausdintas 4 kapeikų vertės pašto ženklas; rusiškas pašto spaudas – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]11-09-16, sen. kalend., šveicariškas pašto spaudas – gavimo: Fribūras, [19]11-10-02; autografas, juodas rašalas; *fol* 37r viršuje užrašas raudonu pieštuku „6“; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		
70	PB→JM	1911-10-26	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 39r–40r; 40v be įrašų	laiškas	du lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 39r ir 40r kairiajame viršutiniame kampe užrašai mėlynu pieštuku „6“; pakraščiuose drėgmės dėmės		
71	PB→JM	1911-11-01	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 44r–44v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 44v kairiajame viršutiniame kampe užrašas raudonu pieštuku „7“; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės, apačioje drėgmės dėmės, dešinysis kampas nuplyšęs		
72	PB→JM	1911-11-08	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 38r; 38v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame viršutiniame kampe užrašas raudonu pieštuku „8“; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės, dešinėje drėgmės dėmės		

73	PB→JM	1911-11-21	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 45r–45v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ВСЕМИРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ / UNION POSTALE UNIVERSELLE / РОССІЯ – RUSSIE / ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА – CARTE POSTALE“ ir herbine vinjete *fol* 45v; spausdintas 4 kapeikų vertės pašto ženklas; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]11-11-07, [19]11-11-08, sen. kalend., šveicariški pašto spaudai – gavimo: Fribūras, [19]11-11-24; autografas, juodas rašalas	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	
74	JM→PB	1911-12-02	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 114r–114v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
75	PB→JM	1911-12-15	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 54v; 53r–54r Konstantino Sungailos laiškas JM	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 53r viršuje užrašas paprastu pieštuku „9. / Сонгайло Константинъ“		
76	JM→PB	1911-12-20	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 116r; 116v be įrašų	laiškas	lapas; gelsvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje užrašas paprastu pieštuku „1911“; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
77	PB→JM	1911-12-24	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 55r–56v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		
78	JM→PB	1912-01-09	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 121r–122v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		
79	PB→JM	1912-01-12	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 57r–60v	laiškas	keturi lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija nuo *fol* 57v „2.“, „3.“, „4.“, „5.“, „6.“, „7.“, „8.“ tuo pačiu rašalu; *fol* 57v apačioje užrašas paprastu pieštuku „1911“; *fol* 57r, 60v viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; apatiniuose kraštuose drėgmės dėmės		
80	PB→JM	1912-01-15	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 61r–61v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА“ ir herbine vinjete *fol* 37v; spausdintas 3 kapeikų vertės ir priklijuotas 1 kapeikos vertės pašto ženklai; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]11-01-02, sen. kalend., šveicariškas pašto spaudas – gavimo: Fribūras, [19]12-01-18; autografas, juodas rašalas; 61r viršus truputį sulietas	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	
81	JM→PB	1912-01-18	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 124r–124v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

82	JM→PB	1912-02-29	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 126r–126v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
83	PB→JM	1912-03-08	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 66r–66v	atvirlaiškis	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 66v tapybos darbo nespalvota žalsvai tonuota fotografinė faksimilė su pilku neryškiu užrašu „Русскiй музей Императора Александра III / П. В. БАСИНЪ Введенiе во храмъ / Edition / "Richard" / St. Petersbourg / Musée russe de l'Empereur Alexandre III / P. BASSINE L'introduction de la St. Vierge / Serie XIII №. 1", *fol* 66r spausdintas juodas užrašas „Postkarte – Carte postale [ir smulkiomis raidėmis dar keliolika kalbų, dalies teksto nematyti dėl pašto ženklo ir spaudo]"; priklijuotas 3 kapeikų vertės pašto ženklas ir buvęs priklijuotas kitas pašto ženklas, kuris nuplėštas; rusiškas pašto spaudas – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]12-02-25, sen. kalend.; šveicariškas pašto spaudas – gavimo: 12 d., kitkas neišskaitoma; autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje; *fol* 66r užrašas mėlynu pieštuku per visą tekstą „Š" ir užrašas violetiniu pieštuku viršuje greta pašto ženklo „59"	Piotras Basinas (1793–1877) – rusų dailininkas, paveikslas „Švč. M. Marijos paaukojimas šventykloje" buvo nutapytas Kazanės soboro Sankt Peterburge altoriui	

84	JM→PB	1912-04-02	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 92r–92v	atvirlaiškis	šveicariškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „Carte postale / Union postale universelle. / Weltpostverein. Unione postale universale. / SCHWEIZ.SUISSE.SVIZZERA." ir vinjete *fol* 92v; spausdintas 10 santimų vertės pašto ženklas; šveicariškas pašto spaudas – išsiuntimo: Fribūras, [19]12-04-02; autografas, juodas rašalas; kraštas priklijuotas prie archyvinio aplenkiančio mėlynai liniuoto popieriaus lapo	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
85	PB→JM	1912-04-10	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 67r–69r; 69v be įrašų	laiškas	trys lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; pilkšvai žalsvas plonas peršviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija nuo *fol* 67v „2.", „3.", „4.", „5." tuo pačiu rašalu; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; kairiajame apatiniame kampe drėgmės dėmės		
86	PB→JM	1912-04-13	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 74r–74v	atvirlaiškis	rusiškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „ВСЕМИРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗЪ / UNION POSTALE UNIVERSELLE / РОССІЯ – RUSSIE / ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА – CARTE POSTALE" ir herbine vinjete *fol* 74v; spausdintas 4 kapeikų vertės pašto ženklas; rusiškas pašto spaudas – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]12-04-01, sen. kalend., šveicariškas pašto spaudas – gavimo: Fribūras, [19]12-04-17; autografas, juodas rašalas		

87	JM→PB	1912-04-18	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 128r–129v	laiškas	perpus perlenktas lakštas; baltas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 128r kairėje paraštėje trečioji pastraipa pažymėta violetiniu pieštuku, *fol* 129r–129v viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
88	PB→JM	1912-05-06	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 70r–70v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; pilkšvai žalsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; dešinysis apatinis kampas nuspuręs, su drėgmės dėmėmis, yra daugiau drėgmės dėmelių		
89	JM→PB	1912-05-09	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 131r–131v	atvirlaiškis	šveicariškas atvirlaiškio blankas – gelsva kortelė su raudonu spausdintu užrašu „Carte postale / Union postale universelle. / Weltpostverein. Unione postale universale. / SCHWEIZ.SUISSE. SVIZZERA." ir vinjete *fol* 131v; spausdintas 10 santimų vertės pašto ženklas; šveicariškas pašto spaudas – išsiuntimo: Fribūras, [19]12-05-09, rusiški pašto spaudai – gavimo: Sankt Peterburgas, [19]19-04-29, sen. kalend.; autografas, juodas rašalas; kraštas priklijuotas prie archyvinio aplenkiančio mėlynai liniuoto popieriaus lapo	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

90	JM→PB	1912-05-17	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 133r–134r; 134v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; baltas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
91	PB→JM	1912-05-22	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 71r–71v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; dešiniajame apatiniame kampe drėgmės dėmės		
92	PB→JM	1912-05-28	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 73r–73v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; pilkšvai žalsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; dešinysis apatinis kampas nuspuręs, su drėgmės dėmėmis		
93	JM→PB	1912-06-01	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 136r–136v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; baltas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
94	JM→PB	1912-06-07	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 138r–139r; 139v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; baltas pilkai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
95	PB→JM	1912-06-08	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 72r–72v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; dešinysis viršutinis kampas įplėštas; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; dešiniajame apatiniame kampe drėgmės dėmės		

96	JM→PB	1912-06-12	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 141r–141v	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; baltas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; apatinis kraštas apibrizgęs, per horizontalią lankstymo liniją įplyšę; *fol* 141r viršuje įrašas paprastu pieštuku „Kun. Bučiui rašyta / Matulevyčiaus"; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
97	PB→JM	1912-08-31	[Kaunas]	LCVA 59	*fol* 78r–79v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; neaiškios kilmės dėmelės	lokalizuota pagal turinį ir datą, plg. Nr. 98	
98	PB→JM	1912-09-09	[Vilnius]	LCVA B 59	*fol* 80r–80v	atvirlaiš-kis, perduotas per asmenį	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 80v „Saulės" rūmų fasado projekto spalvotas vaizdas su mastelio liniuote ir juodu spausdintu užrašu „Saules Draugijos Namai Kaune", *fol* 80r spausdintas juodas užrašas „Postkarte – Открытое письмо – Atviras Laiškas"; be pašto ženklų ir spaudų; autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje; netilpęs tekstas pratęstas po piešiniu	lokalizuota pagal turinį ir datą, plg. Nr. 97	
99	PB→JM	1912-09-16	Sankt Peterburgas	LCVA 59	*fol* 81r–82v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		

100	PB→JM	1912-10-16	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 84r–91v	laiškas	trys perpus perlenkti lakštai ir du nuo tokio paties lakšto atkirpti lapai, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija nuo *fol* 84v „-2-", „-3-", „-4-", „-5-", „-6-", „-7-", „-8-", „-9-", „-10-", „-11-", „-12-", „-13-", „-14-", „-15-", „-16-" tuo pačiu rašalu; *fol* 84r neaiškios dėmės su pašto ženklų kontūrais, *fol* 91v cheminio pieštuko dėmių pėdsakai	lokalizuota pagal turinį ir datą	
101	PB→JM	1912-10-16	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 83r–83v	atvirlaiškis	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 83v „Saulės" rūmų fasado projekto spalvotas vaizdas su mastelio liniuote ir juodu spausdintu užrašu „Saules Draugijos Namai Kaune", *fol* 83r spausdintas juodas užrašas „Postkarte – Открытое письмо – Atviras Laiškas"; priklijuoti du 2 kapeikų vertės pašto ženklai; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: neišskaitoma; autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje	lokalizuota pagal turinį ir datą	
102	PB→JM	1912-11-08	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 59	*fol* 92r–92v	atvirlaiškis	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 92v dailės darbo nespalvota rusvai tonuota fotografinė faksimilė su pilku spausdintu užrašu „Montevergine – Il Presepio (*Pitt. di V. Volpe*)"; priklijuoti 3 ir 1 kapeikos vertės pašto ženklai; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]12-10-2?, sen. kalend.;	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą; Vincenzo Volpe (1855–1929) – italų dailininkas, Jėzaus gimimo scena yra	

							autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje	viena iš dviejų panašios kompozicijos šio meistro freskų Montevergine šventovėje Kampanijoje (Italija)	
103	PB→JM	1912-11-24	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 93r–94v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
104	PB→JM	1912-12-22	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 95r–96v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
105	PB→JM	1912-12-24	Sankt Peterburgas	LCVA B 59	*fol* 97r–98v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas		
106	PB→JM	1913-02-08	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 4r–7v	laiškas	du perpus perlenkti lakštai, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija „1.“, „2.“, „3.“, „4.“, „5.“, „6.“, „7.“, „8.“ tuo pačiu rašalu		
107	PB→JM	1913-02-17	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 8r–9v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
108	PB→JM	1913-03-11	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 10r–11v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		

109	PB→JM	1913-03-14	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 12r–13v	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
110	PB→JM	1913-03-24	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 60	*fol* 90r–90v	atvirlaiškis	atvirukas-atvirlaiškis – gelsva kortelė, *fol* 90v „Saulės“ rūmų fasado projekto spalvotas vaizdas su mastelio liniuote ir juodu spausdintu užrašu „Saules Draugijos Namai Kaune“, *fol* 90r spausdintas juodas tik dalinai dėl užklijuotų pašto ženklų matomas užrašas „Postkarte – Открытое письмо – Atviras Laiškas“; priklijuoti du 1 kapeikos vertės pašto ženklai ir matyti vieno nuplėšto pašto ženklo žymė; rusiški pašto spaudai – išsiuntimo: Sankt Peterburgas, [19]13-03-11; autografas, juodas rašalas; adresavimas dešinėje pusėje	lokalizuota pagal turinį ir pašto spaudą	
111	PB→JM	[1913-04]	[Sankt Peterburgas]	LCVA B 60	*fol* 1r; 1v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius su tinkliniu vandenženkliu; autografas, juodas rašalas	datuota ir lokalizuota pagal turinį – plg. Nr. 110, minima netrukus būsianti šv. Jurgio šventė (04-23)	
112	PB→JM	1913-04-28	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 2r–3v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius su tinkliniu vandenženkliu; autografas, juodas rašalas		

113	PB→JM	1913-05-24	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 20r–21v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; apatinis kraštas nulankstytas; *fol* 20r kairiajame krašte ruda neaiškios kilmės dėmelė		
114	PB→JM	1913-05-25	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 14r–15r; 15v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		
115	PB→JM	1913-06-05	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 18r–19r; 19v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		
116	PB→JM	1913-06-14	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 16r–17r; 17v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas	iš turinio akivaizdu, kad laiškas adresanto datuotas sen. kalend.	
117	PB→JM	1913-08-31	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 26r; 26v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas	kartu pridėtas 1913-08-31 PB laiškas Vincentui Dvaranauskui, *fol* 25r	
118	PB→JM	1913-09-15	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 22r–24v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas ir nuo tokio paties lakšto nukirptas lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
119	PB→JM	1913-10-11	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 27r–27v	laiškas per pasiuntinį	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		

120	PB→JM	1913-10-27	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 28r; 28v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas		
121	PB→JM	1913-10-31	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 29r–29v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas		
122	PB→JM	1913-11-20/23	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 30r–31r; 31v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas		
123	PB→JM	1913-12-08/1914-01-09	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 32r–34r; 34v be įrašų	laiškas	trys lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija „I“, „II“, „III“, „IV“ tuo pačiu rašalu, paskutinis puslapis nenumeruotas; *fol* 32r dešinysis viršutinis kampas nulankstytas; *fol* 34r neaiškios kilmės geometriškai taisyklingos dėmės		
124	JM→PB	1914-02-12	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 143r; 143v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kelios riebalinės dėmelės		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
125	PB→JM	1914-02-19	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 35r–35v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; dešinieji kampai nulankstyti		
126	PB→JM	1914-02-27	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 36r–37r; 37v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 36r dešinysis viršutinis kampas nulankstytas		

127	JM→PB	1914-03-03	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 145r, 146r; 145v, 146v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 145r viršuje įrašas paprastu pieštuku „18.II.1914“, sen. kalend. (pagal braižą labai tikėtina, kad ne PB); archyvinės antro lakšto lapo foliacijos klaida – numeris užrašytas *fol* 146v		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
128	PB→JM	1914-03-09	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 39r; 39v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kampai nulankstyti		
129	JM→PB	1914-03-13	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 148r, 149r, 150r, 151r; 148v, 149v, 150v, 151v be įrašų	laiškas	du perpus perlenkti dideli lakštai, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija: „1.“, „2.“, „3.“, „4.“ tuo pačiu rašalu; *fol* 145r viršuje įrašas paprastu pieštuku „28.II.1914“, sen. kalend. (pagal braižą labai tikėtina, kad ne PB); lakštų lenkimo vietoje jie suklijuoti ir drauge įklijuoti į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
130	PB→JM	1914-03-15	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 38r–38v	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kampai nulankstyti, buvęs perlenktas įstrižai, ploto dalis patamsėjusi dėl nepalankių saugojimo sąlygų		

131	JM→PB	1914-03-18	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 153r; 153v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas labai plonas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 153r viršuje įrašas paprastu pieštuku „5.III.1914“, sen. kalend. (pagal braižą labai tikėtina, kad ne PB)	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
132	JM→PB	1914-03-19	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 155r; 155v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 155r viršuje įrašas paprastu pieštuku „6.III.1914“, sen. kalend. (pagal braižą labai tikėtina, kad ne PB)	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
133	PB→JM	1914-03-23	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 40r; 40v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* 40r viršuje, tikėtina, su laišku nesusijęs užrašas paprastu pieštuku „Qmas. [?] Hellens“		
134	JM→PB	1914-03-30	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 157r; 157v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
135	JM→PB	1914-04-29	Fribūras	LCVA B 99	*fol* 159r; 159v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
136	PB→JM	1914-05-07	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 41r–41v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; viršutinis kraštas nulankstytas, pajuodęs dėl nepalankių saugojimo sąlygų		
137	JM→PB	1914-05-11	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 161r; 161v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas; neaiškios kilmės dėmės	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

138	JM→PB	1914-05-11	[Fribūras]	LCVA B 99	*fol* 163r; 163v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; autografas, juodas rašalas	lokalizuota pagal turinį ir datą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
139	PB→JM	1914-05-23	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 42r–42v	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kampai nulankstyti; neaiškios kilmės dėmelės		
140	PB→JM	1914-06-04	Sankt Peterburgas	LCVA B 60	*fol* 43r; 43v be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame krašte įplėšta ties buvusia lenkimo linija		
141	JM→PB	1920-03-19	Vilnius	AGM 1-32	№. 1, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
142	JM→PB	1920-06-29	Semiatičė	AGM 1-32	№. 1a, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas mėlynai liniuotas popierius; autografas, rudas rašalas; per lenkimo liniją baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
143	JM→PB	1920-09-25	Marijampolė	AGM 1-32	№. 2, *fol* [1r–2r]; [2v] Vincento Dvaranausko 1920-09-30 laiškas PB	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; rusvas mėlynai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečia		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							ma lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
144	JM→PB	1920-09-28	Vilnius	AGM 1-32	№. 3, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
145	JM→PB	1921-04-03	Vilnius	AGM 1-32	№. 4, *fol* [1r–2r]; [2v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
146	JM→PB	1921-11-13	Vilnius	AGM 1-32	№. 5, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / Vilnae, die _192_ an. / №__“; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

147	JM→PB	1922-03-03	Vilnius	AGM 1-32	№. 6, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS / Wilnae, die__192_ an."; autografas, juodas rašalas; sulamdytas, drėgmės žymės; viršuje neaiškios kilmės dėmelė; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
148	JM→PB	1922-04-28	Vilnius	AGM 1-32	№. 7, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS / Wilnae, die__192_ an."; autografas, juodas rašalas; kraštai ties lenkimo linijomis įplyšę; neaiškios kilmės dėmelės; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
149	JM→PB	1922-05-09	Vilnius	AGM 1-32	№. 8, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS / Wilnae, die__192_ an."; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
150	JM→PB	1922-05-16	Vilnius	AGM 1-32	№. 9, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPIS-COPUS VILNENSIS / Wilnae, die__192_ an."; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archy-vinį aplenkiantį mėlynai liniuoto		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
151	JM→PB	1922-09-01	Vilnius	AGM 1-32	№. 10, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS / Wilnae, die__192_ an.“; autografas, juodas rašalas; apačioje neaiškios kilmės dėmelė; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	neaišku, kas laiške pataisė dvi vietas paprastu pieštuku – neatmestina prielaida, kad tai padaryta gavėjo ranka	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
152	JM→PB	1922-09-15	Vilnius	AGM 1-32	№. 11, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
153	JM→PB	1922-10-12	Vilnius	AGM 1-32	№. 12, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
154	JM→PB	[1922-10-15]	[Vilnius]	AGM 1-32	№. 22, *fol* [1r–2r]; [2v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	lokalizuota ir datuota pagal turinį, plg. Nr. 152, 153 ir 155, kur taip pat kalbama apie ligą	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

155	JM→PB	1922-10-19	Vilnius	AGM 1-32	№. 13, *fol* [1r–2r]; [2v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
156	JM→PB	1922-12-17	Vilnius	AGM 1-32	№. 14, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto nukirptas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
157	JM→PB	1922-12-29	Vilnius	AGM 1-32	№. 15, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
158	JM→PB	1923-01-25	Vilnius	AGM 1-32	№. 16, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

159	JM→PB	1923-02-02	Vilnius	AGM 1-32	№. 17, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
160	JM→PB	1923-03-14	Vilnius	AGM 1-32	№. 18, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
161	JM→PB	1923-04-24	Vilnius	AGM 1-32	№. 19, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
162	JM→PB	1923-04-28	Vilnius	AGM 1-32	№. 20, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

163	JM→PB	1923-05-25	Vilnius	AGM 1-32	№. 21, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_“; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
164	JM→PB	1923-08-16	Kisingenas	AGM 1-32	№. 24, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas plonas su juostelių faktūra popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės folia-cijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
165	JM→PB	1923-08-[?]	[Kisingenas]	AGM 1-32	№. 23, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	siunčiamų dokumen-tų lydraštis	nuo didesnio lakšto atkirptas lapelis; rusvas plonas su juostelių faktūra popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	lokalizuota ir datuota pagal popierių, sutampantį su Nr. 164 ir turinį, plg. [Kučas, 412]	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
166	JM→PB	1923-09-12	Vilnius	AGM 1-32	№. 25, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_“; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės folia-cijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

167	JM→PB	1923-09-25	Vilnius	AGM 1-32	№. 26, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas; papilkęs baltas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
168	JM→PB	1923-10-30	Vilnius	AGM 1-32	№. 27, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
169	JM→PB	1923-11-29	Vilnius	AGM 1-32	№. 29, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
170	JM→PB	1923-11-29	Vilnius	AGM 1-32	№. 30, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

171	JM→PB	[1923-11-30]	[Vilnius]	AGM 1-32	№. 28, *fol* [1r–1v]	laiškelis per pasiuntinį	JM vizitinė kortelė, lankstymo į keturias dalis žymės; baltas standus popierius; *fol* [1r] autografas, juodas rašalas, *fol* [1v] juodas spausdintas užrašas kursyvu; viršutiniame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	lokalizuota ir datuota pagal turinį, kaip praėjusi minima 1923-11-29	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
172	JM→PB	1923-12-03	Vilnius	AGM 1-32	№. 31, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
173	JM→PB	1923-12-22	Vilnius	AGM 1-32	№. 32, *fol* [1r–2v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėšti du lapai; papilkęs baltas plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija: „1.", „2.", „3.", „4." tuo pačiu rašalu; drėgmės dėmelės; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
174	JM→PB	1924-01-26	Vilnius	AGM 33-49	№. 33, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
175	JM→PB	1924-01-26	Vilnius	AGM 33-49	№. 34, *fol* [1r–1v]	laiškas	mažo formato lapas; pilkšvas plonas persišviečiantis popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / *Vilnae, die__192_an.*"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
176	JM→PB	1924-01-31	Vilnius	AGM 33-49	№. 35, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
177	JM→PB	1924-01-31	Vilnius	AGM 33-49	№. 36, *fol* [1r–1v]	laiškas	mažo formato lapas; pilkšvas plonas persišviečiantis popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / *Vilnae, die__192_an.*"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

178	JM→PB	1924-02-07	Vilnius	AGM 33-49	№. 37, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
179	JM→PB	1924-02-22	Vilnius	AGM 33-49	№. 38, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
180	JM→PB	1924-03-04	Vilnius	AGM 33-49	№. 40, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
181	JM→PB	1924-03-31	Vilnius	AGM 33-49	№. 41, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
182	JM→PB	1924-04-12	Vilnius	LCVA B 99	*fol* 165r–165v	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis, lankstymo į tris dalis žymės; pilkšvas violetiniais langeliais popierius; autografas juodraštis, juodas rašalas; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą	antrasis originalas AGM 33-49, №. 41, *fol* [1r–1v]; lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas popierius; mašinraštis, pirmas egzempliorius; prierašas ranka autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
183	JM→PB	1924-04-14	Vilnius	AGM 33-49	№. 43, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

184	JM→PB	1924-04-24	Vilnius	AGM 33-49	№. 44, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	nuo didesnio lakšto nukirptas lapelis, dešinysis kraštas buvęs užlenktas; papilkęs baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje keturios skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
185	JM→PB	1924-05-18	Vilnius	AGM 33-49	№. 45, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
186	JM→PB	1924-07-22	Vilnius	AGM 33-49	№. 47, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į tris dalis žymės; rusvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
187	JM→PB	1924-09-03	Vilnius	LCVA B 99	*fol* 166r–167r; 167v be įrašų	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas; gelsvas plonas išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; mašinraštis, antras egzempliorius per juodą kalkę; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės	LCVA B 99, *fol* 168r ant atskiro lapo laiške minimas Šv. seminarijų ir universitetų kongregacijos	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

								rašto, adresuoto JM (1924-08-25, Nr. 449/21), nuorašas, italų k., mašinraštis, antras egzempliorius per juodą kalkę	
188	PB→JM	1924-10-01	Kaunas	LCVA B 60	*fol* 44r–45v	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas mėlynai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės; kampai nulankstyti		
189	JM→PB	1924-10-02	Vilnius	LCVA B 99	*fol* 169r–169v		nuo didesnio lakšto atplėštas lapas; gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius; *fol* 169v dešiniajame krašte yra ankstesnis, nei rankraštis, violetinis vertikalus įrašas spausdinimo mašinėle: „Au Tres Honoré Monsieur le Doyen de la Faculté Théologi/co–Philosophique / (de la part) de l'abbé P. Bučys"; autografas juodraštis, juodas rašalas; viršutinis kraštas įplėštas, nuspuręs, sulietas	antrasis originalas LCVA B 99, *fol* 170r–170v, lapas; pilkšvas popierius; mašinraštis, antras egzempliorius per juodą kalkę; viršutinis kraštas nuspuręs, sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
190	JM→PB	1924-10-07	Vilnius	LCVA B 99	*fol* 171r; 171v ir antras lakšto lapas be įrašų, nenumeruoti	laiškas	perpus perlenktas didelis lakštas; rusvas popierius; mašinraštis, antras egzempliorius per juodą kalkę; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės, apatinis kraštas nulankstytas, nuspuręs		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
191	PB→JM	1924-10-11	Kaunas	LCVA B 60	*fol* 46r, 47r; 46v, 47v be įrašų	laiškas	du lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kraštai nulankstyti		

192	JM→PB	1924-10-26	Vilnius	LCVA B 99	*fol* 172r–173v		du skirtingi nuo didesnių lakštų atplėšti lapai, *fol* 173 lankstymo į dvi dalis žymės; *fol* 172 gelsvas labai plonas persišviečiantis popierius, *fol* 173 gelsvas plonas persišviečiantis violetinėmis linijomis popierius; autografas juodraštis, juodas rašalas; ankstesnė neautorinė paginacija: „1.", „2.", „3.", „4." juodu tušinuku; *fol* 172 viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės	antrasis originalas LCVA B 99, *fol* 175r–176r; 176v be įrašų; du lapai; pilkšvas plonas popierius, lankstymo į keturias dalis žymės; mašinraštis, antras egzempliorius per juodą kalkę, datuota 1924-10-27	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
193	JM→PB	1924-11-17	Vilnius	AGM 33-49	№. 48, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas plonas išblukusiais pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
194	JM→PB	1924-12-11	Vilnius	AGM 33-49	№. 49, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; fol [1r] riebalinė dėmė; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

195	JM→PB	[1924]	[Vilnius]	AGM 33-49	№. 46, *fol* [1r–2v]	laiškelis per pasiuntinį	nuo didesnio lakšto atplėštas lapelis, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas plonas violetine spalva liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; viršutiniame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	lokalizuota ir datuota pagal turinį	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
196	JM→PB	1925-01-11	Vilnius	AGM 50-74	№. 50, *fol* [1r–2v]	laiškas	du lapai, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; gavėjo [?] foliacija: „1.", „2." raudonu pieštuku; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
197	JM→PB	1925-02-17	Vilnius	AGM 50-74	№. 51, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas popierius su *fol* [1r] juodai spausdintais užrašais viršuje „EPISCOPUS VILNENSIS. / VILNAE, DIE__192_"; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
198	JM→PB	1925-03-24	Vilnius	AGM 50-74	№. 52, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

199	JM→PB	1925-04-10	Vilnius	AGM 50-74	№. 53, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
200	PB→JM	1925-04-15	Kaunas	LCVA B 60	*fol* 48r, 49r, 50r, 51r; 48v, 49v, 50v, 51v be įrašų	laiškas	keturi lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija nuo *fol* 49r: „2.“, „3“, „4.“ tuo pačiu rašalu; kraštai nulankstyti; neaiškios kilmės dėmelės		
201	JM→PB	1925-05-09	Vilnius	AGM 50-74	№. 54, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
202	JM→PB	1925-05-19	Vilnius	AGM 50-74	№. 55, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

203	JM→PB	1925-06-15	Vilnius	AGM 50-74	№. 56, *fol* [1r–1v]	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; gelsvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* [1v] rašalo dėmė; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
204	JM→PB	1925-07-07	Vilnius	AGM 50-74	№. 57, *fol* [1r–1v]	laiškas	nuo didesnio lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
205	JM→PB	1925-07-19	Cechocinekas	AGM 50-74	№. 58, *fol* [1r–1v]	laiškas	mažo formato lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
206	JM→PB	1925-07-19	Cechocinekas	AGM 50-74	№. 59, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	nuo didesnio lakšto atkirptas lapelis, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
207	JM→PB	1925-08-06	Roma	AGM 50-74	№. 60, *fol* [1r, 2r–2v]; [1v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; melsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; apatiniame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
208	PB→JM	1925-08-10	Kaunas	AGM B>M	№. 1, *fol* [1r, 2r]; [1v, 2v] be įrašų	laiškas	du lapai, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkai rusvas plonas popierius su nepilnai matomu vandenženkliu „[BA] SIC BOND / [MA]DE IN USA"; autografas, rudas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
209	JM→PB	1925-08-18	Roma	AGM 50-74	№. 61, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; melsvas labai plonas persišviečiantis popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
210	JM→PB	1925-08-20	Roma	AGM 50-74	№. 62, *fol* [1r–1v]	atvirlaiškis	itališkas atvirlaiškio blankas – balta kortelė su užrašu „CARTOLINA POSTALE ITA[LIA]" ir ruda vinjete *fol* [1v]; priklijuoti 20 ir 40 lirų vertės pašto ženklai; itališkas pašto spaudas – išsiuntimo: Roma, 192[5]-08-20; lietuviškas pašto spaudas – gavimo: Kaunas, [19]25-08-23 autografas, juodas rašalas; viršutiniame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

211	PB→JM	1925-08-23	Kaunas	AGM B>M	№. 2, *fol* [1r, 2r, 3r, 4r, 5r, 6r, 7r, 8r, 9r, 10r]; [1v, 2v, 3v, 4v, 5v, 6v, 7v, 8v, 9v, 10v] be įrašų	laiškas	dešimt iš bloknoto su perforacija išplėštų lapų, lankstymo į keturias dalis žymės; pilkšvas violetiniais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija nuo *fol* [2r]: „-2-“, „-3-“, „-4-“, „-5-“, „-6-“, „-7-“, „-8-“, „-9-“, „-10-“ tuo pačiu rašalu; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
212	JM→PB	1925-09-03	Roma	AGM 50-74	№. 63, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; gelsvas labai plonas persišviečiantis su faktūra popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
213	PB→JM	[1925-09]-10	Kaunas	AGM B>M	№. 3, *fol* [1r–1v]	telegrama	itališkas telegramos blankas – rusvas lapas, buvęs sulankstytas ir užklijuotas prieš įteikiant, atplėštas; *fol* [1v] juodas spausdintas užrašas „TELEGRAMMA“ ir tarnybinės pastabos, *fol* [1r] herbinė vinjetė ir skilčių užrašai; itališkas telegrafo spaudas – gavimo: Roma, [19]25-09-10; gavimo įrašas juodu tušinuku telegrafisto ranka, adresavimas ir tekstas ant spausdintos telegrafo juostelės priklijuotų atkarpų; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	datuota pagal telegrafo spaudą	

214	PB→JM	1925-09-26	Kaunas	AGM B>M	№. 4, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkai rusvas plonas popierius su vandenženkliu „BASIC BOND / MADE IN USA“; autografas, rudas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
215	PB→JM	[1925-09]-28	Marijampolė	AGM B>M	№. 5, *fol* [1r–1v]	telegrama	itališkas telegramos blankas – rusvas lapas, buvęs sulankstytas ir užklijuotas prieš įteikiant, atplėštas; *fol* [1v] juodas spausdintas užrašas „TELEGRAMMA“ ir tarnybinės pastabos, *fol* [1r] herbinė vinjetė ir skilčių užrašai; itališkas telegrafo spaudas – gavimo: Roma, [19]25-09-28; gavimo įrašas juodu rašalu telegrafisto ranka, adresavimas ir tekstas ant spausdintos telegrafo juostelės priklijuotų atkarpų; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	datuota pagal telegrafo spaudą	
216	PB→JM	1925-09-30	Kaunas	AGM B>M	№. 6, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkai rusvas plonas popierius su nepilnai matomu vandenženkliu „BASIC BOND / MADE IN USA“; autografas, rudas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
217	PB→JM	1925-10-05	Kaunas	AGM B>M	№. 7, *fol* [1r, 2r]; [1v, 2v] be įrašų	laiškas	du lapai, lankstymo į šešias dalis (pirmas) ir į keturias dalis (antras) žymės; pilkai rusvas plonas popierius su nepilnai matomu vandenženkliu „[BASIC] BOND		

							/ [MADE IN U]SA"; autografas, rudas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
218	PB→JM	[1925-10]-05	Kaunas	AGM B>M	№. 8, *fol* [1r–1v]	telegrama	itališkas telegramos blankas – rusvas lapas, buvęs sulankstytas ir užklijuotas prieš įteikiant, atplėštas; *fol* [1v] juodas spausdintas užrašas „TELEGRAMMA" ir tarnybinės pastabos, *fol* [1r] herbinė vinjetė ir skilčių užrašai; itališkas telegrafo spaudas – gavimo: Roma, [19]25-10-05; gavimo įrašas juodu rašalu telegrafisto ranka, adresavimas ir tekstas ant spausdintos telegrafo juostelės priklijuotų atkarpų; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	datuota pagal telegrafo spaudą	
219	JM→PB	1925-10-08	Roma	AGM 50-74	№. 64, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
220	JM→PB	1925-10-16	Roma	AGM 50-74	№. 65, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

							juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
221	PB→JM	1925-10-21	Kaunas	AGM B>M	№. 9, *fol* [1r, 2r, 3r, 4r, 5r]; [1v, 2v, 3v, 4v, 5v] be įrašų	laiškas	penki lapai, lankstymo į šešias dalis (pirmas) ir į keturias dalis (likusieji) žymės; pilkai rusvas plonas popierius su vandenženkliu „BASIC BOND / MADE IN U]SA“; autografas, rudas rašalas; autorinė foliacija *fol* [3r, 5r]: „3“, „5.“ tuo pačiu rašalu, gavėjo foliacija *fol* [2r, 4r]: „-2-“, „-4-“ paprastu pieštuku; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] buvęs įklijuotas dešiniu kraštu, išplėštas, su klijų dėmėmis; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
222	JM→PB	1925-10-27	Roma	AGM 50-74	№. 66, *fol* [1r–3v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas ir nuo tokio paties lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija: „1.“, „2.“, „3.“ tuo pačiu rašalu; dešiniajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

223	JM→PB	1925-11-09	Roma	AGM 50-74	№. 68, *fol* [1r–3v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas ir nuo tokio paties lakšto atplėštas lapas, lankstymo į dvi dalis žymės; papilkęs baltas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė paginacija: „1.", „2.", „3.", „4.", „5.", „6." tuo pačiu rašalu; dešiniajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
224	JM→PB	1925-11-18	Roma	AGM 50-74	№. 69, *fol* [1r–1v]	atvirlaiš-kis	itališkas atvirlaiškio blankas – balta koretelė su užrašu „CARTOLINA POSTALE ITA[LIA]" ir ruda vinjete *fol* [1v]; priklijuoti 20 ir 40 lirų vertės pašto ženklai; itališkas pašto spaudas – išsiuntimo: Roma, [1925]-11-18; lietuviškas pašto spaudas – gavimo: Kaunas, [19]25-11-22 autografas, juodas rašalas; viršutiniame pakraštyje dvi skylamušio skylės; popieriaus juostele su viena skylamušio skyle įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
225	PB→JM	1925-11-22	Kaunas	AGM B>M	№. 11, *fol* [1r, 2r, 3r, 4r, 5r]; [1v, 2v, 3v, 4v, 5v] be įrašų	laiškas	penki lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; pilkšvai melsvas plonas mėlynai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija nuo *fol* [2r]: „2", „3", „4", „5" tuo pačiu rašalu; kairiajame		

							pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r, 2r] viršuje užrašas juodu rašalu „II."; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
226	PB→JM	1925-11-22	Kaunas	AGM B>M	№. 10, *fol* [1r, 2r]; [1v, 2v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į keturias dalis žymės; rusvas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r, 2r] viršuje užrašai juodu rašalu „I."; apatinis kraštas per buvusio lenkimo liniją įplyšęs, nulankstytas; apačioje didelė riebalinė dėmė; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	spėjimas, kad iš dviejų 1925-11-22 datuotų PB laiškų šis yra antrasis, grindžiamas pradžios fraze „pristigo man žmoniškos popieros, todėl rašau ant ištiso lanko"	
227	PB→JM	1925-11-28	Kaunas	AGM B>M	№. 12, *fol* [1r, 2r, 3r, 4r]; [1v, 2v, 3v, 4v] be įrašų	laiškas	keturi iš bloknoto su perforacija išplėšti lapai, lankstymo į šešias dalis žymės; pilkšvas violetiniais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; autorinė foliacija nuo *fol* [2r]: „2.", „3.", „4." tuo pačiu rašalu; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; lapų kraštas suklijuotas ir baltu siūlu įsiūtas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		

228	JM→PB	1925-1[2]-03	Roma	AGM 50-74	№. 67, *fol* [1r–2v]	laiškas	perpus perlenktas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; pusiau peršviečiama lipnia juosta įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	originale, matyt, dėl klaidos datuota 1925-11-03, datavimas tikslinamas pagal turinį – minimą laišką Nr. 227 ir jame bei laiškuose Nr. 225–226 perteiktus įvykius	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
229	JM→PB	1925-12-07	[Roma]	AGM 50-74	№. 70, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	nuo didesnio lakšto atkirptas lapelis, lankstymo į dvi dalis žymės; baltas plonas popierius; autografas, juodas rašalas; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	lokalizuota pagal turinį	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
230	PB→JM	1926-03-17	Kaunas	AGM B>M	№. 13, *fol* [1r, 2r]; [1v, 2v] be įrašų	laiškas	du lapai, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, rudas rašalas; autorinė [?] foliacija: „1.", „2." tamsesniu rašalu; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; *fol* [1r] viršuje užrašas raudonu pieštuku „N130"; lapų kraštas suklijuotas ir įklijuotas į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
231	PB→JM	1926-03-19	Kaunas	AGM B>M	№. 14, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, rudas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; viršuje sąvaržėlių palikti įspaudai; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		

232	JM→PB	1926-03-29	Roma	AGM 50-74	№. 71, *fol* [1r–2v]	laiškas	du lapai, lankstymo į keturias dalis žymės; baltas pilkai vos matomais stačiakampiais languotas popierius; autografas, juodas rašalas; gavėjo [?] paginacija: „1.“, „2.“, „3.“, „4.“ paprastu pieštuku; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; popieriaus juostele įklijuoti į archyvinį aplenkiantį mėlynai liniuoto popieriaus lakštą; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015
233	PB→JM	1926-04-04	Kaunas	AGM B>M	№. 15, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	laiškas	lapas, lankstymo į šešias dalis žymės; rusvas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; viršuje sąvaržėlių paliktos rūdžių žymės; *fol* [1r] viršuje nubrauktas užrašas juodu rašalu „Nr. 14.“ ir užrašas raudonu pieštuku „N197“; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		
234	JM→PB	1926-04-08	Roma	AGM 50-74	№. 72a, *fol* [2r]; [2v] be įrašų	laiškas	lapas, baltas pilkai vos matomais stačiakampiais languotas popierius; autografas juodraštis, juodas rašalas	antrasis originalas AGM 50-74, №. 72, *fol* [1r], lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; mašinraštis, pirmas egzempliorius; rašymo vieta ir data papildyta „N 168“; AGM	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

								antspaudas; be archyvinės foliacijos; trečiasis originalas №. 72a, *fol* [1r], lapas; gelsvas labai plonas popierius; mašinraštis, antras egzempliorius per violetinę kalkę; viršuje užrašai raudonu pieštuku „N 168" ir mėlynu pieštuku „8 / IV.26", apačioje parašo kopija violetiniu pieštuku „pas +Jurgis, Ark."	
235	JM→PB	1926-04-15	Roma	LCVA B 99	*fol* 178r–178v	laiškas	lapas; baltas pilkais stačiakampiais languotas popierius; autografas juodraštis, juodas rašalas; viršuje sąvaržėlės paliktos rūdžių žymės	antrasis originalas AGM 50-74, №. 73, *fol* [1r], lapas, lankstymo į keturias dalis žymės; gelsvas popierius; mašinraštis, pirmas egzempliorius; AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	Matulewicz... *Listy litewskie*, 2000, 2015

236	JM→PB	1926-10-29	Marijampolė	AGM 50-74	№. 74, *fol* [1r–2r]; [2v] be įrašų	laiškas	perpus perlenktas mažas lakštas, lankstymo į dvi dalis žymės; pilkšvas plonas pilkai vos matomai liniuotas popierius; autografas, juodas rašalas; kairiajame pakraštyje dvi skylamušio skylės; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos		Matulewicz… *Listy litewskie*, 2000, 2015
237	PB→JM	1926-12-20	Kaunas	AGM B>M	№. 16, *fol* [1r]; [1v] be įrašų	telegrama	lietuviškas telegramos blankas – rusvas lapas, lankstymo į tris dalis žymės; juodas spausdintas užrašas „Telegrafas. / Telegramas." ir tarnybinės pastabos, skilčių užrašai; perplėštos perforuotos lipdės su herbu ir su inkaro simboliu, kuriomis buvo užklijuotas sulankstytas blankas; lietuviškas telegrafo spaudas – gavimo: Marijampolė, [1926]-12-20; įrašai violetiniu pieštuku telegrafisto ranka; *fol* [1r] AGM antspaudas; be archyvinės foliacijos	datuota pagal telegrafo spaudą ir gavimo įrašą	
238	JM→PB	1912-08-24–1913-12-01	[Fribūras, Čikaga]	Matulaitis… *Užrašai*, 1953	p. 107–108, 115–116, 122, 128–129, 133	publikuoti laiškų fragmentai			Matulewicz… *Listy litewskie*, 2000, 2015

FAKSIMILĖS

Laiškų Nr. 117, 124, 206, 233
(originalų aprašus žr. „Šaltiniai“)

Peterburge 31(18) Rugpjūčio 1913 m. 26

Mylimas Jurguti!

Daugelyje daiktų norėčiau paklausti Tavo nuomonės, bet, mažai turėdamas laiko, didumą atidedu ant vėliaus, o skubinuos vieną neatidėdamą reikalą Tau pasisakyti. — Esant man Kaune Žemaičių Vyskupas vėl graudžiai skundėsi neturįs dvasiškojo tėvo seminarijoj ir gailestavo kun. Vaitkevičiaus negavęs. Aš išsitariau, kad yra kunigas Vincas Dvaranauskas, ale aš negaliu jo siūlyti nežinodamas ar jis. Tada Vyskupas nieko neatsakė. Kad antrukart ėjau pas jo Ekscelenciją, vyskupas pats užsiminė apie Dvaranauską. Tada sutarėva, kad aš parašysiu Vincui, ale neminėsiu, jog jau kalbėjau su vyskupu. Aš parašiau jo Ekscelencijai visas smulkmenybes, taip kitko ir nenorėjimą [illegible] diecezijos kunigus. Vyskupas atsakė, kad tas tai mažmožis. Aš parašiau Dvaranauskui [illegible], o jis man atsakė, nepaduodamas nei vienos rodijos delko nenori. Juogei visas laiškas rašytas linksmame tone, tai aš mintiju, kad Vincas norėtų būti dvasišku tėvu seminarijoje. Tik nepasitikėdamas savo išskyrimo teisingumu, siunčiu Tau Vinco laiškelį ir meldžiu, kad kiek galėdamas trumpu laiku man praneštum savo nuomonę.

Aš bandžiau atlikti sau rekolekcijas, būdamas jau Žalgiriuose [illegible]. Bet nepasitaikė gerai išpažinties atlikti iš visų metų, todėl dabar pasinaudosiu kita proga. Rytoj kun. Wasilewski's [illegible] Peterburgo dekanato kunigams. Aš tomis dienomis pasikalbėsiu; [illegible] ir atlaikysiu rekolekcijas su kitais kaip ant [illegible]. Po jų atliksiu išpažintį iš visų metų. Tikiuosi, kad gerai mano rašytą, rašytą Žalgiriuose. Jis padariau vienam kunigui, [illegible] ant geležinkelio stoties, o dabar rašai, ar jis [illegible] [illegible] [illegible]. Tas kunigas buvo [illegible], o [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] nieko iš [illegible] [illegible]. Bučiuoju visa širdžia Tavo Jurgis.

Jelt. Kun. Būčiui. Peterburgan

12.II.1914.
Fribourg.

143

+

Mielasai Pranciškau!

Vakar išsiunčiau Tau apdraustame laiške spaudinių, jie gal but reikalingi. Nors atviruku pranešk, ar esi gavęs.

Gavau laiškas, kad kun. Kanauninkas pas Tave atvažiavęs; širdingai jį pasveikink. Pasikalbėk su juo apie visokius reikalus.

Aš labai norėčiau, kad Tu išvargęs šiuos metelius, but per vakacijas galėtumei čia atvažiuoti pasisilsėti. Nors Jelt. vyskupas ir rašė kad tikisi Tave pamatyt Seinuose, bet nežinau ar nebut galima tai padaryt iš pradžių vakacijų; o su Jelt. vyskupu pasimatęs, gal paskui galėtumei čia atvažiuoti; but tai da tolymi dalykai.

Ar tiesa, ką rašo laikraščiai apie naujo vyskupo paskyrimą. Ar ištikrųjų kun. Karevičius jau paskirtas Kaunan? Norėčiau jam palinkėti. Atsiųsk žinią ir jo adresą, nes užmiršau.

Parašyk pats, arba gal kun. Kanauninkas turėtų laiko ir malonėtų parašyt, tai jo paprašyk. — Pas mane tuo tarpu viskas gerai einasi.

Bučiuoju širdingai ir sveikinu Tave ir Tavo svečius.

Jurgis

Ciechocinek. 19. VII. 1925 m.

J. M. Kun. Prof. Pr. Būčiui
Laisvės al. 61. Kaune.

Mielasai Drauge,

Sužinojau, kad paveikslas, kurį veže iš Amerikos Kun. Bumša, pateko į Lietuvos Konsulo rankas. Labai prašau, daryk ką galėdamas, kad tą paveikslą iš Valdžios išgautum, o išgavęs, pastatyk jį Marijampolės vienuolyne.

+ Jurgis, Vilniaus
Vyskupas.

Nr. IV.

Kaunas, Laisvės al. 61; 1926 m. Velykos.

J. E. Arkivyskupui Jurgiui
Marijonų Kongr. Generolui
40 Lungotevere Farnesina Roma.

Brangiausis Tėveli!

Visų Lietuvos ir Latvijos Marijonų vardu bučiuodamas Brangiajam Tėveliui į rankas linkiu linksmų Velykų, sveikatos ir šaunių viso gero, ypatingai Dievo malonių.

Mes gyvename taip pat, kaip matėte mus gyvenant. Iš Amerikos tik gavau laišką, kuris man liūdnumo padarė. Jo nuorašą prisiunčiu Brangiausiam Tėveliui.

Seimas jau išsiskirstė ir nebesusirinks prieš rinkimus. Dievas žino ką tie rinkimai duos. Jei liaudininkai laimėtų, tai visas Brangiojo Tėvelio darbas, gal, nueitų niekais. Kol kas tebėra neatšaukti senieji Rusijos įstatymai, varžantieji Katalikų Bažnyčią. Laisvamaniai imtų tiktai pildyti tuos įstatymus.

Ministerių Kabinetas nutarė vienuolių namus Kazimierietėms. Siunčiu to nutarimo nuorašą. Pridedu ir Kazimieriečių Seserų Generalės Viršininkės laišką, kurį turėjau anksčiau, o užmiršau įdėti į laišką.

Sokolovas jau vėl sakosi grįžtąs į Katalikų tikybą. Jau du laišku man parašė.

Sveikindamas ir kun. Kazimierą bučiuoju Brangiajam Tėveliui į rankas su meile ir pagarba

Kun. P. Būčys.

KOMENTARAI*

1, 7 JM sirgo kaulų džiova; ši liga jam buvo diagnozuota studijuojant Fribūre 1901 m. pr., atlikta tais laikais sudėtinga operacija, gydymas užtruko ilgiau nei metus; vėliau liga atsinaujino, grėsė kojos amputavimas, nuo 1904 m. vėlyvo rudens gulėjo ligoninėje Varšuvoje, daugiau nei dvejus metus gydėsi gyvendamas Cecilijos Plater-Zyberkaitės (Zyberkównos) globoje, slaptame Švč. Jėzaus Širdies ses. misionierių vienuolyne [Górski... *Palaimintasis*, 41–43, 54].

1, 12 1905–1907 m. Varšuvoje JM buvo bažnytinių knygų cenzorius, vedė rekolekcijas dvasininkams ir studentams, o ypač daug dėmesio bei jėgų skyrė Leono XIII enciklikoje *Rerum Novarum* (1891) perteiktų Bažnyčios socialinio mokymo idėjų sklaidai, plintančiam laicistiniam socializmui oponuojančioms iniciatyvoms – krikščionių darbininkų sąjungos steigimui, savaitraščio *Towarzysz Pracy* (*Darbo draugas*, 1906 m. kovas–rugsėjis) redagavimui, vadinamiesiems socialiniams kursams, t. y. paskaitų ir diskusijų ciklams, pateikiantiems katalikišką požiūrį į visuomenės, ekonomikos problemų sprendimą, socialinių grupių tarpusavio santykių harmonizavimą.

1, 53 JM buvo inkardinuotas Kelcų vysk., kur mokėsi kun. sem.; ordinaras vysk. Tomasz Teofil Kuliński nesutiko, kad po studijų Fribūre baigimo JM taptų Dv. akad. dėstytoju ir paskyrė jį diecezinės kun. sem. prof., o vėliau išleido gydytis bei dirbti į Varšuvą tik išlaikant Kelcų vysk. kun. statusą; pačioje 1907 m. pr. Kulińskiui mirus, laikinasis adm. nebedarė kliūčių JM atsisakyti įsipareigojimų Kelcų vysk.

3, 18 draugiškuoju, t. y. draugijų judėjimu JM vadina praktinį Bažnyčios socialinio mokymo įgyvendinimą organizuojant katalikiškas profesines sąjungas, telkiant religines pasauliečių grupes į visuomeniškai angažuotą Katalikų akciją, inicijuojant politinę krikščioniškosios demokratijos platformą.

4, 19 JM skundžiasi, kad tarp Lenkijos dvasininkų vyrauja konservatyvios nuostatos, nežinomas Bažnyčios socialinis mokymas ir nenorima jo priimti; retrospektyviai 1905–1907 m. patirtį Varšuvoje ir asmenines nuoskaudas dėl nepagrįstų įtarimų bei kaltinimų, esą nutolo nuo katalikiškos doktrinos, JM labai atvirai apibūdino laiške Nr. 192.

5, 27 JM turi omenyje politinę ekonomiją, kurios pagrindus vėliau, 1909–1910 mokslo m., dėstė Dv. akad. kaip Bažnyčios socialiniam mokymui geriau suprasti ir pagrįsti būtiną discipliną [Górski... *Palaimintasis*, 74].

* Pirmas skaičius žymi laiško numerį, antras – eilutę; specifinės informacijos atveju laužtiniuose skliaustuose nurodyti šaltiniai, kurių pilnus aprašus žr. skyrelyje „Bibliografija".

11, 4 vad. „Sociališkuosiuose kursuose" K., Blaivybės d-jos namuose, 1909-01-16/18 JM skaitė tris paskaitas: „Visuomeninis klausimas mūsų laikais", „Miesto darbininkų ir pramonės darbuotojų klausimas", „Bažnyčia ir nuosavybė" [Gustaitė].

13, 3 1907 m. rudenį nuostolingas *Vilniaus žinias* iš steig. Petro Vileišio perėmė pasitikėjimo bendrovė, kuriai vadovavo Jonas Vileišis, Stasys Matulaitis ir Vladimiras Zubovas; 1908 m. pab. sumažėjus prenumeratorių ir vėl pritrūkus lėšų dienraščiui leisti, šie asmenys siekė sujungti periodiką redaguojančių, remiančių pasauliečių ir dvasininkų jėgas bei išteklius, tačiau visuom. grupių poliarizacija jau buvo pasiekusi tokią stadiją, kad suderinti pasaulėžiūrines priešpriešas neatrodė realu; 1909-03-17 minėtas dienraštis nustojo eiti.

17, 7 rašoma apie MIC atgaivinimo projektą.

17, 16 minimas slaptas Švč. Jėzaus Širdies ses. misionierių vien., kurio bendruomenės nares, be kita ko, ne tik dėl konspiracijos, bet ir dėl kilmės iš aukšto socialinio sluoksnio, darbo mergaičių ugdymo įstaigos mokytojomis bei auklėtojomis JM ir PB vadino *poniutėmis*.

18, 6 rašoma apie MIC atgaivinimo projektą; iki 1909 m. liepos vidurio JM su PB jau buvo kreipęsi į vienintelį gyvą marijoną – kongr. gen. t. Vincentą Senkų MIC pranešdami savo pasiryžimą stoti į MIC; nepavykus gauti valdžios leidimo atkurti noviciatą, gen. ir kandidatai sutarė pradėti vien. gyvenimą slapta, jei tik sutiks Apaštalų Sostas, bei pasiųsti JM į Romą tuo reikalu, prieš tai atsiklausus K. ordinaro vysk. Gasparo Cirtauto, Seinų vysk. admin. prel. Juozapo Antanavičiaus ir už vienuolijų reikalus atsakingo Varšuvos sufragano vysk. Kazimierzo Ruszkiewicziaus (Rūškio) nuomonės [*Odrodzenia*, 51–62].

18, 20 rašoma apie kandidates į slaptas moterų vien., kurių plėtra L., merginų siuntimu formacijai į užsienį rūpinosi JM ir PB.

19, 22 bemaž visi XX a. pr. L. veikę slapti vien. buvo lenkakalbiai, palaikė lenkišką tradiciją, subordinuoti centrams Lenkijoje; lietuvių tautinio judėjimo veik. kun. siekė pakeisti bendruomenių kultūrinę orientaciją, jas sulietuvinti, tuo klausimu 1909 m. įvyko keli kun. susirinkimai; kun. Aleksandras Dambrauskas, žinodamas JM išmanant vien. reikalus, norėjo, kad pastarasis užimtų griežtesnę tautinę poziciją, rūpintųsi atskirų lietuviškų provinc. sukūrimu, nors to pagal bažnytinę teisę nebuvo galima greitai padaryti, nes nei viena slaptoji vien. L. netenkino 50 narių, trijų vien. namų ir atskiro noviciato reikalavimo, taikomo savarankiškai provinc. [Laukaitytė, 49, 52–55].

27, 18 nurodomi laipsniai pagal Reomiūro skalę, minimas karštis atitinka 55° ir 62,5° pagal Celsijaus skalę, tikėtina, kad temperatūra matuota saulėkaitoje, o ne pavėsyje.

29, 90 iki Kanonų teisės kodekso kodifikavimo 1917 m. Apaštalų Sostas dalį teisinių reikalų reguliavo atskirais aktais; vienas jų buvo Leono XIII apaštališkąją konstituciją *Conditae a Christo* (1900) detalizuojančios *Normos* (*Normae secundum quas S. Congr. episcoporum et regularium procedere solet in approbandis novis institutis votorum simplicium*, Romae: Typis S. C. de Propaganda Fide, 1901), kurios numatė, kad pagrindinis vien. valdymą bei veiklą apibrėžiantis dokumentas yra *Konstitucija*, iškėlė aiškesnes sąlygas vien. pripažinti bei tvarkytis ir apribojo vietos ordinarų jurisdikciją vien. atžvilgiu.

30, 8 pirmieji galimi kandidatai į MIC, kurie neturėjo kun. šventimų, bandomojo laikotarpio formaciją atliko eidami JM, PB ir kitų Dv. akad. dėstytojų tarnų pareigas, nes šios leido legaliai gyventi drauge nesukeliant įtarimų carinei administracijai [Būčys... *Atsiminimai*, t. 2, 110–111].

35, 46 plg. komentarus **17**, 16 ir **19**, 22; Švč. Jėzaus Širdies ses. misionierių kongr., kaip ir ją stiprinti bei pertvarkyti padėjęs JM, kontroversiškai vertinta dėl tautinių bei luominių priežasčių, taip pat dėl socialinės, kultūrinės ir švietimo veiklos, kuri konservatyvesniems dvasininkams atrodė pernelyg aktyvi ir pasaulietiška; iš turimos medžiagos neįmanoma patikslinti L. kunigų gautos žinios iš Varšuvos pobūdžio.

39, 5 turimi omenyje MIC dokumentai ir katalikiškoje moterų prieglaudoje dirbusios ses.

41, 30 rašoma apie MIC *Konstituciją*, kuri nelegaliai, be valstybinės cenzūros publikuota: *Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*, Petropoli: Typis C. Birkenfeld, 1910.

44, 2 žr. komentarą **41**, 30.

46, 32 rašoma apie ordinaro sutikimą ekskardinuoti iš vysk. į MIC stojančius kun.

51, 67 žr. komentarą **19**, 22; JM užkardė L. kun. 1909 m. vasarą pasirašytą peticiją, kurią ketinta siųsti Lenkijos moterų vien. vadov. reikalaujant grąžinti lietuves į tėvynę ir suteikti L. veikiantiems vien. nepriklausomų provinc. statusą; tų pačių metų pab. JM pasiekė susitarimą su Švč. Jėzaus Širdies ses. misionierių kongr., kad ši ugdys lietuvaites savo noviciate, o PB įtikino L. kun. tokį planą palaikyti; Varšuvoje įžadus davusi bajoraitė Bronislava Miniataitė tapo pirmąja Obeliuose kuriamo lietuviško širdiečių vien. vyresniąja [Laukaitytė, 52–53].

51, 83 kun. Juozas Tumas nuo 1906 m. gyveno V. ir nuo 1907 m. dirbo Antano Smetonos redaguojamame laikraštyje *Viltis*; 1910-12-18 K. ordinaras uždraudė jam bendradarbiauti leidinyje, nes esą jo rašiniai kelia tautinę konfrontaciją,

nederamai kritikuoja V. vysk. admin., ir paskyrė Laižuvos kleb.; dėl to viešai protestavo V. lietuvių veik. ir pats Tumas, *Viltyje* 1911-01-05 (18) paskelbęs vedamąjį „Sudiev sakydamas", kuriame atskleidė užkulisines situacijos detales; vysk. Gasparas Cirtautas atšaukė leidimą Tumui dirbti už vysk. ribų, nes aštrėjant lietuvių ir lenkų susidūrimams dėl kalbos bažnyčiose to pareikalavo V. vysk. adm. prel. Kazimieras Michalkevičius.

56, 11 nabaštininkas – 1911-04-10 miręs MIC gen. t. Vincentas Senkus.

56, 32 rašoma apie Marijampolės MIC vien. pastatą nuogąstaujant, kad nevienuolis kleb. gali norėti jį pertvarkyti kitoms reikmėms; 1911–1917 m. Marijampolės par. adm. dieceziniai kun., vien. pastatas buvo labai nugyventas, jis sutvarkytas po to, kai 1917-10-02 t. Vincentas Dvaranauskas MIC buvo paskirtas kleb., t. Justinas Novickas MIC – vik., ir prasidėjo vietinės bendruomenės atkūrimas.

57, 7 minimi PB laiškai neišlikę; spėtina, kad turimos omenyje buvusio Seinų vysk. adm. prel. Juozapo Antanavičiaus intrigos, kuriomis siekta, idant t. Jonas Totoraitis MIC nebūtų paskirtas Marijampolės kleb., nors tokiam per PB perduotam JM prašymui jau buvo pritaręs vysk. Antanas Karosas [Būčys... *Atsiminimai*, t. 2, 114], dar žr. komentarą **56**, 32.

59, 6 pirmieji MIC noviciato Fribūre ugdytiniai buvo kun. Vincentas Dvaranauskas ir kun. Juozas Vaitkevičius, 1911-08-05 prie jų prisidėjo kun. Feliksas Kudirka ir kun. Justinas Novickas bei pasaulietis Jurgis Košys; dar žr. komentarą **66**, 127 [Sajauskas, 119].

59, 20 turimas omenyje Gelgaudiškio kleb. Pranciškus Būčys.

61, 8 eliptiška telefonogramos frazė vertime išskleista atsižvelgiant į JM Fribūro dienoraščio įrašą, kuriame nurodyta, kokį oficialų dokumentą PB ragino pasiųsti į Dv. akad. [Sajauskas, 121].

62, 19 spėtina, kad turimi omenyje cariniai apdovanojimai (ordinai), kurių teikimui aukštuose postuose bei Dv. akad. tarnavusiems dvasininkams tarpininkaudavo Kitatikių dvasinių reikalų departamentas.

63, 51 konspiraciniais sumetimais, ypač po 1911 m. pavasarį Sankt Peterburge ir kitur policijos atliktų kratų, kurių metu ieškota slaptų bažnytinių organizacijų egzistavimo įrodymų, MIC atkūrėjai vien. dokumentų nelaikė savo butuose; Suomijos minėjimas leidžia daryti prielaidą, kad dalis popierių buvo patikėta saugoti ses. Uršulei Ledóchowskai, Suomijos vietovėje Meren Tähti vadovavusiai vien. uršuliečių noviciatui, veikusiam po katalikiškos mergaičių ugdymo įstaigos priedanga.

64, 73 žr. to paties laiško eil. 200–213, ten minimi PB referatai buvo paskelbti atskira brošiūra: *Wpływy zjawienia się chrystyanizmu na sprawę nauczania. Odczyt miany w Katolickiem Stwarzyszeniu Pedagogicznem w Petersburgu.*

66, 127 „Šis-tas apie Veiverių mokytojų seminariją", *Viltis*, 1911-08-28, Nr, 99, p. 2–3 – poleminis atsakas į *Aušrinėje* paskelbtą sem. absolventų pasirengimo ir pasaulėžiūros kritiką; laišką iš Šveicarijos pasirašę sem. baigusieji L. ir S. – į MIC noviciatą Fribūre vykę, bet marijonais neketinę tapti Juozapas Lazauskas ir Vaclovas Sidzikauskas, žr. laiškus Nr. 60, 63.

66, 187 pilna katedra – visas ordinarinio prof. etatas.

78, 63 minimas Leonas Bistras (1890–1971), kun. ir MIC netapo.

79, 165 minima *laterna magica*, t. y. šviesos projekcijos aparatas, kuriuo, labiausiai tikėtina, buvo rodomos pieštinių ar fotografinių atvaizdų – skaidrių serijos, tačiau galėjo būti demonstruojamas ir kinas.

82, 14 turimas omenyje Gaspard (Caspar) Decurtins (1855–1916), Fribūro u-to prof. [*Stolica*, 57–58].

85, 270 dvasininkijai skirtame žurnale *Vadovas* PB 1911–1913 m. paskelbė didelį tęstinį poleminių apologetinių straipsnių ciklą „Katalikystė ir tiesa"; rašiniai komponuoti kaip atsakymai į visuomenės veikėjo Juozo Kubiliaus skeptiškas pastabas.

85, 275 asmuo neidentifikuotas.

91, 16 nors kalbamu laikotarpiu laicistinė, vad. kultūrkampfo politika buvo susilpnėjusi, Vokietijos policija asmenims su dvasininkų luomo apranga, ypač užsieniečiams, trukdė kirsti sieną ir sudarė papildomų kliūčių keliauti.

91, 114 PB užsimena apie galimybę pranešti Apaštalų Sostui, kad aukštas pareigas einantys dvasininkai trukdo sąžiningai ir išsamiai pateikti informaciją ordinarui, nors tai kiekvieno kunigo pareiga.

95, 47 pasak PB gautos informacijos, Kitatikių dvasinių reikalų departamentui buvo pranešta, jog Dv. akad. rusų k. ir literatūros bei Rusijos istorijos egzaminų metu yra sukčiaujama: stud. išmokdavo tik vieną klausimą, o pref. sudėdavo bilietus taip, kad jie žinotų, kuris numeris kur yra; bijodamas pasaulietinės valdžios atstovų, dalyvaudavusių per egzaminus, demaskavimo, PB įspėjo rekt. ir stud., kad egzaminas vyks laikantis formalių taisyklių [Būčys... *Atsiminimai*, d. 2, 66–67].

100, 104 1912 m. lietuvių kun. susirinkime buvo priimtas kun. Antano Maliausko siūlymas siųsti lietuves pašvęstojo gyvenimo kandidates į Šv. Kryžiaus vien. noviciatą Ingenbolyje (Šveicarija), užuot laikiusis ankstesnio susitarimo siųsti jas į Švč. Jėzaus Širdies ses. misionierių kongr. noviciatą Varšuvoje ir širdiečių vien. Obeliuose, plg. komentarą **51**, 67 [Laukaitytė, 53–54].

103, 125 minima iki Vatikano II Susirinkimo liturginės reformos vartota šv. Mišių celebracijos priemonė – ant altoriaus laikytas, dažniausiai įrėmintas ar ant kieto pagrindo užrašytas Romos kanono tekstas (dabart. – I Eucharistijos malda).

107, 7 mecenatė neidentifikuota.

118, 19 į insp. nuolat kreipdavosi dėst. ir stud., todėl buvo sunku laikytis griežtesnės dienotvarkės, o kandidatų į MIC bendruomenės suformavimas nuslepiant tikrąją „pašalinių" dvasininkų bei pasauliečių apgyvendinimo Dv. akad. priežastį buvo keblu – apie tai toliau užsimenama šiame ir keliuose vėlesniuose PB laiškuose; dar žr. komentarą **63**, 51.

119, 26 Barzdai tuo metu buvo Griškabūdžio par. filija, laiške implikuojama, kad kun. Staniulis ragino tikinčiuosius kreiptis dėl par. statuso suteikimo; Barzdų par. įkurta po Pirmojo pasaulinio karo.

124, 7 turimas omenyje kan. Antanas Staniulis.

125, 25 rektorius – kun. Idzi Benedykt Radziszewski.

125, 85 kun. Aleksandras Misevičius, baigęs tik kun. sem., t. y. neturėdamas aukštojo išsilavinimo, 1911 m. vietoj kun. Vincento Dvaranausko priimtas į Seinų kun. sem. lotynų k. prof. dėl prolenkiškų pažiūrų; jis buvo įpratęs sakyti „riebius" anekdotus ir darydavo tą net auditorijoje; lietuviai klierikai, pasipiktinę Misevičiaus priešiškumu jų atžvilgiu, tuos anekdotus užrašė, ir per lietuviško judėjimo veik. kun. ši inkriminuojanti medžiaga pasiekė lietuvių biuro Paryžiuje vadovą Juozą Gabrį-Paršaitį; šis ją persiuntė vysk. Antanui Karosui grasindamas viską paviešinti, jei ordinaras nesiims sutramdyti antilietuviškos seminarijos vadovybės veiklos; vysk. Karosas Misevičių atleido iš seminarijos ir konsistorijos paskirdamas į Augustavą vik. pareigoms, tačiau rekt. prel. Vincentas Blaževičius ir vicerekt. kun. Romualdas Jałbrzykowskis pasiekė, kad iš sem. būtų pašalintas ir su šia istorija susijęs lietuvis klierikas Juozas Giedraitis; kitiems keliems klierikams bei Seinuose dirbusiems kun. lietuviams pridaryta įvairių nemalonumų, o tai sukėlė dar didesnę tautinę konfrontaciją [Stakauskas, 251–254].

127, 83 minimas kun. Antoni Bogdański (1891–1938), atvykęs studijuoti į Fribūrą ir 1914 m. įstojęs į MIC, tačiau 1919 m. iš vien. pasitraukęs; vėliau Vloclaveko kun. sem. prof. ir harcerų judėjimo veik., pirmasis vyriausiasis kapel.

134, 43 žr. komentarą **127**, 83.

136, 51 rašoma apie šaukimo į kariuomenę atidėjimą bei atleidimą nuo karinės prievolės, kuris carinės administracijos buvo siejamas su mokymusi kun. sem. bei aukštesniaisiais šventimais.

139, 32 carinėje Rusijoje dvasininkų skyrimas eiti pareigas buvo tvirtinamas pasaulietinės administracijos, todėl su tuo susijusių dokumentų, taigi ir atsistatydinimo prašymo pateikimui galiojo žyminio mokesčio (rusiškai vad. herbinės rinkliavos), sumokamo įsigyjant atitinkamos vertės valstybės leidžiamus ženklus, reikalavimas.

140, 25 PB dirbo Dv. akad. dar vienerius mokslo metus, iki 1915-08-31 [Būčys... *Atsiminimai*, d. 2, 33].

142, 10 kalbamuoju metu, 1917 m. pirmoje pusėje ir nuo 1918 m. lapkričio iki 1921 m. birželio, PB buvo Čikagoje leisto dienraščio *Draugas* red. [Būčys... *Atsiminimai*, d. 2, 43–44, 48].

146, 5 1921 m. liepos mėn. grįžęs iš JAV, švietimo ministro Kazio Bizausko paragintas prisidėti prie L. u-to kūrimo ir vysk. Pranciškaus Karevičiaus paskirtas būsimų teologinių studijų sekr., PB parengė fakulteto statuto projektą, tuo reikalu laiškais tardamasis su JM [Būčys... *Atsiminimai*, d. 2, 36–38].

151, 32 po V. krašto okupacijos tarp L. ir Lenkijos buvo nutraukti ne tik diplomatiniai santykiai, bet ir tiesioginis asmenų, pašto susisiekimas, todėl iš K. į V. ir atgal laiškai perdavinėti tik per pasiuntinius arba siųsti aplinkiniu keliu, per gretimas valstybes.

152, 11 kaip matyti iš šio ir vėlesnių laiškų, įtampa MIC Marijampolės bendruomenėje kilo dėl santykių su JM pastangomis įkurta Vargdienių ses. kongr. ir praktinių sprendimų statant gimnaziją bei plečiant vienuolyną.

158, 34 Augustino Theinero Vatikano archyve surinktų dokumentų, susijusių su Lenkija ir L., rinkinys (*Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*) turėjo 4 t., tačiau tikriausiai buvo įsigytas dar kuris nors iš jo sudarytų gausių šaltinių publikacijų ar istorinių veikalų.

167, 37 JM dėl sudėtingos komunikacijos tarp V. ir K. (žr. komentarą **151**, 32) su kitais kongr. nariais susirašinėjo per PB; kadangi korespondencija vyko vien bendruomeniniais ir dvasinio ugdymo reikalais, jos turinys buvo atskleidžiamas PB kaip MIC generaliniam vik. ir L. provinc. vyriausiajam patarėjui.

176, 37 turima omenyje įprasta to meto praktika ant naujai leidžiamų kn. viršelių skelbti anksčiau išėjusių leidinių sąrašus su nuoroda, kur juos galima įsigyti – kaip patogiausias ir pigiausias reklamos būdas.

178, 17 vis dėlto PB buvo išrinktas L. u-to rekt. 1924–1925 mokslo m., o po metų tapo vicerektoriumi ir vėl užėmė nuo 1923 m. jau eitas TFF dek. pareigas; JM turi omenyje varžymąsi tarp katalikiškosios ir sekuliariosios srovės Seime bei pačiame u-te dėl pastarojo struktūros ir pasaulėžiūrinių orientacijų derinimo.

179, 60 rašoma apie Jėzaus Eucharistijoje tarnaičių ses. kongr. kūrimosi pirmuosius metus; kun. Andrej Cikoto MIC buvo baltaruses telkusios vien. bendruomenės, kurią 1923 m. JM įsteigė Drujoje kaip Vilniaus vysk. diecezinę kongr., pagrindinis globėjas.

187, 6 1924-05-09 dienraštyje *Rytas* PB paskelbė straipsnį „Evangelikų Teologijos Fakultetas", kuriame teigiama, kad lietuvių protestantų dvasininkus reikia ugdyti ne protestantiškoje Klaipėdoje, bet K., kur jau veikia katalikų TFF, tai būtų doktrininė bei ekonominė nauda tiek valstybei, tiek Bažnyčiai; taip PB vertino situaciją, susiklosčiusią po Klaipėdos krašto prijungimo prie L.; po dviejų mėnesių TFF dek. kun. Blažiejus Česnys, reaguodamas į diskusijas tarp L. dvasininkų ir su Apaštalų Sosto atstovais, pranešė JAV viešinčiam PB, kad straipsnis kelia abejonių dėl jo autoriaus tikėjimo ortodoksiškumo ir, savo ruožtu, paties TFF autoriteto, todėl pareikalavo publikaciją atšaukti; PB pateikė atsistatydinimo iš prof. pareigų prašymą ir parašė išsamų laišką Apaštalų Sosto delegatui vysk. Antoninui Zecchini; 1924-08-15 JM gavo Seminarijų ir universitetų kongr. pref. kard. Gaetano Bisleti raštą, kuriame teigta, kad straipsnis sukėlė papiktinimą, atskleidė jo autoriaus „ne itin tikslų ir aiškų katalikų ir protestantų mokymo suvokimą", ir perteiktas Šventojo Tėvo pageidavimas, kad JM kaip gen. rimtai PB įspėtų; vysk. Juozapas Skvireckas laiške JM darė prielaidą, kad straipsnis buvo blogai išverstas į lotynų k., kad jokio papiktinimo iš tiesų nebuvo; JM parašė išsamų laišką kard. Bisleti, kuriame plačiai apibūdino situaciją ir įtikino kongr. PB gerais ketinimais bei ištikimybe doktrinai [Górski... *Palaimintasis*, 331–333].

192, 15 žr. komentarą **1**, 12; JM pakeitęs asmuo – visuomenės veikėjas Tadeusz Błażejewicz.

200, 24 turimas omenyje Apaštalų Sosto ir Lenkijos Respublikos konkordatas, pasirašytas 1925-02-10, tačiau kelias savaites jo turinys šalių susitarimu nebuvo viešinamas ir tapo žinomas tik kovo pr.; lietuvių nepasitenkinimą pirmiausia sukėlė jame numatytas bažnytinės provincijos – metropolijos – sosto steigimas V., šią nuostatą L. politikai traktavo kaip V. krašto priklausomybės Lenkijai pripažinimą; taip pat nuogąstauta, kad konkordatas sudaro prielaidas pašalinti

iš V. vysk. JM ir riboti lietuvių bei baltarusių kalbų vartojimą bažnyčiose [Kasparavičius, 165–166].

208, 16 1924 m. gruodžio pr. į Vatikaną nuvyko Seimo pirm. prel. Justino Staugaičio vadovaujama delegacija, siekusi, kad V. vysk. būtų tiesiogiai subordinuota Apaštalų Sostui, kitaip tariant, užkirstas kelias galimam oficialiam jos subordinavimui Bažnyčiai Lenkijoje; Pijus XI atsisakė su delegatais svarstyti reikalus, jie tedalyvavo popiežiaus aukotose šv. Mišiose privačioje koplyčioje ir gavo asmeninį palaiminimą; delegacijos nariai, ypač dvasininkai, jautėsi labai įžeisti tokios Šventojo Tėvo laikysenos; diplomatinis susitikimas įvyko su Valst. sekr. kard. Pietro Gasparri, tačiau L. atstovų akimis, buvo nerezultatyvus [Staugaitis, 313–314].

208, 28 PB turi omenyje 1925 m. viduryje gilėjusį Apaštalų Sosto ir L. diplomatinį konfliktą – po kategoriškos L. Vyriausybės notos V. reikalu, gegužės 16 d. Vatikanas paskelbė L. atstovą Juozą Macevičių *persona non grata*, o birželio 22 d. iš L. buvo išprašytas apaštalinis delegatas vysk. Antonino Zecchini; visa tai formavo L. svetimumo Romai nuotaikas, kurios PB atrodė panašios į emigrantų lietuvių nusivylimą, kad daugiausia airių bei vokiečių kilmės Amerikos ordinarai XIX a. nepalaikė jų pastangų steigti atskiras parapijas ir neleido mokyti gimtąja kalba bažnytinėse mokyklose; viena iš situacijos keitimosi aplinkybių buvo nepaklusnumo bažnytinei subordinacijai tendencijos, anksčiau pasireiškusios lenkų bendruomenėje – dėl kliudymų tautiškai organizuotis bei nesutarimų, kaip valdyti parapijų turtą, 1897 m. JAV įsikūrė savarankiška, Apaštalų Sosto nepripažinta Lenkų tautinė katalikų Bažnyčia; panašių idėjų kelta ir tarp išeivių lietuvių, tik analogiška bendruomenė radosi gerokai vėliau, 1914 m., ir buvo labai negausi, ją PB ir vad. nezaležninkais.

208, 38 PB 1921 m. pab. buvo gavęs principinį Apaštalų Sosto pritarimą teol. fakulteto K. steigimui, tačiau dėl katalikų veik. noro turėti platesnio spektro pasaulėžiūriškai orientuotas humanitarines studijas 1922 m. balandį išplėtus pirminį sumanymą į TFF, toks katalikiškas darinys pasaulietiniame u-te Bažnyčios vyresnybei kėlė abejonių; Seminarijų ir universitetų kongr. plenariniame posėdyje TFF kanoniškai įsteigė, t. y. *de facto* jau šešerius metus veikusią instituciją pripažino tik 1928-04-13 (popiežius sprendimą patvirtino penkiomis dienomis vėliau); kol tai nebuvo padaryta, bažnytinės teisės požiūriu TFF be specialaus kongr. leidimo negalėjo teikti mokslo laipsnių, savo ruožtu, absolventai negalėjo užimti kanoninio siuntimo reikalaujančių pareigų katalikiškose švietimo institucijose [*Lietuva Bažnyčios*, 231–233].

208, 41 K. tapus laikinąja sostine, jame buvo vienintelis veikiantis vien. – benediktinių, kuris dėl vadovaujančių ses. ir jų kapel. kan. Pranciškaus Kriškijono prolenkiškos orientacijos neigiamai vertintas lietuvių; 1919 m. pab. Žemaičių vysk.

Pranciškus Karevičius po kanoninės vizitacijos, kurios metu pasitvirtino, kad vien. tvyro nacionalizmo dvasia, pakeitė priorę ir nušalino kan. Kriškijoną iš kapel.; šie ordinaro sprendimai buvo apskųsti Apaštalų Sostui, kuris perėmė vien. į savo tiesioginę jurisdikciją; vėliau vien. tolesnės veiklos klausimą pavesta spręsti apaštaliniam delegatui; vysk. Antonino Zecchini, užbėgdamas už akių dar drastiškesniems L. Vyriausybės planams, pasiūlė dešimt lenkių vien. perkelti į atskirus namus Kolainiuose uždraudžiant priimti naujas nares (analogišką politiką yra taikiusi carinė administracija); šis padalijimas sustabdė bendruomenės plėtrą; benediktinės atsigavo tik po 1926 m. rudenį JM įvykdytos vien. reformos pakeitus jos statusą iš kontempliatyvios į apaštalaujančią diecezinę [Laukaitytė, 69–71].

208, 54 t. y. vysk. Antonino Zecchini nepakėlė tosto į L. Prezidento sveikatą.

211, 97 turimi omenyje Jonas Vabalas-Gudaitis ir Vladimiras Lazersonas.

212, 39 1925 m. švęsti kas ketvirtį amžiaus minimi krikščionybės jubiliejiniai metai.

TEKSTŲ KALBA

Pal. Jurgis Matulaitis gimė Lūginės kaime prie pat Marijampolės, Vakarų aukštaičių kauniškių kapsų patarmės plote, o Pranciškus Petras Būčys – Slavikų parapijos Šilgalių kaime 17 km tiesiai į Vakarus nuo Šakių, Vakarų aukštaičių kauniškių zanavykų patarmės plote. Šios patarmės nedaug tesiskiria tarpusavyje ir labai artimos moderniai bendrinei kalbai, kuri įsitvirtino autorių jaunystės laikais. Kitų kalbų – lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų, lotynų ir italų – poveikis Matulaičio ir Būčio vartosenai beveik nesiskyrė dėl tos pačios arba artimos mokymosi ir studijų aplinkos, lektūros, kultūrinių aspiracijų. Angažuoti lietuvių kultūrai dvasininkai rūpestingai ir atidžiai vartojo tiek svetimąsias, tiek savąją kalbą, kreipė dėmesį į jos taisyklingumą, tikslumą, atsižvelgdavo į kalbininkų siūlomus taisymus bei naujadarus, savo raštais prisidėjo prie religinės literatūros stiliaus tobulinimo. Tad dauguma šiame leidime skelbiamų tekstų ypatybių artimos šiandienei normai. Nuo jos kiek labiau skiriasi tik sintaksė, atspindinti ne vien tarmės, bet ir mokėtų svetimų kalbų, specifinės religinių tekstų retorikos įtaką. Toliau pateikiamas laiškų fonetinių, morfologinių, leksinių bei sintaksinių ypatybių išvardijimas apima dažniau pasitaikančius bei įdomesnius kalbos faktus ar skaitytojui galinčius būti nesuprantamus atvejus ir nepretenduoja į išsamų lingvistinį aprašą, Matulaičio ir Būčio vartosenos reprezentuojamų kapsų ir zanavykų skirtumų identifikavimą bei lyginamąją charakteristiką.

I. Fonetikos ypatumai:

- žodžio pradžios balsių *a* ir *e* keitimas (*nearzintų* 'neerzintų', *esmenys* 'asmenys');
- joto pridėjimas žodžio pradžioje (*jeibė* 'eibė');
- balsis (dvibalsis) *e(i)* vietoj *a(i)* ir atvirkščiai – kietinimas ir minkštinimas (*tečiaus* 'tačiau', *terp* 'tarp', *teip* 'taip', *pagelbininkai* 'pagalbininkai', *akyveizda* 'akivaizda', *apveizda* 'apvaizda', *išvadžiotas* 'išvedžiotas', *mėnasis* 'mėnesis'); kietųjų ir minkštųjų priebalsių variantai (*nuožiulnia* 'nuožulniai', *trioba* 'troba');
- balsis *a* vietoj *o* ir *e* tarptautiniuose žodžiuose (*pralotus* 'prelatus', *prafesorius*, 'profesorius', *numaryje* 'numeryje');
- *e* ir *o* tipo balsių įtempimo skirtumų monoftongizacijos ir diftongizacijos sporadiniai atvejai, kurių skyrimas nuo grynai ortografinės ypatybės yra sąlygiškas (*juog* 'jog', *apsiemiau* 'apsiėmiau', *remėjas* 'rėmėjas', *sekmingą* 'sėkmingą', *nės* 'nes', *slėgiantis* 'slegiantis', *kalbėsys* 'kalbesys', *niera* 'nėra', *mėno* 'mėnuo');
- trumpųjų balsių ilginimas nekirčiuotoje pozicijoje (*artymas* 'artimas', *tolymas* 'tolimas', *užtarymas* 'užtarimas', *savytarpinis* 'savitarpinis', *vyskūpas* 'vyskupas');
- *v* išnykimas žodžio pradžioje ir intervokalinėje pozicijoje (*opna* 'vopna =kalkės', *paojingas* 'pavojingas');
- priešdėlio *san-* vartojimas vietoj *są-* (*sanjungos* 'sąjungos', *sanlygas* 'sąlygas');

- priebalsių redukcija žodžio gale (*da* 'dar', *daba* 'dabar');
- elizijos atvejai (*nebįstengė* 'nebeįstengė', *nimkis* 'nesiimk', *atsimti* 'atsiimti', *atsēmus* 'atsiėmus'; *apsimti* 'apsiimti', *apsimčiau* 'apsiimčiau', *apsimtų* 'apsiimtų', *apsēmiau* 'apsiėmiau', *atseina* 'atsieina', *atseis* 'atsieis', *apseiti* 'apsieiti', *neapseis* 'neapsieis', *pasilsėti* 'pasiilsėti').

II. Morfologijos ypatumai:
- dviskaitinės vardažodžių formos (*juodu abudu* 'jie abu', *du metu* 'dvejus metus', *du fakteliu* 'du fakteliai', *du egzemplioriu* 'du egzemplioriai', *anuodu kunigu seiniškiu* 'anie kunigai seiniškiai', *vyresnieju* 'vyresnieji');
- senovinė priebalsinio kamieno daiktavardžių daugiskaitos vardininko forma su redukuotu balsiu (*sesers* < *seseres* 'seserys', *moters* < *moteres* 'moterys', *asmens* < *asmenes* 'asmenys');
- įnagininko trumpinimas (*direktorium* 'direktoriumi', *inžinierium* 'inžinieriumi', *sekretorium* 'sekretoriumi', *pirtim* 'pirtimi', *manim* 'manimi', *p. Macevičium* 'p. Macevičiumi');
- priešdėlių *pri-* ir *prie-* įvairavimas (*privaizdoms* ir *prievaizdoms*);
- vardažodžių kamienų mišimas (*kryzis* 'krizė', *(iš) Liepojaus* '(iš) Liepojos', *kvitos* 'kvito', *antkaklės* 'antkaklio', *popieros* 'popieriaus', *Ganytojaus* 'Ganytojo', *saviškiems* 'saviškiams', *žmones* 'žmonės', *erdva* 'erdvi', *galutino* 'galutinio', *kumščia* 'kumštis', *širdžia* 'širdimi', *gegužio* 'gegužės', *bruožiai* 'bruožai', *barnies* 'barnio', *galutinas* 'galutinis', *miklas* 'miklus');
- sutrumpėjusi daiktavardžių vienaskaitos vietininko galūnė (*parapijo* 'parapijoje', *bažnyčio* 'bažnyčioje', *dijacezijo* 'diecezijoje');
- sutrumpėjusi daiktavardžių daugiskaitos vietininko galūnė (*rankōs* 'rankose');
- *-e*< **-en* vertimas *-i* daiktavardžių daugiskaitos vietininko galūnėse (*laikraščiuosi* 'laikraščiuose', *užsieniuosi* 'užsieniuose');
- daugiskaitos iliatyvas su galūne *-ne* (*kursuosne* 'į kursus');
- kitokios darybos daiktavardžių ir būdvardžių vartojimas (*pavojumų* 'pavojų'; *mokesnį* 'mokestį', *moteriškas* 'moteris', *pagelbininku* 'pagalbininku', *religinimo* 'religijos', *patarmēmis* 'patarimais', *pasiketinimus* 'ketinimus', *generale* 'generaline', *mokintojai* 'mokytojai', *nebvilties* 'nevilties', *ministeris* 'ministras', *rinkikai* 'rinkėjai', *darbuotės* 'darbo', *sunkenybių* 'sunkumų', *ankstybos* 'ankstyvos', *objektingų* 'objektyvių', *karybinēs sesers* 'karingai nusiteikusios seserys', *ankstybas* 'ankstyvas', *prisieka* 'priesaika', *prižadas* 'pažadas', *prirodymas* 'įrodymas', *atožvilgis* 'atžvilgis', *surašas* 'sąrašas', *neramybės* 'neramumai', *lėlutė* 'lėliukė');
- archajiškos pilnos įvardžiuotinės formos (*didžiamjam* 'didžiajam', *geriemsiems* 'geriesiems', *vyresniejie* 'vyresnieji', *tolesniejie* 'tolesnieji', *susirinkusiejie* 'susirinkusieji', *tariamiejie* 'tariamieji'); parodomojo įvardžio įvardžiuotinės formos, turinčios supanašėjusius sandus (*taijai* 'tąjai');

- neįvardžiuotinės formos vietoj įvardžiuotinių (*augštoje mokykloje* 'aukštojoje mokykloje', *didžioje Universiteto salėje* 'didžiojoje Universiteto salėje');
- asmeninio įvardžio pailgintos vienaskaitos galininko formos *manę*, *tavę* 'mane', 'tave' ir daugiskaitos galininko forma *jąs* 'jas';
- pažymimojo įvardžio *pats*, *-i* vyriškosios giminės vienaskaitos įnagininko forma su savybinio įvardžio galūne bei daugiskaitos vardininko forma su priebalsinio linksniavimo galūne (*su tuo patim* 'su tuo pačiu', *pāts* 'patys');
- įvardžių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko formos su galūne *-is*, *-i* (*tokis* 'toks', *toki* 'tokie', *koki* 'kokie', *visoki* 'visokie');
- įvardžio daugiskaitos kilmininko formos *mūs* vartojimas šalia *mūsų* (*nenori mūs įsileisti* 'nenori mūsų įsileisti');
- formų *ma* ir *mą* vartojimas šalia įvardžio *man* (*Ma nepasisekē su pirties statymu* 'Man nepasisekė...'; *Mą ji [laišką] padavē terp keleto kitų laiškų* 'Man jį padavė...');
- įvardžio *joks* hibridinės formos (*jakijos* 'jokios');
- santykinio įvardžio *kuris* sutrumpinta forma *kurs*;
- bevardės giminės formos *kita* ir įvardžio *kas* samplaikos (*kita ką* 'visa kita');
- įvardžių vardininko bei naudininko ir jungiamųjų žodžių pailgintos ir sumišusios formos (*tuom tarpu* 'tuo tarpu', *tuomi* 'tuo', *juomi* 'juo', *šituomi* 'šiuo', *tokis* 'toks', *jokis* 'joks', *kuriuomi* 'kuriuo', *mumis* 'mums', *kaipo* 'kaip', *kaip tik* 'kai tik');
- dviskaitinės veiksmažodžių formos (*mokinavos* 'mokomės', *tebuvova* 'tebuvome', *keliava* 'keliamės', *susivažiuotuva* 'susvažiuotume');
- veiksmažodžio kamienų mišimas (*aukauti* 'aukoti', *paliekta* 'palikta', *griaujama* 'griaunama', *neišbylomas* 'neišbylojamas', *nesipriešiu* 'nesipriešinsiu', *privalyčiau* 'privalėčiau', *nedėdino* 'nedėjo', *išgirdėję* 'išgirdę', *įsisodinėję* 'įsisodinę', *užkrauja* 'užkrauna');
- veiksmažodžio bendratys, iš jų padarytos formos bei esamojo laiko *sta-* kamieno formos su ilgaisiais, buvusiais nosiniais balsiais, rašomais *ę*, *į* (*y*) vietoj formantų *-en-*, *-in-* (*rūpįsimės* 'rūpinsimės', *nepripažįsią* 'nepripažinsią', *pašalįsią* 'pašalinsią', *pasiteisįs* 'pasiteisins', *pasiaiškįsiu* 'pasiaiškinsiu', *panaikįs* 'panaikins', *gyvęs* 'gyvens', *pripažįsi* 'pripažinsi', *sugrąžįs* 'sugrąžins', *netvirtįs* 'netvirtins', *kaitytų* 'kaitintų', *pratytis* 'pratintis, *prašalyti* 'pašalinti', *vadyti* 'vadinti'; taip pat atvirkštinis reiškinys: *ugdinti* 'ugdyti', *paklupdinti* 'paklupdyti', *stabdinti* 'stabdyti', *sustabdintas* 'sustabdytas', *prisitaikinti* 'prisitaikyti', *trukdinti* 'trukdyti', *tvarkinti* 'tvarkyti');
- priešdėlio *in-* vartojimas vietoj *į-* (*ingrisę* 'įgrisę', *invyksta* 'įvyksta');
- priešdėlinių *ap-*, *ata-*, *į-*, *iš-*, *pri-*, *nu-*, *pa-*, *pra-*, *už-* veiksmažodžių darybos bei vartosenos variantai (*įsivaizdinau* 'įsivaizdavau', *atkalbinti* 'atkalbėti', *sutartis padaryta* 'sutartis sudaryta', *pramatau* 'numatau', *apimti* 'užimti', *atadalijimą* 'atidalijimą', *atatokęs* 'atitokęs', *neįsišokus* 'neišsišokus', *iššnekėta* 'įšnekėta', *prisižiūrėti* 'įsižiūrėti', *nugąstauti* 'nuogąstauti', *neužsišaldytumėte* 'nesušaltumėte', *atjausti* 'pajausti', *prisiųsti* 'pasiųsti', *užtylėti* 'nutylėti', *pasižeisti* 'įsižeisti', *užsitikėti* 'pasitikėti',

pasipažinti 'susipažinti', *nulinksminti* 'pralinksminti', *išrodyti* 'atrodyti', *atbaigimas* 'užbaigimas', *atatikti* 'atitikti');

- veiksmažodžių priesaginių vedinių įvairavimas (*dėkavoti* 'dėkoti', *išdėti* 'išdėstyti');
- veiksmažodžio *būti* archajiškos ir tarminės formos (*būva* 'būna', *bėsant* 'beesant', *tėst* 'teesie', *nėsu* 'nesu', *ėsu* 'esu', *nėsąs* 'nesąs', *ėsąs* 'esąs', *nėsą* 'nesą', *ėsą* 'esą');
- atematinio veiksmažodžio *esmi* vartojimas (*Šitam aš esmi griežtai priešingas* 'Šitam aš esu griežtai priešingas', *nėsmi* 'nesu');
- veiksmažodžių būtojo kartinio laiko, rečiau – esamojo laiko trečiojo asmens sutrumpėjusios galūnės (*nepasitikė* 'nepasitikėjo', *turė* 'turėjo', *reikė* 'reikėjo', *gal* 'gali');
- veiksmažodžių liepiamosios ir geidžiamosios nuosakos formos su *-ie* (*parašykie* 'parašyki', *tedirbie* 'tedirba');
- sangrąžinių veiksmažodžių formos su išlaikytu *-si* (*stengiamėsi* 'stengiamės');
- sutrumpintos sangrąžinės formos (*klaustųs* 'klaustųsi');
- sangrąžinių veiksmažodžių bendratys su formantu *-tie-* (*kišties* 'kištis', *tarties* 'tartis');
- sangrąžinių formų vartojimo skirtumai (*jaučiasiąsis* 'besijaučiąs', *susielojęs* 'susisielojęs', *kišiąsi* 'besikišią', *jos žinosi* 'žino', *sakosi* 'sako', *sakiausi* 'sakiau', *liekuosi* 'pasilieku', *liktis* 'pasilikti', *likosi* 'pasiliko', *klaustis* 'klausti', *baigis* 'baigsis', *bandysiuos* 'bandysiu');
- apibendrinta pusdalyvių forma su *-damos* (*naudodamos* 'naudodamiesi', *neužgindamos* 'neužgindamas');
- sutrumpėjusios dalyvio formos (*neatiduosiant* 'neatiduosiantys', *pripažįstant* 'pripažįstantys', *einant* 'einanti', *stovint* 'stovinti');
- veikiamosios rūšies dalyvių būsimojo laiko vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko formos su *-įs* (*pragyvęsįs* 'pragyvensiąs');
- dalyvinių formų įvairavimas (*minejamų* 'minimų', *minėjamas* 'minimas', *reikį* 'reikią');
- prieveiksmių darybos variantai (*neužilgu* 'neužilgo [greitai]', *pavymu* 'pavymui', *dėku* 'dėkui', *nieku bloga* 'nieko blogo', *daugiausi* 'daugiausia', *kolai* 'kol', *sumaningai* 'sumaniai', *linkun* 'linkui', *nuolatai* 'nuolat', *pagalios* 'pagaliau', *pamažėli* 'pamažėle', *pamėnesi* 'pamėnesiui', *panevali* 'per prievartą', *tarpu* 'tarp', *rytoje* 'rytoj');
- prieveiksmių aukštesniojo laipsnio ir analogiškų formų galūnė *-s* (*aukščiaus* 'aukščiau', *daugiaus* 'daugiau', *pabaigiaus* 'į pabaigą', *tečiaus* 'tačiau', *veikiaus* 'veikiau')
- prieveiksmių aukščiausiojo laipsnio formos su stiprinamosiomis dalelytėmis (*ko mandagiausia* 'visų mandagiausiai', *ko daugiausi* 'visų daugiausiai', *kuolabiausiai* 'visų labiausiai');
- iš lokatyvo kilę prieveiksmiai su *-ieje* (*namieje* 'namie');
- prieveiksmio formos *ryto* ir *tuo* vartojimas vietoj *rytoj*, *tuoj*;
- prieveiksmių samplaikos (*iki gana* 'daug');
- jaustuko *ačiui*, modifikuoto pagal *dėkui*, vartojimas vietoj *ačiū*.

III. Leksikos ypatumai:

- tarmybės (*aržuolinė* 'ąžuolinė', *dėkonė* 'padėka', *užmėtinėti, išmėtinėti* 'priekaištauti', *syvai* 'skrandžio sultys', *priegulmė* 'priklausymas');
- senos tarptautinių žodžių bei skolinių formos, jų įvairavimas dėl morfologinių, ortografinių ir kt. priežasčių (*fakultatė* 'fakultetas', *tematas* 'tema', *jenerolas* 'generolas', *dijacezija* ir *diecezija* 'vyskupija', *grapienė* 'grafienė', *muzejus* 'muziejus', *subatos* 'šeštadienio', *vakacijų* 'atostogų');
- tarminės, kitų kalbų paveiktos vietovardžių formos, jų įvairavimas (*Varšava* 'Varšuva', *Rosija* 'Rusija', *Keturvalakis* 'Keturvalakiai');
- pavardžių formų – lietuviškų ir lenkiškų, rečiau kitų kalbų – įvairavimas (*Głowacka* ir *Głowackiutė, Čėsnys* ir *Czesnys*);
- naujadarai (*knygvedys* 'buhalteris', *ligonbutis* 'ligoninė', *pirmyneiga* 'progresas', *rankvedis* 'vadovėlis').

IV. Sintaksės ypatumai:

- vienaskaitinių ir daugiskaitinių junginių savitumai (*nekilnojamų nuosavybių* 'nekilnojamos nuosavybės', *finansinių pelnų* 'finansinio pelno', *lavinimų valandas* 'lavinimo valandas');
- objekto reiškimas vardininku vietoj galininko (*Ji [biblioteka] reikės visiškai apsaugoti nuo ugnies ir padaryti gan didelę* 'Ją [biblioteką] reikės...', *knyga gauti, kad jų rasis* 'knygą gauti, kai jų rasis');
- objekto reiškimas kilmininku vietoj vardininko, galininko ar įnagininko su prielinksniu (*kad gautų teisės dėstyti lietuvių kalbą juvenate* 'kad gautų teisę dėstyti...', *Aš noriu vartoti visų galimų priemonių, kad nepražūčiau* 'Aš noriu vartoti visas galimas priemones...', *Visomis jiegomis prašome Dievo, kad suteiktų mums protingo ir energingo episkopato* 'Visomis jiegomis prašome Dievo, kad suteiktų mums protingą ir energingą episkopatą', *rimtų kunigų tariausi* 'su rimtais kunigais tariausi', *pasitarti gydytojo* 'pasitarti su gydytoju');
- dalies kilmininko neįprasta vartosena (*nerodįsime kiekvienam šnekančiam blogai, kad atidalinimo yra* '...kad yra atidalyta', *pareiškia didelio pasitenkinimo* 'pareiškia didelį pasitenkinimą');
- objekto reiškimas galininku vietoj naudininko (*nesuprantu, ką gal žmones parapijiečius rūpėti* 'nesuprantu, kodėl gali žmonėms parapijiečiams rūpėti');
- objekto reiškimas naudininku vietoj kilmininko, galininko, įnagininko bei jų prielinksninių konstrukcijų (*Labai užjaučiu savo broliams Lenkijoje* '...brolius Lenkijoje', *sprendimas ne visai atitiktų kun. Dvaranausko jausmams* '...kun. Dvaranausko jausmus', *gavau pasiūlymus įrengimui aprūpinti* '...įrengimą aprūpinti', *vienuolės gerai įskaudino mūs kunigams* '...mūsų kunigus', *labai Tau užjaučiu* 'labai Tave užjaučiu', *Dievas jų darbams laimina* '...jų darbus laimina', *tiems pasakymams ir santykiams negalima lengvai tikėti* 'tais pasakymais ir santykiais...', *pakelti iki*

aukščiausiam laipsniui 'pakelti iki aukščiausio laipsnio', *iki traukiniui* 'iki traukinio');

- objekto reiškimas galininku vietoj kilmininko neiginio konstrukcijose (*įsigyvenusį kleboną negalima judinti* 'įsigyvenusio klebono negalima...', *mes visuomenę nevesime į savo juvenatą* 'mes visuomenės nevesime...', *neatėjau versti seseles priimti kongregacijon tos, kurios nenori* 'neatėjau versti seselių...', *Lenkų konkordatą su Šv. Sostu nesvarstė teip kaip yra įprotis Vatikane svarstyti konkordatus* 'Lenkų konkordato...', *kad valgyklą neuždarytų* 'kad valgyklos neuždarytų');
- objekto reiškimas įnagininku vietoj kilmininko (*tais mano paaiškinimais nei trupučio nesibaidė* 'tų mano paaiškinimų...', *atėjo iki manim* 'atėjo iki manęs');
- aplinkybių reiškimas prielinksnių *į, už ką, iš, po* konstrukcijomis vietoj prielinksnių *pas, per* ir kitų konstrukcijų (*Kaikurie jų nariai iki šiol bemažko vengia santikių su Staugaičiu už ką jis nutylėjo tokį svarbų valstybinį įvykį* 'Kai kurie jų nariai iki šiol bemaž ko vengia santykių su Staugaičiu, kad jis...', *į dešimtį dienų jas galima atlikti* 'per dešimtį dienų...', *toastą pakelti į mane* 'tostą pakelti už mane', *paklausė po durimis* 'pasiklausė už durų', *į kiek laiko po mano atsakymo* 'per kiek laiko...', *sugrįš Varšavon į kokias 3 savaites* '...per kokias 3 savaites');
- laiko momento reiškimas naudininku vietoj kilmininko (*po išpažinčiai* 'po išpažinties', *po maudymui* 'po maudymo');
- laiko reiškimas įnagininku vietoj galininko (*ta pačia diena* 'tą pačią dieną');
- įvairios reikšmės prielinksnio *ant* konstrukcijų vartojimas (*atidedu ant vėliau* 'atidedu [daryti] vėliau', *sau ant naudos* 'savo naudai', *ant geležinkelio stoties* 'į geležinkelio stotį', *ant nieko neparemtą* 'niekuo neparemtą', *ant to man neatsakė* 'į tai man neatsakė');
- įvairios reikšmės prielinksnio *iš* konstrukcijų vartojimas (*ketinau išduoti jam apyskaitą iš savo darbų* 'ketinau duoti [pateikti] jam savo darbų ataskaitą', *iš atžvilgio į parapijos kunigus* 'žvelgiant į parapijos kunigus');
- vietininko vartojimas vietoj priklausymą reiškiančio kilmininko, laiką reiškiančio galininko ar prielinksninių galininko konstrukcijų, sustabarėję vietininkai (*tų pinigų, kuriuos aš palikau rugsėjo mėnesyje* '...rugsėjo mėnesį', *Šios savaitės šeštadienyje Romon išvažiuos* 'Šios savaitės šeštadienį...', *Pas jus jiedu atvyks ...antroje to mėnesio savaitėje* 'Pas jus jiedu atvyks ...antrą to mėnesio savaitę', *pirmadienyje po pietų mačiausi su p. Macevičium* 'pirmadienį po pietų...', *Jis teturi ...dvi praktikos lavinimų valandas savaitėje* 'Jis teturi ...dvi praktikos lavinimo valandas per savaitę', *ugdinti šitokią psichologiją mūsų tautoje* 'ugdyti šitokią mūsų tautos psichologiją', *galėdami reikale nemažai pagelbėti* 'galėdami esant reikalui nemažai pagelbėti', *Pasikalbėjime mačiau, kad* 'Pokalbio metu mačiau, kad', *visame dirba tvarkingai* 'apskritai dirba tvarkingai', *Jie yra artymiausiame kontakte su kun. Laukaičiu* 'Jie labai artimai sutaria su kun. Laukaičiu', *Tose pačiose sąlygose įsivaizdindamas* 'Tokiomis pat aplinkybėmis įsivaizduodamas', *tame skaitliuje* 'tarp jų');

- iliatyvo vartojimas (*sugrįžome Kaunan* 'sugrįžome į Kauną', *abudu pasidavē dimisijon* 'abudu išėjo į dimisiją [atsargą]', *kad ...rašytų juos [pamokslus] ištisai prirengdamas spaudon* 'kad ...rašytų juos [pamokslus] ištisai parengdamas spaudai');
- būdo aplinkybės reiškimas įnagininku vietoj prielinksninių konstrukcijų (*Mišias tinkama iškilme atlaikytų* 'Mišias su tinkama iškilme [iškilmingai] atlaikytų');
- būdo aplinkybės reiškimas prielinksnine bevardės giminės konstrukcija vietoj įnagininko (*už bloga laikant* 'blogiu [blogu dalyku] laikant');
- būdvardžio bevardės giminės vartojimas vietoj būdo prieveiksmio (*Marijonams būtų bloga, jei* 'marijonams būtų blogai, jei', *Bloga būtų, jei jis atsistatydintų* 'Būtų blogai...', *menka ką mokėjęs* 'menkai ką mokėjęs');
- įvardžio *kas* ir jo samplaikų vartojimas vietoj *koks*, o *koks* – vietoj *kažkoks* (*pradėjo imti mane lyg kas nusiminimas* 'pradėjo imti mane lyg koks nusiminimas', *nekas žmogus* 'nekoks žmogus', *buvo koks nesusipratimas* 'buvo kažkoks nesusipratimas');
- įvardžio galininko vartojimas vietoj kilmininko objektinėse konstrukcijose (*arkivyskupas mane neskiria* '...manęs neskiria', *mane vengė* 'manęs vengė');
- įvardinio junginio *tavo dėta* vartojimas vietoj *tavimi dėtas*;
- kelintinio skaitvardžio įnagininko kontrakcijos vartojimas vietoj galininko junginių (*Pirmukart* 'pirmą kartą', *antrukart* 'antrą kartą');
- bendraties vartojimas vietoj tariamosios nuosakos (*kad nors telegrama duoti žinią* '...duotų žinią');
- siekinio vartojimas vietoj bendraties tikslui reikšti (*sugrįždamas galėsi galutinai atliktų reikalus* '...atlikti reikalus');
- pusdalyvio vartojimas vietoj būtojo laiko dalyvio (*nueidamas pas rektorių randu* 'nuėjęs...');
- padalyvio vartojimas vietoj pusdalyvio (*išvažiuosiant Rektoriui pasakiau* 'išvažiuodamas...');
- suvestinio tarinio reiškimas dviem dalyviais ir kitų sudėtinių veiksmažodžio formų vartojimas vietoj paprastųjų (*buvęs parašęs* 'buvo parašęs', *jei būsiu važiavęs* 'jei važiuosiu, važiuočiau');
- neveikiamosios rūšies vartojimas vietoj veikiamosios (*atsargumo reikalingas* 'atsargumo reikia');
- veikiamosios rūšies vartojimas vietoj neveikiamosios (*trūkstančiąją dalį* 'trūkstamąją dalį');
- dalyvio bevardės giminės junginiai vietoj kitų dalyvio formų (*durys jau padaryta* 'durys jau padarytos');
- prieveiksmių, jungtukų, dalelyčių *kaip* ir *kai*, *nei* ir *nė* painiojimas, vartojimas vienos vietoj kitos (*nedaryti nei kokių žygių* '...nė kokių žygių', *parduotų tuos 24..., kaip tik pereis parsamdymo kontraktas* '...kai tik praeis...');
- jungtuko *kad* vartojimas vietoj *kai*, *kaip*, o *ką* – vietoj *kad* (*knyga gauti, kad jų rasis*

'knygą gauti, kai jų rasis', *nebuvo taip gerai, kad dabar* '...gerai, kaip dabar', *gaila žmogus, ką besėdi tenai* 'gaila, kad žmogus besėdi tenai');

- inversiška žodžių tvarka datų atveju (*Iki 8 arba iki 15 rugsėjo jie užbaigs tą paskutinį juvenato statybos darbą* 'Iki rugsėjo 8 arba iki 15 [dienos] jie užbaigs...'; *Nuo 27 iki 31 liepos ir nuo 4 iki 7 rugpjūčio buvo Žemaičių vyskupijos kunigų rekolekcijos* 'Nuo liepos 27 iki 31 [dienos] ir nuo rugpjūčio 4 iki 7 [dienos] buvo...').

ŽODYNĖLIS*

absoliutiškas – besąlygiškas
acecorius – asesorius, dvasinės kolegijos tarėjas
ačiui – ačiū
aggreguoti – prisijungti, įstoti
aistis – estas
akčyžius – akcizas
akyveizda – akivaizda
ale – bet
amžiną (amžinų) dieną – jokiu būdu
ana – štai, antai
antvyskupis – arkivyskupas
ap. – apaštališkasis
apdarytas – įrištas
apdaryti – įrišti
apdirbtas – parengtas
apylenkė – apylinkė
apimti – užimti (pareigas), imtis (atsakomybės)
apyrubė – apylinkė
apytvara – tvora
apsiieškoti – susirasti
apsiimti – sutikti (su nuomone, siūlymu), pripažinti
apsiviežti – apsikęsti
aptekti – aprėpti
apversti – panaudoti, išleisti (apie pinigus)
apžadai – įžadai
archidijakonuoti – asistuoti arkivyskupui per pamaldas
arcivyskupas – arkivyskupas
arkyvas – archyvas
arkušas – lankas (popieriaus)
artymas – artimas
aržuolinis – ąžuolinis
asceza – askezė
atataisyti – atitaisyti
atyda – atida, dėmesys
atmonijimas – kerštas
atotokumas – atokumas
atsakantis – tinkantis, derantis
Atsikėlimas – Prisikėlimas (Jėzaus Kristaus)
auks. – auksinas
aukuoti – aukoti
autentikas – originalas
baladonė – rūpestis
balda – rūpestis
baltagudžiumanas – baltarusių nacionalistas
bandinys – tas, kuris išbandomas
banka – bankas
bankrutyti – bankrutuoti
bemaž ko – beveik
bevely – verčiau
bi tik – jei tik
bile – tegul
bilietas – vizitinė kortelė
birieta – biretas
biskis – truputis
biūra – biuras

* Įtrauktos leksinės tarmybės ir tarminiai įprastų žodžių variantai, kitokios nei dabar nusistovėjusios tarptautinių žodžių bei svetimybių formos ir jų rašybos variantai, naujadarai ir kiti žodžiai bei korespondentų vartotos santrumpos, galinčios kelti supratimo sunkumų. Neaiškinami bažnytiniai terminai, kurių reikšmės nurodytos rodyklėje, taip pat tikriniai žodžiai – visos jų formos pateiktos rodyklėje.

blankėtas – blankas
blėdis – žala, nelaimė
brulijonas – juodraštis
bugalterija – buhalterija
bulla – bulė
buntas – maištas
būt – esą
buvimas – padėtis, būklė
c. – kanonas
censuruoti – cenzūruoti
centralis – centrinis (šildymas)
choreliškas – choleriškas
ciecorius – caras
civilė – civilinė (teisė)
da – dar
dabartamentas – departamentas
dabikė – puošeiva
daboti(s) – saugoti(s)
dailinti – apkalbėti, skųsti
dauguomenė – dauguma
davinys – padarinys, rezultatas
deciduoti – spręsti
dėkonė – padėka
dėku – dėkui
dentistas – dantistas
depeša – telegrama
didė – didelė
dijacezija, dijecezija – vyskupija
dykas – tuščias, laisvas
dimisija – atsistatydinimas
dimisorija – leidimas kunigystės šventimams
diskusuoti – diskutuoti
doktorizuotis – įgyti daktaro laipsnį
dorelis – doleris
dormitorius – miegamieji kambariai
dovana – sugebėjimas, talentas
dovanoti – atleisti (kaltę)
drūtbalsis – bosas
duplikatas – dublikatas
dūšia – siela
dvilinkas – dvigubas, dvejopas
dvilinkliežuvystė – veidmainystė
dziakonas, džiakonas – dekanas
eikštė – aikštė
eilė – kartas, sykis
eksplioatatorius – išnaudotojas
elementaris – elementarus
elgimos – elgimasis
energiškai – energingai
esmuo – asmuo
evidencija – akivaizdybė, aiškūs dalykai
fakultatė – fakultetas
fenigis – pfenigas (markės šimtoji dalis)
filioliogija – filologija
filiozofija, filozopija – filosofija
fioletinis – violetinis
frachtas – mokestis už krovinio gabenimą
fund. – fundamentinė (teologija)
gabinetas – kabinetas
galutinas – galutinis
gazinis – dujinis
gėdėtis – gėdytis
geismas – noras
generalis, -ė – generalinis, -ė
gyvenimas – butas
grapienė – grafienė
historija – istorija
humeralas – humerolas, antpetė (liturginis rūbas)
impertinencija – įžūlybė
influenza – plaučių uždegimas
ingaliojimas – įgaliojimas
inpormuiti – informuoti
insitaikyti – įtikti
instalecija – ingresas
instatyti – paskirti, pavesti
intekmė – įtaka
interesuoti – dominti
interlokutorius – pašnekovas

interšti – apkalbėti, apjuodinti
intimiškas – artimas
intryga – intriga
invykti – įvykti
iš aukšto – iš anksto
išdėti – išdėstyti
išduoti – išlaikyti (egzaminus), pateikti (ataskaitą)
išėjimas – elgesys
išėmimas – išimtis
išguldinėti – dėstyti (paskaitas, dalyką)
iškakėti – išsigelbėti, nepražūti
iškasčiai, iškastys – išlaidos
išmėtinėti – priekaištauti
išnešti – padengti (apie pinigus)
išpanas – ispanas
išpildyti – atlikti, įvykdyti
išsikaštuoti – turėti išlaidų
ištroškimas – troškimas
išvedimas – išvada
įeigos – pajamos
įprotys – įprotis
įsigerbti – įsiteikti
įsitėmyti – įsidėmėti
įskaityti – perskaityti
įtekmė – įtaka
įžvelgti – peržiūrėti, atkreipti dėmesį
J. – Jėzus
JE, J.E. – Jo Ekscelencija
jenerolas – generolas
jerarchija, jėrarchija – hierarchija
jiega – jėga
JM, J.M. – Jo Malonybė (Mylista)
jubilėjus – jubiliejus
jug – juk
juvenatas – berniukų (pro)gimnazija su bendrabučiu
k. – kapeika
k. – kunigas
kada kas – seniai, kuris laikas
kaip ką – kai ką
kaip lyginai – vienodai, visuomet
kalbėsis – pokalbis
kalbotyris – kalbininkas
kamašai – (auliniai) batai
kamendorius – vikaras
kanclieris – kancleris
kap. – kapeika
kapelionis – kapelionas
katalikija – katalikybė
kataliogas – katalogas
kazarmė – kareivinės
ketvergas – ketvirtadienis
kibyklas – laikiklis
kielikas – šv. Mišių taurė
kitologija – citologija
klampyti – klampinti
klesa – klasė
kliauzura – klauzūra
kliošas – gaubtas (šviestuvo)
knygynas – biblioteka
knygvedys – buhalteris
kolegijastas – kolegijos lankytojas
kolionija – vienkiemis, sodyba už kaimo
komentarius, komentorius – komentaras
kompletuoti – komplektuoti, surinkti
konkliuzija – išvada
konkretiškai – konkrečiai
kontr-reversas – kvitas, įrodantis paskolą, užstatą
konviktas – studijų bendruomenė
koporta – vokas, laiškas
korona – krona (valiutos pavadinimas)
kr. – krikščionys
krasa – paštas
kriminalis – kriminalinis
kryzis – krizė
krucijatas – kryžiaus žygis
kun. – kunigas
kvestijonarijus – klausimynas

lenkomanas – lenkų nacionalistas
licitacija – varžytinės
liesti – lieseti
lyginai – lygiai
ligonbutis – ligoninė
ligonis – ligoninė
ligūstas – ligotas
lylavas – rausvas
listas – lakštas (finansinis dokumentas)
litvomanas – lietuvių nacionalistas
liuosas – laisvas
luobeliai – viršeliai (knygos)
marka – pašto ženklas
mašina – rašomoji mašinėlė
materacas – čiužinys
menkas – liesas
metoda – metodas
metropolita – metropolitas
miklas – miklus
ministrantūra – patarnavimas šv. Mišioms
mislyti – galvoti
mokesnis – mokestis
monyti – mulkinti, apgaudinėti
mrg. – margas (žemės matas)
muzejus, muzėjus – muziejus
nabaštininkas – velionis
nayviai – naiviai
nebviltis – neviltis
nedabikė – nelinkusi puoštis
nedėlia – savaitė, sekmadienis
negut – tik
neišlešiuoti – neišbraukti
nenormalis – nenormalus
neprastoti – neprarasti
nerimoti – nerimauti, nekantrauti
nesijusti – nesijausti
nesižinoti – nesuvokti
nezaležininkas – nepriklausomybininkas
niekadėjas – niekuo dėtas
nimtis – nesiimti
nišpasakytai – neišpasakytai
nobagas – varguolis
nokturna – naktinė (valandų liturgijos dalis)
numaris – numeris
numarįti – numarinti
nuostuolis – nuostolis
nusidavimas – atsitiktinumas
nusiduoti – apsimesti, vaizduotis
nusilinksminimas – pasilinksminimas
nuskandįti – nuskandinti
nuskųsti – užjausti, paguosti
nustatyti – kreipti, ugdyti
objektyvė – objektyvi
observa(n)cija – stebėjimas, patyrimas
oficieras – karininkas
oficijalas – oficiolas (bažnytinio tribunolo vadovas)
oficijalis – oficialus
opna – kalkės
ordinarijus – ordinaras (vyskupas)
ostas – ostmarkė (valiutos pavadinimas)
ostm. – ostmarkė (valiutos pavadinimas)
padėjimas – padėtis, būklė
paidagogija – pedagogika
painia – painiava
pakentėti – pakęsti
paklausos – klausimynas
paliava – emalė
palicija – policija
palivarkėlis – dvarelis
panadelis, panedėlis – pirmadienis
pančekos – kojinės
panedėliui – po savaitę
panevali – per prievartą
paojus – pavojus
pareiti – atsitikti, būti
parpirkti – prapirkti, išleisti (pinigus)
partija – grupė

partikuliarus – atskiras, specialus
partraukti – prisitraukti, įtraukti, pervežti
pasijusti – pastebėti, atkreipti dėmesį
pasipažįti – būti pažįstamiems
pasitikėti – tikėtis
pasiūlijimas – pasiūlymas
pasižeisti – įsižeisti
paslaptė – paslaptis
pašneka – pašnekesys
patapliukai – batai
patarmė – patarimas
patėmyti – pastebėti
pati – žmona
patri(j)arka – 1) patriarchas, 2) vyresnysis
pav. – pavyzdžiui
pavelyti – leisti
pavymu – pavymui
paviršutinis – išorinis
pažaida – pažeidimas
pečetis – antspaudas
perdėtinis – viršininkas, vadovas
pergamenas – pergamentas
persigalėjimas – įveika
persigalėti – įveikti
persiveikti – apsispręsti
pertikrinėti – kelissyk tikrinti
petnyčia, pėtnyčia – penktadienis
pirmyneiga – pažanga, progresas
pjaninas – pianinas
plekis – dėmė
plenas – planas
poaukštis – paaukštinimas, titulas
politikininkas – politikas
populeriškas – populiarus
portatilius – portatilis, nešiojamas altorėlis
prafesorius – profesorius
pralotas – prelatas
pranciškoniai – pranciškonai
prastoti – prarasti, netekti
prastotis – nuostolis
pratytis – pratintis
pravertėti – praversti, būti naudingam
pravisorius – provizorius, vaistininkas
preparata – pasirengimo šv. Mišioms malda
presija – spaudimas
pretensija – pretenzija
pridėčkinis – papildomas
priduoti – suteikti
priedermė – pareiga
priegulmė – priklausymas
priegulna – priklausomybė
prietelius – draugas
prietikis – užsiėmimas, susitikimas
prigauti – apgauti
pripažinti – nutarti
prireikėti – prisireikti
prirodymas – motyvas, argumentas
prisakymas – nurodymas, taisyklė
prisiega, prisieka – priesaika
privadžioti – įrodinėti
prižastis – priežastis
prokuratorius – patikėtinis
prolongata – atidėjimas (ėjimo į kariuomenę)
proporcijonaliai – proporcingai
propozicija – siūlymas
protekcijinis – globėjiškas
protiškas – logiškas
protokuluoti – protokoluoti
provincijalė – provincinė
pussuknis – patrumpinta sutana
r. – rublis
racija – motyvas, priežastis
ramdyti – raminti
rankvedis – vadovėlis
realis – realus
refektorius – valgomasis
regensas – rektorius (kunigų seminarijos)
regensura – vadovavimas kunigų seminarijai

regulariškai – reguliariai
rejentas – registratorius, notaras
rekomenduotas – registruotas, apdraustas (laiškas)
rekreacija – laisvalaikis, poilsio laikas
rytoje – rytoj
rota – kuopa
rub. – rublis
ruožtas – tarpas, laikas
rūpesnis – rūpestis
s., S. – šventas, Švenčiausias
sąnaris – dalyvis
sanžinė – sąžinė
sąsiuvas – sąsiuvinys
savistovis – savarankiškas
savymeila – savimeilė
sekmė – sėkmė
seminarija – seminaras
sensacijinis – sensacingas
sereda – trečiadienis
syvai – skrandžio sultys
skaitliuoti – skaičiuoti
skystymuoti – nepagrįstai jautriai reaguoti
slungtas – sloga
smogis – smūgis
smotritelis – prižiūrėtojas
spuliai – taupiai
stebūklas – stebuklas
stovėti – būti tvarkomam, sutvarkytam
subankrutyti – bankrutuoti
subata – šeštadienis
subjektyviškas – subjektyvus
sudaryti – komplektuoti
suknia – sutana
sūkramtas, sukramtas – susikrimtimas, savigrauža
suktybis – suktybė
sulyg – sulig
surašas – sąrašas
susinešimas – bendravimas, draugystė
susišelpimas – savišalpa
susitaisyti – įsigyti
susyk – iš karto
sutikti – sugyventi
sutvirtįti – sutvirtinti
svietiškiai – pasauliečiai
š. – šio
šambelanas – šambelionas (titulas)
šia vė – štai va
šiometinis – šiemetinis
širdai – širdingai, iš širdies
šitavai – šitai va
šlėzingė – sagtelė, užsegimas
špitokelis – išdaiga, šunybė
šv., Šv. – šventas, Švenčiausiasis
t., t. t. – tėvas, tėvai (apie vienuolius)
taiji – toji
taksa – mokestis
taktingumas – taktas, santūrumas
tamožnė – muitinė
tarybos – tarimasis, derybos
taupiamoji – taupomoji (knygelė, sąskaita)
taupinti – taupyti
teisia – teisė, įstatymas
tematas – tema
teodikėja – teodicėja
teol., teoliogija – teologija
tercijorius – trečiasis (pasauliečių) ordinas
terpti – kišti, įpainioti
tirionis – tironas
toastas – tostas
Traicė – Trejybė
tuo – tuoj, tuojau
ūmas – ūmus
universitas, universitatė – universitetas
utarninkas – antradienis
uždraustas – apdraustas
užliepas – įsakymas, pavedimas
užmėtinėti – priekaištauti
užsidėti – prasidėti, užsiimti

užsiginti – išsiginti, atsižadėti
užsikviesti – įsiprašyti
užsipulti – stengtis
užsišaldyti – peršalti
užsitikėti – pasitikėti
užsivežti – persitempti
užstoti – pavaduoti
užtai, užtatai – todėl
užženklinti – užrašyti
v., vysk. – vyskupas
vadyti – kviesti, vadinti
vadžioti – vedžioti
vakacijos – atostogos
vakzolius – stotis
valyza – nešulys, lagaminas
valizėlė – lagaminėlis
vanė – vonia
vargamistra – vargonininkas
varžinti – varžyti
važiotis – vežiotis
vėla – vėl
vely – verčiau
vėlybas – vėlyvas
viešpatija – valstybė
villė – vila
viorstas – varstas
vis tiek – nesvarbu, nereikšminga
visatinas – visuotinas, visuotinis
visokeropas – visokeriopas
vyza – viza
voluminas – tomas
zokristija – zakrastija
zupė – sriuba

RODYKLĖ

Rodyklės sandara. Anotuotoji asmenų, geografinių bei kitų pavadinimų ir dalykų rodyklė apima tik Matulaičio ir Būčio korespondencijos tekstus. Vardai ir reikšminiai žodžiai pateikiami vienoje rodyklėje, nes gausios kryžminės nuorodos apsunkintų paiešką keliuose indeksuose. Rodyklė ir antraštinių žodžių seka grindžiama lietuviška abėcėle, papildyta *w*, tad *y* eina drauge su *i*, nosinės ir ilgosios – su trumposiomis, o lenkiškos grafemos *ć*, *ł*, *ń*, *ó*, *ś*, *ź*, *ż* atitinkamai drauge su *c*, *l*, *n*, *o*, *s*, *ž*. Nors leidinių ir organizacijų, kurios laiškuose minimos rusų kalba, pavadinimai anotacijose pateikti kirilika, antraštinių žodžių ir kryžminių nuorodų reikia ieškoti pagal aparate esančius vertimus.

Rodyklė pateikia nuorodas į laiškų numerius, teikiamus puslapinėse antraštėse bei skyriuje „Šaltiniai“, o ne šios knygos puslapius.

Antraštiniai asmenvardžiai rašomi originalo forma (baltarusiškos ir rusiškos pavardės transliteruojamos į lotynišką raidyną). Iš gretutinių lietuviško – lenkiško – baltgudiško variantų parenkamas tas, kuris atitinka asmens tautybę. Problemiškais atvejais labiausiai atsižvelgta į autorių pastabas apie minimų asmenų tautinę orientaciją. Žinia, priskyrimas vienai ar kitai kultūrai, o drauge asmenvardžių rašymas gali būti ginčytinas, ypač kad kai kurių vardų formos dar nebuvo nusistovėjusios. Pagal pavadinimo originalą ieškotini leidiniai, draugijos bei organizacijos.

Šiandien vartojama lietuviška forma antraštėje teikiami geografiniai, politiniai, tautų pavadinimai ir dalykų nuorodos (iš sinonimų ar konkuruojančių variantų rinktasi atsižvelgiant į vyraujančią autorių vartoseną; iš lietuviško ir tarptautinio žodžio, atsižvelgiant į bažnytinės terminologijos pobūdį, rinktasi pastarasis, pvz.: *noviciatas*, o ne *naujokynas*).

Po antraštės laužtiniuose skliaustuose „[ ]“ rašoma laiškų originale vartota vardo, pavadinimo, žodžio forma (formos): **BLAŽEVIČIUS** Vincentas [Blaževyčia]; **DRUSKININKAI** [Druskenykai, Druskenikai, Druskynai]; **LATERNA MAGICA** [monų žiburys]. Įkypas brūkšnys „/“ prieš ją (jas) reiškia, kad laiškuose randami tiek antraštėje nurodyti, tiek laužtiniuose skliausteliuose išvardyti variantai bei santrumpos: **VIEVIS** [/Vievys]; **SENKUS** Vincentas [/Senkauckas, Senkauskas, t. S.]. Atskirai nenurodomos tos JM ir PB vartotos formos, kurios skiriasi tik pridėta lietuviška galūne ar galūne su apostrofu.

Paprastuose skliaustuose „( )“ nurodomi geografinių pavadinimų originalai, vienuolių tikrieji vardai bei alternatyvios, laiškuose nevartotos, tačiau su Matulaičiu ir Būčiu susijusiuose veikaluose ar publikacijose pasitaikančios asmenų vardų ir geografinių pavadinimų formos (baltarusiška ir rusiška – transliteruotos): **LVOVAS** (Lviv); **ŠV. URŠULĖ LEDÓCHOWSKA** (tikr. Julia); **VAITKEVIČIUS** Juozapas (Wojtkiewicz).

Originalios bei alternatyvios formos nepateikiamos, jei nuo antraštinių bei laužtiniuose skliaustuose nurodytų variantų jas skiria tik lietuviškos galūnės nebuvimas ar skirtingas, nei dabar įprasta, rašymas didžiąja bei mažąja raide. Vardo ar pavadinimo ori-

ginalai bei variantai, laiškuose vartotos nenorminės formos, svarbūs sinonimai į rodyklę įdėti su nuoroda į pagrindinę formą, išskyrus atvejus, kai tokia nuoroda pagal abėcėlę atsiduria greta.

Ženklas „Δ" nurodo pirmojo lygmens antraštinį žodį ar frazę, kai smulkesnėse padalose ją tenka pakartoti, vengiant dviprasmybių:

DIEVAS
atsakomybė prieš Δ

Ženklas „→" atitinka *žiūrėk kitur* ir nurodo į antraštinį žodį (pagrindinę formą ar dalykų sisteminimo padalą): BARKAUSKAS → Borkowsky; GANYTOJAI → vyskupai.

Ženklai „↗" ir „↑" atitinka *dar žiūrėk*, nurodydami su paminėtu asmeniu, pavadinimu ar dalyku susijusius kitus reikšminius žodžius. Pirmasis šių ženklų dedamas prieš nuorodas į pirmojo lygmens antraštes, o antrasis vartojamas paženklinti stambaus sisteminimo vieneto smulkesnių (antrojo arba trečiojo lygmens) padalų tarpusavio ryšius:

GATČINA
↗ Skrinda
...
SKRINDA Kazimiers
... 1911–1913 m. Gatčinos kleb. ...

BŪČYS Petras Pranciškus
dvasinis gyvenimas...
išpažintis...
↑ dvasininko atsakomybės ↗ sąžinė
...
dvasininko atsakomybės...
išpažinčių klausymas
...
SĄŽINĖ
sąžinės sąskaita...

Po aptartųjų ženklų einantys „>", „>>" reiškia, kad ieškomas dalykas yra antro ar trečio lygmens padala (ilgesnės antraštėlės taupumo sumetimais trumpinamos, gilesnis sluoksnis nenurodomas, jei akivaizdu, į kurį žodį, sąvoką nukreipta):

šv. MIŠIOS...
...
liturginiai rūbai...

RŪBAI
↗ šv. Mišios > liturginiai rūbai

Kelios nuorodos dedamos išsyk viena po kitos – jas atskiria pirmąjį („↗", „↑") ir kitus lygmenis („>", „>>") atliepiančių ženklų nuoseklus išdėstymas.

Nors rodyklėje yra keli Būčiai, Matulaičiai ir Senkai, visos kryžminės nuorodos (trumpumo dėlei paprastai teikiamos be vardų) nukreiptos į Praną Pranciškų Būčį, palaimintąjį Jurgį ir Vincentą Senkų.

Anotacijose stengtasi suteikti gausiau žinių apie menkai žinomus bei autoriaus dažniau minimus asmenis, detalizuoti jų pareigas bei veiklą laiškuose aptariamu laikotarpiu (JMl). Tuo tarpu žymesnybių atveju anotacija nededama (Jonas Basanavičius) ar pasitenkinta labai glaustu apibūdinimu. Nurodoma, kurios vyskupijos jurisdikcijoje buvo minimi dvasininkai; jei tokios pastabos nėra – arba tai matyti iš pareigų sąrašo, arba informacijos stokota. Žinia, be specialios paieškos bažnytiniuose ir kituose archyvuose pasirodė neįmanu patikslinti tam tikros dalies minimų asmenų biografinių duomenų; be to, yra asmenų kurie minimi neišaiškintais slapyvardžiais ar inicialais. Anotacijose vartojamų sutrumpinimų išskleidimus galima rasti sąraše „Komentarų ir rodyklės santrumpos".

Atrenkant sisteminamus dalykus, vengta orientuotis tik į formalią klasifikaciją. Stengtasi grupuoti ir vienoje rodyklės vietoje sutelkti medžiagą laiškuose aktualizuojamoms temoms: Bažnyčia, vienuolijos, dvasinis gyvenimas, tautiškumas, visuomeninė ir politinė veikla. Į atskirus pirmojo lygmens poskyrius patogumo dėlei iškeltos didelės dalykų grupės, pvz. *Marijonų vienuolija* arba *katalikai*, ties sisteminėmis padalomis (*vienuolijos* > *vyrų*, *krikščioniškos konfesijos*) paliekant tik kryžminę nuorodą. Ties apibendrintais įvardijimais nurodomi laiškai, kur dalykas minimas bendrai, pvz., ties *kunigai* > *pareigybės* >> *klebonai* nesurašyta, kur paminėti konkretūs klebonai, o tik pažymėtos vietos, kur kalbama apie šią pareigybę kaip tokią. Šventojo Rašto citatų bei parafrazių sąrašas taip pat įtrauktas į rodyklę.

Pasinaudojus ženklais *dar žiūrėk* „↗", ties atitinkamais dalykais suregistruoti publikuojamuose tekstuose minimi šventieji, leidiniai etc. Tokie sąrašai daryti parinktinai: manyta, kad neracionalu ties *kunigai* vardyti visus rodyklėje esančius kunigus arba ties *tautos* > *rusai* – visus minimus rusus.

Viltasi, kad kryžminių nuorodų ir numanymo, kam teiktas prioritetas, dėka skaitytojai pajėgs susirasti į stambių sisteminių grupių žemesnius lygmenis patekusius dalykus. Matyt, tenka padaryti išlygą, kad analizuojant tokią gausią bei įvairią medžiagą sunku parinkti optimalų hierarchizavimą, išvengti klaidų ir nenuoseklumo.

secunda recognita et aucta, Friburgi Brisgoviae: B. Herder, 1910

CODEX IURIS CANONICI → Bažnyčia > dokumentai

COLLEGIUM MARIANUM → Marijonų vienuolija > vienuolynai >> Romoje

COLLEGIUM POLONICUM → Roma > kolegijos >> lenkų

COMBALOT Théodore 122
(1797–1873) prancūzų kun.; pamokslininkas ir misionierius; aut. kn. Les méditations du prêtre séculier, *publie par Ant. Ricard, Paris: Delhomme et Briguet, 1894*

COMMENTARIUM PRO RELIGIOSIS ET MISSIONARIIS → leidiniai (periodiniai) > lotyniški

CONGREGATIO... → Apaštalų Sostas > Šventosios kongregacijos

CORPUS LEGUM... [Summa Legum] 219
kn. Corpus legum ab imperatoribus romanis ante Iustinianum latarum, quae extra constitutionum codices supersunt, Accedunt res ab imperatoribus gestae, quibus romani iuris historia et imperii status illustratur, *Ex monumentis et scriptoribus graecis latinisque collegit, ad temporis rationem disposuit, indicibus, qui codices quoque comprehendunt, constitutionum, rerum, personarum, locorum instruxit d. Gustavus Haenel, 2 t., Lipsiae: J. C. Hinrichs, 1857–1860*

CZECZOTT Otton Dionizy Antoni 113
(1842–1924) psichiatras, Psichoneurologijos instituto prof., šios srities paslaugų sistemingo teikimo Sankt Peterburge pradininkas ir ligoninės vadov.

CZERNIAWSKI Antoni 70
(1867–po 1929) V. vysk. kun. 1892 m., g. kan., stud. Dv. akad., nuo 1917 m. V. m-lų pref.

CZERWONY BÓR → Červoni Buras

CZESNYS → Čėsnys

CZĘSTOCHOWA → Čenstakava

CZESZEJKO-SOCHACKI [Sochacki-Czeszejka] 77
(1892–1933) kilęs iš Černigovo apylinkių; nuo 1911 m. stud. teisę Sankt Peterburgo u-te; lenkų stud. judėjimo aktyvistas; mokytojavo Vilniuje ir Varšuvoje; po 1915 m. tapo Lenkijos socialistų partijos nariu, vėliau komunistu

ČARNECKIS Voldemaras [/Černeckis, Černiackis] 104, 211, 228
(1893–1942) 1911–1916 m. Sankt Peterburgo Aleksandro II elektrotechnikos instituto stud.; ateitininkų kuopos pirm.; L. politinis veik., diplomatas, 1924-06-18–1925-04-19 užsienio reikalų ministras

ČEKAI → tautos

ČENSTAKAVA [/Częstachowa, Čenstakova] (Częstochowa) 139, 209, 228
↗ Vaitkevičius

ČEPULIS Stanislovas [Čepulevyčia] 99
(1878–1941) Seinų vysk. kun. 1902 m.; 1905–1913 m. Lomžos vik., kalėjimo ir m-lų kapel.

ČERNECKIS, ČERNIACKIS → Čarneckis

ČERNIAVSKI Francesco 209
baltarusių kun., Švč. M. Marijos Nekaltai Pradėtosios sūnų kongr. vien.

ČERNYJ Emilij 82
slovakų kilmės Rusijos pedagogas filologas, aut. kn. Греческая грамматика гимназического курса, *11-е изд., испр., 2 t., Москва: Изд. кн. маг. В. Думнова п. ф. „Насл. бр. Салаевых", 1900;* Начальная греческая хрестоматия: *Связные ст. греч. и рус., для упражнения в греч. этимологии: Для 3, 4 и 5 кл. гимназий, Сост. Э. Черный, преп. древ. яз. в Моск. 3 гимназии, 5-е изд., испр., 2 t., Москва: Кн. маг. В. Думнова п/ф. „Насл. бр. Салаевых", 1898*

ČERVONI BURAS [Czerwony Bór] 99
kaimas šiaurės rytų Lenkijoje

ČESAITIS Ignas [/Cesaitis] 143, 144, 164, 173, 178, 185, 196, 197, 200, 202, 203, 211, 216–219, 221, 222, 225, 230, 232
(1893–1961) MIC 1913–1930 m., kun. 1915 m., 1913–1919 m. stud. Fribūro u-te, dr.; 1919–1921 m. Marijampolės merg. gimn. kapel.;

STRESZCZENIE

Publikujemy po raz pierwszy w języku oryginału korespondencję bp Piotra Franciszka Buczysa (litew. Pranciškus Petras Būčys, 1872–1951) i błogosławionego arcybiskupa Jerzego Matulewicza (litew. Jurgis Matulaitis, 1871–1927). Listy samego Matulewicza zostały już opublikowane w przekładzie na polski (*Listy litewskie*, Licheń Stary 2015). Przyszli wybitni duchowni przyjaźnili się już w gimnazjum w Mariampolu, do którego obaj uczęszczali w latach 1883-1886. Później spotkali się na wspólnych studiach w Katolickiej Akademii Duchownej w Sankt Petersburgu (1895–1899), dalej na uniwersytecie we Fryburgu (1899–1901) i już jako wykładowcy w petersburskiej Akademii Duchownej, w latach 1907–1911. Na ten ostatni okres przypadły osobiste decyzje każdego, by pójść drogą życia konsekrowanego i wspólnie odnowić Zgromadzenie Księży Marianów (Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny). Do śmierci arcybiskupa Matulewicza ich wspólną troską pozostawał rozwój tego Zgromadzenia oraz życie religijne katolików na Litwie i w Polsce, na Łotwie iw Rosji.

Obaj wymienili wzajemnie ponad dwieście listów, pocztówek, telegramów wysłanych w okresie 1907–1926. Wymiana ta jest z kilku względów ciekawa i ciągle wartościowa. Odzwierciedla ona przede wszystkim osobiste zaangażowanie każdego z autorów w realizację rad ewangelicznych, a także bogate życie duchowe, ścieżkę świętości i wzajemnego kształtowania się. Teksty są też źródłem historycznym: dokumentują rozwój organizacyjny i okoliczności działania Zgromadzenia Księży Marianów oraz żeńskich zgromadzeń, nad którymi marianie sprawowali opiekę duszpasterską, sytuację przygotowania do stanu duchownego, działalności charytatywnej, kulturalnej, oświatowej i innych, prowadzonych przez organizacje religijne diecezji wileńskiej i litewskiej prowincji kościelnej. Listy te dalece wykraczają poza zakres historii Kościoła, gdyż zostały napisane przez osoby wnikliwie obserwujące rzeczywistość i dobrze poinformowane, otwarte w przekazywaniu informacji i wypowiadaniu opinii, obserwujące od wewnątrz społeczeństwo Litwy początku XX w.: wydarzenia historyczne, przekonania elit, stosunki i orientacje polityczne.

Redaktorzy niniejszego przestrzegali zasad publikacji dokumentów, więc oryginały nie zostały zredagowane pod względem językowym. Tekst podstawowy uzupełniony jest o wyjaśnienia dotyczące specyfiki oryginału oraz wstawek obcojęzycznych. Większość komentarzy dodano w postaci indeksu osobowego, przedmiotowego i nazw miejscowych, z adnotacjami. Aneksy obejmują bibliografię, listę skrótów, objaśnienie zasad redakcyjnych, opis źródeł, faksymile wybranych listów, charakterystykę językową i słowniczek oraz komentarze tematyczne. Oryginały publikowanych dokumentów znajdują się w Centralnym Państwowym Archiwum Litwy oraz w Centralnym Archiwum Zgromadzenia Marianów w Rzymie.

RESUMÉ

It is the first full publication of the correspondence between the Blessed Archbishop Jurgis Matulaitis MIC (1871–1927) and Bishop Pranciškus Petras Būčys MIC (1872–1951) in the original language (Matulaitis's letters were only published in Polish translation). The future priests were friends since the times they both studied in the Marijampolė gymnasium from 1883 to 1886; later they were brought together by their studies in the Roman Catholic Theological Academy in Saint Petersburg in 1895–1899, and in Freiburg University in 1899–1901, as well as in the period when they both taught at the Saint Petersburg Theological Academy in 1907–1911. In the latter period, having decided to choose a sanctified life and revive the monastic order of the Marians of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, up until the death of Archbishop Matulaitis, they were united by their common concern about this congregation and religious life in Lithuania, Poland, Latvia and Russia.

Their mutual correspondence, of which two and a half hundred letters, postcards and telegrams from the period between 1907 and 1926 have survived, is interesting and valuable in several respects. It reveals the personal dedication of two outstanding Church figures to the message of the Gospels, their rich spiritual life, the way of sanctification and the mutually uplifting relation. The texts document the organisational development and internal situation of the monastic order of the Marian Fathers, the women's orders under the auspices of the Marians, the training of priests, charitable, cultural, educational, and other religious institutions, the Vilnius Diocese and the Lithuanian Ecclesiastical Province. Reaching far beyond the sphere of interests of the history of the Church, these letters present a sharp insight into Lithuanian society of the early 20th century, the historical events of that time, and the attitudes, relations and geopolitical orientations of well-informed persons belonging to society's elite, openly sharing their knowledge and opinions.

In the present publication, the principles of documentary edition are observed, and the texts are not regularised from the linguistic viewpoint. Along with the main text, the apparatus of the features of autographs and inserts in other languages is presented, and the majority of the commentaries are given in the form of an annotated index of personal and other names and subjects. Annexes include bibliography, a list of abbreviations, discussion of the principles of editing, description of archival sources, facsimile examples of autographs, descriptions of linguistic features, and a glossary, as well as subject commentaries. The originals of the letters are held in the Lithuanian Central State Archives and the Central Archive of the Marians of the Immaculate Conception in Rome.

Institutum Historiae Spiritualitatisque Marianorum

FONTES HISTORIÆ MARIANORUM

1. *Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910 (dokumenty)*, Warszawa, 1995.
2. *Stolica Apostolska a biskup Jerzy Matulewicz 1916–1921*, Warszawa, 1995.
3. *Wspomnienia o błagosławionym Jerzym Matulewiczu*, Warszawa, 1996.
4. Jurgis Matulaitis, *Užrašai*, Vilnius, 1998.
5. Stanislaus Papczyński, *Templum Dei Mysticum*, Varsaviae, 1998.
6. Stanislaus Papczyński, *Orator Crucifixus*, Varsaviae, 1998.
7. Stanislaus Papczyński, *Christus Patiens*, Varsaviae, 1998.
8. Stanislaus Papczyński, *Scripta Historica*, Varsaviae, 1999.
9. Stanislaus Papczyński, *Inspectio Cordis*, Varsaviae, 2000.
10. Stanislaus Papczyński, *Norma Vitae et alia scripta*, Varsaviae, 2000.
11. Stanislaus Papczyński, *Prodromus Reginae Artium*, Varsaviae, 2000.
12. Ks. Tomasz Podziawo, *Wspomnienia*, Puszcza Mariańska, 2001.
13. Georgius Matulewicz, *Scripta Academica*, Warszawa, 2002.
14. Bł. Jerzy Matulewicz, *Konferencje ascetyczne*, Warszawa, 2003.
15. Józef Jarzębowski MIC, *Rekolekcje Magnifikatu*, Puszcza Mariańska, 2004.
16. Tadeusz Górski MIC, *Prowincja św. Stanisława Kostki Zgromadzenia Księży Marianów (Dokumenty z komentarzem)*, Warszawa, 2003.
17. George Matulaitis-Matulewicz, *Journal*, Stockbridge, 2003.
18. *Dokumenty mariańskie XVII i XVIII wieku*, Puszcza Mariańska, 2004.
19. Ks. Stefan Sydry, Ks. Jonas Totoraitis, *Zgromadzenie Księży Marianów od założenia do odnowienia*, Puszcza Mariańska, 2004.
20. Bł. Jerzy Matulewicz, *Dzienniki*, Licheń Stary, 2009.
21. Bł. Jerzy Matulewicz, *Listy polskie*, Licheń Stary, 2012.
22. Bł. Jerzy Matulewicz, *Listy litewskie*, Licheń Stary, 2015.

Jurgis Matulaitis, Pranciškus Petras Būčys

Ma646 Laiškų dialogas. Parengė Paulius Subačius. – Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2015. – 800 p.

Kn. taip pat – Asmenvardžių, vietovardžių ir dalykinė rodyklė: p. 695–786, faksimilės.

ISBN 978-9986-592-83-9

Pirmoji palaimintojo arkiv. Jurgio Matulaičio MIC (1871–1927) ir vysk. Pranciškaus Petro Būčio MIC (1872–1951) tarpusavio susirašinėjimo pilna publikacija. Drauge nutarę atgaivinti Kunigų marijonų vienuoliją, jiedu buvo siejami nuolatinio bendro rūpesčio šia kongregacija ir religiniu gyvenimu Lietuvoje, Lenkijoje, Latvijoje, Rusijoje. Abipusė korespondencija, kurios išlikę pustrečio šimto laiškų, atvirukų bei telegramų iš 1907–1926 m. laikotarpio, atskleidžia iškilių Bažnyčios veikėjų sodrų dvasinį gyvenimą, šventėjimo kelią ir ugdantį tarpusavio ryšį. Tekstai dokumentuoja Marijonų vienuolijos, jų globotų moterų vienuolijų, kunigų rengimo, karitatyvinių, kultūros, švietimo ir kitų religinių institucijų, Vilniaus vyskupijos ir Lietuvos bažnytinės provincijos organizacinę raidą bei vidinę būklę. Toli pranokdami Bažnyčios istorijos interesų ratą, šie laiškai yra skvarbus gerai informuotų asmenų žvilgsnis į XX a. pradžios Lietuvos visuomenę, to meto istorinius įvykius, elito nuostatas, santykius ir geopolitines orientacijas. Publikacijoje laikomasi dokumentinio leidimo principų, didžiuma komentarų pateikti anotuotos tikrinių vardų, pavadinimų ir dalykų rodyklės pavidalu. Priedai apima bibliografiją, santrumpų sąrašą, rengimo principų aptarimą, archyvinių šaltinių aprašą, faksimilinius autografų pavyzdžius, kalbos ypatybių aprašą ir žodynėlį, dalykinius komentarus. Laiškų originalai saugomi Lietuvos centriniame valstybės archyve Vilniuje ir Centriniame marijonų archyve Romoje.

UDK 272-722.5(474.5)(092)

JURGIS MATULAITIS

PRANCIŠKUS PETRAS BŪČYS

LAIŠKŲ DIALOGAS

Parengė PAULIUS SUBAČIUS

Tiražas 650 egz.

Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija,
Pilies g. 8, 01123, Vilnius
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Naujoji Riovonių g. 25C, 03153 Vilnius